Meteorlar

MICHEL TOURNIER

Fransızcadan çeviren:
Yaşar Avunç

AYRINTI

MICHEL TOURNIER

Fransız romancı, öykücü ve denemeci; 1924'te Paris'te doğdu. Tournier, gerçekçi mekânlarda geçmesine karşılık, mitlerden ve simgecilikten yararlanan ve entelektüel bir kışkırtıcılık içeren metinler yazar. Roman ve öykülerinin çoğunda mit ya da efsanelerin günümüz atmosferine uyarlandığını görürüz; sık sık cinsel sapkınlıklara, rahatsız edici takıntılara ve grotesk temalara yer verilir. Her yapıtında ana ya da yan karakterlerden birinin bir çocuk ve en çok işlediği temanın da masumiyetin yitirilmesi olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıntılı ve felsefi spekülasyonlara dayanan bir yazım tarzı vardır. İlk romanıyla Fransız Akademisi'nin Roman Büyük Ödülü'nü, ikinci romanıyla Goncourt Ödülü'nü kazanmış, 1972'de Goncourt Akademisi üyeliğine seçilmiştir.

Tournier ilk romanı *Vendredi ou Les Limbes du Pacifique* (1967; *Cuma ya da Pasifik Arafı*, çev.: Melis Ece, Ayrıntı Yay., 1994) ile büyük ilgi topladı. Bu yapıtında, modern felsefe ve antropolojinin kuramlarından yararlanarak Robinson mitini yeniden yorumlar ve insan doğasına ilişkin Defoe'nunkilerden oldukça farklı çıkarsamalar yapar. Yoğun gönderme ve simgelerle yüklü *Le Roi Des Aulnes* (1970; *Kızılağaçlar Kralı*, çev.: Hasan Anamur, Ayrıntı Yay., 1996), adını Goethe'nin bir şiirinden alır. Roman Hitler'in askeri akademilerine genç öğrenciler yollayan bir adamın etrafında döner. *Les météores* (1975; *Meteorlar*, çev.: Yaşar Avunç, Ayrıntı Yay., 2001) eşcinsel bir amca ve ikiz yeğenlerinin hayatını anlatırken ikilik, narsisizm, ensest ve eşcinsellik gibi cinsel konuları kurcalar. *Le Coq de bruyère* (1978; *Çalı Horozu*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1990) ise yazarın hikâye ve masal arasındaki ayırımı belirlediği ve insanla hemcinsleri ya da insanla nesneler arasında aykırı ilişkiler yarattığı bir başka önemli kitabıdır.

Başlıca yapıtları: *Éléazar ou la Source et le Buisson* (1996; *Kaynak ve Çalı ya da Éléazar*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 2000), *Le Médianoche amoureux* (1985; *Veda Yemeği*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1992), *La Goutte d'or* (1985; *Altın Damla*, çev.: Mustafa Balel, Ayrıntı Yay., 1998), *Gaspard, Melchior et Balthazar* (1980), *Gilles et Jeanne* (1983; *Gilles ile Jeanne*, çev.: Melis Ece, Gece Yay., 1989), *Le Vent Paraclet* (1977), *Le Vagabond immobile* (1984).

Ayrıntı: 332
Edebiyat dizisi: 114

Meteorlar
Michel Tournier

Fransızcadan çeviren
Yaşar Avunç

Yayına hazırlayan
Işık Ergüden

Kitabın özgün adı
Les météores

Éditions Gallimard/1975
basımından çevrilmiştir

© Éditions Gallimard

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak İllüstrasyonu
Sevinç Altan

Kapak düzeni
Arslan Kahraman

Düzelti
Nurcan Azaz

Cet ouvrage, publié dans le cadre du programme d'aide à la publication, bénéficie du soutien du Ministère des Affaires Etrangères, de l'Ambassade de France en Turquie et de l'Institut Français d'Istanbul.

Çeviriye ve yayına katkı programı çerçevesinde yayımlanan bu yapıt, Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın, Türkiye'deki Fransa Büyükelçiliği'nin ve İstanbul Fransız Kültür Merkezi'nin desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

Baskı ve cilt
Mart Matbaacılık Sanatları Ltd. Şti. (0 212) 212 03 39 (pbx)

Birinci basım *2001*

Baskı adedi *2000*

ISBN 975-539-295-5

AYRINTI YAYINLARI
Dizdariye Çeşmesi Sk. No.: 23/1 34400 Çemberlitaş-İstanbul Tel.: (0 212) 518 76 19 Faks: (0 212) 516 45 77

Michel Tournier

Meteorlar

E D E B İ Y A T D İ Z İ S İ

GÜLÜNESİ AŞKLAR/*Milan Kundera* ◢ KALECİNİN PENALTI ANINDAKİ ENDİŞESİ/*Peter Handke* ◢ YÜZBAŞI VE KADINLAR TABURU/*Mario Vargas Llosa* ◢ BİZ/*Yevgeni Zamyatin* ◢ KESİK BİR BAŞ/*Iris Murdoch* ◢ YENİ TANRILAR/*Alberto Vasquez-Figueroa* ◢ İNFAZA ÇAĞRI/*Vladimir Nabokov* ◢ EVET AMA, BİR LOKOMOTİF BUNU YAPABİLİR Mİ BAKALIM?/*Woody Allen* ◢ ÇALI HOROZU/*Michel Tournier* ◢ BANYO/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ BALKON/*Jean Genet* ◢ GÜNEŞ İMPARATORLUĞU/*J.G. Ballard* ◢ BEYAZ ZENCİLER/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ SİYAH MADONNA/*Doris Lessing* ◢ KAPANDA ÜÇ KAPLAN/*G. Cabrera Infante* ◢ ZAMANIN KIYISINDAKİ KADIN/*Marge Piercy* ◢ ANARŞİNİN KISA YAZI/*Hans Magnus Enzensberger* ◢ FOTOĞRAF MAKİNESİ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ GÜLÜN GÜNLÜĞÜ/*Ursula K. LeGuin* ◢ HOTEL DU LAC/*Anita Brookner* ◢ AZİZLER ve ÂLİMLER/*Terry Eagleton* ◢ VEDA YEMEĞİ/*Michel Tournier* ◢ ORLANDO/*Virginia Woolf* ◢ UTANÇ BİTTİ/*Anja Meulenbelt* ◢ YAKIN GELECEĞİN MİTOSLARI/*J. G. Ballard* ◢ KARANLIĞIN SOL ELİ/*Ursula K. LeGuin* ◢ AĞ/*Iris Murdoch* ◢ WATT/*Samuel Beckett* ◢ EKOTOPYA/*Ernest Callenbach* ◢ GECEYİ ANLAT BANA/*Djuna Barnes* ◢ İNSAN POSTUNA BÜRÜNMÜŞ KÖPEK/*Ingvar Ambjörnsen* ◢ CUMA/*Michel Tournier* ◢ AFRODİT'İN BAŞKALDIRISI/*Lawrence Durrell* ◢ GÜNDELİK MUTLULUĞA ALIŞMA/*Anja Meulenbelt* ◢ MURPHY/*Samuel Beckett* ◢ MASAL MASAL İÇİNDE/*Khimaira/John Barth* ◢ ZEN VE MOTOSİKLET BAKIM SANATI/*Robert M. Pirsig* ◢ PARFÜMÜN DANSI/*Tom Robbins* ◢ SINIRSIZ RÜYALAR DİYARI/*J. G. Ballard* ◢ FRANSIZ TEĞMENİN KADINI/*John Fowles* ◢ BEYAZ OTEL/*D.M. Thomas* ◢ MYRA/*Gore Vidal* ◢ DALGALAR/*Virginia Woolf* ◢ ATLANTİK ÖTESİ/*Witold Gombrowicz* ◢ HAYRANLIK/*Anja Meulenbelt* ◢ FERDYDURKE/*Witold Gombrowicz* ◢ MELEKLER ZAMANI/*Iris Murdoch* ◢ PAULINA 1880/*Pierre Jean Jouve* ◢ EŞEKARISI FABRİKASI/*Iain Banks* ◢ ROCK LANETİ/*Iain Banks* ◢ KAYIP ZAMAN/*Anja Meulenbelt* ◢ SENİ İÇİME GÖMDÜM/*Andrew Jolly* ◢ BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ/*Sören Kierkegaard* ◢ KONFİDENZİ/*Ariel Dorfman* ◢ ALTIN DAMLA/*Michel Tournier* ◢ BİR GARİP VAKA: MATMAZEL P./*Brian O'Doherty* ◢ NIETZSCHE AĞLADIĞINDA/*Irvin D. Yalom* ◢ KIZILAĞAÇLAR KRALI/*Michel Tournier* ◢ AİLEDE BİR ÖLÜM/*James Agee* ◢ KUTSAL BÖLGE/*Carlos Fuentes* ◢ KALPSİZ AMANDA/*Jurek Becker* ◢ 62-Maket Seti/*Julio Cortázar* ◢ ÇARPIŞMA/*J.G. Ballard* ◢ ÜÇLEME-Molloy-Malone Ölüyor-Adlandırılamayan/*Samuel Beckett* ◢ DUR BİR MOLA VER!/*Tom Robbins* ◢ HIRSIZIN GÜNLÜĞÜ/*Jean Genet* ◢ KÜÇÜK DEĞİŞİMLER/*Marge Piercy* ◢ LİLA/*Robert M. Pirsig* ◢ ERGİNLİK YAŞI/*Michel Leiris* ◢ AŞKSIZ İLİŞKİLER/*Samuel Beckett* ◢ ESİRGEYEN GÖKYÜZÜ/*Paul Bowles* ◢ YALANCI JAKOB/*Jurek Becker* ◢ DİVAN/*Irvin D. Yalom* ◢ PORNOGRAFİ/*Witold Gombrowicz* ◢ MERCIER İLE CAMIER/*Samuel Beckett* ◢ BİR ERKEĞE NASIL TECAVÜZ EDİLİR?/*Märta Tikkanen* ◢ /BENDENİZ VE MARCO POLO/*Paul Griffiths* ◢ DOĞMAMIŞ KRİSTOF/*Carlos Fuentes* ◢ RÜYA SAKİNLERİ/*Iris Murdoch* ◢ HİÇ İÇİN METİNLER ve Uzun Öyküler/*Samuel Beckett* ◢ DUYGU YOLCULUĞU/*Laurence Sterne* ◢ BETTY BLUE/*Philippe Djian* ◢ AĞAÇKAKAN/*Tom Robbins* ◢ ANARŞİST/*Tristan Hawkins* ◢ BAKAKAİ/*Witold Gombrowicz* ◢ PORTNOY'UN FERYADI/*Philip Roth* ◢ 101/2 BÖLÜMDE DÜNYA TARİHİ/*Julian Barnes* ◢ SUNİ TENEFFÜS/*Ricardo Piglia* ◢ MANŞ ÖTESİ/*Julian Barnes* ◢ ADA/*Aldous Huxley* ◢ GÜLÜN MUCİZESİ/*Jean Genet* ◢ MÖSYÖ/*Jean-Philippe Toussaint* ◢ ÇİÇEKLERİN MERYEM ANASI/*Jean Genet* ◢ BAŞUCU OĞLANI/*Alison Fell* ◢ YARATIK/*John Fowles* ◢ SENİ SEVMİYORUM/*Julian Barnes* ◢ ZENCİLER/*Jean Genet* ◢ TÜNEL/*Ernesto Sábato* ◢ KARA PRENS/*Iris Murdoch* ◢ KARNINDAN KONUŞANIN ÖYKÜSÜ/*Pauline Melville* ◢ TANRI'NIN AĞZINDAN EVRENİN HİKÂYESİ/*Franco Ferrucci* ◢ HAYATIN VE AŞKIN YASALARI/*Connie Palmen* ◢ KAHRAMANLAR VE MEZARLAR/*Ernesto Sábato* ◢ KAYNAK VE ÇALI/*Michel Tournier* ◢ CENNETE BİR KOŞU/*J.G. Ballard* ◢ DİŞİ ADAM/Joanna Russ ◢ FLAUBERT'İN PAPAĞANI/*Julian Barnes* ◢ ALDATMA/*Philip Roth* ◢ KOKAİN GECELERİ/*J.G. Ballard* ◢ ACABA NASIL?/*Samuel Beckett* ◢ MANTISSA/*John Fowles* ◢ KOLEKSİYONCU/*John Fowles* ◢ BENJAMIN: DAR GEÇİTTEKİ AYDIN/*Jay Parini* ◢ METEORLAR/*Michel Tournier* ◢ ARKADAŞLIK/*Connie Palmen*

H A Z I R L A N A N K İ T A P L A R

AŞK VESAİRE/*Julian Barnes* ◢ BİR KOMÜNİSTLE EVLENDİM/*Philip Roth* ◢ İNGİLTERE İNGİLTERE'YE KARŞI/*Julian Barnes* ◢ CEHENNEM MELEĞİ/*Ernesto Sábato*

İçindekiler

I
Çınlayan Taşlar
9

II
Alexandre'ın kutsallaştırılması
24

III
Masumlar tepesi
40

IV
Avın avı
61

V
Gökyüzü ve cehennem
85

VI
İkiz kardeşler
112

VII
Filipin incileri
136

VIII
Orman çilekleri
179

IX
Kıl ve tüy
195

X
Saint-Amand pastaları
209

XI
Saint-Escobille treni
122

XII
Yıldırımla vurulmuş taşlar
237

XIII
Bir avcının ölümü
250

XIV
Kötü rastlantı
204

XV
Venedik ayvaları
287

XVI
Lotusyiyenler adası
312

XVII
İzlanda Pentekostesi
334

XVIII
Japon bahçeleri
346

XIX
Vancouver'in foku
365

XX
Prairie'nin yer ölçücüleri
375

XXI
Berlin'in dört duvar arasına kapatılmışları
389

XXII
Açılıp yayılmış ruh
467

Bir zamanlar Jean ve Paul adında ikiz iki kardeş vardı. Bunlar birbirlerine o kadar benzerdi, birbirleriyle o kadar birleşmişlerdi ki Jean-Paul diye çağrılırlardı.

Fransa'da ve tüm dünyada otuzlu ve altmışlı yıllar arasında geçen bu öykü böyle başlayabilir.

Kapalı, sonsuz ve steril olan ikizlik hücresi, Jean-Paul'ün Bretagne'da, babalarının yönettiği küçük bir dokuma fabrikası ile özürlü çocuklar için bir eğitim kurumu arasında geçen ilk yıllarının mutluluğuyla doludur. Ne var ki bir süre sonra bu kardeş çift arasında ayrılık belirtileri görülür. Paul ikizlik bütünlüğünün ateşli bir koruyucusu olarak kalır. "Bep oyunu"na, bu oyunun kurallarına, yöntemlerine, gerçek ikizlerin aralarında yarattıkları gizli dil olan "kriptofazi"ye ilgi

duyar. Jean ise bu koruyuculuğu sarsar; Paul'ün küçümseyerek "ikiz kardeşler"in eşsiz yakınlığına karşı olarak gördüğü o karışıklıkların, "ikiz olmayanlar"ın değişik, beklenmedik, yabanıl, tehlikeli yaşamının çekiciliğine kapılmış hisseder kendini.

Evlilik, ikizliğin bağımlılığına son vermek için biçilmiş kaftandır, ama Paul ikiz kardeşinin nişanını bozmak için bir dümen çevirir. Bu duruma başkaldıran Jean, Venedik'e, balayına gider. Jean'ın ardına düşen Paul de kendisini Cerbe, Reykjavik, Nara, Vancouver ve Montreal'e götürecek eğitici bir yolculuğa çıkar. Kaçak kardeşin silueti yavaş yavaş silinir ve göksel olaylar –rüzgârlar, gelgitler, saat dilimleri, mevsimlerin ritimleri– sahneyi kaplar. Paul, Berlin'de birçok mitolojinin birbirinden ayrılmış ikizlere adadığı meteorolojik tanrılaştırmayı hazırlayan sakatlanmalar geçirir.

Bu birinci derecede önemli çiftin çevresinde bir sürü ikinci derecede önemli kişiler vardır. Özellikle hem ahlâksal tutumu hem de işi bakımından utanç verici amca Alexandre'ın kişiliği unutulmayacaktır; ona "çöpler züppesi" adı takılmıştır; çünkü adam ev çöplerini toplama ve bunları işleme gibi iki işi göz kamaştırıcı bir incelikle denkleştirmektedir. Ne var ki Paul bu utanç verici amcanın eşcinselliğini yalnızca ikizlik gizine sahte bir yaklaşım olarak görür.

Bu roman değişik ve kozmopolit serüvenler aracılığıyla insan çifti teması gibi büyük bir temayı açıklamaya ve varlıklara, olaylara özellikle eğitici ve etkili bir şifre çözme anahtarını, gerçek ikizlerin şifre çözme anahtarını uygulamaya çalışıyor.

1
Çınlayan Taşlar

25 Eylül 1937 tarihinde Terre-Neuve ile Baltık Denizi arasında dolaşan düzensiz bir hava akımı, Manş Denizi koridorunun içine ılıman ve nemli okyanus havasını yığın halinde gönderiyordu. Saat 17.19'da bir batı-güneybatı esintisi, tarlasında patates toplayan yaşlı Henriette Puysoux'nun jüponunu ortaya çıkardı; Plancoët'nin Dostlar Kahvesi'nin storunu şaklattı; doktor Bottereau'nun Hunaudaie korusu kenarındaki evinin panjurlarını hoyratça aşağıya indirdi; Michel Tournier'nin Saint-Jacut kumsalında okuduğu Aristoteles'in *Meteorlar* adlı yapıtının sekiz sayfasını çevirdi; Plélan yolunda bir toz ve öğütülmüş saman bulutu kaldırdı; kayığını Arguenon Koyu'na sokmakta olan Jean Chauvé'nin yüzünü neden olduğu dalga serpintileriyle ıslattı; Pallet Ailesi'nin iç çamaşırlarını, kurudukları ipin üstünde kabarttırarak dans et-

tirdi; Les Mottes Çiftliği'nin rüzgâr motorunu zorladı ve La Cassine'in bahçesindeki beyaz kayın ağaçlarından bir avuç altın sarısı yaprak kopardı.

Güneş, Azize Brigitte Kurumu'ndaki özürlü çocukların 8 Ekim günü koruyucuları azizenin heykelinin dibine beceriksizce yapılmış demetler halinde yığılmak üzere yıldız çiçekleri ve yabani hindibalar topladıkları tepenin ardında şimdiden batmak üzereydi. Arguenon Koyu'nun doğuya dönük bu kıyısı, deniz rüzgârını yalnızca karadan alır. Maria-Barbara da eylül gelgitlerinin tuzlu sisleri içinde, tüm art ülkede yanan dökülmüş kuru yaprakların sert kokusunu yeniden duyuyordu. Aynı hamakta neredeyse birbirlerine bağlanmış durumda yatan ikizlerin üstüne bir şal attı.

Kaç yaşında bu çocuklar? Beş yaşında mı? Hayır, en azından altı. Hayır, yedi yaşındalar. Çocukların yaşını anımsamak da ne kadar güç! Sürekli değişen bir şeyi nasıl anımsamalı? Hele bu ikisi kadar sıska, bu derece gelişmemiş çocuklar söz konusuysa. Zaten bu son iki çocuğunun gelişmemişliği, geç gelişmesi Maria-Barbara'nın içini rahatlatıyor, onu yatıştırıyor. Öteki çocuklarından hiçbirini bunları emzirdiğinden daha uzun süre emzirmedi. Bir gün, Eskimo annelerinin, çocuklarını donmuş balığı ve ise tutulmuş eti çiğneyebilecek duruma gelinceye kadar –yani üç ya da dört yaşına kadar– emzirdiklerini heyecanla okudu. Hiç olmazsa bu çocuklar, yürümeyi, ister istemez annelerinden uzaklaşmak için öğrenmiyorlar. Maria-Barbara, ayakta, küçük bacakları üstünde dimdik durup ona gelecek ve kimseye sorup etmeden elleriyle bluzunun kopçalarını çözerek o etten matarasını çıkartıp, şişeden içen bir büyük insan gibi sütünü içecek bir çocuk düşledi her zaman. Gerçekte, o, süt çocuğunu erkekten, kocadan, sevgiliden ayırmasını hiçbir zaman iyi bilemedi.

Çocukları... Çok çocuklu bu anne çocuklarının sayısını tam olarak bilmiyor. Bunu bilmeyi reddediyor. Saymak istemiyor; tıpkı yıllarca çevresindeki insanların yüzünde büyüyen bir kınamayı, gizli bir tehdidi okumayı reddettiği gibi. Kısırlaştı şimdi. İkizlerin doğumu kısa bir anesteziyi gerektirdi. O korkunç suçu işlemek için bundan yararlanmak mı gerekliydi? Edouard bu komployа razı olmuş muydu? Gerçek şu ki, Maria-Barbara'nın o zamandan bu yana artık çocuğu olmuyor. Annelik yeteneği bu çifte doğumla ortadan kalkmışa benziyor. Çoğu kez, en küçük çocuğu sütten kesilir kesilmez kaygılanmaya başlıyor. Maria-Barbara, yalnızca gebe ya da emzikli oldukları zaman mutlu ve

dengeli kadınlar sınıfına giriyor. Ama sanki ikizleri, ondaki boşluğu kesin olarak doldurmuştu. Belki de "ikiz anneleri" diye bir şey vardı; her çocuk, bir ikiz kardeşle birlikte doğmadığı sürece, yarısı eksik kalıyordu...

Havlamalar, gülmeler gırla. Edouard biraz önce döndü. Paris'te kalışı her zamankinden daha kısa sürmüş olmalı. Yaşlandıkça, başkente yaptığı kaçamakların tadını yitiriyor mu acaba? Üstünü değiştirmek için La Cassine'e girdi. Sonra, çıkıp Maria-Barbara'yı selamlayacak; sessizce onun şezlongunun arkasına yaklaşacak; yüzünü onun yüzüne doğru eğecek ve tersten bakışacaklar. Edouard onu alnından öpecek ve gelip karşısına oturacak; o uzun, ince, zarif, kurumlu haliyle ve dudaklarında sevecen, ama alaycı bir gülümsemeyle. Bu gülümsemeyi sanki daha iyi göstermek için, dudaklarının üstüne işaretparmağını koymuş gibi görünüyor, parmağının ucuyla kısa bıyığını sıvazlarken.

Edouard, Maria-Barbara'nın ikinci kocası. İlkini pek az tanıdı. Tam olarak neden öldü adam? Kuşkusuz denizde öldü, çünkü Ticaret Filosu'nda ikinci kaptandı. Ama hastalıktan mı, yoksa kaza yüzünden mi? Maria-Barbara bunu belli belirsiz bir biçimde anımsıyor. Belki de yalnızca ortadan kaybolmuştu adam; çünkü karısı aklını ilk gebeliğine öylesine takmıştı ki, bu gebeliğin geçici yaratıcısını unutmuştu.

Maria-Barbara'nın ilk gebeliği... Genç kadının gerçek yaşamı, ancak bir bebek beklediğini öğrendiği gün başladı. Daha önce yeniyetmelik, anne ve baba vardı; düz ve aç bir karınla bekleyiş vardı. Hem gebelikler de art arda gelmez; kısa ve kaygı verici aralarla ancak kesilmiş, tek bir gebelik halinde birleşip normal ve mutlu bir duruma dönüşür. Koca, o tohum ekici, ilk fiskeyi vurup yaratıcı süreci başlatan adam pek önemli değildir.

İkizler inleyerek kıpırdanıyorlar, uykudan uyanmanın yüzlerinde yaptığı o tuhaf değişiklikten bir kez daha içi sıkılan Maria-Barbara da üstlerine eğiliyor. Uyuyorlar ve benliklerinin en gizli yanına yeniden kavuşup, içlerindeki en derin, en değişmez şeye –*ortak özlerine*– yeniden dönüp ayırt edilemez oluyorlar. İkizine sarılmış aynı beden; gözkapakları aynı biçimde inik aynı yüz; yüz kendini hem önden hem de sağ profilden gösteriyor; önden yuvarlak ve dingin, sağ profilden cılız ve temiz; ikisi de, öteki olmayan şeyin birlikte reddi içine kapanmış. İşte Maria-Barbara da onları bu hallerinde kendisine en yakın hissediyor. Tıpatıp benzerlikleri, içinden çıktıkları döl yatağının imgesi. Uykuları, birbirine karıştıkları o ilk masumiyeti onlara geri veriyor. Ger-

çekte, onları birbirinden uzaklaştıran her şey, annelerinden de uzaklaştırıyor.

Rüzgâr üstlerinden geçiyor, ikizler de aynı ürpertiyle titriyorlar. Birbirlerinden ayrılıyorlar. Çevre, duygularını yeniden ele geçiriyor. Hırıltılı sesler çıkarıyorlar ve iki yüz, dış dünyanın çağrısına değişik yanıtlar veren iki erkek kardeşin yüzü oluyor: Kendinden emin, kararlı ve buyurgan Paul'ün yüzü ile tedirgin, açık, meraklı Jean'ın yüzü.

Jean-Paul poposunun üstünde dikelip şöyle diyor: "Karnım acıktı." Konuşmuş olan Paul'dür, ama onun arkasında büzülüp kalmış, onun gibi Maria-Barbara'ya doğru uzanmış olan Jean bu seslenmeye eşlik etmiştir; böylece birlikte seslenmişlerdir.

Maria-Barbara sorgun dalından yapılmış sepetten bir elma alıp Paul'e veriyor. Çocuk elmayı şaşırmış bir halde geri çeviriyor. Maria-Barbara eline bir gümüş bıçak alarak sol elinde tuttuğu elmayı ikiye bölüyor. Bıçağın ağzı gıcırdayarak elmanın beş küçücük kurumuş yapraklı halkasının içine gömülüyor; halka, elmanın alt yüzünün çukurunda açılıyor. Bıçağın kestiği elmanın kabuğunun kenarında biraz beyaz köpük oluşuyor. İki yarı, o kurumuş sapa hâlâ tutunmuş durumda, birbirinden ayrılıyor; yaş ve tarazlanmış olan etin etrafında, içine kahverengi ve parlak iki çekirdeğin iyice yerleştiği, yürek biçiminde, boynuz gibi sert bir eşelek var. Maria-Barbara ikizlere yarımşar elma veriyor. İkizler, paylarını dikkatle inceliyor ve bir şey söylemeden değiş tokuş ediyorlar. Maria-Barbara bu küçük törensel tavrın anlamını çözmeye çalışmıyor; yalnızca, bunun bir çocuk kaprisi olmadığını biliyor. Ağızları dolu ikizler, aile içinde *rüzgâr dili* adı verilen gizli bir dille, fısıltı halinde, o uzun ve gizemli konuşmalardan birine başlıyorlar. Uykudan uyanış onları, uykunun karışıklığından kurtarıp bir an birbirinden ayırdı. Şimdi onlar ikizlik mahremiyetini yeniden canlandırıyorlar; okşayıcı, tatlı sesler çıkararak düşüncelerinin ve duygularının akışını düzenliyorlar. Bu seslerde istenildiği kadar sözcükler, yakınmalar, gülmeler duyulabilir ya da basit işaretler görülebilir.

Ateş renkli bir köpek, bir epanyöl, çayırda yuvarlanıyor ve Maria-Barbara'nın "kamp yeri"nin çevresinde neşeli neşeli sıçrıyor. Kadının üstüne bir baş eğiliyor ve alnına tersten bir öpücük konuyor.

– İyi akşamlar, sevgilim.

Edouard şimdi onun önündedir; uzun, ince, zarif, havalı haliyle ve yüzü sevecen, ama alaycı bir gülümsemeyle aydınlanmış durumdadır. Bu gülümsemeyi, kısa bıyığını işaretparmağıyla sıvazlayarak belirti-

yormuş gibi görünüyor.

– Sizi bu kadar erken beklemiyorduk, diyor kadın. Güzel bir sürpriz. Anlaşılan Paris sizi eskisi gibi eğlendirmiyor.

– Biliyorsunuz, Paris'e yalnızca eğlenmek için gitmiyorum.

Yalan söylüyor. Maria-Barbara onun yalan söylediğini biliyor. O da yalan söylediğini onun bildiğini biliyor. Bu ayna oyunu, onlarda alışkanlık haline gelmiş bir şey; Jean-Paul'ün sabırla kurallarını koymakta oldukları o büyük ikizlik oyununun, evli bir çift düzeyinde yeniden oynanması; kimi tiyatro oyunlarında, prensle prenses aşkları gibi yüce aşkları komedi biçiminde taklit eden hizmetçi aşkları gibi, pek bayağı ve üstünkörü bir yineleme.

On beş yıl önce, Edouard, Maria-Barbara'yı Saint-Louis Adası'nda birlikte güzel bir apartman dairesi seçmeye ve bu daireyi dekore etmeye zorladı. Bunu, aşk kaçamakları yapmaları –restoran, tiyatro, ardından geç vakit yenilen gece yemeği– için gerekli gördüğünü söylüyordu Edouard. Maria-Barbara'nın yolculuklardan, Paris'ten, o çok nitelikli partilerden pek az hoşlandığını unutmuş muydu; yoksa yalnızca unutmuş gibi mi yapıyordu? Maria-Barbara nezaketinden, tembelliğinden bu oyuna katılmayı kabul etti ve gidip daireyi gördü; karar verdi; kontrat imzaladı; dekore ettirdi; ama son usta gider gitmez de alanı Edouard'a iş randevuları için boş bırakarak, Saint-Louis Adası'na bir daha ayak basmadı. Bu randevular çabucak çoğaldı, uzadı. Edouard, Maria-Barbara'yı çocuklarına, Çınlayan Taşlar atölyelerini de ustabaşı Guy Le Plorec'e bırakarak haftalarca ortadan kayboluyordu. Maria-Barbara, kendini bahçe işlerine, havayı gözlemeye, büyük kuşhaneye, bir sürü çocuğuna, her zaman bunlara karışan Azize Brigitte'nin özürlü çocuklarına, özellikle de ışıl ışıl varlıkları kendisini yatıştırmaya yeten ikizlere kaptırıp hiç olmazsa görünüşte bu yokluklara boyun eğdi.

Maria-Barbara, ayağa kalkıp Edouard'ın yardımıyla, şezlongda geçirdiği öğleden sonraları sırasında genellikle çevrede bulunan her zamanki eşyalarını topluyor. Bir romanın –aylardır hep aynı kitap– üstüne kıvrılıp konulmuş gözlüğü, yeni bir doğum yapma olasılığının bulunmaması nedeniyle gereği kalmamış örgüsünü içine koyduğu sepeti, omuzlarına attığı ve otların içine düşmüş şalı... Ardından masaları, sandalyeleri ve hamağı içeriye alma işini Méline'e bırakarak, Edouard'ın koluna dayanıp ağır bir yürüyüşle, dolana dolana La Cassine'e doğru çıkan o tehlikeli keçi yoluna dalıyor. La Cassine'de ikizler cıvıldayarak kımıldanıyorlar.

La Cassine, yukarı Bretagne'daki evlerin birçoğu gibi, pek özel niteliği olmayan büyük bir yapı; başlangıçta eski ve yoksul bir çiftlik binasıymış, son yüzyılın bitiminde Çınlayan Taşlar'ın sahipleri tarafından bir burjuva evine dönüştürülmüş. Önemsiz geçmişinden geriye kerpiç duvarlar –granit, yalnızca kapı ve pencere köşelerinde, çerçevelerinde ve üst temelde görülüyor–, üstündeki saman sapları gri renkli arduvazlarla değiştirilmiş iki sağlam yüzü olan bir dam, çatı katına çıkan bir dış merdiven kalmış. Edouard, çatı katını çocuklarını burada barındırmak üzere düzenletmiş. Burası, kapı sundurmasını oluşturan öndeki eğik yüzlü kendi damları ile adamakıllı çıkıntı yapan dört penceresinden ışık alıyor. Edouard, tüm çocuklarını bu tavan arasına tıktı ve kendisi buraya yirmi yılda üç kez bile uğramadı. Zemin katının Surin çiftinin özel mekânı olarak kalacağını düşlemişti; Maria-Barbara, burada bir an anne olduğunu unutmayı kabul edip yeniden eş niteliğine bürünecekti. Ama içinde herkesin kişiliğine, başkaları ile kurduğu ilişkiler ağına göre gizlice ayarlanmış sıcak bir düzensizliğin egemen olduğu bu çatı katının Maria-Barbara'nın üstünde dayanılmaz bir çekiciliği vardı. Büyüyünce kendisinden kaçmış olan tüm çocuklarına bu sevgi dolu karışıklık içinde yeniden kavuşuyor ve oyunların, uykuların uyumsuz yığını içinde de kendini unutuyordu. Edouard'ın onu yeniden aşağıya, yanına inmeye razı etmesi için Méline'i ardına düşürmesi gerekiyordu.

Genç özürlülere yönelik bir kurum olan Azize Brigitte, 1796'dan bu yana yapılış amacına göre kullanılmayan eski Guildo Manastırı binalarını yolun öteki yanındaki dokuma fabrikasıyla birlikte paylaşıyordu. Bu kurumun çocuklarının kullandıkları binalar –eski yatakhaneler, yemekhaneler, işlikler, revir ve yargı odası– vardı; bunlara elbette La Cassine'e doğru tatlı bir meyille inen bahçeler ekleniyordu. Diğer yandan papaz evi, dehlizlerin etrafında toplanmış yüksek memurların evleri, çiftlik, ahırlar ve altın sarısı likenlerle kaplı beşik çatılı çan kulesi Ploubalay'daki Matignon'dan görülen kilise, fabrikanın atölyeleri olarak kullanılıyordu.

Guildo Manastırı, 1795'te Beyazlar'ın yol açtığı yıkım sırasında mutlu ve mutsuz günler yaşadı. 27 Haziran'da kralcı ordunun Carnac'a yaptığı çıkarmadan önce Arguenon Koyu'nda bir şaşırtma hareketi olmuştu. Buraya önceden çıkarma yapmış olan silahlı bir grup, cumhuriyetçi orduları ağır kayıplara uğrattıktan sonra, rahip meclisi kendisinden yana olan manastıra sığınmıştı. Ancak Hoche'un Cadoudal ve

müttefiklerine karşı kazandığı zafer Guildo'nun keşişlerinin yazgısını belirlemiş, bunların gemiye binip gitmeleri denizin çekilmesi yüzünden gecikmişti. Manastır 14 Temmuz'dan bir gün önce baskınla ele geçirilmiş ve elli yedi beyaz tutsak kurşuna dizilip toplu mezara dönüştürülen dehlizin içine gömülmüştü. Ertesi yıl, manastır olmaktan çıkarılmasıyla ilgili bir kararname de –keşişlerin ayrılmalarından sonra zaten ortadan kalkmış olan– Guildo Manastırı'nın bu durumunu onayladı.

Fabrika, bürolarını rahip meclisinin dairelerine yerleştirmişti. Dehlizin üstünü, buraya bez rulolarını ve makara sandıklarını depolamak için hafif bir çatıyla örtmüşlerdi; yeni kıtık doldurma yeri ise kaba bir biçimde restore edilmiş eski ahırlara taşınmıştı. Fabrikanın merkezi, kilisenin nefinin içinde yer alıyordu; burada gri gömlekli, saçları renkli başörtülerle bağlı bir sürü kadın işçinin çalıştırdığı yirmi yedi dokuma tezgâhının uğultusu duyuluyordu.

Fabrika, Azize Brigitte kurumu ve aşağıda Dört Vadi kumsalına doğru inen patikanın öteki yanında, içinde büyük Surin Ailesi'nin yaşadığı La Cassine, genelde karışık ve organik bir bütün oluşturma nedeni yalnızca alışkanlığın ve yaşamın verdiği güce bağlı olan Çınlayan Taşlar topluluğunu meydana getiriyordu. Surin Ailesi'nin çocukları atölyelerde ve Azize Brigitte kurumunda kendi evlerinde sayılırlardı, kurumun özürlü çocuklarının da fabrikada başıboş dolaşmalarına ve La Cassine'in gediklilerinin arasına karışmalarına alışılmıştı.

Bu özürlülerden biri, Franz, bir ara ikizlerin ayrılmaz dostu oldu. Ama bu zavallılarla en sevecen ilişkileri sürdüren Maria-Barbara'ydı. Çürük, eli kolu bağlı, hayvan gibi basit bu insan sürüsünün içinden kendisine karşı yükselen korkunç bir şiddet çağrısından gücü yettiğince korunuyordu. Bahçede ya da evde, yere doğru saldığı eline dudakların konduğunu az mı hissetmişti! O zaman, yumuşak bir hareketle bir başı, bir enseyi, kendisine doğru hayranlıkla kalkmış, kurbağa yüzüne benzeyen o yüze bakmadan okşuyordu. Korunmak, toparlanmak gerekiyordu; çünkü Maria-Barbara bu çocukların bulunduğu tepeden sözde iyilikçi, dayanılmaz, acımasız nasıl bir gücün çıkabileceğini biliyordu. Bunu, genç özürlülere ne gibi yöntemlerin uygulandığı konusunda genel bir bilgi edinmek isteyip merakla ya da eğitimci olarak meslek bilinciyle, kimi zaman belli bir süre staj için gelen bir avuç kadından öğrenmişti. Önce bir ilk alışma dönemi vardı; yeni gelen kadın eğitimci, bu dönemde kendisine ister istemez bu çocukların çirkinliğinin, beceriksizliğinin, kimi zaman pisliğinin esinlediği tiksinme duygusunu

yenmek için çaba harcamak zorundaydı. Çocuklar, tümden anormalseler de, hasta olmadıkları için daha da bezdiriciydiler; hatta çoğu ortalama normal çocuklardan daha sağlıklıydı; sanki doğa onları yeterince mutsuz kılmış da olağan hastalıklardan bağışık tutuyor gibiydi. Bununla birlikte zehir, etkisini sinsice gösteriyor ve tehlikeli, her yöne doğru gelişen, baskıcı bir acıma duygusu kurbanının yüreğini ve aklını sarıyordu. Kadınların bazıları ansızın umutsuzluğa kapılarak gidiyorlardı; oysa belki artık yalnızca sağlıklı, özgür erkek ve kadınlarla dengeli ilişkiler sürdürmek gibi bir isteğin çok şiddetli etkisinden kurtulmanın tam zamanıydı. Gelgelelim o özürlü çocukların korkunç güçsüzlüğü en sonunda, ansızın gelen bu tepkinin üstesinden gelmişti; bu kadınlar Azize Brigitte'in sessiz ama buyurgan çağrısına uyarak, yenilgiye uğramış bir halde, yine de yeni bir stajı, ek araştırmaları, hiç kimseyi aldatmayan inceleme projelerini bahane edip ömür boyu tutsak olacaklarını bile bile geri dönüyorlardı.

*

Edouard, Maria-Barbara'yla evlenerek, kayınpederinin kısa süre sonra kızına bıraktığı Çınlayan Taşlar tekstil fabrikasının yöneticisi ve başlıca hissedarı olmuştu. Bununla birlikte, ona bu evliliği para için yaptığı söylense, buna çok şaşırırdı; çünkü ona göre çıkarları ile eğilimlerinin uyuşması normal bir şeydi. Ama, fabrika çok geçmeden oldukça acı birtakım düş kırıklıkları ile karşılaştı; yirmi yedi dokuma tezgâhının modeli gerçekten eskiydi, işletmeyi de ancak tüm gereçleri yenilemek için çok büyük bir yatırım yaparak kurtarma umudu vardı. Ne yazık ki, Batı ekonomisinin geçirdiği bunalıma o dönemde tekstil sanayiini etkileyen derin ve belirsiz bir teknik değişimin yol açtığı sıkıntı ekleniyordu. Edouard ilk zamanlar Çınlayan Taşlar fabrikasının özel bir üretimi olan grenadinden hoşlanmıştı; özellikle büyük terziler için dokunmuş hafif, parlak, saydam bir kumaştı. Edouard, bu lüks kumaşı dokuyan işçi ekibine ve o eski jakar dokuma tezgâhına bayılıyor; pazarı kararsız, bir hayli elverişsiz olan, sürümü düşük bu üretimin üstüne titriyordu.

Gerçekten de işletmenin kurtuluşu, ustabaşı olmuş ve yönetici yardımcılığı yapan, eski bir atölye makinisti Guy Le Plorec'in omuzlarına yüklenmişti. Le Plorec, Çınlayan Taşlar'ın yaşadığı güçlüklere çözümü grenadinle hiç uyuşmayan; ancak çözgü ve dokuma atölyelerine,

fabrikada üretilen kumaşın önemli bir bölümünü eritmek gibi bir marifeti olan otuz tarak makineli bir kıtık atölyesi ekleyerek bulmuştu. Ama bu yenilik Edouard'ın, üstelik ancak bayağılığın içine gömülerek yaşayabilir gibi görünen, rastlantılar ve hilelerle dolu bir girişimden vazgeçmesine yardım etmişti. Kıtık atölyesinin açılması ayrıca, çözgücülerle dokumacı kadın işçilerin aristokratik ve disiplinli topluluğuyla çelişen, zanaatçı geleneği olmayan, pek az uzmanlaşmış, devamsızlığı ve hak ileri sürmeyi iş edinmiş kadın işçi sayısının artırılmasına yol açmıştı.

İşte Edouard, Le Plorec'in küçük devriminin en çok bu yanını sevmişti. Kadın düşkünü bu adam için üç yüz yirmi yedi kadın işçi çalıştıran bir işletmenin patronu olmak hem şaşırtıcı hem de acı bir şeydi. Başlangıçta atölyelerin uğultulu ve tozlu alanında rastgele dolaşırken, uyandırdığı sinsice meraktan tedirgin oluyordu; kışkırtmanın, küçük görmenin, saygının ve çekingenliğin tüm nüansları bu sinsice merakla karışıyordu. Önceleri çirişleme makinelerinin çevresinde ya da dokuma tezgâhları boyunca harıl harıl çalışan, başlarında renkli başörtüleri, o gri gömlekli siluetleri kadınlıklarına dönüştüremediği için, alaycı bir yazgının kendisini larva bir halkın kralı yaptığını sanmıştı. Ama sabahları atölyelere gelen, akşamları buralardan ayrılan, bu kez normal giysileri içinde, kimileri çekici, hani neredeyse zarif, yüzleri gevezelik etmekten, gülmekten canlı kalmış, jestleri hafif, uçar gibi, sevimli kadınları göre göre, göz banyoları yavaş yavaş renklendi. Edouard bundan sonra, dışarıda silueti dikkatini çeken kızları makinelerin arasındaki dar yerlerde bulmaya çalışmış, bu çıraklık aylarca sürmüş; ama meyvelerini vermişti. O, artık iş başındaki gülünç giysilerin, bitkinliğin altında gençliği, inceliği, güzelliği bulmayı öğrenmişti.

Bununla birlikte, kadın işçilerinden birini baştan çıkarmayı, üstelik onu ayrıcalıklı, üstüne titrenen bir metres yapmayı istemezdi. Edouard, açıkçası ilke sahibi biri değildi ve kardeşi Gustave'ın oluşturduğu örnek, ahlâka karşı güvensizliğini, en kötü sapkınlıklara götürebilen kuru bir ilkecilikten duyduğu korkuyu güçlendiriyordu. Öte yandan, tüm yasaları çiğnerken bile belli bir uyumu bozmadan yapılabilen ve tersine, ani bir değişiklikten kaçınılması gereken şeylere karşı bir hevesi, doğuştan çok güçlü bir eğilimi vardı Edouard'ın. Oysa bu uyum Çınlayan Taşlar'ın ailenin ayrıcalıklı bir alanını oluşturmasını ve onun özgürce yaşayacağı aşkların doğru adresinin de ancak Paris olmasını gerektiriyordu. Ayrıca, kadın işçi, onun gözünde, kadınlarla ilgili düşün-

celerini altüst ettiği için, kaygı verici, görüşüp konuşulmaya değmez bir varlıktı. Kadın elbette çalışabilirdi, ama ev işlerinde ve gerekirse bir çiftlikte ya da bir dükkânda. Bir fabrikada çalışması doğasını değiştirmekten başka bir işe yaramazdı. Kadın pekâlâ para da alabilirdi; ev için, süsü için, keyfi için, bir hiç için. Haftalık ücret ise onu alçaltıyordu. İşte, içinden gelen tasasızca bir neşe havasını çevresine yayan bu sevimli ve sıradan adamın düşünceleri böyleydi ve o, bu neşe havasının dışında yaşayamazdı. Ama, kimi zaman, hep gebe kalan ve sırf çocuklarıyla uğraşan karısı ile Çınlayan Taşlar fabrikasının o gri renkli, çalışkan kalabalığı arasında yalnızlıktan ötürü büyük bir bitkinlik duyuyordu. Sevimli bir melankoli içinde, şöyle söylüyordu: "Ben kovandaki kraliçe arı ile işçi arılar arasında kalmış yararsız bir yabanarısıyım." Ve Paris'e aktarmasız varan trene binmek için arabayla Dinan'a doğru yola koyuluyordu.

Bu taşralı için Paris, ancak bir tüketim ve parlak bir yaşam yeri olabilirdi, apartman dairesini de aslında Opera ve Büyük Bulvarlar çevresinde aramalıydı; bu nazik girişim için gerektiği gibi danıştığı ve birçok kez Paris'e getirdiği Maria-Barbara, Saint-Louis Adası'nda Anjou Rıhtımı üstünde bir yer seçmişti; burasının ağaçlara, sulara, kiliselere açık görüş alanı, kendisine özgü dingin ve yatay yaşam biçimiyle bağdaşıyordu. Ayrıca, Edouard, böylece, annesinin küçük kardeşi Alexandre ile birlikte oturduğu Barres Sokağı'na birkaç dakikalık bir uzaklıkta bulunuyordu. Edouard, soyluluğu ve saygınlığı, içinde kalmış bir nebze tutuculuğu pohpohlayan bu eve –daha çok gürültü ve görkem isteyecek zevk düşkünü bu adamın canını sıkacak gibi olsa da– razı geldi.

Edouard'ın Paris ile Bretagne arasında mekik dokuması, diğer iki kardeşi; Rennes'de aileye ait bir evde oturmakta olan ağabey Gustave ile Paris'te annesi yanına yerleşinceye kadar didinip durmuş olan küçük kardeş Alexandre arasında işgal ettiği orta yere denk düşüyordu. Gustave'ın biraz ilkeci ve cimrilik yüklü katılığı ile Alexandre'ın sergilediği yaygaracı züppelik arasındaki çelişkiden daha uzlaşmaz bir çelişki düşünmek güçtü. Bretagne'da, geleneksel olarak tutucu ve dine bağlı bu taşra bölgesinde, aynı aile içinde; bozguncu, kavgacı ve skandalları kışkırtıcı küçük kardeşin savaş açtığı atalardan kalma geleneklere saygılı ağabey örneğine sık sık rastlanır. Bu iki kardeşin düşmanlığı ayrıca maddi durum ve koşullar nedeniyle de azıyordu. Elbette, yaşlı Madam Surin için yanında kendisine yürekten bağlı, gözde oğlu-

nun bulunması öyle bir destekti ki, kadıncağızı bu destekten yoksun bırakmak düşünülemezdi. Ama Madam Surin iki büyük oğlunun kendisine her ay ödediği para sayesinde geçiniyor, Alexandre da bu paradan haliyle yararlanıyordu. Bu durum Gustave'ı öfkelendiriyor, Alexandre'ı, annesinin –açıkça çıkar nedeniyle– Rennes'de torunları arasında yaşamasını –oysa doğrusu buydu– engellemekle suçlayarak, bu konuyu kırıcı bir şekilde anıştırmak için hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

Edouard, annesine yaptığı her zamanki küçük ziyaretler sırasında Alexandre'a rastladığında, bu yakınmalara değinmekten kaçınıyor; böylece, doğal olarak, ailede arabulucu rolü oynuyordu. Yaşama, hatta serüvene düşkünlük, –eğilimleri farklı olsa da– canlı ve cansız varlıkları sevme, davranışlarına dinamizm kazandıran belli bir merak gibi özellikler ona Alexandre'dan geçmişti. Ne var ki Alexandre kurulu düzeni rezil etmeyi ve topluma karşı komplo düzenlemeyi sürdürürken, Edouard, Gustave'la birlikte, olayların olağan, dolayısıyla sağlıklı, istenmeye değer, kutlu saydığı akışına karşı doğuştan gelen bir saygı besliyordu. Elbette, tutucu Gustave ile kendine güvenen Edouard'ı, birbirine karıştıracak derecede karşılaştırmak kolay olacaktır. Ancak, iki kardeşi birbirinden adamakıllı ayıran şey, Edouard'ın her işe koyduğu gönül payıydı; insanları, sanki canlanmak için, içlerinin rahat olması için onunla temas etmeye koşturan, onunla temasta bırakan pırıl pırıl, bulaşıcı, doğuştan gelen o sevimli hal, o görgü, o erinçti.

Sürdürdüğü bölünmüş yaşam Edouard'a uzun süre bir örgütlenme başyapıtı gibi görünmüştü. Çınlayan Taşlar'da kendisini tümüyle fabrikanın işlerine ve Maria-Barbara ile çocukların hizmetine veriyor; Paris'te ise yeniden ikinci gençliğinin işsiz, ama paralı bekârı oluyordu. Ancak, yıllar geçtikçe, kendini incelemeye pek düşkün olmayan bu adam, yaşantılarından her birinin bir ötekini maskelediğini ve bu yaşantıların, ortak gerçekliğini oluşturan yaşamın hiçliği ve çaresiz melankolisini görmez duruma getirdiğini kabul etmek zorunda kaldı. Paris'te, yüksek ve dar pencereleri Sein Nehri'nin tüm yansımalarıyla parlayan koca daireyi yalnızlığına bırakan bir akşamdan sonra, içini sıkıntı basar basmaz, kendisini özlem dolu bir coşkuyla La Cassine'in o yumuşak, sıcacık düzensizliğine atıyordu. Ama Çınlayan Taşlar'daki fabrika bürosuna gitmeden önce, gereksiz bir hazırlığı tamamlayıp önünde açılan sonu gelmez bir günü düşündüğünde, sabırsızlıktan heyecanlanıyor ve Paris ekspresini yakalayacak kadar vakit olduğuna görerek, Dinan'a koşmamak için kendisini tutmak zorunda kalıyordu.

Önceleri fabrikada kendisine "Parisli" denilmesinden birazcık hoşlanmıştı; ama yıllar geçtikçe, ciddiliği ve yeteneği konusunda bu takma adın içerdiği kınama ile kuşku arasındaki küçük farka karşı daha duyarlı olmuştu. Aynı şekilde, dostlarının kendisini –o ki büyüleyici biriydi, incelikli partiler düzenlemekte çok eski bir uzmandı– onun gözünde ancak düşsel çekiciliklerle süslü büyük kenti tanımayan zengin bir taşralı, bir enayi gibi görmelerini uzun süre alaylı bir gülümsemeyle karşılamışsa da şimdi onların kendisini Paris'in sefahat yaşamına kaptırmış bir Breton, saf genç kız tipinin erkek versiyonu; kurdeleli yuvarlak şapkalı, ayaklarında tahta pabuçlar, koltuğunun altında Breton gaydası, erkekleşmiş bir saf genç kız olarak görmelerine sinirleniyordu. Gerçekte, onu uzun süre sanki ayrı bir zenginliğe boğmuş gibi olan bu iki yana ait bulunma, artık onun için çifte bir sürgün, çifte bir çevreden kopma halini alıyor; bu düş kırıklığı, yaşlanma gibi beklenmedik bir sorun, üzücü ve aşılmaz bir gelecek karşısındaki şaşkınlığını ele veriyordu.

Florence'la olan ilişkisi bu çöküşü tamı tamına açıklıyordu. Edouard, Florence'ı ilk kez gecenin sonunda boy gösterdiği bir kabarede görmüştü; kız, biraz kapalı birkaç şiir okuyor ve kendi çaldığı bir gitar eşliğinde kalın sesle şarkılar söylüyordu. Yunan kökenliydi –kuşkusuz Yahudiydi–, sözlerine, şarkılarına Akdeniz ülkelerine özgü o hüzünden bir şeyleri katıyordu, öyle ki bu hüzün kuzeyin hüznü gibi tek başına, bireysel değil; tersine, kardeşçeydi, hatta aileye, kabileye bağlıydı. Florence daha sonra, Edouard'ın birkaç dostuyla birlikte bir dikişte şampanyaları yuvarladığı masaya gelip oturdu. Edouard'ı, bir kadından çok, bir erkekten bekleyeceği nitelik olan tuhaf ve sert uyanıklığıyla, özellikle de kendisine çevirdiği alaycı, aynı zamanda da sempati yüklü bakışlarıyla şaşırtmıştı. Adamın kızın kara gözlerinde gördüğü kendi imgesinde, erkekleşmiş o saf kızdan bir şeyler kuşkusuz vardı; ama bu gözlerde o, kendisinin aşk dolu bir erkek olduğunu, bir kadının, yalnızca yanında bulunmakla kendisini güvende ve içi rahat hissedeceği yürekli bir beden olduğunu da okuyordu.

Florence ile Edouard, "birlikte birkaç adım yürümek" konusunda hemen anlaşmışlardı; bu, sevimli kuşkuculuğu Edouard'ı biraz tedirgin etse de hoşuna giden bir formüldü. Florence, Edouard'a hiç durmadan Çınlayan Taşlar'dan, Maria-Barbara'dan, çocuklardan, Arguenon kıyılarından, Rennes'li atalarından söz ettirmekten usanmıyordu. Öyle görünüyordu ki bu göçebe ve gezgin kadını, Edouard'ın aklına geldik-

çe saydığı adların müziği büyülemişti; bu adlar kumsal, koru kokuyordu; Plébouille, Rougerais, Quintaux Deresi, Kerpont, Grohandais, Guildo, Hébihens vb. Florence'ın bu taşra köşesine şimdiye kadar gitmiş olması pek az olasıydı; ikisi de böyle bir olasılığa hiç anıştırma yapmadı. İlişkilerinin başında Florence'ın gitmeyi göze aldığı Anjou Rıhtımı'ndaki apartman dairesi ona bir uzaklığı esinliyordu; Florence soğuk bir kibarlığı, ölçülü bir düzeni, meşe ağacından mozaikli parkeleri boyalı tekne tavanlarına uygun düşen kocaman odaların durgun güzelliğini düşünerek bu uzaklığı açıklıyordu. "Burada" diyordu Edouard'a, "ne bir Breton ailesini anımsatır bir şey ne de Paris'e özgü herhangi bir görünüm var"; ancak, boşuna birbirine karışmış bu iki kaynağın bozuk bir ürünü, sanki ölü doğmuş çocuğuydu bu ev.

Edouard bu kınamaya, kendi tutarsızlıklarına uygun biçimde, çelişkili kanıtlarla yanıt veriyordu. Eskinin güzel evleri diyordu, genellikle boştu. Bir masaya, sandalyelere, koltuklara, hatta bir lazımlık sandalyesine gereksinim duyulduğunda, hizmetçiler koşup istenilen şeyi getiriyordu. Evde hizmet eden kişilerin azalmasıdır bizi eşya kalabalığı içinde yaşamaya zorlayan; Molière'in çağdaşları böyle bir eşya kalabalığını ya eli kulağında bir taşınmanın ya da yeni bir eve yerleşmenin işareti sanırlardı. Edouard da cimrice döşenmiş, yüksek tavanlı odaların genişliğindeki, soyluluğundaki güzelliği övüyordu; bu odaların zenginliği, rahatça soluk almaya ve devinmeye olanak sağlayan mekânında toplanıyordu. Ama Edouard hemen ekliyordu ki, dairesinin soğuk ve konuksevmez bir hali varsa, bunun nedeni evde kadın eksikliğiydi. La Cassine'e çivilenmiş olan Maria-Barbara Paris'e hiç gelmiyordu; Florence da Edouard'la oturmak istemiyorsa, burasının canlanma şansı hiç yoktu.

Kadınsız bir ev, ölü bir evdir, diye kanıt gösteriyordu Edouard. Buraya bavullarınızla gelin, bu odalara kişisel düzensizliğinizi yayın. Sanıyor musunuz ki ben de bu müze gibi evden hoşlanıyorum? Bakın, banyoyu düşünün bir kere! Bu banyoda makyaj temizleme sütü kavanozlarının, yüz kremleri ve parfüm şişelerinin yanında tıraş makinemi aramak zorunda olduğumda kendimi rahat hissederim. Bir erkeğin tıraş olmasının, süslenip püslenmesinin tüm keyfi, bu bir sürü kadın eşyasının orada bulunduğunu saygısızca keşfetmesinde yatıyor. Burada banyo, bir ameliyathane kadar sıkıntı verici!

Florence gülümsüyor, sesini çıkarmıyordu; sonunda, çok şık bir daireyi savunmak isteyerek, kendisini gerçekten, bir anda, banyoda krem

kavanozları, ponponlar, saç kıvırtma kâğıtları arasında görür gibi olduğunu söylüyordu. Ama ne de olsa her zaman Montmartre Tepesi'nde, Gabrielle Sokağı'ndaki kendi dairesinde buluşuyorlardı; burası duvar kaplamalarına boğulmuş, biblolarla tıka basa dolu, geceleyin kırmızı gece kandillerinin soluk ışığında ve yerde, divanların, pufların, kürklerin üstünde, Edouard'ın ilk günden bu yana "o eşsiz zevksizliğini" övdüğü, Doğu'ya özgü eski eşyalar arasında yaşamak için biçilmiş kaftan, kırmızı bir mağaraydı. Gerçekte Edouard, Florence'a ve onun bu kuş kafesi gibi evine çok güçlü, ama karmaşık bir bağla bağlıydı; bu bağı bedeninde ve yüreğinde hissediyordu; bedeni tutsaktı, ne var ki yüreği kararsızdı. Florence'ı da bir bakıma sevdiğini yadsıyamazdı. Oysa, inanılmaz bir paradoks söz konusuydu: Benliğinin tamı tamına bir bölümü –Alexandre buna bıyık altından gülerek Gustave bölümü derdi– ihtiyatlı davranarak, onu *istemeye istemeye* seviyordu. Ama benliğinin bu bölümünün La Cassine'de, Maria-Barbara'nın başucunda, çocuklarının yanında olduğunu biliyordu Edouard.

Evlilikte geçen mutlu ve yaratıcı yirmi yıldan sonra, sevgiye susamayı ve cinsel açlığı birbirinden ayıran hastalığı, varlığındaki bir tür kopmaydı. Birbirine sıkı sıkıya karışmış bu susuzluk ve açlık, yaşam sevgisiyle, ona tutkuyla bağlanmasıyla da karışmış bulunduğu sürece, Edouard güçlü, dengeli, kendinden ve yakınlarından emin olmuştu. Gelgelelim şimdi Maria-Barbara ona yalnızca karışık, ama tatlı, büyük bir sevecenlik esinliyordu; Edouard bu sevecenliğin içine çocuklarını, evini, Breton kıyısını da sokuyordu; burada derin, ama ne var ki güneşin Arguenon'un sisleri arasından çıkıp hemen yeniden o pek hoş, yaldızlı iri bulutların içine girdiği güz öğleden sonralarında olduğu gibi, yakıcılığı olmayan bir duygu söz konusuydu. Erkekliğine Florence'ın yanında, onun o kırmızı mağarasında yeniden kavuşuyordu; burası, birlikte gülüp geçseler de basit ve kuşkulu kötülüklerle doluydu; bu da Edouard'ın pek hoşuna gitmiyordu. Florence'ın, Akdenizli kökenlerine, patavatsızca anıştırdığı ailesine, sonuç olarak kendi kendine karşı mesafeli davranma yetisi Edouard'ı şaşırtıyor ve çekiyordu. İncelemeyi, değerlendirmeyi, umursamamayı bilmek; bunun yanı sıra, hiçbir şeyi de yadsımamak, dayanışmayı, derin ve dokunulmaz aşkını lekesiz korumak: İşte, Edouard'ın beceremediği, Florence'ın ise mükemmel bir örnek oluşturduğu şey buydu.

Edouard kendisini parçalanmış, iki kez hain ve tükenmiş hissediyordu. Onu doğruca eskiden olduğu gibi iyi durumuna döndürecek bir

kopmayı, bir kaçışı düşlüyordu. Maria-Barbara'ya, çocuklara, Çınlayan Taşlar'a kesin olarak veda edip Paris'te Florence ile yeni bir yaşama başlayacaktı. Onun gibi bir adamın –birçok adamın da– şanssızlığı, yaşamında en azından iki kez evlilik yapacak, aile babası olacak kadar olanağa sahip olmasıdır; oysa bir kadın son çocuğunu baş göz etmeden çok önce tükenmiştir, yılmıştır. Bir erkeğin ilkinden bir kuşak daha genç yeni bir kadınla ikinci evliliği doğaldır. Ama kimi zaman Edouard da kendisini bitkin, yıpranmış buluyor; erkekliği, Florence'ın yanında tümüyle bitmese de artık pek güçlü olmuyordu. Edouard o zaman yerinin daimi eşinin, Bretagne'daki topraklarının yanında, eski çiftlere özgü, sağlam ve dingin bir sevecenliğin yarı erotik ve duygusal barınağı içinde olduğunu düşünüyordu.

Savaşlar, çözümü olmayan bu seçenekleri çözüme kavuşturmak için tamı tamına biçilmiş kaftan gibi görünüyor.

II
Alexandre'ın kutsallaştırılması

Alexandre

Bu durumun geldiğim yaşa bağlı ve herkes için geçerli olduğunu düşünüyorum. Bugüne kadar hiç umursamadığım ailem, aile kökenlerim beni gitgide daha çok ilgilendiriyor. Yakınlarım arasında eşsiz, anlaşılmaz, sağı solu belli olmayan tuhaf bir kişi olduğum konusunda beslenen gurur verici kanının içinde bir nebze düşmanlık vardı. Beni hiç anlamayan bu aile ortamı uzaklaştıkça, bireyleri art arda öldükçe, o düşmanlık azalıyor ve kendimin bu ortamın ürünü olduğunu gitgide daha çok kabul etmeye hazır duruma geliyorum. Surin'lerin birçok kuşağının doğup büyüdüğü Chapitre Sokağı'ndaki eskinin o kocaman Rennes evini gördüğümde artık belli bir heyecan duyduğumu itiraf etmek yürekliliğini gösterebilecek miyim? İşte, sonuç olarak, ana-baba sevgisine oldukça yakın yeni bir duygu; böyle bir duyguyu düşünmek bile

daha pek az zaman önce beni bıyık altından vahşice güldürürdü.

Evet, Antoine Surin (1860-1925) burada yaşadı; önce yapı ve yapı yıkımı müteahhidi, ardından yaşamının son yıllarında kumaş ve konfeksiyon taciri olmuştu. Üç kardeştik. Babamızın ilk işine ortak ettiği ağabey Gustave, karısı ile dört kızının hâlâ oturdukları eski eve bağlı kaldı. Babamızdan devraldığı iş belediyeyle ilgili toplama ve "yeniden boşaltma" işine doğru bir gelişme gösterdi. Ortanca kardeş Edouard, Côtes-du-Nord'da küçük bir dokuma fabrikası sahibi olan ve baba mesleği kumaş tacirliği yapan birinin kızıyla evlendi. Baldızım Maria-Barbara, genellikle ailelerdeki tek kız çocukları gibi, öyle doğurgan ki, onun, çocuklarının sayısını tamı tamına bildiğinden kuşkulanıyorum. Doğrusu, ikizleri Jean ile Paul'ün doğumundan bu yana gebe kalmalarına şimdilik ara vermiş gibi görünüyor.

Geriye Surin kardeşlerin en küçüğü, ben Alexandre kalıyorum. Kurulu düzene uygun, geleneksel, günü gününe yazılmış bir aile tarihinde bana ayrılmış olabilecek satırları sevinç duymadan düşünemiyorum. "Kuşkusuz anne ve babasının aşırı derecede üstüne titredikleri bu çocuk, hiçbir şeye karşı yeteneği olmadığını gösterdi; annesi ölünceye kadar onun yanında kaldı; kadının ölümünden sonra da, kötü eğilimlerini serbest bırakıp kendisini en kötü iğrençliklere kaptırdı."

Olayları yeniden ele alalım. Babam sonuçta iki işle –yapı müteahhitliği ve konfeksiyon– uğraşmış olduğu için iki kardeşime bu işler sırasıyla miras kaldı. Ben de hava aldım. Bana, kendisine benzediğim ve kocası Antoine'la hiçbir zaman mutlu olmamış küçük sevgilimden başka bir şey kalmadı. Kadıncağız benimle Paris'e yerleşmeye geldiyse, bunu kendi özgür seçimiyle yaptı; Gustave'ın kızlarının doldurduğu ve canavar kocasının yönettiği Chapitre Sokağı'ndaki evde de artık kendisini rahat hissetmiyordu. Benim gururum ve avuntum, tümüyle mutlu yaşadığı yılları ona vermiş olmamdır.

20 Eylül 1934 tarihinde, Bretagne'ı kasıp kavuran görülmemiş şiddette bir gündönümü fırtınasının benim için birçok sonucu oldu. Gerçekten de Gustave, o gün şantiyelerin birinde, üstüne bir vincin düşmesiyle öldü; vinç onu üç ton ağırlığındaki ev çöplerinin altında ezmişti. Bu iğrenç ve gülünç ölüm beni gülümsetmiş olabilirdi; ama küçük sevgilimin duyduğu üzüntü yüzünden, beni de dolaylı olarak yaraladı. Cenaze töreni için onunla birlikte Rennes'e gitmek, yörenin tüm önemli kişilerinin elini sıkmak; dul kalmakla ve bu sayede aile reisi saygınlığına kavuşmakla, hele siyah yas tülleriyle eskisinden daha korkunç du-

ruma gelen baldızımın karşısına çıkmak gerekti. Ancak bu, ertesi gün toplanacak aile meclisine katılmanın yanında hiçbir şeydi. Kardeşimin mirası konusunda benim yapacak bir işim olmadığını düşünüyordum; onun için la Vilaine' Irmağı kıyılarına gidip bitki toplamayı tasarlamıştım –bu la Vilaine adı yanlış konulmuş, çünkü orada çok fazla çekingen olmayan, filiz gibi güzel delikanlılar da toplayabilirsiniz. Hay Allah kahretsin! Dul kadın, anlaşılan gelgeç isteklerimi sezinlemiş olmalı ki, akşam, tüm ailenin önünde beni yakalayıp o kalın, titrek, yaşlı ve üzgün sesiyle bana şöyle dedi:

– Yarın kadim dostumuz avukat Dieulefît aile meclisini yönetecek. Hepimiz size güveniyoruz, sevgili Alexandre. Sizin bu toplantıda bulunmanız ke-sin-lik-le gerekli.

Şirret kadının bu derece üstelemesi için beni iyi tanıması gerekiyordu herhalde!

Bu beni oyuna getirme işinin önceden tüm ailece planlanmış olup olmadığını hiçbir zaman öğrenemedim, ama bir buçuk saat süren çene çalmalardan sonra, kendimi birden böyle kocaman, apaçık, hiç beklenmedik bir tuzağın karşısında buldum. Pek az ilgi gösterdiğim bu çene çalmalardan ansızın, su götürmez bir zorunlulukla Gustave'ın işlerinin çok büyük olduğu, yönetilmeden yürüyemeyeceği ve yönetimi aileden birinin üstlenmesi gerektiği, bu işleri de yalnızca benim yönetebileceğim sonucu çıkıyordu.

Ben mi? Kendimi hâlâ, yıldırımla vurulmuşa dönmüş, işaretparmağım göğsüme doğru yönelmiş durumda, çevremi yarım daire şeklinde saran ve acımasız bir yazgının "evet, evet" dedirterek başlarını sallattığı bu insanlara şaşkın bir yüzle bakarken görüyorum. Ben mi? Her sabah canavar karısını ve dört çirkin kızını Saint-Pierre Katedrali'ndeki büyük ayine götüren o mıhsıçtı herifin hâlâ sıcak terliklerini mi giyecektim? Ben mi? Bu gülünç ve pis kokulu işletmenin yönetimini üstlenmek ha? Sözle anlatılamaz bu soytarılık soluğumu kesiyordu.

Ayağa kalkıp dışarıya çıktım ve kentin içinde küçük adımlarla hızlı hızlı yürüyerek dolaşmaya başladım. Ne var ki akşam Chapitre Sokağı'ndaki evde yeniyetmelik çağımın küçük odasına döndüğümde yatağımın başucundaki komodinin üstünde şu gizemli başlığı taşıyan, kuşe kâğıdına özentisiz bir biçimde basılmış oldukça lüks bir küçük broşür buldum:

---

* Çirkin kız ya da kadın anlamında. (ç.n.)

Görünmeyen bir el belli bir düşünceyi anlatmak için gerekeni yapıyordu.

Yeniden boşaltma! Bu söz sindirimle ilgili bir tıp elkitabından ya da vicdan durumlarını inceleyen bir dinsel kitaptan kaçmışa benziyordu. Gustave'ı tümüyle içine alan bu yeni deyim –bunu bir sözlükte aramak boşunaydı– onun sözde bağırsak-tin araştırmalarıyla o korkunç mesleğinin aşağılık yanını dengelemek için harcadığı çabayı çok iyi dile getiriyordu. Ama 1934 yılı 26 Eylülü'nü 27 Eylül'e bağlayan ve ancak büyük Pascal'ın o esrime gecesine benzetilebilecek gece neler öğrenmedim ki!

Başkentin ilk temizleme servisini kuran Philippe Auguste'e gelinceye kadar, yalnızca, dar sokaklarda hızla koşan domuz sürülerinin, herkesin kapısının önüne patavatsızca attığı çöpleri kaldırmayı sağladıklarını öğrendim. Yüzyıllar boyunca, öküzlerin çektiği iki tekerlekli arabalar, kent ile Paris Yolları Genel Müdürü'nün yönetimindeki devlet çöplükleri arasında mekik dokumuşlar. Eski bir Fransız Muhafız Birliği subayı olan Yüzbaşı La Fleur (bakın hele!), XV. Louis döneminde çöp arabalarının şekli ve büyüklüğü, ayrıca süpürücü kadınlarla çöp arabacısı erkeklerden oluşan işçi takımlarının kurulmasını kurala bağlayan ilk *Şartname*'yi yazmış. Bu, öğrendiğim, Vali Bay Poubelle'in* yaptığı devrim gibi heyecan verici olayları belirten, hoş ve güzel kokulu, başlı başına bir öyküydü. Ancak, özellikle o gece, KENEVÇÖKAŞTİ (Kent Ev Çöplerini Kaldırma Şirketi)'nin Rennes, Deauville, Paris, Marsilya, Roanne ve Casablanca gibi altı kente yayılmış bir şirket olup bu kentlerle "yeniden boşaltma" sözleşmeleri yaptığını da öğrendim.

Bu sanayi yavaş yavaş olumsuz, hatta neredeyse *ters çevrilmiş* diyeceğim yanıyla beni çekiyordu. Burası elbette kentlerin sokaklarına yayılan, ayrıca kent dışında toprakları –çöplükler– olan bir imparatorluktu; ama aynı zamanda insanların en gizli, en özel yaşamlarının içine giriyordu; çünkü her eylem, her jest burada izini, gerçekleşmiş olduğunun çürütülemez kanıtını –bir izmarit, yırtılmış bir mektup, ayık-

* 1884 yılında çöp tenekesi kullanımı zorunluluğunu getiren Seine (Paris) Valisi. Fransızca çöp tenekesi (çöp sepeti) anlamındaki 'poubelle' sözcüğü, bu valinin adından kaynaklanmaktadır. (ç.n.)

lanmış bir sebze ya da meyve kabuğu, bir tuvalet kâğıdı vb.– bırakıyordu. Kısacası, tüm bir halka tamı tamına sahip olma söz konusuydu; bu iş de geriden, altüst olmuş, ters çevrilmiş bir biçimde geceleyin yapılıyordu.

Öte yandan, bu şeytanca hükümdarlığın bende yapabileceği etkiyi sezer gibi oluyordum. Zavallı Gustave, elbette bu yüce çöpçülük onurunun gerektirdiği *değişme görevine* kuşkuyla bakmış, ama bu görevi, kendisini aşırı derecede dindarlığa, Tanrı sevgisine vererek, kendisini örnek bir koca, çoluğuna çocuğuna düşkün bir baba gibi göstererek, ayrıca bir saygınlıkla, budalaca yerine getirmişti. Beceriksiz oğlu beceriksiz herif! Başına düşen üç ton çöpü çalmamıştı ki!

Ertesi sabah kararımı vermiştim. KENEVÇÖKAŞTİ'nin kralı olacaktım. Kararımdan aileme söz ettim; beni şaşkınlıkla dinlediler; ardından da Gustave'ın –pis pis hamamböceği ve kaba sofuluk kokan– eski bürosuna kapanarak– sözleşmeli altı ilden her birinin dosyasını çok dikkatli bir biçimde incelemeye başladım. Ama hepsi bu kadarla kalmadı. Paris'e döndüğümde oldukça gösterişli giysilere sahip oldum; özellikle de fildişi rengi, Nankin pamuklusundan bir takım elbise ile bir sürü işlemeli ipek yelek satın aldım. Bu yeleklere, her yanda üçer olmak üzere, altı cep diktirdim. Ardından, bir mücevheratçı atölyesinde kendim için her biri o altı ilden birinin adını taşıyan altı altın madalyon yaptırdım. Karar vermiştim, her madalyon o kentin çöplerinin bir komprimesi olacak ve yeleğimin ceplerinden birinde bulunacaktı. İşte, pislikler, çöpler kralı, içi kutsal kalıntılarla dopdolu, çöp sandığına dönüşmüş kutsal kalıntı sandığı olarak, gizli imparatorluğunun altılı mührüne sahip durumda, tüm dünyada çalım satarak böyle dolaşıp duracaktı!

Gizlerle dolu olmasına karşın, yazgıyı çalıştıran mekanizmada oldukça geçerli bir mantık vardır. Benim başıma ne geldi? İleriye doğru korkunç bir sıçrayış beni, bana özgü olan bir yolun içine attı. Bu yolda kuşkusuz küçük adımlarla yürüyordum. Ansızın, küllenmiş olan her tür sonucun yeniden ortaya çıktığını, sesini yükselttiğini, üstünlüğü ele geçirdiğini hissettim. Ama bu, iki süreçte gerçekleşti: Önce geriye gidiş, Rennes'e dönüş; ayaklarımı, çocukluk, yeniyetmelik dönemlerimdeki izlerin içine yeniden koyma, vb. Buna genellikle daha iyi sıçramak için geri geri gitme denebilir. Ardından, erkek kardeşlerimden bana en uzak olanı, dünyada kendisine en yabancı sandığım adamla hoyratça özdeşleşme. Tüm bunlar oldukça açıklanabilir türden şeyler. Ör-

neğin, öteki erkek kardeşim Edouard'la böyle bir özdeşleşmenin, daha az çelişkili de olsa, ne anlamı ne de şansı vardı.

Kardeşim Edouard. Bu ağabeyin örnek gösterilen üstünlüğünden söz edip az mı kulaklarımı doldurmuşlardı! Bana ondan nefret etmem için yapmadıklarını bırakmamış olsalar da, kimi zaman –özellikle ilk gençliğimde– ne kadar kızmış olsam da ona karşı hiçbir zaman düşmanca bir duygu beslemedim. Yıllar geçtikçe, bu kardeşime acımayla adamakıllı karışık bir tür sempati duyuyorum. Çünkü "üstünlüklerinin" her birinin içine karışmış olduğundan kuşkulandığım tüm sıkıntılar, güçlükler ortaya çıkmaktan geri kalmadı ve yıldan yıla onu daha da çok eziyor. Bunlar onu öldürecek; kesinlikle. Kadınlardan, çocuklardan, sorumluluklardan, paradan bitkin düşmüş durumda; şimdiden kötü yaşlanıyor.

Cüssesi aşağı yukarı benimki kadar –ya da benim cüssem onunki kadar–, ancak o benden on santim daha uzun; bu da yalnızca görünüşte bir avantaj. "Çok uzun bir boy, belli ölçülerin ötesinde öldürücü olabilecek bir handikaptır" diye düşündüm her zaman. İkinci Zaman'ın kimi hayvanları, bunun korkunç deneyimini yaşadılar. Edouard kuşkusuz benden daha uzun boylu; gerçekte fazla uzun. Bunun ona kadınlar nezdinde yardımı oluyor. Ben olağanüstü bir cüssenin –ne kadar çirkin olursa olsun–, bu beçtavuklarını tavlamak açısından tartışılmaz bir koz olduğunu birçok kez saptadım. Miyop, dazlak, şişko ya da kambur olabilirsiniz; soluğunuz kötü kokabilir, ama boyunuz 1.85'ten uzunsa, tüm kızlar, kadınlar koşarak ayağınıza gelir. Aslında Edouard'ın böyle kaba bir çekiciliğe hiç gereksinimi yoktu. Gençken yakışıklıydı, yakışıklıdan daha öteydi. Size sıcak dalgalar halinde ulaşan bir güç, bir yaşama tutkusu, dingin bir dinamizm yayılırdı ondan. İncelik! Kendisiyle birlikte taşıdığı o yumuşak, nazik havayı betimlemek için bundan daha iyi bir sözcük bulamıyorum. Bu incelik insanları etkiliyordu. Ya kadınlar üzerindeki çekiciliğine ne demeli! İşaretparmağını dudaklarının birleşme yerindeki ince bıyığının uçlarında gezdirerek onlara hem ironik hem tatlı, biraz yan yan, belirli bir bakış biçimi vardı... Hey gidi Edouard! Heteroseksüelliğin zehirli nektarını lıkır lıkır içmedi mi! O ne iştah! O ne mutluluk!

Sonuç gelmekte gecikmedi. Edouard'ın çekiciliği, zayıf ve karaktersiz erkeklerdeki o –genellikle dayanılmaz– çekiciliktir. Yeniyetmelikten çıkar çıkmaz kendisini evliliğin içinde buldu. Maria-Barbara, balayı yolculuklarından kısa bir süre sonra doğum yaptı. O gün bu gün

doğurmaktan geri durmadı. Kilisede yapılan lohusalıktan çıkma ayinlerinin ardından o kadar çabuk yeniden doğuruyordu ki, insan sanki onun havadan gebe kaldığını sanırdı. Onu pek az gördüm, ama her gördüğümde bir şezlongda oturuyordu. Güzel kadın, ey güzel kadın! Görkemli kadın, tüm o sevinç ve mutluluk dolu görkemi içindeki *alma genitrix*,* yumuşacık, yaygın, verimli kaynaşmalarla dolu bir karna sahip; çevresinde her zaman bir sürü velet, Romalı dişi kurt!** Sanki gebelik süresi araları çok uzunmuş gibi, bir de ikizleri oldu. Nerede duracak acaba?

Edouard'ı Paris'te ara sıra görmeyi sürdürdüm. Annemiz, bizi tedirgin etmeyen; ama o olmasa, ikimizin de gerek duymayacağı karşılaşmaların vesilesiydi. Yorgunluğun, ardından da hastalığın bu güzel insanı kemirdiğini gördüm. Çınlayan Taşlar'da sürdürdüğü aile yaşamı ile tekdüzeliği nedeniyle yorucu olan meslek yaşamı, ayrıca Paris'te kaçamaklar, ardından gitgide uzun süreli eğlence günleri içinde, eski görkemi azaldı, artık övünmez oldu; bu sırada, yanaklarının o biraz çocuksu yuvarlaklığı gidiyor, yerine sağlıksız sarkık yanaklar geliyordu. Yaşamı, fazla doğurgan Maria-Barbara'nın yol açtığı Bretagne'daki sıkıntı ile metresi, fazla monden Florence'ın yol açtığı Paris'teki yorgunluk arasında bölünüyordu. Şeker hastası olduğunu öğrendim. İri yarı cüssesi hantallaşmıştı; bir deri bir kemik kaldı, zayıflığı ortaya çıktı.

Gerçekten de durumunun insanı kötümser yapacak bir yanı vardı. O ki güzel, eli açık, çekici, çalışkan bir adamdı; o ki dönemi ve çevresiyle tam bir uyum içinde olan bir adamdı; her şeye içtenlikle, tüm yüreğiyle her zaman evet diyen; ailesine, tüm dünyanın hazlarına, insanlığın ortak yazgısı acılara evet diyen bir adamdı. Ona büyük gücünü veren, her zaman, sevmek oldu. Kadınları, iyi yemekleri, şarabı, görkemli toplantıları sevdi; ama kesinlikle karısını, çocuklarını, Çınlayan Taşlar'ı da; daha kesin olarak Bretagne'ı, Fransa'yı da.

Tam bir dürüstlük içinde, büyük bir başarıyla sona erinceye kadar, mutluluk, şan ve şöhretle dolu, gitgide yükselen bir yaşam sürmüş olmalıydı. Oysa o şimdi çöküyor, sararıyordu; durumu kötüye gidiyordu. Kuşkusuz onu, yürekler acısı bir son bekliyor.

Bana gelince, başlangıçta, insanları ve olayları açıkça ters yandan ele almaya zorlanmış olan ben, her zaman, dünyanın ekseni çevresin-

* Süt emzirici ana anlamında Latince söz. (ç.n.)

** Efsaneye göre Romulus ile Remus'u emziren dişi kurda gönderme. (ç.n.)

de dönüşünün tersi yönünde dönerek, kendime, belki çılgın, ama tutarlı, özellikle de bana benzeyen bir dünya kurdum; tıpkı bedenlerinin çevresinde çirkin, ama uygun bir kabuk üreten yumuşakçalar gibi. Kendi yapımın sağlamlığı ve dengesi konusunda yanılgıya düşmedim. Ben idam cezası ertelenmiş bir hükümlüyüm. Ne var ki, benim küçük, çirkin ve mutsuz bir çocuk olduğum dönemde, kardeşim, varını yoğunu harcayıp yediği için, bugün sağlığımın iyi olmasını ve neşe dolu yaşama tutkumu herhalde kıskanıyordur.

Bu da mutluluğun, verilmiş olanla yapılmış olan arasında tam bir orantı içermesi gerektiğini kanıtlıyor. Edouard'ın mutluluğu kendisine neredeyse tümüyle bebekken *verilmişti*; bedeni "standart" olduğundan içine bir eldivenin içine giriverir gibi giriverdiği, kusursuz ve çok rahat bir konfeksiyon giysi gibiydi. Ardından, yıllar geçtikçe, bu giysi yıprandı, tarazlandı, yırtık pırtık oldu; Edouard da bu yıkıma, çaresizlik içinde, üzüntü duyarak tanık oldu.

Benim durumumda ise tersine bir aşırılık var. Bendeki her şey, rastlantının ve şansın payı küçük bir ölçüye indirilip bilinçli olarak elde edilmiştir. Yapı dayanıksız. Çok fazla nazik olan bu kabuğun parçalanarak havaya uçması için orta yerinde ani ve şiddetli bir sıçrama yeterli olacaktır. En azından o zaman bir başka kabuk yapabilirim. Elbette zaman ve güç bulursam. Özellikle de hevesim kalırsa...

*

Adımlarım beni Thabor Koleji'ne götürmezse, yeniden Rennes'e gitmiyorum. Bu kolej aynı adı taşıyan bahçenin kenarında, eski Saint-Mélaine Benedikten Manastırı'nın duvarları içinde. Thabor! Büyülü bir saygınlıkla yüklü, gizemli ad; altın içeren, kudas kabından bir şeyler içeren kutsal ad! Tüm yeniyetmeliğim, bu adın çınladığını duyduğumda, içimde titriyor... Ama yine bu Thabor adı, esrime, şekil ve yüz değiştirme gibi tanrısal vaatler içeriyorsa ben, Surin Ailesi'nin üç çocuğu arasında, bu eski duvarlar içinde Kutsal Ruh'un ışığını gidip gören tek çocuk olduğum içindir.

Bir heteroseksüelin kolej yıllarındaki sıkıntısını güçlükle ve bunalarak düşünebiliyorum. Cinsel açıdan tatsız, renksiz ve kokusuz bir insan ortamının içine bütün varlığıyla dalmış böyle birinin gündüzlerinin, gecelerinin tekdüzeliği kim bilir nasıldır! Ama bu, yaşamın kendisine hazırladığı şeyin tam bir çıraklığını yapmak değil mi?

Oysa ben, aman Tanrım! Thabor benim çocukluğumun ve yeniyetmeliğimin arzu ve doyum ateşinin yandığı cehennem gibi bir yerdi. Günlük programımız gereği, şu on iki serüven arasında hoş olmayan bir birliktelik içinde cehennemin tüm ateşiyle yanıyordum: Yatakhane, şapel, etüt, yemekhane, avlu, ayakta çiş yapılan tuvalet, jimnastik salonu, spor alanı, eskrim salonu, merdivenler, üstü kapalı teneffüshaneler, lavabolar... Bunların her biri kendi türünde örnek bir yer ve on iki değişik yönteme göre bir avlanma ve ele geçirme alanıydı. İlk günden başlayarak, kolejin uyanan erkekliklerle dolu atmosferi içine dalıp aşk sarhoşluğuna kapılmıştım. Bugün, heteroseksüelliğin karanlıklarına yeniden atılarak, o ateşten bir şeyler bulmak için neler vermezdim ki!

Bu işi beklemediğim bir zamanda öğrendim; "Flöreler"in "kılıç siperini kavrama" adını verdikleri şeyin istekli ve mutlu kurbanı olmuştum. Akşam etüdü biraz önce sona ermişti, biz de üstü kapalı teneffüshaneden geçerek yemekhaneye gitmek üzere sıra halinde dışarıya çıkıyorduk. Ben son çıkanlardan biriydim, ama en sonuncu değildim. Görevli öğrenci ışıkları söndürdüğünde ben henüz sınıfın kapısından birkaç metre uzakta bulunuyor, teneffüshanedeki lambaların ışıklarıyla delinen alacakaranlıkta yavaş yavaş yürüyordum. Ellerimi arkamda kavuşturmuştum, avuçlarımın içi kaba etlerim hizasında, dışarıya dönük, açıktı. Arkamda hafif bir itişip kakışma sezinledim ve rastlantısal olması olanaksız bir ısrarla bir kabartının ellerimin içine gömüldüğünü hissettim. Öne doğru itilip sonra da hemen önümde yürüyen öğrenciler tarafından durdurulduğumda, arkamdaki öğrencinin pantolonunun ince kumaşının içinde kalkmış cinsel organını iki elimle sıkmakta olduğumu bir güzel kabul etmek zorunda kaldım. Ellerimi açıp onları bu sunudan kurtararak, belli belirsiz bir jestle bana verilen pası reddedebilirdim. Ama tersine, bu kaçak aşkın meyvelerini toplamak için, geri geri giderek, ellerimi kavkılar, sepetler gibi adamakıllı açarak, bu pasa yanıt verdim.

Bu, benim cinsel arzuyla ilk karşılaşmamdı. Bunu artık tek başıma ve utanç verici bir giz olarak değil de bir birliktelik içinde (hatta bir topluluk içinde diyesim geliyor ki, bu da bir süre sonra gerçek olacak) yaşamıştım. O zaman on bir yaşındaydım. Şimdi kırk beşimdeyim ve kolejin rutubetli, karanlık teneffüshanesinde, sanki görünmeyen bir ayla ile kuşatılmışçasına yürürken duyduğum o hayranlıktan hâlâ kurtulmuş değilim. Evet, hâlâ kurtulamadım... Çekiciliği son derece güçlü olduğundan, giden bir insanın *asla geri dönmediği*, bilinmeyen bir ül-

keyi, gizemli bir ormanı düşündüren bu yerinde duygulandırıcı, kurtulamamak sözünü öyle seviyorum ki! İnsanı saran bu hayranlık artık onu bırakmaz ve onun doğduğu o tekdüze, verimsiz toprağa geri dönmesine engel olur.

Bu keşif beni öylesine allak bullak etmişti ki, arkamdan gelen arkadaşlarımdan hangisinin, ellerimin içine, şu satırları yazdığım sırada da zenginliklerini araştırmaktan geri durmadığım bir krallığın anahtarlarını koyduğunu bilecek durumda değildim. Doğrusunu söylemek gerekirse, bunu hiçbir zaman bilemedim; ancak bu düzenin, sınıfın dip tarafında, benim masama yakın oturan üç suç ortağının kurduğu bir küçük komplonun sonucu olduğunu daha sonra anladım. Bu üç kişi yeni gelenleri düzenli olarak sınamadan geçiren "Flöreler" adlı gizli bir derneğin üyesiydi. Size burada bu dernek üyelerinin yalnızca ikisinden söz edeceğim; çünkü bunların kişiliği belleğimde eşsiz parlaklıkta bir ışık saçıyor.

Thomas Koussek, takma adını kendisini Thabor'da ünlü yapan şaşırtıcı bir buluştan almıştı. Bu buluştan ileride yine söz edeceğim. Her öğrenci sırasının kapağının iç yüzünü küçük bir ikonografi sergisine dönüştürmüştü. Burada düşleri, anıları, kahramanları, mitosları özetleniyordu. Örneğin, aile fotoğraflarının yanında, resimli spor dergilerinden kesilmiş sayfalar; müzikhol kadın şarkıcıları posterlerinin yanında çizgi film fragmanları yer alıyordu. Thomas'ın resimleri özellikle dinsel konuları içeriyordu ve tümüyle İsa'nın kişiliğine ayrılmıştı. Ama ne çocuk İsa ne de kadidi çıkmış, acı çeken, çarmıhtaki İsa söz konusuydu. Bu, güç ve canlılık saçan, "genç, bütün, ilksiz ve sonsuz" Tanrı'nın atleti, Kral İsa idi. Betimlemesi, dar bir dikdörtgen tahta pano üstüne piramit şeklinde yapılmıştı. Bu görkemli ikonaya, dine yabancı bir kişinin gözünden kaçabilecek, sol köşeye itilmiş, küçük bir resim damgasını vurmuş gibiydi. Bu resim bir elinin iki parmağını dirilen İsa'nın yaralı böğrüne dayamış Thomas'ı yalın çizgilerle betimliyordu. Ben önce burada yalnızca Thomas'ın adına bir anıştırma var diye düşündüm. Bu olsa olsa küçük bir başlangıçtı anlamam için. Tam anlamını ancak sonradan öğrendim.

O küçük "Flöreler" grubu haftada iki kez kentin eskrim salonunda toplanıp eskrim dersleri alıyordu ki, bu da onlara hem dürüst bir dış görünüş hem de adamakıllı simgesel, düşünceyi başka alanlara çeken, oyalayıcı bir olanak sağlıyordu. Aşağıdan aldatıcı bir hamleyi ya da dikine bir durdurmayı değerlendirmek söz konusu olduğunda, buranın

öğretmeni bize değişik, sert ve yanılmaz bir gözle bakardı; ama vestiyerde ya da duşun altında bizi birbirimize sokan çok özel kavgalara tamamen göz yumardı. Bu bekâr, kırçıl kıllı, sırf sinir ve kiriş kesilmiş eski süvari subayı, potansiyel olarak bizdendi; bundan emindik, ama maskesinin ve eskrim göğüslüğünün altında taşıdığı şeylerin gizini çözmemize hiçbir zaman olanak vermedi. İçimizden biri, bir gün bu subayın özel sevgisinden yararlandığı izlenimi uyandırdığında, çocuk öylesine küçümseyici bir inanmazlıkla karşılaştı ki, üstelemedi; bu yanlış manevrası da onda öylesine bir leke bıraktı ki, bu leke gözlerimizin önünden bir daha hiç silinmedi. Demek ki, Flöreler arasında, yapılmaması gereken yanlışları yapanlar oluyordu. Bu tür yanlışlıkları açıkça gösteren hiçbir tüzük olmamasına rağmen, biz bunları şaşmaz bir içgüdüyle bulabiliyor ve cezalandırıyorduk.

Ben en küçükleri ve en son gelen olduğum için bana Flöret* diyorlardı; bu takma adı kendi adıma ve anlamadan yineleyen öteki öğrenciler adına severek benimsemiştim. Önce beni sıskalığım yüzünden az "yenebilir" olarak değerlendiriyorlardı, ama –erotizm konusunda otorite olan– Raphaël, o dönemde nispeten uzun ve kalın cinsel organımı överek (bu organın ipek gibi yumuşaklığının, baldırlarımın sertliği ve kalçalarımın kemikli çıkıntıları arasında bir bez gibi gerilmiş karnımın kuruluğuyla çeliştiğini de söylüyordu) beni yeniden saygınlığıma kavuşturmuştu. "Kavruk bir hereğe asılı sulu bir misket üzümü salkımı" diyordu, hoşuma giden ve beni güldüren bir lirizmle. Bu gizli çekiciliğe doğrusu bir de kuvvetli ve güzel emme yeteneği ekleniyordu ki bu, meniden her zaman aldığım hazza bağlı bir şeydi.

Hiçbirimiz Thomas kadar bu hazza düşkün değildik; ama o, bunu ender olarak bizim gibi doğrudan ve kaba bir kendi üstüne kapanmayla tatmin ediyordu. Gerçekten de her şeye dinsel bir boyut, bir yücelik getiriyor, başkalarının yaptıklarına benzer hiçbir şey yapmıyordu. Kutsal, onun içinde yaşadığı, soluk aldığı, her yere kendisiyle birlikte götürdüğü doğal bir ortamdı. Örnek olarak, her sabah, yatakhanede, şapele inmeden önce, herkes yatağının çevresinde bir şeyle uğraşırken, onun içine düştüğü bir tür esrimeyi söyleyeyim. Yönetmelik gereği, yataklarımızı yapmadan önce çarşaflarımızı silkelemek zorundaydık. Kırk çocuğun aynı zamanda yaptığı bu basit silkeleme işi çarşafların üstündeki kurumuş menilerin oluşturduğu kabukların püskürmesine neden oluyor ve havayı meni tozuna doymuş duruma getiriyordu. Bu

* Küçük flöre, anlamında (ç.n.)

ilkyaz aerosolü gözlerimizi, burun deliklerimizi, ciğerlerimizi de dolduruyor ve bizleri sanki bir polen esintisiyle döllüyordu. Yatılı öğrencilerin büyük çoğunluğu bu etkili, ince döllenmeyi algılamıyorlardı bile. Flörelere bu, sabah ereksiyonlarını uzatan, hafif, müstehcen bir keyif veriyordu yalnızca; Thomas'ı ise adamakıllı allak bullak ediyordu. Kutsal ile kutsal olmayanı birbirinden ayıramayan haliyle, tin ve rüzgâr sözcüklerinin etimolojik benzerliğini dolu dolu yaşıyordu.

İlkyaza, havaya ve güneşe bağlı bu esrime Thomas'ın tinsel yaşamının aydınlık yüzüydü. Ama çevresi her zaman adamakıllı mor halkalı canlı gözleri, çileli yüzü, ince ve kaçar gibi görünen silueti onun yarı karanlıkla da savaştığını, bu karanlığı ender olarak yendiğini iyice duymak isteyenlere yeterince bir şeyler anlatıyordu. Ondaki bu karanlık tutkusuna ancak bir kez tanık oldum, ama unutulmaz koşullarda. Bir kış akşamıydı. Dolabımda unuttuğum bir kitabı almak üzere şapele gitmek için izin istemiştim. Şapelin cimrice aydınlatılmış kubbesinin derinliği ve en hafif gürültülerini duyuran o korkunç yankı beni duygulandırmıştı. Buradan çıkmak üzereydim ki sanki yerin altından gelen bir hıçkırma duydum. Oysa, gerçekten de biri, yerin altında ağlıyordu; bu ağlama sesleri koro yerinin arkasında bulunan ve bir sarmal merdivenle şapelin mahzenine uzanan dar bir yarıktan geliyordu. Canlı değil de daha çok ölü gibiydim ve öyle dehşete düşmüştüm ki –çok iyi biliyordum– hiçbir şey beni yeraltında olup biteni görmek için aşağıya inmekten alıkoyamazdı.

Nitekim aşağıya indim. Mahzen –tek bir gece kandilinin kan rengindeki, titreyen ışığında görebildiğim kadarıyla– sıralar, iskemleler, büyük şamdanlar, dua iskemleleri, kitap rahleleri ve birtakım kilise flamaları gibi, güherçile ve soğumuş buhur kokuları içinde yığılı bir sürü eski eşya dolu, Allah babanın sandık odasıydı, bir çıfıt çarşısıydı. Ancak burada ayrıca, döşeme taşları üstüne konulmuş, genellikle Thabor'un bahçesinde dikili, kurtlanmış çarmıhı değiştirilmek üzere olan, doğal büyüklükte bir İsa heykeli vardı. Bu, kaygan, sabunumsu bir maddenin içinde şekline en uygun biçimde kalıbı çıkarılmış, ışıl ışıl ve genişçe iki yana açılmış kollarıyla, açık bağrıyla, çukur, ama güçlü görünen karnıyla, burma kaslı boğum boğum bacaklarıyla görkemli bir atletti. Çarmıhından indirilmiş durumda yerde yatıyordu, ama yine de çarmıha gerilmiş gibiydi, çünkü Thomas'ı İsa'nın duruşunu taklit edip onun altına yatmış olarak gördüm hemen; heykelin ağırlığıyla yarı yarıya ezilmiş, inliyordu.

Sanki İsa'nın o geleneksel namusluluğu yalnızca onun haçla evlenmesi için uzun ve gizli bir hazırlık oluşturmuş gibi, sanki sevişen erkek bir bakıma seviştiği kadına çivileniyormuş gibi, cinsel birleşme ile çarmıha gerilme arasında öylesine güçlü bir benzerlik gösteren bu sahneden ürküp büzülmüştüm. Herhalde, Thomas'ın o kara gizini, İsa'ya beslediği fiziksel, tensel, kösnül aşkı biliyordum; dolayısıyla bu iç karartıcı tutkunun onun icat ettiği ve kendisine Flöreler arasında olağanüstü bir saygınlık kazandırmış ünlü *kuru boşalma* ile bir ilişkisi (ama aslında hangi ilişki?) olduğundan kuşku duymadım.

Kuru boşalma –adının da yeterince belirttiği gibi– hiçbir meni akması olmadan orgazma ulaşmadır. Bunun için sperm kanalının erişilebilir en gerideki noktasına, yani aşağı yukarı anüsün iç kenarına, parmağınızla oldukça güçlü bir biçimde bastırmanız ya da bu işi partnerinize yaptırmanız gerekir. Duyum daha kaba ve şaşkınlık vericidir ve hoş olmayan bir sertlikle, bir kaygıyla öyle şiddetlenir ki, kimileri bundan büyük haz duyar, kimileri de (büyük ölçüde boş inanca bağlı olarak) tiksinir.

Sinirsel yorgunluk daha büyüktür, ama sperm rezervi aynen kaldığı için, yineleme daha kolay ve daha heyecanlandırıcıdır. Doğrusunu söylemek gerekirse, kuru boşalma benim için her zaman ilginç bir merak olarak kaldı, büyük bir pratik değer taşımadı. Meni akmadan ulaşılan bu orgazm, bana başkasının reddetmesi gerekir gibi görünen bir tür kapalı devre içinde oluşur. Sanki bu biçimde boşalan erkek, partnerine doğru ilk atılımdan sonra ne ruhu ne de özellikle bedeni simgelediğini ansızın fark eder ve pişmanlığa kapılıp teması keserek yeniden kendisine döner, tıpkı bir bendin düş kırıklığına uğrattığı denizin, dalgasını çatlatıp yeniden kendisine dönmesi gibi.

Burada kapalı hücreyi, ikizliğe özgü içeri kapanmayı adamakıllı yeğlemiş bir insanın tepkisi söz konusu. Ben salt çiftten çok uzağım –ne yazık ki, diye eklemek gerekiyor mu acaba? Başkalarını çok fazla seviyorum; kısacası, böyle içime kapanmayacak kadar içgüdüsel olarak avcıyım.

Bu kaba dindarlık ve bu şaşırtıcı buluşlar Thomas'a biraz karanlık bir saygınlık kazandırmıştı. Pederler bu çok yetenekli öğrenciyi gözden çıkarabilirlerdi, ama o, ne de olsa onlara onur veriyordu; ayrıca kabul etmek gerekirdi ki, laik bir okulda ters etki yapabilecek bu aşırılıklar bir papaz kolejinde gelişebilecek uygun ortamı buluyordu. Koussek, bıktığımız duaların ve ayinlerin çoğunu anlamlarından saptırmış-

tı, ama onlar şimdi pekâlâ yeni birer anlam taşıyorlardı ve özgür, kullanılabilir halleriyle onları kendi sistemine boyun eğdirecek bir insanın tatlı şiddetini beklemiyorlar mıydı? Örnek olarak, her pazar akşam duasında okuduğumuz ve onun gözünde, bizim için yazılmış gibi görünen Mezmur 109 ile Mezmur 113'ü vereceğim. Thomas, bizi gururlu isteğiyle eziyordu; biz de bu sırada onun şu gizemli ve kurumlu sözlerine sesimizle destek oluyorduk:

Dixit dominus domino meo
Sede a dextris meis

Tanrı benim Tanrıma dedi ki
Sağıma otur
Ben senin düşmanlarını sana alet olmaya
Zorlayıncaya kadar

Thomas'ı, başını İsa'nın göğsüne dayamış durumda, küçük düşmüş, uğuldayan bir öğrenci ve peder kalabalığını ayaklarının altında ezerken hayal ediyorduk. Ne var ki Mezmur 113'ün içerdiği, heteroseksüelleri hedef alan küçük düşürücü suçlamaların sorumluluğunu tümüyle üstleniyorduk:

Pedes habent, et non ambulabunt
Oculos habent, et non videbunt
Manus habent, et non palpabunt
Nares habent, et non odorabunt!

Ayakları var, ama yürümüyorlar
Gözleri var, ama görmüyorlar
Elleri var, ama dokunmuyorlar
Burun delikleri var, ama hiçbir koku almıyorlar!

Biz ötekiler, yani yürüyenler, görenler, dokunanlar, koku alanlar, bu küstahça suçlamayı, önümüzde bulunan arkadaşların, yani uşak olarak kullanılmak amacıyla yetiştirilmiş, dolayısıyla felç olmuş, görmeyen, duygusuz, koku almayan tüm bu genç dangalakların sırtlarını, popolarını gözlerimizle okşaya okşaya haykırarak duyuruyorduk.

Raphaël Ganeşa gerçekten de Thomas Koussek'in o aşırı mistik inceliklerine yabancıydı. Doğu'yla ilgili geniş, alacalı bulacalı resimleri

İsa'yla ilgili geleneksel ikonografiye yeğliyordu. Takma adını, canlı renkteki figürü sırasının tüm yüzeyini kaplayan bir Hindu idolünden almıştı. Bu, fil başlı, dört kollu, gözleri boyalı, baygın bakışlı, Çiva ile Parvati'nin oğlu, her zaman aynı totem hayvanla, sıçanla betimlenen Tanrı Ganeşa'nın figürüydü. İdolün üstünü adamakıllı dolduran naif süslemeler, Sanskritçe metin, kocaman mücehverler, yalnızca şehvet uyandırıcı zarif devinimlerle sallanan hortuma büyük ilgi göstermek, onu övmek, değerlendirmek amacını güdüyordu. Bu, en azından, Raphaël'in ileri sürdüğü bir şeydi; o, Ganeşa'yı göklere çıkarılmış cinsel organın tanrılaştırılması şeklinde görüyordu. Ona göre her erkek çocuğu, kendisini giysilerden oluşan kutsal bir yerin içine gizlemiş tek bir tanrının tapınağı olarak tanıtlar ve bu tapınağa saygı göstermeye can atardı. Totem-sıçana gelince, bunun anlamı en keskin görüşlü şarkiyatçıların gözünde her zaman gizemli kalmıştı. Raphaël de bu gizi çözmenin Flöret denilen küçük Alexandre Surin'e düşeceği konusunda kuşku duymaktan çok uzaktı. Bu Doğu usulü, basit ve kaba puta tapma, Raphaël'i, o ince, mistik Thomas'ın karşıtı durumuna getiriyordu. Ama ben her zaman Flörelerin esinleri ve uygulamaları açısından taban tabana karşıt bu iki başlılıktan sevinç duyduklarını düşündüm.

*

Flörelerin o acımasız, şehvet yüklü toplumunun ve eskrim salonlarında yapılan o hamlelerin kazandırdığı kılıç düşkünlüğümü sürdürdüm. Ama yalın kılıç sokağa çıkmak âdet olmadığından, kendim için gizli kılıçlardan oluşan bir silah takımı, bir kılıç-baston koleksiyonu yaptım. Bugün böyle doksan yedi kılıcım var ve bunlarla yetinmememi de pekâlâ anlıyorum. Bir kılıcın değeri kının zarifliği ve sürgüleme düzeninin kusursuzluğuyla ölçülür. En değersiz kılıçlar da kocaman bir kının –gerçek bir sivil jandarma copu gibi– içinde bulunur ve burada zorunlu olarak bloke edilmiş durumdadır. Ama en iyi kılıç-bastonlar hezaren bastonlar kadar yumuşaktır. Bunların içlerinde üç köşeli, tüy gibi hafif bir kılıç taşıdıklarından kesinlikle kuşkulanılmaz. Sürgüleri ya bir düğmeye basılarak ya da sap yarım tur döndürülerek açılır. Sap, kalemle işlenmiş abanozdan, kakmalı gümüşten, geyik boynuzundan, fildişinden olabilir ya da bronzdan bir çıplak kadın ya da bir kuş, köpek, at başı figürü taşıyabilir. En gelişmiş kılıç-bastonlarda kınlarından çıkarıldıklarında, kılıca dikey olarak duran, böylece de basit bir koruma oluş-

turan iki çelik çubuk görünür.

Kılıç-bastonlarım benim çocuklarımdır; özel, hiç kullanılmamış askeri birliğimdir, çünkü hiçbiri henüz en azından benim hizmetimdeyken kimseyi öldürmedi. Bir kılıcı ve iki insanı bir araya getiren o aşk ve ölüm eylemini gerçekleştirme fırsatının çıkacağına, zorunluluğunun doğacağına inanmasaydım, onları saklamazdım. Bu yüzden, gece avına çıkmadan önce kendime uzun bir süre için bir arkadaş seçmek gibi bir kuralı hiçbir zaman bozmam. Benim gözdemin adı Flöret'tir –Thabor zamanında da adım böyleydi– ve mavileşmiş Toledo çeliğinden, üç oyuntuyla çukurlaşmış ağzı iğne gibi incedir bu gözdemin. Onu ancak, bir önseziyle içimin karardığı akşamlar, nişanlımmışçasına, kolumda taşırım. Sınama gecesi gelip çattığında, benim tek müttefikim, tam dostum olacak ve o, kaldırımı katillerimin cesetleriyle doldurmadan ben ölmeyeceğim.

III
Masumlar tepesi

Yirmi yıldır Azize Brigitte Kurumu'ndan sorumlu Rahibe Béatrice ardinsel eğilimini kendisinin o masumlara ait oluşuyla bir tutuyordu. Çocuklara İncil'e uygun bir anlayış dışında yaklaşılabilmesine içten içe her zaman şaşmış, hatta ifrit olmuştu. Tanrı'nın zihinsel özürlülere beceriklilerden, hatta bilgelerden gizlediği gerçekleri açıkladığı bilinmezse, bu çocuklara gerektiği gibi nasıl saygı gösterilir, bunlar nasıl sevilirdi? Zaten Tanrı'nın zekâsıyla karşılaştırıldığında, bizim zavallı zekâmızla bir mongoloitin bilinci arasında önemli hangi ayrım vardı? Rahibe aynı zamanda zihinsel özürlülerde her tür gelişmenin zorunlu olarak, dolaylı ya da dolaysız bir dinsel edimden geçtiğini düşünüyordu. Bu insanların büyük eksikliği, yalnızlıkları, başkasıyla –kendileri gibi sakat olsa da– karşılıklı bir zenginleşmeye yol açacak ilişkiler ku-

ramamalarıydı. Kadın, her çocuğu bir grubun içine girmeye, davranışlarını yanındakilerin davranışlarına uymaya zorlayan oyunlar, rontlar, hafif komediler tasarlamıştı; bu, çok büyük sabır isteyen güç bir girişimdi, çünkü çocukların kabul ettikleri tek insani ilişki, kendilerini Rahibe Béatrice'e bağlayan ilişkiydi. Öyle ki, rahibenin varlığı sürekli, onun çocuklar arasında dört elle kurmaya çalıştığı ağı bozmaya yardım ediyordu.

Ama başarı yine de olasıydı, hatta tanrısal yardım sayesinde gerçekleşmişti. Çocukların her birini tanıyan ve zihinsel özürlü olmaları nedeniyle yeğleyen Tanrı, tümünü aynı aşkla sarıyor ve içlerine Kutsal Ruh'un ışığını sokuyordu. Rahibe Béatrice böylece Kutsal Ruh'un havarilerin üstüne inmesini kutlayan Pentekoste (Hamsin) Yortusu'na benzer bir Masumlar Yortusu düşlüyordu. Kutsal Ruh masumların başlarının üstüne büyük alevler halinde inip onların beyinlerindeki karanlıkları aydınlatacak, dillerindeki tutukluğu çözecekti. Rahibe, düşünceleri daha önce yüksek makamlarda kaygı uyandırdığından ve çocukları için tasarladığı, *Babamız* duasının özellikle basitleştirilmiş bu versiyonu yüzünden cezalandırılmasına ramak kaldığından, artık bundan söz etmiyordu:

Her şeyden daha büyük olan Babamız
Herkes seni tanısın
Herkes senin adını övsün
Herkes senin sevdiğini yapsın
Her zaman ve her yerde
Amin

İş başpiskoposa kadar gitmiş, o da sonunda, bu metni, işin özünü içerdiği düşüncesiyle onaylamıştı.

Ama dahası vardı. Rahibe Béatrice, çocuklarının, yalnızca ikiyüzlülüğü bilmedikleri ve toplumsal yaşamın yanlış değerlerini tanımadıkları için değil; aynı zamanda günah onların ruhları üstünde neredeyse hiçbir etki yapmadığı için, Tanrı'ya ve meleklere öteki insanlardan –en başta kendisinden– daha yakın olduklarına iyice inanmıştı. Rahibe –çok kötü bir talihsizliğe uğramış olmaları yanında– kendilerine sanki başlangıçtan bu yana ermişlik verilmiş bu çocukların karşısında bir tür büyüye tutuluyordu. Bu ermişlik, onun dualar ve feragatle geçen yılları sonunda erişebildiği erdemden daha yüce ve ilk bakışta daha arıydı.

Rahibenin Tanrı'ya inancı onların varlığının parıltısıyla güçleniyordu ve bu inanç onların şefaatinden vazgeçemezdi, yoksa tehlikeli bir sonuç doğardı; dolayısıyla, Rahibe Béatrice de çocukların tutsağıydı, hem de öteki rahibe arkadaşlarından daha çaresiz olarak; çünkü çocuklar onun tinsel dünyasının temeli ve canlı kaynağı durumuna gelmişlerdi.

Altmış kadar çocuğun ve yirmi kadar personelin bulunduğu Azize Brigitte Kurumu, kuramsal olarak, gitgide daralan ortak merkezli dört daireye benzeyen dört bölüme ayrılıyordu. İlk üç bölüm kabaca, bilinen şu kategorilerden oluşuyordu: Hafif zihinsel özürlüler, orta zihinsel özürlüler ve ağır zihinsel özürlüler. Bu kategoriler Binet-Simon zekâ ölçeğine göre belirleniyordu. Ne var ki Rahibe Béatrice bu bilimsel ölçülere ancak bir dereceye kadar değer veriyordu, çünkü onun zihinsel özürlü çocuklarla ilgili yeterli deneyimi vardı. Testler, zihnin başka her türlü belirtisi dışında, yalnızca basmakalıp bir zekâ şeklini ölçüyor; duygusuz ve sınırsız derecede iyi niyetli bir çocuğu önceden varsayarak, deneğin duygululuğunu ve yararlanılabilirliğini hesaba katmıyor, işte bu yüzden de Azize Brigitte'deki o gruplar daha çok, çocukların aralarında iyi geçinmelerini ölçüt kabul eden, bilimsel olmayan deneylere dayalı, oldukça sık değişen ayrımlara yanıt veriyordu.

İlk grupta görünüşte normal –karakter zayıflığı ve doğuştan gelen yetersizlik ortaya çıkmamışsa–, eğitilebilir, yalnızca özel bir gözetim isteyen çocuklar toplanmıştı. Saralıların, sağır-dilsizlerin, sinirlilerin, psikozluların iyi geçindikleri görülüyordu. İkinci grupta ise henüz dışa açılma yoktu. Bu gruptakiler gerekirse konuşuyorlardı, ama hiçbir zaman okuyamayacak, yazamayacaklardı. Daha birkaç yıl önce bunlar, kırsal bir topluluk içinde kendilerine yer bulabilirlerdi; burada "köyün delisi" geleneksel, kabul gören, hatta saygın bir kişiydi ve tarlalarda ya da bahçelerde ufak hizmetler görebiliyordu. Ekonomik ve kültürel yaşam düzeyinin yükselmesi artık bunları, yaygınlaşmış öğrenim sayesinde çabucak ortaya çıkarılan, hemen toplumdan atılan, çevrelerinde oluşturulmuş boşluk nedeniyle sefilliğin içine gömülen dökünüler durumuna getiriyordu. Yönetilen bu rasyonelleştirilmiş, motorize ve saldırgan bir topluma karşı; kendilerini ıskartaya çıkardığı için reddettikleri bu topluma karşı, homurdanmaları, tepinmeleri, ters ters bakmaları, salyalarını, idrarlarını ya da dışkılarını tutamamalarıyla tavır almaktan başka ellerinden bir şey gelmiyordu artık. Bu grubu canlandıran kişi, Azize Brigitte'e müziğin zihinsel özürlülerde tedavi açısından öne-

mi üzerine hazırladığı tezini belgelendirmek için gelmiş konservatuvar öğrencisi bir genç kızdı. Bu kız önce bir koro, ardından bir orkestra kurmuş, sonunda da sabırla ve zamanla, grubunu orkestra ve bale topluluğu olarak ikiye ayırmıştı. Her birinin çaresiz olarak kusurlu bir yanı bulunan, ancak fiziksel ve zihinsel eksikliklerine karşın duygu ve düşüncelerini anlatan, kendilerini gösteren bu küçük sanatçıların görünümü tuhaf, gülünç ve yürek parçalayıcıydı. Gülünç ve yabanıl gösterilerinde bir haşinlik, bir uygunsuzluk vardı; ama bundan ötürü çocuklar kendilerini daha iyi, çok daha iyi hissediyorlardı ve sonuçta önemi olan da yalnızca buydu. Antoinette Dupérioux kendi başarısının tuzağına düştü. Bu işten vazgeçip bu kadar güzel umutları daha başlangıçta nasıl söndürmeliydi? Gidişini aylarca erteledi; ardından da herhangi bir kesin karara varamasa bile, gitmekten söz etmez oldu.

O çocuklar hiç olmazsa konuşabiliyorlardı. Üçüncü gruptan olan ağır zihinsel özürlüler ise ancak telaffuz edilemeyen sesler çıkarıyorlardı ve bu seslerin anlamı iki kutba indirgeniyordu: Seviyorum – sevmiyorum, istiyorum – istemiyorum, mutluyum – mutsuzum gibi. Bunların zihinsel düzeyleri, pratik ve sanatsal duygularına seslenen egzersizlerle, ama dilin soyut ve simgesel işlevini araya sokmadan yükseltilmeye çalışılıyordu. Resim çiziyor, hamuru biçimlendiriyor, başka renkte bir dikdörtgenin paralel yanıklarından kâğıt şeritler geçirerek damalı bezekler yapıyor ya da uçları yuvarlaklaştırılmış makaslarla kestikleri figürleri, çiçek ve hayvan resimlerini karton üzerine yapıştırıyorlardı. Beceriksizliklerini, hareketlerindeki eşgüdüm eksikliklerini, her adımda sağa sola yalpalamalarına yol açan denge bozukluklarını düzeltmek için onlara küçük bisikletler üzerinde hem korktukları hem de bayıldıkları gezintiler yaptırılıyordu. Bu tür oyunlara sinirli, psikozlu ve saralı olanlar alınmıyordu, ama mongoloitler bu oyunlarda çok başarılıydılar, özellikle de şişko Bertha ve yedi yatakhane arkadaşı.

Sağduyuyla bakılırsa, bu çocukların çevresinden simgesel anlam ve sözlü anlatımla ilgili her şeyin yok edilmesi gerekirdi. Çocuk psikolojisi uzmanlığı stajı yapan Doktor Larouet'nin düşüncesi ise değişikti; çünkü o, gözde alanı lengüistik ve fonoloji ile uğraşıyordu. Kendisine üçüncü grubun verilmesini sağlar sağlamaz, burada simgesel göstergeyi devreye sokmayı amaçlayan deneyler yapmaya kalkıştı; ağır zihinsel özürlü çocukların en çok sevdiği şey olan bisiklete binme işine hevesle girişerek belli bir başarıya ulaştı. Bir gün, çocuklar, her zaman bisiklete binme alanı olarak kullandıkları beton avluda, beyaz

boyalı ve trafik işaretlerini gösteren (taşıt giremez, öncelik sağda, dur işareti, sola dönüş yasaktır vb.) birçok taklit panoyla donanmış pistleri görünce şaşırdılar. Bisikletin geçici olarak geri alınması gibi ağır cezalar uygulanan yanlışların sayısının azalmaya başlaması için aylar gerekti. Ama sonunda sanki çocukların tümü kendilerine önerilen o on iki panodaki işaretleri aynı zamanda anlamış gibi, bu sayı, şaşırtıcı bir uyum içinde büyük oranda düştü.

Seçilmiş çocuk grubunun heterojenliği, etkileşimden yoksun olmakla birlikte paralel bir olgunluğa erişme varsayımına yer vermediğinden kendisine ilginç gelen bu eşzamanlılığa Larouet çok değer verdi. Çocuklar arasında karşılıklı ilişkilerin, bir karşılıklı ilişkiler ağının olması gerekiyordu.

Bunun üzerine, Doktor, bir ses kayıt aygıtıyla çocukların her birinin çıkardığı pek net olmayan bağırtı ve sesleri incelemeye kalkıştı. Hepsinin aynı sayıda temel ses birimine sahip olduğunu ve bu bir sürü aynı ses takımının yalnızca Fransızcanın temel ses gerecini değil; birçok başka dilin de – İngilizce *th*, İspanyolca *rota*, Arapça gırtlak sesi *r*, Almanca *ch*, vb.– ses gerecini içerdiğini saptadığı gün, kesin bir ileri adım atmış oldu. Çocukların aynı ses birimlerine sahip oluşu mimetizm ile açıklanamazdı. İnsan zihnine yeni ufuklar açan çok daha olağanüstü bir varsayım Larouet'nin araştırmalarında yavaş yavaş ortaya çıkıyordu, çünkü her insan başlangıçta tüm dillerin –yalnızca var olan ve var olmuş dillerin değil, *olası* dillerin de– ses gereçlerine sahipti; ancak kendi dilini özümlediğinde kullanılmayan ses birimlerinden yararlanma yetisini sonsuza dek yitirir; öyle ki bu ses birimlerine belki daha sonra herhangi bir yabancı dili öğrenecek olursa gereksinim duyacaktır, ama o zaman da onları sahip olduğu ilk şekliyle bulamayacak, yapay olarak ve yarım yamalak, kendi anadilinin sağladığı eksik öğelerle yeniden oluşturacaktır. Yabancı aksanlar, işte böyle açıklanacaklardı.

Ağır zihinsel özürlülerin fonetik sermayelerini korumuş olmalarının sonuçta şaşılacak hiçbir yanı yoktu, çünkü bunlar bu sermayenin kullanılmayan bölümünü belirten ve tükenişini başlatan anadili hiçbir zaman öğrenememişlerdi. Ama korunması da ayrıca korkunç bir şey olan bu dil köklerine hangi niteliği, hangi işlevi mal etmeliydi? Burada bir dil değil; tüm dillerin ölçüsü, evrensel ve arkaik bir dilsel öz, Madagaskarlı selakant balığının ve Tasmanyalı gaga memelinin fosil oldukları sanılırken canlı olarak bulunmaları gibi bir anormallikte,

canlı kalmış bir fosil dil söz konusu diye düşünüyordu Larouet.

Larouet'nin araştırmalarını dikkatle izlemiş olan Rahibe Béatrice bunların bir yorumunu yapmıştı; ama bu yorumun yine mistik bir düş olarak değerlendirilebileceğini bildiği için, açıklama yapmaktan kaçınıyordu. Rahibenin düşüncesine göre, burada bir dilden daha çok, belki *ilk dil*, yeryüzü cennetinde Âdem, Havva, yılan ve Yehova'nın aralarında konuştukları dil söz konusuydu. Kadın, çocukların zekâ geriliğinin mutlak olduğunu kabul etmiyordu. Bu geriliği bir başka dünya için –belki, masumluğun yeri olan ve vaftiz olmadan ölen çocukların gittiği yer için– yaratılmış, ancak yerinden yurdundan olmuş, sürgün edilmiş, bağışlamayan, acımasız bir toprağın üstüne atılmış varlıkların şaşkınlığına bağlamak istiyordu yalnızca. Cennetten kovulan Âdem ile Havva'yı, ölünceye dek, çocukları, soğuk ve gerçekçi gözleriyle herhalde birer kaçık gibi görmüşlerdi. O çocuklar, doğdukları ve insanların acı içinde doğurup çalışa çalışa öldükleri bu dünyaya adamakıllı uyum sağlamışlardı. Hem, anne ve babalarının aralarında konuşmaya devam ettikleri Cennet dilinin o çocukların dünyalı kulaklarına anlaşılmaz bir uğultu olarak gelip gelmediğini kim bilebilir? Tıpkı yeni vatanlarının dilini hiçbir zaman iyice özümleyemeyip aksanları ve yaptıkları yanlışlarla çocukları için utanç konusu olan göçmenlerin durumu gibi. Aynı şekilde, ağır zihinsel özürlülerin karşılıklı ilişkilerini anlayamıyoruz; çünkü kulaklarımız Cennet'in yitirilmesiyle başlamış, Babil Kulesi'nde o büyük dilleri karıştırma olayının neden olduğu kokuşma yüzünden kutsal dile kapanmıştır. Babil'deki o durum, hiçbir insanın tümüne egemen olduğunu ileri süremeyeceği binlerce dile ayrılmış insanlığın bugünkü durumuydu. Rahibe Béatrice böylece kendisine göre hem tam bir mucize hem de İsa'nın, temsil ettiği İncil'de müjdelediği Tanrı'nın yüce lütfu olan Pentekoste (Hamsin) düşüncesine geri dönüyordu.

Ne var ki Rahibe Béatrice ağır zihinsel özürlülerini yüceltmek için içinde yeterli kaynak buluyorsa da dördüncü yani son gruptaki çocukların, kendinden geçmiş bir doğanın yarattığı bu en biçimsiz insanların yanlarına çıktığında, umutsuzluğun eşiğine geldiğini birçok kez hissettiğini de tüm içtenliğiyle kendi kendine itiraf etmek zorundaydı. Bu çocuklar hiç dışarıya çıkmıyor, herhangi bir gürültü çıkararak varlıklarını belli etmiyorlardı; bu yüzden onlar için binanın eklentilerinde, mutfağı, tuvaleti, banyosu, kadın hastabakıcılara ayrılmış dinlenme salonu ve yirmi beş yataklı geniş bir yatakhanesiyle (bu yatakların yarı-

sından çoğu genellikle boştu) ayrıca gerçek bir oturma ünitesi kurulmuştu.

Yürümeyi, hatta ayakta durmayı da beceremeyen ağır zihinsel özürlüler, lazımlık iskemlelerinde bitkin, kemikten birer top halindeki dizlerini çenelerine doğru kaldırmış durumda, iskeletlere benziyorlardı; olgun bir meyve gibi boyunlarının altına sarkmış başları hafifçe kendi eksenleri etrafında dönerek yukarıya kalkıyor, gözleri yeni gelenlere kin ve anlamsızlık dolu şaşkın bir bakışla bakıyor; ardından, gövdelerinin bir an için duran sallanması, kimi zaman belli belirsiz ve boğuk, tekdüze bir şarkı eşliğinde yeniden başlıyordu.

Bunlardan en ufak bir duygudaşlık, hatta en ufak bir duyarlılık beklemek olanaksız olduğundan, bu düşkünlere durumları gereği bağlılık göstermek, daha da dayanılması güç bir şeydi. En azından, ekşimsi çocuk çişi ve pıhtılaşmış süt kokularıyla dolu bu koma atmosferi içinde sırayla buraya gelip giden kadın eğitimcilerin düşüncesi böyleydi. Ama Nepal kökenli bir hastabakıcı, çok uzun süredir bu dördüncü gruba demir atmış bulunan ve meslektaşlarının tersine, en az sakatlar kadar buranın gediklisi olmuş Rahibe Gotama bu kanıda değildi. İnsanca olmaktan öte bir sessiz kalma yetisi vardı, ama ziyaretçiler sakatlarla ilgili kesin düşünceler ileri sürdüklerinde, o bir deri bir kemik yüzünü sanki kemiren koyu renkli iri gözleri, şiddetli bir karşı koyma isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Bununla birlikte, onun yanında her zaman hayranlık ve tedirginlikle karışık bir duygu içinde olan Rahibe Béatrice'in genellikle coşkulu, o gönül gözüyle görme yeteneğini benimsemiyordu. Elbette, tiksinmeden, bıkmadan bu iğrenç yaratıkları besleyen, yıkayan, sallayan Rahibe Gotama'nın her şeyden el etek çekmiş durumdaki yalnız yaşamı, eşsiz bir azizlik örneğiydi. Ancak, bu yaşamda bulduğu aşma, öteye geçme, aşkınlık eksikliği Rahibe Béatrice'i tedirgin ediyordu. Bir gün Nepalli rahibeye şöyle dedi:

– Kuşkusuz, bu sakatlar yalnızca birer organik hayvan değil; öyle olsaydılar, neden yok edilmesinlerdi ki? Hayır, her biri yaşam sevinciyle birlikte bir nebze bilince sahip. Eğer Tanrı lütfedip bu çocukların çevresinde yarattığı o karanlık şeridini ortadan kaldırsaydı, onlar hemen, öyle duyulmamış gerçekleri bağıra bağıra dile getirirlerdi ki bu başımızı döndürürdü.

Bu sözleri duyan Rahibe Gotama onaylıyormuş gibi hafifçe gülümsemiş, başı ise yadsır gibi hafif bir hareket yapmış, bunlar da Rahibe Béatrice'in gözünden kaçmamıştı. "Belki de bu, Doğu'ya özgü bir

şey" diye düşünmüştü; "Doğu, evet, Doğu'nun içkinliği. Her şey belli, her şey ortada; hiçbir zaman yerden kalkamaz, yükselemezsiniz."

Rahibe Gotama o zaman yalnızca on iki kadar çocuktan sorumluydu, bunların çoğu mikrosefal ve atipik aptaldı. Aralarındaki tek ilginç çocuk, dört yaşında bir hidrosefaldi; cılız bedeni kocaman, üçgen şeklinde bir kafanın uzantısı gibi görünüyordu, alnı da minik bir yüzün üstüne doğru çıkıntı yapıyordu. Tam yatay pozisyonda sırtüstü yatmış olan bu çocuk, zar zor kımıldanabiliyor ve çevresindekileri, uzmanların deyimiyle, "günbatımı" şeklinde yalayan bakışlarla süzüyor, bu bakışların yoğunluğu ve ciddiliği insana acı veriyordu.

Ne var ki, hizmet bölümünün klasörlü büyük dolabını dolduran dosyalar, Rahibe Gotama'nın geçmiş yıllarda insanlara pek az özgü hangi anormalliklerle uğraştığını kanıtlıyordu. İç organları dışarıda bir selosomiliye, beyni kafatasının dışında gelişen iki eksansefaliliye, iki kulağı çenesinin altında tek kulak halinde birleşen bir otosefaliliye bakmıştı. Oysa en ilginç anormal yaratıklar mitoloji dünyasından kaçıp gelmiş gibi görünüyorlardı; örneğin, alınlarının ortasında tek gözü olan bir kiklop ya da bacakları, ucunda yelpaze şeklinde on iki parmak bulunan, kocaman tek bir organ halinde kaynaşmış bir siren-çocuk, bu dünyanın korkunç derecede gerçekçi birer tanığı oluyorlardı.

Rahibe Béatrice o giz vermeyen Gotama'dan –ne denli çekingen olsa da–, onu anormal yaratıkların başında tutan gönül bağı ve onun bu yaratıklarla bu denli uzun ve tuhaf birliktelikten alabildiği ders konusunda bir parça bilgi koparabilmek için hep didinmişti. İki kadın art arda birçok akşam Çınlayan Taşlar'ın bahçelerini, sabırla baş başa konuşarak arşınladılar. Konuşan özellikle Rahibe Béatrice'ti; Nepalli rahibe ise bir gülümsemeyle ona yanıt veriyordu. Bu gülümsemede savunma vardı; koruyup kayırdığı çocuklarından uzak bırakılmanın hoşnutsuzluğu, dışarıdan gelen saldırılar karşısında her zaman gösterdiği o hoş sabır vardı. Hint tapınağını, hortumlu ya da hipopotam başlı idollerle dolu hayvan koleksiyonlarının bulunduğu bir yer şeklinde düşünen Rahibe Béatrice, astı olan bu kadının yüreğinde putperestlere özgü o sapkınlıkların herhangi bir izini bulmaktan korkuyordu. Bu görüşmelerden çıkan şey, yeniliği, derinliği ve Doktor Larouct'nin vardığı sonuçlara yakınlığıyla onu şaşırttı.

Gotama, Rahibe Béatrice'e Yaratılış sırasında Yehova'nın duyduğu kaygıları anımsatmıştı. Yehova, insanı kendi imgesinde; yani hem erkek hem dişi, yani erdişi olarak yaratıp ardından bu insanın yalnızlık

içinde mutsuz olduğunu görerek, ona bir eş bulmak amacıyla tüm hayvanları sırayla kendi önünden geçirtmemiş miydi? Tuhaf, anlaşılması güç ve her şeyin başlangıcındaki bu sınırsız özgürlüğü bize hesaplatan bir girişim! İşte, ancak tüm bu hayvanları denetleme başarısızlığa uğradıktan sonradır ki Yehova, Âdem'in kendisinden, onun eksikliğini çektiği eşi yaratmaya karar verdi. Dolayısıyla erdişinin tüm dişi bölümünü yok edip Âdem'i özerk bir varlık durumuna getirdi. Havva da dünyaya böyle gelmiş oldu.

Anormal yaratıklarıyla tek başına olan Rahibe Gotama, Yaratılış'ın bu denemelerini hiç unutmuyordu. Tek gözlüsü, hidrosefali, tek kulaklısı, başka türlü tasarlanmış bir dünyada yer alamaz mıydı? Rahibe genellikle insan bedeninin organlarını, kol ya da bacaklarını, birçok kombinezona olanak sağlayan parçalar olarak görebiliyordu; oysa, çok büyük bir çoğunlukla, bir tek formül tüm diğer formülleri dışlayarak üstün geliyordu.

Hayvanların sonsuz çeşitliliğinin gösterdiği gibi, değişik biçimlerde bir araya gelebilen bir tür *anatomi alfabesi* gözüyle bakılmış beden parçalarına ilişkin bu düşüncenin, ağır zihinsel özürlülerin çeşitli homurdanmalarını olası tüm dillerin ses atomları sayan Doktor Laroue t'nin varsayımıyla açıkça bir ilişkisi vardı.

Rahibe Béatrice, spekülasyondan pek hoşlanmazdı. Kurumunu insan kökleri konservatuvarı durumuna getirme eğiliminde olan bu iki düşüncenin birlikte yöneldiği noktada durdu. Ona göre her şey, anlaşılmaz gizlerle dolu bir gecenin içinden aksamadan geçen bir iyilikseverlik coşkusuna dönüşüyordu.

*

Çınlayan Taşlar bir kez daha tuhaf, açıkça karışık; ama canlılığıyla gerçek bir organizma içinde erimiş bir bütün oluşturuyordu. Bu organizmanın merkezi dokuma fabrikasıydı. Buradaki makine gürültüleri, işçi kadınların gidiş gelişleri sırasında duyulan uğultular, sabahları işe başlama, öğle tatili, akşam paydosu, her şeye emek, olgunluk, ciddilik yüklü bir ritim veriyordu; oysa atölyelerin yanında bulunan La Cassine ile Azize Brigitte Kurumu, iki çocuk topluluğunun belirsiz, düzensiz bir biçimde canlı ve gürültülü atmosferi içinde yaşıyordu. Ne de olsa, belli bir gelişigüzellik Çınlayan Taşlar'ın bu küçük halkını birbirine karıştırıyordu; Azize Brigitte'de kalan çocukların kimileri de fabri-

kanın ve o kalabalık Surin Ailesi'nin gediklisi olmuşlardı.

Franz da bunlardan biriydi. İkizlerle yaşıt olan bu çocuk, o dönemin basınında Takvim Çocuk takma adıyla ün yapmıştı. Franz ilk bakışta yuvarlarından fırlamış gibi, parlak, adamakıllı açılmış, sabit bakışlı, sert ve öfkeli gözleriyle dikkati çekiyordu. Bir tür iç ateşiyle yanıp tutuşan Franz'ın kadidi çıkmıştı; elinizi omzuna koyduğunuzda da bedenin hafif, ama hızlı bir titremeyle durmadan baştan başa sarsıldığını fark ediyordunuz. Ama bu çocukta insanı çeken, şaşırtan, uyaran şey, üstün zekâ ile zihinsel özürlülüğün karışımına örnek oluşuydu. Gerçekten de aptallığa yakın zekâ düzeyine karşın –ama kendisine uygulanan testlerin çok üzücü sonuçlarında kötü niyetin payını değerlendirmek güçtü– takvimin tarihleri, günleri ve aylarıyla hokkabazlık yapmakta şaşırtıcı derecede büyük bir ustalık gösteriyor, İsa'dan önce birinci yıldan, çağımızın kırk birinci yılına kadar, başka bir deyişle bilinen tüm takvimlerin kapsadığı zamanın çok ötesine kadar gidip sorulan soruları doğru yanıtlıyordu. Tüm ülkelerden çeşitli uyruklu profesörlerin ya da gazetecilerin buraya düzenli olarak geldikleri görülüyor, Franz da Çınlayan Taşlar'ın küçük toplumunda artık kanıksanmış soruları yanıtlamayı hoşnutlukla kabul ediyordu:

– 15 Şubat 2002 tarihi hangi güne rastlayacak?
– Cumaya.
– 28 Ağustos 1591 tarihi hangi güne rastlamıştı?
– Çarşambaya.
– 1993 Şubatı'nın dördüncü pazartesisinin tarihi ne olacak?
– 22.
– Peki, 1936 Mayısı'nın üçüncü pazartesisinin tarihi?
– 18.
– 11 Kasım 1918 tarihi haftanın hangi gününe rastlıyordu?
– Pazartesiye.
– O gün neler olduğunu biliyor musun?
– Hayır.
– Bilmek ister misin?
– Hayır.
– Peki, 4 Temmuz 42930 tarihi hangi güne rastlayacak?
– Pazartesiye.
– 21 nisanın pazartesiye rastladığı yıllar hangileri?
– 1946, 1957, 1963, 1968...

Yanıtlar hemen, anında verilebiliyordu ve bunların zihinsel bir hesap, hatta herhangi bir bellek çabası sonucunda ortaya çıkmadıkları çok açıktı. Franz'ın yanıtlarını kontrol etmek için hazırladığı notlarının içinde boğulan soru sorucunun güç, fantezi sorular sormaya kalkışması boşunaydı:

– George Washington 22 Şubat 1732'de doğduğuna göre, 2002 yılında kaç yaşında olurdu?

– 288 yaşında, diye duraksamadan verilen yanıt gizemliydi; çünkü Franz'ın en basit çıkarma işlemini yapacak durumda olmadığı görülmüştü.

Altı yaşındayken ilk oyuncağı, yaprakları devingen bir takvimdi; anlaşılan yazgısını bu takvim belirlemişti. Buraya geçici olarak gelip giden gözlemciler kendilerine yeterince açıklayıcı gibi görünen bu özelliği not ediyordu. Bu denli aceleci olmayan gözlemciler ise Franz'ın içine kapandığı ve açıkça dış dünyadan içeriye hiçbir şeyin geçmesine izin vermeyen zihin hapishanesinin, yine de onun meteorolojik olaylara karşı gösterdiği aşırı duyarlılığın saldırısına uğradığını saptamışlardı. Oysa Franz kendisine özümletilmeye çalışılan okulla ilgili her türlü konuyu ya da bilgiyi, küçümseyerek reddediyordu. Franz'ın zekâsı takvim zamanının, duygululuğu ise barometre zamanının tutsağıydı. Yüksek basınç dönemleri –770 mm'nin üzerinde– onu şiddetli ve coşkulu bir kahkaha bunalımına sokuyordu; buna karşılık, alçak basınç dönemlerinde iç karartıcı bir ruhsal çöküntü içine giriyordu; bu çöküntü hasta kurtlara özgü ulumalar şeklinde ortaya çıkıyordu.

İkizler, Franz'ın doğal yabanıllığını yenmiş gibi görünüyorlardı; kimi zaman her üçünün fısıltı halinde gizemli konuşmalar yaparak bir araya geldiği görülüyordu. Franz, olağanüstü yetileri sayesinde, ikizlerin aralarında konuştukları o rüzgâr dilinin gizini çözmüş müydü acaba? Üçünün anlaşılmaz, ama çok tatlı bir cümlelemeyle karşılıklı konuştukları dile kulak vermiş olan kimi Azize Brigitte çalışanları bunu doğrulamaktan çekinmiyorlardı. Daha sonra, Franz'ın kaçıp ortadan kaybolmasıyla ilgili olarak yapılan soruşturma, durumu daha aydınlık kılmadı; Franz'ın dosyası kesin olarak rafa kaldırıldı. Franz labirentinin anahtarı yalnızca Jean-Paul'de kalmıştı.

*

Kuşkusuz bu labirent, üst üste konulmuş ve şifreli birçok sürgüyle kapatılmıştı; ama bana öyle geliyordu ki, biraz sabır ve anlayışla buraya hiçbir zaman girilemez türünden kolaycı ve yanlış yorumlardan kaçınılabilirdi. Örneğin tehlikeli, ama açıklayıcı bir girişimden yararlanabilirdiniz. Franz'ın yıllardır büyüdüğü Çınlayan Taşlar'daki çevreye tüm duygularıyla bağlı olduğu açıktı. Ama tam olarak, aşırı bir uyum sağlama olayı söz konusu değil miydi? Franz'ın yerini değiştirip onu kendi engellemelerini ortadan kaldırmaya ve yaşamla bağdaşma yetisine kavuşmaya zorlamak uygun olmaz mıydı diye herkes kendi kendine soruyordu. Franz'ı Matignon'da uzmanlaşmış bir eğitim kampına göndererek bu işe girişildi. Yer değiştirmenin sonucu çocuğun kişiliğinde görülen şaşırtıcı bir bozulma, onun hemen Çınlayan Taşlar'a geri dönmesini zorunlu kıldı. Geri dönüşle her şey normalleşti. Doktorlar ve eğitimciler, bu talihsiz girişim karşısında Franz'ı Çınlayan Taşlar'a bağlayan yaşamsal bağların niteliğini araştırmaya yönelselerdi, çok şey öğrenmiş olacaklardı. Bununla birlikte, bu çocuğun ruhsal düzeni oldukça basitti. Söz konusu düzeni bozacak –yakın dostluğumuzun anısından başka– kendine özgü bir kavrayış ve anlayış aracına, ikiz olmayanlarda bulunmayan bir *ikizlik sezgisine* benim sahip olduğum gerçektir. Onlara karşı haksız bir sertliğe kalkışmaktan sakın!

Çınlayan Taşlar'a aşırı uyum sağlama, başka yere alışma olanaksızlığı, yerinden oynamazlık, devinimsizlik... Evet, Franz'ın dünyada her şeyden çok tiksindiği şey, değişiklikti; yeni bir duruma, yeni kişilere uyum sağlama zorunluluğuydu. Erkeklerin ve kadınların durmadan kıpırdayan, her şeyi altüst eden, koşan, her an birbirlerinden ısrarla yeni yanıtlar isteyen, yola getirilemez, hareketli insanlar olduklarını çabucak anlamış, bunun üzerine kendi kabuğuna çekilmişti. Türdeşleriyle birlikteliğinden kendi içine kaçmıştı; bir suskunluk ve reddetme kalesinin içine kapanmış, bu çukurun en derin yerinde, yuvasındaki bir tavşan gibi, titreyerek, büzülmüş durumdaydı.

Ama zaman vardı. İnsanlar bu karışıklığın tek yaratıcısı değildi. Zaman, Franz'ın karabasanıydı; sözcüğün iki anlamında zaman: Dakikaların, saatlerin, günlerin, yılların acımasız bir biçimde akışı ve yağmurlarla güzel havaların art arda dönüp gelmeleri. Akşamları Franz'ı sık sık gizli bir kaygı kıvrandırıyordu; başını gökyüzüne doğru kaldırırsa göreceği şeyden, baş döndürücü yüksekliklerde, yer sarsıntısıyla

aşındırılıp yerinden oynamış dağlar gibi, yavaş yavaş, birbirlerinin üstüne yığılarak ilerleyen koyu renkli, tomurcuklu bulutların oluşturduğu binalardan ürküp çevresinde ışığın azaldığını hisserek gözlerini yere dikiyordu.

Değişikliğin ve önceden kestirilemez olanın kendi ıssız adasına akın etmesine karşı birtakım savunmalar tasarlamıştı. İlki ve en çocuksu olanı, buraya geldiği ilk günlerde yaşlı Méline'in yanında bulmuş olduğu korunmaydı, kadının ayrılmaz dostu ve sanki evlatlık torunu olmuştu. Méline, eski köylüler gibi, almanaklardan, takvimlerden ve tam bir kaynak olan atasözü ve özdeyişlerden yararlanarak, mevsimlerin çevrimini ve meteorolojik ritimleri son derece büyük bir dikkatle izliyordu. Eğitimcilerin, onun hiç olmazsa okuma yazma öğrenmesi için harcadıkları tüm çabalara direnen Franz, geçen zamanı mekanik bir tablonun içine hapsetmeye özgü olup da eline geçen her şeyin içeriğini şaşırtıcı bir kolaylıkla özümlemişti. Öyle ki, bu tabloda, gelecek ve rastlantı sonsuza dek saptanmış gibi görünüyordu. Konuşmaya başlamıştı, kimi zaman da geçmiş ya da gelecek filanca ayın günlerini –aziz adları ve bayramlarıyla birlikte, gökyüzünün renklerine ilişkin eski sözlerle her zaman süsleyerek ve bu günleri bir geriye dönüş ya da sıklık kuralına bağlayarak– saydığı duyuluyordu. "Azize Luce Yortusu'nda günler bir pirenin bir sıçrayışta aldığı yol kadar uzar." "Yağmurlu nisanda ve rüzgârlı mayısta yıl verimli, bolluk içinde geçer." "Akşam kırmızı olan gökyüzü, sabahleyin beyaz olursa, o gün yolculuk günüdür." "Ayların en kısası olan şubat, aynı zamanda en kötüsüdür." "Hava Noel'de güzelse, Paskalya'da soğuk olur." "Küçük yağmur büyük rüzgârı dindirir." "Nisanda yağmur, mayısta çiy." "Serpme bulutlu hava ile boyalı kadının ömrü uzun değildir." Bunlar Méline'in Franz'ı oyalayan, onun kaygılarını dindiren uzun dualarıydı sanki. Ama çocuk aşırı metorolojik olayların kurbanı olmaktan kurtulamıyor, fırtına çıktığında her türlü çılgınlığı yapabilecek duruma geldiği için Azize Brigitte Kurumu onu daha sıkı kolluyordu.

Farkına varılmadan söylenmiş basit bir sözcükle, evlatlığının içinde deliliğini barındırdığı kronoloji ve atasözleri binasını yıkan Méline oldu. Gözyüzünde şaşılacak derecede yüksek, güzel bir güneşin ısıttığı bir ocak günü Méline kuşkusuz bir kadın tarafından icat edilip o zamandan bu yana dünyanın her yerinde tüm kadınlar tarafından da yinelenen şu sözü söyledi: "Artık mevsim diye bir şey kalmadı." Üstünkörü bir saptama. Çünkü mevsim değişiklikleri belleğimiz için

çerçeve oluşturur, bu yüzden geçmişimiz bize şimdiki zamandan daha güçlü bir biçimde yılın aylarının saymaca renklerine boyanmış gibi görünür; ne kadar uzak bir geçmiş söz konusuysa, o derece daha güçlü bir biçimde böyle görünür. Franz'ın sistemi herhalde daha önce yadsınamaz sadakatsizliklerle karşılaşmıştı. Méline'in o kısa sözü, çocuğu yıldırım gibi çarptı. Kasılmalar içinde kendisini yere attı. Franz'ı alıp götürmek, ona yatıştırıcı bir iğne yapmak zorunda kaldılar.

O günden sonra Franz'da bir değişiklik oldu ki bu, onun acılı ve tuhaf doğasına uygun bir erinlik dönemine girdiği şeklinde yorumlanabilir. Méline'den koptu Franz, hem de ondan kaçıyormuş gibi görünecek derecede. O özdeyişleri, atasözlerini ve meteorolojiyle ilgili eski sözleri bırakıp korkunç bir biçimde kaprislerini çektiği gökyüzünden yararlanmaktan vazgeçmek istiyormuş gibi göründü. Günlerin, saatlerin, yılların sistemiyle bulutların ve mavi gökyüzünün o kaprisli bir biçimde art arda dönüp gelmeleri kadar birbirinden görünüşte uzak şeyleri, kronolojiyi ve meteorolojiyi, yani önceden en çok kestirilebilir olanla çaresiz olarak öngörülemez olanı içeren bu ikircil *zaman* kavramı içinde Franz için bir kopma meydana gelmişti sanki. Bu ikircil anlamın hoş bir yanı olabilir; çünkü o, içine kapatıldığımız boş ve soyut zaman ortamına somut ve fışkıran bir yaşam verir. Fakat bu, Franz için dayanılmaz bir şeydi. Méline, takvimin atmosferde görülen düzensizlikler üzerindeki egemenliğine son veren o mucizevi formülü ağzından çıkarır çıkarmaz, Franz'ın yakasını hiç bırakmayan kaygısı, onu içinde bin yılların gün ve gecelerinin bir arı kovanının petekleri gibi sonsuza dek dondurulduğu koskocaman bir takvim hazırlamaya itti. Ama meteoroloji, Franz'ın takviminin ağı arasından onun tablolarının içine gerçekdışı olanı, önceden kestirilemez olanı sokuyor, o da yağmur ve güneş içinde kalıyordu. Tüm öteki yetilerinin zararına çok gelişmiş olan kronolojiye yeteneği, onu atmosferdeki düzensizlikler karşısında, ortada, savunmasız bırakıyordu. Oysa son derece dayanıksız olan bu sinirli çocuğun, yaşamak için zamansal mekânını hiçbir durgunluğa meydan vermeden, yani hiçbir ölü zaman, hiçbir boş zaman bırakmadan doldurmaya gereksinimi vardı. Boş zaman onun dengesini yitirip korkuyla içine düştüğü bir uçurumdu. Kötü havalar, içine hiçbir mantığı olmayan bir dizi deli saçması sokarak, takvimin devrini bozuyorlardı.

(Günlük yaşamı dolduran o karmakarışık heyecanların, irkilmelerin korkusunu hiç kimse benden iyi yaşamadı, hiç kimse de yıldızsal, temiz, arı bir dengeye başvurmayı benden daha iyi tanımadı. İkiz er-

kek kardeşime yumurta biçiminde bir pozisyonda bağlanmış, uyumak için başını kanadının altına gizleyen bir kuş gibi, başım onun bacakları arasına sıkışmış durumdayken, çevremizde dönüp duran önceden kestirilemez değişiklikleri duymazdan, görmezden gelebilirdim.

Ardından da o kopma, bizi ayıran o balta darbesi, tüm dünyada yeniden yerine koymak için çare aradığım kolun, bacağın korkunç biçimde kesilip alınması, nihayet beni ikinci kez kendimden koparan ve sularının hareli yaygın katmanlar halinde ters akışını gördüğüm Arguenon Koyu'nun karşısında beni şezlonga çivileyen bir başka yara geldi. İkizliğin ana karnındaki huzuru bozulduktan sonra da yaşamayı sürdürdüm; Franz rüzgârların ve iri bulutların kronoloji kalesine saldırısı sonucu öldü. Ama onu en iyi anlayacak durumda olan benim.)

Onu anlıyor ve onun hem o ölümcül kaçışının hem de bin yıllık takviminin gizini çözdüğümü sanıyorum. Franz'ın zihni kendisine uygulanan tüm zekâ testlerinin açıkladığı gibi kuşkusuz bir çöldü. Ama bu çöl, bu boşluk, onun için duygusal açıdan dayanılmaz bir şeydi; işte bu boşluğu doldurmak için iki dış *mekanik beyin* –biri geceyle, öteki gündüzle ilgili– bulmayı başarmıştı. Gündüzleri sanki fabrikanın jakar dokuma tezgâhına takılmış gibi yaşıyor, geceleyin de Arguenon Koyu'nun ışıklarıyla oyalanıyordu...

O kocaman jakar'ın Franz'ın üstünde yaptığı büyüleyici etkiyi daha iyi anlıyorum, çünkü ben de bu tezgâha karşı her zaman duyarlı oldum. Bu modası geçmiş, ama görkemli makine eski kilisenin sahın bölümündeki koro yerinin ortasına yerleştirilmişti; orada sanki bir tür kubbe gibi duruyordu. Bu yer olağanüstü yüksekliği ile kendisini gösteriyordu. Bugünkü tezgâhlar, ataları gibi olduğunca yatay olarak yapıldığı halde, bu eski jakar, tavanlık ya da çan kulesi şeklinde ve üstünde delikli kartonların inip kalktığı kübik bir prizması, her biri ipliklerin aynı görevi yapan tüm gücülere bağlandığı kemerlerden birine kumanda eden dikey iğneleri, kartonlarla temasta yatay iğneleri ve elbette tüm düzeni çalıştıran dingilleri ve aktarma çarkları bulunan geniş bir üst bölümden oluşmaktaydı. Bununla birlikte, bizim jakar'a özgü bu yükseklik, öyle bir yükseklikti ki, bu tezgâh eski sahın bölümünde herhangi bir yere kurulamazdı. Hayır, koro yerinin kubbe tavanının altındaki bu ayrıcalıklı mekân özellikle, dokumacılığın tüm sanatsal soyluluğunu simgeleyen bu bilgin ve saygıdeğer nesneye karşı Çınlayan Taşlar'da herkesin duyduğu saygı ve hayranlığa yanıt veriyordu.

Ama Franz, jakar'ın müziği yüzünden onun yanından günlerce ay-

rılmıyordu. Bu makinenin sesi, modern makinelerin metalik ve karışık uğultusundan çok farklıydı. İçinde tahta parçaların bol oluşu, devinimin göreli yavaşlığı, karmaşık ama sonuçta pek çok olmayan ve en azından duyarlı bir kulağın ayırt edebileceği söyleyişleri, her şey bu yaşlı tezgâhın gürültüsüne onu insan diline benzeten bir ayrıcalık vermeye katkıda bulunuyordu. Evet, jakar *konuşuyordu* ve Franz onun dilini anlıyordu. Kartonların tümü zincirleme olarak durmadan prizmanın çevresinde dolanıyor, delmeleriyle gücülerin dansını yönetiyor ve kumaşın deseni makineye sanki bir konuşmayı dikte ediyordu. Oysa işin aslı şuydu: Bu konuşma ne denli uzun ya da karışık olsa da kendi kendini sürekli yineliyordu, çünkü uç uca bağlanmış olan kartonların sayısı sınırlıydı. Franz o koca jakar'ın müziğinde ivedi, zorlayıcı, yaşamsal gereksinim duyduğu bir şeyi, bir nedene bağlı ve dolayısıyla kapalı devre oluşturan bir gelişmeyi bulmuştu. Çok sayıda ama tümüyle uyumlu bu tik taklar içinde Franz'ın hasta beyni dingindi ve güçlüydü, tıpkı çok disiplinli bir tabur içindeki bir asker gibi. Hatta ben kendi kendime, kanıtlayamadığım; ama bana son derece olası gibi görünen bir varsayımda bulundum. Jakar'ın konuşmasının Franz'ın o dev takvimini yapmasında bir bakıma model oluşturduğunu düşünüyorum. Haftanın 7 günü ve ayların 28, 29, 30 ve 31'inci günleri yüzyılın 100'üncü yılları; bu sistemin damalı kumaş dokuma (4 ya da 6 iplikli serj armürlü kumaş dokuma), *Tours kumaşı* (bu kumaş, düz armürün yönünü çözgü yönünde "bir atım" artırarak dokunur) ya da *Napoli kumaşı* (bu kumaşta artırma bu kez atkı yönünde yapılarak dokunur) dokuma formülleriyle açıkça bir ilişkisi yoktur, ama sistem en azından aynı nitelikte bir karmaşıklık ve eş sürelerde düzenli yinelemeler göstermektedir. Franz'ın kötü havalar yüzünden bozulan dağınık zihni, o koca jakar'ı bir yardımcısı, sanki kendisinin düzenli bir biçimde iyilik yapan bir uzantısı durumuna getirmişti. Jakar, Franz'ın beyinsel organizasyonu yerine geçiyordu. Franz bu makineyle ve bu makine için düşünüyordu, burada elbette tekdüzeliği ve karmaşıklığıyla korkunç bir düşünce söz konusuydu ve bunun tek ürünü o bin yıllık takvimdi.

Bu varsayım, Franz'ın ne zaman atölyelerin uğultusu kesilse içine düştüğü bitkinlik halini doğruluyor. Mekanik beyinden yoksun kalan, atölyelerin paydos etmesiyle bir tür lobotomi* ameliyatı geçiren çocuk, artık yalnızca dehşet içinde ve sabırsızlıkla bir rüzgâr ya da yağmur sesi bekleyen kovalanmış küçük bir hayvana dönüşüyordu.

Geriye geceler kalıyordu.

* Beyindeki sinir liflerinin kesilmesi. (ç.n.)

*

Batan güneşin denizin üstüne koyduğu o yeşil ışık çubuğunun güneşle birlikte yok oluşundan bu yana iki saat geçti bile. Azize Brigitte Kurumu'nun pencerelerindeki ışıklar art arda söndü. İki saattir o koca jakar'ın müziğinin yokluğunu çeken Franz, karabasanlarla dolu bir yalnızlığın içine gömülü. Mongoloit kızların yatakhanesine bitişik küçücük odası, kurumun içinde her zaman sinir bunalımlarının tehdidi altında olan çocuğun huzuru için bulunabileceği en dingin köşedir. Pencerenin ışıl ışıl dikdörtgeni, pekâlâ çok güzel bir deniz ufkuna açılabilir, ama henüz Franz için hiçbir kaynak oluşturmuyor. Beklemek gerek, kaygı ve yalnız kalmışlık içinde, o merhametli gece çöker çökmez gelecek olan yardımı beklemek gerek.

Franz, demir karyolasında, gözlerini hücresinin beyaz lake tavanına dikip öylece donup kalmış. Sabırsızlıkla beklediği kurtarıcı olay, çok hafif ışıklarla kendini belli ediyor. Önce oldukça belirsiz, ama karmaşık yapısının ne olduğu dakika dakika daha iyi anlaşılan bir titreşim söz konusu. Kırmızı ışıklı yansımalar, beyaz parıltılar, yeşil bir alan ve ardından, artık görünürde hiçbir şey yok. Yavaş yavaş gösteri düzene giriyor ve Franz günbatımından bu yana kendisini sıkan o kaygı mengenesinin gevşediğini hissediyor.

Şimdi dizi, beyaz parıltılarla başlıyor. Salvo halinde üç patlama, ardından bir süre karanlık, bunun ardından da ancak istemeyerek yok oluyormuş gibi görünen uzun bir yeşil iz. Yine bir beyaz salvo. Nihayet, bu kez son beyaz parıltıyı aşan bir kırmızı şerit...

Franz'ın hiçbir zaman kırpışmayan, hiçbir zaman öfke dolu sert ifadesini bırakmayan faltaşı gibi açılmış gözleri, üstünden art arda renk tayfları geçen titrek ekrana dikilmiş durumda. Kimi zaman kemikli ve titrek bir el örtünün içinden çıkıp beceriksiz bir jestle, alnının üstüne düşen kabarık palyaço perukasını yukarıya kaldırıyor.

Tayfların rondu yeni bir yöntemle yapıldı. Beyaz parıltılar yeşil alanda üst üste gelip bu alanı üç kez bozuyor, sonra onun rahatça yayılmasına izin veriyor. Daha sonra o kırmızı şerit, tavanı ele geçirerek onu baştan başa kapsıyor. Franz, kendisini saran dingin mutluluğun içinde geri çekildiğini hissediyor; çünkü koyun değişik hızlarla dönen üç feneri bir an için ışık demetlerini birazdan üst üste getirecek ve oda artık ancak kısa bir süre belirsiz bir karışıklığa sahne olmak üzere karanlıktan çıkacaktır. Franz için bu gitgide büyüyen *ölü zaman*ın ortaya

çıkması, mutsuzluk demektir. Mutluluk, değişmez bir formüle göre kararmadan art arda gelen karmaşık bir yansımalar oyununun düzenli bir biçimde sergilenmesidir; böyle olacaktır. Bu ideale hiçbir zaman ulaşılmadan yaklaşılır, çünkü o üç dönme geride her zaman ağzı az çok açık karanlık bir boşluk bırakır.

Tüm sıkıntı Arguenon Koyu'nu Frênaye Koyu'ndan ayıran ve o kocaman Etendrée Feneri'nin görülmesini engelleyen Saint–Cast Burnu'ndan ileri geliyor. Franz, La Latte'da Goyon–Matignon'lar Kalesi'nin gölgesinde büyüdü; muhafızlarıyla dosttu; kalenin içine dalıyor ve bir gözetleme yerinde bir köşeye çekilip oturuyordu. Buranın önünde masallara özgü güzellikte bir panorama vardı. Sağda Hébihens takımadaları, Lancieux, Saint-Briac ve Saint-Lunaire kumsalları ve Décollé Burnu, Saint-Malo, Paramé ve Rothéneuf, Cézembre Adası ve Meinga Burnu görülüyordu. Asıl önemli olan yerler doğuda, Sévignés Koyu ve Fréhel Burnu tarafında. Bu burnun üstünde de Etendrée Deniz Feneri'nin tepesi siyah beyaz kulesi yükseliyor. Fener, bölümlü ve iki aydınlatmalı. Dönüşümlü çalışma süresi 9 saniye; bunun 1.5 saniyesi aydınlatma, 1.5 saniyesi kesinti, 1.5 saniyesi aydınlatma ve 4.5 saniyesi kesinti. Bölümleri şu formüle göre çalışıyor:

– Kırmızı ışıklı bölüm 72°'den 105°'ye (33°), menzil 8 mil

– Beyaz ışıklı bölüm 105°'den 180°'ye (75°), 193°'den 237°'ye (4°), 282°'den 301°'ye (19°) ve 330°'den 72°'ye (102°), menzil 11 mil

– Yeşil ışıklı bölüm 180°'den 193°'ye (13°), 237°'den 282°'ye (45°) ve 301°'den 330°'ye (29°), menzili 7 mil.

La Latte Kalesi'nden görülebilen deniz fenerlerinin ışıklı senfonisi içinde 84 metre yükseklikteki Etendrée Kulesi registerleri, klavyeleri ve baslarıyla bir büyük orgdu. Oysa Saint-Cast Burnu'nun görünmesine engel olduğu bu şahane yapıt Azize Brigitte'den görülen o ışık konserinden uzakta. Franz durmadan bu yapıtı düşünüyor. Penceresinden Hébihens Adası'nın yıkıntı halindeki kulesini görebiliyor. Buradan La Latte Kalesi'nin görülebilen tüm fenerlerini bulabilir, bunlara pek önemli olmayan ama yine de önemli yardımcılar, Guildo Limanı'nın girişindeki kırmızı parıltılı işaret şamandırası ve durağan beyaz işaret ışığı eklenebilirdi.

Peder Kergrist'in balıkçı kayığı karaya çekilmiş, ama deniz kabardığından bir saat sonra yükselen sulardan birkaç metre uzaklıkta olacak.

Franz ayağa kalkıp delik, eski espadrillerini ayağına geçiriyor. Her

gece olduğu gibi, yine odasına hapsedilmiştir, ama anahtar dışarıdan kilidin içindedir, kapıdan da içeriye bol bol bir santimetre uzunluğunda bir ışık sızmaktadır. Franz kapının altından dışarıya bir kurutma kâğıdı kaydırıyor; ardından bir kibritle anahtarı kilidin deliğinden itip düşürüyor. Kurutma kâğıdı anahtarı almak için oradadır. Franz bu kâğıdı kendine doğru çekip anahtarı yakalıyor.

Kışkırmaya yenik düşmüş durumda öylece kalıyor Franz. Çırpınmalı bir titreme içinde kıpırdanmaya başlıyor ve sanki boğazından fışkıran bir miyavlamayı var gücüyle tutuyor. Yüzünü ellerinin içine gömüp yatağının üstüne oturmuştur. Ağlamıyor, gülmüyor. Duyulmamış bir serüvenin eli kulağında olmasının yol açtığı bir sinir fırtınasının geçmesini bekliyor. Başı ellerinin arasında, dizlerine dayanarak öne doğru eğiliyor. Uyuyor. Bir saat. İki saat. Uyanıyor. Bu anahtarın yatağında işi ne? Başını kaldırıyor. Çok renkli bale, döşemede figürlerini sergiliyor. Kırmızı şerit, o yeşil hedefi bir ok gibi delip geçiyor. Hatta tam ortadan kaybolacağı sırada ve yeşil alan da gözden kaybolurken üç beyaz parıltı, –böyle söylenebilirse– hızlı ritimlerle art arda ortaya çıkıyor. Sonra karanlık. Etendrée! Etendrée! Sen işte bu el değmemiş siyah alanın üstüne yazmalısın alacalı şiirini.

Kapı açık. Franz kendisi gibi hapsedilmiş olan mongoloit kızların yatakhanesinin camlı boşluğu boyunca bir gölge gibi kayıyor. Bakıcı kadın, koridorun öteki ucundaki küçük bir odada kalıyor. Artık yaşlanmış, kulakları da ağır işitiyor. Bu yüzden onu, uysal çocukların bulunduğu kata vermişler.

Dışarıda gökyüzü ışıldıyor, ama batıda kara bir yığın yavaşça dalga dalga yayılıyor. Deniz kabarık. Fışırdayarak çatlayan dalgaların parıltılı izleri net olarak görülüyor. Üç fener geveleyerek durmadan mesaj veriyor: La Garde Burnu'nun beyaz parıltılı feneri, Le Chevet Burnu'nun yeşil renkli döner feneri ve çok uzakta La Hache'ın sığ kayalıklarını işaret eden parıltılı küçük kırmızı fener. Tüm takımadaların en önemlisi olan Hébihens Adası'na varmak için, işte denizde bu yönde gitmek gerekiyor.

Franz sıska bedenini, Kergrist'in o küçük kayığının bir kenarına dayıyor. Kuşkusuz kayığı sallamayı başarıyor, ama hiçbir zaman onu denize indirecek gücü olmayacağını biliyor. En ufak bir umuda kapılmadan, yine de itip çekerek, kayığın baş tarafının altındaki kumları çılgınca eşeleyerek çırpınıyor. Bir saat sonra çok geç olacaktır. Deniz çekilmeye başlıyor bile. Franz gidip kendisini sert, buz gibi toprağın üs-

tüne öylecc bırakıyor ve yeni bir sinir bunalımıyla sarsılıyor. Dişleri takırdıyor, dudaklarının birleşme yerinde bir köpük saçağı oluşuyor; gırtlağından gelen bir hıçkırık dudaklarından dışarıya sızıyor. Uzun bir süre gecenin ışıklarının art arda oynattığı o çocuk oyunlarını izleyerek orada kımıldamadan öylece kalıyor Franz. Odasına dönebilir. Odanın beyaz döşemesinin üstünde tayfların dansı herhalde sürmektedir. Dış dünyanın ince bir yönteme göre sıralanan en sevimli ışıklara indirgendiği o hücreye yeniden kapanmak için acele ediyor.

Kızlar yatakhanesinin camlı kafesinin önünden yeniden geçerken, onu gözetleyen güleç ve ay gibi bir yüz, coşkulu bir mimikle selam veriyor Franz'a. Bu, mongoloit kızların en büyüğü olan Bertha'dır. Franz'a karşı her fırsatta ölçüsüz gösterilerle dile gelen tutkulu, hayvansal bir ilgi duymaktadır. Franz kaygıya kapılıp duruyor. Kızın bu ilk ve ağırbaşlı gösteriyle yetinmeyeceğini deneylerine dayanarak biliyor. Nitekim küçük çarpık kollar kıpırdanmaya başlamıştır bile; çekik gözler yalvarıp yaşarıyor; kalın bir dilin tümüyle tıkadığı üçgen ağız tükürükler sızdırıyor. Kız eğer Franz onu yatıştırmazsa birazdan öteki kızları da uyandırıp büyük gürültü kopartacak. Franz kilidin içindeki anahtarı çeviriyor ve Bertha onun çevresinde sırtında o kaba kısa gömleğiyle seke seke dolanmaya başlıyor. Franz'ı öpmeye çalışıyor, onu korkunç bir güçle itip neredeyse yere yıkıyor.

Peder Kergrist'in kayığı... Bertha'nın bu kayığı denize indiremeyeceğini kim bilebilir ki? Franz kızı elinden tutup sürüklüyor. Kız mutluluktan çığlık atıyor ve Franz'ın ardından kocaman bir köpek gibi koşarcasına yürüyor. Ne var ki kumsala götüren merdivenin önüne geldiklerinde arkalarında hafif ayak sesleri ve homurtular duyuyorlar. Yatakhanenin kapısı açık bırakılmış, öteki yedi mongoloit kız da peşlerine takılmıştır.

Franz bir an paniğe kapılıyor. Sinir bunalımının eşiğine gelip titrediğini hissediyor. Ama kendisini bekleyen kayığı düşünüyor, bu düşünce onu buyurucasına sarıyor. Etendrée! Etendrée! O garip ekibini toplayıp kayığın yanına götürerek kayığı denize itme hareketi yapıyor, kızlar ise hemen kayığın yan taraflarına tırmanıp içine dalarak oturacak yerleri kapışıyorlar. Onları kovmak, onlara kayığın denize indirilmesi gerektiğini anlatmak gerek. Bertha örnek oluşturuyor. Kısa ve güçlü bacakları kumların içine adamakıllı gömülü bu küçük gürbüz bedenlerin saldırısıyla tekne gıcırdıyor ve ufalanmış kabuklu hayvanlar, denizin çekilme sınırını çizen kurumuş deniz yosunu şeridine doğru

kaymaya başlıyor.

Bir dalga gelip kayığın pruva bodoslaması üstünde patlıyor, omurgasının altından kayıyor, yanlarını yalıyor. İş bitmiştir. Kayık suyun üstünde yüzmektedir. Kızlar da yeniden kayığa tırmanıyor. Franz başa oturuyor. Gözleri yalnızca üç renkli danslarını sürdüren o üç deniz fenerindedir. Birazdan Fréhel Burnu'ndaki o büyük ışık, Etendrée, bu küçük çocuk seslerine kendi şahane ezgisini zorla kabul ettirecek.

Kayığın ne küreği ne yelkeni ne de yekesi var, ama çekilen denizin akıntısı onu doğruca La Hache kayalıklarına götürmek üzere açıklara sürüklüyor.

IV
Avın avı

Alexandre

Kendime yeniden bir yalnızlık yaratma zamanının geldiğini hissediyordum. Yalnızlık, çabuk yaşlanan dayanıksız bir şeydir. Önce, elmas gibi arı ve sert olduğu için darbe üstüne darbe yer. Sizi yeniden gördüğünde tanıyan bir kahve garsonunun gülümsemesi, manav kadının hava durumu üzerine yaptığı birkaç sözcükten oluşan yorum hafif darbelere örnektir; sonra herhangi bir alışkanlığınız öğrenildiğinde kendini gösteren daha belirgin darbeler gelir: "Bifteğiniz her zaman istediğiniz gibi iyi pişmiştir." "Gazeteniz henüz gelmedi, bugün dağıtımda gecikme var." Nihayet adınız öğrenildiğinde de o onarılması olanaksız hakarete uğrarsınız ve gayretkeş tacirler her an size saldırır: "Bay Surin böyle buyurun, Bay Surin şöyle buyurun."

Ama yalnızlık kırıcısı olarak seksin yerini hiçbir şey tutmaz. Ben,

seksin yokluğunda, acaba kim olma gereksinimini duyardım, bunu gerçekten bilmiyorum. Çölde bir keşiş, gece gündüz sütunun tepesinde yalnız yaşayan bir stilit, bir keşiş mi? Seks sizi dışarıya atan merkezkaç kuvvettir. Defol buradan! Git dışarıda sikiş! Ensesti yasaklamanın gerekçesi budur. Burada olmaz bu! Babanın tekeli! Ve dışarıya çıkarsanız, amacınız elbette tek başınıza gezinmek değildir. Seks sizi ilk rastladığınız kişinin kollarına atmak için evinizden kovar.

Kendime yeniden bir yalnızlık yaratmak. Bu, kendimi, örneğin Roanne gibi, biraz gri, daha önce ayak basılmamış, hiç ayak basılmamış, ne bir anısı olan ne de benim bir izimi taşıyan bir ilçeye atıp Terminus Oteli'nde bir oda tutmak ve orada beklemekle olur. Ama kimi, neyi beklemeli? Önce mutluluğu. Beni odama çıkaran hizmetçi kadın gittikten sonra kapı kapanıp küçük valizim de çapraz kayışlı tabureye yerleştiğinde kendimi beyaz işlemeli yatak örtüsünün üstüne atarım.

Kentin uzaktan gelen uğultusunu, bir tramvayın şıkırtısını ve çan sesini, arabaların sel gibi akışını, seslenmeleri, gülmeleri, bir havlamayı duyarım; tüm bunlar alışık olduğum bir uğultu içinde erimiştir. Bunlar çoktur, tümü oradadır, bunları duyarım, varlıklarını hissederim, ama bunlar benim var olduğumu bilmezler. Tek yönlü bir var olma, tek yanlı bir var olmama. Mutluluk göğsümün içinde donuk camlı bir fenerin alevi gibi parlar. Ah, o tanrısal sonsuz erk! Kendini göstermeden tüm varlıkları tanıyan Tanrı'nın ayrıcalığı değil mi bu? Elbette inananlar, mistikler, akıntıya kürek çekip giderek o tanrısal gize bir göz attıklarını ileri süren saygısızlar var. Benim durumumda risk söz konusu değil. Hiç kimse benim avcının av beklediği yerde olduğumu bilmiyor. Av başlamıştır.

BİR AVCININ PORTRESİ

Baştan aşağı egemen olan bir kuruluk. Sırf sinir, kemik, kiriş, eklem. Etsiz kaslar, çalışan kitle olmaktan çok kablo, halat gibi şeyler. Kartalınkini andıran bir profil, sırf kafatası ve çene. Etobura benzeyen bir hal, ama leşçil değil de kolay sindiren bir etobur hali. Kolay sindiriyor muyum ben? Bunun hiç farkında değilim. Zaten hayli çok miktarda aldığım besinin nereden geçtiğini merak ediyorum. Çünkü ben üstelik biraz da kabızlık çekerim. Ama ne olursa olsun, dışarı çıkmanın keyfini tatmak benim harcım değil. Bunu biraz üzüntü duyarak yazıyorum.

Oysa atmayı, ıskartaya çıkarmayı, çevremdeki fazlalıkları ayıklamayı severim. Özellikle de evlerin çoğunun yetersiz bir boşaltım düzeneğinin acısını çektiğini düşünüyorum. Eğer büyük bir evim olsaydı, her ay önemli sayıda mobilya, halı, tablo, kap kacak, çamaşır vb. eşyanın çöpçülere verilmesine dikkat ederdim. Bu düzenli temizlik yapılmadığı için ev ortamımız tıkanıyor, doluyor, kirleniyor, dolayısıyla gitgide kaçınılmaz duruma gelen büyük kıyımın yapılması için evden taşınmamızı beklemek gerekiyor. Bu bol bol beslenme rejimine karşı bu kuruluğu neyin devam ettirdiğini ben iyi biliyorum. Bu, durmadan içimde yanan, geceleri bana yalnızca hafif, önemsiz bir uyku bırakan bir tür iç ateşi, içimdeki demir ocağı, sinirsel bir tutku, kaslarımın ve dikkatimin titrek gerginliği. Kaslarım ve dikkatim. Tüm yaşamımı dolduran bu kızışma içinde gövdemin ve beynimin payını sınırlandırabilecek olana bravo! Elbette burada cinsel organ kendine aslan payını ayırıyor, ama cinsel organ tüm insana bedel ve ben inanıyorum ki bende bu organ büyük ölçüde beyinsel nitelikli.

Cinsel organ, el, beyin. Büyülü trio. Cinsel organla beyin arasında, eller –o karışık, yardımcı organlar, o birbirlerinin küçük hizmetçileri– cinsel organ hesabına okşarlar, beynin dikte ettiklerini yazarlar.

MASTÜRBASYON ÜSTÜNE

Beyin cinsel organa düşsel bir konu bulur. Bu konunun canlı simgesi olmak ele düşer. El komedyendir. Önce falan, ardından filan rolü oynar. Dilediğince cımbız, çekiç, şapka siperi, düdük, tarak, ilkeller için hesap makinesi, sağır-dilsizler için alfabe vb. olur. Ama başyapıtı mastürbasyondur. O zaman yine dilediğince penis ya da vajinaya dönüşür. Zaten elle cinsel organın buluşması kadar doğal bir şey yoktur. Kendi haline bırakılmış, kol boyunca rastgele sallanan el, er geç –gerçekte neredeyse hemen– cinsel organla karşılaşır. İnsanın dizine, böbreklerine, kulağına dokunması özel bir bükme çabasını gerektirir. Ama cinsel organa dokunmak hiç de böyle bir çaba gerektirmez. İşi oluruna bırakmak yeter. Ayrıca, cinsel organ boyutu ve biçimiyle elin işlemine son derece elverişlidir. Bir başın, bir ayağın hatta bir başka elin kavramalara ya da eli hoşnut eden kavramalara ne derece az uygun olduğunu bir düşünün! Bedenin tüm parçaları içinde cinsel organ kuşkusuz en esnek, en kullanışlı olanıdır.

Bu konuyu kapatmak için şunları yazıyorum: Beynin sağladığı ve elde somutlaşan cinsel nesne, gerçek nesneyle rekabet edip onu geçebilir. Bir partneri düşünerek mastürbasyon yapan insan, bu partnerin vakitsiz ortaya çıkmasıyla tedirgin olacak ve onu bir bakıma kendi imgesiyle aldatarak düşlerine dönmeyi yeğleyecektir.

İşte, eşcinsel ilişkileri ikili ve karşılıklı mastürbasyon sanan heteroseksüllerin çoğunun bu düşüncesini çürüten şey. Söz konusu olan bu değil. Gerçekten mastürbasyon tek başınadır ve amblemi kuyruğunu ısıran bir yılandır. Her cinsel ilişki –eşcinsel ya da heteroseksüel olsun– bir partnere armağan sunmayı, belli bir kişiye bir orgazm adamayı gerektirir. Bu kişinin uzakta bulunabileceği, adamanın uzaktan yapılabileceği doğrudur; o zaman gerçek mastürbasyon haklarını geri alır, ancak bu sırada imgelemin yardımı kişiseldir.

Bana bir gün üstünde şu basit sözler yazılı bir kartpostal gönderen önemsiz bir dostumun çok nazikçe dile getirdiği şey de buydu: "Selam dostum! Biraz önce senin sağlığına ufak bir şişeyi diktim başıma."

*

Roanne, günde ortalama 30 773 kilo ev çöpü döküyor. Buradan bu kentin nüfusunun tamı tamına 38 467 olduğu sonucuna varıyorum. Her biri günde iki kez gidip gelen damperli beş kamyon, bu çöpleri Loire Nehri kıyısındaki Digoin yolu üstünde bir çöplüğe boşaltıyor. Kamyonların sürekli inip kalkan kasalarında kompresör düzeni yok, buradan da ekonomik düzeyi düşük bir nüfusun söz konusu olduğu sonucuna varıyorum. Gerçekten de gözlemlerim bana şunu kanıtladı: Eğer ev çöplerinin ağırlığı yaşam düzeyinin yükselmesiyle biraz artıyorsa, ortalama zenginliğin artmasıyla bu çöplerin hacmi çabucak iki ya da üç katına çıkacaktır. Dolayısıyla Deauville ev çöplerinin metrekübü 120 kilo geliyor, oysa Casablanca'da 400, hatta 500 kiloya ulaşıyor. Bu yüzden benim zavallı Afrikalılarım daha uzun zaman 12-14 metreküp çöp alabilen ve inip kalkan, kapaklı kasalarla yetinecekler.

Casablanca'dan sonra Roanne, benim on kentimin arasında en yoksul olanı. Yoksulların çöpleri yoğun. Onlar ayıklanmış sebze kabuklarını, boş konserve kutularını; ucuza satın aldıkları, her gün kullanılan, çabucak kullanılamaz duruma gelen eşyaları, özellikle de çöpleri adamakıllı ağırlaştıran ve hiç eksik olmayan kömür cürufu ve kömür külü kovalarını atarlar. Kentlerimin en zengini olan Deauville'in sofistike

paketlerini, şampanya şişesi kapaklarını, ucu yaldızlı sigara izmaritlerini, içi boşalmış istakoz iskeletlerini, kuşkonmaz demetlerini, dans ayakkabılarını, yarısı yanmış kâğıt fenerlerini toplayıp atmak için, ilk kez, inip kalkan presli kasaların kullanılması gerekti. Taşınabilmeleri için pahalı makinelerin öğütmesi, ezmesi, sıkıştırması zorunlu olan şişkin, sarmaşan, parlak, hafif ama hacimli döküntüler bunlar; çünkü bu ıskartalar kapladıkları yer nedeniyle artık taşınmaya elverişli değil; öldüklerine göre, yoksul çöplerin bulunduğu yerlerle yetinmeli.

Roanne'ın çöplere ilişkin portresi ise tam aksi. İki belediye meclisi üyesi bu sabah gelip beni Terminus'tan alarak arabayla o zamana dek çöplerin döküldüğü ve belediyenin –yanında bir yeşil alan kurulacak olması nedeniyle– denetimli boşaltım yeri haline getirmek istediği ilkel mezbeleliğe götürdü. Bu işi başarmak için benim uzmanlığıma güveniyorlar.

Güzellik, yaratma, derinlik ve özgürlük gibi konulardaki düşünceleri herhalde en arı biçimde basmakalıp ve en mutlak biçimde boş olan bu adamcağızların önünde duygularımı dile getirmekten kaçınıyorum; ama burada Şeytan Çukuru diye adlandırılan o yerin kenarına götürüldüğümde, büyük bir heyecan ve meraka kapıldım. Burası Roanne'ın beş kamyonu aracılığıyla içindeki en özel, en açıklayıcı şeyleri, kısacası, başka bir deyişle kendi özünü anlatan bir yerdi. Bu "çukur"a düşünüp taşınmadan tek başıma giriveriyorum. Bilen bir kişi olarak, tanıdığım ve esas maddesi kâğıt hamuru ve kilden oluşan, ama burada alışılmadık bir yoğunluk gösteren beyazımtırak bir derinliğin içine gömülüyorum. Kimi yerlerde bu madde lifli, sanki et gibi sinirli, keçe gibi oluyor ve rehberlerimden biri bana uzaktaki iki tekstil fabrikasından atılıp yavaş yavaş bu çöplere katılan yün hurdası balyalarının bulunduğunu açıklıyor.

– Elbette tüm bu hurdalardan yeniden yararlanmanın bir yöntemi vardır, diyerek kuşkusuz savurganlık olarak gördüğü bu olayı biraz da kınayarak belirtti.

Seni gidi çekilmez küçük burjuva! Her zaman o bir şeyi atma korkusu, attıktan sonra duyulan o cimrice pişmanlık. Bir saplantı, bir ideal. Hiçbir şeyi atmayacak, eşyaları sonsuza dek kalacak, o iki büyük işlevi –üretim, tüketim– artık bırakmadan gerçekleştirecek bir toplum! Bu, tüm bir kentin kabız olduğunu düşlemek demek. Oysa ben tüm bir kenti çöpe atacak eksiksiz, evrensel bir boşaltım istiyorum. Ama önceden haber verilen hava bombardımanlarıyla gelecekteki bir savaşın bi-

ze vaat ettiği şey de tam olarak bu değil mi? Bu konu üstünde fazla durmayalım. Ne var ki ben Roanne'ın çöpüne *tweed* görünüşü veren ve beni bu kentin yaşam düzeyi konusundaki yargımı yeniden gözden geçirmeye zorlayan yün hurdasını seviyorum. Gri renkli ve mat çöp, ama hiç kuşkusuz kaliteli...

Biraz daha ileride, belediye meclisi üyelerinin öfkesi ansızın bir kitap yığını, oraya buraya karmakarışık bir durumda atılmış tüm bir kitaplık karşısında tümüyle haklı oluyor, ama kısa bir süre; çünkü Latince kimya kitapları bunlar. Acaba hangi dolambaçlı yollardan geçip buraya ömürlerini tüketmeye gelmişler? Paçavracılar için makbul bir kitap, her zaman çöplerin içinde bulunmaz; bu yüzden bunun benim bu tür ilk keşfim olduğunu söylemeliyim. Dikkat çekici olan şey de şu: Kitapları, bu en soylu nesneleri, çöpe atmakta duraksamayan halkın kabalığı yanımdakileri öfkelendiriyor. Ben, tam tersine, içinde kitapların bile bulunduğu bir çöplüğün zenginliğine ve bilgeliğine hayran kalıyorum. İşte, bizi ayıran anlaşmazlık tam da bu. Toplumun içine kök salmış belediye danışmanlarının gözünde çöplük hiçliğe eşdeğerde bir cehennem ve hiçbir şey oraya atılacak kadar iğrenç değil. Oysa bana göre bu, ötekine paralel bir dünya, toplumun tam olarak özünü oluşturan şeyi yansıtan bir ayna ve her çöpe değişken, ama tümüyle pozitif bir değer veriyor.

Bir başka özelliği not ediyorum. Hiç kuşku yok ki ne Roanne'da ne de bir başka kentte çöpe kitap atmak alışılmış bir şeydir. Bununla birlikte bu kitapların orada bulunması bana ilginç, belirtici, eğitici göründü ve onları hemen Roanne'ın çöpçülük armaları olarak kaydettim. Birçok kentte de böyle şeyler olduğunu şimdi anımsıyorum. Miramas'ta ilk kez o görkemli Marsilya çöplüğüne –Fransa'nın en büyük çöplüğü– ayak bastığımda iri bir martı sürüsünün çığlık çığlığa kapıştığı kokmuş iskarpit balıklarıyla dolu bir kamyonu görünce şaşırmıştım ve o gün bugündür Akdeniz'in çiğ balıkları Miramas'ın Ay'ı anımsatan tepelerinden ayrılmazlar; çünkü bu konularda rastlantı ve ilinek yoktur, her şey özseldir; en karışık durumdaki eşyaların bile üretildikleri sırada kararlaştırılmış kaçınılmaz bir randevusu vardır burada. Çöplüklerde hayran olunacak şey, her dökün tüyü onu yaratmış olan kentin olası bir amblemi yapan bu genelleşmiş yükselmedir.

Kısacası, Roanne –gri renkli ve yün hurdasıyla, eski kitaplarıyla ünlü kent–, çöplerin kralı ve züppesi Alexandre Surin'den *Şeytan Çukuru*'nun stat, fidanlık ya da park yapılmak üzere denetimli boşaltım

yöntemiyle kapatılmasını bekliyordu. Sayın meclis üyeleri; bu gerçekleşecek; ama bana döküntülerinizi, maddi olanak karşılığında toplama, taşıma ve bunlardan yeniden yararlanma hakkıyla birlikte vermeniz gerekecek.

BİR AVCININ PORTRESİ (DEVAM)

Biraz geriye gidelim. Kendimi belediye meclisi üyelerinin ortasında sadık "Flöret"imin (kılıç-bastonum) yardımıyla çöp yığınlarının üstünden yer yer atlarken düşünüyorum. Serde biraz silahşörlük var. Kısacası aşırı iki uç arasında gidip geliyorum. En iyisi paralı asker, en kötüsü keçi olmak. Hareketi severim. Nedensiz (fiziksel çalışma korkusu) üstelik de yukarıya dönük hareketi. Alp Dağları'nda yaptığım kısa bir deneme bana seks olmasa ateşli ve büyük heyecanları ancak dağcılıkta bulabileceğimi kanıtladı. Kendimle ilgili olarak keçiden söz ettiğimde, kendime karşı beslediğim kin konusunda yanılgıya düşüyordum. Dağkeçisinden söz etmeliydim. Eskrim ve dağcılık. Kasların etkinliğini artırmanın iki yolu. Biri rakibe üstün gelmeyi amaçlar, öteki bir dağı fethetmeyi. Ama dağ kendisini flöre gibi ucu düğmeli olmayan silahlarla savunur ve sizi her an kemiklerinizi kırmakla tehdit eder. İkisinin sentezi bedensel alıştırma ve çalıştırmaların en yücesi olan avlanmada gerçekleşir, çünkü o zaman rakip-av, doğanın içinde saklanır, doğadan ayrılmaz; o derece ki, doğa sevgisi avcının yüreğinde avı ele geçirme isteğiyle yarışır.

Tartışılmaz bir pisboğazım; ama seçici, özel bir düşkünlüktür bu. Psikologların, psikiyatrların, psikanalistlerin ve öteki ruh doktoru Diafoirus'ların* kimi insanların besinlerden tiksinmelerine neden pek az ilgi gösterdiklerini hiçbir zaman anlamadım. Oysa ne güzel bir gözlem alanı ve güzel şeyler bulunabilir bu sırada! Örneğin benim ilk çocukluk çağımdan bu yana süt ve sütten üretilen krema, tereyağı, peynir vb. besinlerden iğrenmemi nasıl açıklamalı? İki yaşımda bana içine bir parçacık peynir gizlenmiş bir lokma ekmeği yutturmak isteseler hemen önüne geçilemez bir biçimde kusmaya başlardım. İşte dudakların ucuna bile değmeyen, ama iç organların en derin yerlerine kadar yayılan bir özellik!

Ben hazırlanmış, sofistike, tanınamaz olmuş yemekleri severim.

* Molière'in *Hastalık Hastası* adlı komedisindeki sahte doktor Diafoirus'a anıştırma. (ç.n.)

Sakatat, sığır dili ya dana kellesi olduğunu çok açık bir biçimde ortaya koyan bir yemeğe gönlüm razı olmaz. Doğrudan doğruya doğadan bir sıçrayışta tabağınıza gelmiş gibi görünen, oradan da yüzünüzün tam ortasına sıçrayacağı duygusunu veren saygısız yemeklerden tiksinirim. Çiğ sebzeler, kabuklu deniz hayvanları, taze meyveler ve başka *naturalia*; bunlara pek az yüz veririm. Siz bana Doğu mutfağından söz edin! Yiyeceklerin travestilerine, et kılığına girmiş bir et olan koyun beynine, eti tereyağı gibi yağlı avokadoya, bunların tümünden daha çok da denildiği gibi, sossuz hiçbir şeye benzemeyen o yalancı ete, yani balığa karşı zaafım vardır.

Kartal gagasını andıran o kocaman meraklı burnum yalnızca yüzümün tek süsü ve zekâmın, yürekliliğimin, iyiliğimin ifadesi değildir. Gerçekte koku alma duygusu yaşamımda çok önemli bir yer tutar –avlanmaya karşı eğilimim düşünülecek olursa, bu şaşırtıcı değildir– ve zamanım, yazı yazma yeteneğim de olsaydı, seve seve bir kokular kitabı yazabilirdim. Beni en çok ilgilendiren şey, elbette insanların çoğunun *koku alma duygusu*ndan yoksun olduğu bir toplumdaki özel durumumdur. İnsanoğlu –bunu neredeyse herkes bilir– kuş ve maymun gibi, burnu ne kadar küçükse gözleri de o ölçüde keskin olan yaratıklar cinsindendir. Açıkça seçmek gerekir: Ya görmeyi ya da koku almayı seçmelisiniz. Gözü yeğleyen insanın burnu olmaz.

Bu genellemelere her türlü sınırlama getirebilirim. Önce şu sınırlamadan başlayalım: Benim görme duyum çok güçlü olduğu gibi koku duyum da olağanüstüdür. Bu benim üstün bir insan olduğum anlamına mı gelir? Elbette bir bakıma öyle, kabul ediyorum! Ama bu tamı tamına duyarlılık açısından değil. Benim bu güçlü görme duyum panoramik, geniş ve derin bir görme yetisinden çok, bir *göz atma* yetisidir. Bir kediyi bir parka bırakın. Sanıyor musunuz ki bu hayvan iki yanı ağaçlı yolların izlediği yönleri, ağaçların yapraklarının görünümünü, çimenlerin ve havuzların uyumunu değerlendirecektir? Bunlar ona vız gelir, bunların hiçbirini görmeyecektir. Yanılmaz bir göz atmayla göreceği şey, bir tarla sıçanının geçtiğini haber veren bir ot sapındaki tuhaf titremedir.

İşte ben bu kedi gibiyim. Görme yetim yalnızca cinsel isteğimin hizmetkârıdır: *Ancilla Libidinis*. Çevremde insanüstü bir parlaklıkla ışıldayan bu isteğimin konusu dışında her şey bulanıktır. Gerisi mi? Pöh! Bir müzede bir natürmortun, bir çiçek sepetinin görünümü Il Caravaggio'nun başını üzümlerin ve armutların üstüne eğmiş delikanlısı-

nın çıplak, yumuşacık kollarıyla engellenmedikçe esnemeye başlarım. Özellikle kadınların varlığı benim için o derece az önemlidir ki, onları birbirinden güçlükle ayırt edebilirim; tıpkı zenciler, bir sürüdeki koyunlar gibi. Bu küçük kusur başıma birçok iş açtı. Ama arkamda ansızın bir delikanlı belirse, anında gizli bir içgüdüyle uyarılıp başımı çevirir ve görünüşte dalgın bir bakışla onu şöyle süzerek hemen koklarım; her yanını santim santim tanırım; onu tartarım; ölçüp biçer ve kendimi becertirim. Eğer bu salağın biriyse, hiçbir şeyin farkına varmaz, o zaman da bu saflık sevincimi doruk noktasına çıkartır. Eğer uyanık biriyse, sinirlerinin içinden geçen bir elektrik akımının sarsıntısını duyar; sanki kendisine yöneltilen bir flaşla uyarılmıştır ve aynı anda olumlu ya da olumsuz bir dalgayla yanıt verir.

Dolayısıyla göz atmamdaki bu keskinlik oldukça genel bir miyopluğa razı olur ve kişisel dünyam, yalnızca ender nesnelerin, ender kişilerin yoğun bir pırıldamayla donatılmış olabilecekleri bir alacakaranlık içinde yitmiş gibi bir görünüm sergiler.

Koku alma yetim için durum bambaşkadır. Benim burnum *akıllıdır*: Koku alma organımın ayırt edici gücünü, yorum yapma özelliğini başka hiçbir şey daha iyi niteleyemez. Başkaları, yalnızca, aldıkları belli belirsiz birtakım izlenimleri, sonunda onlara ancak bir eksik ya da bir fazla şeyin işaretini veren çevrelerindeki kaba bir kokular bütününü burunlarına borçludur. "Güzel kokuyor, kötü kokuyor, hiç kokmuyor." İşte bu insanların o zavallı koku alma duygularının tüm özelliği bu kadardır. Oysa paradoks şuradadır: Burnunuz ne kadar keskinse, hoş ya da kötü kokulara o ölçüde az duyarlısınızdır. Parfümeri, varlığını yalnızca koku alma duyusu olmayan müşterilerine borçludur. Çünkü koku alma duyusu iyi ya da kötü kaliteyi yok ettiği ölçüde içinde yüzdüğü koku alma ortamının kompozisyonu hakkında inceden inceye bilgi verir. Ne kadar açık seçik bir biçimde bilgilendirirse, o ölçüde, daha az hoşa gider, daha az başkaldırır, daha az heyecanlandırır. Bu, tüm duyular için geçerli bir genel kuraldır. Anlaşılmaya güçlü bir destek veren çevre çizgilerinden, sağlam belirtici çizgilerden yoksun belirsiz aydınlıklar içinde yüzen miyoplar, dar görüşlüler bu aydınlıkları ancak hoş ya da kötü olarak değerlendirirler. Oysa keskin görüşlü, ileriyi gören insan ayrıntılarıyla görüp değerlendirdiği şeyin duygusal yanını unutur.

Çöp sanıldığı gibi yoğun, değişmez ve bütünüyle dayanılmaz pis kokular yayan bir şey değildir. Burun deliklerinin, durmadan gizini

çözmeye çalıştıkları son derece karmaşık, anlaşılması güç bir şeydir. Eski bir araba lastiğinin yanmış kauçuk kokusunu, bir ringa balığı fıçısından çıkan dumanlı, kötü kokuları, bir kucak dolusu solmuş leylaktan yayılan ağır kokuları, gebermiş bir sıçanın bedeninin tatlımtırak, idrarının mayhoş tadını, bir kamyon dolusu ekşimiş elmanın eski Normandiya içki mahzeni kokusunu, bir yığın herifin sağımsal dalgalar halinde yerden kaldırdıkları inek derilerinin yağlı kokusunu bir bir duyurur bana çöpler. Tüm bunlar rüzgârla karışmıştır; içlerine, keskin amonyak kokularıyla aralıklı olarak yayılan Doğu miski kokusu da sinmiştir. Sergilenen böyle bir zenginlik karşısında insan nasıl üzülür, kötü koktukları için bunları toptan geri itecek kadar nasıl kaba olur?

*

Gri madde. Roanne'ın çöplerini anımsatmak için kalemimden tümüyle doğal olarak çıkan bir deyim; ki esinlediği benzerlik beni son derece sevindiriyor. Çünkü yoğun ve zengin, yün hurdası yüzünden keçeleşip kalınlaşmış olup sıkıştırılarak pastil haline getirilmiş bir tableti, işlemeli yeleğimin beşinci cebindeki Roanne armalı madalyonu –ayça şeklinde savaş madalyası– süsleyecek pembe-gri renkli bu çöple, lifli, sedef gibi parlayan bu maddeyle, insan beyninin sinapslarla birleşmiş maddesi arasında kesin bir benzerlik var. Roanne, beyinsel çöpler kenti! Koleksiyonumda bir o eksikti ve Rennes, Saint-Escobille, Deauville, Miramas ve Casablanca'dan sonra Roanne tam da benim sekstuorumu* tamamlıyor. Olması gereken yerde olmayan şey, buraya elbette utanılacak bir tuhaflıkla değil; mantıksal bir süreç gereği gelmiş o eski kitaplar mı ki yalnızca! Bunlar, bu büyülü kitaplar, o akıllı pisliğin sanki zorunlu bitki örtüsü; onun üstünde mantar gibi bitmişler, onun yüce bir belirtisi olmuşlar.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'ndan on kişi istedim. Otuz kişi başvurmuş. Hafta sonunda kuşkusuz bu sayı altı ya da yediden fazla olmayacak. Bu adamlar belki de jandarmaların aradıkları, yollarda aylak aylak dolaşan Arap, Piemonteli, Katalonyalı, Fransız, her zamanki ayaktakımından. Toplumun, sanki artıklarını kaldırtmak için insanlığın bu dökümtülerine gereksinimi vardı! Tümünü işe aldım. Ben –şık giysilerime ve lavanta kokuma karşın– onların kardeşiyim, onlar gibi suçlu-

* Sekstuor: Müzikte altılı anlamında. (ç.n.)

yum; topluma uyamayan, sapına kadar düzen düşmanı olan biriyim.

Şeytan Çukuru'nda yapılan bir sondaj burada 6-7 metre kalınlığında bir çöp katmanını ve 80°'lik bir sıcaklığı ortaya çıkardı. Bu sıcaklık beyin ateşinden de öte bir şey; sürekli bir yangın tehdidi oluşturuyor. Bu kızışmayı durdurmak için içeriye hava girişini kesmek yeterli; bunun için de en az 2.50 metre kalınlığındaki her çöp katmanı arasında 50 santimetrelik bir kum yatağı bulunması gerekiyor. Çöp kamyonlarının tekerleklerinin yere gömülmesini önlemek üzere çukurun kenarına kadar kalın kalaslar döşetiyorum. Adamlar ayaklarının altında çöken kumu yayıyor. Bu arı, parlak madde çürümüş toprakla ve çukurun içinde çabalayan o eli yüzü kapkara adamlarla çelişiyor. Bu basit kumun bende uyandırdığı neredeyse acı verici hayranlık karşısında bizim alçalmamızı hesaplıyorum; çünkü bu alçalma, içinde yaşadığımız pisliklerin yol açtığı alçalmadan farklı. Kum, kumsal, ıssız ada, mırıldanarak çarpıp çatlayan billur gibi dalgalar... Bu kadar düş yeter! Gelecek hafta döner kalburlu kamyonum burada olacak ve silindir şeklindeki o kocaman kalburuyla filtreden geçireceği Roanne'ın çöpleri çukurun kenarlarında birikecek, bu çöpler gübre yapılmak üzere toplanacak, bu sırada da bunların en kaba öğeleri bu kraterin dibine çökecek.

ÇÖPLER ZÜPPESİNİN GÜZELLİK ANLAYIŞI

Düşünce nesneden, düşüncenin düşüncesi de düşünceden daha ötedir. Bu nedenle taklit de taklit edilmiş şeyden daha ötedir, çünkü taklit = nesne + taklit etme çabasıdır ki bu çaba, içinde yeniden oluşma, dolayısıyla niceliği niteliğe katma olanağına sahiptir.

Taklit, çerçeve içine alınmış, sahip olunmuş, karışıp bütünleşmiş, belki de çoğalmış, kısacası düşünülmüş, tinselleştirilmiş orijinal olduğu için, mobilyaların ve el sanatlarına giren eşyaların taklitlerini her zaman orijinallerine yeğlerim. Taklit, bir sürü amatörü ve koleksiyoncuyu ilgilendirmesin, ayrıca ticari değeri orijinalin ticari değerinden daha düşük olsun: İşte benim gözümde ek bir değer taşımasının nedeni! Taklit bu nedenle bile toplum tarafından yerine konulamaz, ıskartaya çıkarılmaya adanmış, dolayısıyla da er geç benim elime düşecek bir eşyadır.

Bir tek gerçek eşyası bile olmayan –belki kılıç-bastonlarımın dışında– Paris'teki evim tümüyle ikinci derecede. Bu evi her zaman bu de-

receden üçüncü dereceye çıkarmayı düşledim, ama taklidin taklitlerinin örnekleri varsa da bunlar çok enderdir ve bir sürü budalanın kesin küçümsemesi yüzünden o kadar çabuk ortadan kalkmaya adanmışlardır ki; evimi ancak büyük çabalar pahasına bunlarla doldurabilirdim. Bununla birlikte, Turenne Sokağı'ndaki yeni mobilyalar satan *Le Bois Joli* adlı mağazada Antiller modelinden kopya edilmiş (bu model de kuşkusuz Récamier tipi Empire modeli bir kanepeden esinlenmiştir) sepetçi söğüdünden yapılma bir şezlong buldum. Ayrıca masamın üstünde bir cam Buddha heykelciği var, bu cam heykelciğin bir eski kristal ikizini bir antikacıda gördüm; adam bana bunun Sholapur'daki normal büyüklükte bir Buddha heykelinin maketi olduğu konusunda güvence verdi. Ama bunlar birer istisna. Bu gibi eşyaların sayısını çoğaltmak ve kendime daha yüksek güçte bir dekor sağlamak için –çünkü üçüncü güçten dördüncüye, beşinciye vb. geçmeyi engelleyen hiçbir şey yok– sabır ve zaman gerekliydi ki, bu sabır ve zamana ancak bir başka eşya dolayısıyla sahibim. Gerçekte ne eşyalara ne dekorasyona ne de koleksiyonlara düşkünlüğüm var; benim kaygılı ve doymak bilmeyen mizacıma göre fazla sürekli, seyretmeye dayalı, çıkar gütmeyen bu gibi şeyler beni ilgilendirmiyor.

Zaten çöplük, seri üretim sonucu sonsuz bir güce ulaşmış eşyaların saklandığı büyük bir müzeden başka nedir ki? Orijinal eşya koleksiyonu merakı kesinlikle gerici, yersiz bir meraktır, toplumumuzda gitgide hızlanan ve çöplükte son bulan üretim-tüketim hareketinin karşıtıdır.

Eskiden el emeğine dayalı her eşya zanaatçı tarafından orijinal olarak yapılır ve hukuksal bakımdan sonsuza dek kalırdı. Yok edilmesi yalnızca bir kaza sonucunda meydana gelirdi. İlk kez kullanıldığında da elden düşme eşya oluyor (eskicilerin sattıkları giysiler için de bu geçerlidir), miras yerine geçiyor, sınırsız olarak onarılmaya hak kazanıyordu.

Bugün bu tür eşyalar eskimiş, kullanılamaz olduğu söylenerek gitgide daha çabuk ıskartaya çıkarılıyor. İşte, koleksiyoncu genellikle bu ıskarta eşyalar içinde bir eşya aramaya gelir, bu eşyayı kurtarır, korur, yeniden diriltip canlandırır, sonunda ona evinde bir şeref yeri verir, böylece onun nitelikleri ortaya çıkar. Ve kurtarılmış, yeniden saygınlığını kazanmış, yüceltilmiş olan bu nesne kendisine iyilik yapan bu kişiye bu iyiliğinin yüz katını verir; evde tatlı bir huzur, zekice bir lüks, dingin bir bilgelik atmosferini egemen kılar.

Bu girişimi ve çekiciliğini oldukça iyi anlıyorum, ama bunun tersi-

ni savunuyorum. Üretim-tüketim-atma sürecini engellemeyi asla düşünmediğim gibi, bu süreçten her şeyi bekliyorum, çünkü bu süreç ayaklarımın dibinde sona eriyor. Çöplük, içine eşyanın gömüldüğü bir hiçlik değil; başarıyla binbir denemeden geçtikten sonra bu eşyanın kendisine yer bulduğu bir müze gibidir. Tüketim, üretimin yok edilemez ve gerçekten yeni olan payını ayırmaya yönelik seçmeli bir süreçtir. Bir şişenin içindeki sıvı, diş macunu tüpünün içindeki macun, portakalın etnesi, pilicin eti tüketim filtresinden geçerek elenir; geriye boşalmış şişe, yassılaşmış tüp, portakalın kabuğu, pilicin kemikleri, üretimin sert ve dayanıklı bölümleri, uygarlığımızın geleceğin arkeologlarına bırakacağı mirasın öğeleri kalır. Bu öğelere denetimli boşaltma yöntemiyle kuru ve steril bir ortamda sonsuz bir koruma sağlamak benim işimdir. Toplu olarak üretilmiş, dolayısıyla da kopyaların kopyalarının kopyalarının kopyaları olan bu eşyaların gömülmelerinden önce de sonsuz güçleri karşısında elbette coşkuya kapılırım.

*

Adamın adı Eustache. Eustache Lafille. İş ve İşçi Bulma Kurumu'dan bana adının bu olduğu söylendiğinde kulaklarıma inanamamıştım. Eustache da Surin de argoda tahta saplı kaba bıçak anlamına geldiğinden, adamı bana yakın akraba yapan bu çok güzel, o derece de ender ada saygı göstermek için soyadını* hoş göreceğiz. Çukurun dibinde çalışan bu "karındeşen"in uzaktaki siluetinde güçlü ve gençliğe özgü bir şey saptamıştım. Yamacın eteğinde, elinde bir çekiç ve bir tür hançerle "karındeşen", silindir şeklinde döner kalburun dışarıya fırlattığı ve kendisine doğru sıçrayan büyük eşyaları kolluyor. Önce yapılması gereken şey, insanın üstüne hayvan gibi çullanan bu eşyalardan kaçıp ardından saldırarak bunları yok etmektir. İçinde kâğıt ve kumaş parçaları bulunan paketler deşilmeli, sandıkların dipleri delinmeli, şişeler kırılmalıydı. Amaç, derinlerde hava boşluklarının oluşmasını engellemekti. Eustache, karın deşme görevini bir tür sportif coşku içinde yapıyordu ki, bu coşku yüreğime işledi, hatta yüreğimin altında bir yere kadar. Onun güçlü ve çevik bedenini her bir hareketinde keşfediyordum, bana çok hoş bir zevk verip beni şaşırtan şey de, öne doğru eğilerek bir kurbanını yakaladığı sırada, tersine güzel bir yay çizerek bu kurbanı geriye iten, açan, büken böğrünün o çevik hareketiydi.

* La fille Fransızcada kız anlamına geliyor. (ç.n.)

Eustache'ı akşamüstü büro ve geçici dinlenme yeri olarak kullandığım tekerlekli kulübeme davet ettim. Gelmedi. Ertesi sabah da ortadan kayboldu. İşte bu elbette normal ve zorlayıcı toplumsal yöntemleri kullanmamın cezasıydı; o, herhalde bu yöntemlerden tiksiniyordu. İş arkadaşlarını sorguya çekerek bir yanlış daha yapmayacağım. Onu tek bulma şansım, Roanne'ın adı çıkmış tüm otellerini ve tüm kömürcü dükkânlarını (odun kömürden başka şarap ve likör de satan dükkânlar) dolaşmak. Daha büyük bir kentte hiçbir umudum olmazdı. Burada belki, belki...

...

Eustache! Eustache! Hayır, bu denli yüce adınla benden daha uzun süre kaçamazsın! Bununla birlikte, Şeytan Çukuru içinde bir başka karındeşen bulmak zorunda kaldım, ama bu işe biraz daha ilgi göstermek için kendimi zorlamam gerekiyor. Oysa bu sağlıklı, güçlü, beni tatmin edecek nitelikte bir iş ve Roanne'ın "gri maddesi", çöp ayıklama gerecim çalıştığı sürece verdiği sözleri tutuyor. Çukurun içindeki bir kum katmanıyla ayrılmış iki döküntü katmanındaki işimizi çoktan bitirdik, şimdi nereye gittiğimizi biliyoruz.

Ama aklım, yüreğim, cinsel organım –Yunanca öğretmenimizin dediği gibi– *noûs, thumos, epithumetikon*, ancak Eustache'ı bulduğumda huzura kavuşacak. Neredeyse üzüntüye kapıldığım bile oluyor. Üzüntülü bir Alexandre, çünkü bir Eustache'tan yoksun! Bu çığlığım duyulsaydı, kim aldırış ederdi buna? Ama yine de bu üzüntüm bir başka üzüntüye pekâlâ değer; belki...

Her insanın, doğanın bir piyango bileti alır gibi denediği belli bir formül –ama tek formül– olduğunu düşünmek hoşuma gidiyor. Biletin numarası belli olduğuna göre doğa böylece belirlenmiş bireyi belli bir ortamın içine bırakıveriyor. Bundan ne çıkacaktır? Çoğu kez önemli bir şey çıkmaz. Ama kimi zaman da büyük ikramiye çıkar, adı da J.S. Bach, Michelangelo ya da Einstein'dır. Numara olanaklarını tükettiği için silinip bir başka formüle şansını verir, çünkü yer sınırlıdır. Böylece doğa ananın karar vereceği an, –umarım yakında– gelecektir. "Alexandre Surin denemesi yeterince sürdü. Artık bundan beklenecek hiçbir şey yok. Ölsün bu Alexandre Surin!" Ve ben hemen öleceğim. Böylesi de çok iyi olacak; çünkü ölüm fermanım, artık sayılı anlarımın, özümü zenginleştirmeye gelen yeni özellikler olmayı bıraktıkları sırada ortaya çıkacak ve bu anlar, artık yalnızca cesedimin bozulmadan taşınmasının birbirini izleyen aşamalarını kapsayacaktır.

...

Onu yakaladım! O beyaz kollu güzel siyah balık, hâlâ suyun içinde yüzüyor, ama benim balık avlama sepetimde yalnız ona ayrılmış olan yerde. Teşekkürler Tanrım, avcıların tanrısı, balıkçıların koruyucusu!

Sonuncu uçtaydım. Ya da en azından öyle olduğumu sanıyordum. Yaşam sonuncu uçlardan ibarettir. Ama doğrusu o akşam içim pek rahat değildi. Üzüntülüydüm. Boğazım düğümleniyordu. Yıllardır çorak bir çölde yürüyormuşum gibi bir izlenim içindeydim. Tatsız heteroseksüellik, hırdavatını her yere yayıyordu. Konuk sevmez, oturulamaz bir dünya. Çünkü ben tek parçadan oluşmuş tam bir insanım! Aşk = cinsel organ + yürek. Başkaları –bunların çoğu– avlanmaya çıktıkları zaman yüreklerini evde bırakır. Sevgili eşlerinin ya da anneciklerinin önlüğü içinde. Bu daha ihtiyatlı bir davranış. Hastalıklı ya da yaşlı aşk bu iki öğeye ayrışır. Kimi zaman –heteroseksüellerin ortak yazgısıdır bu– arzu söner. Geriye yalnızca sevgi kalır. Başkasının alışkanlığına ve tanınmasına dayalı bir sevgi. Kimi zaman da tersi olur. Sevgi yetisi körelir. O zaman geriye kalan yalnızca arzudur; bu arzu, ateşli ve buyurgan olduğu ölçüde yavandır. Eşcinsellerin her zamanki yazgısı da böyledir.

Beni bu iki tür yozlaşma da korkutmuyor. Fiziksel arzu ve sevgi gereksinimi bende aynı potada erimiş. Bu, gücün ve sağlığın tam bir tanımı. Atlet Eros! Evet, ama korkulacak bir güç, tehlikeli bir sağlık, patlamalar ve geri tepmelerle karşı karşıya kalabilen enerji. Çünkü başkalarında yalnızca tatmin edilmemiş arzuyu dile getiren av yokluğu, bende umutsuzluğa yol açar ve başkalarında yalnızca arzunun tatmin edilmesini sağlayan av varlığı bende tutkunun pompalarının açılmasına neden olur. Benim için her şey, her zaman dokunaklı, içlendiricidir.

Tavernaları, birahaneleri, barları, içkili lokantaları, küçük büyük kahveleri, meyhaneleri ve sert, kötü içki satan öteki yerleri bir bir dolaştıktan sonra, bilgi toplamayı sürdürmek için, midem elbette içmek zorunda kaldığım hafif sek beyaz şaraplarla temizlenmiş durumda, kendimi saat on bire doğru Prom-Populle Meydanı'nın yanında buldum. Burada bir panayır, naif görkemini ve çok renkli donanma fişeklerini sergiliyordu.

Panayırların o yalancı, ışıltılı atmosferini ve o güçlü, yapmacıklı yanını hep sevmişimdir. Taklit olan her şey beni çeker ve Büyük Moğol için o ünlü elmas Koh-i Noor neyse, benim için de sahte değerli

taşlar odur. Hem bu yerler elbette avlanmaya uygundur. Bu da beni evimden çıkarabilecek tek neden, bunu daha önce söyledim. Barakalar ve dönme dolaplar genellikle grup halinde bir sürü delikanlıyı çekiyor –grup halinde olurlarsa tavlanmaları güç–, bunlar kimi zaman tek başlarına, ürkek, meteliksiz dolaşırlar, ama yine de çevrelerinde bulunan ve günlük alışkanlıklarının içine gömüldüklerinde her şeyin daha kolay olduğu estetik ve serüven yüklü bir atmosferle gözleri kamaşır, coştukça coşarlar. Kaba saba olanları kendiliklerinden düşe dalmazlar. Bunlara bir gösterinin ya da bir şenliğin şiddeti gereklidir. O zaman Surin mucizesine ilgi duymaya daha uygun olurlar.

Bunlardan birini bulmuştum bile ve çok üşüyen, sağlıksız hali, ağır bir perçemle kapatılmış zayıf yüzü bende acıma duygusu uyandırmıştı, ki bu duygu bende yeniydi; bunun arzunun en sofistike ve gizlice etki eden biçimi olup olmadığını merak ediyordum. Onu görmüştüm, onun benim kendisini gördüğümü gördüğünü de görmüştüm. Bu avcıyı ava, av hayvanını da leşçiye dönüştüren hoş ve baş döndürücü bir balkımadır.

İşte soluğumu kesen, hâlâ da şaşkınlıktan ve sevinçten yüreğim oynamadan anımsayamadığım o beklenmedik olay, o zaman meydana geldi. Bu izlenimim o denli güçlü ki, canlılığının bir gün azalacağını hiç sanmıyorum. Nereden çıktığını bilemediğim yaşça daha büyük ve daha güçlü bir delikanlı, o ufak tefek, soluk yüzlü delikanlıya yaklaşıp omzuna bir şaplak indirdi ve çabucak, koltukaltından, güçlü bir biçimde bir koluyla sarılarak onu sendeletti. Eustache'ı hemen tanımıştım. Görüntüsü iki bakımdan dikkatimi çekti; çünkü bu görüntü, çevresindeki Venedik fenerleri ve çatapatların görkemiyle ve onun beklenmedik bir şekilde iri görünmesini sağlayan o solgun yüzlü ufak tefek delikanlının varlığıyla yücelmişti. Mobilya ve dekorasyon konusunda yalnızca kopyalara değil, kopyaların kopyalarına da düşkün olduğumu anlatmıştım. Avlanma bölgelerinin yüce ve şaşırtıcı bollukları içinde bana düşüncenin düşüncesini, kopyanın kopyasını, kopyanın kopyasının erotik karşılığını, yani avın avını vereceğini düşünemiyordum. Burada da Roanne'ın çöplerle ilgili portresiyle, soyutlamalar bakımından o denli zengin olup da içinde kitapların mantar gibi bittikleri o gri madde arasında ince bir ilişki buluyordum.

Avın avı... İşte benim alışık olduğum av sanatının kurallarını adamakıllı tuhaf bir biçimde değiştiren bu. Her şey daha karmaşık, daha anlaşılmaz, daha zor oluyor. Önceleri her şey –bunu kabul edelim– da-

ha kolay oldu. Yaklaşma gerçekten de o ufak tefek solgun yüzlü delikanlı sayesinde usulcacık gerçekleşti. Eustache tek başına kuşkusuz kendisinden tam olarak ne istediği bilinmeyen bu yabancı karşısında çekingen davranabilir, kuşkuya kapılabilirdi. Ama o ufak tefek delikanlı yanında olduğu için kendisini daha güvende, daha güçlü hissetti; gerçek nedenini Allah bilir! Canım, bu bir psikoloji sorunu! Zaten küçük benim gibi bir yabancıya ilgi duymuş, onu merak etmiş gibi göründü. Aslında onları şaşırtacak nedenler vardı; çünkü elbette Eustache beni hiç anımsamamıştı, oysa ben onun adını, soyadını, Şeytan Çukuru içinde birkaç gün "karındeşen" olarak çalıştığını biliyordum. Onları bir çardağın altında piliç çevirme ve kızarmış patates yemeye davet ederek haklarında bir şeyler öğrenmeyi sürdürdüm. Küçüğün adı Daniel; on sekiz yaşında; oysa taş çatlasa on dördünde gösteriyor. Eustache'ın geçici olarak kaldığı pansiyonun sahibesinin oğlu. Geçici olarak, çünkü Eustache'ın yaptığı her şey, her şeyi geçici. Onun için her şey, belli belirsiz, iyi belirlenmemiş bir geleceğe bağlı olarak geçici; ama gelecekte her şey yerli yerinde, kendisi de kendi yerinde olacağı için, her şey sonunda bir kesinlik kazanacak. Bu kesinliğin, sonuçta insanı bir mezarlıkta dikdörtgen şeklinde bir toprak yığınıyla örtmeyi kapsayıp kapsamadığını sormak acımasızlığını göstermedim, ama bunu düşündüm –ve açıkça söylemeliyim– bir duygudaşlıkla da coştum. Ona belediyenin yeni çöp boşaltım şantiyesinde çalıştığımı ve onu orada gördüğümü söyledim. Hemen o felaket çukuruna, o kokuşmuş işe küfürler savurmaya başladı ve kendisini yakında orada yeniden görmenin olası olmadığını kesinlikle belirtti. Dolayısıyla onun bana yeniden dönmesi için şans bulunmadığına göre, ona gitmek bana düşüyordu. Bu işe Daniel'e pansiyonlarının adını, adresini ve benim için bir boş odaları olup olmadığını sorarak başladım. İşte, hayli hoş başka girişimleri umutlandıran bir başlangıç.

Gece yarısından önce çok iyi dost olarak birbirimizden ayrıldık, ama onları yani avı ve avın avını birlikte bırakıp tek başıma gitmek zorunda kaldığım için yüreğimin daraldığını hisseder gibi oldum.

*

Tenya var bende. Bu ilk kez olmuyor, son kez de olmayacak. Bağırsak kurdu çöpçülerin hastalığıdır. Aslında bir hastalık mı bu? Bana acı vermiyor, yalnızca daha zayıfım ve her zamakinden çok daha büyük bir iştahla yemek yiyorum. Bir başka deyişle içimdeki konuğum, beni tam

da doğamın istediği yöne itiyor. Bundan daha kibar da olunamaz. Onun için eterli eğreltiotu ekstresi kullanmakta acele etmiyorum, oysa bu ekstre sayesinde bu kurttan kolayca kurtuluyorum. Gerçekte, Senyör Tenya kimi zaman sessiz sedasız dışarıya çıkan çok uzun bir şerit parçasını koyuvermek hevesine kapılmasa, içimdeki bu hayvanı beslemeye katlanacağım. Bu kontrolsüz kaçışlar başkalarının yanında, hatta bizim topluluğumuz içinde son derece rahatsız edici.

*

Terminus Oteli'ndeki odamı boşaltmadan, kanalın kenarındaki Vinççilerin Buluşma Yeri adlı otelde bir başka oda ayırttım. Pencerem kanala, özellikle de öteki kıyıdan birkaç metre uzaklıkta kırmızı tuğlalardan oluşmuş kitleleriyle dikelen mezbahalara bakıyor. İç karartıcı ve kaba, ama beni buraya getiren çifte baştan çıkarma girişimine oldukça uygun bir görünüm. Soylu babaya ya da boynuzlu kocaya meydan okuyan Don Juan'ların hovardalıklarını düşünüp acı acı gülüyorum. Tüm heteroseksüellik, düvelerin boğanın yerini aldığı o sahte boğa güreşlerine benzeyen bir tür düzmeceliğin içinde. Beyler, ben bir gün orada cesedimi bırakacak olmanın kesin ve neşeli inancıyla boğaların, gerçek boğaların karşısına çıkıyorum!

Odamı bana Daniel gösterdi. 11 numaralı oda. Eustache'ın sormadığım halde üst kattaki 22 numaralı odada kaldığını belirtti. Ya sen küçük Daniel? Yüzünü kapatan koyu renkli saç lülesini eliyle iterek hafifçe gülümsedi. Zemin katında yatıyor, annesinin odasının yanında. İşte ben avla, avın avı arasında sıkışıp kaldım. Ama böylesi çok iyi.

Burası Terminus Oteli'yle aynı yaşta ve aynı stilde. En önemli fark boyutlarda. Burada her şey bir üst kategorideki otele kıyasla daha küçük; elbette odalar, ama merdivenler, tuvaletler, küvetler, pencereler de; öyle ki, dışarıdan bakıldığında içeride görünen insanlar oteli tümüyle doldurmuş ve şaşılacak derecede büyükmüş gibi görünüyor. Yoksulların zenginlerden daha az yer işgal etmeye hakları var, sıkışmaktan başka çareleri de yok. Ne var ki iş bununla da bitmiyor; şu tuhaf gerçek, ilk bakışta pek inanılır gibi değil: *Yoksullar, gerçekten zenginlerden daha küçüktür.* Askerlik yoklamaları sırasında yapılan karşılaştırmalı istatistikler bunu kanıtlıyor. Zaten buna iyice inanmak için Paris metrosunda zenginlerin istasyonlarıyla yoksulların istasyonlarındaki kalabalığa bakmak yeter. Orta halli bir Champs-Elysées – Cle-

menceau yolcusu bir Ménilmontant yolcusundan on santim daha uzundur. Bir kuşağın toplumsal basamaklarından bir başka kuşağın toplumsal basamaklarına çıkıldığında, çocuklar hemen anne ve babalarının başını ya da omuzlarını geçerler. Buna karşılık baba mesleğini sürdüren oğul, mesleğinde babasını geçemez. Bu gülünç bir şeydir, hatta utanılacak bir şeydir, ama gerçektir.

İşte böylece iki ayrı yerde oturuyorum. Terminus ve Vinççilerin Yeri. Terminus'ta Bay Surin'im. Vinççilerin Yeri'nde ise Bay Alexandre. Arada küçük bir fark var. Yoksulların zenginlerinki kadar ciddi olan nezaketi, bu insanların soyadları yerine adları kullanmayı, hatta adları kısaltmayı yeğlemeleriyle yetiniyor, çünkü kısa bir süre sonra Bay Alex olacağımı iyi biliyorum. Bu yeğleme sık sık tuhaf bir yer değiştirmeye kadar varıyor ve soyadı ad, ad soyadı oluyor. Nitekim Daniel'in annesi o kocaman siyah müşteri kayıt defterine adımı Bay Surin Alexandre olarak yazdı.

Daniel'e otelin adının nereden geldiğini sordum. Vaktiyle rıhtımlar üstünde kömür depoları ile mavnaların yükleme ve boşaltma yapmaları için neredeyse gerçek bir damperli vinçler ormanı varmış. Ama Daniel vinçleri görememiş. O doğduğunda Roanne, Loire Nehri'nin yan kanalındaki kömür limanı olmaktan çıkmış. Yazık! Bu, kentin bütünlüğüne oldukça güzel bir şey katardı. Hem de kömürcü sözcüğü bile kulaklarımda heyecan verici bir biçimde çınlıyor. Çocukken itiraf edilemez heyecanlarımdan birini evlere kömür teslim eden kömürcülerin kollarına ve omuzlarına bakarken duymuştum. Bu kolların ve omuzların beyazlığı, adamları boyayan antrasit tozu sayesinde olağanüstü bir parlaklık, bir renklilik kazanıyordu. O dönemden geriye yalnızca mezbahaların devamı olan kurum renginde, iç karartıcı, ıssız hangarlar kalmış.

*

"Vinççi" ortamına sık sık gitmem sayesinde –daha iyi bir sözcüğü hâlâ bulamadığım için– yine *yoksullar* diye adlandıracağım bu özel topluluk hakkında her türlü aydınlatıcı bilgiyi toplamaya devam ediyorum. Otel değiştirmekle, iç dekorun genel düzeyindeki düşüşü hemen fark ettim, bu durum yoksulu zenginin bir tür minyatürü yapıyor. O günden başlayarak "Yoksulun Psikososyolojisi" başlıklı bir yazının taslağını oluşturabilecek genel çizgileri saptadım:

1. Yoksul, zenginden iki üç kat daha çok yemek yer. Önceleri burada el sanatlarıyla ve ağır işlerle uğraşırken daha büyük bir enerji harcamasını karşılamanın söz konusu olduğunu sandım. Ama böyle bir şey yok, çünkü bu yeme rejimi yaygın bir şişmanlama şeklinde kendini gösteriyor ve ben burada şişko kadınlarla göbekli erkeklerin içinde yaşıyorum. Gerçek şu ki, yoksul –hiçbir sınırlamayla karşılaşmış olmasa da– yüzyılların kıtlığının insanlığa aşıladığı açlık korkusundan kurtulamamıştır. Aynı zamanda, yoksul, şişko kadınları güzel ve cinsel istek uyandırıcı, göbekli erkekleri ise erkekliği güçlü ve görkemli gösteren bir yokluk estetiğine bağlı kalmıştır.

2. Yoksul daha fazla giyinir ve sıcak tutacak şeyleri zenginden daha çok giyer. Soğuk, açlıktan sonra, erkeklerin en korkunç yıkımıdır. Yoksul soyaçekimle gelen soğuk korkusuna bağlı kalır ve soğuğu bir sürü hastalığın nedeni olarak görür (soğuk almak=hastalanmaktır). Az yemek yemek ve çıplak olmak zenginlere özgüdür.

3. Yoksul, sanki doğuştan olduğu yere yapışıktır. Köylü kökenleri nedeniyle yolculuğu, köklerinden kopma, aylaklık, sürgün olarak görür. Yoksul gelişigüzel yolculuk yapmayı bilmez. Birtakım hazırlıklar içinde olur, önlemler alır, yanında gereksiz bavullar götürüp sıkıntıya girer. En ufak bir yer değiştirmesi, bir taşınma görünümü alır.

4. Yoksul, sanki her zaman bir doktorun kapısındaki zile asılıdır. Yoksulun engelleyemediği üçüncü büyük korkusu hastalıktır. Yoksul halkın oturduğu mahallelerdeki doktorlar bitmek bilmeyen nezle ya da hazımsızlık şikâyetleriyle tedirgin edilirler. Yoksul, kimi zaman kendi kendine zenginin hasta olmamak için ne yaptığını sorar. Yanıt basittir: Çünkü zengin hastalığı düşünmez.

5. Yoksul, işi kendisini yorup bıktırdığı için aslında aynı olan şu iki düşle beslenir: Tatil ve emeklilik. Bu iki kuruntudan kurtulmak için de senyörler sınıfından olmak gerektir.

6. Yoksul saygınlığa susamıştır. İnsan toplumuna ait olduğundan tam olarak emin değildir. Yoksa yalnızca bir hayvan mıdır? İşte, şık giyinme, bir şapkaya sahip olma, toplumda –ne denli önemsiz olsa da– yerini alma gereksinimi buradan geliyor. Aşırı utangaçlığının nedeni de budur. Saygınlığın tanımı kolay. Aristokrasi için ahlâk yerine geçen şeref kuralının bozulmasıdır saygınlık. Halk sınıfları 1789'da ulusun başında soylu sınıfın yerini alınca, şeref de yerini saygınlığa ve iki te-

mel direği olan utangaçlığa ve temizlik düşkünlüğüne bıraktı ki, bunlara aristokrasi kasılarak sırt çeviriyordu.

7. Toplumu olduğu gibi kabul eden ve kendine burada gitgide büyüyen bir yer tutmak isteyen yoksul, siyasal bakımdan kaşarlanmış bir muhafazakârdır. En kısa sürede kavuşmayı pek umut ettiği küçük burjuvaziden daha ötesini görmez. Bundan, hiçbir devrimin hiçbir zaman halk tarafından yapılmadığı sonucu çıkıyor. Bir toplumun ateşli devrim yanlıları üniversite gençleri, yani aristokrasi ve büyük burjuvazi çocukları arasındadır. Tarih, en çok kayrılmış sınıfın gençliğinin neden olduğu şiddetli toplumsal sarsıntılara düzenli olarak örnekler vermektedir. Ama böyle başlatılan devrim, ücret iyileştirmelerini, çalışma süresinin kısaltılmasını, daha erken emeklilik hakkını elde etmek için, başka bir deyişle, küçük burjuvaziye doğru bir adım daha atmak için bundan yararlanan halk kitleleri tarafından geri alınır. Bu kitleler bir an sarsılmış olan toplumsal ve ekonomik sistemi bu şekilde hem güçlendirir hem de ağırlaştırır ve bu sistemin içine daha sıkı sıkıya girerek onu destekler. Yine bu kitleler sayesinde devrimci hükümetler yerlerini kurulu düzenin zorba koruyucularına bırakırlar. Bonaparte Mirabeau'nun, Stalin de Lenin'in yerine geçer.

*

Terminus Oteli'nde kalsaydım yalnızlığım daha uzun sürecekti. Vinççilerin Oteli'ne yerleşerek Eustache ile Daniel'in izinde, benim gerçek ailem olan ayaktakımının içine daldım. O iğrenç mesleğimle uğraşmanın beni şimdiye kadar yarı yarıya bayağılaştırdığını fark ediyorum, çünkü özel yaşamım –özellikle de cinsel yaşamım– çöplüklerin dışında kaldı. Lağımcı çizmelerimi çıkardım mı yeniden Rennes'in namuslu olarak tanınmış bir ailesinin dölü, kendisiyle çok iyi ahbaplık edilebilir Bay Surin oluyordum. Kıyafetimdeki özen ve görkemin, o kaçınılmaz simgeleri –altı madalyonum ve Flöret– seçmemin kaypak bir tutumdan değil; her günkü işimin iğrençliğinin yol açtığı aşırı bir dengelemeden kaynaklandığını keşfedebilene aşk olsun!

Roanne'da her şey değişti. Eustache'ı şantiyemde keşfettim, vinççiler de sonunda beni tehlikeye attılar. İşte bakın, yaşamım da tümüyle çöplerle kuşatılmış durumda. Kuşkusuz bu ister istemez olacaktı ve yazgıma bana hemen hiç de yabana atılmayacak dengeler sunduğu için minnettarım. Olay, Roanne'ın gri maddesi ve burada çiçek gibi açan

kitaplarla başladı. Bende temel olan bir şey –düşüncenin düşüncesine, kopyanın kopyasına düşkünlüğüm–, içinde çalıştığım o suçlanan maddede yankı bulmuştu. Eustache ile Daniel –bu çöplük çiçekleri– daha sonra beni bir tuhaf nesneyle, avın avıyla, soyutlamaya doğru sekerek giden bir aşka düşüreceklerdir. Bununla birlikte Eustache'ın kömür limanı ve mezbahalara yakın bu orta halli otele düşmesi bir rastlantı değildi. Vinççilerin Buluşma Yeri Oteli gerçekte göçebe ya da yarı göçebe, niteliksiz işçi, mevsimlik işçi, aylak gibi düzensiz çalışanların buluşma yeriydi, özellikle de yeniden arındırma ve geri kullanım alanlarına giren her şeye uygun bir yerdi. Kısacası, bu benim alanımdı, ister istemez bu alanın içindeydim.

Bu pis yerlerle ilgili belli bir deneyimim var. Buralarda yaşayan tuhaf ve çarpık düşünceli insanlara sık sık rastlamışımdır, ne var ki bunlar tek başlarına, gerekirse çift olarak yaşayan kişilerdir. Kendimi ilk kez, üyelerinin aralarında sıkı ilişkiler bulunmakla birlikte neredeyse gülünç bir güçle bireyselleşip farklılaştıkları için karmaşık duruma gelmiş bir topluluğun karşısında buluyorum. Bu toplaşma olayı kuşkusuz Haon-le-Châtel denilen bir çekim merkezinin, daha kesinlikle de söz konusu "Châtel"in sahibesi Fabienne de Ribeauvillé'in (oldukça gizemli bir kadın) varlığına bağlıdır. Tüm bunların açıklığa kavuşturulması gerekecektir. Benim dikkatimi çeken şey şu: Vinççilerin Buluşma Yeri'nin çevresinde ve içinde dönüp duran ayaktakımı beni, kendisinden ayırabilecek her şeye karşın, zorlanmadan kabul etti; ama benim, herkesten farklı olduğumu sanmam iddialı bir yanılgı değil mi? Gerçekte zengin çevrelerinde görünmemi hiç de engellemeyen cinsel suçlara olan eğilimim bana olanak sağlayıp beni marjinaller arasına da sokuyor. Eşcinsel hiçbir yerde uygunsuz değildir, bu onun ayrıcalığıdır.

(İnsan zihnen, bedenen ya da çevresi dolayısıyla suça eğilimli olur. Zihinsel bakımdan suça eğilimli kişiler, sapkınlar, siyasal muhalifler ve yazarlardır; bunlar, tam da yaratıcı oldukları ölçüde kurulu düzeni rahatsız ederler. Bedensel bakımdan suça eğilimli olanlar ise biyolojik nedenlerle işkenceye uğramış ya da toptan öldürülmüş olanlardır: Zenciler, Yahudiler, eşcinseller, deliler vb. Kısacası, kamu hukukuna göre cezalandırılmış hükümlülerin çoğu, çocukluklarında ya da gençliklerinde yazgının onları dünyaya getirttiği ortamda uğradıkları saldırılar sonucu bu noktaya gelmişlerdir.)

*

Geçen akşam otelin merdivenini çıkmak üzereydim ki, ansızın kaba bir adamın –sırf saç ve sakaldı, bunların içinde sanki çiçek gibi kırmızı bir burnu vardı– saldırısına uğradım; adam yakama yapışıp şarap kokan soluğunu yüzüme üfleyerek şiddet yüklü bir sürü söz söyledi. "Yakılsın! Yakılsın!" diye yineleyip duruyordu. Ama canım, bu cesetler için geçerli bir sözdü! Ben her zaman cesetlerin yakılmasından yana oldum! Bir ceset artık ne işe yarar ki! Haydi, hop! Ateşin içine! Temiz iş, köklü çözüm yolu. Ve bu sözü, herife herhalde sonunda gideceği cehennemin önsezisini veriyor! "Doğru değil mi Philomène?" diyerek Daniel'in annesine dönüp patlıyor. Sonra yeniden o ciddi, öfkeli haline dönerek bir kez daha bana saldırıyor. Çöpleri yakmak ha! Bu bir cinayet! Sen ne düşünüyorsun, aristokrat? Çöplerimizi yakacaklarını mı sanıyorsun? Sonra, birden kuşkulu bir hal alıyor. Ama belki sen tam da bu iş için buradasın, değil mi ha?

Adama yemin billah edip aksine ev atıklarını işleme konusunda değişik bir çözüm yolu bulmak için burada bulunduğumu, denetimli boşaltım yönteminin bir çöp yakma fabrikasının kurulmasına tam olarak engel olduğunu söyledim. Homurdanarak çekip gitti.

İşte vinççileri öfkelendirip ayaklandıran önemli konu gerçekten bu. Belediye meclisinin son günlerde yapılan bir toplantısında çöplerin işlenmesi sorunu ortaya atıldığı için, başka çözüm yolları arasında bunların yakılması da düşünüldü. Yerel gazete bu toplantıdaki tartışmayı yayımladı ve çöplerin geri kullanımı yanlısı halk tabakası galeyana geldi. Yakma gerçekten de geri kullanım yöntemiyle ilgili bir sürü mesleğin sonu olacak. Ama insan bir korporasyona bağlıysa durumun daha da kötü olduğunu anlıyor. Bu insanların tam da özüne yönelik, kaba, korkunç bir saldırı söz konusu; yalnızca maddi değil, ahlâksal bir saldırı, çünkü çöp yakma fabrikalarının ateşinin engisizyonla bir benzerliği var. Hiç kuşkusuz ateşe atılması düşünülen şey, bizim gözümüzde, biz düzensizlerin bedeni ve ruhu. Ama elbette gidip görmek gerek. Seine Nehri kıyısındaki Issy-les-Moulineaux'da modern bir çöp yakma fabrikası çalışıyor. Oraya gitmeliyim. Doğrusunu söylemek gerekirse, benim için bu gibi fırsatlar eksik olmadı. Daha çok cesaretim eksikti. Bu fabrikada uzaktan bir kükürt buharı sezinliyorum ki buna dayanamam. İşte kuşkusuz beni görünce şeytan gördüğünü sanan kardeşim Gustave'ın (aklıselim Gustave'ın) suçlamalarını reddetmek için bir neden. Cehennem haydutların düşledikleri bir yer değil, iyi insanların onları atmayı düşündükleri bir yer. İnce bir fark! Ama ne önemi

var. Dante, Vergilius'u öteki dünyada izlerken herhalde benimkilere oldukça benzer itirazlar hissetmiştir. Ne var ki ben oraya gideceğim, çünkü gitmem gerek!

Not: Garip ve kaçınılmaz benzerlik! Tam da çöpleri yakmaktan söz edildiği sırada Almanya'dan üzücü söylentiler ulaşıyor: Adolf Hitler, düşüncesini uygulamaya koymak üzereymiş. Eşcinseller toptan tutuklanmışlar ve hiçbir yargılama yapılmadan toplama kamplarına hapsedilmişler; buralarda bunları kötü muamele yapa yapa öldürecekler. Elbette ayak takımı bu kolektif cinayet konusunda ağzını açmıyor. Budala pis herifler! Bu ilk adımı attıktan sonra o tiranın azınlıktaki bir başka elit tabakaya saldırıp rahipleri, üniversite hocalarını, yazarları, Yahudileri, sendika başkanlarını, ne bileyim daha kimleri hayvanlar gibi parçalatacağını nasıl düşünmezsiniz? Ama bugünkü suskunluğunuz, o zaman haykırışlarınızın duyulmasına engel olacak. Bugünkü suskunluğunuzun anısı, öfkenizin belirtisi olan el, kol ve baş hareketlerindeki ikiyüzlülüğü açığa vuracak.

V
Gökyüzü ve cehennem

Alexandre

Annemle on beş yıl birlikte oturduğum Saint-Gervais Kilisesi Mahallesi'ne dönmek istemedim. Zavallı anneciğimin ölümünden bu yana o küçük üzüntüm geçmedi. Küçük üzüntüm mü? Evet, hem ılımlılığı hem de sürekliliğiyle gösteriyor kendini. İnsanın kendini tanıması ne kadar da güç! Kimi deneyimlerim sayesinde ve başkalarını göre göre annemin ölümünün içimde çok büyük bir acıya neden olacağına inandım, öyle ki, bu acıdan sonra önce sanki nekahet dönemi yaşayacak, ardından da önemli bir olumsuz iz kalmadan sağlığıma kavuşarak ağır bir hastalıktan kurtulur gibi kurtulacaktım acıdan.

Oysa tam tersi oldu. Önceleri hiçbir şey hissetmedim. O korkunç haberin içime yerleşmesi için haftalar, hatta aylar gerekti, sanki yüreğimin inanmazlığını yavaş yavaş, çalışa çalışa alt etmek zorundaydı.

Ne var ki acı içimde yer ediyordu. Ölçülü, gürültüsüz, ağrısız, ama kesin ve çaresiz olma niteliğini gizlemeyen bir acıydı bu. Açıklaması basit: Başkalarının üzüntüsü akut, benimkisi ise süreğen. Annemin ölümü ülserli, sonunda gece gündüz katlanılan, ama kapanma şansı olmaksızın durmadan irinlenen bir yaraya mı benziyor? Öyle hareketler ve şoklar vardır ki, bunlardan kaçınmak daha iyidir, işte ben de annemin Barres Sokağı'ndaki pencerelerine bakmayacaktım.

Lyon Garı'ndan yola çıkarak, bir elimde Flöret, öteki elimde hafif bir çanta, gönlümce avare avare dolaştım, biraz yönümü şaşırdım, Daumesnil Caddesi'nden Félix-Eboué Meydanı'na indim ve karşıma küçük bir sokak çıktı: La Brèche-au-Loup Sokağı. Bu ad beni sevinçten titretti. Kuşkusuz geleceğim yere gelmiştim. Bu sokakta aynı adı taşıyan küçük bir otel de bularak küçük bir oda tuttum. Beni odama çıkaran otel sahibindeki kuşkulu hali hemen sezdim. Biraz sonra, küçük valizimi odanın tutulduğunu gösterecek şekilde yatak örtüsünün üstünde bırakıp dışarıya çıktım. Av meraklısı mizacım beni Vincennes Ormanı'na doğru itti, çünkü burada avlanmaya elverişli çok ünlü kaynaklar vardı. Ama benim kadar uçarı olmayan bir yazgı, bana göz kulak oluyordu; ben de ancak birkaç adım attım ve oldukça görkemli, yepyeni bir kilise beni hemen kapıverdi. Katolikliğe karşı ufak inceliklerle birbirinden farklı duygular beslemişimdir. Yeniyetmeliğimin ateşli günlerinin bir papaz kolejinin atmosferi içinde geçtiğini ve bugünlerin onlara sıcaklığını ve renkliliğini veren ayin ve dualardan ayrılmaz olduğunu elbette unutamam. Ama o gün bugündür, kendisi gibi sevişmeyenleri gazabına uğratan bir heteroseksüel Tanrı'nın destekçisi kimi papazların bu alçaklığına birçok kez öfkelendiğim oldu. Oysa ben bir zenci Meryem Ana isteyen Afrikalılar ya da çekik gözlü, ufak tefek bir İsa diye tutturan Tibetliler gibiyim ve Tanrı'yı temelindeki iki erbezinin üstünde dikelmiş sert bir penisten başka türlü düşünemiyorum; erkeklik adına dikilmiş anıt, yaratılış ilkesi, kutsal testis, çapraz sahınla apsidin arasındaki yolun orta yerine yerleştirilmiş tapınaktaki Azizlerin Azizi gibi, insan bedeninin, başla ayakların ortasında, tam orta yerinde asılı sert hortumlu idol, ipek gibi yumuşaklıkla kaslara özgü sertliğin, kör, düşçül, yaşatıcı bir güçle bilinçli, hesaplı, av düşkünü bir iradenin tuhaf birleşmesi, bedenin tüm pisliklerinin özü olan amonyaklı idrar ile ersuyunu dönüşümlü olarak akıtan paradoksal çeşme, savaş aracı, mancınık, hem de üç dilimli çiçek, ateşli yaşamın simgesi; penis... Seni yüceltmekten, ululamaktan hiçbir zaman geri durmayacağım!

Modernizmle Bizans sanatını tuhaf bir biçimde karıştıran o görkemli Saint-Esprit Kilisesi daha ilk anda aklımı çeldi, beni kendine çekti. Maurice Denis'in fresklerinin fantastik parlaklığı; Desvallières imzalı, görkemli, heyecan verici Haç Yolu tablosu ve özellikle o mozaikler –sanki Kutsal Ruh'un gökyüzüne uçuşunu kolaylaştırmak, tamamlamak için yapılmış gibi–; o koskocaman kubbe; biraz egzotik, hoş, canlı ve her zaman yaşamı övmekten çok ölüm kültüne adanmış Batı kiliselerinde hiç alışılmamış o atmosferi. Tüm bunlar beni neşelendirmiş, hafifletmiş ve belki de günahlardan arınmaya yakın bir ruhsal durum içine sokmuştu.

Dışarıya çıkmak üzereydim ki bir papazla karşılaştım. Tanrı yolunda kendini çileye verdiğini belirten yüzü ve canlı gözleri dikkatimi çekmişti, o da beni görünce donup kalmış gibi görünüyordu.

– Thomas!

– Alexandre!

Hafif ve güvercin gibi beyaz elleri omuzlarıma kondu.

– Onlar sana karşı fazla kötü davranmamışlar, dedi. Bunu öyle bir güçle söylemişti ki, sanki bakışının beni çektiğini hissediyordum.

– Onlar kim?

– Yıllar.

– Sana karşı da iyi davranmışlar.

– Oh! Bana karşı da ha!

Bir eli yaldızlı kubbeye doğru yükseldi.

–Thabor'da tanıdığın kişi değilim artık. Yalnızca beş yıl önceki kişi bile değilim. Çok uzun bir yol yaptım; Alexandre. Ağır ve derin bir değişiklik geçirdim. Ya sen?

Ben de yürümüş, yürümüştüm; peki, Thabor'dan bu yana başka ne yapmıştım? Yaşlı geyik bacaklarına benzeyen zayıf ve yorulmak bilmeyen bacaklarım, organlarımın en önemlisi değil miydi? *Homo ambulator*. Ama ışığa doğru mu yürümüştüm?

–Konuşmamız gerek, dedi sonunda. Yarın akşam serbest misin? Buraya, papaz evine yemeğe gel. Yalnız olacağım. Ayin eşyası yerinde buluşalım. Başını arkaya atarak bana gülümsedi, sonra çark ederek yavaşça uzaklaştı ve bir gölge gibi kayboldu.

Dışarıya düşünceli bir halde çıktım, ansızın yeniden yeniyetmelik yıllarıma dönmüştüm, Thabor'a girer girmez beni sarhoş etmiş olan ve şimdi bana melankolik, ama eskisi gibi sarhoş edici yayıntılar halinde geri gelen o sert şarabın içine yeniden dalmış gibiydim. Koussek'le ye-

niden buluşma ve onu yarın yeniden görme ve üstün zekâlı bu kaçık papazın izlediği yollardaki ovaları, tepeleri keşfetme umudu görüş açımı genişletiyor, önümde yeni ufuklar açıyor, içimde her zaman bulunan; ama gizli kalmış, sanki uyuklayan bir gücü coşturuyordu.

Tuhaf sapkınlıklar! Vinççiler beni, çöplerin içine gömerek, soyuta doğru sıçrattılar (avın avı). Thomas ise seçtiği o yükselerek giden yolu bir an bana açıklayıp yaşadığım en çılgınca ve en kötü serüvenin önceden haberini verdi...

*

Yaşlı geyik bacaklarına benzeyen zayıf ama yorulmak bilmez bacaklarım hızla gittikleri için La Porte-Dorée Meydanı'nın ortasından geçtikten sonra kendimi yeniden Vincennes Ormanı'nın ucunda buldum. Gün batıyordu, ama Léo-Lagrange Stadı hâlâ hareketliydi. Dinç ve kaslı gençler tuhaf bir ayin yapıyorlardı, ben bunun evlenmeyle ilgili bir anlamı olduğunu elbette anladım. Bu gençler salkım şeklinde toplanıyor ve her biri başını hemen önündekinin kalçalarının arasına sokuyor, bu işi de bütün gücüyle ve yanındakilere iki koluyla asılarak gerçekleştiriyordu, öyle ki bu erkekler yuvası birbirine dayanan kalça kalabalığının itmesiyle dalgalanıyor ve sendeliyordu. Sonunda yuvanın ortasına yumurtlanmış kocaman bir yumurta erkeklerin bacakları arasında yuvarlandı, onlar da bu yumurtayı kapmak için dağıldılar.

Bu Vincennes Ormanı böylece ansızın bir aşk korusu gibi görünmeye başladı. Ben her zaman *çılgınlık* sözcüğünün iki anlamlı oluşunu sevmişimdir; bu sözcük, aynı zamanda, yaprakların altında gizli bir aşk randevusu ve aklını yitirme anlamına gelir. Evlenme ayini yapan kalçaları çıplak o erkeklerin bana biraz önce sundukları şaşırtıcı gösteri akşamın iyi geçeceğine bir işaretti. Gün batıyordu. İki yanı ağaçlı yollara girdim. Yaprakların oluşturduğu geçitlerin uğultusunu dinledim. Modern bir kent, koruluklardan ve eskinin ulu ağaçlı ormanlarından düşünüldüğü kadar uzak değildir. Paris'in de oduncuları vardır ve ben ayrıca Barres Sokağı'nda geceleyin sık sık baykuş seseleri duydum. Benim gibi bir avcı için, geniş ve dar sokaklara yayılmış ev ve apartman yığını kadar hiçbir şey, yırtıcı hayvan avları ve leşçilerle dolup taşan sık bir cangıla benzemez. *Uygarlaşmış* devlet bir uydurmadır; çünkü devletin koruduğu düzen, özelliği para ve heteroseksüellik olan bir egemen grup tarafından dikte edilir. Dolayısıyla burada en

güçlülerin ötekilere zorla uyguladığı şiddet söz konusudur, bunların da yasadışılıktan başka kaynakları yoktur. *Uygarlaşmış* bu cangılda aynasızlar, başkaları arasında, yalnızca bir tür leşçidir.

Bir karaltı gelip yanımdaki kanepeye oturduğunda düşlerimin bu aşamasındaydım. İki erkek bir kahvede, bir salonda, bir sergide vb. karşılaşabilir. Bunların saldırı ve temas noktaları, potansiyel olarak sayıca sonsuzdur. Ama karşılaşma geceleyin bir ormanda meydana gelmişse, bu noktaların sayısı ikiye, yani seks ve paraya iner ve biri ötekini ortadan kaldırır. Deneyimlerimle çoğalan tüm duyularım ayağa kalkıyor ve solumasını duyduğum o kara, bilinmeyen varlığa yöneliyor. Çağırmak. Çağrılmak. Başlı başına bir sanat bu. Çabucak ve –en çok da karanlıkta– çağrının gerçekliğini ve niteliğini değerlendirmek. Yanılmamak. Yanılgılar pahalıya mal olur; bir akşamınız, ama kimi zaman da özgürlüğünüz, yaşamınız elden gider.

Yanımdaki ayağa kalkıp ileriye doğru birkaç adım atıyor. Duruyor. Adamı arkadan görüyorum. Ayaklarını açıyor. İşediğini duyuyorum. Bu bir çağrıdır. Düşük, çok düşük kaliteli! Bir sessizlik. Dönüp bana bakıyor. Işık, düğmeleri adamakıllı açılmış pantolon yırtmacının cinsel organını ortaya çıkardığını görmeme ancak izin veriyor. Zaten, bu teşhir durumun öyle mantıksal bir sonucu ki, gecenin karanlığında gözlerim kapalı olarak bile bunu sezer, *görürdüm.* O hortumlu idolün, giysilerden oluşan geçici sunağının içinde şaraplı ekmek kabı gibi sergilenmiş yoğun çıplaklığı. Dünyanın tüm çıplaklığını içinde topluyor. Ondan yayılan arzu arıdır, kesinlikle arıdır; güzellikle, sevecenlikle, incelikle ya da hayranlıkla karışık değildir. Sert, yabanıl ama masum bir güç. Ayaktayım. Ayaklarım beni kaldırıyor ve sanki bir iple çekilir gibi o fallus taşıyıcıya doğru ilerliyorum. İç organlarımın ortasına demir atmış bu gücün çekmesine karşı koymak olanaksız. Diz çökeceğim. Tapınacağım. Dua edeceğim. Kudas ayininden geçeceğim. Bu kökün sütünü içeceğim.

– Yavaş yavaş!

Ses bayağı, genizden çıkıyor gibi; ama genç ve alaycı bir tonla belirginleşmiş. Bu arada o hortumlu idol pantolon yırtmacı tarafından yutulup ortadan kayboldu. Elbette bu çok basit bir şeydi. Benim salt cinsel organla işim yok. Benim için her şey her zaman anlamlarla, vaatlerle, tehditlerle yüklü olmalı; yankılarla, önsezilerle donanmalı. Ama cinsel isteğim üstünde bir düşünsel merak parıldıyor. Bu isteği taçlandıracak o düşsel gelişme bu kez nasıl bir şekil alacak?

– Burada olmaz, gel!

Çekiciliğin tutsağı olarak onun arkasından yürüyorum, bir robot gibi; ancak Flöret sol dirseğimde bağlılıkla sallanıyor.

– Adım Bernard. İşim buralarda. Senin adın ne?

Benim adım mı? Sahi, benim adım ne? Peki ya mesleğim? Cinsel istek beni basitleştirdi, kemiklerimi bile kazıdı, beni bir taslağa dönüştürdü. Bu ilkel yönelimi nüfus kaydıma sanki avize küpeleri gibi nasıl asmalı? Bu çılgın anlarda cinsel organın toplumda uyandırdığı korkuyu anlıyorum. Bu organ özünü oluşturan her şeyi yadsıyor, hiçe sayıyor. Toplum da ona bir burun tasması –heteroseksüellik– takıp onu bir kafesin içine –evlilik– kapatıyor. Ama kimi zaman o yırtıcı hayvan kafesinden çıkıyor, hatta onun burun tasmasını çekip kopardığı bile oluyor. Bunun üzerine herkes hemen yaygarayı basarak geri çekiliyor ve polisi çağırıyor.

– Surin. Çöpçü.

Rezil adım ve pis mesleğim bir kez daha imdadıma yetişiyor. Bernard'ın "buralarda" ne "iş" yaptığını bilmiyorum, ama benim işimden daha kaba bir iş yapmış olmasına şaşardım. Yaygın bir ışık içinde yüzen bir düzlüğe yaklaşıyoruz. Burası bir düzlük değil, bir göl; o ışık da hem metalik yüzeyden hem de parlak gökyüzünden kaynaklanıyor. Tahtadan küçük bir ev, bir iskele, birbirine bağlı ve karşılıklı olarak şıpırtılı sesler çıkaran küçük bir kayıklar filotillası. Yıldızların duygulu bakışları altında, ılık sularla beşikteymiş gibi sallana sallana, bir kayığın içinde mi düzüşeceğiz? Hayır, henüz Lamartine'vari uyumlara da hakkım olacağı akşam bu akşam değil. Gezinti göl kıyısında devam ediyor, gölün çevresini dolaşıyoruz. Şimdi adamı daha iyi görüyorum. Ayaklarında bisikletlilerin giydiği ince pabuçlar var; bunlar ona çabuk ve çevik bir yürüyüş biçimi kazandırıyor. Yanılmıyorsam lacivert bir üniforma mı giymiş. Her biri güç bir av olan polislerin hiç tadına bakmadım, ama kimileri onlara düşkün. Buna karşılık birçok kez genç askerlerle birlikte olup büyük haz duydum; kaba kumaştan üniformanın da bu işte hiç rolü yoktu. Bernard kasketsiz ve fırça gibi sarı saçları şimdi tepesinde altın bir sorguç gibi; bu sorguca ısınıyorum. Burada çalıştığını söylüyor Bernard. Belki Vincennes Ormanı'nda bekçidir.

Ağaçların altına girip dar bir keçi yoluna sapıyoruz. Sürprizin, tehlikenin, korkunun eşsiz tadı! Yeni ve siyah bir yüksek duvarla karşılaşıyoruz; aşılamaz bir sınır. Hayır! Küçük bir kapı var ve anahtarı Bernad'da. Kapı açılıyor. Rehberim geri çekiliyor. Saman, saman, her yer-

de saman. Bir saman yığınının içindeyiz. Çelik bir kafesin içinde korunan bir ampul zayıf bir ışık veriyor. Bu ışığı çimentodan örülmüş ince yarım duvarların ayırdığı yan yana bölmelerle paylaşıyoruz. Bir köy ve ahır atmosferi bize bu kokulu demetlerden ya da duvara asılı dirgenlerden çok, solumaların, kıpırdanmaların, boğuk böğürmelerin sezildiği yakındaki karanlık bir yerden geliyor. Arkadaşım, bir saman yığınının arkasında koybolmuştu. Ansızın yeniden ortaya çıktı; çırılçıplaktı, ama üstünde arma şeklinde şu altı harf bulunan düz bir kasket başını süslüyordu: MUSEUM. Önümde hazır ol duruma geçti.

–Bernard Lemain, Vincennes Hayvanat Bahçesi bekçisi. Selam dur!

Gerçekten de yavaş yavaş kalkan penisini görüyorum. Vay canına! Başarı küçümsenecek gibi değil. Sanki bu başarıyı selamlamak için de bir şok binayı sarsıyor ve duvarlarda yankılanan ürkütücü bir çığlık, bir fil bağırması beni havaya zıplatıyor.

– Bu Adèle. Bir dişi fil. Kızışmış. Henüz üç haftalık, diye yorumluyor Bernard.

Raffaello'nun hortumlu idolü, gerçek büyüklükte kocaman bir fil! Yazgının bana reva gördüğü şu kocaman şakaya bakın! Ama bu ilk çığlık daha bir şey değildi, çünkü yankılanmadan duramazdı. Ansızın başlattığı bu konser çekilmezdi. Binbir şeytan duvarlara koç başlarıyla vuruyor, tonlarca demiri sarsıyor, yeri dövüyor, korkunç bir şamata koparıyordu. Bernard istifini bozmuyor. Sedir şeklinde dizili saman demetlerinin üstünde, kasketini gözlerinin üstüne indirmiş, sarı tüylerle kaplı bacaklarını genişçe ayırmış durumda, kendini geriye doğru salıvermişti.

– Peki, kaç fil var burada?

– Küçükleri de sayarsak on bir, ama en çok gürültü yapanlar da bu küçükler.

Şamata ansızın durdu. İki ya da üç çığlık daha duyuldu, o kadar. Ardından ıslak gürültüler, yumuşak tokatlar; çamurlu bir çığ gürültüsü duyuluyor, aynı zamanda bal kokusunda bir buhar burun deliklerimizi dolduruyor.

– Şimdi de sıçıyorlar. Hep birlikte, tek bir insan gibi, diye açıklıyor Bernard. Adèle'in aşk çığlıklarının onlar üzerinde yaptığı etki yalnızca bu. Ama dürüst olmalıyız. Otoburların gübresi dayanılmaz değil. Benim filleri, suaygırlarını, bizonları ve develeri beslemem gerekiyor. Ama bundan şikâyet edecek değilim. Aslanlar, kaplanlar ve panterler-

le ilgilenen arkadaşların işi bu kadar matrak değil. Önce, hayvan parçalayıcıların ellerindeki leşler, ardından boğucu bir bok kokusu. Oysa ben bundan kendim için zorunlu olan sonucu çıkardım; vejetaryen oldum. Hayvanlarım gibi. Bak göreceksin, benim menim yasemin kokar.

Yasemin kokusundan emin olamadım, ama bu nazik fil bakıcımla o samandan sedirde doğal büyüklükteki on iki hortumlu idolün koruması altında çok güzel saatler geçirdim!

Animal triste post coïtum (Birleşme sonrası hüzünlü hayvan). Tam bir heteroseksüel formülü. Ben *post coïtum* (birleşme sonrası) kanatlanırım, göksel bir müzikle kuşatılırım. Gecenin ortasında Vincennes Ormanı'nın ıssızlığı içinde ayaklarının dibinde her zaman çöplerin simgesi bir fare olan, fil idol Ganeşa tarafından omuzlar üstünde taşınıyordum ve bu idol benim mutluluğumu kutlamak için öfkeyle bağırıyordu.

Bu görkemli durumun kuşkusuz polisi, jandarmayı uyaracak bir yanı vardı. İki yanı ağaçlı zifiri karanlık yollarda öyle hızlı yürüyordum ki, yolumun üstünde kımıldamadan duran bir karaltıyı göremedim. Son anda yüzümün tam ortasına çarpan bir ışık demeti beni durdurdu.

– Ne yapıyorsun burada?

Bana "sen" diye seslenilmesinden nefret ederim. Gözlerimi burguyla deler gibi delen bu ince uzun ışık beni öfkelendirdi. Flöret havada vınladı. Hafif bir çarpma oldu ve okkalı bir küfür duyuldu; bir cep feneri yere, inci çiçeklerinin içine düştü; bu sırada çevremde yeniden yardımsever bir karanlık oluştu. Ama ne yazık ki uzun sürmedi bu, çünkü neredeyse hemen, gözlerimin önünde kıvılcımların dans ettiğini gördüm, dizlerimin bağının çözüldüğünü hissettim.

– Pis herif! Canımı acıttı!

Kendimi, yeniden yüzükoyun, burnum otların içinde bulunca kısa bir an bayıldığımı anladım; bu sırada kaba bir bilek gücüyle bir kolum arkaya bükülüyordu.

– Önce fenerini, sonra da sana vurduğu o aleti bulmaya çalış! Hey, sen de, gece kuşu, arka ayaklarının üstünde biraz dikil bakalım!

Bükme gevşedi. Diz çöküp ardından ayağa kalktım, ensemde şiddetli bir ağrı duyarak.

– Buldum patron. Bir baston bu. Basit bir baston. Şu işe bak!

Yiğit Flöret yalancı zararsız görünüşüyle bu pis aynasızı küçük düşürüyor. İki sivil aynasız, hiç kuşku yok; beni karanlıkta seçilemeyen,

ancak farları ansızın parlayan bir ekip arabasına doğru yaka paça sürüklüyorlar.

Sevgili koyu karanlık, tatlı dostum, aşk avlarımın yardımcısı, gizemli vaatlerle dolu, koruma ve giz dağıtıcısı, sıcak karnım benim; ne zaman kötüler bana saldırmaya kalkışsalar, önce lambalarıyla, farlarıyla sana saldırır, sana acı verirler... Picpus Bulvarı'nda karanlıktan çıkıyoruz. Bu kalabalık mahallelerin gecenin bu saatlerindeki o içe dokunan güzelliği. Karanlık, kiri, çirkinliği, düşük nitelikli birçok şeyi yok eder. Kısa ve sınırlı, seyrek, soluk ışıklar, bir duvarın yüzeyini, bir ağacı, bir silueti, bir yüzü geceden koparıp alır, ama tüm bunlar son derece basitleştirilmiş, stilize edilmiş, inceltilmiştir; ev ayrıntılı bir mimari çizime, ağaç bir hayalet taslağına, yüz yitmiş bir profile indirgenmiştir. Ve tüm bunlar kırılgandır, geçicidir, silinmeye, yok olmaya adanmıştır, dokunaklıdır.

Bu oldukça özel koşullarda her şeyi, bir güzellik düşkününe özgü ilgisizlikle gözlemlediğimi fark ediyorum. Sonuçta, beni tutukladılar –o ikiyüzlü idari jargonla söylersek "sorguya çektiler"– ve bir ekip arabasıyla hapse götürdüler. Belki karşı karşıya kaldığım onlarca benzer durumdan sonra ilk kez bu tür bir olay meydana geliyordu. Durumun tüm sıkıntılarına karşın (bana eşlik eden bu kaba herifler, sol dizimin üstündeki ıslak çamur lekesi, özellikle de ensemdeki o için için ağrı) çok büyük bir merak içindeyim. Bu merak, içine sürüklendiğim bu polis, hapishane deneyimine bağlı değil yalnızca; tüm çevreyi ışıl ışıl aydınlatıyor ve dönüştürüyor; tıpkı bir gece, yalnızca bir bakkal dükkânı alev alev yandığı için cehenneme dönmüş, tanınmaz durumda, şeytanca yansımalar içinde gördüğüm, o basit, bildik köy meydanı gibi.

Aynı adı taşıyan sokaktaki Le Bel-Air Karakolu'na geliyoruz. İç karartıcı bir salon, soğumuş izmarit kokuyor. Ceplerimi boşalttırıyorlar. Flöret'in ufak tefek kişisel eşyalarımla birlikte bulunduğuna emin oluyorum. Artık bir de bu serserilerin onu benden çalmaları eksik kalmıştı! Kravatımı ve ayakkabılarımın bağlarını bana bırakıyorlar. Düş kırıklığı: Külotumu çıkarttırarak öne doğru eğilmemi isteyip kıçımın deliğini zebella gibi bir polisin yüzüne karşı açtırtmıyorlar. Kaçınılmaz olduğunu sandığım bu küçük sahneden belli bir hoşnutluk duyacağımı umuyordum. Hatta yarım saatten uzun bir süredir yeterince pis kokan, çürümüş bir osuruğu da içimde yedek olarak tutuyordum. Bu osuruğu daha sonra nezarethanede boşu boşuna koyuvermek zorunda kaldım. Çünkü içinde duvarın üç köşesine tutturulmuş arkalıksız bir kanepenin

üstüne yığılmış durumda oturan, şekilsiz, renksiz, ama kokulu iki siluetin beni beklediği o hapishane odasını hemen tanıdım. Ama yine de her şey beklentilerime ne kadar da uygun! Dürüst insanların tutuklanma hakkında bu derece doğru ve kesin bir bilgisi var mı ya da ben, önsel olarak, mahkûm yaratılmışım da ondan mı? Kanepede iki arkadaşımdan olabildiğince uzak bir köşe seçiyorum; ardından içine çok belirgin, ama kısa uyanıklık durumları da serpiştirilmiş yarı baygın, uykulu bir durumda bekleyişe başlıyorum. İki kez demir parmaklıklar açılıyor ve her defasında olduğu yere yığılmak üzere olan bir insan dökün tüsü içeriye itiliyor; biri sağıma, biri soluma. Hapishanede bir arada olmanın yalnızlıktan beter olduğunu anlıyorum. Sonunda, zaman oldukça çabuk geçiyor. Saat yedi olur olmaz üniformalı bir polis, demir parmaklığın sürgüsünü açıp bana çıkmamı işaret ediyor. Neden ben? Kuşkusuz o dört arkadaşımdan daha iyi giyimliyim de onun için. Burjuvalar karşısında köle ruhluluk, basit insanlara karşı sertlik, kabalık: Düzen koruyucuların toplum felsefesi böyle dile geliyor.

Komiser dazlak kafalı, cılız, ufak tefek bir adam ve kaşarlanmış heteroseksüel yüzüne karşın, ne iyi ne kötü görünüşü kavgacı mizacımın biraz keyfini kaçırıyor. Bununla birlikte, kafam kızıp veryansın ediyorum.

– Bu gece açıkça hiçbir neden yokken bir adamınızın saldırısına uğradım. Ardından nezarethanenizde iğrenç bir gece geçirdim. Bir açıklama yapar mısınız?

Bana kaygılı bir tavırla bakıyor ve tek sözcük söylemeden bir düğmeye basıyor. Uzakta bir zil sesi. Bekleyiş. Kapı, Vincennes Ormanı'ndaki o aynasızlardan birinin önünde açılıyor. Adamın sol elinde Flöret var. Sağ elinin kocaman bir sargı bezi altında yittiğini görüyorum.

– Saldırı dediniz de, adamlarımdan birini yaralayan sizsiniz. Bir devlet memuruna karşı müessir fiil işlemekten suçlatacağım sizi.

– Cep feneriyle gözlerimi kör edecekti.

– Geceleyin ormanda ne yapıyordunuz?

– Böcekbilim uzmanıyım. Kelebek koleksiyonu yapıyorum.

– Gecenin o saatinde kelebek ha?

– Elbette. Ben, dünyanın en büyük gece kelebekleri uzmanıyım.

– Benimle dalga geçiyorsunuz, dedi canı sıkılarak.

Sonra Flöret'i polisin elinden aldı; hafifliğini, esnekliğini denemek ister gibi havada salladı, küçük parmağıyla sürgüsünün üstüne bastırıp

kılıcı kınından çıkardı.

– Bir kılıç-baston. Yasak silah. İkinci olası suçlama, diye yorumladı bunalmış bir halle.

Biraz bozuluyorum. Çılgın bir boğa karşısına çıkmaya hazırlanıyordum. Bu cılız hayvan söylediklerime yanıt vermeyi reddediyor. Soğukkanlılığımı yitirmemek için yelek ceplerimin birinden bir madalyon çıkarıyor, bunu kapağını aralayarak burun deliklerime götürüyorum. Komiser gözlerini açarak bana bakıyor.

– "Nedir bu?" diye soruyor sonra; "Uyuşturucu mu?"

Yaklaşıyorum.

– Roanne ev çöplerinin komprime halinde bir örneği. Ben çöpçüler kralıyım.

Adamın bakışlarında hiçbir merak izi yok. Çok büyük bir üzüntü söz konusu.

– Bunu kullanmak üzerinizde nasıl bir etki yapıyor?

– Bu koku beni kendime geri getiriyor ve bir süre için tutsağı olabileceğim ve içinde soluk alınamayan herhangi bir atmosfere katlanmama yardım ediyor.

– Örneğin, bir polis karakolunun atmosferi gibi bir atmosfer mi?

– Örneğin, evet.

Bunalmış durumda, kurutma kâğıdının üstünde kavuşturduğu ellerine bakıyor. Yoksa ağlamak üzere mi?

– Paris'te tanıdığınız biri var mı?

Bu soruyu soracağını sezmiş, vereceğim yanıt üzerinde düşünmüştüm. Sonunda Koussek'i işin içine karıştırmaya karar verdim. Flöreler grubundan eski bir arkadaşımı tehlikeye atmak ve onun tertemiz güvercin tüylerinin üstüne biraz çöp sıçratmak beni rahatsız etmiyordu.

– Peder Thomas, La Bréche-au-Loup Sokağı'ndaki Saint-Esprit Kilisesi papaz yardımcısı. Bu akşam papaz evine akşam yemeğine gitmem gerekiyor.

Komiser sivil memura bir işaret yaptı, o da beni bitişikteki bir odaya götürdü. Bekleyiş. Komiserin Thomas'a telefon etmekte olduğunu düşünüyorum. Adam beni bana uygun bir biçimde görmek –ya da yeniden görmek– için beklemek zorunda kalmayacak!

Kapı aralanıyor ve komiserin şaşkın yüzü görünüyor.

– Gidebilirsiniz, diyor bana.

Bir sıçrayışta dışarıdayım. Sabah oluyor. Yeni süpürülmüş kaldırımlar boyunca, taş oluklar duru sularıyla şarkı söyleyen dereler oluş-

turmuş. Sokak Sita damperli kasalarına ve onları kullanıp rengârenk armağanlarla besleyen çöpçülere ait. Ganeşa'yı, Bernard'ın kızışmış dişi filini düşünüyorum. Çöp toplayıcı damperli kasalar ve filler arasındaki benzerlik. Bir hortumlu kasa icat etmek gerekirdi. Bu kasa çöp tenekelerini alıp arka bölümüne boşaltmaya yarardı. Ama aynı zamanda bu hortum bir penis biçiminde olmalıydı. O zaman artık çöp tenekelerine gereksinim de kalmazdı, penis kendi arka bölümüne girerdi. Kendi kendini arkadan düzme. Bu bana Thomas'ın kuru boşalmasını, *ejaculatio mystica*'sını anımsatıyor. Her şey birbirine bağlı, her şey elbirliği ediyor, her şey bir sistem oluşturuyor. Ama dünyamın uyumlu oluşuna bayılmam boşuna, Flöret'in aynasızlarda rehin olarak kaldığını düşünerek üzülüyorum. Roanne'a onsuz dönmeyeceğime kendi kendime söz veriyorum.

La Bréche-au-Loup Sokağı'na yeniden girince güneş doğmadan otelime varmak için adımlarımı sıklaştırıyorum. Böylece gece geceliğiyle kalacak. Gündüzüme saldırmayacak. Biraz sonra Issy-les-Moulineaux çöp yakma fabrikasında randevum var. Şirketimi bunca korkutan bu cehennem sitesini görmeye gideceğim.

*

Polis karakolu araftı. Oysa ben şimdi cehennemden geliyorum. Bitkin, umudu kırılmış, tüylerim hafifçe yanmış durumdayım; gözlerimin içine dehşet görüntüleri sinmiş; yaşadıklarımdan hiç bu denli incinmemiştim.

Fabrika; uzaktan yayıntıları pek doğal olarak emeği, üretimi, verimli çalışmayı düşündüren yüksek bacalarıyla kendini gösteriyor. Bunun gerçekte tümüyle tersi olduğundan ve geleneksel dış görünümün ardında yapılan şeytanca bir yıkım işinin bulunduğundan kim kuşkulanırdı?

Daha ilk bakışta, çöplerle dolup taşan ve bir beton rampa boyunca kıvrıla kıvrıla giden Sita damperli kasaların kuyruğu görülünce, bu duvarların içinde olup biten şeylerin çirkinliği, gizi keşfediliyor. İçleri çöplerle şişmiş bu fillerin her birinin burnu önündekinin sağrısına rahatça yapışmış durumda, Seine Nehri rıhtımlarından bir tartı yerine kadar yavaş yavaş ilerliyorlar; burada kısa bir süre durup ardından bir tür geniş meydana varıyorlar. Kamyonlar buraya girerek bir çeşit bale yapıyorlar –bir ileri bir geri, bir ileri bir geri–, bu hareketler onları bir de-

polama çukuruna doğru on üçer on üçer geri geri gönderiyor. Bu çukura bütün evlerin çöpleri dökülebilirdi. Damperli kasalar yukarıya kalkıyor, çöpler havadan boşaltılıyor, kasalar yeniden aşağıya iniyor ve on üç kamyon, yerini sonradan gelecek kamyonlara bırakmak üzere yeniden kuyruk oluşturuyor.

Bu depolama çukuru, cehennemin giriş odası. Buraya durmadan dev gibi çelik ahtapotların adamakıllı açılmış sekiz çengelli kolunun baş döndürücü bir hızla daldığı görülüyor. Bunlar çöplerin yumuşak ve beyaz kitlesi içinde gözden kayboluyorlar, ardından kablolar geriliyor, canavarın çenesini kapadığı anlaşılıyor ve ahtapot yeniden dışarıya çıkıyor, ama bu kez yavaş yavaş, kollarına şekilsiz bir kitleyi sarmış olarak; bu kitleden boşluğa somyalar, kuzineler, kamyon lastikleri, kökünden çıkarılmış ağaçlar dökülüyor. Yürüyen bir köprüyle kumanda edilen damperli kasa-ahtapotlar çöp yakma fırınlarının hunilerine doğru kayıyorlar. Ahtapotun kolları gevşiyor ve cehennemlik nesneler sert bir düşüşle batıyorlar; altüst olmuş, birbirine karışmış durumda, sel gibi akarak, uğuldayan harlı ateşlere doğru koşuyorlar. Kişilikleri, anıları, sözleri, renkleri, ara renkleri, hazları, tiksintileriyle birlikte alevlerin içine giriyorlar. Bu, öfke yüklü ve her türlü incelikten, her türlü nüanstan, varlığın içinde taklit edilmez ve eşi bulunamaz olan her şeyden yoksun bir yok olmadır.

İnsana ait her şeyin böyle kudurgan bir şekilde alev alev yanmasını görmek beni bu derecede derinden etkilediğine göre, bunun bende soyaçekime bağlı büyük bir korkuya, çok eski bir önseziye bağlı olması gerekir. İğrençliğin tamamlanması için bu iç karartıcı yerlerde çalışanların tümü birer iş tulumu giymiş; başlarında da pleksiglas pencereli birer kukuleta var.

Gıcırdamalar, çarpmalar, uğultular arasında rehberimin bağırarak yaptığı açıklamalar tepkisiz, ilgisiz belleğime yazılıyor. Çöplerin yanma gücü her yıl –halkın zenginleşmesi ile– çoğalsın ve kömür ya da fueloil katmayı gereksiz kılsın. Yılda 740 000 ton çöpü yakma, fabrika gereksinimleri karşılandıktan sonra, 850 000 buhar-tonluk bir enerji satışına olanak versin. Yakmadan geriye tonlarca cüruf kalsın ve kışın çevredeki tüm mahallelerin ısınmasını sağlasın. Bu harika şeyler bitkinliğimi durmadan artırıyorlardı, çünkü tümü ölümün belirtisini taşıyordu. Gerçek şu ki, bu cehennem, toplumun içinde yaşayanların marjinallere karşı tam ve kesin –bunlar kül oluncaya, yok oluncaya dek– zaferini somutlaştırıyor. Çöplerin ateşte yok edilmesiyle hetero-

seksüel toplum farklı, beklenmedik, yaratıcı olan her şeyi tekdüze yapmaya, eşitleştirmeye, elemeye doğru büyük bir ileri adım atıyor.

*

Bir kez daha kanlı, yaralı, yüzüm gözüm şişmiş durumda kurt yuvama, otelime döndüm. Soyundum; toplumsal yalancı süslerimi üstümden atma, bedenimi ve cinsel organımı özgür kılma gibi temel bir eylem bu. Bedenime yeniden kavuşmak her zaman mutlu, avundurucu bir olaydır, bana tüm gün için yeniden yaşama isteği verir. Senli benli ve sıcak, bağlı, dürüst, uysal, hiçbir zaman kusur etmemiş, hiçbir zaman ihanet etmemiş kocaman bir hayvandır bedenim; avlanma ve haz duyma aracıdır, tüm serüvenlerimin suç ortağıdır, tehlikeye atılmak ve darbeleri yemek için her zaman ilk sırada yer alır; yatağımla banyo teknem arasında Âdem gibi çıplak olarak gidip geldiğim sürece bana öyle gelir ki o, sadık bir köpek gibi bana eşlik eder ve sabahları onu, heteroseksüelliğin yalnızlığına meydan okumak için, hiçbir zaman üzüntü duymadan, giysi denen hapishanenin içine kapatırım. Onun için yapabileceğim tek şey şu başlıca iki zehri kendime yasaklamak: Tütün ve alkol. Orta derecede bir kusur, o ağır insan soyunu çoğaltma arabasına koşulanların gülünç avuntusu. Sağlık benim için yalnızca, arayışlarımın ve oyunlarımın ilk koşulu değildir. Kendime güvendiğim ölçüde –çok büyük ölçüde– hastalıktan ya da yaşlılıktan ölümün bayağılığından kurtulacağımdan eminimdir. Hayır, zayıf ve sinirli, avın izinde yorulmaz sevgili bedenim; sen kendinde ne heteroseksüllerin o aşırı şişmanlığını ne de bir ödemin ya da bir tümörün şişkinliğini göreceksin. Sen cılız olarak ve aşkın seni içine atacağı eşit olmayan bir kavgada öleceksin, seni kesici bir silahla parçalayacaklar...

*

Kabızlık çeken ben, eğer her sabah bir heteroseksüelin yüzü karşımda olsaydı, bu yüzü dışkıma bulayarak kabızlıktan kurtulurdum. Bir heteroseksüeli pisletmek. Ama bu ona fazla değer vermek olmaz mı? Benim dışkım onun iğrençliği karşısında saf altın değerinde değil mi?

*

Flöret'i yitirmem, pörsük bacaklı komiserin saldırganlığını engellemesi ve tükenmem için ayaklarımın dibinde o Issy cehenneminin açılması... Belki aslında rastlantısal, ama zihnim tarafından korkunç bir mantıkla (silahsız olan ben, cehennemin açık kapıları önünde gerileyen, sonra ortadan kaybolan komiser) organize edilmiş bu üç an, adamakıllı keyfimi kaçırmıştı ve öğleden sonra kendime ayırabildiğim birkaç saatlik uyku bana yeniden enerji verdi. Böylece Peder Koussek'in akşam yemeğine küçük, hızlı adımlarla giderken ateş püskürüyordum. Hatta o denli sinirlenmiştim ki, otel ile kilise arasındaki birkaç metrelik yol bana çok fazla kısa göründü ve biraz hava almak için aralarından hiç sokak geçmeyen bir ev topluluğunun çevresini dolaştım.

Din adamlarının çevrelerinde kendilerine özgü ve içinde bulundukları ortamla taban tabana zıt olabilen bir atmosfer yaratma gücüne her zaman hayran kalmışımdır. İşte böylece Paris'in göbeğinde bir rahibeler manastırında yolumu şaşırmak da başıma geldi. Düş gördüğümü sanıyordum. Dehlizler, park, sebze bahçesi, çok renkli aziz heykelleri, günün anlarını vurgulayan çanlar, her şey, metrodan birkaç metre uzaktaki dindar ve zamana bağlı olmayan bir kır parçasını hep eski durumunda tutmaya katkıda bulunuyordu. Saint-Esprit Kilisesi'nin papazevi de Daumesnil Caddesi'nde özgün bir yer oluşturuyor; ama içeriye girer girmez solunan hava daha etkili ve burasını belirten tinsellik, Bizans havası ve erotizm yüklü ince dengeyi iyice anlamak için Thomas'la iki saatten az bir görüşme yeterli olmayacak. Elbette, zemin katında Paris'in oldukça popüler bir sokağına bakan bu ev sessiz, sofuluğa ve derin düşüncelere dalmaya adanmış apayrı bir yer oluşturuyordu; ama ikonaların ve gece kandillerinin üstlerinde yaldızlı, titrek lekeler meydana getirdikleri bu duvarların içinde basit bir köy papaz evinde olduğundan daha çok şey vardı.

Kapıyı Thomas açtı; çılgınca gece serüvenim ve komiserin telefon görüşmesi onun hakkımdaki düşünceleri konusunda bana en ufak bir kaygı vermiş olsaydı bile, gösterdiği incelik ve o tatlı, sevgi dolu neşesi karşısında bu kaygıdan hemen kurtulurdum.

– Hemen içini rahatlatmalıyım, dedi ansızın. Burada o. Bir polis bu sabah onu geri getirdi.

Ve bana Flöret'i uzattı. İtiraf edeyim ki ona yeniden kavuşmak neredeyse gözümden bir damla yaş akıtacaktı.

– Kılıç-bastonum! Biliyor musun ona ne ad verdim? Flöret! Thabor'daki o gizli derneğin anısına.

– Ve o zamanki çocuğun anısına, Flöret adını taktığımız senin anına!

– Evet, Thomas Koussek!

Birbirimizin omuzlarına elimizi attık ve sessizce, ama derinden gelen bir coşkuyla, birbirimizin yüzüne bakarak gülüştük; her birimiz de ötekinin içindeki uzun bir gri tünelin dibinde çocukluk aşklarının yeşil cennetini görüyordu. Pis kokular ve hırçınlıklarla dolu heteroseksüel bir çölün ortasından geçtikten sonra aramızdaki kardeşçe ve çok eski o derin uyuma yeniden kavuşmak ne kadar hoştu!

Sağır ve dilsiz olduğu açıkça görülen yaşlı bir kadının hizmet ettiği akşam yemeği uzun sürdü; özenle hazırlanmıştı; benim sevdiğim türden, birinci sınıf, arı ve anlaşılması güç buluşlardan oluşuyordu yemekler; figüratif resim karşısında soyut resim neyse, sıradan yemekler karşısında da bunlar aynı şeydi. Hizmetçi kadın dolu tabakları Thomas'ın önüne koyduktan sonra çekiliyor, bunun üzerine Thomas işe girişiyordu. Hareketlerinde o denli netlik ve kimi gizli buyruklara o denli açıkça bir boyun eğme vardı ki, bu hareketler tanrılara sungu sunan, ama bu iş için sığırları boğazlamak ya da koyunları kesmek yerine, varlıkların derisini yüzecek, özleri kesip biçerek açımlayacak bir rahibin hareketlerini ister istemez akla getiriyordu. Kendisini ilgiyle izlediğimi fark etti ve bir ara durup gülümseyerek bana onu tamı tamına betimleyen şu sözleri söyledi:

– Ne yaparsın, bu böyle; benim hiçbir zaman dindışı bir anlayışım olmadı!

Thabor'u ve oradaki o küçük grubumuzu anımsadık.

– Flörelerin hiçbiriyle ilişkimi sürdürmedim, dedi bana güven vererek. Ama yine de onların her birini son derece kesinlikle anımsıyorum. Hepimizi o çok önemli yaşta, çocukluğun belirsizliklerinden çıkarak dünyaya yeni bir gözle baktığımız o yaşta yeniden görür gibiyim. Hepimize karşı geçmişe yönelik çok büyük bir sevgi besliyorum. Çocuğum olmadığı için, benim de usa aykırı bir biçimde onlardan biri olduğum ve aralarında kesinlikle bir akrabalık havası sezdiğim o küçüklere şimdi çocuklarım gözüyle bakıyorum.

– Kim olduğumuzu ve heteroseksüel toplumdan bekleyecek hiçbir şeyimiz bulunmadığını aynı zamanda keşfetmiştik. Kolejdeki papazlar da bu topluma tamı tamına bağlıydı. Bununla birlikte bekârlık onları toplumdan ayırıyordu. Gizle çevrili ve içi küçümsemeyle dolu bir sınıf oluşturmakta gösterdiğimiz çabukluğa hayran kalmışımdır. Bu gize ve bu küçümsemeye de hep bağlıyım ve bugün neysem onu, hatta belli bir

mutluluk şekline ulaşmış olmamı bunlara borçluyum.

– Sözünü ettiğin o sınıfı ben de –ama bambaşka bir biçimde– manastır dolayısıyla yeniden buldum. Kuşkusuz Flörelerin dersini çabuk unutmuştum. Papaz Okulu'nda ağır bir bunalım geçirdim. Bu bunalımdan bir manastırda geçirdiğim yıllar sayesinde kurtuldum. Bundan daha sonra söz ederiz. Buna karşılık heteroseksüel kitleyi küçümsemeyi öğrendim. Bizler yaşamın senyörleriyiz. Dünyadaki tüm insanlar yaratıcı zekâlarına göre sınıflandırılsalardı, tabanında büyük ve verimsiz bir kalabalık, tepesinde ise büyük yaratıcıların bulunacağı geniş bir piramit elde edilirdi. Oysa tabandaki eşcinseller oranının yüzde 0'a yakın, tepede ise bu oranın yaklaşık yüzde 100 olacağını sana söyleyebilirim. Ne var ki gurura kapılmaya karşı koymak gerek. Heteroseksüel kitleye üstünlüğümüz pek övgüye değer değil. Dünyaya getirmenin yükü kadınları tamı tamına, heteroseksüel erkekleri ise yarı yarıya eziyor. Heteroseksüel erkeklere göre kadınlar ne iseler, bizler de bagajsız yolcular gibi hafif ve neşeli halimizle, bu erkeklere göre aynı durumdayız. Proleter sözcüğünün ne anlama geldiğini biliyor musun? Prolifik* sözcüğüyle aynı köktendir bu sözcük. Dolayısıyla emekçinin belirgin niteliği genellikle sanıldığı gibi yaptığı iş değil, cinselliğidir. Emekçi, insan soyunun sürekliliğinin o ağır arabasına koşulmuş olarak, doğurgandır. Bizler dünyanın tuzuyuz, emekçi ise dünyanın kendisi. Yalnızca aşk uğruna da olsa, emekçiden vazgeçemeyiz; çünkü bir heteroseksüelle aşkın eşsiz bir tadı vardır, bilirsin. Heteroseksüel erkekler bizim kadınlarımızdır.

Ben de ona bir eşcinselin, bir aile babası ona karşı kıskançça nefret beslemezse, toplumsal amaçla seksi ve emeği evcilleştirilmiş bu babayı hor görerek bunaltmayı kuşkusuz daha az düşüneceğini söyledim. Köle, zincirlerini büyük bir gürültüyle sallar ve doğum önleyici yöntemleri, çocuk düşürme hakkını ve kendisine ilksiz ve sonsuz eşcinsel ilkyazının oyun niteliğinde, karşılıksız ve hafif aşkını getirmeyeceğini sandığı yalnızca rızayla boşanmayı ister. Aile babası da saçma bir şekilde, kadınlardan her zaman ince kalmaları ve erkekler gibi kısır olmaları için kendilerine en beter zorlamaları reva görmelerini istemektedir. Oysa onların söküp atılamaz o analık yetenekleri şişman ve doğurgan olmalarını gerektirir. Ve aile babası örnek bir eşcinselin ardında koşarken, eşcinsellere karşı zincirle bağlanmış bir köpeğin özgün ve tek başına bir kurda karşı duyduğu aynı nefreti duyar.

* Doğurgan. (ç.n.)

– Bunlar köylü ayaklanmaları gibi, diyor Thomas. Heteroseksüel köylüler senyörlere karşı ayaklanıyor, şatoları ateşe veriyor, bugünkü Hitler yanlıları gibi topluca öldürmelere girişiyor. Ama bu karışıklıklar her birinin etine kazınmış özü hiç değiştirmiyor. İnsan ya "doğmuş"tur ya da "doğmamış"tır. *Kibarlık Budalası*'ndaki masal, bizim durumumuza tamı tamına uyuyor. Heteroseksüel, soylu olmayan Bay Jourdain gibi, soylu eşcinsellerin özgür ve çıkar gütmeyen yaşamını sürdürmek ister. Ama emekçiliği, doğru yoldan ayrılanların çokluğuna bağlı olarak ağır bir biçimde onun aklını başına getirir. Kimileri kan, pislik ve doğumu önleyici ilaçlar içinde bocalarlar. Kimileri de kadınların ve çocukların yükü altında yerde sürünürler; bu kadınlardan ve çocuklardan düzensizliklerle dolu bir yaşam boyunca kurtulmak için boşuna çabalarlar, ama bu kadınlar ve çocuklar onları bırakmaz ve onların özüyle yaşarlar. Hem bak, bu sabah işinin düştüğü o komiser var ya! Sana adamın itiraflarını pekâlâ açıklayabilirim, bunları bana günah çıkarmanın gizliliğini şart koşmadan anlattı. Kendi dölü bir çocuğu düşürtmeye çalışarak bir genç kızın ölümüne neden olmuş ve üç kez evlilik yapıp boşandığı için şimdiki düşük maaşını bir sürü çocukla paylaşarak yalnız yaşıyormuş, üstelik bu çocuklar da ondan nefret ediyor, onu içinde çırpınıp durdukları acınacak durumdan sorumlu tutuyorlarmış. Komiser yaşamını altüst ettiği ve çevresine mutsuzluk saçtığı için cinselliği suçluyordu. Ona bu yıkımlara yol açan şeyin, eşcinsellik gibi yaşanmış heteroseksüellik olduğunu belirtmesini öğrettim. Kısacası, adama yanlışların kaynağının bir tür ikiyüzlülükte bulunduğunu anlattım.

Thomas hizmetçi kadının bir tepsi üstünde getirdiği küçük bir simyacı takımıyla kahve pişirmek için sözlerine ara verdi.

– O komiser gibi mutsuzların bizim gibi Tanrı'nın sevgili kullarına karşı besledikleri düşmanlık son derece usa yatkın, diye yeniden konuşmaya başladı Thomas. Zaten bu düşmanlık bize gizliliği, kapalılığı, herkesin karşısında kusursuz bir kıyafeti zorla benimseterek bizim için yararlı olabilir. Tek başına ve gece dolaşan avcı olma yeteneğimize hiçbir zaman ihanet etmemeliyiz.

– Bu maddesel ve tümüyle dıştan baskı gerçekten de yararlı hale getirilebilirse, heteroseksüel toplumun sürekli ahlâksal baskısı ne yazık ki eşcinselin üstünde korkunç bir bozucu ve çökertici etki yapabilirdi, diyerek karşı çıktım. Bu çoğunluğun ezdiği ve nefret ettiği tüm azınlıklar için de aynı şey söz konusu. Çoğunluk azınlıktaki insanın

karikatürize edilmiş bir imgesini yaratıyor ve bu insanı bu imgenin canlı simgesi olmaya zorluyor. Bu şiddet de bu karikatür tümüyle keyfi olmadığı ölçüde dayanılmaz değildir. Söz konusu karikatür gerçek olup da ölçüsüzce büyütülmüş, tüm ötekilerin dışında tutulmuş kimi çizgilerden oluşmuştur. İşte böylece bu aynı baskı Yahudiyi bir *yupen* –ufak tefek, çarpık, paragöz–; Kuzey Amerikalıyı bir *negro* –tembel, zırcahil, uyuşturucu tutkunu–; Kuzey Afrikalıyı bir *bugnul* –yalancı, hırsız, ırz düşmanı– olmaya zorlar ve aynı baskı eşcinseli de adamakıllı zorlamayla bir ibne kişiliğinin içine iter. Nedir bir ibne? Emekçilerin buyruğuna uyan bir eşcinsel.

– Ve bu uysallık doruğuna ulaştığında ortaya travesti çıkar, diye ekledi Thomas. Travesti, heteroseksüelin öteki cins içinde yadsınmış ve tümüyle küçük düşmüş eşcinsel karşısında kazandığı kesin bir zaferdir. Travesti, dikenli taç giydirilmiş, elinde bir kamış, omuzlarında kırmızı bir tunik, o kaba askerler tarafından tokatlanmış, Kral İsa'dır. Ama öcünün büyüklüğünü hesapladın mı? Çünkü kendi haline bırakılmış bir eşcinsel –karısı olan– heteroseksüelden, küçümsenmiş, alaya alınmış heteroseksüelden bir derece daha erkekse, yaratıcı zekâsı onu kendi gülünç modelinin ötesine taşır ve kadını kendi alanında döver. Tüm erkeklik gücünü kadın soylarının hizmetine vererek öyle parlak, zarif, ince ve seçkin bir kadın –bir süper kadın– olur ki kendisine yaklaşmak tedbirsizliğinde bulunan tüm kadınları –gerçek kadınları– kolayca gölgede bırakır.

Eşcinsellik güç bir roldür; eşcinselden, Tanrı'nın bu sevgili kulundan olağanüstü bir yazgıya göğüs germesi beklenir. Genellikle de Tanrı'nın bu fazla zayıf sevgili kulunun, istemeden birinci sıraya çıkmış bu vasat adamın klasik dramına tanık oluruz. Krallık yapacak durumda olmayan, dar omuzları krallık pelerininin erguvan rengi kitlesi altında çöken, başı krallık tacının yaldızlı ağırlığıyla eğilen veliaht gibi. Bu eşcinsel heteroseksüel çevrenin nefreti karşısında pes edecektir. Alaya alınmış, hiç saygı gösterilmemiş durumda, onun için geriye yalnızca kendisine uzatılan zehir bardağını başına dikmek, yani acının her türlüsünü çekmek kalacaktır. Ve onun her içtiği şeye, her yediği şeye, soluduğu havaya emekçilerin karıştırdıkları zehri reddedecek kadar güçlü olduğunu kimse ileri süremez. Ama, gizi sakladığı ölçüde, bunu daha iyi başaracaktır.

– Bu zehirlenmenin karşı deneyimi var, dedim ben de. Eşcinselliğin alışılmış ve tümüyle benimsenmiş olduğu ülkelerde –eski Yunan,

bugünkü Müslüman ülkeler– "ibne" ve "travesti" olayı görülmez. Aynı şekilde, eğer Yahudiler bir gün bir ulus olarak bir araya gelmeyi başarabilselerdi, Yahudi karşıtı çoğunlukların onları üstlenmeye zorladıkları o "yupen" özelliklerini yitirirlerdi. O zaman köylü ya da zanaatçı Yahudiler; sarışın, eliaçık Yahudiler; atletik, asker Yahudiler, eşcinsel Yahudiler (kim bilir?) görürdük.

– Bu derece ileriye gitmelerine şaşardım, diye karşı çıktı Thomas. Çünkü; görüyorsun, burada din alanına giriyoruz. Yahudiler her ne kadar Eski Ahit'e bağlı kalsalar da, tinsel gelişmenin üçüncü dönemine daha yakınlar; ben bu tinsel gelişmeye ancak ikinci dönemde ulaştım; bu dönemde başladım; eşcinselliğe yalnızca bu dönem her türlü şansı verir.

Daha açık konuşmasını istedim, çünkü bana öyle geliyordu ki tüm bir tanrıbilim sistemini birkaç sözcükte toplamıştı. Yemek sona ermişti. Katedral taşından bir şöminede büyük bir ateşin yandığı odanın dibine geçmek için salonu terk ettik. Yüzümü buruşturmaktan kendimi alamadım.

– Yine ateş ha! Biliyor musun, bugün öğleden sonra gerçek bir cehenneme girdim. Issy–les–Moulineaux kent çöplerini yakma fabrikasını ziyaret ettim. Dante ile Piranesi* aynı zamanda oradaydılar.

Ayaklarımız ocağın ızgaralarında, yerleşmeye çalıştığımız sırada Thomas bana ateşin başına birçok serüvenin geldiğini, cehennemin de bunlar içinde kuşkusuz en az inandırıcı olanı olduğunu belirtti.

– Ateş yalnızca engizisyon tarafından sapkınlara ve büyücülere uygulanan odun ateşinde yakılma cezasına kıyasla cehennemle özdeşleştirilmiştir. Eskiden ateş, ışık ve ısı kaynağı olduğu için tanrısal bir simge, Tanrı'nın algılanabilir varlığı, Ruhülkudüs'ün belirtisiydi.

Thomas bu son sözleri söyledikten sonra, ocağın içinde yaşıyormuş gibi görünen canlı kırmızı renkteki mimariye gözlerini dikerek derin düşüncelere daldı. Sonunda İsa, eğer kilisenin bedeni ise Ruhülkudüs'ün de onun ruhu olduğunu söyledi.

– İsa kilisenin bedenidir, ama Ruhülkudüs onun ruhudur. Tüm çocukluğum boyunca ve gençliğimin bir bölümünde Batı'da en yaygın olan yanlışı yaptım. Beden aşamasında kaldım. İsa, çarmıha gerilmiş çıplak ve işkence edilmiş bedeniyle beni büyülüyordu. Gece gündüz, eğer ben de çıplak olarak bu bedenin üstüne yatıp Elişa'nın** Sunemli

* İtalyan gravürcü ve mimar. (1720–1778) (ç.n.)

** İsrailli peygamber. Bakınız, Kutsal Kitap, Eski Ahit, Krallar II, 4/28. (ç.n.)

kadının küçük oğluna yaptığı gibi ağzımı onun ağzının üstüne koyarsam, ruhumu aydınlatacak, sözle anlatılamaz sevinci düşlüyordum. Evet, İsa'yı bir sevgili gibi sevdim. İki koşut alanda –kendi bedenim ve İsa'nın derisi!– onunla ne tür bir birleşme gerçekleştirebileceğimi araştırıyordum. Adım bile bir zamanlar bana ışık verdi, ama bugün bu ışık acaba beni aydınlatmaktan çok, gözlerimi mi kamaştırdı diye kendi kendime soruyorum. Bilirsin, Aziz Thomas, İsa'nın dirilişine inanmak için, onun kutsal cesedindeki yaralara parmaklarını batırabilmek istedi. Kuşkusuz bu jestte somut, elle tutulur kanıtlara düşkün bu adamın yavan pozitivizminden çok başka bir şey görmek gerekir. Gerçekte, bu eylem tam tersine bir anlam taşıyor. Thomas, İsa'yı yüzeysel olarak algılamakla yetinmiyor. Gözlerine inanmıyor. Dirilenin yanağına dokunan ya da omzuna konan kendi ellerine de inanmıyor. Onun için tensel bir birleşme, bedeninin o sevgilinin bedeninin içine girmesi gibi mistik bir deneyim gerekiyor. Thomas, parmaklarının, yarasından yalnızca kan değil; su adı verilen renksiz bir sıvı da akmakta olan o açık böğrün, Romalı askerlerin attığı mızraktan sonra bu böğrün içini tanımasını istiyor.

"Adını aldığım aziz koruyucum Thomas'ın gizi aklımdan çıkmadığı için, uzun süre henüz hiçbir yorumcunun açıklamadığı bir bilmeceye takılıp kaldım. Aziz Yuhanna'ya göre İncil'de Thomas'ın adı *Didimos*'tur. Yunanca *Didumos*'tan gelen didimos ikiz demektir. Oysa, kutsal metinler o ya da bu kişi arasındaki kardeşlik bağlarını belirtmeyi hiçbir yerde ihmal etmezken Thomas'ın ikiz kardeşinden hiç söz edilmez. Bu tek kalmış ikizin *alter ego*sunu (öteki "ben"'ini) boşuna aradım, oysa bana öyle geliyordu ki o, tamı tamına benzer, ama tanınmaz durumdaydı; burada, çok yakında olmalıydı. Cesurca, çılgınca, ama reddedilemez bir düşünce yavaş yavaş zihnime kendini kabul ettirdi. Thomas'ın ikiz kardeşinden hiç söz edilmemişti, çünkü bu ikiz kardeş İsa'nın kendisiydi. Demek ki Thomas tek kalmış bir ikiz kardeş değil; mutlak ikizdi, eşi Tanrı'nın içinden başka bir yerde aranılmaması gereken biriydi.

"Bu kanı beni sardıkça görünüşüm değişime uğruyor, bunu da ancak çevremdekiler fark ediyordu. İçimde birisi artık yalnızca Thomas olmak istemiyordu. Benim ayrıca Didimos da olmam gerekiyordu. Bir süre sonra kişiliğim skandala yol açtı. Uzun saçlarım, kumral sakalım, ama daha çok da konuşma, yürüme biçimim, özellikle de yüzümün sert, çıkıntılı zayıflığına karşın, açıkça yumuşak görünüşüm; tüm bun-

lar dinc ve kutsallığa karşı olan, bununla birlikte hiç de bilinçli olmayan bir mimetizmi ortaya koyuyordu. Uyarılar aldım. Beni kendini beğenmişlik tutkunu sanıyorlardı ve Papaz Okulu'ndaki hocalarım ve arkadaşlarım alçakgönüllülüğe geri dönmem için üstüme düşüyorlardı. Bende kutsal mucizeli lekelerin ilk izleri görüldüğünde, işler sonunda kötüleşti. Bunun üzerine karanlık bir gecenin içine gömüldüm.

"Hocalarım bana karşı iyiliğin ötesinde bir davranış gösterdiler. Bana tümüyle doğal nedenlerle açıklanabilecek bir öngörüyle yaklaştılar. Nogent-sur-Seine yakınında Abélard'ın kurduğu ve 1142'de içine gömüldüğü Paraclet Manastırı'na çekilmemi buyurdular. Burası tam örgütlü Cluny Manastırı örnek alınarak, Ardusson gibi adı ezgili bir ırmağın kıyısında kurulmuş Roman sanatı üslubunda binalardan oluşan bir yerdi. Başrahip Peder Théodor cam gibi kırılgan, kakum gibi beyaz, pırıl pırıl, tertemiz bir yaşlıydı. Beni oğlu gibi karşıladı. Katolik Kilisesi içinde –Ortadoks tanrıbilimine oldukça yakın– bir Doğu eğilimi olduğunu ve Paraclet'nin bu eğilimin ışıma merkezlerinden birini oluşturduğunu öğrenmiştim. Roma elbette Katolikliğin sınırları içinde kalması gereken bu akımın iplerini elinde tutuyor, ama onu gözetiyor, çünkü bugün Ortodoks kardeşlerimizle yakınlaşmayı kolaylaştıracak bir Bizans kanadının değerini kabul ediyor. Paraclet'de geçirdiğim yıllar beni sözle, yazıyla, örneklerle belli bir eğilimi –gerçekten başka bir şey olmayacak bir eğilimi– yayan insanların kayıtsız şartsız yandaşı yaptı.

"Paraclet'ye geldiğimde İsa'nın hastasıydım. Oysa Peder Théodor'un bana ilk olarak öğrettiği şey, bunun bir tür hastalık olduğu ve tümüyle dindışı alanlarda örneklerine rastlandığıydı. Psikiyatri ve psikanaliz kimi nevrozları hastanın normal, hatta zorunlu olan, ancak olgunluğa daha yakın bir başka duruma doğru aşılması gereken bir gelişme aşamasına az çok kesin bir şekilde saplanıp kalması olarak tanımlıyor. Seninle kabaca konuşacağım, çünkü sen benim Flöreli bir kardeşimsin, üstelik bu tanrıbilimsel konulara yabancısın. Bu şeyleri sana kürsüde ya da kilise ortamlarında söylendiği gibi nobranca söylemeyeceğim. *İsa aşılmalıdır*. Hıristiyan Batı'nın büyük yanılgısı, İsa'nın kişiliğine, öğretisine, hatta bedenine fazla özel bir bağlılık göstermiş olmasıdır. Kendimizi Hıristiyan merkezciliğinden, hatta Hıristiyan birciliğinden sorumlu tutuyoruz. Hiç kimse bu yargıyı benden daha iyi anlayacak durumda değildi, çünkü hiç kimse benim kadar bu yanılgının içine gömülmemişti. Ben kendimi Didimos, yani kendi imge-

sini –hem huzur verici hem de mutlu kılıcı kendi imgesini– yalnızca İsa'nın kişiliğinde bulan salt ikiz yapmıştım. Ama İsa çarmıhta sakatlanmış, umudu kırılmış durumda öldü, bu yüzden Hıristiyan merkezciliği ister istemez bir acı, bir can çekişme ve bir ölüm inancıdır. Her yerde dikili çarmıha çivilenmiş İsa amblemi, alışkanlıkla yaratılmış anestezi ya da eğlence sayesinde katlandığımız korkunç bir görüntüdür. Ansızın haçın bu sağlıksız çirkinliğinin bilincine varmanın burada en iyi yolu darağacında sallanan ya da başı giyotinin deliğine kıstırılmış bir İsa'yı hayal etmektir. İsa'nın misyonu tamamlandığı için öldüğünü kabul etmek gerekir, bu misyon da Ruhülkudüs'ün insanlar arasına inişini hazırlamaktır. Elbette diriliş söz konusu, ama bu çok kısa süreli. O zaman da İsa'nın şu sözü açık: 'Benim ölmem' diyor üzgün havarilerine, 'sizin yararınızadır, çünkü ölmezsem Paraclet (Ruhülkudüs) size doğru gelmeyecektir.' Bu sözü Katoliklerin çoğu sanki duymak istemiyor; bunun anlam yüklü, belki fazla anlam yüklü olduğu doğrudur. İsa'nın ikinci bir aziz Vaftizci Yahya olduğu anlamına gelir bu söz. Vaftizci yalnızca İsa'nın habercisiydi, İsa'nın kendisi de Ruhülkudüs'ün. Doğulu bir yüksek bilginin söylediğine göre İsa ile Ruhülkudüs Tanrı'nın iki elidir, ama bu iki el art arda işin içine karışır ve ikincisi ancak birincisi işini bitirdikten sonra davranmaya başlayabilir, çünkü sonradan Ruhülkudüs'ü karşılayabilmemiz için önce Oğul'un (İsa'nın) cisimleşmeyi üstlenmesi gerekiyordu ya da Aziz Athanasios'un söylediği gibi Tanrı, insanın tinsel olabilmesi için kendisini cisimleştirdi.

"Böylece, büyük Hıristiyan Yortusu, parlaklığı ve yankısıyla tüm ötekileri gölgede bırakan yortu, ne Noel ne Paskalya Yortusu'dur; ne de Kutsal Cuma Yortusu; Pentekoste* (Hamsin) Yortusu'dur. Pentekoste günü Ruhülkudüs, insanlar arasında İsa'nın hazırlamış olduğu ve onun göğe çıkışıyla boş kalan yeri aldı. Pentekoste ile kilisenin tarihi başlar, Pentekoste Paruzi'yi (İsa'nın kıyamet gününde beklenen ikinci kez gelişi) başlatır ve Cennet'i önceden sezer. Bu altüst oluş çok büyüktür, ama çok insan –ki bunlar arasında en ateşli inançlılar vardır– bunu kabul etmeyip İsa'ya tapmayı sürdürüyor. Ruhülkudüs'ün Roma Kilisesi tarafından bu reddedilişi Doğu bölünmesine neden olmuştur. *Filioque* kavgası bir sözcük işi değildir. Dinsel inancın resmi ilkesine göre Ruhülkudüs Baba'dan kaynaklanır ve bu temel dogma Hıristiyan

* Ruhülkudüs'ün havarilerin üstüne indiğini anlatmak için, Paskalya'dan sonra yedinci pazar günü kutlanan Hıristiyan Yortusu (ç.n.)

dünyasının birliğini pekiştiriyordu. On yedinci yüzyılda Roma bu dogmaya *filioque* (ve Oğul) sözcüğünü ekleyerek Ruhülkudüs'ü Oğul'a bağımlı kılıyor ve Hıristiyan merkezciliğini dinsel inancın ortasına yerleştiriyordu. Pentekoste devrimine bağlı Doğu Kilisesi İsa'yı, Ruhülkudüs'ün *habercisi* olduğu halde, *yaratıcısı* yapmaya yönelen bu zorlamayı kabul edemezdi. Elbette İsa'nın dünyadaki misyonu sırasında insanların Ruhülkudüs ile ilişkisi onun aracılığıyla ve onun içinde gerçekleşiyordu. Ama Pentekoste bu ilişkiyi altüst etti. Artık İsa ile ilişki, Ruhülkudüs aracılığıyla ve onun içinde gerçekleşiyor.

"Ruhülkudüs'ün gelişiyle yeni bir tarihsel dönem başlıyor ve bu döneme üçüncü bir Ahit, *Havarilerin İşleri* karşılık oluyor ki burada işleri yürüten Ruhülkudüs'tür. Eski Ahit, Baba'nın Ahit'iydi, içinde Baba'nın yalnız sesi çınlar. Ama Baba'nın yaratıcılığı o derece büyük ki bu sesin potansiyel olarak var olan binbir şeyi söylediği duyulur ve şeylerin kimilerini öyle ısrarla söyler ki, insan geleceğin bunlara ait olduğundan kuşkuya düşmez. Peygamberlerin her biri İsa'nın habercisidir ve Davut, Beytüllahim'de doğdu. Ama Kutsal Kitap'ta duyulan fısıldamalar özellikle Ruhülkudüs'ün fısıldamalarıdır; tanrıbilimci David Lys bunlardan 389 örnek saymıştır.

"*Ruah* geleneksel olarak rüzgâr, soluk, boşluk, tin diye çevrilen İbranice bir sözcüktür. Eski Güney Sami dilinde *ruah* (ruh) geniş, engin, açık anlamına geldiği gibi, koku, güzel koku anlamını da taşır. Kimi zaman da hafif bir dokunma, hafif bir okşama, içinde bulunulan bir huzur havası demektir. Kutsal Kitap'taki ilk *ruahlardan* biri günah işlemiş olan Âdem ile Havva'nın kendisine görünmekten kaçındıkları sırada, Yehova'nın Cennet'te içinde gezindiği akşam esintisidir. Tutsak edilmiş ve ezilmiş İsraillilerin *kısa* ruhlu oldukları söylenir. Samuel'in, kısırlığı yüzünden hırçınlaşan gelecekteki annesi Hanna *sert ruhlu*'dur. Qohelet* *uzun ruhlu* (sabırlı) olmaktansa *yüksek ruhlu* (kibirli) olmak evladır, diyor. Ölmek ruhu yitirmek demektir. Bu sözcük son olarak Hezekiel'e göre dört ana yönü, Qohelet'ye göre ise rüzgârın belirsiz, uzun ve karışık yollarını dile getirir. İşte böylece meteoroloji ile ruh birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Doğudan esip de bitkileri kurutan, çekirgeleri getiren kötü bir ruh ve Batı denizlerinden gelip çöldeki İsrailllilere doğru bıldırcınları taşıyan iyi bir ruh vardır. Kral olan Davut'u iyi ruh ziyaret eder, oysa kötü ruh düşük Şaul'un içini karartır. Azarias'a göre Tanrı insanların üstüne fahişelik rüzgârını, zevk ve eğlence

* Süleyman Peygamber. (ç.n.)

içinde geçen ayinlerin pis ortamını getiren Doğu ruhunu gönderir. Doğu ruhu eken fırtına biçer. İşaya'ya göre ruh ağaçları sallar, dağlardaki samanları süpürür ve Kudüs'ün kızları adalet gibi yakıcı bir ruhla temizleneceklerdir.

"Kutsal metinleri okudukça ruhun yumuşadığı, tinselleştiği görülür, ama hiçbir zaman somutluktan uzaklaşamaz, soyut bir kavrama dönüşemez. En yüksek metafizik düzeyinde bile –Pentekoste mucizesi– Ruhülkudüs şiddetli bir fırtınayla kendini gösterir ve meteorolojik yapısını korur. Böylece İlya, Sina Dağı'nda bir mağaranın içinde Yehova'nın geçmesini beklerken: *Ve sert, şiddetli bir rüzgâr çıktı; dağları yarıyor, kayaları parçalıyordu. Yehova bu rüzgârın içinde değildi. Rüzgârın ardından bir deprem oldu. Yehova bu depremin içinde değildi. Depremin ardından ateş. Yehova bu ateşin içinde değildi. Ateşin ardından da tatlı, hafif bir mırıltı duyuldu. İlya bu mırıltıyı duyunca, yüzünü cüppesiyle örtüp çıkarak mağaranın ağzında durdu ve kulağına bir ses geldi.* (Kutsal Kitap, I. Krallar, XIX, 11-13.)

"Ruhülkudüs rüzgârdır, fırtınadır, esintidir, meteorolojik bir bedene sahiptir. Meteorlar kutsaldır. Bunların her yanını incelediğini ileri süren ve bunları yasalar içine hapseden bilimin yaptığı yalnızca sövgüdür, alaydır. 'Rüzgâr dilediği yönde eser ve bilirsin' demişti İsa, Nicodemus'a. İşte meteoroloji bu yüzden başarısızlığa adanmıştır. Olgular tahminleri sürekli olarak gülünç düşürmektedir, çünkü bu tahminler Ruhülkudüs'ün özgür istencine indirilen birer darbe oluşturur. Ayrıca, benim düşünceme göre, bu meteorların kutsallaştırılmasına şaşmamak gerekir. Aslında her şey kutsaldır. Şeyler arasında kutsal dünyanın dışında kalabileceği bir dindışı ve maddesel alan görmek istemek, yalnızca belli bir körlüğü itiraf etmek ve bunun sınırlarını çizmek demektir. Gökbilimcilerin matematiksel gökyüzü, Baba'nın yeri olduğu için kutsaldır. İnsanların yeryüzü ise Oğul'un yeri olduğu için kutsaldır. İkisi arasındaki meteorolojinin karışık ve önceden kestirilemez gökyüzü Ruhülkudüs'ün yeridir ve Baba'nın gökyüzü ile Oğul'un yeryüzü arasında bir bağ oluşturur. Meteoroloji yeryüzünü içi suyuklar ve burgaçlarla dolu bir manşon gibi saran, canlı ve gürültülü bir alandır; bu manşon da tindir, tohumdur ve sözdür.

"Tohumdur, çünkü yeryüzünde onsuz hiçbir şey bitmezdi. Paskalya'dan elli gün sonra kutlanan Yahudi Pentekostesi zaten başlangıçta ekini biçip kaldırma ve ilk ekin demetini Tanrı'ya sunma bayramıydı. Kadınların çocuk doğurmak için tohumun ıslaklığına gereksinimleri

var; baş melek Cebrail de Meryem'e İsa'nın doğacağını haber verirken ona şöyle demiştir: *Ruhülkudüs üstünüze gelecek ve Ulu Tanrı'nın erdemi sizi gölgesiyle örtecek.*

"Sözdür ve onun yeryüzünü örttüğü fırtınalı troposfer aslında bir logosferdir, bir söz alanıdır. *Ansızın gökyüzünden şiddetli bir rüzgâr gürültüsü gibi bir gürültü geldi ve oturdukları evi doldurdu. Ve onlar sanki ateşten değişik dillerin ortaya çıktığını gördüler ve bu dillerden biri her birinin üstüne kondu. Ve onlar Ruhülkudüs'le dolup başka dillerde, Ruhülkudüs'ün kendilerine konuşmalarını buyurduğu şekilde konuşmaya başladılar... Kalabalık toplandı ve allak bullak oldu, çünkü herkes onların kendi dillerini konuştuklarını duyuyordu.* İsa konuştukça, vaaz ederken, sözlerinin çınlaması mekânda sınırlıydı ve yalnızca Aramca konuşan kalabalıklar onu anlıyorlardı. Artık çok uzaklara kadar dağılmış bulunan havariler göçebe gibi dolaşıyorlar ve dillerini herkes anlayabiliyor. Çünkü konuştukları dil derin bir dil, ağır bir dil, sözcükleri şeylerin tohumları olan tanrısal bir logos, Tanrı dili. Bu sözcükler kendinde şeylerdir, şeylerin kendileridir ve insan dilinin sözcükleri gibi, şeylerin az çok kısmen ve yalancı yansımaları değildir. Ve de bir logos, varlığın ve insanlığın ortak özünü dile getirdiği için onu tüm ülkelerin insanları hemen öyle iyi anlarlar ki alışkanlıkla ya da dikkatsizlikle yanılıp kendi dillerini duyduklarını sanırlar. Oysa havariler dünyanın tüm dillerini değil, herkes anladığı halde hiç kimsenin konuşamadığı bir tek dili konuşurlar. Böylece her yabancının içindeki tanrısal şeye hitap ederler. Ve bu aynı zamanda Meryem'e gebe kalacağını haber veren baş meleğin konuştuğu dildi ve sözcükleri Meryem'i gebe bırakmaya yetti.

"Bu dili bildiğimi söylersem, yalan söylemiş olurum. Pentekoste'nin geleceği üzücü bir gizdir. Tüm Ruhülkudüs logosu olarak Papa bile yalnızca dinsel Latince bilir. Ne kadar gülünç bir şey bu! Hiç olmazsa bana Paraclet Manastırı'nda beni eritip bitiren o tutkuya geniş ve daha derin bir anlam vermemi öğrettiler. Bir organım kesilip çıkarılmış gibi bana acı veren o ikizinden ayrılmışlığı İsa'ya yöneltmiştim ve bu usa yatkındı, çılgınca görünüşüne karşın seçebildiğim en usa uygun yoldu. İsa her zaman kendimize sorduğumuz soruların dıştan bakıldığında en çılgınca –gerçekte en akıllıca– yanıtıdır. Ama o 'çarmıha gerilmiş'in bedeninin hep tutsağı olarak kalmak gerekmiyordu. Ruhülkudüs fırtınasına önümü açmak Peder Theéodor'a düşmüştü. Paraclet Manastırı'nın alevi, rüzgârı yüreğimi hem kavurdu hem de aydınlattı.

İsa'nın bedeninin tutsağı olan şey patlayıp çok uzaklara kadar yayıldı. Yalnızca İsa'da bulduğum ortak öz her canlı insanda bana görünür oldu. İkizim evrenselleşti. Ayrı kalmış ikizlerin biri öldü ve yerine insanların bir kardeşi doğdu. Ama İsa'nın kardeşliğinden geçmek yüreğimi tıka basa bir bağlılıkla ve bakışımı bir anlayışla doldurdu, ama sanıyorum bu deneyim olmasaydı yüreğim ve bakışım bunlardan yoksun kalacaktı. Sana, Yahudiler Eski Ahit'in ruhundan Ruhülkudüs'ün ışık saçan soluğuna kuşkusuz doğrudan doğruya geçebilirlerdi demiştim. Işıldamaları kesinlikle İsrail'in sınırlarını aşıp evrensel bir düzeye varan kimi mucizevi hahamlar belki bu en son dönüşümü gerçekleştirmişlerdir. Ama Oğul döneminden geçmedikleri için belli bir rengin, bir sıcaklığın ve bir acının etkisinden her zaman yoksun olacaklardır. Örneğin, Ruhülkudüs resimle, desenle ya da heykelle yapılan betimlemeyi özendirmez. Tinsel soluğun yüzünün bu yokluğu, Musa yasalarının varlıkların resimle betimlenmesini lanetlemesiyle iyi uyuşmaktadır. Ama ikonaların, vitrayların, heykellerin, hatta sanat yapıtlarıyla dolup taşan katedrallerin dinsel inanç için oluşturdukları o uçsuz bucaksız zenginliği görmemek olabilir mi? Oysa İlk Ahit tarafından lanetlenen ve Üçüncü Ahit –Ruhülkudüs'ün 'Ahit'i, Havarilerin İşleri– tarafından kısırlaştırılmış bu dâhiyane gelişme, tüm tohumlarını, özellikle de gereksinimi olan ortamı Oğul'un Ahit'inde bulur.

"Tümüyle Ruhülkudüs'e dönmüş bulunsam da, o Sevgili'nin bedeninin ortasından geçerken, kutsal soluğun önceden tohumlar ve suyuklarla yüklü olmaksızın uzaktaki ufukları ortadan kaldırmaması için, hâlâ Hıristiyanım. Ruhülkudüs önce ısı olup sonra ışığa dönüşmeli. İşte o zaman en yüksek ışıldama ve içe işleme derecesine ulaşır."

VI
İkiz kardeşler

Paul

Kergrist'in kayığına, hemen ertesi sabah günün ilk ışıklarıyla birlikte kör kayaların üstünde parçalanmış durumda rastlandı. Üç mongoloitin cesediyle Franz'ın cesedi ise hafta içinde adaların kıyılarında bulundu. Öteki üç kız, iz bırakmadan yok oldu. Olay Çınlayan Taşlar'da derin bir heyecan uyandırdı, ama basın bundan pek az söz etti, çabucak yapılan bir soruşturma sonucunda da dosya beklemeden kapatıldı. Normal çocuklar söz konusu olsaydı, tüm Fransa'da kim bilir ne kıyametler kopardı! Ama zihinsel özürlüler, çılgınca bir kaygıyla büyük emekler harcayarak yaşamaları sağlanan bu insanlık dökküntüleri söz konusu olunca... Aslında bu tür bir kaza iyi ki meydana gelmiş değil miydi? O zaman, saat saat yaşadığımız dramın büyüklüğüyle bizim o küçük topluluğumuzun bu dramın dışında kalarak gösterdiği kayıtsızlık

arasındaki aykırılığı hiç kuşku yok göremedim; ama bunun bilincine daha sonra, geriye dönük olarak vardım ve biz ikizlerin o çocuklar gibi, giderek tüm Çınlayan Taşlar'da oturanlar gibi –öteki insanların uydukları yasalardan başka yasalara uyan ve onların korktukları, küçük gördükleri, nefret ettikleri– ayrı bir boy oluşturduğu düşüncesi beni güçlendirdi. Gelecek de bu izlenimi yok etmeye katkıda bulunmadı.

Zaten Jean-Paul'ü Franz'a –ve onun aracılığıyla Azize Brigitte'in o altmış yavrusuna– bağlayan derin ve sessiz uyum, tam olarak ne yaşla ne de coğrafi yakınlıkla açıklanırdı. İkiz kardeşimle benim anormal yaratıklar olduğumuz, uzun süre kendimden sakladığım; ama çok küçük yaşımdan başlayarak gizlice bilincine vardığım bir gerçektir. Yılların deneyiminden ve bu konudaki araştırmaları ve incelemeleri okuduktan sonra, bu gerçek, yirmi yıl önce beni utandırabilecek, on yıl önce gururlandırabilecek olan, bugün ise soğukkanlılıkla gördüğüm bir parlaklıkla yaşamımın üstünde ışıldıyor.

Hayır, insanoğlu ikizlik için yaratılmamıştır. Ve böyle durumda her zaman olduğu gibi, –vasatlığın raylarından çıkıldığında demek istiyorum (Alexandre amcamın kendi eşcinselliğiyle ilgili saptaması da böyleydi)– üstün bir güç sizi insanüstü bir düzeye yükseltebilir; ama sıradan güçler aşağılara düşürebileceklerdir. Çocuk ölümleri yalancı ikizlerde (çift yumurta ikizleri) tek doğmuş çocuklara göre daha çoktur, gerçek ikizlerde (tek yumurta ikizleri) ise yalancı ikizlere göre daha çoktur. Boy, ağırlık, ömür uzunluğu, hatta yaşamda başarılı olma şansı da tek doğmuş çocuklarda ikizlere göre daha yüksek düzeydedir.

Ama her zaman gerçek ikizlerle yalancı ikizler kesinlikle ayırt edilebilir mi? Tıp kitaplarının yazdıkları kesin: Gerçek ikizliğin hiçbir zaman kesin kanıtı yoktur. Bu kanıt en çok, ikizliği tartışma konusu yapan *bir farklılığın yokluğuna* dayanabilir. Ama hiçbir zaman olumsuz bir kanıt hiçbir şeyi kesinlikle ortaya koymadı. Bana göre gerçek ikizlik bir inanç sorunudur, iki yazgıyı birbirine uydurma gücüne sahip bir inanç; ben de geçmişime baktığımda bu ilkenin görünmeyen, ama sınırsız güçlü varlığından kuşkulanmam; öyle ki, acaba mitolojideki –Kastor ile Polydeukes, Remus ile Romulus gibi çiftlerin dışında– Jean ile ben şimdiye kadar gelmiş geçmiş tek gerçek ikizler miyiz diye kendi kendime soruyorum.

Jean-Paul birer anormal yaratıktı; bunu, kendi aramızda, "sirk" adını verdiğimiz şey, her ziyaretçi ile yinelenen, benzerliğimizin yol açtığı şaşkınlık haykırışlarıyla başlayıp karşılaştırmalarla, birimizi öteki-

nin yerine koymalarla, karıştırmalarla süren bu iç karartıcı oyun ikinci derecede açıklıyordu. Aslında Maria-Barbara dünyada bizi ayırt edebilen tek kişiydi –uykuda olmamız dışında; çünkü uyku aramızdaki her farklılığı yok ediyordu, tıpkı çocukların akşam kumlar üstünde bıraktıkları izleri deniz kabarmasının yok etmesi gibi. Edouard'a göre bizim küçük bir komedi oynamaya hakkımız vardı; onun davranışını bugün en azından böyle yorumluyorum, çünkü o zaman bizi incitiyor, bize acı çektiriyordu ve eğer söylemek cesaretini bulsaydık, onun için daha sert bir sözcük –yalan, yalancılık– kullanabilirdik. Edouard, hiçbir zaman ikimizi ayırt edemedi, bunu da hiçbir zaman kabul etmek istemedi. Bir gün, yarı şaka yarı ciddi, şöyle bir karar vermişti: "Herkes kendi ikizine sahip olsun. Siz, Maria-Barbara, Jean'ı alın, çünkü o sizin gözdeniz. Ben Paul'ü seçiyorum." Oysa Maria-Barbara'nın gözdesi bendim, annem tam da bu sırada beni kucağında tutuyordu, Edouard'ın yerden kaldırarak kendisiyle birlikte alıp götürür gibi yaptığı, şaşırıp kalmış, ama yine de kızmış olan Jean'dı. O zamandan başlayarak kural ortaya konuldu ve ikimizden biri erişebileceği uzaklıktaysa, Edouard her defasında ayırım gözetmeksizin onu yakalayıp "İkizim, gözdem" diyor, tek ayağı üzerinde dönüşler yaptırıyor, omuzlarının üstünde bir tur attırıyor ya da onunla güreşiyordu. Durum tatmin edici görünebilirdi, çünkü böylece her birimiz sırayla onun "gözdesi" oluyorduk; ne var ki Edouard adlarımızı söyleyerek bizi ayırt etmekten ihtiyatla kaçınsa da –herkes gibi bize Jean-Paul diye sesleniyordu– bu numarasında bizi son derece inciten bir aldatmaca vardı. Bu yutturmaca, elbette, bir ziyaretçinin karşısında özellikle can sıkıcı oluyordu; çünkü o zaman kesin bir güven havası vererek tüm yalancı bilgisini ortaya seriyor, karşısındaki adamakıllı afallamış yabancı tanığı, ikisinden biri yanlış savlarla tedirgin ediyordu.

Hilkat garibesi sirklerde, panayırlarda halka gösterilen bir yaratıktır; bizim de böyle bir yazgıdan kurtulmamız gerekirdi. Sirklerden, panayırlardan esirgendik; ama en bayağı şekliyle sinemadan, reklam filmlerinden kurtulamadık. Yaz tatiline çıkmış bir Parisli bizi Quinteaux Çayı'nın ağzını oluşturan küçük Quatre Vaux kumsalında fark ettiğinde sekiz yaşlarında olmalıydık. Adam bize yaklaştı, bizi konuşturdu; yaşlarımızı, adlarımızı, adresimizi sordu ve hemen, seksen beş basamaklı küçük merdiveni kullanarak yarın kenarında damı görülen La Cassine'e doğru yollandı. La Cassine'e yoldan ulaşsaydı, Méline'e rastlar, kadının düşmanca tavrı kesinlikle onu yıldırırdı. Ansızın bah-

çenin bir ucunda ortaya çıktığında, çevresinde şezlong, dikiş kutusu, kitaplar, meyve sepeti, gözlük, şal, battaniye gibi "kamp gereçleri" olan Maria-Barbara'yla karşılaştı. Annem, davetsiz misafire pek az ilgi gösterip kaçamak yanıtlar vererek işine daldı. Sevgili Maria-Barbara! Bu onun "Hayır, beni rahat bırakın, çekip gidin!" deme biçimiydi. Onun bir şeyi geri çevirirken, reddederken, ansızın herhangi bir işe dalmadan, hatta bir çiçeği ya da bir bulutu sıradan bir şekilde seyre dalmadan daha ileriye gittiğini hiç görmedim. Reddetmek ona göre bir şey değildi.

Uzaktan, Maria-Barbara'nın aldığı tavrı görüp onun kendisini tedirgin eden biriyle karşı karşıya bulunduğunu anlamış olan Edouard hızlı adımlarla ilerleyip işe karışmak üzere yaklaştı. Yabancının söyledikleri karşısında önce şaşırdı, öyle ki bu onu bir an susmak zorunda bıraktı. Adı Ned Steward olan bu adam, bir sinema reklam ajansı olan La Kinotop adına çalışıyordu. Ajansın en büyük etkinliği küçük reklam filmleri çekip bunları antrakt sırasında sinema salonlarında göstermekti. Ned Steward, Jean-Paul'ü kumsalda fark etmişti; çocukları filmlerinden birinde kullanmak için izin istiyordu. Edouard hemen köpürdü ve adamın yüzünde, sanki bir ekranda okunur gibi okunan yüreğinin tüm duygularını göstermesine yol açtı. Steward bizim için kesinlikle değecek olan bu "yardım" karşılığında ödenecek paranın önemine anıştırmada bulunarak durumu ciddileştirdi: Edouard daha sonra bu "yardım" deyimini dilinden düşürmeyip sanki bir cımbızın ucunda tutarak gösteriyormuş gibi, iki tırnak işareti arasında olduğunu da sesiyle belirterek, durmadan önümüze çıkacaktır. Ama Steward inatçı, becerikli biriydi ve kuşkusuz bu tür tartışmalarda belli bir deneyimi vardı. Umutsuz gibi görünen durumu iki aşamada düzeltti. Önce vaat ettiği parayı iki misline çıkarıp bunu Azize Brigitte Kurumu'nun emrine bıraktı. Ardından bizi göstermek istediği tanıtım filminin konusuna açıklık getirdi. Elbette cila, salata yağı ya da patlamaz araba lastikleri gibi sıradan ürünlerin reklamı söz konusu değildi. Hayır, bizi düşünmüşse bunun nedeni, ortada üstelik bize nasipmiş gibi görünen soylu bir konunun olmasıydı. Tatil öncesinde, kendisi bir ikili denizci dürbünü markası olan JUMO dürbünleri için bir tanıtım kampanyası başlatmakla görevlendirilmişti. Bu yüzden de Côtes-du-Nord kıyılarında bu konuda bir fikir arayışı içinde dolaşıyordu. Oysa bu fikri biraz önce bulmuştu. JUMO markasını savunmayı neden bu ikiz kardeşlere bırakmayacaktı ki?

Edouard, benim de duyarlı olduğum için gayet iyi bildiğim belli bir saçmalık, mizah ve bilinçsizlik karışımından etkilenip kolayca yelkenleri suya indirmişti. Bu işte, en keyifli zamanlarında Parisli dostlarına anlatacağı ilginç bir öykünün konusunu gördü. Zaten birçok kez, gazetesinde Kanadalı Dionne Ailesi ve onların oldukça tatlı bir benzeşme içindeymiş gibi görünen beşiz kızlarıyla ilgili haberleri okurken Jean-Paul'e yakında ailcyi daha da zenginleştirmeye karar verip vermeyeceklerini tatlı tatlı sormuştu. Sonunda, Steward'la bir odaya kapanıp imzalanacak bir sözleşmenin koşullarını bütün ayrıntılarıyla tartıştı. Bu sözleşmeye göre JUMO dürbünleri için her biri iki dakika sürecek üç kısa filmde oynayacaktık.

Çekimler on beş günden fazla sürdü –Paskalya tatilimizin tümünü kapsadı– ve bizde, bu tür bir "yardım"la ilgili kesin bir korku bıraktı. Sözle anlatamasak da son derece duyarlı olduğumuz bir saçmalıktan özellikle acı çektiğimizi anımsadığımı sanıyorum. Bize her defasında "Öö" dedirtinceye kadar bir önceki çekimdekinden daha doğal olmamız için yalvararak aynı jestleri, aynı sözcükleri, aynı kısa sahneleri yineletiyorlardı. Oysa bize öyle geliyordu ki çekimden çekime daha yorgun, daha sinirli, anlamsız bir düzeneğin daha çok tutsağı olduğumuz için de gitgide daha az doğal olacaktık. Sekiz yaşında, doğallığın –özellikle sanatta ve aktör, oyuncu olduğumuz bu durumda– kazanıldığını, çabayla elde edildiğini, kısacası yalnızca yapaylığın doruk noktasını dile getirdiğini bilmediğimiz için bağışlanmalıydık.

İlk film bizi ayrı ayrı, her birimizi ufka doğru bir dürbünü çevirmiş durumda gösteriyordu. Ardından, yan yana, aynı dürbünle, birimiz sağdaki, öteki soldaki bölümden bakarken görülüyorduk. Sonunda da birbirimizden bir metre uzaktaydık ve bu kez her ikimizin elinde bir dürbün vardı. Metin bu değişik çekimlere uydurulmuştu. "Tek gözle... iki gözle görüldüğü kadar iyi görülmüyor. ... iki JUMO dürbünüyle bir tekiyle görüldüğünden daha da iyi görülüyor" demek gerekiyordu. Bunun ardından da dürbünün yakın planda çekilmiş bir görüntüsü ekrana geliyor, bu sırada sesimiz gerecin özelliklerini sayıyordu: "İngiltere'de yapılmış olan merceklere –2CF– ve prizmalara yüzde 100 magnezyum florürle 'renk' ve 'antirefleks' işlemi uygulanmıştır. Büyütme 10 kat. Objektifin çapı 50 mm. 10x50: Bu rakamları aklınızda iyi tutun ve karşılaştırın! Okülerler gözleri sarmaktadır: Rahatlığınız için. Tüplere gelince, bunlar çok hafif ve sağlamdır: Alüminyumdan üretilmiştir. Üstü işlenmiş pütürlü deriyle kaplı olan dürbününüz lüks bir eşyadır aynı zamanda."

Bu metin görüntü dışında kaydedilmişti, ama tüm güçlük, görüntü ile eşzamanlılığın gerektirdiği özenli bir ölçüme uymakta toplanıyordu.

İkinci film. görme alanının genişliği üzerinde daha çok duruyordu. Küçük tiyatro dürbünleriyle ufku tararken görülüyorduk. Metin şöyleydi: "Deniz ne kadar büyük! Aradığınızı bulmak için geniş açıyla görmek gerekli. Ufku tarayıp da ilginç bir ayrıntıyı yakalayamamaktan daha sinir bozucu bir şey yoktur. Neden? Çünkü sıradan dürbünlerin çok dar bir görme alanı vardır. Güçlü olsalar bile, size aynı anda ancak küçük bir kesimi gösterirler. Ama JUMO'larla risk yok! Geniş açıyla görürler! Bir kilometre mesafeden 91 metrelik bir görme alanını kapsarlar. Siz de panoramik JUMO dürbünleriyle, yaşamı bunlara bağlı olan denizciler gibi, daha geniş görün!" Bu sözleri aygıtın yakın planda görüntüleri ve üç filmle ilgili ortak yorum metni izliyordu.

Son film, JUMO'ların aydınlığını övüyordu. İkiz olmayan bizim yaşımızda iki çocuk –biri kız, biri oğlan bu çocuklar Paris'ten özellikle bu amaç için getirtilmişlerdi– kırda geziniyorlardı. Çevrelerinde bize gösterilen görünüm onların da gördükleri aynı görünümdü, kısacası onların karşı-planını oluşturdukları plandı. Bu peyzaj düzdü, ekranda üst üste konulmuş planların denkliğini sağladığı gerçekdışı hoşlukta bir görünümdü. "Yalın, engebesiz, yalnızca iki boyutlu görüntü içinde bulunuyoruz" diye hayıflanıyordu yorumcu; "Ama nesneler bu kadar yavan değildir. Yaraları, kamburları vardır; çıkıntılar, çukurlar oluştururlar; keskin, sivri, derin, hoş, saldırgan olurlar, kısacası canlıdırlar." Bu sırada peyzaj değişiyordu. Kamera bir çiçeğin, ardından bir kır yemeği artıklarının üstüne, sonunda da genç bir köylü kadının güleç yüzüne yöneltiliyordu. Ve bu çiçek, bu yemekler, bu yüz yoğun, ateşli bir canlılıkla ışıldıyor, varlıklarıyla, güçleriyle ekranı parlatıyorlardı. Bu değişme özellikle de eşzamanlı planlar için farklı işlem yapılarak elde ediliyordu. İkiz olmayan o iki çocuğun görüntüsü her şeyi eşit bir biçimde dağıtılmış, orta derecede bir seçilme durumunda bırakırken, uzak planlar gibi yakın planlar da bu kez açıkça feda edilmiş, üstüne kameranın yöneltildiği seçilmiş konunun en ince ayrıntılarına kadar kaba bir apaçıklıkla göze çarptığı belli belirsiz bir donukluk içine gömülmüşlerdi. Hemen sonra da karşı plan ortaya çıkıyordu: Jean-Paul, o iki çocuğun yerini almış ve çifte bir dürbünü film izleyicilerine yöneltmişlerdi. "JUMO dürbünleriyle" diyordu yorumcu büyük sevinçle, "üçüncü boyut size kazandırılmıştır. JUMO dürbünleriyle nes-

neler, manzaralar ve kadınlar görünür olur. Dünyayı görkemi içinde görürsünüz, bu görkem yüreğinizi ısıtır."

Bundan sonra da sıra alışılmış teknik yoruma geliyordu.

Edouard'a, uzun süre –özellikle de yeniyetmelik yıllarımda– bize, bir bakıma "anormal yaratıklığımızı" onaylayan o çekim sahnelerinin küçük düşürücü duygusunu yaşattığı için kızmışımdır. Ama zamanla –hele sakatlığımın beni isteklendirdiği, tüm geçmişimi yavaş yavaş, uzun sürede sindirme sayesinde– o "yardım"dan alınması gerekli tüm dersi görüyorum; öyle ki Edouard'ın o "yardım"ı hafifliğiyle, bilinçsizliğiyle, egoizmiyle bize zorla kabul ettirerek bizim yazgımıza hizmet ettiğine inanacak noktaya geliyorum.

Önce, sinemanın yasası, hatta ritminin kendisi gibi görünen planla karşı-planın sürekli art arda dönüp gelişi üzerinde düşünülecek çok şey buluyorum. Plan daha geniş bir peyzaj, daha derin bir görüntü, bir meyve, bir ağaçtı; eşsiz, gerçeküstü parlaklıkta bir yüzdü. Karşı-plan ise ikiz kardeşlerdi; dürbünler de yalnızca onların özel niteliği, simgesi, aygıt düzeyinde dengiydi.

Üstün, garip bir gücü ve daha iyi görülmüş, daha derinliğine taranmış, daha iyi tanınmış, edinilmiş, kavranmış bir dünyanın anahtarını elinde tutan kişiler olmamızdan başka ne demektir bu? Gerçekte tüm bu maskaralık önsezi değerindeydi. Bu, uzun süre bizim gücümüzü, gururumuzu oluşturan ve benim ikiz kardeşimi yitirmekle yitirdiğim, şimdi ise dünyada boşuna aradıktan sonra yavaş yavaş, tek başıma yeniden kavuşmakta olduğum o *ikizlik içgüdüsü*nün kesin biçimini almamış açıklamasıydı.

Bay Ned Steward bize armağan olarak bir JUMO dürbünü bıraktı. Yalnızca bir tane! Bu, ikiz olmamız nedeniyle bize her zaman her şeyin iki adet verilmesini gerektiren pek kutsal bir kurala karşıydı. Ama Ned Steward kutsal şeylere saygı göstermeyen, daha kötüsü kaba bir adamdı; çünkü bu kuralı yalnızca bizi gözlemleyerek sezebilir, kendisi keşfedebilirdi. Bu gaf zaten üstünde durulmaya değmezdi, çünkü yalnızca ben –hem de o zaman tutkuyla– o optik aygıta ilgi duymuştum. Bundan yine söz edeceğim. Çünkü onu bozulmayacak bir yere koymuş olan Méline, bir süre önce bulup bana getirdi. İşte şimdi yirmi yıl önceki gibi kimi zaman ufkun dip tarafını, kimi zaman otların derinliklerini bir JUMO dürbünüyle tarıyorum. Bundan da hâlâ büyük haz duyuyorum, elbette zorunlu kımıldamazlığım yüzünden.

Benim o kadar çok sevdiğim aygıta karşı Jean'ın hiç ilgi göstermе-

diğini söyledim. Belki de onun benim zevklerime ve seçimlerime oranla çocukluğumuzdan başlayarak ortaya koyduğu ufak tefek ayrılıkları anlatmanın zamanı geldi. Benim hemen hoşuma giden birçok oyun ve oyuncak, çok bozulmama karşın onun hoşuna gitmiyordu. Elbette çoğu zaman mutlu ve benzer bir uyum içinde birleşiyorduk. Ama –yeniyetmelik dönemine yaklaştıkça gitgide daha sık bir biçimde– onun baş kaldırıp aslında ikizliğin özünde olan bir şeye hayır dediği oluyordu. Örneğin, evin bir odasından ötcki odasına iletişim kurmamızı sağlayabilecek küçük bir pilli telefonu kullanmayı inatla reddetti. Karşımda konuşacak kimse bulamadığım için, beni büyüleyen, harika bir şey olduğunu umduğum bu oyuncağı ne yapacağımı bilemiyordum. Ama üstünde pazar günü bir örnek golf pantolon, kıvrık yakalı kazak ve basit bir kasket giymiş beyefendi ile hanımefendinin birlikte pedal çevirdikleri o ikili bisikletlerden birini de gerçek bir öfkeyle reddetmişti. Aslında küçük odamıza elbette bizim durumumuzla ince benzerlikler gösteren şeylerin girmesine izin veriyor, ne var ki ikizliğimize yapılan çok kaba anıştırmalara dayanamıyordu.

İkili oluşları işlevlerini açıkça bozan, ancak tümüyle akla uygun gibi görünmese de isteklerimize uyularak bize iki adet armağan edilen eşyaları beğeniyordu. Örneğin, İsviçre guguklu saatlerinin taklidi olup, içinden tahtadan bir minik kuşun çabucak, guguk kuşu gibi öterek çıkışıyla saat başlarını ve buçukları bildiren iki küçük sarkaçlı duvar saati. Bu işi bilmeyenler birbirinden beş santimetre uzaklıkta asılı bu iki benzer saati görünce şaşırmaktan kendilerini alamıyorlardı. Bunlardan biri bir gün Edouard'a "İkiz işi!" demişti. İkiz işi, başka bir deyişle ikizlik gizi. Oysa –Jean-Paul'ün dışında– kimsenin aklından geçirmediği şey şuydu: Jean'ın saati ısrarla benimkinden birkaç saniye *önce* çalıyordu, bununla birlikte iki akrep tümüyle aynı pozisyonda bulunuyorlardı, iki saatin her zaman –hatta öğleyin, hatta geceyarısı– aynı anda çalmaları için de yeterince çok sayıda saniye vardı. Kaba bir açıdan bakıldığında, bu küçük fark bir yapım farklılığıyla yeterince açıklanıyordu. Jean'a göreyse tümüyle başka bir şey söz konusuydu; o, bu konuyla ilgili her türlü açıklamayı reddederek, buna "bilmem ne" diyordu.

Ama –ikizlilik doğrultusunda daha ileriye giderek– duvar saatlerine, yine bize iki adet olarak armağan edilmiş bulunan barometreyi de yeğliyordu. Bu barometre iki kapılı minik bir dağ evi şeklindeydi. Her kapısından bir figür çıkabiliyordu: Bir yandan yağmur şemsiyesi ile bir

küçük adam, öteki yandan güneş şemsiyesi ile bir küçük kadın. Biri yağmuru, öteki güneşli havayı haber veriyordu. Oysa burada da belli bir fark söz konusu oluyordu; öyle ki, Jean'ın kişileri her zaman benimkilerden önce çıkıyorlardı; sonuçta birbirleriyle karşılaştıkları, yani Jean'ın adamının çıktığı sırada benim kadınımın da çıktığı oluyordu.

Yine de ortak bir tutkumuz vardı; bu bizi kozmik bir gerçeklikle doğrudan ilişkiye sokan eşyalara –saat, barometre– karşı duyduğumuz tutkuydu; ama sanki bu eşyalar Jean'ı ancak bir eksiklik, bir kusur ortaya koydukları, böylece onun o ünlü "bilmem ne"sinin işin içine sızabildiği andan itibaren ilgilendirmeye başlıyorlardı. Kuşkusuz bu yüzden dürbünler –uzağı görmekle, astronomiyle ilgili kusursuz bir doğruluktaki bu aygıtlar– ona yalnızca ilgisizlik esinliyordu.

Gelgit olayı –ki bizim yaşadığımız bölgelerde adamakıllı çoktur– bizi ayırmak için birebirdi. Bunun kuramsal olarak, Yer'e göre Ay'ın ve Güneş'in karşılıklı konumuna dayandığı için matematiksel bir doğruluk ve yalınlık göstermesi gerekirdi: Büyük gelgitler Ay'ın ve Güneş'in konumuna karşılık olurlar, öyle ki birbirlerini karşılıklı çekimleri çoğalır. Tersine, Güneş'le ilgili gelgitle Ay'la ilgili gelgit birbirlerini engelledikleri zaman, kabarma hareketleri hafiftir. Denizin bu çok derinden soluması eğer en azından bir süre önce usa uygun taslağını çizdiğim şemaya tam olarak yanıt verseydi, bu solumayı doyasıya tatmaktan –yüzerek, balık avlayarak, kumsalda yürüyerek– başka hiçbir şey beni bu kadar coşturmazdı. Ama tam tersine! Gelgit usa meydan okuyan, usu altüst eden yüzlerce asalak etkinin –Yer'in dönme hareketi, sualtında kalmış anakaraların, denizaltındaki engebelerin varlığı, suyun yapışkanlığı vb.– kurbanı, sapıtmış bir duvar saati gibidir. Bir yıl boyunca gerçek olan bir şey, ertesi yıl boyunca gerçek değildir; Paimpol için geçerli olan bir şey de Saint-Cast ya da Le Mont-Saint-Michel için geçerli değildir. Burada matematiksel bir doğrulukta, tümüyle anlaşılır, ansızın eğrilen, dağılan, kırılan ve elbette dönmeyi sürdüren; ama ani yön değiştirmelerle, bükülmelerle, karışmalarla gürültülü atmosferde, bulanık suda dönmeyi sürdüren astronomik sistemin tipik bir örneği söz konusu. Jean'ı kendine çeken şeyin, yaşam, özgürlük, kişilik görünümleri altındaki bu gerçekdışılık olduğuna emindim...

Bununla birlikte, kendi kendime hiçbir zaman iyi açıklayamadığım ve bende sorunun bir yanını hâlâ bilmediğim kuşkusunu uyandıran başka bir şey vardı: Denizin çekilmesi; bu da tek başına Jean'ı çekiyor-

du. Yazın, kimi zaman, yeniay ya da dolunay gecelerinde, onun kollarımın arasında titrediğini hissediyordum. Konuşmamıza gerek yoktu, gelgitin biraz önce ortaya çıkardığı ıslak, tuzlu büyük ovanın onun üzerinde yaptığı çekimi –sanki *indükleme* ile– hissediyordum. O zaman ayağa kalkıyorduk, ben de onun o ince siluetinin dalgaların henüz bıraktığı, önce parlak ve kaygan kumların, ardından lastik gibi, ılık çamurların üstünde koşuşunu izlemeye çalışıyordum. Gün ağarırken eve döndüğümüz sırada kum, tuz ve çamur hareketlerimizle çatlayıp pul pul ayrılıyor ve dolaklı, uzun çizmeli çıplak bacaklarımızda kuruyordu.

Jean

En azından bu noktada Paul hiçbir zaman olayların derinliklerine inmedi. Gelgitlerin tüm çekiciliğini oluşturan şey –gizli göksel nedenlerine karşın– önceden kestirilemez fantezi payı değildir. Tersine, başka bir şey daha vardır ve bunun doğa güçlerinin bilinen etkisiyle ilgisiz olduğu da söylenemez. Denizin çekildiği gecelerde ıslak kumsalın üstünde beni adamakıllı çeken şey, ortaya çıkmış deniz topraklarından yükselen, sanki sessiz bir terk edilme, bir yoksun bırakılma çığlığıydı.

Denizin çekilmesinin çıplak bıraktığı şeylere dalgalar ağlar. Ufka doğru kayarak giden o gök yeşili güçlü kitle; saldırılardan, saygısızlıklardan, kazınmalardan, aşınmalardan korkan bu duyarlı, karmaşık ve kırılgan bedeni, bu derisi sivilceli, bezeli, siğilli, kabarcıklar, vantuzlar, dokunaçlarla dolu şu adsız korkunç şeyle, tuzlu ortam eksikliğiyle, boşlukla, rüzgârla allak bullak olmuş, kurbağagillere özgü bedeni ortada bırakmıştır. Çekilen suların gözler önüne serdiği susamış kumsal, ortadan kaybolan deniz için, tüm sel gibi akmalarıyla, tüm sızıntılı lagünleriyle, tuzlu sular içindeki tüm deniz yosunlarıyla, köpükle taçlanmış tüm sümüksü maddeleriyle gözyaşı döker. Bu, güneşin doğrudan ışığı altında, onun ancak kırılmış, gücünü yitirmiş, sıvı prizmanın yoğunluğuyla sedeflenmiş ışınlarına dayanabilen ve onun korkunç kurutma tehdidiyle çökmekte olan, acılar içindeki toprağın büyük üzüntüsü, gözyaşı dökmesidir.

Bana gelince, bu binlerce susamış ağzın sessiz çağrısıyla harekete geçip koşuyorum ve çıplak ayaklarım suyosunlarını, çakıl yığınlarını, denizçakısı yuvalarını, gece gökyüzü altında kaygıyla titreşen su biri-

kintilerini, ufalanmış deniz kabuklarıyla süslü kumları, ayak parmaklarımın aralarına bükük balçık parçaları sıçratan çamurlu yerleri tanıyordu. Bu koşmanın amacı basit, ama uzakta; öyle ki beni izlemek için canı burnuna gelen zavallı Paul bundan adamakıllı ürküyor. Amaç orada, yürüyerek en azından bir saatlik bir uzaklıkta, çekilen dalgaların hafif hafif dövmeleriyle ışıldayan o ince şeride ulaşmak. Çağlarken sonsuzluğu vaat eden kaynak suyuna kavuşmak için oraya gitmek gerek. Çevreme fırtınayla karışık yağmur şeklinde düşen fışkırmalarla kanatlanıp ortalarından geçtiğimiz su birikintilerinden daha serin dalgacıkların içinde koşuyorum. Ben iyi, harika bir haberin müjdecisiyim, haberi duyuran benim. Haber, önce sulu bir itişin gizliden gizliye etkilediği kumların derinliklerinde yayılıyor. Ardından, dalgalar kumsalın üstüne çevreyi gitgide daha çok saran yalancı ayaklar uzatıyorlar. Çağlayan derecikler, çamurla karışık kumlu yerleri her yandan kuşatıyor, sarı kumları sarıyor, birleşiyor, kaynaşıyor, güçleniyor, gizli şapırtılarla yavaş yavaş yayılıyor, su birikintilerini gürültülü kollar halinde birleştiriyor. Deniz yosunlarından oluşmuş peruka ansızın canlanıp siyah ve yeşil, uzun gür saçlarını ötekilerden daha ileride olan bir dalganın dövmesiyle sallıyor.

Şimdi yeniden canlanma var. Bir süre önce yürüdüğümüz yerde, uzakta, orada, Hébihens Adası'nın çevresinde deniz güvenle yayılıyor. Kumsalın beyaz kumlarının üstünde oturuyoruz, her ikimiz de benek benek çamurlar içinde ve ringa balıkları gibi tuzlanmış durumdayız. Paul'ün içi, köpüklü dillerini ayaklarımıza kadar uzatan dalgaların alışık olduğumuz dövmeleriyle rahatlıyor. O, açık denizlerin adamı; tüm bütünlüklerin, tüm bağlılıkların adamı. Beni ufkun dibine kadar tiksinerek izledi. Çekilen deniz beni oraya çağırıyordu. Ardından, kabaran denizin binlerce dalgacığını –fare sürüsünü sürükleyen Fareli Köy'ün Kavalcısı gibi– topuklarımızın altında sürükleyerek eve döndük. İkimiz de bir süre için yatıştık, hoşnut olduk. Zaten yorgunluk omuzlarımıza ağır bir biçimde bastırıyor. Her ikimiz de birbirimizin hissettiği şeyin bilinci içindeyiz. Kumsalda yürüdüğümüz saatler boyunca, olup biten şeyler bizi farklı, neredeyse karşıt yönlere çekiyordu. O zaman konuşmaya başlıyorduk. Oh! Elbette söyleşen iki kardeşin sıradan dili değildi konuştuğumuz! Denizatları, denizkestaneleri üzerine bilgi alışverişinde bulunmuyorduk. Her birimiz ortak özden kopuşunun anlamını dile getiriyordu yalnızca. Benim çığlıklarım, homurdanmalarım, art arda gelen sözcüklerim, dalgaların bırakıp gittiği kumsalın o yakınan

büyük boşluğunun benim üzerimdeki sınırsız güce sahip çekimini durmadan açıklıyordu. Paul ise tersine, bağırıp çağırıyor, itiraz ediyor; sıkıntısını, kaygısını ortaya vuruyordu. Şimdi iş bitti. İkiz kardeşlerin her biri yeniden kendi ikizi olan kalıbına girdi. Ama bu kumsal oval aşkların yeri değil. Bir tek hareketle ayağa kalkıyoruz. Ayaklarımızın altında diken gibi batan kurumuş deniz yosunu tutamlarını hissediyoruz ve bu paspas gibi nesnelerden birine çarptığımızda içinde su pirelerinin ıslak yüzeyini buluyoruz. Yaya köprüsü. Patika. La Cassine. Hâlâ her şey uyuyor, Azize Brigitte'in ışıkları hafifçe yanan yatakhaneleri hariç. Bakımsız oda. Giysilerimiz üstümüzden düşüyor. Yumurta. Bu kadar tuzlanmış olmamıza gülerek, birimizin başı aşağıda, ötekininki yukarıda, birbirimize sarılıyoruz. Sperma birliği tamamlanacak mı yoksa uyku bu alıştığımız yöntemin üstesinden gelecek mi?

Not: *Bu kadar tuzlanmış olmamıza gülerek...* Sanıyorum, bu son satırlar içinde yalnızca şu birkaç sözcüğü ikiz olmayan okurlar tümüyle anlayabileceklerdir. Çünkü birlikte gülen ikiz olmayan iki kişi –ama yalnızca bu durumda– kriptofazinin gizine yaklaşabilir. O zaman –ortak bir temelde– ve gizini paylaştıkları bazı sonuçların düğümünden yola çıkarak, kendi içinde anlaşılmayan ve işlevi de onları bu temelden ayıran karşılıklı durumların farklılığını azaltmak olan sözümona bir dili, gülme dilini yüksek sesle konuşurlar.

Paul

"Anormal yaratık" oluşumuzun en değerli ve yararlı yanlarından biri kuşkusuz bu kriptofazi, bu rüzgâr dili, bu anlaşılmaz dildi. Bu dil, konuşmamıza tanık olanların sözlerimizin anlamını çözmelerine olanak vermeksizin, aramızda saatlerce konuşmamızı sağlar. Gerçek ikizlerin çoğunun aralarında yarattıkları kriptofazi elbette onlar için ikiz olmayanlar karşısında bir güç, bir gurur nedenidir. Ancak bu avantajın bedeli çoğunlukla çok ağır şekilde ödenir, çünkü bu ikizlerarası dil normal dilin, dolayısıyla da toplumsal uzlaşmanın zararına gelişir. İstatistiklere göre zengin, bol, karmaşık bir dil olan kriptofaziye; yoksul, ender ve basit bir normal dil karşılık olmaktadır. Bir yandan toplumsallık ve zekâ, öte yandan dilin gelişme düzeyi arasında sürekli bir ilişki olduğu ölçüde de daha ciddi bir oransızlık söz konusudur. Burada belli bir insanüstü yetenekle bizi sık sık şaşırtan olağanüstü durumların,

anormalliklerin, tetraloji konusu anormal yaratıklarla ilgili örneklerin yazgısına parmak basıyorum. Ancak bu üstünlük, en basit ve de en temel düzeyde ciddi bir eksiklikle satın alınmıştır. Ben kendime uzun süre bir üstün insan gözüyle baktım. Hâlâ da olağanüstü bir yeteneğim olduğuna inanıyorum. Ama bunun karşılığında ödemek zorunda kaldığım korkunç bedeli de kendimden gizlemiyorum; hem iki organım kesilip atıldıktan sonra nasıl gizleyebilirdim ki?

Kriptofazinin gizi üzerine eğilen tüm psikologların yanlışı, kriptofaziyi sıradan bir dil gibi görmüş olmalarıdır. Bir söz dağarcığını kaydetmeye, bir sözdizimi ortaya çıkarmaya çalışarak, onu sanki bir Afrika dilini ya da bir Slav lehçesini ele alıyorlarmış gibi ele aldılar. İkizlikle ilgili bir olayı teklikle ilgili ilişkilerle dile getirmekte toplanan temel bir yanlış yorum. Tümüyle ikizlikle yönetilen ve bir yapıya kavuşturulmuş olan ikiz dili, ikiz olmayanlara özgü dille bir tutulamaz. Bir tutulursa, öz bırakılıp yalnızca ilinek alıkonmuş olur. Oysa, bu ikiz dilinde, bu rüzgâr dilinde *ilinek. sözcüktür, öz ise sessizliktir.* İşte, bir ikiz dilini başka herhangi bir dilsel oluşumla kıyaslanamaz yapan şey budur.

Elbette belli bir söz dağarcığımız vardı. İcat ettiğimiz sözcüklerin biçimi özgündü. Bilinen sözcüklerden hem daha özel hem de daha geneldi bu sözcükler. Örneğin *bachon* sözcüğü. Bu sözcükten su üstünde yüzebilen her şeyi (gemi, sopa, şişe mantarı, odun, köpük vb.) anlıyorduk, ama yüzen bir nesnenin cinsine özgü bir anlam yoktu burada; çünkü sözcüğün anlam genişliği sınırlandırılmıştı ve bizim bildiğimiz, sınırlı sayıda nesneyi kapsıyordu. Kısacası, hem soyut bir terimin hem de bu terimin içeriğinin bir parçası olan tüm kavramları bir kenara bırakıyorduk. Genel *meyve* kavramını unutmuştuk, ama elmayı (pomme), üzümü (raisin), frenküzümünü (groseille) ve armudu (poire) adlandırmak için bir sözcüğümüz vardı: *Paiseilles. In abstracto** bir deniz hayvanının bizim sözlüğümüzde yeri yoktu. Balık (poisson), karides (crevette), martı (mouette), istiridye (huître) için *cravouette* diyorduk ve bir tek ve aynı adın –Peter– gerek erkek ve kız kardeşlerimizden birini ya da ötekini, gerekse bize göre oluşturdukları bütünü belirttiğini sözlerime eklersem, belki yöntem daha da iyi anlaşılacaktır.

Hem soyut kavramın genelliğinden hem de somut terimlerin zenginliğinden habersiz bu ikiz dilinin. bu rüzgâr dilinin yalnızca bir dil embriyonu, belki çok ilkel, üstünkörü bir ruhsal yaşamı olan insanla-

* "Soyut olarak" anlamında Latince deyim. (ç.n.)

rın konuştukları gibi bir dil olduğunu anlamak için filolog olmaya hiç gerek yok.

Ama bir kez daha söyleyeyim, bu ikiz dilinin özü burada değildi ve bu zavallı anlaşılmaz dille yetinen gözlemciler bizim karşılıklı ilişkilerimizin gizinin içine giremedikleri gibi, kriptofazideki ilkenin de ortadan kaybolmasına izin verdiler.

Her diyalog bir açık bölümü –herkesin anlayabildiği karşılıklı sözcük ve tümce alışverişleri–, bir de yalnızca kendisiyle konuşulan kişilere, hatta bunların ait oldukları gruba özgü bir örtük bölümü içerir. Kendisiyle konuşulanların ortak zaman ve mekân koşulları, çok yüzeysel ve paylaşılması kolay belli bir açıklığı belirtmeye zaten yeterlidir. Örneğin, gökyüzüne bakarak "Hava birazdan değişecek" dersem, böylece sonucunu haber verdiğim havanın önceki durumunu bildiğimi varsayıyorum. Bir başka gökyüzü altından gelen bir yolcu için benim bu tümcem en büyük anlamını yitirir; ama tüm anlamını değil; çünkü haber verilen değişiklik daha önceki havanın durumunu olduğu gibi, şimdiki havayı da etkiler.

Açıkla örtük arasında durmadan paylaşılan –ama değişebilen oranlarda– diyalog, karşılıklı konuşan bir çiftten diğer bir çifte ve aynı diyalog sırasında su hizası değişebilecek, yüzen bir buzdağına benzer. Karşılıklı konuşanlar *ikiz olmayan kişilerde* ise diyaloğun su altında kalan bölümü bir dereceye kadar zayıftır; su üstündeki bölümüne gelince, bu bölüm birbirine uygun ve eksiksiz üçüncü kulakların anlayabileceği bir bütün oluşturacak kadar önemlidir. İkiz dili, tersine, son derecede önemli örtük bölümüyle kendini gösterir, öyle ki açık olan bölümü her zaman dışarıdan tanıkların anlayabilmeleri için gereken yeterliliğin *altında* kalır. Burada da buzdağının su hizası, ikizlerin çevre tarafından çekilerek ortak özlerine yaklaşmalarına ya da bu özden uzaklaşmalarına göre –ikiz dilinin açık olan bölümü de ortak özden uzaklaşmayı dengelerken– durmadan inip çıkar. Ama bu dalgalanmalar *tekler* (ikiz olmayanlar) diyaloğunun açıklayıcılık derecesinin her zaman gerisinde kalır. İkiz dili, içsel bir birleşmenin sessizliğinden yola çıkar ve toplumsal konuşmanın sınırlarına kadar yükselir; ama hiçbir zaman bu sınırlara ulaşamaz. Bu salt bir diyalogdur, çünkü üçüncü bir kişiyle paylaşılması olanaksızdır; bir sözler diyaloğu değil, bir sessizlikler diyaloğudur. Salt diyalogdur, *ağır* sözlerden oluşur, yalnızca kendisiyle konuşulan bir tek kişiye, konuşan kişinin ikizine hitap eder. Konuşma hafif, gelgeç, soyut, boşuna, hem zorunluluklardan

hem de yaptırımlardan yoksun olduğu ölçüde daha çok kişi ya da daha değişik kişiler tarafından anlaşılır. *Tek*lerin "rüzgâr dili" diye –kuşkusuz karşıtlama olarak– adlandırdıkları dilimiz gerçekten ağır bir dildi; çünkü sözcüklerinin ve sessizliklerinin her birinin kökü, bizim içinde karıştığımız ortak içsel kitledeydi. Jean'ın, yayılması, parıldaması olmayan, içimizdeki en kişisel, en gizli şeylerle yoğunlaşmış, her zaman çok yakından söylenmiş ve korkunç bir içe işleme gücüne sahip bu dilin ezici ağırlığından kurtulmak için kaçtığından kuşku duymuyorum. İliklerine kadar işleyen bu kaçınılmaz bombardımana o, ikiz olmayan toplulukların "menuet"sini, madrigalini, yapmacıklı tatlı dilini yeğledi. Bundan ötürü onu nasıl kınayabilirdim ki?

Not: İnsanların konuşması, hayvanların dilsizliği ile tanrıların sessizliğinin yarı yolunda yer alır. Ancak, bu dilsizlikle bu sessizlik arasında belki bir yakınlık, hatta bir gelişme umudu vardır; ama konuşma, yaptığı baskınla bunu sonsuza dek yok ediyor. Küçük çocuğun hayvanlara özgü dilsizliği, eğer çocuk toplumun gürültüsünü öğrenirken acemilik dönemi onu çaresiz olarak başka bir yola sürüklemeseydi, belki Tanrı'ya özgü sessizlik şeklinde gelişecekti. Başlangıçtan gelen, ilk dilsizlik, biz bu dilsizliği paylaşan iki kişi olduğumuz için, olağanüstü, masalsı, tanrısal gelişme olanaklarına sahipti. Onun aramızda olgunlaşmasına olanak verdik, o bizimle birlikte büyüdü. Jean'ın ihaneti olmasaydı, o iki organım kesilmeseydi bu dilsizlik nereye varırdı? Bunu hiç kimse, hiçbir zaman öğrenemeyecek. Ama şimdi şu şezlongdan ayrılamaz durumdayken, çabaladığım şey, anlam bakımından zengin bir sessizliğe yeniden kavuşmak, daha iyisi, bu sessizliği o kahrolası günde zaten ulaşmış olduğu yetkinlikten daha parlak bir yetkinliğe taşımak. Bu girişimde yalnız olmam serüvenimin biraz çılgınca paradoksudur. Ama gerçekten yalnız mıyım?

Paul

Bep, oynuyor musun? Bu çocuksu buyruğu, bu büyüleyici formülü, gerçekte ikizlik düzenine yeniden dönmeye, o büyük ikiz oyununu oynamaya, kurallarını uygulamaya bir çağrı, bir zorlama olan bu uydurma soru tümcesini alçak sesle söylüyorum. Ama bu söz artık büyüsünü yitirdi. Ben öykümüzü saati saatine izliyor ve arıyor, arıyor ve ikiz

kardeşim, senin başına gelen, Bep oyununu da bozacak nitelikteki her şeyin, senin içine, daha sonra, yıllar sonra, ikizlik hücresini çatlatacak ayrılık tohumlarını bırakmış her şeyin dökümünü yapıyorum.

Böylece o *panayır vaftizi*nin, senin için çok önem taşımasaydı unutmuş olacağım o karşılaşmanın anısını yeniden yaşıyorum. Yüreğimin derinliklerinden fırlamış, net, kesin reddedişim, eğer sen, bir biçimde evet dememiş olsaydın, ah, apaçık ama –ki bu da daha az önemli değil– senin derin varlığına bir boyun eğme, sana özgü kaçınılmaz bir eğilimin göstergesi bu evet ağzından çıkmamış olsaydı, ne bir iz bırakır, ne de bir sonuca varırdı.

Savaştan birkaç yıl önceydi. Demek ki sekiz yaşlarındaydık. Paris'te Edouard'la birlikte ikimiz birkaç gün geçirmiştik ve Bretagne'a dönme zamanı geldiğinde, aile arabası Paris'in batı çıkışında, tam da Neuilly'de, yorgunluk belirtileri gösterdi. Edouard karşımıza ilk çıkan tamirhaneye başvurmuştu. Tamirhane sahibinin adını unuttum –kuşkusuz adını duymamıştım da, ama öyle olsa bile, anılmaya değer o akşam ve o geceyle ilgili hiçbir önemli ayrıntı aklımdan çıkmadı. Bu tamirhanenin adı Balon Tamirhanesi'ydi. Buraya Porte des Ternes Meydanı'na 1871 yılında Paris'in kuşatılması sırasında balon pilotlarının anısına dikilmiş kaba bir tunç anıt dolayısıyla bu ad verilmişti. Şimdiye kadar o tamirhanenin sahibinden daha iğrenç bir şey görmedim*. Dev gibiydi adam; siyah düz saçları alnını örtüyor, kâğıtların uçmaması için üstlerine konulan o cam nesne gibi kalın camlı gözlüğü, koyu esmer yüzünü kapatıyordu. Ama özellikle elleri insanı etkiliyordu. Alçı işçilerinin elleri gibi, insanı boğarak öldüren birinin elleri gibi güçlü ve kabaydı elleri; şu farkla ki ne beyaz ne de kırmızıydılar, kararmış makine yağı gibi karaydılar. Adamın yaşlı Renault motorumuzun sesini dinleyişini, Arap'a benzeyen birine buyruklar verişini izliyorduk. Tiksinmiştim, tarifsiz bir korkuya da kapılmıştım, çünkü adam çok büyük bir güce sahipmiş gibi görünüyordu. Bu sanki yalnızca ne fiziksel ne de tinsel –ah, hayır!– bir güçtü, onun içine yerleşmişti; görünüşe bakılırsa, adam bu gücün hem sahibi hem de kölesiydi, ama aslında onun kendi malı değildi bu güç. Burada yazgı denen şeyin söz konusu olduğunu düşünüyorum. Evet, bu adamın içinde yazgıya bağlı, kaçınılmaz bir çekim gücü vardı.

Adam sanki seni eğlendiriyordu. Sen beni üzen bir hafiflikle, onun davranışlarında anormal olabilecek her şeye gülmeye hazır gibi görü-

* *Kızılağaçlar Kralı* adlı romana bakınız. (Yazarın notu)

nüyordun. Zaten bu anormallik ortaya çıkmakta gecikmedi. Simca marka küçük bir araba hareketlerini engellediği için, adam arabayı ansızın arkasından tutup yukarıya kaldırdı ve duvara dayadı. Senden esirgediğim bir duyguyu bu kez paylaştığımızdan emin olmak ister gibi bana bakıp ansızın kahkahayı bastın. Ama bu kahkahan, adam o koskocaman ellerini iki yana açıp da bir an yağ içindeki bu nesnelere bakarak iğrenç bir jestle onları yüzüne götürüp kokladığında hemen kesildi. İşte o yazgı düşüncesi özellikle bu sırada bana kendini zorla kabul ettirdi, çünkü dev adam el falına bakan bir falcı kadınmış da korkunç yazgısını ellerinden okuyormuş gibiydi. Ne var ki bu yazgı o ellere ince çizgiler halinde yazılmamış; yağlı çamur, kara, kaba ve dayanılmaz güçlü çizgiler halinde işlenmişti.

Üçümüz birlikte tamirhaneden çıkarken, arabayı ancak ertesi gün öğleyin gelip almamız kararlaştırılmış olmasına karşın, pekâlâ bu korkunç kişiden kurtulduğumuzu umuyordum. Maria-Barbara'ya telgraf çekmek için postaneye gittik. Yeniden sokağa çıktığımızda Edouard değişmişti. Beklenmeyen bir şeyin verdiği sevinç, yaşanacak olan bu akşam, bizim orada bulunmamız onun yüzünü bir bardakta ışıldayan şampanya gibi ışıldatıyordu. Ah, zarif ve saf Edouard! Bu telgrafı Çınlayan Taşlar'a göndererek iyi kocalık görevini yerine getirdikten sonra kendisini ansızın tatilde, verilen çok kaliteli bir partinin keyfi içinde hissediyor, zekice ve kurnazca gülümseyerek parmaklarıyla ince bıyığını sıvazlayıp havayı içine çekiyordu.

– Sevgili çocuklarım, dedi, geriye çözmemiz gereken bir sorun kalıyor: Bize yaraşır bir restoran bulmalıyız!

Edouard elbette çabucak buldu bu restoranı; çünkü o, restoranların kapısında asılı mönülerde yazılanları bir bakışta anlamaya alışık bir iyi yemekler uzmanıydı. Akşam yemeği doğrusu biraz uzun sürdü, hem de biraz fazla yemiştik, ama Edouard'ın aldığı keyif öylesine bulaşıcıydı ki sıkılmak aklımıza gelmiyordu, hatta şef garson için bize birbirinden ayırt edilemez ikizler olduğumuzu gösteren o tiksindirici numarayı yaptırdığından ötürü onu hemen bağışlamıştık.

Dışarıya çıktığımızda hava kararmıştı. Edouard doymak bilmez biri gibi yeniden bir şeyin kokusunu almıştı. Herhalde nefesli sazlarla çalınan kimi halk havalarını duymuş olmalı ki "Panayır! Neuneu panayırı! Gidelim mi oraya?" dedi işaretparmağını kaldırarak.

Ve bizi büyük bir sevinç içinde oraya doğru sürüklemeye başlamıştı bile. O gün hiç kuşku yok mutluluktan uçuyordu!

Ben panayır eğlencelerinden her zaman tiksinmişimdir; bu eğlenceler en yüksek noktasına varmış bir şiddetle, yaşamımda tam bir sorun olmuş ayrılığı, sürgünü simgeler. Buralarda, bir yanda, ciyaklayan bir karanlık içinde yitmiş adsız bir kalabalık vardır; bu kalabalıkta herkes kendisini zarar görmez gibi hissettiği ölçüde bayağılığa daha uygun bir hal alır. Öte yanda ise ister soluk renkli tütüsü altında bacakları soğuktan mermer gibi damarlı hale gelmiş küçük bir dansçı kız isterse kolları ve burnuyla gorili andıran bir zenci boksör söz konusu olsun, podyumlara çıkmış, çiğ ışıklar içinde yüzen, yalnızlıkları ve dertleri içinde donup kalmış insanlar, ucubeler gözümüze çarpar. Peki ama biz, birbirinden ayırt edilemez ikizler, tüm ikiz olmayanlar için şaşkınlık, merak ve eğlence konusu olan biz neden orada değildik?

Bu sorunun yanıtını, o akşam Edouard'ın bizi içine sürüklediği, "dünyada eşi görülmemiş birkaç doğa olayı" gösterilen bir barakada aldık. Birtakım kaba numaraların yanında –belden aşağısını üstü balık pullarıyla kaplı bir kılıfın içine gizlemiş küçük bir kız, denizkızı oluyordu– iki ya da üç sakat –bir "cüce" çift, dünyanın en şişman kadını, yılan-adam– sıkıcı bir biçimde gösteri yapıyordu. Ama Jean-Paul'ü çeken şey, alevin kelebeği çekmesi gibi, bir camlı dolapta gösterilen ucubeler tarihinin en fantastik yapışık ikizlerine ait mumyalanmış korkunç bir kadavra koleksiyonu (ya da sözümona mumyalanmış kadavralar, çünkü bugün bunlar balmumu ve deriden yapılma mankenlerdi diye kuşkulanıyorum) oldu. Böylece göğüs kemiklerinden yapışık iksifopajlar, kaba etlerinden yapışık piropajlar, alınlarından yapışık meiopajlar, enselerinden yapışık sefalopajlar hayranlıkla izleniyor ve gösteri bir tek gövde üstünde iki başlı, iki bacaklı ve dört kollu ünlü İtalyan Tocci kardeşlerle doruk noktasına varıyordu.

Edouard bu gösterinin bizim için tiksindirici yanları bulunabileceğini anlamamış olabilir mi? Vitrinlere sinekler gibi yapışmış durumda kalmıştık ve o bizi buralardan ayrılalım diye biraz itip kaktıysa da bunu hem utandığı hem de yalnızca sabırsızlandığı için yaptığına inanmak istiyorum. Ama sevgili ikiz kardeşim, hâlâ inanıyorum ki ikizliğin belki de yalnızca bir sakatlık, bir biçimsizlik olduğunu sana ilk kez esinleyen şey o yapışık kardeşlerle karşılaşmamızdı. Büyük sınav ise seni oradan birkaç metre uzakta bekliyordu.

Onu önce sen tanıdın.

– Ah, bakın! Tamirhanenin sahibi!

Lekeli iş tulumunu değiştirip koyu renkli bir pantolon ve kiri gös-

termediği için yıkandığından her zaman kuşku duyulan türden koyu mavi renkli kaba bir gömlek giymişti. Ama başını bize doğru çevirdiğinde, hamalları andıran silueti ve kalın camlı gözlüğü onu kesin olarak tanımamız için yeterliydi. Acaba o bizi tanımış mıydı? Sanıyorum tanımıştı –hem ikizleri fark etmemek olanaksızdı– ama tanımazlıktan gelmeyi yeğledi.

O güç deneme oyunlarından birinin yanındaydık; burada içine oldukça ağır dökme demir doldurulmuş küçük bir yürüyen arabayı yokuş yukarı rayların üstünde iterek fırlatmak söz konusuydu. Rayların ucunda, nişan tahtası görevini yapan bir gemi, eğer araba kendisine ulaşıp çarparsa devriliyordu. Tamirci, görevlinin eline bir kâğıt para sıkıştırdı ve arabaya en ağır yükü doldurttu. Sonra, bacakları kadar kalın kollarıyla, açıkça bir çaba göstermeden, arabayı büyük bir gürültüyle geminin bordasına gönderdi; gemi patlayarak devrildi. Adam, daha sonra, besbelli bu önemsiz gösterinin olanaklarını tüketmiş olmalı ki, kararsız adımlarla oradan uzaklaştı.

Tamircinin büyük başarısını yarışmacıların çevresinde toplanmış olan küçük grupla birlikte alkışlamıştın. Edouard bizi "fuar treni"ne götürmek istiyordu. Tamirciyi izleyen seni de bizim izlememiz gerekti. Böylece çok büyük harflerle yazılmış şu kaba ve gizemli adı taşıyan, tümüyle kapalı yüksek bir yere geldik: ROTOR. Buranın iki girişi vardı. Gösterişli ve paralı olanı geniş bir tahta merdivene açılıyordu. Öteki ise gösterişsizdi, toprak düzeyindeydi ve parasızdı. Tamirci, Roma sirklerinin yırtıcı hayvanlarının koridoruna benzeyen ikinci girişe doğru yöneldi; gözlüğünü çıkarıp cebine koydu, sonra eşikten geçmek için eğildi. Sen oldukça tuhaf, şüpheli birkaç yeniyetmeyle onu izledin.

Ben şaşkınlık içinde başımı Edouard'a doğru kaldırdım. Seni bu çukurda izleyecek miydik, yoksa orada tek başına kendini tehlikeye atmana izin mi verecektik? Edouard gülümsedi ve beni paralı girişin merdivenine doğru sürükleyerek göz kırptı. Bir an için rahatladım. Rotor'un ne olduğunu ve senin de hiçbir tehlikeyle karşı karşıya bulunmadığını biliyordu. Peki neden biz de senin ardından gitmemiştik?

Bu gösteri yerinin özelliği dikine yerleştirilmiş bir silindirde toplanıyordu. Para ödemiş olan izleyiciler, bu bir tür cadı kazanından yüksekte bulunuyor ve dip tarafta toplanıp gösteriyi yapacak olanları –küçük kapıdakileri– görebiliyorlardı. İşte böylece oldukça hoşnut görünen ve tamirciden bir adım bile ayrılmayan seninle işaretleşebildik. O

çukurun dibinde altı kişi kadardınız; çoğunlukla cılız yeniyetmelerdiniz; öyle ki, siz dikkati çekiyordunuz; sen narinliğinle, tamirci ise iriliğiyle. İşte işkence bu sırada başladı.

Şimdi silindir gitgide çoğalan bir hızla kendi etrafında dönüyordu. Sizi hemen iç duvarlara doğru atan merkezkaç kuvvete karşı koyamaz oldunuz. Bir çevrintiye kapılarak, gitgide daha boğucu, görünmez bir kitle tarafından ezilip sinekler gibi duvara yapışmıştınız. Döşeme ansızın ayaklarınızın altından kaydı ve yaklaşık iki metre aşağıya gömüldü. Ama döşemeye hiç gereksiniminiz yoktu. Yüzünüzün, göğsünüzün, karnınızın üstünde her geçen saniye daha da ağırlaşan korkunç bir ağırlıkla boşlukta asılı kalmıştınız. Benim için bu gösteri korkunçtu; çünkü senin, her zamanki gibi ikizlik gücüne yükselmiş sıkıntılarını hissediyordum. Sırtüstü, çarmıha gerilmiş gibi yatıyordun, ama yalnızca ellerinden ve ayaklarından değil; bedeninin tüm yüzeyiyle, hatta tüm hacmiyle çarmıha gerilmiş gibiydin. Bu işkenceden teninin bir tek atomu bile kurtulamıyordu. Sol elin boylu boyunca gövdenle kaynamış, ona karışmıştı; yüzüne kadar yükselen, saca yapışık ve avuç içi dışarıda, rahatsız durumda olan sağ elin ise canını acıtıyordu, ama harcayacağı hiçbir çaba onu bir milimetre bile kıpırdatamazdı. Başın, tamirciye doğru, sağa dönüktü –bu da herhalde bir rastlantı değildi. Adamdan gözlerini ayırmıyordun; ama şunu da kabul etmek gerekir ki, bu gösteri zahmetine değerdi.

Tamirci, yavaş yavaş, tutuk hareketlerle (tutukluklar hareketlerin çok büyük bir çabaya mal olduklarını gösteriyordu), ayaklarını kaba etlerine yaklaştırarak dizlerini bükmüştü ve iradesinin bilmem hangi mucizesiyle çömelmeye çalışıyordu. Ellerinin sürünerek dizlerine doğru geldiklerini, baldırları boyunca kaydıklarını, birleşip kenetlendiklerini gördüm. Sonra, tüm bedeni yapıştığı kenardan ayrıldı, tepetaklak düşmeye hazırlanıyormuş gibi öne doğru devrildi, ama merkezkaç kuvvet onu alıkoyuyordu. Tortop olmuş bedeni yavaş yavaş açılmaktaydı. Adamın doğrulmaya çalıştığını, kalkmak istediğini, bunu başardığını çok büyük bir şaşkınlık içinde gördüm. O şimdi, hepinizi ezen, görünmeyen koskocaman bir tabanla savaşarak bacaklarından destek almış, beli bükülmüş, ama dünya tarafından ezilmiş olup da ağır ağır kalkarak bu dünyayı omuzlarına alan Atlas gibi, yavaş yavaş doğrulmuş, i harfi gibi dik, kolları bedenine yapışık, ayakları bitişik durumda, bu korkunç kazanın içinde, karabasanlara özgü bir hıza kapılmış durumda ayakta duruyordu. Bu daha bir şey değildi, çünkü bu zahmet-

li manevrayı tamamlar tamamlamaz bir başkasına başlıyordu. Ağır ağır dizlerini büktü, eğildi, çömeldi ve sol elini senin sağ eline doğru uzatıp onu yakaladığını ve sacdan kurtardığını, senin parçalanman tehlikesi pahasına seni kendisine çektiğini büyük bir korkuya kapılarak gördüm. Öyle ki, sol kolunu senin koltukaltlarından, sonra da sağ kolunu dizlerinin altından geçirip öncekinden çok daha büyük bir çabayla doğrulmaya başladı. En ürkütücü olan şey de merkezkaç kuvvetle korkunç derecede deforme olmuş yüzüydü. Saçları şiddetli bir duş altında yapışmış gibi başının çevresinden sarkıyordu. Morarmış, adamakıllı pörsümüş gözkapakları Çingene yüzüne benzeyen yüzünün çıkık elmacık kemiklerine kadar iniyordu; biçimi bozulmuş, pörsümüş, gevşemiş yanakları alt çenesi boyunca boynunun üstünde gezinen deri torbalar oluşturuyordu. Sana gelince, sen adamın kollarında yatıyordun; solgun, gözlerin kapalı, ölmüş gibi. O sacın üstünde ezilme, o görünmez ökseden kurtulma ve şimdi de, bu yumuşamış orospu yüzüne benzeyen yüzün altındaki, tarihöncesi hayvanların kollarını andıran kolların sıkıştırması... Başına gelen bu üç yıkım, sanki bu ölümü haber veriyordu.

Çile çekmiş olan öteki yarışçıların yavaş yavaş yere doğru kayarak gittiklerini ve kendilerini ayağa kalkmaktan alıkoyan bir dönme devinimine kapılmış durumda, teker teker, eklem yerlerinden çıkmış kuklalar gibi, oldukları yere yığıldıklarını görünce silindirin hızını yavaşlattığını anladım. Bu sırada tamirci yerde şaşırtıcı bir hafiflikle sıçrıyor ve merkezkaç kuvvetin hâlâ duyulan etkisine karşı koymak için bedeni öne doğru eğilmiş durumda, beşik gibi kollarında tuttuğu ikiz kardeşimin cansız, rengi kaçmış bedeninden gözlerini ayırmıyordu. Silindirin dönmesi durduğunda, sevecenlik ve üzüntü dolu bir yumuşaklıkla seni yere bıraktı.

Dışarıya ilk çıkanlar arasında olmalıydı ki, seni beklemek üzere alçak kapıya gittiğimizde onu bir daha göremedik. Aslında serüveninden oldukça gururlanmış olan sen, bir hayli neşeli görünüyordun. Herhalde bazı kaygılara kapılmış olan Edouard yaptığı şakalarla, haykırmalarla rahatladığını belirtiyordu. İşte, çevremdeki her şeyin devrildiğini bu sırada fark ettim. Bir baş dönmesi, bir bulantı gelmişti bana. Bayılarak Edouard'ın ayaklarının dibine yığıldım. Zavallı Edouard! Bir türlü başı dertten kurtulamıyordu!

– İllallah şu iki çocuktan, diye homurdanıyordu. Biraz önce Jean, şimdi de Paul. Bu işten bir şey anlayana aşk olsun!

Ben bu işten bir şey anlamış olduğumu sanıyorum, ama bu zayıf ışığa ulaşıncaya kadar yıllar ve birçok deneyim gerekti benim için. Senin benden kopmanı Denise Malacanthe ile olan o pis aşkına bağlayan önyargıdan kendimi iyi korudum. İhanetin daha uzağa, daha masum bir yaşa kadar gittiğini düşünmenin olaya fazla dar bir bakışla, özellikle çok fazla yakından bakmak olduğunu iyi biliyordum, çünkü çocuklukta her şey belirsizlikler içinde olup biter ve en büyük yanlışlar her zaman tam bir masumiyetle yapılır. Düşüncelerim beni o panayıra, o iğrenç dev gibi adamla karşılaşmaya, seni merkezkaç kuvvetin görünmeyen etkisinin batağından kurtardıktan sonra başına açtıklarına bundan böyle kesin bir önem vermeye itiyor.

Bu son satırlardaki sözcüklerin her biri tartılmaya, incelenmeye değer. Örneğin *panayır* eğlencesi. Bu iki sözcük aslında sokak eğlencesi, *dışarıdaki* eğlence anlamını taşır; başka bir deyişle de ikizlik hücresinin dışında olup biten ve o başka yer tutkusunu, ne bileyim, durmadan bana yinelediğin uzak yerlerin o harika sertliğini içeren şeylerin göz alıcı çekiciliğini belirtir.

Ne var ki tamircinin kişiliğini, yapısını, gizemli davranışını özellikle şimdi daha iyi anlıyorum. Bu adam, sevgili kardeşim, yalnızlığı, özgünlüğü, bir yazgıya tam ve acımasızca bağlılığı, kısacası bize aykırı olan her şeyi, ikizliğin özüne aykırı olan her şeyi doruk noktasına vardırdı. Jestlerini, davranışlarını yorumlamak çok kolay. Seni bir yengeci deliğinden çeker gibi, bir çocuğu doğum sancıları çeken annenin karnından çekip alır gibi kurtararak kucağına aldı; kendisi yer çekimini yok eden çok büyük bir güçle ezilmiş durumdayken seni o korkunç konuma *–yatay olarak ayakta konumuna–* getirdi. Bu adam bir köle, hem de yalnızca bir köle değil, bir katil; bunun kanıtı olarak da ancak o dev gibi cüssesini gösteriyorum.

İşte çok yeni, şaşırtıcı, üstelik keyif verici bir gizi, bana kısa bir süre önce açıklanan ve ikimizi ilgilendiren, yalnızca bizi ilgilendiren, bizi yücelten bir gizi seninle paylaşmak istemenin zamanı geldi. Bize, yani sana ve bana, hep küçük çocuk gözüyle baktılar. Bebekken "Bunlar ufak tefek, ama çevik" diyorlardı. Bu sözde ufak tefeklikten hiçbir zaman kurtulamadık. Tüm eğitimimiz boyunca aldığımız notlar açısından sınıfın birincisi, ama boy açısından sonuncusu olduk; yeniyetmelik çağına geldiğimizde de yüz altmış beşer santimlik boylarımızla jokey kategorisine sokulduk. Ama doğru değil bu! Biz küçük değiliz, biz olmamız gerektiği gibiyiz, normaliz; çünkü *masumuz*. Anormal dere-

cede uzun boylu olanlar, ötekiler; ikiz olmayanlar; çünkü böyle bir boy onların şanssızlığı; onların suçluluğuna uygun bir fiziksel kusur.

Şu harika sözü dinle de içerdiği çok önemli şeyleri bir değerlendir: Her insanın başlangıçta bir ikiz kardeşi vardır. Her gebe kadın karnında iki çocuk taşır, ancak bunlardan daha güçlü olanı kendisiyle her şeyi paylaşması gereken bir kardeşin varlığını hoş görmez, onu annesinin karnında boğar, boğduktan sonra da yer ve dünyaya bu ilk cinayetle lekelenmiş, yalnızlığa mahkûm edilmiş ve o canavar cüssesiyle lekesi ele verilmiş olarak tek başına gelir. İnsanlık, evet, bu koskocaman elli, yamyam dişli canavarlardan oluşmuştur. Bu canavarlar da kardeş öldürerek tarih denilen bir sürü şiddet ve cinayet olayını başlatıp, yalnızlık ve vicdan acısı içinde çılgına dönmüş durumda dünyada dolaşıp duruyorlar. Yalnızca biz, anlıyor musun beni, yalnızca biz masumuz. Yalnızca biz el ele tutuşarak ve dudaklarımızda kardeşçe bir gülümsemeyle dünyaya geldik.

Ne yazık ki içine düştüğümüz canavarlar dünyası bizi hemen her yandan kuşattı. Hébihens'in ötesinde yalnızca gündönümünde gelgitlerin ortaya çıkardıkları yarı yarıya kuma batmış o iki direkli gemi çıpasını anımsıyor musun? Bu çıpayı her defasında daha çok aşınmış, daha çok kemirilmiş, suyosunlarıyla ve kabuklu küçük deniz hayvanlarıyla daha çok yüklü bulur ve su ile tuzun, zamana karşı koyması için çelikten dövülmüş bu kocaman çelik nesnenin hakkından gelinceye kadar acaba daha kaç yıl geçecek diye merak ederdik. Gökten inmiş ikizler de bu çıpaya benzer. Sonsuz bir gençlik, sonsuz bir aşk için yaratılmışlardır. Ama yalnızlıkları yüzünden diyalektik aşklara mahkûm insanların yıpratıcı atmosferi, ikizlere, o arı madene karşı savaş açar. Bizim yaşlanmamamız gerekir, biliyor musun? Yaşlanma, bir gün yerlerini çocuklarına bırakmak zorunda kalacak ikiz olmayanların hak ettiği bir yazgıdır. İkizler, o kısır ve sonsuz çift, sürekli bir sarmaş dolaş olma içinde birleşmiş olan ikizler –arı kalsalardı– bir takımyıldızı gibi hiç bozulmayacaklardı.

Ben ikizlik hücresini korumakla görevliydim. Bu görevimi yerine getiremedim. Sen senin için aşk değil, zulüm olan bir ortak yaşamdan kaçtın. İkiz olmayanlar, seni baştan çıkarmak için sana işaret yapıyorlardı. Bunlardan en güçlü olanı seni dev gibi bir merkezkaç aygıtın, o cadı kazanının dibinden alıp kollarında havaya kaldırdı ve kaba, korkunç bir vaftiz teknesinin üstünde tuttu. Panayır vaftizi oldun. O zamandan başlayarak da kaçaklığa adanmıştın. Denise Malacanthe'ın,

sonra da Sophie'nin yaptıkları tek şey senin kaçışını yüreklendirmek oldu.

...

İnsanları kendini sevdiğin kadar seveceksin. İkiz olmayanların Hıristiyan ahlâkının bu ilk buyruğundan ne anlayabildiklerini merak ederim. Çünkü bu buyruk, ancak şu ilk üç sözcüğünde açıklanabilir gibi: Kendini sevdiğin kadar. Bu, herkesin kendini gerçek bir aşkla; yürekli, soylu, çıkar gütmeyen bir iyilikseverlikle sevmesi gerektiği anlamına mı geliyor? Kendini sevmeyi ancak bunu başkalarına doğru yaymada bir kısıtlama olarak; kişisel çıkarını geri çekme, cimrice tutma, egoistçe bir gözetme hareketi olarak anlayabilenlerin anlaşılmaz paradoksu. Bu özsaygıyı ikiz olmayanlar çok iyi bilir ve bunun karikatürlere özgü çirkinliğini açıkça belirten kurnazca formüllerle dile getirirler: "Önce can, sonra canan", "İnsanın kendinden başka dostu yoktur", "Sen kendine yardım et, Tanrı da sana yardım edecektir" gibi. Bu insanlar ne zaman aynalarının karşısına geçseler, isteyerek ya da zorla, bu karikatürle hep karşılaşırlar. Sabahleyin uyanıp da uykularının mutlak yalnızlığına adanmış saatler boyunca şişmiş, kirlenmiş yüzlerine o aynalarda bakarak sevinç duyabilen kaç kişi vardır aralarında? Tuvaletle ilgili tüm jestler, tarak, ustura, sabun, su; bunlar gecenin kendilerini içine daldırdığı o yalnızlık uçurumundan kurtulup topluma saygın bir biçimde yeniden katılmak için harcanan gülünç çabalardır.

Oysa biz... Bizi kendimizin dışına sürükleyen hareket, gençliğimizin atılımı, dipdiri güçlerimizi çevremize verme; bu suyu bol çeşme öncelikle ve özellikle yalnızca ikiz kardeşlerin çeşmesidir. Hiçbir şey alıkonulmamış, her şey verilmiştir, ama hiçbir şey yitmemiştir, her şey korunmuştur, öteki ve kendisi arasında hayran olunacak bir denge içinde. İnsanları kendini sevdiği kadar sevmek ha? Bu olmayacak şey, bizim yüreğimizin özünü ve onun atışlarının yasasını dile getiriyor.

VII
Filipin incileri

Alexandre

La Brèche-au-Loup ve Bernard'ın kızışmış dişi fili Adèle, o kibar fil bakıcısı, o çekingen komiser, Issy-les-Moulineaux'nun o yakıcı cehennemi, Thomas Koussek ve üç Ahit arasında koşan o ruh –doğrusu, Paris'te geçirdiğim bu yirmi dört saat boyunca zamanımı boşa harcamadım–. Ama yine de o karşılaşma ve açıklamaların hayhuyu belleğimde çocuksu ve tekdüze bir yakınmayla örtülü; bu yakınma öylesine derin ki, tüm geri kalan şeyleri önemsiz şeyler düzeyine indiriyor. Saint-Gervais Kilisesi'nin bulunduğu mahalleye gitmedim; Barres Sokağı'ndaki o pencereye doğru başımı kaldırmadım; pencere karanlık olduğu için zavallı sevgilimin ben safahate dalmışken uyuduğunu sanabilirdim. Ama bu Paris'e dönüş, benim o küçük üzüntümü depreştirdi ve beni hem tatlı hem de acı anıların içine gömdü.

Bu anılardan biri, kuşkusuz bana kalan eski anılardan; çünkü herhalde iki ya da üç yaşında olduğum bir döneme kadar uzanıyor. O yaşlarda küçük bir erkek çocuğuna sahip henüz genç bir kadın, bu çocukla birlikte bir kız kardeş ya da koca ile yaşayabileceği gizli ve hoş bir yakınlıktan daha gizli ve hoş bir yakınlık içinde yaşıyor. Bu çocuk artık tümüyle bir bebek değil; artık altına yapmıyor; bir tavşan gibi kısa ve hızlı adımlar atıyor; gururdan kıskançlığa kadar her çeşit insani duygu yüzüne yansıyor. Ama henüz o kadar küçük ki! Henüz bir büyük adam değil, hatta bir delikanlı bile değil. Henüz konuşamıyor, hiçbir şeyi de anımsamayacaktır.

Ama ben anımsıyorum. Babamla erkek kardeşlerim işe ya da okula gittiklerinde biz, annemle ben, yalnız kalıyorduk. Annem yeniden yatıyor, ben de sevinç çığlıkları atarak annemle babamın yatağına tırmanıyordum. Kadına saldırıyor, başımı göğüslerinin arasına itiyor, tombul bacaklarımla onun o yumuşacık karnını çılgınca tekmeleyip duruyordum. Kadın da heyecandan soluğu kesilmiş durumda gülüyor, beni göğsüne bastırarak o düzensiz hareketlerimi durduruyordu. Bu, sevgi dolu bir savaştı; sonunda yenik düşüyordum, çünkü bu denli tatlı bir sıcaklık azgınlığımın hakkından geliyordu. İçgüdüsel olarak, aynı yerde, henüz bana yabancı olmayan dölüt konumunu alıp yeniden uyuyordum.

Daha sonra annem banyoyu suyla dolduruyor ve muslukları kapatıp beni çeneme kadar yükselen suyun içine oturtuyordu. Kalçalarım banyonun dibinde kayarsa su yutacağımı önceden bildiğim için hareketsiz ve dimdik duruyordum. Zaten annem de hemen geliyor, banyoya girip oturuyordu. Bu da önemliydi, çünkü bu sırada su birkaç santimetre yükseliyor ve annemin suya gömülmeyeyim diye beni kaldırıp kucağına alması gerekiyordu. Bu anıya tüm canlılığını kazandıran ve onun bunca yılı aşmasını sağlayan, özellikle suyun burnuma kadar yükselişinin bana verdiği büyük korkuydu. Bunları kafadan uydurmuyorum, çünkü yirmi yıl sonra bu sahneyi aile içinde anımsattığımda annemin bunun gerçekleştiğini çılgınca yadsıyarak utancından kıpkırmızı kesildiğini görmenin şaşkınlığını yaşadım. Daha sonra bu anının onunla paylaştığım bir gizliliğin parçası olduğunu ve bunu açığa vurmakla bağışlanamaz bir hata işlediğimi anladım. Bu anıyı onunla baş başa olduğumda bile hiçbir zaman anıştırmamam gerekirdi. Tüm çiftler arasında söylenmeden anlaşılan ve kutsal olan bir tür çekince söz konusudur. Eğer bunlardan biri sessizliği bozarsa, çaresiz olarak bir

bağı da koparmış olur.

Daha yeni bir başka anı da benim o küçük üzüntümle ilişkisinden ötürü bana daha yakın. On yaşlarında olmalıydım. Bir akşam annem beni korkunç, sonu gelmez bir üzüntünün içinde ezilmiş durumda yakaladı. Beni okşamak istedi, onu şiddetle ittim: "Oh, hayır, seni istemiyorum, özellikle de seni!" Çok kaygılanan annem bana sorular sordu, ne olduğunu anlamak istedi. Sonunda açıklamaya razı oldum.

– Bir gün öleceksin diye ağlıyorum.

– Elbette, yavrum, herkes gibi ben de öleceğim, ama şimdi değil, daha sonra, belki çok uzun zaman sonra.

Gözyaşlarımı yine tutamıyorum... "Kuşkusuz, ama daha sonra." Bu iki savdan yalnızca birincisini; tek gerçek, kesin ve mutlak olanını kabul ediyorum. Öteki –"şimdi değil, daha sonra"– kabul edilemez, uydurma ve kaçamak; "kuşkusuz"u unutup yalnızca "daha sonra"yı alıkoyabilmek için yetişkin insanın tüm havailiği gerekli. Mutlak içinde yaşayan çocuk açısından "kuşkusuz" zamana bağlı değildir, şu andır, tek otantik gerçekliktir.

*

İki otelime, Terminus ve Vinççilerin Buluşma Yeri'ne, Truva Savaşı'ndan ve Odyssea'dan sonra İthaka'ya dönen Odysseus'un duyduğu mutluluğa benzer bir mutluluk duyarak yeniden kavuştum. İlk gecemi önceden düşündüğüm gibi Terminus'ta geçirdim; öyle yapmam gerekirdi, çünkü bir yolculuğun, tam da gara bitişik olan ve göçebeliğin sonunu trenimin lokomotifinin gelip rayların sonundaki rampalara vararak dayanması kadar kesin bir biçimde belirten bu tür otellerde son bulması hoşuma gider. Benim gibi mobilyalı pansiyonlara mahkûm bir göçebe için bu Terminus Oteli'nin ferahlatıcı, dinlendirici bir yanı var; insan burada göçebelikten kurtulup yerleşik olabiliyor.

Benim yokluğumda –aslında bu yokluk çok kısa sürdü, ama bu sırada Paris'teki karşılaşmalar ve birtakım olaylar nedeniyle bana uzun sürmüş gibi geldi– işler pek az ilerlemişti ve elbette başlangıçta işe aldığım adamlarımın neredeyse üçte biri doğada yok olmuştu; bu da beni yeniden Vinççilerin Buluşma Yeri'ne götürdü; bu otel benim için hemen beklenmedik bir kaynak oldu; buradan elimden geldiğince Eustache Lafille'den başlayarak Daniel gibi toplayabildiğim aylakları yeniden işe aldım. Eustache o bayırın eteğinde karındeşen (delici) olarak

yeniden yerini alacak; Daniel de pek az anlaşılan, kim bilir hangi karanlık niyetini gerçekleştirmek için ona nasıl olursa olsun yardım edecek. Bunun pek önemi yok. Asıl olan benim onları, avımı ve avımın avını, o Şeytan Çukuru'mda birlikte bulundurmam. Fransız dilinin en güzel sözcüğünün üç kez yinelenmesinden oluşan bu üçlü –avım, avımın avı–, içimde nasıl da şarkılar söylüyor, nasıl da ağzımı tatlandırıyor! Bu otel benim yurtluğum oldu; gün içinde gidiş gelişleri her akşam mitinglere ya da önemli hazırlık akşamlarına dönüşen "Surin ekibi" de bu yurtluğun tuhaf insanlarını oluşturdu. İş bittiğinde ben uzaktan yetkili gözlemci olarak orada hazır bulunuyor, ardından yeniden Terminus Oteli'ne dönüyorum. Çöp yakma fabrikasının görünüşü dehşet salmayı sürdürüyor; ben de Issy'ye yaptığım ziyaretten hiç söz etmedim, çünkü vereceğim rapor paçavracılarımı çılgına döndürebilir, hem de bu ziyaret benden kuşkulanılmasına yol açabilirdi. (Beni Issy'ye gitmeye iten bu tür bir merakı nasıl anlatabilirdim?)

Grev düşüncesi bu adamların kalın kafasında gelişiyor. Yavaş yavaş, ama sağlam bir şekilde, belediyeden çöp yakma fabrikası projesinden vazgeçilmesi konusunda kesin bir taahhüt koparmaya yönelik bir eylem ilkesini art arda kabul ediyorlar. Ama elbette zihinleri şaşırtmak önemli; grevcilerin eylemi ya da daha çok eylemsizliği benim şantiyemle ilgili olmayacak. Tüm umutlar çöpçülere ve bunların işi bırakmalarının tüm kentte neden olacağı büyük çöp yığılmasına bağlanmış durumda. Temsilcileriyle görüşmeler hızlı gidiyor, ancak tüm sendikalıları kapsayan bir grevin amaçları arasındaki ayrılıklara takılıyor. Çöp yakma fabrikası çöpçüleri korkutmuyor; bunlar topladıkları çöpleri herhangi bir başka depoya taşır gibi buraya taşıyabilecekler. Buna karşılık adamlar ücretlerinin artırılmasını, çalışma saatlerinin azaltılmasını –halen haftada elli altı saat–, bedava işçi giysisi verilmesini –işçi tulumu, lastik çizme, kalın bezden eldiven ve başlık– son olarak da normal damperli kamyonların yerine presli damperli kamyonların alınmasını istiyorlar. Paçavracılar çöpleri yakma karşıtı eylemlerinin amacını değiştirebilecek nitelikteki bu talep listesini ister istemez kabul etmek zorunda kaldılar; çünkü bu liste olmasaydı, ortada çöpçü de kalmayacaktı! Grev on gün içinde başlayacak.

*

Geçen pazar günü Vinççilerin Buluşma Yeri'ne yaklaşırken, ayaklarında eski ayakkabılar, sırtlarında ropdöşambrlarıyla bazı kadın ve erkeklerin otel ile ıssız bir dar sokakta, yaklaşık yüz metre ötedeki tuğlaları kararmış bir bina arasında garip bir şekilde gidiş gelişi kafamı karıştırdı. Bu bina, belediyeye ait bir banyo-duş yeri ve vinççiler arasında da ara sıra yıkanmak isteyip buraya sanki yoksullara aş dağıtılan bir yere gider gibi "sabah kıyafetiyle" gidenler oluyor.

Ben de ayaktakımı hakkındaki bilgimi, görgümü artırmak için, hem de Eustache ile Daniel'e rastlarım diye zayıf bir umut besleyerek burasını denemek istiyordum. Bu yüzden, bir kez için Terminus'u bırakıp, geceyi ikinci oteldeki odamda geçirdim ve bu sabah işlemeli ipek bir robdöşambra sarınarak, ayaklarımda yeşil süet deriden mokasenler, o kaba tuğla binaya doğru güçlükle giden çirkin ve pis korteji izledim.

Zemin kattaki banyolar kadınlara ayrılmış; merak ediyorum hangi mantıkla? Bilet alıp –25 santim– birinci kata, erkekler ve duşlar katına çıkıyoruz. Yüz kadar müşteri sert tahta kanepeler üstünde, sanki etüv buğusu içinde sabırla bekliyor. Bununla birlikte birbirini tanımazlıktan gelen ve kimileri vinççiler topluluğuna yabancı gruplar görüyorum. İşte yoksulların portresine eklenecek bir özellik daha: Irka, kökene, hatta mesleğe göre –ama özellikle ırka, bu büyük bölücüye göre– gruplar oluşturmanın içgüdüsel eğilimi. Bunlar yalnızca birbirlerinden nefret etmek için birbirlerini tanımazlıktan gelmeyi sürdürüyorlar. Ne var ki herkes pijamayla ya da kadınlar sabahlıkla; erkeklerin yüzünde kirpi dikenleri gibi sakallar ve tenlerinde buharın yapış yapış duruma getirmeye başladığı yedi günlük kir var. Daniel'den, Eustache'tan hiç iz yok; ben de kendi kendime burada işim ne diye soruyorum. Bir müşteri kabinden çıktığında, sırtında atlet, beyaz pantolon giymiş, dev gibi, tek gözlü bir adam her defasında bir numarayı çağırıyor, ardından sekiz dakikadan fazla kapalı kalan kabin kapılarına parmaklarıyla trampet çalar gibi vuruyor ve içeridekilere oyalanmamalarını söyleyip onları, oldukları gibi, çırılçıplak dışarıya atmakla tehdit ediyor. Kimi kabinlerden, saçılan buharlar içinde monoton ezgiler yükseliyor; bunları yandaki kabinlerden fışkıran ağız dolusu küfürler susturuyor. Bu su sesleri, bu buharlar, yırtık pırtık giysili bu çıplak kalabalık, tüm bunlar gerçekdışı bir atmosfer oluşturuyor ve ben ansızın, sanki düşteymişim gibi, bir kabin kapısının açıldığını ve Eustache ile Daniel'in, birlikte suç işlemiş gibi bir hava içinde itişerek, pembeleşmiş ve ıslak

durumda, dışarıya çıktıklarını görüyorum. Bu kısa görüntü soluğumu kesiyor. Demek ki bir kabin bir arkadaşla birlikte kullanılabiliyor? Peki neden olmasın, eğer bu, müşteri sayısını artırabiliyorsa? Ama bu darbenin etkisiyle içim kan ağlıyor, tersine de dönebilir bir kıskançlık bana acı çektiriyor; avın avının önceden kestirilebilir, ama beklenmedik sonucu bu. Kendimi bırakılmış, yıldırılmış, ihanete uğramış hissediyorum, çünkü şurası çok açık ki içinde Tanrı bilir neler dönmüş olan bu kabinde benim yerim olamazdı! Kuşkusuz artık burada yapacak hiçbir işim yok. Ama nasıl çekip gitmeli? Bu insanların yarısından çoğu beni tanır; elbette onların arasında kendimi göstermekle puan aldım; bir kabine girmeden çekip gitseydim birbirlerine birtakım sorular sorarlardı, bana kibirli derlerdi; bu bağışlanamaz bir kusurdu, çünkü geri kalmış ve düzensiz ortamlarda tatlı kaçıklık, tuhaflık, başkalarına benzemezlik acımadan kınanır. Bir kabin kapısının altından dışarıya bir sabun kaydı, kapı aralandı ve çıplak bir kol uzanıp el yordamıyla onu aramaya başladı; adam sabunu yakalayacak, ne var ki şakacı bir eski ayakkabı darbesi onu neredeyse bir metre uzaklaştırdı. Kapı hemen ardına kadar açıldı ve ayı gibi kıllı olmasa bir kurtçuk kadar beyaz görünecek ufak tefek bir adam küfürler savurarak, hele sabununu yerden almak için eğilerek kıçının deliğini gösterdiğinde daha da çoğalan çılgınca kahkahalarla karşılanarak dışarıya çıktı. Çok kısa süren bu küçük sahne biraz keyfimi yerine getirdi –keyiflenmem için çok az şey yeterlidir, söz konusu kıç deliği gibi!– ve gitmekten vazgeçtim. Zaten on dakika sonra da ansızın şaşırtıcı bir olay oldu. Biletlerin üstünde altı rakamlı numaralar var, ama o tek gözlü adam, yalnızca sabahları değişen son üç rakamı okuyarak müşterileri çağırıyor. Oysa, örneğin 969 numara çağrıldığında iki adam –biri Yahudi, öteki Arap– aynı zamanda ayağa kalkıp biletlerini sallayarak boşu boşuna konuşuyor, tartışmaya başlıyor. Dev adam biletleri gözlerine yaklaştırıp omuz silkiyor. Ama bir üçüncü, ardından bir dördüncü müşteri kendisinde de 969 numaralı bileti olduğunu bağıra bağıra söyleyip yaklaşıyor. Birkaç saniye içinde tüm salon bağırıp çağırarak ve birtakım hareketler yaparak ayağa kalkıyor. Bu sırada bir çığlık duyuluyor ve herkes beyaz bastonunu sallayıp kendisine hemen biletinin numarasının söylenmesini isteyen bir köre yol açıyor. Adamın çevresinde toplanıyorlar. Birçok kişi "969!" diye bağırıyor; sonra kasadan açıklama istemek için merdivene hücum başlıyor. Çığlıklar, tehditler, küfürler, tepinmeler, homurdanmalar. Kısa bir süre sonra herkes, orada burada öfke dalgaları-

nın etkisi hâlâ sürerken, ansızın gelen bir dinginliğe yeniden kavuşuyor. Basit, çok açık, çürütülemez açıklama şöyle: Tüm biletlerin numaraları 696 rakamları ile başlıyor, bu üç rakamı da tek gözlü adam hiç okumuyordu, çünkü herkesin biletinde aynı rakamlar vardı; ama 696969 numaraya gelindiğinde, 969'la sona ermesi için herkesin biletini ters çevirmesi yetmişti. Müşterilerin çoğu da bunu yapmaktan geri durmamıştı.

*

Bugün üç gün oluyor, çöpçülerin grevi görkemini Roanne'ın tüm sokaklarında sergiliyor. Her evin önüne, kimi zaman birinci katın pencerelerine kadar yükselen çok renkli ve özentili bir gezici sunak dikilmiş; öyle ki yaya, sanki binanın duvarı ile güzel bir barikat arasında bir siperin içindeymiş gibi yürüyor; insan bu sunakların hangi yortu için dikildiklerini merak ediyor. Bu yeni bir tür şaraplı ekmek yortusu, totem hayvanı fare olan hortumlu idol Ganeşa yortusu; çünkü kuşkusuz, çöp depolarının fareleri, taze yiyeceklerden yoksun kalıp kenti istila ettiler; bunların kara sürüleri geceleyin dar sokaklarda panik yaratıyorlar; zaten paçavracıların tek temsilcisi onlar değil; öte yandan, grev yüzünden işsizliğe mahkûm edilmiş olan benim tüm vinççilerim bayramlık kıyafetleriyle dolaşıyorlar; arkadaşça göz kırparak selamlaşıyoruz; çok başarılı bir biçimde yapılmış, canlı heykeller gibi, hâlâ içinden fışkırdıkları günlük yaşamın güzel kokularıyla dolu, sımsıcak çöplerin oluşturduğu kimi yığınların önünde kısa sürelerle hayranlık içinde duruyoruz. Bu yığınlar pekâlâ meydanlardaki resmi heykellerin yerine geçebilirdi; bunların boyunca sıralanmış arabalar bile yanlarında sönük kalıyor, bu renk ve şekil çılgınlığı karşısında çok monoton ve yoksul görünüyorlar. Ama herhalde usanmıştım ve çöplerin bendeki tüm çekiciliği tükenmişti. Şu işe bakın ki, yol kenarlarındaki taş olukların sahne oldukları bolluk ve icat da kimi zaman beni gerçekten şaşırtıyor. Nedenini anladığımı sanıyorum. Zengin çöplerin hafif, sarmaşık gibi birbirlerine sarılmış ve kabarık olmaları nedeniyle artık gerçekten vazgeçilemez presli damperlerin sağladığı yararları dilediğinizce söyleyebilirsiniz. Ama yavaş olun! Bu damperler boğucu, yok edici; hem depolara boşalttıkları maddeler –hâlâ ne kadar hayranlık verici olsalar da– bu barbarca işlemle tepeleniyor, aşağılanıyor, altlarından raspalanıyorlar. Bu grev sayesinde tüm süslerini sergileyen çöpleri geçici ama do-

ğal güzellikleri içinde görme ve onları göklere çıkarma fırsatım ilk kez doğuyor.

Beni kente taşıyan o büyük sevinç içinde basit bir hoşnutluktan başka bir şey daha var. Bu, bir şeyi elde etme duygusu, bir şeye sahip olmanın hoşnutluğu. Çünkü kentin kenar mahallelerine, boş arazilere ve çöp dökme yerlerine, kentin artıklarına, başıboş köpeklere ve tüm marjinal insanlara doğru iten merkezkaç kuvvetin hareketi grev yüzünden durdu ve tersine döndü. Çöpler kaldırımların üstüne yerleşti. Bu, gün gibi ortada. Ne var ki çöplerle birlikte paçavracılar sokaklarda geziniyor ve geceleyin fareler buralara kimseleri yanaştırmıyor. Heteroseksüel küçük burjuvalar korkudan saklanıyor. Belediye meclisi durmadan toplanıyor; yakında boyun eğecek; bu kaçınılmaz. Yazık! Çünkü o zaman her şey yeniden iğrenç bir düzene geri dönecek. Çöpçülere biraz daha az kötü davranılacak. Tarihte birçok örneği görülen bir sürece göre bir devrim başlangıcı yeryüzü lanetlilerinin burjuvalaşmasıyla yön değiştirecek.

*

Bu unutulmaz grevin paçavracıların o küçük dünyasını ayaklandırması sona ermedi. Her akşam vinççilerin ortak salonu hararetli toplantılara sahne oluyor; rakip sendikalar arasında çok büyük kavgaların çıktığını görüyorum. Bir süredir Alleluia adında biri –bu adamı belediyeye ait o banyo-duş yerindeki yaşlı köre benzettim– burada lüks içinde yaşıyor. Adam temizlik işçisiymiş; deneyimi, çenebazlığı ve er meydanında uğradığı sakatlık –yani, presli damperin ezdiği bir şişenin içindeki tüm asit yüzüne sıçradığı için sakatlanıyor– sayesinde branşında kendini kabul ettirmiş. Grev de adama öyle bir prestij kazandırmış ki, bunu özellikle çöpçülerin doğal düşmanı olan paçavracılar aleyhine ölçüsüzce kullanıyor.

Alleluia dün akşam paçavracıların en güçlüsünün; sefalete düşmüş, eskiden kazancıyken sonra bir araba mezarlığında yedek parça toplayıcısı, daha sonra da paçavracı olmuş Briffaut Baba'nın hesabını gördü. Briffaut ile Alleluia hep birbirlerinden nefret etmişler; içine eski sorunlarla dar kafalılığın karıştığı bir nefret söz konusu. Ben Briffaut'yu teknisyen, eskici, kâğıtçı, hatta antikacı da olmayı bilen çok yönlü bir toplayıcı olarak beğeniyorum. Fırsat düştüğünde bir şantajcı ve bir katil de olabileceğini o akşam öğrenecekmişim. Bir gün bana yiti-

rilmiş eşya kuramını, bulmadan önce bile –kendi hakkı ve mesleksel ayrıcalığı olarak– kendi kişisel malı saydığı sahipsiz kalmış eşya kuramını açıkladı: Bu eşyayı ondan önce bulan kişi hırsızlık suçu işlemiştir. Bu yaşlı dolandırıcıda öyle bir kurtarıcı havası var ki! Doğa kendini fanteziye kaptırıp ona son zamanında bembeyaz sakalı ve peygamberlere özgü ince profiliyle saygın bir yaşlı adam güzelliği vermiş. Adam kendisini ıskartaya çıkarılmış eşyayı kurtarmaya ve bu eşyaya yitirdiği saygınlığı geri vermeye –ama daha neler!–, eşyanın bulunması *antika*lığa yükselmesine yol açtığı için, ona üstün bir saygınlık vermeye çağıran gönülden bir eğilime sahip olduğunu sanıyor. Briffaut'yu çöp depolama yerinde iş tutarken gördüm. Çöplerin arasından çentiklenmiş bir porselen cezve çıkardığını da gördüm. Elleri arasında döndürerek, işaretparmağını çentikleri arasında gezdirerek, içini inceden inceye yoklayarak ayin yöneten papazlar gibi nasıl da yavaş yavaş okşuyordu o eski mutfak eşyasını! Bu an çok önemliydi. Iskartaya çıkarılmış o cezvenin artık hiçbir değeri yoktu, ama burada Briffaut'nun yalnızca kendi kendine aldığı bir kararla bu eşyanın değerini, onu antika diye ilan edip yeni bir eşya değerinin çok üstüne çıkarması söz konusuydu. Adamın kararı ansızın değişti. Cezveyi hâlâ ellerinde tutuyordu, ne var ki belli belirsiz bir farkla; Sezar'ın yere yönelmiş serçeparmağı gladyatörün ölümünü istediğini nasıl kesinlikle anlatıyorsa, bu eller de bir cezalandırmayı aynı kesinlikle anlatıyorlardı. Cezve düşüp bir taşın üstünde parçalandı. Bu bir rastlantı değildi. Briffaut bir başka paçavracının kendi attığı bir şeyi alabileceği düşüncesine dayanamıyordu. Felsefesinin bu özelliğini keşfettiğim gün ona Dante'nin *İlahi Komedya*'sının bir pasajından söz ettim; bu pasajda Tanrı'nın en az bağışladığı şeyin, mahkûm ettiği kişilere karşı duyulan acıma duygusu olduğu söylenir. Briffaut'nun gözleri parladı ve adam bana Dante'nin kim olduğunu sordu. Hazırlıksız yakalanmıştım; ona Dante'nin cehennemin çevresinde ruh toplayan bir İtalyan paçavracı olduğunu söyledim. İnanarak başını salladı ve bana paçavracılıkta makarnacıların üstüne kimse olmadığını söyledi.

Briffaut ile Alleluia arasındaki çekişmenin temelinde elbette bir mesleki rekabet vardı, ama aralarında ayrıca bir ceset olayı da vardı ki –bir çeyrek yüzyıl önce ölmüş bir tür serüvencinin cesedi söz konusuydu– bunu daha sonra öğrenecektim. Çok yakışıklı, azgın bir kadın avcısı olan Bertrand Crochemaure adında ünlü bir hayduttu bu serüvenci. Halk arasında dolaşan efsane adama –efsane bu ya– yaşadıklarının

on katı aşk serüveni mal ediyordu, oysa adam birçok kez dünyaya gelmiş olsa bile bu kadarını yaşayamazdı. Mayeuvre yakınlarında viran bir çiftlikte tek başına, in gibi bir yerde yatıp kalkıyordu; yüzlerce başka etkinliği arasında av köpeklerini eğitmek gibi bir uzmanlığı da vardı. Böylece Saint-Haon Şatosu ile ilişki kurmuştu; tek başına yaşayan bu adamla Kontes Adrienne de Ribeauvillé arasında bir gönül ilişkisi olduğuna ilişkin fantastik bir söylenti de yayılmıştı.

'14 Savaşı'ndan pek az önceydi; Saint-Haon Şatosu görkemli bir dönem yaşıyor, tüm bölgenin en kaliteli çöplerini paçavracılara bırakıyordu, çünkü Ribeauvillé'ler çok lüks bir yaşam sürüyorlardı. Resepsiyonlar, gece eğlenceleri, kıyafet baloları gırla gidiyor, çok sayıda hizmetçi de bunların utanç verici dedikodularını tüm ülkeye yayıyordu. Kontes Adrienne'in gizemli yüzü, baştan çıkarıcı zarifliği çevresindeki insanların imgelemini kışkırtıyor, herkes kadının sapkınlıklarından söz ediyordu, ama hiç kimse bunların dedikodu mu yoksa iftira mı olduğu konusunda kesin bir şey bilmiyordu. Kadın psikolojisinin dipsiz bir kuyu olduğu ve Crochemaure'un çiftliğinin görülmeyen gidiş gelişlere olanak sağlayacak kadar ıssız bir yerde bulunduğu gerçektir.

Bir sabah Saint-Haon Malikânesi çığlıklar ve ağlamalarla çınladı. Kontes'in en güzel mücevherlerinden biri, bir çift küpe, çok gürültülü patırtılı bir geceden sonra ortadan kaybolmuştu. Bu küpelerin niteliği bu olayda özellikle önem taşıyordu; klipsler üzerine monte edilmiş iki *Filipin incisi* söz konusuydu; bunlar öylesine ustaca monte edilmişlerdi ki, kulak memesinin üstüne doğrudan doğruya konmuş gibi görünüyorlardı. Filipin Adaları açıklarında çıkarıldıkları için *Filipin istiridyeleri* denilen istiridyelerin içinde düzensiz biçimde ve orta boyda iki inci bulunduğu bilinir; bu iki inci öylesine iç içe geçmiştir ki iki ikiz kız kardeş gibi birbirlerine benzerler; üstelik sağdaki soldakinden ayırt edilebilir şekilde yönlenmiştir. Orta değerdeki bu inciler ayrılırlarsa, bir tek mücevher içinde bir araya geldiklerinde ya da küpe şeklinde monte edildiklerinde paha biçilmez olurlar.

Şato, eklenti yapılar, bahçeler didik didik ediliyor; küçük göl, canlı balık havuzları ve şatonun çevresindeki su dolu hendekler temizleniyor; çöpçüler uyarılıyor, bunlara yitirilen o mücevheri bulurlarsa 1000 frank ödül vaat ediliyor. Ama boşuna. Bununla birlikte, bir gün Briffaut parkın demir parmaklığının önüne gelip kapıcıyla, hizmetçilerle, sonra Adrienne de Ribeauvillé'nin kendisiyle görüşüyor. Kadın sonunda onunla baş başa görüşmeyi kabul ediyor. Birbirlerine neler söyle-

diklerini hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Yalnızca, bir kadın oda hizmetçisi, Briffaut'nun, tüy gibi hafif bir sabahlık giymiş olan Kontes'in güzel kokulu yatak odasına onun arkasından girdiğinde, her zamankinden daha pis ve daha yabanıl görünmek için çaba harcadığına yemin edebileceğini söyleyecek, görüşmenin üç çeyrek saat sürdüğünü ve Adrienne'in de, Briffaut zafer kazanmış gibi bir havayla odadan çıktığında ağlamış gibi göründüğünü sözlerine ekleyecektir.

Küpeler bulunamadı ve bir hafta sonra patlak veren savaş bu olayı unutturdu. Önce el konulan, sonra da hastaneye dönüştürülen şato daha sonra, Adrienne'in yabancı bir ülkede öldüğü tarih olan 1920'de kapatıldı. Adrienne kendi kişiliği gibi karanlık koşullarda öldüğünde Kont, o zamanlar on yaşlarında olan kızı Fabienne ile gelip şatoya çekildi. Bu arada bir ölüm, Bertand Crochemaure'un ölümü, pek az kimsenin dikkatini çekmişti; bu öyle gizli bir ölümdü ki kimse ne zaman meydana geldiğini bilmiyordu. Doğrusu, adam, sık sık, oldukça uzun bir süre ortadan kaybolup tekrar tekrar ortaya çıkıyordu. Bir kır bekçisinin merak ederek gidip o çiftliğin kapısını çalması için o sıralar sahip olduğu altı köpekten dördünün birçok kez kırlarda, ormanlarda görülmesi gerekti. Bekçi yanıt alamayınca kapıyı zorlamıştı. İçerisi bomboştu, ama öteki iki köpek basit bir kulübeye kapatılmış, kuşkusuz açlıktan ölmüştü. Ancak Crochemaure her ne kadar yabanıl bir adam olsa da köpeklerini severdi, onları bile bile böyle bırakmış olamazdı.

İşte Alleluia çeyrek yüzyıl sonra yaşlı hasmını bozum etmek için Vinççilerin Buluşma Yeri'nin ortak salonunda bu olayı, bu karanlık olaylar düğümünü anımsatıyordu. Gürültülü ve çelişkili dedikodular içinde çalkalanan aylaklar, adam ayağa kalkıp gözleri kör olmuş yaşlı aslan burnuna benzeyen burnunu paçavracıya doğru kaldırdığında hemen sustular.

– Yalan söylüyorsun, paçavracı! Buradasın, ama bizden değilsin sen. Köşende hep pis işler çevirdin; sana yanaşanların vay haline! Sen tümümüzü sürükleyen o akıntıya karşı yüzüyorsun. Sudan çekip çıkarıyorsun, topluyorsun, dediğin gibi, kurtarıcılık yapıyorsun. Senin yolunda gitmeyen çöpçülere yazık!

Aslan burnu sağa sola sallandı.

– Siz ötekiler, dinleyin beni! Briffaut Baba'yı tanıdığınızı sanıyorsunuz, ama onu tanımıyorsunuz! Ben körüm, ne var ki onun sol kulağında beyaz bir parıltı, sedefli bir parıltı görüyorum. Bir paçavracının başında görülen bu küpe incisi ne anlama geliyor? Bir çöpçünün öldü-

ğü anlamına geliyor. Dinleyin beni!

Bu kez, olağanüstü bir sessizlik içinde, Briffaut'nun üstüne çevrili eski yüz ifadesini yeniden takındı.

– 1914 yılı mart ayında bir akşamüstü şatoya giriyorsun. Neredeyse kapıyı zorlaman gerekti, ama bu kez işler yolunda gidiyor, tam yerindesin! Kontes Ribeauvillé beyaz; koku da sürünmüş. Sen işten çıkıp geldiğin için kapkarasın, pis kokuyorsun. İşe beşte başlayıp hiç sektirmeden çalışarak on birde bitiriyorsun. Yorgunluktan, korkudan bitmiş bu kadının karşısında pisliğinden, gücünden, kabalığından yararlanıyorsun. Kontes'in zevkle döşenmiş, sırf ipekten ve kuştüyünden o küçük dairesinde kurulup oturuyorsun. Kirli elini cebinden çıkarıyorsun; ama parmaklarının ucunda ne var? Sedefli bir parıltı, bir inci küpe. Kadın sevincinden çığlık atıp malına doğru atılıyor. Sen durduruyorsun: "O kadar acele etmeyin, madamcığım! Biraz konuşsak, ne dersiniz ha?" Önce, kuruntuya kapılma bakalım. Sende o incilerin yalnızca biri var. Ya öteki? Bir şey bilmiyorsun bu konuda. Ödüle gelince. Bu konuda da senin yapacağın bir şey yok. Nasıl olur? Bir tek inci için on bin frank ha? Ama birlikte beş yüz bin frank eder bunlar! Sen bulduğun o nesneyi yüz bin franktan aşağıya bırakmazdın.

Kontes senin delirdiğini sanıyor. Bu kadar parası yok. Hiçbir zaman da olmayacak. Ama sen umutluydun. Bir şans doğabilirdi. Kadınların işi hiç belli olmazdı ki! Kontes "Sizi tutuklatacağım" diyor. Sen işaretparmağınla hayır, hayır der gibi bir işaret yapıyorsun. Böyle bir jest biraz yaramazca, biraz hakaret edici bir jestti. "Hayır, hayır, madamcığım; çünkü bu güzel mücevheri bilin bakalım nerede ve nasıl buldum? Diyeceksiniz ki bu sabah şatonun çöp tenekelerinde. Ama hiç de öyle değil! Onu önceki gün Mayeuvre çöplüğünde buldum; umarım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Ah! Crochemaure'un çöp tenekesindeydi demiyorum. Hayır, bu çok ileriye gitmek olurdu! Yalnız, yine de işin tuhaf yanı, bu mücevherin önce tek başına Mayeuvre'e gitmesi, sonra da sizin onun kaybolduğunu bildirmek için iki gün beklemiş olmanız. Şimdi bakın: Bana öteki küpeyi verin, o olmadan benimki beş para etmez. Yoksa, elimdekini jandarmaya götürüp nereden geldiğini anlatırım. Önceki gün gecenin bir bölümünü o tuhaf Crochemaure'un evinde geçirdiğinizi öğrenirse, Kont beyefendi çok şaşıracaktır."

Bak, Briffaut, sen büyük oynadın. Oynadın ve kaybettin, çünkü öteki küpe elbette Adrienne'de olabilirdi. O zaman da kadın onu sana sus payı olarak verirdi. Sen buna güveniyordun. Ama o küpenin te-

kinin Crochemaure'un elinde olabileceği gibi bir başka varsayıma ne demeli? Ay, ay, ay! Çünkü Crochemaure sabahlık giymiş, iki gözü iki çeşme ağlayan güzel bir kadın değil ki! Crochemaure dediğin katı, güçlü, kötü bir adam! Kaybettin, paçavracı. Ve Adrienne senden yirmi dört saat süre istediğinde kaybetmiş olduğunu anladın. Ama elbette kabul etmen gerekiyordu. Sonra çekip gittin! İş sarpa sarmıştı. Daha kötüsü de şuydu: Crochemaure yakında sana küçük bir ziyarette bulunacaktı. Yakında, çünkü Adrienne hemen onun evine gidip tüm olanı biteni anlatmıştı. Elbette Crochemaure küpenin öteki tekini kadına sana armağan etsin diye vermeyecekti! Adam önce hiçbir şey bulmadığına yemin billah etti. Ama bu doğru değildi. Sonra, yalnızca seni susturmakla kalmayıp elinden o inciyi de alabileceğini sözlerine ekledi. Bak, bu doğruydu. Bunun üzerine herhalde Adrienne ile Crochemaure bir kez daha bir güzel seviştiler; ne var ki Crochemaure'un aklı başka yerdeydi. Sana yediğini en çabuk nasıl kusturacağını kendi kendine sormaktaydı.

Sonradan olup bitenler hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Ama herhalde her birinizin yanında kendi incisi, buluştunuz. Aranızda pis bir oyun oynandı. Bildiğim kadarıyla, yirmi beş yıl geçti, sen elin ayağın tutar durumda hâlâ buradasın, oysa Crochemaure o inci olayından pek az sonra iz bırakmadan ortadan kayboldu. Elbette diyeceksin ki inciler ondaydı, bu yüzden de adam onların parasını rahat rahat har vurup harman savurmak için çekip gitti. Seninle aynı kanıda değilim, paçavracı. Köpeklerden ötürü. Görüyorsun ya, sen işi yarıda bırakmışsın. Crochemaure'dan sonra köpeklerle ilgilenmen gerekirdi. Haydi oradan, paçavracı, sen ölüm kokuyorsun!

Briffaut, ansızın düşman bir kalabalığın karşısında yalnız kalıyor. Bunlar çöpçüler, yoksullar; onları küçümsüyor. İçini rahatlatan şey de kapının uzak olmaması; en çok üç adım atsa, bir sıçrayışta dışarıda olacak. Aralarında homurdanan erkeklere, kadınlara bakıyor. Crochemaure'un köpeklerini mi düşünüyor acaba? Kendisini bu insanlara yakın hissetmiyor. Bir kurtarıcı, tepki gösteren biridir o; ancak yukarıdan gönderilmiş bir elçi, bu kökleşmiş çöpçülerin arasında gelip geçen bir yolcu olabilir. Konuşmak istiyor, ama o pis kalabalık giderek daha çılgınca homurdanıyor. Omuz silkiyor Briffaut. Çekip gitmeye hazırlanıyor. Ne var ki oyuncudur Briffaut, tüm bu tespihböceklerini küçümsüyor. Bu sırada çılgınca bir düşünce geliyor aklına ve meydan okur gibi bir jest yapıyor. Uzun saçlarını soldan yukarıya kaldırıp kulağını

meydana çıkarıyor, böylece herkes kir ve kıl içinde sedefli bir parıltıyla parlayan beyaz bir şeyi görebiliyor. Briffaut, kapıya doğru geri geri giderken sessizce sırıtıyor. Gitgide daha düşmanca, daha şiddetli bir soluktur onu dışarıya atan...

*

Anlaşılmaz bir biçimde damperli kasanın içinde bulunan ve benim *Şeytan Çukuru*'mun yamacına devrilip bir kamyon lastiğinin üstüne sıçradığını, korkunç bir güçle sarhoş bir boğa gibi döne döne o iki hareketsiz siluete doğru yükseldiğini gördüğüm o paslı, patlak, kapkara köylü kuzinesinin suçuydu bu. Eustache ile Daniel tam da bu kuzinenin yolu üstünde bulunuyorlardı; bu normaldi, çünkü büyük paketleri karşılayıp etkisiz hale getirmek çöp deşicilerinin göreviydi. Ama adamlar genel olarak çamaşır, halı, şilte, kâğıt balyaları gibi yumuşak ve zararsız eşyaların saldırısını çekinmeden karşılarlar. Onları uyarmak, onlara bağırmak istedim. Boğazımdan hiçbir ses çıkmadı; bu da utandırdı beni. Biraz sıkışık durumlarda her zaman budalaca ve gereksiz yere bağırıp çağırma olanağı bulan kadınlar beni sık sık çileden çıkarırlar. Daha ağırbaşlı olmak için kaygılı bir suskunluk da aynı derecede ayıplanacak bir kendine egemen olamama belirtisidir, bunu kabul ediyorum. Bu iki adamın hizasına gelen kuzine onları görmemi engelledi, sonradan olanları kaçırdım. Yalnızca Eustache'ın yana sıçradığını, Daniel'in de çöplerin içine yuvarlandığını gördüm. Eustache'ın hızla gelen bu göktaşı gibi nesneden kıl payı kurtulup Daniel'i şiddetli bir itişle kuzinenin ulaşabileceği yerden uzaklaştırdığını anladım. Daniel'cik sendeleyerek ancak ayağa kalkıyordu. Sırtı bana dönüktü, kendisiyle konuşan Eustache ise benim karşımdaydı. Kuşkusuz bu da daha sonra meydana gelen olayda kesin bir rol oynadı. Eustache çizmelerinin içine sokulmuş, bacaklarına yapışmış gibi duran siyah bir pantolon ve kolsuz ya da çok kısa kollu yine siyah bir pamuklu fanila giymişti, ellerinde de içi kıtık dolu eldivenler vardı; ki bunlar çöplerin içine bozkırlardaki yılanlar gibi gizlenen her türlü jilet, çivi ve şişe kırıklarına karşı çok dayanıklıydılar. Eustache'ın çıplak kolları bu sahnenin, bu çöp peyzajının, bu soluk havanın içerdiği tüm etlerden oluşuyordu. Gelişmiş kasları, kusursuz biçimi, un gibi beyazlığı çevrenin acınacak haliyle çok büyük bir çelişki meydana getiriyordu. Biraz sonra artık onlardan başka bir şey görmez olmuştum; yalnızca onları gö-

rüyordum; gözlerimi kamaştırıyor, içimi arzuyla doldurup taşırıyorlardı. Eustache, Daniel'le konuşmasını kesip gülümseyerek bana baktı. Bu gülümsemenin içindeki edepsizlik ve suç ortaklığı, onun benim heyecanımı anladığını ve bu heyecanı ona borçlu olduğum bir şey gibi karşıladığını yeterince dile getiriyordu. Daniel'in sırtı, o narin sırtı hâlâ bana dönüktü; zayıf kürek kemiklerinin ancak kabarttığı, içinde sanki kimsenin bulunmadığı ceketini, mutsuzluğu kendine çeken ve buna acı, küçük düşme duygusu içinde katlanan rahatsız bir omurga kemiğini görüyordum. Eustache'ın fırıncı kollarına benzeyen kollarının bende uyandırdıkları o arzu, Daniel'in sırtının uyandırdığı acıma yanında hiçbir şey değildi. Buyurgan, kuvvetli bir acıma duygusu gözlerimden yaş getirdi, beni yere doğru eğdi, büyük bir acı yüreğimi parçaladı. Başka tutkulardan daha yürek yakıcı, daha tehlikeli bir tutkuyu keşfetmiştim: Acıma-aşk. Eustache'ın kollarının bu yepyeni aşk iksirinin simyası içinde hiçbir değeri yok denemezdi. Bu kollar olmasa, belki Daniel'e bambaşka bir gözle bakacaktım; bu, *tam* ve içinde arzu ile sevecenliğin sağlıklı ve güçlü, güzel bir aşk doğurmak için eşit ölçüde kaynaştıkları bir görüş olacaktı. Ama "avın avı"nın o karışık ve kötülüğe eğilimli düzeni bunu istemedi. Eustache'ın kolları Daniel'in sırtıyla ilgili kaygımı sanki bir aşk iksiri gibi etkiledi. O kollar bu kaygının içinde güçlü ve sevinçli olan her şeyi, güzel ve güçlü bir bedeni kuşatan ve yücelten neşeli bir oburluğu kendi yararına alıkoyup yalnızca Daniel'in sırtına doğru alçak sesle sızlanışlı bir çağrının duyulmasına izin verdiler. "Avın avı"nın özelliği gereği aşk bozuldu ve arzu-sevecenlik, acımazlık-duygulanmaya dönüşüp değerini yitirdi. Acımanın yol açabileceği şiddeti korku içinde hissederken, zehrinin tüm gücünü de tadıyordum. Hayır, elbette, acıma saygın bir duygu değil; korkunç bir sapkınlık, çünkü sevilen insanın tüm kusurları, zayıflıkları acımanın cesaretini kıracak yerde onu besler ve azdırır. Eğer erdem güç, kötülük zayıflıksa, acıma da aşkın kokuşmuş şeklidir; tümüyle bokla beslenen bir tutkudur.

Bir sessizlik oldu ve bir esinti geçti bu sessizliğin içinden. Kâğıtlar uçuştu, ben de nedenini pek fazla bilmiyorum ama, Thomas Koussek'in o ruhunu düşündüm. Belki de bu ruhun bundan böyle beni o iki delikanlıyla birleştirecek duyguların tanımını belirlemesi doğal bir şeydi. Daniel başını çevirdi ve yaptığım üzücü bir hamleyle, kayıp profilden, kocaman bir siyah saç tutamıyla kapanmış solgun alnını ve yanağını gördüm. Bu ölü gibi küçük adam zehirli bir saygınlıkla ışıldı-

yordu. Üçümüz zararsız duruma gelmiş kuzineye baktık. Çöplerin içine çakılmış olan bu canavar, gülünç bir biçimde oymalı iki küçük arka ayağını havaya dikmişti. Kenarında açılmış bulunan kara deliğe ve sıcak su rezervuarının bakır musluğuna karşın, çılgınca bir saldırıyla oraya çakılıp çok yumuşak bir toprağa başı ve boynuyla gömülmüş bir boğayı andırıyordu.

*

Benim yaşamımı çekici kılan, olgun yaşa geldiğimde aldığım kararlar ve yaptığım seçimlerle kendi kendimi şaşırtmayı sürdürmemdir, hem de bu, kaprisler ya da her an düşünce ve yön değiştirmeler değil, tam tersine, yüreğimin gizi içinde uzun sürede yetiştirilmiş meyveler söz konusu olduğu ölçüde böyledir. Bu öyle iyi saklanmış bir gizdir ki o meyvelerin şekline, özüne ve tadına ilk şaşan da ben olurum. Elbette koşulların ortaya çıkmaya elverişli olmaları gerekir, ama sık sık o denli ivedilikle elverişli olurlar ki, insanın aklına doğal olarak o güzel ve ağır *yazgı* sözcüğü geliyor.

Ama herkesin kendine göre bir yazgı türü vardır. Yazgının kimilerine yalnızca onların anladığı birtakım gizli, anlaşılması güç işaretler yaptığını, göz kırptığını, belli belirsiz bir biçimde gülümsediğini –suyun aynasında hafif bir titreme– düşünüyorum. Ben bunlardan değilim. Benim hakkım çok kaba şakalar: kaba, boktan, açık saçık maskaralıklar, tıpkı çocukken ağzımızın kenarlarını küçük parmaklarımızla gererek –elbette dilimizi de dışarıya çıkarıyorduk– iki başparmağımızla gözkapaklarımızı yana çekip Çinlilere benzeyerek yaptığımız türden rezil palyaçolar gibi yüz göz buruşturmalar.

Tüm bu girişi, dışarıdan bakıldığında önemsiz görünen şu habere gelmek için yaptım. Benim bir köpeğim var. Bununla birlikte, dört ayaklılarına karşı gösterdikleri duygusallıkları beni her zaman çileden çıkarmış olan o köpekli dedeler topluluğuna katılmam için hiçbir nedenim yoktu; hiçbir şey beni buna itmiyordu. Ben en az ölçüde *utanmazlık*tan yoksun her tür ilişkiden nefret ederim. Utanmazlık... Herkesin katlandığı, layık olduğu bir doğruluk dozu vardır. Konuştuğum kimselerin en zayıfları, masal ve yalana düşkün olanlardır. Yaşamalarına yardım etmek için bunlardan her şeyi gizlemek gerekir. Ben *her şeyi* ancak sonsuz bir zekâya ve bağışlayıcılığa sahip bir varlığa, yani yalnızca Tanrı'ya dobra dobra söyleyebilirim. Eğer utanmazlık, konuş-

tuğunuz bir kişiye onun kaldırabileceğinden *daha çok* doğruyu söylemekte ya da onunla onun duymak istediğinden *daha çok* açık saçık terimlerle konuşmaksa, Tanrı'ya karşı utanmazlık olası değildir. Oysa dostluk ilişkilerinde belli bir karşılıklı *fazla değer biçme* dozu bulunursa, bu ilişkiler dayanılır olur gibime geliyor; öyle ki, biri ötekini üstünlükte bir derece daha yukarıya çıkmaya zorlayarak durmadan tedirgin eder; eğer doz gerçekten çok fazlaysa, öteki darılarak anlaşmayı bozacaktır: kimi zaman sonsuza dek.

İnsanların köpeklerle ilişkilerinde utanmazlık olabilir mi? Bunu düşünmemiştim. Ama utanmazlık sözcüğünün etimolojisi beni uyarmış olmalıydı. Bu sözcük tamı tamına Yunanca köpek anlamına gelen bir sözcükten türemiştir.

Bu sabah otelin yanında birkaç erkek köpeğin herhalde kızışmış bir dişi köpeğin çevresinde dolanışını gözlüyordum. Bu edepsizce heteroseksüel sahne –çiftleşme ya da kavga numaraları, koklamalar, tehditler, okşamalar– hem merakımı hem de nefretimi uyandırıyordu. Küçük sürü sonunda rıhtımlar üstünde kayboldu, ben de olayı unuttum. İki saat sonra gazete almak için dışarıya çıktığımda, onları birkaç metre ötede yeniden gördüm. Ama bu kez o erkek köpeklerden biri amacına ulaşmıştı; büyük bir çabayla böğrünü kasıp gevşeterek –dili dışarıda, bakışları donuk– dişi köpeği beceriyordu, dişi köpek de her itişi kalçasını içeriye çekerek karşılıyordu. Yavaş yavaş öteki köpekler, biri dışında, dağıldılar; kalan, genel olarak koyun ve inek sürülerinde gördüklerimizden, sert tüylü, endamlı bir cins av köpeğiydi. Ne bekliyordu bu hayvan? Kendisinden daha mutlu olan rakibinin yerine mi geçmek istiyordu? Bu, hiç kuşku yok bayağılığın dik âlâsı olurdu, ama sonuçta heteroseksüel ayaktakımına da pek yakışırdı. Bastonumu almadan çıktığıma pişmanım. Bu köpeği bir temiz pataklamak için onun da o dişi köpeğin üstüne atlamasını beklemem gerekecekti; belki niyetimi anlamış olmalı ki, kirpiklerini oluşturan gri tüylerinin altından gözucuyla bana bakıyor. Ya da kendisine baktığıma ve hazırladığı sahnenin hiçbir şeyini kaçırmayacağıma emin olmak istiyor? İşte, iş üstündeki o çifte yaklaşıyor. Özellikle, erkeğin aslında tek içine girilebilir şeyi olan anüsüne ilgi duyuyormuş gibi görünüyor. Ve dikeliyor. Erkeğin üstüne biniyor. O kırmızı ve biber gibi sivri iğnesinin erkeğin kuyruğunun altından girdiğini açıkça görüyorum. Vallahi arkadan düzüyor o erkek köpeği! Arkadan beceriyor! İş üstündeki erkek köpeğin alıklaşmış yüzünde ansızın bir kaygı beliriyor. Başını av köpeğine doğru çeviriyor,

ama öte yandan tepki gösteremeyecek kadar başka şeyle meşgul. Yeniden iki zamanlı bir mutluluğun içine düşüyor. Av köpeğine gelince, onun keyfine diyecek yok. Ağzını açıyor. Başını bana doğru çeviriyor. Kesinlikle gözleri parıldıyor. Dalga geçiyor it oğlu it! İşte utanmazlık sözcüğü bu sırada aklıma geliyor. Burada utanmazlık söz konusu ya! Ama iyi türden, benimle aynı yönde giden, ne var ki benim gidemeyeceğim kadar daha çabuk ve daha uzağa giden bir utanmazlık bu; öyle ki, ölçüyü aştığı için beni de aşıyor; dolayısıyla biraz allak bullak oldum, kendimden geçtim; çünkü, hay Allah, sokak ortasında böyle kocalık görevini yerine getirmekte olan bir heteroseksüeli arkadan düzmek ha... Açıkçası bunu düşünmeye bile cesaret edemem!

İnsana dirilik veren bu gösteriden mutlu olarak yeniden odama çıktım. Gazetemi dalgın dalgın okudum. Belliydi ki bir şeyi, birini bekliyordum... Yeniden aşağıya indim. O oradaydı, kapının eşiğinde. Matrak haliyle, sert tüylü, kocaman kafasını bana doğru kaldırdı, sanki bundan böyle büyük başarısının anısı aramızda gizli bir anlaşmaya yol açmış gibi. Hem, doğrusu, bu hayvan beni fethetti. Daha da iyisi, beni, sözcüğün iki anlamında, erdemimi artırarak, ahlâk düşüncemi yücelterek, ama aynı zamanda avın avı sorununun yorumu ve bu soruna *köpeksi* bir çözümü cesaretlendirme niteliğinde olan bana gösterdiği ikinci pozisyonda sevişme şekliyle düşlerimin şatosuna sanki bir kat daha ekleyerek beni iyice *aydınlattı*.

Ona elimi uzattım, o da elime doğru dilini uzatarak yanıt verdi, ama dokunmadı; çünkü ancak dokunmayı tasarlama aşamasındayız, henüz karşılıklı olarak gerçekten dokunmaya sıra gelmedi. İki saat sonra döndüm ve onu sanki oteli, evimi bekler gibi hâlâ orada oturur durumda buldum. Bu beni duygulandırdı, ne yalan söyleyeyim! Hemen geriye çark edip en yakın kasaba giderek bir kilo dana ciğeri aldım. Niyetim bu süngerimsi ve morumsu etin sarılı olduğu gazeteyi kaldırıma yaymaktı. Utandım. Parklarda kedileri besleyen yaşlı kadıncağızları düşündüm. Köpek bana gülümsedi. Ben de ona göz kırptım ve pek doğal olarak merdivende arkam sıra yürüdü. Adı kötüye çıkmış bu otelin avantajı şuradaydı: Hiç kimse odamda bir köpeğin varlığından rahatsız olmayı düşünmezdi.

Artık bir köpeğim var. Ona bir ad bulmak gerek. Robinson, koyu kahverengi köpeğine Cuma adını vermişti, çünkü ona bir cuma günü sahip olmuştu. Bugün cumartesi. Benim köpeğimin adı da Sam* ola-

* Fransızca cumartesi anlamındaki samedi sözcüğünün kısaltılmışı. (ç.n.)

cak. "*Sam*!" diye çağırıyorum, o da hemen üstünde iki kahverengi gözün parladığı sert tüylü başını bana doğru kaldırıyor. Bir köpeğim var, benim yönümde benden daha uzağa giderek beni şaşırtan ve *aydınlatan* bir *utanmaz* dostum var...

*

Bayağı görünüşünün altında dünya, hiç kuşku yok, pek de gizli olmayan harikalarla dolu, tıpkı Ali Baba'nın mağarası gibi. Bir sahaf dükkânının önünden geçerken rastgele bir kitabı elime alıp çabucak sayfalarını karıştırıyorum. Fransız dilinin etimoloji sözlüğü elimdeki. Bu çabuk göz atma sayesinde *fesse* (kıç) sözcüğünün Latince *fissum* (yarık) sözcüğünden geldiğini öğreniyorum. Bakın, bu her şeyi değiştiriyor! Herkesin yalnızca bir kıçı var; bu kıç da herkesin arkasını iki etli kitleye ayırıyor. Bu iki etli kitle de çok nazik, ama küçük bir gerçekliği tanımlamakla hata eden *fissum* sözcüğünü aşırı büyüklüğüyle haksız yere ele geçirmiş.

*

Sam artık benden hiç ayrılmıyor. Vinççilerin Buluşma Yeri Oteli'nin sahibesi Philomène onu mutfakta besliyor. Başka zamanlarda adım adım beni izliyor. Ona beni yalnız bırakması gerektiğini belirttiğim oluyor. O zaman otelde başıboş dolaşıyor, herkes de ona iyi davranıyor. Ama Terminus Oteli'nde durum farklı; bana buraya köpek giremeyeceğini sert bir biçimde anımsattılar. "Saygınlığın" şu bedeline bakın! "Nitelikli" olmak istedikleri için, tavuklar ve domuzlar arasında büyümüş olan bu küçük insanlar, otoriter adam havalarında yüksek perdeden konuşuyorlar. Oysa ben dört ayaklı arkadaşımı veto etmelere, ona karşı kötü davranmalara günden güne daha az katlanır duruma geldim. Terminus'taki odamı hemen bırakmaya kalkıştım, ama bu kararımı erteledim, çünkü önce, ilke olarak bir heyecanın etkisi altında hiçbir zaman hiçbir şeyi kesip atmam; sonra, hoşnutsuzluk duymadan kendimi tümüyle Vinççilerin Buluşma Yeri'ne bağlanmış olarak göremezdim. Kafamı dinleyeceğim bir yerde, bu otelin ötesinde bir yerde ve çok sade bir şekilde, diyelim bir banyoda sürekli kalmak hoşuma gider. Umarım öyle olur. Bay Alexandre'ın yalnızca bir avı ve bu avın avı değil, paçavracılardan ve çöpçülerden oluşan ilginç dostlarından başka-

bir de köpeği var. Bay Surin, Roanne'ın dürüst tacirlerinin saygısını kazanmış, yalnız yaşamayı seven düzenli bir adam. Bu satırların yazarı olan Bay Alex'in Bay Surin'i boğazlamayı çok istediğini eklemeye bilmem gerek var mı?

*

Vinççiler arasında gizemli bir saygınlık kazanmış ve annesi Adrienne de belki vaktiyle o korkunç Crochemaure'a gönül vermiş olan Fabienne de Ribeauvillé ile er geç tanışmam elbette gerekiyordu. Zaten bu Fabienne'in o köpek terbiyecisinin kızı olmadığını kim bilebilir? Aman, yeter artık saçma sapan romanesk sözler!

Tanışma ilginç olmaktan geri kalmadı. *Şeytan Çukuru* yakınlarında, Cabaret de l'Ane denilen bir yerde tanıştık. Burada bir yıkıntı var; vaktiyle, Allah'ın kırında tuhaf bir biçimde yapılmış bir meyhaneymiş. Yanda da dibinde yılın sekiz ayında sazlarla kaplı, suyu tuzlu ve acı küçücük bir göl bulunan bir çöküntü görülüyor. Bu çöküntüyü, bu işe benden önce, hem de söylendiğine göre yıllar önce başlanmasaydı, ben denetimli çöp depolarıyla doldurup çoktan kapatmaya kalkışmış olacaktım. Yirmi yıldan fazla oluyor, yirmi kadar küçük tarım işletmecisinin paylaştığı çevredeki üç yüz hektarlık toprak, zengin bir çiftçi tarafından satın alınıp birleştirilmiş. Adamın ilk işi, parsellerin sınırlarını belirleyen kilometrelerce çiti kaldırtmak olmuş. Çitleri tutan kazıklara az çok dolanmış dikenli teller karmakarışık durumda o çöküntünün içine atılmış. Bu çukur, bu gölcük, pasın kemirdiği ve kaynaştırdığı bu korkunç metal çalılık bugün her yıl ölümlere yol açan korkunç bir hayvan tuzağı gibi.

İşte, bu sabah şantiyeme gelip bana Saint-Haon atlarından birinin çevresindekileri ekerek kaçtıktan sonra gelip kendini bu arı kovanının içine attığını haber verdiler. Hayvanı oradan çıkarmak için yardıma gelebilir miydim? Yaşlı köpeğim Sam ile birlikte oraya gittim. Oldukça uzaktan, çukurun kenarında dikilen, arkası bize dönük bir atlının siluetini gördüm. Biraz sonra yanına vardık. Görüntü ürkütücüydü. Dikenli tel yumağının içinde debelenen nesnenin ata benzeyen yanı yalnızca şekliydi. Gerisi, derisi yüzülmüş bir hayvandı, kanlar içinde bir hayvan bedeniydi, ama yine de umutsuzca, akılsızca, her ayağında bir yığın dikenli teli sürükleyerek, yarı şaha kalkmış durumda, bir gözü çıkmış başını göğe kaldırarak savaşmayı sürdürüyordu. Genç bir hizmetçi çare-

sizlik belirten hareketler yaparak yavaş yavaş bize doğru geliyordu. Elbette bu zavallı hayvanı tüfekle bir el ateş edip öldürmekten başka yapacak bir şey yoktu artık. Hizmetçi tam yanıma gelmişti ki, bir kamçı şaklayıp yüzünü yaraladı. Bir dirseğiyle kendini koruyarak geriledi, arkaya doğru sendeleyerek yere düştü. Atlı çoktan onun üstündeydi ve kamçı şimdi mekanik bir düzenlilikle inip kalkıyordu. At can çekişirken çöken tam sessizlik ve bu korkunç dayak bizi görkemli bir hava içine sokmuştu. İlgilenmiştim. Gerçeği bilmiş olsaydım daha çok ilgilenirdim. O atlı, bir kadındı; o küçük hizmetçi de bir başka kadındı...

Fabienne de Ribeauvillé bana doğru döndüğünde, tuhaf bir biçimde yuvarlak, biraz çocuksu yüzü gözyaşları içindeydi.

– Onu öldürtebilir misiniz?

– Adamlarımdan biri karabinasıyla gelecek.

– Çok çabuk.

– Olabildiğince en kısa zamanda.

– Ne zaman?

– Belki bir çeyrek saat sonra.

İç çekti ve böğrünün üstüne düşmüş olan hayvanın debelendiği o dikenli tel çalılığına doğru döndü. Küçük hizmetçi ayağa kalkmıştı ve açıkça kin beslemeden, yüzünü çizik çizik duruma getiren mor çizgilerin farkına varmadan, bizimle birlikte içinde sanki korkunç bir metal bitki örtüsünün karaltı halinde görüldüğü o geniş kratere bakıyordu.

– Çöplerin hoşluğu düşünülecek olursa, dedi Fabienne yeniden konuşarak, neden buranın dayanılmaz bir yer olması gereksin? Sanki ülkenin tüm kötülüğü bu çukurun içine yığılmış!

Onu temizlettireceğime söz verdim. Hemen gelecek hafta fazladan bir ekibim olacak.

Tepkisinin sertliği beni şaşırttı.

– Siz bir şey yapmayın! Bu işi ben üstleniyorum. Ne de olsa sizin koruyacak hayvanlarınız yok.

Sonra bana sırtını döndü ve arkasında o yüzü yaralı hizmetçi, toprak yola doğru çekip gitti; orada üstü açılabilir küçük bir araba kendisini bekliyordu.

Çukurdaki at öğleden sonra bir at kasabının yanında, başına bir kurşun sıkılarak öldürüldü. Kasap, leşi hemen alıp götürdü.

*

Sam'a baktıkça kimi uygarlıklarda hayvanlara tapmayı açıklayan nedenlerden birini keşfediyorum. Köpeğimi taparcasına sevmiyorum, ama ondan dinlendirici, yatıştırıcı bir şeyin yayıldığını kabul ediyorum; burada bal gibi onun dış dünyaya uyum sağlaması söz konusu. Hayvan bize kolayca, doğrudan doğruya, doğuştan hazırlanmış bir ortama uyum yeteneğinin büyüleyici görünümünü sunuyor. İlkel insan herhalde gördüğü hayvanların gücüne, çabukluğuna, ustalığına, etkililiğine hayran oluyor, onlara imreniyor, oysa kendisi üstüne iyi oturmamış derilerin altında tir tir titriyor, kısa menzilli, vuruşu kesin olmayan silahlarla avlanıyor ve bir yerden bir yere ancak yalınayak gidebiliyordu. Bununla birlikte, Sam'ın nasıl kolaylıkla yaşamıma girdiğini, her şeyi benimle birlikte nasıl safça, mutlu ve dolambaçsız bir anlayışla –ki bu; bir hayvan için küçümsenecek bir yetenek değil– ele aldığını gözlüyorum. Gözlüyorum, beğeniyorum, neredeyse hayvanı örnek alacağım.

İyi düşünülecek olursa bu biraz kıskançça hayranlık duygusunu ben daha önce yaşadım, ama bu duygu zayıf anlarımda yakalamıştı beni ve heteroseksüellere yönelikti. Evet, bir ara, heteroseksüelin ve onun içinde doğduğu toplumun harika uyumuna şaşırıp kaldığım oldu. Heteroseksüel bu toplumda kendisine cinsel ve duygusal eğitim verecek, ilk kez cinsel ilişkide bulunacağı genelevin adresini bildirecek, ilk metresinin robot resmi ile gelecekteki nişanlısının, düğün töreni sırasındaki robot resmini, evlenme sözleşmesinin ve düğün şarkılarının sözlerinin metinlerini gösterecek resimli kitapları sanki beşiğinin ayakucunda sıralanmış olarak bulur. Kendisine pek iyi uyan tüm bu konfeksiyon giysileri –bunlar hem ona göre yapıldıkları hem de o bunlara göre yapıldığı için– art arda giymesi yeterlidir. Oysa genç bir eşcinsel dikenli çalılarla kaplı bir çölde uyanır...

İşte bu harika uyum sağlamış adam rolünü artık yaşamımda heteroseksüel değil, köpeğim oynuyor; hem de bu rolü öylesine zekice ve cömertçe oynuyor ki!

Sam, benim iyilik meleğim; sen bana şu işitilmemiş, inanılmaz şeyi kanıtlamak üzeresin: Alexandre Surin ile mutlu olunabilir.

*

Güneş, arkasını ışığa veren sırıklarıyla bir kara iskeletler ordusuna benzeyen Roanne üzüm bağlarının üstüne doğuyor. Burada içilen ve ülkenin "gri maddesi"ne çok yararlı olan o neşelendirici, ama biraz da baş döndürücü güzelim pembe şarap, bu bağların ürünüdür. Arabamı çok geniş, içine nereden girileceği belli olmayan, koskocaman bir çiftlikte Colombar topraklarında bıraktım; Oudan Suyu boyunca yukarıya doğru yayan gidiyorum. Şimdi altı aydan fazla bir süredir oturmakta olduğum bu oldukça hoş yöreye alıştım ve *Şeytan Çukuru*'ndaki işimi bitirir bitirmez ayrılmak zorunda kalmak gibi benim için tatsız bir düşünce de beslemiyorum. Öteki beş şantiyemde Tanrı'ya şükür işler bensiz yürüyor, ama burada yıllanıp kalmam için hiçbir neden yok. Paris'in elli kilometre kadar güneyindeki Saint-Escobille'de bulunan ve her gün Paris'ten gelen otuz beş vagonlu bir trenle beslenen yüz hektarlık çöplüğümün kuşkusuz biraz daha az gevşek de olsa denetime gereksinimi var. Marsilya'nın çöplerini boşalttığı Miramas'taki uçsuz bucaksız depolarım da benim ziyaretimi bekliyor. Roanne'a gelerek çadırımı el değmemiş topraklarda kurduğuma çok seviniyor ve yeniden kavuştuğum yalnızlığın tadını çıkarıyordum. Bu kent benim için hiçbir izin kirletmediği karlı bir alandı. Şimdi tüm bunlardan çok uzaktayız ve çevremde öyle bir kalabalık var ki, böylesini daha önce hiç görmedim. Eustache ile Daniel, Sam ve şimdi Fabienne, tümü yaşamımın giriş kapısını zorladı; Roanne diyarını buraya bir daha dönmemek üzere, boş ve hazır durumda yeni bir serüvene başlamadan önce nasıl bırakacağımı merak ediyorum. Heteroseksüelliğin öksesi arkama bir maiyeti takmadan yolculuk yapamayacağım kadar beni tutacak mı?

İki atlı sanki düşüncelerimi süslemek için beni karşılarken çalım yapıyordu. Fabienne'i ve şişmiş yüzü atları ürkütecek hale gelmiş o küçük hizmetçiyi tanıdım. Fabienne önümde zınk diye durup bana kamçısıyla tehdit ya da selamlama olarak yorumlanabilecek bir işaret yaptı.

– Cabaret de l'Ane'a dikenli telleri kesmeleri için bir ekip göndermiştim, dedi. Siz oradan mı geliyorsunuz?

Surat asarak hayır der gibi yaptım, çünkü kadının köyde yaşayan soylulara özgü kaba tavırlarından hoşlanmıyorum. Belki de yerdeyken, at üstünde bir kişi tarafından sorguya çekilmekten dolayı onurum kırılmıştı. Kuşkusuz bu da söz konusuydu, ama bir kadınla benim için şaşırtıcı, ani, tümüyle yeni türden ilişkiler içinde olmanın da rolü vardı.

Kolejde Flöreler arasında kızlardan söz ettiğimiz olurdu. Bunların

anatomileri konusunda birbirimize fantastik bilgiler aktarırdık. Doğanın sakatladığı karınları, cinsel organı açıkça göstermeyen kıllı, basit bir üçgen şeklinde sona eriyordu, bunu elbette biliyorduk; zaten bu üzücü çirkinlik ilgisizliğimizi haklı göstermeye yetiyordu. Heteroseksüel arkadaşlarımızın çok önem verdiği göğüsler bizim gözümüzde çekici değillerdi. Erkeğin göğüs boşluğunun üstünde kiriş oluşturan ve öpmek, sarılmak gibi en güzel jestin devindirici gücü, dinamik kaynağı olan kaslarına, kadın göğsünün sunduğu o yumuşak, yağlı çörek gibi çirkinliğe üzülemeyecek kadar hayrandık. Ama gelip de bize yoksulluğuna acıdığımız bu cinsel organın göründüğünden daha karışık olduğunu, üst üste iki dikey ağızdan oluştuğunu, bu iki ağzın dört dudağının –iki büyük, iki küçük– bir çiçeğin taçyaprakları gibi aralandığını söylediklerinde merakımız artıyor ve imgelemimiz çalışıyordu. Ayrıca bir hortum* –iki hortum– öyküsü vardı ki fil başlı Ganeşa'ya tapanların kafasını karıştırmaya pek elverişliydi, ama bu hortumlar gömülü, gizlenmiş ve ulaşılamazdılar. Önemi yok. Tüm bunlar bizim için egzotizm alanına giriyordu ve kadın cinsi, Orta Brezilya'nın Bororosları ya da Güneybatı Afrika'nın Hotantoları kadar uzun süre alıkoymasa da düşündürüyordu bizi.

Gelin görün ki şimdi bu Roanne ovasında bir kadın benimle senli benli, küstahça tonuyla beni inciten bir diyaloğa girişmek cesaretini gösteriyor. Çekiciliğe kapılma ve öfke karışımı bir incinme söz konusu. Öfkeyi artıran şey de üzerimde yaptığı etki; kuşkusuz hesaplı ve onun istediği şekilde bir etki. Kendimi kullanılmış gibi hissediyorum.

İşte solumda şist tabakalarıyla kaplı iki saçaklı yüksek damları ve her birinin yanında, annesinin bağrına yapışan bir küçük çocuk gibi, mutfağa bitişik bir oda bulunan kocaman tomruklu bacalarıyla Forez bölgesini şimdiden haber veren La Minandière'in binaları. Sam, bir çiftlik çevresinin canlı ve koku olarak sunduğu her şeye ilgi duyarak adımlarını hızlandırıyor. Keyiflendiğini yalnızca sol arka ayağı üzerinde sıçrayarak gösteriyor; bu sıçrama, yürüyüşüne biraz komik bir zariflik kazandıran küçük bir hareket. Neden yadsımalı ki? Aynı sıcaklıkta birleşmiş insanların ve hayvanların içlerinde birlikte yavru ve tahıl ürettikleri bu çalışkan ve doğurgan dev gibi evler beni çekiyor. Yıldızların devinimi, mevsimlerin çevrimi, işlerin ve günlerin akışı, kadınlarda aybaşı dönemleri, hayvanlarda ve insanlarda doğurmalar, ölümler ve doğumlar... bunların tümü, tik takları bir ömür boyunca çok hu-

* Dölyatağı borusu anlamında. (ç.n.)

zur verici, çok ferahlatıcı olması gereken aynı büyük duvar saatinin çark düzeni gibidir. Oysa çöp dağlarını işleyen, kendi tohumunu delikanlılara atan ben, işte, kısır jestlere, dünsüz ve yarınsız bir bugüne, çöl gibi ve mevsimleri olmayan bir sonsuz şimdiki zamana adanmışım...

Kümesin kapı sundurmasının altına dalıvermiş olan Sam, ardında kinle, öfkeyle bağırıp duran iki iğrenç fino köpeği, çok hızlı koşarak geri geliyor, bana yapışıyor; finolar kovalamayı sürdürerek, yine de saygılı bir uzaklıkta duruyorlar. Kuşkusuz içgüdüleri onlara Flöret'in, sol böğre ya da iki göz arasına dokunmasının bile hiç bağışlamayacağı büyülü, gizli yanları olduğunu haber veriyor. Gel Sam, yaşlı dostum; gel de öğren ki, bu oturanlarla biz ayaktakiler arasında yalnızca güç ilişkileri, kimi zaman dengeler –değişken ve tehdit altında dengeler– vardır ve asla barış yoktur, hele aşk ilişkileri hak getire!

Fabienne ve ekibinin içi demir çalılarla dolu o çukuru temizlemeye çalıştıkları yer olduğunu tahmin ettiğim Cabaret de l'Ane'dan geçip geri dönmeye karar vererek güneye sapıyorum. Güç bir çalışma. Merak ediyorum, ama sorumlusu olmadığım için de içim rahat. Ne tuhaf kadın şu Fabienne! Neydi çöpler hakkında söylediği o derin söz? Tamam! "Çöplerin hoşluğu düşünülecek olursa!" demişti iç çekerek. Pes yani! İçinde en ufak bir esintide kâğıtların hafif kuşlar gibi uçup süzüldüğü, titreştiği sere serpe uzanmış küçük vadilerle dolu o beyaz ovaların hoşluğu, sanki adımlarımızı içine çeken, ama yine de izlerini bırakmayan o taze toprak; sanıyordum ki bu benim kişisel gizimdi. Demek ki kadın bunları görmüş! Acaba burada kendi aralarındaki ve insanlarla işlevsel ilişkileri kopuk ilk öğelerine indirgenmiş, paramparça bir uygarlığın söz konusu olduğunu da anladı mı? Kullanılamaz oldukları için bir tür mutlak olma düzeyine yükselmiş eşyaların saklandığı şimdiki günlük yaşam deposu mu burası? Şimdiki zamanın arkeolojisi söz konusu olduğu için bugünün uygarlığı ile arasında doğrudan bir kan bağı bulunan, ama çok özel bir arkeolojik kazılar şantiyesi mi? Bir toplum reddettiği ve –hemen mutlak durumuna gelen– şeylerle tanımlanır, eşcinseller ve özellikle ev çöpleri gibi. Fabienne'in öyle büyük bir coşkuyla kamçıladığı o küçük hizmetçiyi yeniden görüyorum. Eminim; bu hizmetçi erkek değil, kız; içgüdüm beni yanıltmaz. Fabienne, lezbiyen olduğu için acaba çöplerden anlar mı? Görünüşe göre öyle. Ama kadın eşcinselliği konusundaki kuşkuculuğumun üstesinden gelemiyorum. Düşüncemi cebirsel terimlerle şöyle dile getireyim:

Erkek eşcinselliği:
1+1= 2 (aşk)

Heteroseksüellik:
1+0= 10 (verimlilik)

Kadın eşcinselliği:
0+0= 0 (hiçlik)

Sodom bozulmamış, kocaman, sonsuz haliyle yüksekten, o sıska taklidini izliyor. İki hiçliğin birleşmesinden herhangi bir şey çıkacağına inanmıyorum.

Renaison ve Saint-Haon'a giden o küçük asfaltlı yol, sert ve sağlam haliyle ayaklarımın altında çınlıyor. Yürümekten yorulmaya başlayan Sam artık bayırlarda dolaşıyor. Başı önünde, yanımda yavaş yavaş canlanıyor; çünkü Cabaret de l'Ane'a yaklaşıyoruz. Burada bir avuç insan çalışıyor; yan yola çekilmiş eski bir kamyonla çalışmak üzere buraya getirilmiş vinççi bunlar. O dikenli tel yığınının büyüklüğünü yalnızca adamların sayısı belirtmiyor; her birinin, elinde demir kesme makası, giriştiği özenli çalışma da işin çapını gösteriyor. Bu koskocaman, paslı ve çengelli perukayı parçalayıp dışarıya atmak için onlara en azından üç hafta gerekecek. Çalışma yöntemleri kafamı karıştırıyor. Telleri kenardan başlayarak düzenli bir biçimde azaltacak yerde adamların her birinin kendine özel bir geçit, bir tür tünel açıp buradan o demir çalılığın içinde, ortaya doğru ilerlediğini görüyorum. Sanki onlar için bu çukurun altını üstüne getirip içini arayarak burada gizlenmiş ya da yitmiş olabilecek bir şey bulmak, onu temizlemekten daha önemli. Bu sırada Fabienne'e ekiplerimden birini bu iş için görevlendirmeyi önerdiğimde, onun bu öneriyi nasıl öfkeyle geri çevirdiğini anımsıyorum. İçimde yoğun, ama şiirsel engellerle yasaklanmış, çocuksu, gizli hazine düşleri kurmak için bundan daha fazlası gerekmiyor. Çukur ansızın üzüntü verici bir prestij kazanıyor. Bu dikenli teller ağının içinde örümcek ağında bir sinek gibi tuzağa düşmüş olan o atın dayanılmaz can çekişmesi bile başlı başına bir gösteriydi. İşte şimdi de bu küçük adamlar, kesici parmaklarıyla bu galvanizlenmiş ormanı bir köstebek yuvasına çeviriyorlar; altüst edilmiş; artık karanlık, toprak altında ve hoş olmayan, ama aydınlık, toprak üstünde ve korkunç olan bir köstebek yuvasına çeviriyorlar. Ben onlardanım. Onların

sıkıntısını hissediyorum. O demir galerinin içinde yüreklerini ve kıçlarını sıkarak. saçları ve apış araları dimdik, birbirlerine acaba bu binbir kancalı paslı tutak üstümüze tıpkı birkaç gün önce bir atın üstüne kapandığı gibi kapanacak mı diye sorarak ilerlediklerini biliyorum; çünkü bu galerilerin içine daldıkça paramparça olmuş köpek, kedi, porsuk artıklarına rastlıyorlar; hatta onlardan biri, biraz önce çukurun balçıklı dibinde yarı yarıya çamura batmış bir yaban domuzu gördüm diye bağırıyor; hayvanlar çoğu zaman öylesine bozulmuş ve dağılmışlar ki tanınmayacak durumdalar; içlerinde birkaç kuru kemik görünen kürk parçalarına dönüşmüşler.

Fabienne elbette orada, her zamanki binici pantolonu ve çizmeleriyle; yanında, ondan hiçbir zaman ayrılmayan, şişmiş, morarmış yüzü soytarı maskesine benzeyen o küçük hizmetçi. Kadın çenesiyle bir hareket yaparak beni selamlıyor.

– İçinde ne arıyorsunuz?

Bu soruyu sormaktan kendimi alamadım; oysa hiç yanıtlanma şansı olmadığını hemen anlamıştım. Fabienne'in elinde bugün kamçısı yok. Parmaklarının ucunda bir gümüş demirci makasını oynatıp duruyor; bu gerçek bir kadın mücevheri –hiç kuşkusuz özel türden kadınlara göre.

– Öğrenmek istiyorsanız, gelin! diyor bana. Ve o demir çalılığa yönelip içinde çalışmakta olan adamın görünemeyeceği kadar derin bir galeriye giriyor.

Hayır, onu izlemeyeceğim. Bu yerler bende tedirginlikten de çok, gerçek bir tiksinti uyandırıyor. Önümde geri dönmek için şimdi acele eder gibi görünen Sam, Colombar topraklarının yolunu tutuyorum; orada beni yaşlı Panhard'ım bekliyor.

*

Elbette otelde yalnızca Cabaret de l'Ane söz konusu oluyor; ben de Şeytan Çukuru'nda çalışan adamlardan birçoğunun işi bıraktığını saptamış bulunuyorum. Fırsat düştüğünde Fabienne'i benim o serseri adamlarımı ayartmaması için uyaracağım, ama bizim her zamanki işimiz doğal olarak öyle değişken ki, kadına bu uyarımı, içine ciddilikten çok muziplik katarak yapıyorum. Zaten adamları bu adamakıllı yıldırıcı şantiyeye çeken kimbilir neyi bulmanın merakı ve umudu. Bunun böyle sürmesine ve Şeytan Çukuru'nun kısa sürede adam bulamama-

sına şaşarım. Serüven dolu işlerine çok bağlı olup anlaşılan Cabaret'nin o büyüleyici şarkısına kulak vermeyen Eustache ile Daniel'i alıkoymak için araya girmek zorunda kalmadım. Bu, mutluluk verici; çünkü işten ayrılmaları beni dayanılmaz bir durumda bırakırdı, ama ne Eustache'ın pas vermesini ne de Daniel'in yakınlığını kaybettirirdi –çünkü avın pası, avın avının yakınlığı noktasına gelmişiz–, ne var ki o zaman çalışmalarının karşılığını ödemekten vazgeçmem gerekecekti; onlara başka bir şey için para vermeyi ya da artık hiçbir şey ödememeyi bundan hoşnutsuzluk duymadan düşünemem. Daniel'in durumu çok nazik; çünkü doğrusunu söylemek gerekirse parayı ona, o acemi çaylağa değil, annesine ödüyorum, ama bir delikanlıya para ödemek zaten hoş bir şeyse de bu parayı onun ana babasına ödemek az rastlanan nitelikte bir duygu.

Kısacası, ne biri ne öteki yerinden kımıldıyor, ben de eskisi gibi av ile avın avı arasında sıkışıp kalıyorum. Kimi zaman ikinci kata çıkıyorum. Eustache'ın odasının kapısı hiçbir zaman kilitli değildir. Onu yatmış durumda, çıplak olarak buluyorum, ama yorganı memelerinin hizasına kadar çekili. Çoğu zaman bu canıma minnet; çünkü arzumun kaprisinden olacak, beni kışkırtmaya devam eden, kolları. Daha dolgun, daha cömert, aynı zamanda kendine daha egemen, gücün zorunluluğuna daha sıkı bir biçimde bağlı bir ete daha önce hiç dokunmadım. Bu etin, bu aşırı derecede bol unun bir gramı bile boşuna saçılıp savrulmamış (oysa kadının bedeni, artık zayıf ve kuru kalamadığı anda, burgaçlar içine dalar ve çabucak dağılır). Eustache'ın bedeninin iki yanı boyunca önce uslu uslu uzanmış kolları, omuz kaslarının oval kitlesi içine iyice yerleşmiş sütbeyaz etten iki kocaman burma sütun gibi. Ama o biraz sonra bu kollarını kaldırıp başının üstünde kemer şeklinde tutuyor, o zaman da ne değişiklik oluyor ya! Şimdi sanki bir perde açılıyor. Gerilmiş göğüs kasları yuvarlaklıklarını yitirip onun o sesli, kılsız göğsüne sımsıkı bağlanmış kablolar oluşturuyorlar. Kolların daha da beyaz olan içyüzü dayanıksız oluşunu ele veriyor ve koltukaltının yakınlarında pütürlü oluyor; buradaki hafif, küçük, baş döndürücü kılları da pübis ormanının pek derin ve şehvet uyandırıcı ağırbaşlılığı içinde hoş bir şekilde dinleniyor. Aslında kol biraz eğri, kemikli, nitelikli küçük bir bacaktır, ama kuşkusuz başa yakınlığından ötürü bacaktan daha konuşkan ve daha ironiktir. Ancak, anlaşılır bir biçimde konuşması için bedenin geri kalan bölümünün üstü örtülü olması gerekir ve Eustache'a karşı davranışımı bana dikte eden şey de budur; çünkü

bu gövdeyi, bu karnı, bu böğürleri soyarsam, cinsel organın ve kalçaların, ayakların ve bunları ayıran apış arasının kökünün hem basit hem de adamakıllı birbirine karşıt haritaları düşünülecek olursa, bu derece güçlü ve kalabalık bir bütünden yükselen konser, ne kadar sert olsalar da kolların yine o zarif, ama karşılaştırıldığında, biraz ince uzun olan düosunun duyulmasını engeller.

Daniel'e gelince... Bunu gizlemek istemem boşuna, o beni duygulandırıyor. Bende yol açtığı acıma tutkusu yalnızca arzunun alevine dalmış, uysal, ama zarar verilemez, Flöret'im gibi paslanmaz olan beni, bu kaşarlanmış adamı yumuşatıyor. Aşk = arzu + sevecenlik ve onun gücü, sağlığı bu iki öğenin kaynaşmasının yakınlığı içinde. Ne var ki arzunun en büyük bölümünden önce Eustache yararlanıyor. Daniel'in bende yarattığı sevecenlik ise arzuyla pek bağdaşamayan, hatta kuşkusuz böyle bir bağdaşmaya tümüyle karşı olan özel bir türden; sevecenlik-acıma bu. İşte, kötü başladım ya da en azından nereye varacağımı bilmiyorum. Yine de yeni bir durum bu.

*

Daniel. Onun hayatıma resmen girişi üç gün önce gerçekleşti. Biraz önce aylığını annesine ödemiştim; ödemeye tanık olmuştu ve hâlâ bu olayın etkisindeydi. Onu paranın insanı şaşkına çevirici büyüsünden kurtarmam gerekecek. Hiç kuşku yok, onun gözünde para, benim; bu arada bundan yararlanıyorum. Bir şey yapmam gerekecek... Bir şey yapmam gerekecek... Birlikte biraz yürümeliyiz ya da uzun bir yol yapmalıyız; buna yazgı karar verecek. Onunla ilgili bir sürü proje yapmam için de bu yeterli. Projelerle ve sevinçle dolup taşmalı. Yirmi yaşındayım ve hayat başlıyor! Yepyeni güzel aşkım, birlikte işleteceğimiz bir altın madeni ocağı. Başlangıç için onu Terminus Oteli'ne götürdüm. İstedim ki vinççiler arasında tek kişi olarak, yaşamımın başka yüzünü, Bay Surin'in yüzünü keşfetsin. Elbette Terminus'u dışarıdan, kentin en lüks oteli olarak biliyordu. İçeriye saygıdan donmuş durumda girdi. Oda, tavanının yüksekliği, yerdeki yün kadife halısıyla sonunda onun gözlerini kamaştırdı. Onu gar meydanına bakan pencereye yaklaştırdım. Neonlu bir tabela –tam da otelin tabelası–, üstüne kırmızı bir ışık yansıtıyordu. Elimi ensesine doğru uzattım, ardından gömleğinin yakasının düğmesini açtım. Mutluluktan titriyordum, çünkü bu benim cinsel ilişkide bulunmak için yaptığım ilk jestimdi. Boy-

nu bir çocuk boynu kadar narin. Onu çoğu insan için vazgeçilmez olan o faniladan kurtarmam gerekecek, ama köylülerin yün kuşak takma gibi yaygın bir alışkanlıkları olduğunu da çoktandır biliyorum. Parmaklarım, üstünde bir Meryem Ana madalyonunun asılı olduğu altın zincire takılıyor. Daniel, dindarca geçen çocukluğundan kalma bu kutsal kalıntıyı açıkça unuttu; tıpkı bir köpek yavrusunun biraz önce boynuna geçirilen tasmadan öfkeyle çırpınıp kurtulduktan sonra bu tasmayı bir saat içinde ve ömrünün sonuna kadar unutması gibi. Daniel, Meryem Ana madalyonunu unutmuştu. Ama ben Alexandre Surin, çöplerin züppesi, bu arı ve gizli nesneyi tam karnımın ortasına bastırdım ve acıma tutkum yeniden gözlerimi yakmaya başladı. Gömlek yakasının düğmesini yeniden ilikledim; kravatı, o yağlı, rengi kaçmış kordonu yeniden taktım. Ona birkaç kravat almam gerekecek. Gerekecek... gerekecek...

*

Çığlık o demir çalılığın ortasında koptu; 15 Haziran günü, tam olarak 17.10'da. Önceden düşündüğüm gibi neredeyse tüm kaçak işçilerimi geri aldığım için, çukuru temizleme işlerinin ne aşamada olduğunu görmek üzere Cabaret de l'Ane'a gitmiştim. Orada kalmış bir avuç insan inançsız, yöntemsiz olarak telleri kesiyorlardı; o "aydınlık, toprak üstünde ve korkunç" köstebek yuvası da bugüne kadarki çalışmalardan pek etkilenmiş görünmüyordu. İki atı dizginlerinden tutan küçük hizmetçiyi görecek kadar zamanım oldu ve Fabienne'in yakın bir yerde olabileceği kanısına vardım.

İşte çığlık o sırada yükseldi; bu, acıyla ve öfkeyle bir kükreme, kanlı tehditlerle dolu korkunç, şiddetli bir inlemeydi. Ve de neredeyse aynı anda bir adamın o demir çalılığın derinliğinde kazılmış tünellerin birinden hızla çıktığı görüldü. Adam durmadan bağırarak ve elini sol şakağının üstünde yapışık tutarak koşuyordu. Briffaut'yu tanıdım; kuşkusuz o da beni tanımış olmalı ki, bana doğru koştu.

– Kulağım, kulağım, diye ha bire bağırıyordu. Kadın kulağımı kesti!

Kan içinde kalmış sol elini bana doğru uzattı; adamın beni etkileyen eli değil, bir kulağın eksikliğiyle dengesi bozulmuş başının görünümüydü; öyle ki insan, kaygı içinde, acaba bu baş önden mi yoksa yandan mı görülüyor diye kendi kendine soruyordu.

Bu tek kulaklı yaşlı delinin yanında fazla kalmadım; onu inlemeleriyle baş başa bırakıp demir çalılığa doğru koştum ve çıktığı galeriye daldım. Kendimi içinde kaybolacağım korkusuna kapılacak kadar karışık bir labirentte bulmak beni şaşırttı. Kuşkusuz yersiz bir korku, çünkü çalılık çok fazla geniş değil, ama insanın kendisini altında gömülmüş gibi hissettiği binlerce dikenli telin uyandırdığı tehdit edici yırtıcılık izleniminin elbette bu korkuda büyük rolü var. Yürüdüm, döndüm, yeniden yürüdüm, yeniden döndüm ve Fabienne ile burun buruna geldim. Kımıldamıyordu, gülümsemiyordu, arna ablak yüzünde zafer kazanmış bir insan ifadesi okuduğumu sandım. Gözlerimi ellerine doğru indirdim. Her iki eli de kana bulanmıştı. Sağ elinde hâlâ ona son rastladığımda gördüğüm gümüşten o demir kesme makası vardı. Sol elini yukarıya kaldırıp bana doğru açtı: İçinde iki küpe, klipsler üstüne monte edilmiş iki Filipin incisi gördüm. Bana yolu açmak için yana çekildi. Gözlerime önce kırmızı ve kıvrık bir et parçası takıldı, Briffaut'nun kulağını düşündüm. Ama henüz bu bir şey değildi; daha iyi bakınca yumuşak toprağın içine yarı yarıya gömülü bir insan şekli gördüm. Bir kuru kafa, altüst edilmiş toprak yığınlarının ortasında, tepesinde paramparça bir fötr şapka, tüm dişlerini göstererek gülüyordu.

– Crochemaure'un o incilerin biriyle burada bulunabileceğinden kuşkulanıyordum, diye açıkladı Fabienne. Öteki inciyi Briffaut'nun kulağında görünce şaşırdım. Tuhaf bir buluşma, değil mi?

Böyle özel durumlarda adamakıllı tizleşen o monden, ironik ses tonuna yeniden kavuşmuştu.

Daha fazlasını ne görmek ne de duymak istiyordum. Bir sözcük bile söylemeden Fabienne'e sırtımı dönüp labirentten çıktım. Burada çeyrek yüzyıl önce olup bitenler konusunda ancak tahmin yürütülebilir, ama puzzle'ın parçaları birbirine oldukça iyi uyuyor. O zamanlar Cabaret de l'Ane'ın parlak dönemiydi ve bu kabare o lanetli toprakların paçavracılarının üssüydü. İşte Briffaut ile Crochemaure, her birinde birer inci, son bir pazarlık için burada buluştular. Kanıtları tükendiği için, bu kanıtlar üzerine zar atmak ya da kâğıt oynamak konusunda anlaştıkları sanılabilir. Ancak oyun kavgaya, kavga da bıçakla düelloya dönüştü. O tarihte Briffaut'nun karnından aldığı derin bir yarayı tedavi ettirdiği ve haftalarca yerinden kımıldayamadığı kesin görünüyor. Crochemaure'un da kabareyi yaralı olarak terk edip gecenin karanlığında yüksek otlar içinde kaybolduğu ve bu bataklıkta öldüğü kabul edilebilir. İşte bu olaydan pek az sonra tonlarca dikenli tel bu yere bo-

şaltıldı. Briffaut iyileşip ayağa kalktı ve hem cesedi hem de inciyi aramak üzere burada dolaşmaya geldiğinde, o demir çalılığın yaşlı hasmının üstüne ona layık bir mezar anıtı gibi konduğunu görmek onun için kötü bir sürpriz oldu. Bir fırsat doğmasını bekledi, olanları unuttu ve Fabienne'in adamlarının burada geçitler açtıklarını görünce ansızın inciyi anımsadı. Küpe olayı yeniden alevleniyordu; Alleluia da onu suçlayarak bu alevlenmeye alkış tuttu. Briffaut çukuru temizleme çalışmalarındaki gelişmeleri tutkuyla izliyordu. Crochemaure'un kalıntılarına ilk önce onun ulaşması önemliydi. İkinci olarak ulaştı ve hem incisini hem de kulağını orada bıraktı...

*

Daniel'in boynunda o zinciri ve Meryem Ana madalyonu var. Sol yüzük parmağında da bir kuru kafayı betimleyen kocaman bir alüminyum çıban*. Onun iki mücevheri. Bunlara dokunmaktan kaçınacağım. Buna karşılık, onu daha iyi giydirmeyi düşünmeliyim. Olsa olsa, daha sonra, onu daha iyi soymak için dokunurum. Nasıl mı? Nazik, kışkırtıcı, çok hoş bir sorun. İhtiyat, rahatlık, akıllılık onu silmeye, unutturmaya, arkamda gizlenmiş bir gri gölgeye çevirmeye yarardı. Bundan tiksinirim. Ona benim tarzıma taban tabana zıt tarzda gülünç giysiler giydirmekten de tiksinirim. Kötü "tarzıma" varıncaya kadar bana benzemesini istiyorum. Daniel benim gibi bir züppe olacak.

Benim gibi mi? Neden *tam olarak* benim gibi değil? Neden benim tam bir kopyam olmasın? Bu düşünceyi besledikçe daha çok hoşuma gidiyor. Böylece o sırıtkan ayaktakımına önden saldırıp sırıtmasını şaşkınlığın içinde donduracağım, anlayışı kıt beyninde belli belirsiz kardeşlik, akrabalık varsayımları yaratacağım...

Kardeşlik, akrabalık? Aman Tanrım, yüreğimi ne tuhaf bir sıkıntı basıyor! Biraz önce yanlışlıkla o "küçük üzüntümün" ülserli yarasına bastım. Ve bu kısa süren acının şiddeti karşısında, acaba beni Daniel'e ilgi duymaya iten acıma, o küçük üzüntümün başkalaşması; böyle bir durumda annesinin arkasında bıraktığı bir yetim erkek çocuğunun bende uyandırdığı acıma değil mi diye kendi kendime soruyorum. Narkissos görüntüsünün üstüne eğildi ve acıyarak ağladı.

Ben her erkeğin, her kadının akşam olunca büyük bir var olma, doğmuş olma yorgunluğu duyduğunu ve günün tüm o gürültülü, çal-

* Argoda yüzük anlamında. (ç.n.)

kantılı saatlerini unutmak için, *doğmamış olmaya* çalıştığını hep düşünmüşümdür. Ama o denli uzun süre önce terk edilmiş bir ana karnına yeniden nasıl girmeli? Yanında her zaman yatak şeklinde (gemicilerin denizdeyken zoraki cinsel perhizlerini bastırmak için düzdükleri, şişirilebilen o lastik bebeklere benzeyen yatak şeklinde) bir yalancı anne, bir düzmece anne bulundurarak. Sessizlik ve karanlık yaratmak, örtülerin içine sokulup çırılçıplak olarak sıcaklık ve nem içinde büzülmüş pozisyonu almak, dölütü taklit etmektir. Uyuyorum. Kimseye ait değilim. İster istemez öyle, çünkü daha doğmadım. İşte kapalı bir odada, kapalı bir çevrede uyumak benim için bu yüzden mantıklıdır. Pencerenin açık olması gündüze göredir, sabaha göredir; aktif enerji alışverişini zorunlu kılan kas gücü için yararlıdır. Oysa gece bu alışverişler olduğunca azaltılmalıdır, çünkü dölüt solumaz, uyuyan kişi olduğunca az solumayı kendisi için görev bilmelidir. Kışın, yoğun ve ana kucağı gibi bir ahır atmosferi, uyuyan kişiye en uygun atmosferdir.

İşte benim Daniel'im anadan doğma çıplak olarak o geniş yatağımın içine dalarken doğmamış olacak. Peki ama orada ne bulacak? Tıpkı kendisi gibi çıplak olan beni. Birbirimize sarılacağız. Heteroseksüel ayaktakımı birtakım zorunlu içe girmeler, kendi döllenmelerinin taklidi olan bir delik düzeni düşünecektir. Sizi gidi can sıkıcı tespihböcekleri! Bizde her şey olasıdır, ama hiçbir şey zorunlu değildir. Sizin o üreme kalıbınızın tutsağı olan aşklarınızın tersine, bizim aşklarımız tüm yeniliklerin, tüm icatların, tüm buluşların alanıdır. Bizim kalkık ve kılıç ağızları gibi kıvrık penislerimiz sanki kılıç kılıca gelir, birbirine çarpar, birbirini biler. Delikanlılığımdan başlayarak oynadığım eskrimin, bu erkek erkeğe diyaloğu anımsatmaktan başka bir açıklaması olmadığını belirtmek gerekli mi? Bu diyalog karşı cinsellerin o cinsel dansının karşılığıdır. On beş yaşımda eskrim salonuna gittim, erkek kardeşlerim ise aynı yaşta cumartesi akşamlarının küçük danslı eğlencesine gidiyorlardı. Herkesin kendine göre gerçekleştirdiği simgesel şeyler vardır. Onların o avam eğlencelerini hiç kıskanmadım. Onlar da bizim kardeşçe hamlelerimizin anlamını kavramadılar.

Kardeşçe! Bu koca sözcük kalemimden düştü; çünkü yatak ana karnı ise doğmamış olmak için buraya benimle buluşmak üzere gelen, olsa olsa benim erkek kardeşimdir, yani ikiz kardeşimdir. Daniel'e olan aşkımın, Eustache'ın kollarından arınmış, benim o küçük üzüntümle acındırılmış aşkımın derin anlamı budur.

İncil, o rakip ikizlerin, Yakup ile Esav'ın, daha annelerinin karnın-

dayken kavga ettiklerini anlatır ve dünyaya ilk önce Esav gelirken, kardeşinin onu tabanından tuttuğunu ekler. Yakup, birbirlerine sarılmış olarak yaşadıkları annelerinin belirsiz derinliklerinden Esav'ın çıkmasını engellemek istemiştir, bunun anlamı nedir? Çifte dölütün –yavaş, düşsel, karşı konulmaz, tüm içsel liflerin ve bitkisel itmenin yarı yolunda olduklarını düşündüğüm– bu hareketlerini neden bir kavga olarak yorumlamalı? Burada daha çok ikizlerin tatlı ve okşayıcı ortak yaşamını görmek gerekmez mi?

Küçük Daniel, doğmamış olmak üzere yeniden kucağıma düştüğünde, birlikte kılıçla vurduğumuzda, ötekinin cinsiyetinin soyaçekime bağlı, çok eski ve sanki doğuştan önsezisinin sağladığı harika bir suç ortaklığıyla –ki bu, herkesin, içinde öteki için *terra incognita** olduğu o heteroseksüel ceheneminin karşıtıdır– birbirimizi tanıdığımızda, sen benim sevgilim –pis pis heteroseksüellik kokan bu kaba sözcük– olmayacaksın, küçük erkek kardeşim bile olmayacaksın, ben olacaksın ve birbirine tıpatıp benzer bir çifte özgü hafif bir denge durumunda, beyaz ve karanlık, ana gibi, büyük gemimizde yol alacağız.

Bakın, giysilerle ilgili tasarılarımdan çok uzaktayım şimdi. Ama gecenin gündüzden uzak olduğu kadar da uzakta değilim; çünkü, annemizin karnında düşünce ve duygu birliği içinde olacaksak; gündüz Daniel benim işlemeli yeleğimi –kesin bir eğilimi olmayan bir genç insana yaraşacak biçimde, henüz içi boş altı cepli yelek– ve Nankin pamuklusundan pantolonumu giymiş durumda, bir restoranda ya da otelde koluma girecek; tuhaf bir tıpatıp benzerlik; benden dolu dolu tam bir kuşak farkıyla ayrılmış olarak; o ben ki, ikiz oğul, otuz yıl önce saf ve henüz olmuş, güvensiz, kılıç aşağıda, her türlü hamleye açıktım. Ama ben onun yanında olacağım, oysa otuz yıl önce kimsem yoktu; rehbersiz, korumasız, tuzaklarla, pusularla dolu erotik alanlarda yürüyordum.

*

O iki güzel Filipin incisini avucumun içinde yuvarlıyordum; öyle pırıl pırıldılar ki sanki yanardöner küçük karınlarının üstünde dolaşan fosforlu bir leke vardı. Salt çift simgesi olan bu ikiz kardeşlerin tuhaf gezilerini çöpler züppesinin kulaklarında tamamlamaları normal değil

* Keşfedilmemiş toprak (ülke) anlamında Latince deyiş. (ç.n.)

miydi? Ama bu noktaya gelinceye kadar ne beklenmedik garip olaylarla karşılaşmışlar!

Her şey vaktiyle Şeytan Çukuru olan o yerin yüzeyini düzelten iki buldozerin başında bulunduğum sırada başladı. Bu yüzey öyle güzel, öyle düz, öyle incelikle elekten geçirilmiş ve sağlam ki –düzenli bir çöp depolama yeri olarak bir başyapıt, benim başyapıtım–, biten çalışmaları denetlemek üzere hep birlikte, tam kadro gelen belediye meclisi üyeleri hayranlıklarını gizleyemediler ve çalışmaların böyle güzel bir yolda iken durdurulmaması gerektiğine ve bu düzlüğün üstüne kapalı tribünleri ve ısıtılan vestiyeri de olacak bir belediye stadı yapılması için kredi verilmesi konusunun oya konulup kabul edilmesine oybirliğiyle karar verdiler. Ben bir kenarda durup her biri gelecekteki bu stadın onurunu açıkça kendisine mal eden bu küçük tacirler grubu önünde utangaç tavırlar takınıyordum. Adamlara bu stada belki Surin Stadı adı verilebileceğini çekine çekine önererek onların o kendi kendini tatmin etme duygularının üstüne buz gibi sular döktüm ve ansızın asılan suratları karşısında, benim özellikle vinççilerin gözünde Bay Alexandre olduğumu anımsayarak, bu stat için, Makedonyalı o büyük fatihi ve bir Rus çarları soyunu da belli belirsiz bir biçimde anımsatarak, Surin yerine adım olan Alexandre'ın da pekâlâ uygun olacağını söyledim. Alay ediyordum elbette; çünkü Vincennes'deki Léo-Lagrange Stadı'nın ve bir meşin yuvarlağın çevresinde görmüş olduğum sanki düğün ayini yapan, kıçları açıkça belli bir yığın gencin anısı benim için oldukça tatlı bir anı olmasına ve beni erkeklere özgü bu tür eğlence yerlerine karşı sempati duymaya itse de heteroseksüel bir toplumda kendimi birinci plana çıkarmak düşüncesi kadar bana yabancı olan hiçbir şey yoktur.

Parlatıp düzelttiği saçlara son kez tarak vuran bir berber gibi, ben de Şeytan Çukuru'nun şimdiki kusursuz arenası üstünden buldozerlerimi bir kez daha geçirtiyordum ki, bu sırada Fabienne'in dörtnala yaklaşan o küçük hizmetçisini tanıdım. Kız bana üç metre kala, tam da askerlere özgü bir sertlikle, bir ileri karakola genelkurmayın buyruğunu getiren bir posta eri gibi durdu ve net bir sesle dedi ki:

– Matmazel Fabienne cuma akşamı şatoda bir resepsiyon veriyor. Siz de yürekten davetlisiniz.

Sabırsızlanan atı kendi etrafında döndü ve kız şu şaşırtıcı açıklamayı sözlerine ekleyerek büyük bir hızla çekip gitti:

– Nişanlanması şerefine!

İlahi Fabienne! Yine beni şaşırtmayı başarmış olacak! Bakın lezbiyen aşkları nereye varıyor! Ben daha önce erkek aşklarından kuşkulanmakta haklı değil miydim? Nişanlanıyor ha! Bu sırada Fabienne'i o kulak kesme olayından bu yana görmediğimi ve vinççiler arasında onunla ilgili olarak şatodan çıkmamasına yol açan biraz gizemli bir hastalığa anıştırmada bulunulduğunu anımsadım. Önce, Briffaut ile kavgalarının, bu kavgalardan galip çıkmış olsa da, onun duyarlılığını sarstığını oldukça içtenlikle düşünmüştüm; sonra –yine aynı derecede içtenlikle– onu altüst eden şeyin kuşkusuz kaçınılmaz bir parasal gereksinimin baskısı altında kabul ettiği bu nişanlanma olasılığı olduğunu düşünmek eğilimindeydim. Bugün, düşünüp taşınmadan karar vermiş olduğum için kendimi suçluyorum. Kadınlar hakkında kaba, soğuk ve saygısızca bir görüşüm olduğunu elbette biliyorum, ama örneğin, paraya gereksinim vardıysa, o Filipin incilerinin geri alınması bu sorunu çözebilirdi diye düşünmüş olabilirdim. Hastalığına gelince, bu hastalığın pek az inanılabilir koşullarda ne noktada olduğunu ve cins-i latifin o romantik bayılmalarından çok benim çöpçülük yeteneğimle benzerlikleri bulunduğunu sonradan öğrenecektim.

Benim kılık kıyafetle ilgili ilkelerimden biri sıradan günlerde bile her zaman son derece bakımlı olmaktır ki, bir resepsiyon için daha fazlasını yapamam. Bu, o heteroseksüel köylülerin bayramlık giysilerinden uzak kalmanın tek yoludur. Ne frakım ne smokinim vardır; böyle özel giysiler giymeyi metrdotellere ve monden dansçılara bırakırım ve en resmi salonlarda bile hiç kimse bana bu konuda sitem edemez, çünkü bu, benden *daha az* kibarlık istemek olur. İşte ben her zamanki Nankin pamuklusundan pantolonum, karmanyol* ceketim, lavalyer** kravatım, özellikle de her birinde bir çöpçülük madalyonu bulunan altı cepli ipek yeleğimle –yani, tamı tamına Roanne'ın o ekilmemiş topraklarında altı aydır göründüğüm şekilde– Fabienne'in nişanını kutlamak üzere 7 Temmuz Cuma günü Saint-Haon Şatosu'na gittim.

Boşuna hazırlanmışım; Fabienne'in genç bir sosyete kızı olarak lakalı saçları, ipek robu, yüksek topuklu ayakkabılarıyla ortaya çıkması beni şaşkına döndürdü, kendime gelebilmem için birkaç saniye geçmesi gerekti. Fabienne elbette bunun farkına vardı ve bana, elinin üstüne eğildiğim sırada dedi ki:

* Çok kısa yakalı, sıra sıra birçok düğmeleri bulunan dar ceket. (ç.n.)
** Geniş ve esnek, iki kurdele düğüm yapılarak bağlanan bir tür kravat. (ç.n.)

– Bereket versin küpelerimi taktım, yoksa beni tanımış olacağınızdan kuşku duyarım!

Bense soyadını söylemeksin yalnızca adıyla bana tanıttığı o küçük nedimesiyle ilgili kuşkudan hâlâ kurtulamamıştım.

– Eva'yı tanıyorsunuz, elbette.

Bu, o küçük hizmetçi miydi? Belki. Bundan tümüyle emin değilim. Kabul etmek gerekir ki yüzü inanılmaz bir çabuklukla onarılmıştı; bu da yaşına göre olanaksız değil. Atının üstünden bana Fabienne'in davetini ilettiği sırada, onu geçen hafta ancak şöyle bir görmüştüm. Beni küçük kız çocuklarına özgü bir reverans yaparak selamladı. Sonra bir sazan balığı havuzuna bırakılan egzotik bir balık gibi şatonun salonlarına bıraktılar beni. Gerçekten de burası tipik bir biçimde yerli insanlarla dolu. Fransızvari külot pantolonları, kırmızı yelekleri ve mavi redingotlarıyla hizmet eden uşaklar dışında, tüm bu çevre sıkıcılık yarışında. Kibarlık mı bu? Bence nihilizm. Daha da çok gözden kaçmak için sisin, tozun, kirin tam rengini bulmak. Burada egemen olan tespihböcekleri estetiğinin katı kuralı bu. Heteroseksüel erkek zariflikte tümüyle özenti, giyimde tümüyle aşırılık, üslupta tümüyle buluş kesilmiş kadınlara yüklenir; çünkü bu tür erkekte seks çıkarcı amaçlara bağlı olduğu için değiştirmek, yüceltmek, göklere çıkarmak olan asıl işlevini yerine getiremez. Bu grupların arasında kurum satarak ilerliyorum. Ne yazık ki Flöret'i vestiyerde bıraktım. XIV. Louis, Aynalar Galerisi'nde saraylılar arasında kasıla kasıla yürürken elinde baston yok muydu? Ayna dedim de, işte size bir ayna: ki benek benek lekelerle dolu sırı içinde tam da sıra sıra salonları yansıtıyor. Ne kadar da yakışıklıyım! Bu kül renginde beçtavuğu sürüsünün arasında, nar gibi kızarmış sülün halimle kümesin tek erkeği ben değil miyim? Herhalde sevişme yeri olan bir girintiye bir seki kurulmuş; burada altı müzisyen enstrümanlarını akort ediyor. Gerçekten de balo var bu akşam şatoda. Matmazel Fabienne de Riveauvillé'nin nişan balosu. Acaba kiminle nişanlanıyor? Rastgele bir beçtavuğu yakalayıp ona gizlice bir şey sorar gibi bir tonla, "Damat adayı nerede, onunla tanıştırılamaz mıyım" diye soruyorum. Beçtavuğu şaşkına dönüyor, telaşlanıyor, kalabalığı iyice görebilmek için ayaklarının ucunda yükseliyor. Sonunda aklına büfe geliyor ve beni oraya götürmeye çalışıyor. İşte şimdi kısa boylu, şişman, bebek yüzlü, dolama gibi yumuşak bir delikanlının önündeyiz. Saçları maşayla kıvrılmış, yemin ederim ki yüzüne de düzgün sürmüş. Ansızın, güçlü bir antipatinin olumsuz radyasyonlarını seziyorum. Ta-

nıştırma. Adı Alexis de Bastie d'Urfé. Bu adı belirli bir yere oturtuyorum: Forez bölgesi eski soyluluğu. Loire Irmağı'na dökülen Lignon kıyısında tarihsel şato. Ama belleğim daha büyük bir sıçrama yapıyor ve ender okul anıları ortaya çıkıyor. Fransız özenticiliğinin ilk romanı olan *L'Astrée*'nin yazarı Honoré d'Urfé. Astrée'ye olan aşkından ölen danteller içindeki o çobanın adı neydi? Céladon! Evet, evet! Ve hemen, kokular sürünmüş o salağın, o kadın kılığında oğlancının –bir bu eksikti!– öğrenciliğim sırasında bende uyandırdığı içgüdüsel antipatiyi yeniden duyuyor ve bunun Alexis de Bastie d'Urfé'nin de bende uyandırdığı antipatinin aynı olduğunu fark ediyorum. Hiçbir zaman kitap okumayan ve edebiyatla hiç ilgilenmeyen ben, gerçekle düşselin bu çarpışması karşısında şaşırıyor ve de eğleniyorum. Adamla istemeye istemeye karşılıklı birkaç laf ediyoruz. Onu nişanlanması dolayısıyla kutlamam gerektiğini düşünüyorum. Fabienne öyle güzel, öyle güçlü ki! Alexis tiksinerek yüzünü buruşturup benim söylediğimin tersini söylüyor. Tam tersine, hayır, bir süredir sağlığı iyi değil. Ama yine de gelecek ay evlenmeleri gerekiyor, hemen sonra da uzun bir balayı yolculuğuna çıkacaklar; bunun da dinlendirici olacağını umuyor Alexis. Fabienne, ne iklimi ne de insanları kendine uygun olan ve ilişkiler... ilişkiler... kısacası iğrenç ilişkiler sürdürdüğü bir bölgeden uzaklaşmakla çok şey kazanacaktır. İşte, sanıyorum, hakaret diye buna derler! Flöret, Flöret, neredesin? Şu Céladon dangalağına bakın. Anlaşılan birazdan 5 numaralı yelek cebimden Roanne çöplerinden yapılma bir pastilimi çıkarıp herifin boğazına tıkacağım! "Peki bu balayı yolculuğu ne tarafa bakalım?" diye sordum kırıtarak. Venedik'e, dedi. Bir bu eksikti! Ay ışığında gondollar ve mandolinler. Fabienne de gerçekten çok fazla oluyor. Céladon'a arkamı dönüp Fabienne'i aramak üzere o beçtavukları kalabalığını yarıyorum. Fabienne dışarıda, tek başına, davetlileri karşıladığı peronda... Ama bu saatte herkes gelmiş gibi görünüyor, oysa güzel nişanlı boşuna –ya da beçtavuklarından tiksindiği için– gecenin serin havasında orada oyalanıyor.

Yaklaştığımı duyunca bana doğru dönüyor ve perondaki ayaklı fenerlerin çiğ ışığında gerçekten de tombul yanaklarının eridiğini, gözlerinin daha büyük, daha derin göründüklerini fark ediyorum. Ne var ki Filipin incileri kulaklarını daha açık bir biçimde güzelleştiriyor. O "iğrenç ilişkileri" benim bu paçavracı kulağı kesme makinesi kadınıma hangi hastalığı bulaştırmış acaba? Elbette bunu ona sormayacağım, çünkü bu onun yanıtlayacağı türden bir soru değil. Buna karşılık bu ev-

lenme işi, bu Alexis...

– Biraz önce beni nişanlınız Alexis de Bastie d'Urfé ile tanıştırdılar, dedim içinde soru ile biraz yakınma karışık bir tonla.

O da bunu elbette öyle anladı.

– Alexis bir çocukluk arkadaşı, diyerek açıkladı belli bir iyi niyetle, ama bu iyi niyeti, sesindeki ironik bir yapmacıklı hal yalanlıyordu. Birlikte büyüdük. Kısacası, evlatlık edinilmiş erkek kardeşim. Ancak ona rastlamanız olasılık içinde değildi. Atlardan, depolardan, tabanvaylardan nefret eder. Neredeyse hiç sokağa çıkmaz. Bir ev adamı, işte.

– Onunla çok güzel bir çift oluşturacaksınız. Hanginizin sözü geçiyor diye hiç kimse birbirine sormayacak.

– Sanıyor musunuz ki o kadar erkek bir adama katlanacağım...

– Benim kadar erkek bir adama mı? Ama ya o, size katlanmak için ne yapıyor?

Öfkeli bir hareket yaparak bana sırtını dönüyor. Salonun kapısına doğru üç adım atıyor. Duruyor.

– Bay Alexandre Surin!

– Efendim?

– Honoré d'Urfé'nin *L'Astrée*'sini okudunuz mu?

– Açıkça söyleyeyim, hayır. Zaten biraz uzunca olduğunu anımsadığımı sanıyorum.

– Beş bin dört yüz doksan üç sayfa, tamı tamına büyük forma. Ne yapalım, biz Forezlilerin ulusal destanı bu. Küçük bir kızken Lignon'un duru sularında çıplak bacaklarımla tehlikeyi göze alarak dolaşırdım.

– Demek ki Céladon'un somut örneği olduğu için Alexis'le evleniyorsunuz.

– Somut örneği mi? Bundan daha iyisi, canım!

Bana yaklaşıp karışık ve önemli bir gizi açıklar gibi fısıltı halinde diyor ki:

– Céladon bir şeyin bir yüzü, Alexis ise öteki yüzü. Céladon güzel sevgilisi Astrée ile kavga etmez. Astrée onu kovar, o da umudu kırılmış olarak çekip gider. Kısa bir süre sonra çok güzel bir çoban kızı Astrée'ye gelir; adı Alexis'tir ve kadınların hoşuna gitmenin yöntemini bilmektedir. Astrée üzüntüsünü yeni kadın sevgilisinin kollarında çabucak unutur. Oysa gerçekte Alexis kimdir? Çoban kızı kılığına girmiş Céladon! İşte bakın, kimi zaman her şeyin yolunda gitmesi için

cinsiyet değiştirmek yetiyor!

Bu konuda açıklama isteyip sorular sormam, bu düğümü çözmem gerekirdi. Horozdan kaçan bir kadın durumunda olduğumu sanmıyordum. Kısacası, geri çekildim. Bu eteklik ve külot pantolon anaforu içinde başım döndü; burada bir dişi domuz bile yavrularını bulamazdı. Şimdilik Alexis sorunu –böyle söyleyebilirsem– tümüyle sürüp gidiyor. Bu Fabienne şeytanı, bir kadınla ya da gelinlik giydirip tül taktırdığı bir erkekle de evlenebilirdi. Benim gücüm ona yetmez. Sam gibi o da beni çok kızdırıyor, ama böylece de zenginleştiriyor. Sözleri edebe aykırı, ama aydınlatıcı.

Salonda ansızın büyük bir sesssizlik oldu; davetliler orta yerleri boşalttılar.

– Baloyu açmam gerekiyor, diyor iç çekerek Fabienne. Alexis de öyle kötü dans ediyor ki!

O içeriye girerken ben de peşi sıra yürüyorum. Girişi kibarca alkışlarla selamlanıyor. Kaslı binici kadın bacaklarını gösteren oldukça kısa, yer yer de bol ipekli pembe robu, üstüne kalıp gibi oturmuş. Sporcu genç kız tuvaleti, av tanrıçası Diana tuvaleti. Nişanlanmayı elbette kabul etmiş, ama evlilik konusunda hiçbir şey geri dönülemez gibi değil. Fabienne kendisiyle dans etmek zorunda olduğu o oyuncak bebek gibi kararsız adamın karşısına yiğitçe geldiği sırada ben de dansa kaldırılmayan davetlilerin en aşağı tabakasının içine iyice sokulmaya çalışıyorum. Kuru pasta dolu tabağını sivri, kıvrık çenesini ha bire içine daldırarak süpürmekle adamakıllı meşgul menekşe rengi tül şapkalı bir yaşlı cadıyı itip kakıyorum. Tabak korkunç bir yalpa yaptıktan sonra dengesini buluyor. Ama o menekşe rengi tüllü bina, kuşkusuz kesin olarak eğik bir hal alıyor. Kadına çocukluğunda dolu ağızla hiçbir zaman hakaret edilmemesi gerektiğini öğretmiş olmalılar ki, o sivri, kıvrık çenesini uzatarak bana yiyecek gibi bakmakla yetiniyor.

Fabienne, Alexis'in önünde hareketsiz duruyor. Aralarında iki metre uzaklık var. Dimdik, güçlü kız-oğlanla, sırf yağ tulumu, yalnızca siyah takım elbisesinin yaptığı etki sayesinde kendini kabul ettiren o oğlan-kız arasında ilginç bir çelişki göze çarpıyor. Orkestra şefi kollarını kaldırıyor. Kemancılar sol kulaklarını kemanlarının sapına doğru eğiyorlar.

Bu sessizlik ve hareketsizlik anı belleğimde sonu gelmeyen bekleyiş görüntüleri bırakıyor, çünkü gerçekten de suare orada durdu. Bu sırada patlak veren bir olay Roanne burjuvazisi ile Forez aristokrasisinin

birbirine karıştığı bu resepsiyona son verdi ve başka bir türden içtenlikli, gizli bir eğlenceyi başlattı. Bu eğlenceye katılanlar, bir hayalet kalabalıkla çevrili olan, yalnızca iki gerçek kişi, Fabienne ve bendim.

Hafif, yumuşak bir gürültü duyuldu; Fabienne'in ayakkabılarının üstünden bir şey yuvarlanıp cilalı parkede parçalandı. Bu, ilk bakışta içi düz ve beyazımsı, ama ağır bir sağımsal hareketle devinen canlı spagettiler dolu bir pakete benziyordu. Bu boğum boğum şeritler yumağının içinde çöpçülerin o *taenia solium*unu hemen tanıdım. Üstü kapalı olarak, Fabienne'in "kötü ilişkilerine" bağlanan bu hastalık aslında olsa olsa zararsız bir bağırsak kurduydu, değil mi? Anlar akıp gidiyor, ender görülen bir yoğunlukla. Tüm beçtavukları kumların üstünde kıvrılan bir ahtapot gibi yavaş yavaş kıvrılan beş altı metrelik bu yapışkan şeritten gözlerini ayırmıyorlar. Çöp toplayıcılığı yeteneğim beni daha uzun süre bu işin dışında bırakmayacak. Hiçbir şeyin farkında olmayan yanımdaki kadın ha bire pastacıklarını atıştırıyor. Onun elinden tabağını ve kaşığını çekip alıyor ve ileriye doğru iki adım atarak Fabienne'in ayaklarının dibinde diz çöküyor, o küçük kaşıkla tenyayı tabağa alıyorum. Nazik bir iş, çünkü nalet olası yılan gibi kayıyor. Olağanüstü bir duyum bu! O balmumundan mankenler kalabalığının ortasında tek başıma çabalıyorum. Ayağa kalkıyor ve çevreme şöyle bir göz atıyorum. Nem kapıp bozulmuş bir mum gibi orada dikilen Céladon bana şaşkın şaşkın bakıyor. Tabakla kaşığı onun eline tutuşturuyorum. Yemin ederim ki "Ye!" demedim. Ama bunu düşünmediğime yemin etmiyorum. İşte olan oldu! Başka bir sayfa açıldı! İş ikimize kaldı, Fabienne! Sol ellerimiz birleşiyor, sağ kolum onun beline dolanıyor. Başımı orkestraya doğru çeviriyor ve "Müzik!" diyorum. *Güzel Mavi Tuna* bizi o ninni söyleyen sularında alıp götürüyor. Ev çöplerinin amazonu ve çöpler züppesi, her biri vestiyerde cinsiyetini emanete vermiş olarak, baloyu yönetiyorlar. Matmazel Fabienne, Ribeauvillé kontesi, ne tuhaf bir çift oluşturuyoruz! Beni kocalığa kabul eder misiniz? Ya birlikte Venedik'e gitmeye ne dersiniz? Kulağıma çalındığına göre, çöpçü gondolcuların kocaman gondolları Venedik çöplerini her sabah lagünün sığ yerine boşaltıyorlarmış, bu yerde de yeni bir ada doğmak üzereymiş. Burada bir saray kurabiliriz, ne dersiniz?

Salonun boşaldığını görmeden ha bire dönerken işte böyle düşlere dalıyorum. O tekdüze kalabalık yavaş yavaş çıkış yerlerine doğru geri çekiliyor. Bir bozgun, bir panik söz konusu değil; bu bir gizli kopuş, bizi baş başa, göğüs göğüse bırakan bir ayrılış. *Viyanalı kanı, Çingene*

baron, Sanatçı hayatı, Güneyin gülü, tüm dizi. Birazdan uzun uzadıya inleyen bir kemandan başka bir şey kalmayacak; sonra bu keman da ortadan yok oluyor.

Bunlar önceki gün olmuştu. Bu sabah kısa bir mektup aldım: "Balayı için tek başıma Venedik'e gidiyorum. Her şeyi bağdaştırmayı denedim; sevdiklerimi, başkalarını, gelenekleri, görenekleri ve de kendimi. Piramit dayanıksız. Sonucu gördünüz. Bereket versin siz oradaydınız. Teşekkürler. Fabienne."

Mektuba ekli Filipin incileri, bu ikizlere gebe zarfın şişkinliğini belli ediyorlardı.

*

Savaş bu yaz sonunu tehdit ediyor. Hitler herkesin suç ortaklığıyla Alman eşcinsellerini toptan öldürttükten sonra başka kurbanlar arıyor. Hazırlanan bu korkunç heteroseksüeller savaşının beni izleyici olarak ilgilendirdiğini ve benimle doğrudan ilgisi bulunmadığını belirtmem gerekli mi? Belki ancak son perdede; Avrupa, kuşkusuz herkes artık tek bir yıkıntı yığını durumuna geldiğinde beni ilgilendirecek. O zaman da yıkıntı kaldırıcılara, toplayıcılara, çöpçülere, paçavracılara ve paçavracılar sendikasının başka temsilcilerine gün doğacak. Bu arada, askerliğimi yaparken geçirip de çoktandır atlatıp unuttuğum bir karın fıtığı yüzünden çürüğe çıkmış olmama güvenerek, çarpışmaların gelişmesini dikkatle izleyeceğim.

Kardeşim Edouard için durum farklı. Benden ansızın gelip kendisini görmemi istiyor. Edouard o iri yarı karısı, metresleri, bir sürü çocuğu, tekstil fabrikaları, ne bileyim daha neleriyle topluma sıkı sıkıya bağlı. Onu tanıdığım kadarıyla, savaş çıkarsa savaşmak isteyecektir. Bu hem mantıklı hem de saçma. Koşullar düşünülmezse saçma. Sistemle dayanışması nedeniyle mantıklı. Neden beni görmek istiyor acaba? Belki de bir felaket durumunda yerini alacağıma tam olarak inanmak istiyor. Artık yeter! Daha önce kardeşim Gustave'ın mirasıyla, o altı kent ve bunların çöpleriyle beni tıka basa doldurdular. Tüm bu çöp imparatorluğunu kendi anlayışıma göre değiştirerek üstün bir yetenek gösterdim. Böyle büyük bir başarı aynı yaşamın içinde bir daha elde edilemez.

Kısacası, kalkıp Paris'e Edouard'ı görmeye gidecek, ardından Miramas'a geçip Marsilya büyük çöp deposunu denetleyeceğim. Sam'ı

da birlikte götürüyorum, ama biraz duraksadıktan sonra, Daniel'i bırakıyorum. Paris'te geçireceğim iki gün içinde onu ne yapacağım? Yalnızlık bende öylesine kökleşmiş ki, biriyle birlikte yolculuk yapmayı düşünmek bile keyfimi kaçırıyor. Daniel, Miramas'a gelip beni bulacak. Buluşmamıza duygusal bir hava vermek için –hem de biraz tiksindirici bir neden olsun diye– ona tek bir küpe bıraktım. "Bu küpeler senin" dedim ona. "Bunların değeri öyle yüksek ki, ikisi bir araya geldiğinde seni ömrünün sonuna kadar çalışmaktan bağışık tutar; oysa tek tek neredeyse beş para etmezler. İşte sana bunlardan biri; öteki bende kalıyor, ama o da senin olacak. Daha vakit var. Ama önce Miramas'a gelip benimle buluşman gerekiyor. Bir hafta sonra."

Ayrıldık. Kendimi zorlayıp ona uzaklaştığı sırada bakmamalıydım. Çok dar ve biraz kamburlaşmış omuzlar, düz ve siyah çok gür saçların altında ezilen ince ense. Sonra da ince ve yağlı boynunu ve Meryem Ana madalyonu takılı o altın zinciri düşündüm... Acıma duygusu bir kez daha yüreğimi burktu. Onu geri çağırmamak için kendimi zorladım. Bir gün yine görecek miyim acaba onu? Şu kahrolası yaşamda belli mi olur?

VIII
Orman çilekleri

Paul

Elbette evliliğinin bozulmasında sorumluluğum çok; bunu da önemsiz gibi göstermeyi düşünmüyorum. Bununla birlikte bu dramı sırf *ikiz olmayanlar* açısından yorumlamaktan kaçınmalı; gerçek açıklaması ikizlikle ilgili olmalı. *Tek insan* açısından olaylar basittir; yanlış ve yüzeysel görüşten başka bir şey olmayan bir basitliktedir. İki erkek kardeş birbirine büyük bir sevgiyle bağlıydı. Bir kadın çıkageldi; kardeşlerden biri onunla evlenmek istedi; öteki buna karşı çıktı ve haince bir manevrayla, çağrısız gelen bu kadını kovmayı başardı, ama üzüntüye kapıldı, çünkü sevgili kardeşi onu ölünceye dek görmemek üzere terk etti. İkiz olmayanların görüşünün iki boyutuna indirgenmiş öykümüz işte böyle. Stereoskopik gerçeklikleri içinde yeniden canlandırıldığında şu birkaç olay bambaşka bir anlam kazanıyor ve çok daha anlamlı bir bütünün içinde yer alıyor.

Öyle sanıyorum ki Jean'ın evliliğe hiç yeteneği yoktu. Sophie ile evlenmesi kesinlikle başarısızlığa mahkûmdu. Öyleyse ben neden bu evliliğe karşıydım? Nasıl olsa gerçekleşmesi olanaksız bir projeden hemen vazgeçilmesini istemiş olmamın anlamı neydi? İşi oluruna bırakıp doğaya aykırı bu birleşmenin kendiliğinden yıkımını ve o savurgan erkek kardeşimin dönüşünü güvenle beklemek daha iyi değil miydi? Ama bu da yine durumun ikiz olmayanlarca bir yorumuydu. Gerçekte ne bu işi fazla uzatmamak ne de güvenle beklemek zorundaydım. Olaylar zorunlu olarak, ister istemez, içinde yerlerin önceden ayrıldığı, rollerin önceden yazıldığı bir takımyıldızdan doğdu. Bizde –ikizler dünyasında demek istiyorum– hiçbir şey bireysel bir kararla, çılgınca bir davranışla, özgür iradeyle gerçekleşmez. Zaten Sophie de bunu anladı. Bizim oyunumuza tam da entrikasının yazgısını anlayacak ve burada yerini bulma şansının hiç olmadığını görecek kadar girdi.

Zaten Jean gerçekten de bu evliliği istemiyordu. Hallaç Jean, bölme, bozma yanlısı biridir. Sophie'yi kendisi için en zorlayıcı, en boğucu olan şeyi, ikizlik hücresini parçalamak amacıyla kullandı. Bu evlenme projesi yalnızca bir komediydi ve yalnızca Sophie'yi kandırdı: ama kısa bir süre için. Elbette bu komedi, ben kendim de oyunun içine girmeyi kabul etseydim, daha uzun sürmüş olabilirdi. O zaman ikizlik durumumuzu unutmuş ve Jean'a ikiz olmayan biriymişçesine davranıyormuş gibi yapmak gerekirdi. Bu maskaralıktan kaçındığımı kabul ediyorum. Boşuna bir şeydi bu; zaten şu reddedilemez gerçeklikle önceden bozulmuş, durdurulmuş, hiçe indirgenmişti: *İnsan ikizliğin yakınlığını yaşamışsa her türlü başka yakınlık ancak iğrenç bir yakınlık olarak hissedilebilir.*

...

Hallaç Jean. Çınlayan Taşlar'da hak ettiği bu takma ad onun kişiliğinin kaçınılmaz ve yıkıcı özelliğini belirtir ve bir bakıma onun geceyle ilgili yanıdır. Edouard'ın ikimizden birine sahip çıkıp ötekini Maria-Barbara'ya bırakmak istemesinin ne kadar gülünç olduğunu söyledim ("Herkesin ikizi kendine"). Oysa Çınlayan Taşlar'ın personeli, bu dağılımı yalnızca kendi iki kutbunun çekim gücü sayesinde gerçekleştirmişti.

Bu kutuplardan birincisini çözgü ipliklerini hazırlama atölyesinin küçük ekibi oluşturuyordu; bunlar uzun boylu, çok bakımlı, biraz sert üç kızdı; çözgü ipliklerinin örtüsünü besleyen üç yüz bobinin içine yerleştirildiği eğik kasalar çevresinde sessizce dönüp duruyorlardı.

Çözgü ipliklerini hazırlayan bu kızları, elmacık kemikleri çıkık, yassı yüzü *bigouden** kökenli olduğunu açığa vuran Isabelle Daoudal, ölçülü, hiç gevşemeyen bir otoriteyle yönetiyordu. Gerçekten de Bretagne'ın öteki ucundaki Pont-l'Abbé'liydi ve yalnızca mesleğindeki yüksek uzmanlığı nedeniyle bu kuzey kıyısına gelmişti, belki bu çok güzel kız hiç evlenmemişti de o yüzden buradaydı; bunun açıklaması da yoktu, çünkü evlenmesini engellemiş olan şey belini çok hafifçe kıra kıra yürümesi değildi: ki bu, Odet Irmağı halicinde, Savoie köpeklerinin biri bir renk öteki başka renk gözleri kadar "ırk" göstergesi olan ortak bir özelliktir.

İçinde kurutucu silindirin sarhoş edici balmumu ve arapzamkı kokuları yaydığı tutkallama koridorlarından çok, çözgü ipliklerini hazırlama salonunda tüm öğleden sonraları takılıp kalmaktan hoşlanıyordum ve burasını yöneten kadını yeğlediğim öyle açıktı ki, kimi zaman bana atölyelerde Bay Isabelle diyorlardı. Elbette beni fabrikanın bu bölümüne çeken ve burada alıkoyan büyünün ne olduğunu anlayamıyordum. Kuşkusuz Isabelle Daoudal'ın o tatlı ve dingin otoritesinin herhalde bunda büyük rolü vardı. Ama bu iriyarı kız, benim gözümde, ciddi bir hışıltıyla çalışan çözgü hazırlama aygıtının büyüsünden ayrılabilir değildi. Çember yayı şeklinde düzenlenmiş geniş metal şasi, ışığı içindeki çok renkli üç yüz bobinin arasından sızan yüksek pencereyi kısmen kapatıyordu. Her bobinden bir iplik çıkıyordu: onları birleştiren, yaklaştıran ve ipeksi bir örtü halinde eriten bir tarağa yönelmiş parıldayan, titreşen üç yüz iplik. Parıltısı, çevresi 5 metre uzunluğunda vernikli tahtadan büyük bir silindirin üstüne yavaş yavaş sarılan bu örtü, çözgüydü; içine atkıyı sokmak için arasından kılıçla vurularak dışarıya çıkarılmış mekiklerin koşuştuğu bezin boylamasına ve esas yarısıydı. Çözgü ipliklerini hazırlama elbette dokumanın ne en karmaşık ne de en ince evresiydi. Zaten işlem, Isabelle ve arkadaşlarının bir tek çözgü hazırlama aygıtıyla Çınlayan Taşlar'ın yirmi yedi dokuma tezgâhını çözgülerle besleyebilecekleri kadar çabuk yürüyordu, ama bu en temel, en basit, en ortada olan evreydi ve simgesel değeri –yüzlerce ve yüzlerce ipliğin bir tek örtü olarak birbirine yaklaşması– benim yeniden buluşmalara tutkun yüreğimi kızıştırıyordu. İplik çıkrıklarının boğuk vınlamaları, ipliklerin birbirleriyle buluşmak için süzülerek kaymaları, maun ağacından yüksek silindirin üstüne sarılan o pırıl pırıl örtünün salınımları benim için kozmik özellikte bir simge oluşturu-

* Pont-l'Abbé'li kadınlara verilen ad. (ç.n.)

yordu; kadınların o ağır ve kibirli siluetleri de bu simgenin bekçileriydi. Tozları yere doğru indirmek üzere tarağın üstüne yerleştirilmiş paletli vantilatörlere karşın, yoğun bir beyaz tüy tabakası salonun tavanlarını kaplıyor ve sanki dev bir yumağın ortasındaymışsınız gibi, bir kilise kadar büyük bir tüylü el kürkünün içindeymişsiniz gibi, bu yünlü, pamuklu, sık ve kalın tüylü çapraz tonozlar, kemerler, yuvarlak kemerler, sivri kemerler kadar başka hiçbir şeyin bu yerlerin büyüsüne katkısı olmuyordu.

Isabelle Daoudal ve arkadaşları Çınlayan Taşlar'ın soylular sınıfını oluşturuyorlardı. Otuz tarayıcı kadından oluşan o yaygaracı, gürültü patırtıcı önemsiz grup ise buranın halk tabakasıydı. Guy Le Plorec, dokuma atölyelerinde kalın bez üretiminin bir bölümünü kendi içine çekme avantajı sağlayabilecek bir şilte imalathanesi kurmaya karar verdiğinde, bu imalathane için yer olarak boyutları elverişli, ancak binaları adamakıllı harap eski ahırları bulabilmişti. Güherçileli duvarlara doğru ikişer ikişer dizilmiş olan ilk on tarama makinesi en ilkel tipteydi. Eyer şekli verilmiş bir tahta üstüne ata biner gibi oturmuş kadınlar üstteki kıvrık bir tablayı sol elleriyle salıncak sallar gibi sallıyorlardı. Tablanın alt yüzünde ucu eğri çiviler vardı ki bunların tümü tam olarak alt tabladaki benzer sabit çivilerin arasından geçiyordu. Kadınlar sağ elleriyle de yünü ya da yele kılını (ya da kuyruk kılını) avuç avuç alıp tarama makinesinin o iki çenesi arasına sokuyorlardı. Başlangıçta bir işçi kadının yorgunluktan ya da dalgınlıkla bu iki tabla arasına sağ elini kaptırmadığı ay olmuyordu. Daha sonra, fena halde parçalanmış olan bu eli sıkışmış olduğu o korkunç tuzaktan kurtarmak için büyük çabalar harcamak gerekiyordu. Bunun üzerine o ahırlarda başkaldırı homurtuları duyuluyordu. Grevden söz ediliyor, Nuh Nebi'den kalma bu uğursuz makineleri parçalama tehditleri geliyordu. Ardından kadınlar tozdan korunmak için her zaman burun deliklerine tıktıkları pamuk tutamlarını yeniden tıkıyor, iş de yavaş yavaş, gürültü patırtı arasında yeniden başlıyordu. Şilte imalathanesi, dokunur dokunmaz ya da bir balta vuruşuyla karnı deşildiğinde, küflü, kirli, işi bitmiş şiltelerden çıkan yakıcı kara bir toz bulutu içinde yüzüyordu. Elbette çözgü ipliklerini hazırlama atölyesinin o beyaz, hafif ve temiz yumuşak tüyü değildi burada söz konusu olan. Bu tozlar, yerleri, duvarları kaplayan ve o eski ahırların kerpiçlerinin içine iyice yerleşen çok pis kokulu bir isti. Kimi kadın işçiler, güneş ışınları içinde dans ettiklerini gördükleri bu tozların zararından korunmak için yüzlerini ör-

tüyorlardı; ama Le Plorec, ona göre kaza risklerini artıran bu alışkanlığa karşıydı. Başkaldırıyı dile getiren her zaman Denise Malacanthe idi. Gerçekten de uyanıklığı, iş arkadaşları üzerinde yaptığı etki ve karakterinin bir özelliği gibi görünen sürekli saldırganlığıyla kendisini zorla şilte imalathanesi kadın işçilerinin sözcüsü gibi kabul ettiriyordu. Kadın sonunda tamburu ve silindirleri elektrik motoruyla çalışan büyük bir yuvarlak tarama makinesi aldırmayı başarmıştı. Yorgunluk ve kaza rizikoları bu makine sayesinde adamakıllı azalmıştı; buna karşılık, makinenin parçaları dönerken oluşan tozlar tüm deliklerinden fışkırıyor ve sonunda ahırların havasını solunulamaz duruma getiriyordu.

Otuzlu yılların toplumsal çalkantıları burada elverişli bir alan bulmuş ve Çınlayan Taşlar, Maria-Barbara'nın doğum gününün kutlandığı gün ilk grevini yaşamıştı. Le Plorec sabahtan başlayarak işi bırakmış olan ve o gün hemen öğleden sonra, dokuma ve çözgü ipliklerini hazırlama atölyesini işgal etmekle tehdit eden tarayıcı kadınlarla konuşmasını rica etmek üzere Edouard'ı almaya gelmişti. Bu kadınlara göre atölyedeki sürekli uğultu bir kışkırtma nedeni oluşturuyordu. Edouard böyle bir işe karışmaktan adamakıllı nefret etse de bundan kaçamayacak kadar yükümlülüklerinin bilincindeydi. Yanan mumlardan ve şampanyalardan zorla ayrılıp Le Plorec'i, ondan ertesi günden önce ortalıkta görünmemesini rica ederek gönderdikten sonra tek başına fabrikaya varmış, sonra dokuma atölyesine gidip makineleri durdurtmuş, işçi kadınları o gün öğleden sonra için oradan uzaklaştırmış, daha sonra da gülümseyerek, nazik bir tavırla ve pırıl pırıl bıyıklarıyla tarayıcı kadınların arasına girmişti. Kendisini karşılayan sessizlik düşmanlıktan daha çok, şaşkınlık belirtisiydi; Edouard bundan yararlanıp "İyi dinleyin!" dedi parmağını kaldırarak: "Öten bir kuşun sesini duyuyorsunuz, havlayan bir köpeğin sesini duyuyorsunuz, ama artık dokuma tezgâhlarının sesini duymuyorsunuz; onları durdurttum. İş arkadaşlarınız bugünlük öğleden sonra evlerine döndüler. Siz de aynı şeyi yapabilirsiniz. Ben de birazdan karımın doğum gününü kutladığımız La Cassine'e döneceğim."

Edouard daha sonra bir gruptan öteki gruba giderek her birine kendi ailesinden, ufak tefek sorunlarından söz açıp reformlar, değişiklikler yapacağını, her düzeyde işlerin takipçisi olacağını vaat etti. Patronun kendisini karşılarında görünce şaşırıp kalmış ve korkmuş olan kadın işçiler, yaşam koşullarını iyileştirmek için onun çaba göstereceğinden kuşku duymuyorlardı.

–Ama kriz, kriz var çocuklarım, diye bağırdı birkaç kez.

Bu savunmaya geçici olarak yenik düşen Denise Malacanthe, düşmanca bir sessizliğin içine kapandı. Edouard'ın araya girmesini daha sonra koruyuculuk perdesi altında diktatörlük olarak nitelendirecektir. Bir gün için kapanan atölyeler ertesi sabahtan başlayarak yeniden tam randıman çalışıyorlardı. Herkes Edouard'ı kutladı. Hiçbir şeyin çözümlenmediğine emin olan ise yalnızca Edouard'dı; bu olaydan duyduğu üzüntü onun Çınlayan Taşlar'dan uzaklaşmasına yardım etti. Le Plorec, buralara şimdiye kadar olduğundan daha çok egemen oldu. Bu düzmece uzaklaşmadan sonra toplumsal hareketler artık Tekstil İşçileri Federasyonu ile bağlantılı olarak düzenlendi.

Jean'ı o tarayıcı kadınların yanına iten istek ne denli kınanacak gibi olsa da onu satış için beklemekte olan şiltelerin depolandığı eski garaja çeken eğilimin yanında bir hiç sayılırdı. Müşterilerimizin büyük çoğunluğunu oluşturan köylüler, bize elbette ancak en berbat duruma gelmiş şilteler bırakıyorlardı. Böylece bu şekli kaçmış, iğrenç şeylerin yığını kimi zaman o garajın çatı pencerelerine kadar yükseliyordu. Hintli Parsilerin doymak bilmeyen akbabalara sunmak üzere ölenlerinin kadavralarını yığdıkları sessizlik kulelerinden söz edildiğini ilk kez duyduğumda, hemen aklıma bu yığın gelmişti. Üstünde kuşaklar boyu erkek ve kadınların yattığı, uyuduğu ve yaşamın tüm pisliklerinin, terin, sidiğin, spermin içine işlediği bu şilte yığınları akbabalardan çok, o iğrenç buhurlukları düşündürüyordu. Tarayıcı kadınlar bu kokulara karşı pek az duyarlı gibi görünüyorlardı ve çançanlarından anlaşıldığına göre o şiltelerin derinliklerinde aradıkları şey, tam tersine, düş ve servetti, çünkü o yele ya da kuyruk kılı hurdası ya da yün hurdası içinde bir kâğıt para ya da altın hazinesi olmasa da gizemli ve büyülü, anlaşılmaz bir öykü bulmayan biri yoktu. Ama Jean'ın bu garaja sık sık gelip içeride kalmasının nedeni elbette para bulmak değildi. Yün tarama yerinde boş boş dolaştıktan sonra genellikle buraya uğruyor, hatta sanıyorum ki bu leş gibi kokan inde uyku çekmek için o şilte yığınlarına tırmandığı oluyordu.

Daha sonra ikizlere özgü yakınlığımıza yeniden kavuşup da gece Jean bana iyice sokulduğunda, bedeninde dolaşan o pis kokulara egemen olup onlardan kurtulmak için tüm inandırma ve yalvarıp yakarma gücümü kullanmam gerekiyordu. Bu kurtulma biçimi bir ayin ve bir zorunluluktu, çünkü bir gün boyunca ayrı ayrı başıboş dolaştıktan sonra ortak özümüzü yeniden bulmak için, her birimizin, ikiz kardeşinin

oluşturduğu bağlanma limanına yeniden dönmesi için bir arınma çabası, dışarının bıraktığı her türlü izden, her türlü yabancı kazanımdan kurtulma yönünde bir çabası gerekiyordu ve bu çaba, onu birlikte ve aynı zamanda gösterirsek, özellikle ötekine yönelik oluyordu; çünkü her birimiz kardeşimizi kendimize benzer yapmak için onu arındırıyor, kurtarıyorduk. Öyle ki ben ikizler olarak birlikte geçireceğimiz gece Jean'ı o yün tarama yerinden koparmaya çalışırken, onun da beni yaşamımda bana en yabancı gelen şeyden, güzel Daoudal'ın yönetiminde üç kusursuz güzel kadının çalıştığı o çözgü ipliklerini hazırlama yerinden kurtarmaya çabaladığını kabul etmek zorundayım. Çözgü ipliklerini hazırlama işindeki kadınlarla tarama işindeki kadınların bu karşıtlığı kuşkusuz bizi birbirimizden uzaklaştırmaya en çok katkıda bulunan şeydi ve geceleyin yeniden buluşmalarımızın gerçekleşebilmesi için bunu uzun bir kolaylaştırma ve uzlaştırma çabasının ortadan kaldırması gerekiyordu. Şu da bir gerçek ki, bu çaba benim için daha doğaldı, çünkü tam da çözgü ipliklerini hazırlama –kurma, ayarlama, silindirin üstüne birlikte yatırılmış yüzlerce ipliğin bir araya gelmesi– işi yönünde gelişiyordu; oysa tarama işi söküp koparma, uyuşmazlık, karşıt ve ucu eğri çivilerle karmakarışık olmuş iki örtü ile kaba bir biçimde elde edilen parçalanma, çözülmeydi. Jean'ın tarama işçisi Denise Malacanthe'ı yeğlemesi anlamlı ise de onun kavgacı, yıkıcı, geçimsiz, bozguncu karakterini ele veriyor ve evliliğinin kötü olacağı kanısına vardırıyordu. Daha önce söyledim ya: Sophie ile bu görünüşte evlilik, aslında benden ayrılma çabasından başka bir şey değildi.

Jean

Bep, oynuyor musun?

Hayır, Bep oynamıyor. Artık hiçbir zaman oynamayacak. İkizlik hücresi, ikizlik yakınlığı mı bu? Hapishane, evet, ikizlik köleliği! Paul'ün ikizliğimize bir şey dediği yok, çünkü işi yöneten her zaman o. Birçok kez kartları, her şeyi kesinlikle tek başına üstlenmek istemeyip dürüstçe dağıtır gibi yaptı. "Ben yalnızca içişleri bakanıyım; dışişleri senin yetki alanında. İkizliği ikiz olmayanlar karşısında sen temsil ediyorsun. Bana dışarıdan aktaracağın tüm bilgileri, tüm gelişmeleri göz önünde bulunduracağım." Boş laflar! Hükümetin öteki üyeleri olmazsa bir dışişleri bakanı ne yapabilir ki?

Kendi işine gelen şeyi dikkate alıyordu. İkiz olmayanlar dünyasından gelen her şeyden nefret edişi karşısında yalnızca boyun eğmek zorundaydım. İkiz olmayanlara her zaman yüksekten bakar. Bizi apayrı, üstün varlıklar sanıyordu –kuşkusuz hâlâ da öyle sanıyor–, bu da hiç tanıtlanmadı. Kriptofazi, rüzgâr dili, stereofoni, stereoskopi, ikizlik içgüdüsü, oval aşklar, ilkel büyü, birinin başı ötekinin ayaklarına gelecek şekilde çevrik, ikili baş duası, ersuyu birliği ve *Bep oyunu*nu yaratan daha birçok başka buluş; çocukluğumu, hayran olunacak, ayrıcalıklı çocukluğumu oluşturan hiçbir şeyi yadsımıyorum, hele bu tabloya özellikle yufka yürekli, iyilik ve gönül yüceliğiyle dolu o iki koruyucu melek, Edouard'la Maria-Barbara yerleştirilecek olursa.

Ama Paul bu çocukluğu sonsuza dek sürdürüp onu bir mutlak, bir sonsuz yapmayı ileri sürdüğünde yanılıyor, beni korkutuyor, bunaltıyor. İkizlik hücresi yaşamın tersidir; zamanın, tarihin, tarihlerin, kendilerini karışık suları ölüme doğru yuvarlana yuvarlana akan o büyük nehrin içine atanların daha baştan, yaşamın değeri olarak kabul ettikleri –kavgalar, yorgunluklar, ihanetler, yaşlanma gibi– değişimlerin yadsınmasıdır. Ben bozulmaz olan değişmezlikle canlı olan bozulma arasında, yaşamı seçiyorum.

Tüm ilk yıllarım boyunca ikiz kardeşimle içine kapatıldığım o ikizlik cennetini tartışma konusu yapmadan Franz'ı gözlemleyerek, olayların ikizlere özgü olmayan yüzünü keşfettim. O zavallı, belli bir huzurun –bize ikizlik şeklinde verilmiş olan, onun da bin yıllık takvimi sayesinde icat ettiği huzurun– özlemiyle, kötü havalar yüzünden giriştiği korkunç ve önceden kestirilemez saldırıların korkusu arasında didişiyordu. Yeniyetmelik içime, karşı çıkma ve yadsıma tohumları attığı için yavaş yavaş kötü havalardan yana oldum.

Bu konuda Denise Malacanthe ile şilte imalathanesindeki kızların yardımını fazlasıyla gördüm. Başkaldıran yüreğim Çınlayan Taşlar'da adı en çok kötüye çıkmış ne varsa onunla ilişkide olmaktan hoşlanıyordu. En pis atölyeden, en kaba işten, fabrikanın en hoyrat ve en disiplinsiz personelinden aldığım zevke meydan okuyor, bu zevki kışkırtıyordum. Elbette Paul uzaktan ikizlik yakınlığını geri getirmek için beni bitmez tükenmez ve zahmetli bir "büyü"ye zorluyordu. Ama bu acının kendisi içimde, o "oval" çocuklukla ilişkiyi kesmek, o kardeşlik anlaşmasını bozmak ve yaşamak, kısacası yaşamak yönünde alınacak gizli bir kararı hazırlatıyordu.

Denise Malacanthe. Çınlayan Taşlar personeli ile benim aramda iki

engel vardı. Çünkü önce ben bir çocuktum; sonra, patronun oğluydum. Bu yabanıl kıza göre böyle bir çifte engel yoktu. İlk sözcüğünden, ilk bakışından benim onun gözünde herkes gibi bir insan olduğumu, daha-sı o sürekli küstahlığını tatmin eden bir tür seçimle, beni suç ortağı, hatta sırdaş seçtiğini anlamıştım.

Evet, küstahlığı... Bu küstahlığın gizini ve bu davranışının hiç de işçi sınıfının burjuva ayrıcalıklarını istemesini değil, tam tersini dile getirdiğini oldukça geç öğrendim. Malacanthe'la ilgili olarak ailem içinde söylenen gizemli bir sözcük, *düşük* sözcüğü uzun süre kafamı karıştırdı. Malacanthe düşük bir kadındı. Bu, utanılacak, tuhaf bir hastalıktı; onu öteki işçilerden farklı ve kendisini kovmak kolay olmadığı için daha çok katlanılan bir işçi durumuna getiriyordu. Denise, Rennes'li bir kumaş ve konfeksiyon tacirinin en küçük kızıydı. Meryem Ana rahibelerinin yanında önce yatılı, sonra –rahibeler bu bozguncu kızın yatakhanelerinde yatmasını istemeyince– gündüzlü olarak yetişmişti. Turneye çıkmış bir tiyatro topluluğunda Romeo'sunun peşine takılıp kaçtığı güne kadar. Ancak henüz on altı yaşında olduğu için anne ve babası o baştan çıkarıcıyı hakkında kovuşturma yaptırmakla tehdit etmişler, o da tavladığı bu rahatsız edici kıza yol verdiğini hemen bildirmişti. Ardından, "imbiğini" çiftlikten çiftliğe taşıyan bir rakı yapımcısı, Denise'in elinden tutmuş, ona elma rakısının tadını sevdirmiş ve sonra onu Notre-Dame du Guildo Kilisesi'ne bırakmıştı. Denise bir fabrikada iş bulmuş, ancak burada onun saygıdeğer bir Rennes'li müşterinin kaybolmuş çocuğu olduğu çabucak ortaya çıkmıştı. Oysa Denise'in küstahlığı, küçük burjuvanın sözde soyluluğunu isteyen bir işçinin küstahlığı değil, emekçinin sözde özgürlüğünü isteyen bir büyük burjuva kadının küstahlığıydı. Aşağıya doğru inen, yukarıya doğru çıkmayan bir küstahlık.

Öyleyse bana karşı tavrı bir toplumsal köken ortaklığından ve ikimizin de çocukluğunun bağımlılığına karşı ortak bir başkaldırıdan kaynaklanıyordu. Bende bir kopma gereksinimi olduğunu sezmişti ve –yalnızca kendisini örnek alsa bile– kendisinin yaptığı gibi, o büyülü çevreden çıkmama yardım edebileceğini düşünüyordu. Gerçekten de bana bu konuda yardım etmişti –hem de büyük ölçüde–, ama onun düşündüğü aile çevresi söz konusu değildi, söz konusu olan daha gizli ve daha güçlü bir bağdı, ikizlik bağıydı. Denise Malacanthe, ailesinden panayır oyuncularına olan aşkları yüzünden kaçmıştı. İki kez yazgısını göçebelere bağlamıştı; önce bir gezici tiyatro oyuncusuna, sonra bir

içki yapımcısına. Bu bir rastlantı değildi. Böylece nikâh düşmeyen akraba ile cinsel ilişkiyi yasaklayan ve cinsel partneri uzakta, olduğunca uzakta aramayı zorunlu kılan dıştan evlenme ilkesinin buyurgan çağrısına uymuştu. Bu çağrıya, bu merkezkaç ilkeye karşı beni o duyarlı yaptı. İkizlik kafesimde, büyük bir kafeste tutsak göçmen kuş gibi, bana acı çektiren kaygının, doyumsuzluğun anlamını anlamama yardım etti, çünkü dürüst davranıp Paul'ün her zaman haksız olmadığını kabul etmek gerek. Bu açıdan, evet, ikiz olmayanlar ikiz kardeşlerin silik taklitçileridir; ikizler de dıştan evlenme ilkesini, nikâh düşmeyen akraba ile cinsel ilişki yasağını pekâlâ bilirler, ama hangi cinsel ilişki yasağı söz konusu? Bir baba ile kızı, bir anne ile oğlu, bir erkek kardeşle kız kardeşi arasındaki cinsel ilişki. Bu çeşitlilik heteroseksüeller arasındaki bu tür yasak ilişkinin düşüklüğünü ve gerçekte burada üç zavallı taklidin söz konusu olduğunu açıklamaya yetiyor, çünkü gerçek yasak cinsel ilişki, eşsiz bir biçimde yasak birleşme bizimkidir; evet, ikiz olmayanların aşklarında olduğu gibi yetersiz, kötü bir biçimde yan yana gelecek yerde, ikizi ikize bağlayan ve kriptofaziye bağlı bir anlaşmayla bir şehvet alevinin doğmasına yol açan oval aşkların birleşmesidir; üstelik de bu aşklar en iyi şekilde başarıya ulaşır!

Doğrudur, bunu yadsıyamam, Malacanthe'ın bana o garajdaki şilteler üstünde öğrettiği ikiz olmayanlara özgü şehvet, ikizlik şehvetiyle kıyaslanırsa, güneş doğduğunda solan, sararan, sönen bir elektrik ampulü gibi soluyor, sararıyor, sönüyor. Şunu belirtmeliyim ki, ikiz olmayanların aşklarında bir şey, ne olduğunu iyi bilemediğim bir şey var ki bu, ikizlik zevkime göre ender, eşşiz ve gerilim yetersizliğini dengeleyen bir tat veriyor. (*Gerilim;* içsel, bastırılmış gerginlik, kendi içine kapanmış enerji... Tarayıcı kadın aşklarından söz etmek için santrifüj, dışmerkezli, dıştan gerginliği dile getirecek bir karşıt sözcük gerekir. *Dışgerilim* belki?) Pek az tutulsalar da o ölçüde az isteklendirici olmayan belli belirsiz vaatlerle dolu serserilik, meyve sebze hırsızlığı, yardım parası toplayarak dolaşma tadında bir tat bu. Sulu ve tatlı kocaman sera meyveleri, kuruluğu içine tüm dağ, tüm orman yerleşmiş o buruk, yabanıl küçük meyvelere kıyasla ne ise ikizlerin kucaklaşmasının büyük cinsel tadı da ikiz olmayanların cinsel birleşmesindeki o mayhoş tada kıyasla öyledir. Oval aşklarda mermer ve sessizlik, ölüme benzeyen tekdüze ve hareketsiz bir şey vardır. Oysa ikiz olmayanların aşkları, hiç kimsenin nereye götüreceğini, hatta bir yere götürüp götürmeyeceğini bilmediği, ama umulmadık bir şeyin büyüsünü, ilkyazın tatlı

serinliğini, orman çileklerinin mis kokulu tadını içeren gizli bir labirentte atılan bir ilk adım gibidir. Burada bir eşitlik formülü var: A + A = A (Jean + Paul = Jean-Paul). Şurada ise diyalektik bir formül: A + B = C (Edouard + Maria-Barbara = Jean + Paul + ...Peter, vb.)

Malacanthe'ın kendisiyle birlikte beni de garajın merdivenleri üstüne devirerek bana öğrettiği, yaşam aşkıydı; yaşamın, içine tertemiz ve ütülü, küçük bir lavanta kesesiyle güzel koku verilmiş kumaş yığınlarının yerleştirildiği büyük bir köylü dolabı değil, üstünde erkeklerin ve kadınların dünyaya geldikleri, zina yaptıkları, uyudukları, acı çektikleri, öldükleri bir kirli ot minder yığını olduğuydu; her şeyin elbette böyle olduğuydu. Hiçbir şey söylemeden, yalnızca orada canlı olarak bulunuşuyla, bana yaşamanın kendini tehlikeye sokmak, aybaşı olduğu halde sizi aldatan bir eşe, boğmacaya yakalanmış çocuklara, kaçan kızlara, size meydan okuyan erkek çocuklara, ölümünüzü bekleyen vârislere sahip olmak anlamına geldiğini anlattı. Her akşam Paul kuşkusuz bana yeniden sahip olabilir, beni iyice kapatılmış bir ampul içine kapatır gibi kendisiyle birlikte hapsedebilir, beni yıkayabilir, temizleyebilir, bana ortak kokumuzu sürebilir, son olarak, benimle karşılıklı ersuyu birliği yapabilirdi; o üçlü ayna olayından bu yana artık ona ait değildim, yaşamanın kaçınılmaz gereksinimini duyuyordum.

İkizlik ampulünün kırılmasını onaylayan üçlü ayna olayı bir bakıma çocukluğumun sonunu, yeniyetmeliğimin başlangıcını ve yaşamımın dış dünyaya açılışını belirledi. Bununla birlikte bu olayı ikinci derecede, önemsiz ve eğlenceli iki olay hazırladı; bunu unutmamak, anımsatmak gerek.

İlk kişisel kimlik belgelerimizi çıkartmak söz konusu olduğunda, Edouard, bu iş için başvuracağımız "resmi makamlar" da bizi birbirimizden ayırt edemeyeceklerine göre, ikimizin ayrı ayrı resmini çektirmenin çok gereksiz olacağı düşüncesini ortaya atmıştı. Yalnızca birimiz ikimiz için poz verecekti. Bu öneriyi Paul hemen kabul etmişti, ben ise başkaldırmış ve bu hileye şiddetle karşı çıkmıştım. Beni hoşnut edeceğini sanarak, Edouard hemen ikimiz için benim fotoğraf çektirmemi önermiş, Paul bunu da kabul etmişti. Ama ben yine karşı çıkmıştım. Gerçekten de bana öyle geliyordu ki, iki belgenin üstüne ikimizden yalnızca birinin resmini yapıştırmakla birimizi ötekiyle karıştırma resmen –dolayısıyla belki de sonsuza dek ve çaresiz olarak– onaylanmış oluyordu; bu işe bu nedenle de karşı çıkıyordum. Sonunda, Dinan Garı'nda kısa bir süredir çalışmakta olan otomatik fotoğraf

kabinine sırayla girdik ve buradan elimizde henüz ıslak birer fotoğraf şeridiyle dışarıya çıktık. Fotoğraflarda altı kez, flaşın etkisiyle yüzümüzü buruşturduğumuz görülüyordu. Akşam Edouard, o on iki küçük portreyi ayrı ayrı kesti. sanki dalgınlıkla yapıyormuş gibi karıştırdı, sonra bana doğru iterek bana ait olanları ayırmamı rica etti. Yanaklarıma kan hücum ederken, başkalarına benzemeyen ve son zamanlarda ilk kez yaşadığım özel bir sıkıntıyla yüreğim daraldı: Bu fotoğrafları Paul'ünkiler ve benimkiler olarak ancak rastgele ayırabilirdim. O gün ilk kez ve sürpriz olarak çevremizde herkesin günde birçok kez karşılaştığı sorunla karşılaştığımı belirtmek uygun olacaktır: Paul ile Jean'ı birbirinden ayırt etmek. Kesinlikle bizim dışımızda herkesin karşılaştığı bir sorundu bu. Kuşkusuz aramızda her şey ortak değildi. Her birimizin kendi kitapları, oyuncakları, özellikle de giysileri vardı. Başkalarının göremeyeceği belirtilere bakıp –özel bir sararma, solma, yıpranma izleri, özellikle de giysiler için kesinlikle belirleyici bir koku– bunları birbirinden ayırt ediyorduk, ama bu ölçütler bizim dışımızda bir görüş açısından belirtici olan fotoğraflar için geçerli değildi. Hıçkırıkların boğazıma takıldığını hissettim, ne var ki iki gözü iki çeşme ağlayacak yaşta değildim, dolayısıyla hoşnut görünmeye çalıştım. Kimseye bir şey sormadan altı fotoğrafı ayırıp kendime doğru çektim, ötekileri Paul'e doğru ittim. Hiç kimse benim bu kesinlememe kanmadı ve Edouard o ince bıyıklarının uçlarını işaret parmağıyla sıvazlayarak gülümsedi. Paul ise yalnızca şunu belirtti:

– İkimiz de kısa kollu gömlek giymiştik. Bir dahaki sefer ben kollu kazak giyeceğim, böylece artık yanılma söz konusu olmaz.

İkinci derecede önemli bir başka olay, ekimde tatil dönüşü dolayısıyla gerçekleşti. Geleneksel olarak, çocuklar birlikte Paris'te kısa bir süre kalıyor, bu süre kışlık giyim eşyası için büyük mağazalarda alışverişle geçiyordu. "İkizler"e ait her şey, hem rahatlık olsun hem de sanki doğal gibi görünen bir geleneğe uyulsun diye, çift alınıyordu. İlk kez o yıl bu alışkanlığa başkaldırıp beni Paul'den olabildiğince ayırt edecek giysiler alınmasını istedim.

– Zaten, diye ekledim herkesi şaşırtarak, aynı zevklere sahip değiliz, ama neden bana her zaman Paul'ün zevkleri zorla kabul ettirilmek isteniyor, anlamıyorum.

– Pekâlâ, dedi Edouard, öyleyse ayrılıyoruz. Sen alışveriş için annenle Bon Marché'ye gideceksin, ben de kardeşinle Galeries Lafayette'e gideceğim.

Böyle bir durumda Bep, ikiz olmayanların bu bizi ayırma işinin bozulmasını ve gizli bir yer değiştirmenin gerçekleştirilmesini istiyordu. Paul için bu doğaldı, ama benim şu kararımı duyunca da bir hayli şaşırdı:

– Bep oynamıyor. Ben Bon Marché'ye Maria ile gideceğim!

Böylece ikizlik hücresinin parçalanmasını hırsla izliyordum. Bununla birlikte, o gün ayrıca çok acı bir başarısızlığa uğradım. Paul ile Edouard, benim tütün renginde bir tüvit takım elbise, kareli kısa kollu gömlekler, V yaka koyu yeşil bir spor kazak ve devrik yakalı bir siyah kazağı çıkarıp gösterdiğimi görünce neşeli bir hal aldılar. Paul'ün paketlerinden tütün renginde aynı tüvit takım elbisenin, kareli kısa kollu aynı gömleklerin, devrik yakalı aynı siyah kazağın çıktığını görünce, ne zaman ikizlik hücresi ondan kurtulmak için harcadığım çabalara karşın üstüme kapansa, içimi basan aynı sıkıntıyı hissettim. Yalnızca V yaka spor kazağın yeşili benimkinin yeşilinden biraz daha açıktı. Çevremdekiler bu işe çok güldüler, Edouard da ötekilerden daha çok güldü, çünkü o "ikizler sirki"nde dostlarını eğlendirmeye can atardı; sirkin repertuarı böyle eğlenceli bir öyküyle zenginleşmiş bulunuyordu. Bununla birlikte bu olaydan ders çıkaran da o oldu.

– Görüyor musun Jean'cık, dedi bana, artık Paul ile bir örnek giyinmek istemiyordun. Hoşuna giden giysileri seçerken küçük bir ayrıntıyı unuttun: Çünkü sen ve Paul, ne derseniz deyin, aynı zevklere sahipsiniz. Gelecek kez şöyle bir basit önlem al: Yalnızca hoşuna gitmeyen giysileri seç.

Bu sözler ne yazık ki başıma iş açtı ve o zamandan bu yana birçok kez bunların acı gerçeğini yaşadım! Yalnızca kendimi Paul'den ayırmak ve onun gibi davranmamak için az mı özveride bulundum! Birbirimizden ayrılmak için anlaşmış olsaydık bile karşılıklı bağımsızlığımızın ceremesini paylaşabilecektik. Ne var ki Paul benden ayrılmayı hiç düşünmedi, –tam tersine– ne zaman bir girişimde bulunsam ya da bir seçimi ilk kez ben yapsam, onun bana uyacağından ve kararımı paylaşacağından emindim. Dolayısıyla sürekli olarak onun benden önce davranmasına izin vermem, her zaman ikinci seçimlerle yetinmem gerekiyordu: ki bu da iki bakımdan uygun olmayan bir tutumdu, çünkü aynı zamanda gönlümün razı olmadığı seçimleri zorla benimsiyordum.

Gevşeyip de teslim olarak, çocukluğumuzun masumluk dönemindeki kadar ölçülü davranmadan, kendimi ikizlik yakınlığının o sıcak

ve bildik karanlıklarına bırakıverdiğim oluyordu. Paul beni orada elbette bulaşıcı bir sevinçle karşılıyor –hücrede her şey bulaşıcıdır, hatta hücrenin eksiksiz tanımı budur– ve bana yeniden kavuşulmuş sevgili bir erkek kardeşin hak ettiği ilgiyi gösteriyordu.

Büyü ayini çok uzun ve zahmetliydi, ama ersuyu birliği bölümü çok yumuşaktı. Bununla birlikte burada söz konusu olan yalnızca bir ara vermeydi. İkiz kardeşimden yine kopuyor ve yeniden tek başıma yola çıkıyordum. O üç ayna olayından önce bu girişimimin zorunluluğu konusunda kuşkularım olsaydı bile, bu korkunç deneyim beni sonuna kadar gitmek gerektiğine sonunda inandırabilirdi.

Bu öyküyü anlatmaya başlamadan önce hâlâ duraksıyorsam, bunun nedeni yalnızca uğradığım şokun korkunç şiddette olması ve bu anıyı aklıma getirmemin bile beni sıkıntıdan ter içinde bırakması değildir, çünkü burada anıdan çok daha başka bir şey söz konusudur. Tehdidin hâlâ eli kulağında; her an üstüme yıldırım düşebilir ve düşüncesizce sözlerle ona meydan okumaktan ödüm patlıyor.

On üç yaşında olmalıydım. Olay, Dinan'da, sürekli müşterisi olduğumuz için bize "indirim" yapan bir terzi ve konfeksiyoncunun mağazasında geçiyordu. Büyük mağazalardaki o olaydan pek az sonra meydana geldi; bu sırada ben Paul'le hiçbir zaman bir örnek giyinmemek için savaş vermeyi sürdürüyordum. Dükkânda yalnızdım; bu önemli bir ayrıntı, çünkü Paul benimle birlikte olsaydı, bu olay kuşkusuz meydana gelmeyecekti. O zamanlar Paul'ün benim için yepyeni bir şey olan yokluğu gerçekten de beni ilginç bir coşku ve sarhoşluk içine atıyordu ki bu, bütünüyle düşünüldüğünde her ne kadar oldukça hoş olsa da, oldukça karışık ve içinde çırılçıplak durumda havalarda uçtuğumuzu sandığımız kimi düşleri süsleyen duyguya benzer bir duyguydu. Zaten bu duygu, birkaç yıl içinde çok değişikliğe uğramasına karşın, Paul'den ayrıldığımdan bu yana beni bırakmıyor; bugün onu ağırlık merkezimin yerini değiştiren ve beni, dengemi yeniden kurmaya kalkışmak için hep ilerlemeye zorlayan bir güç olarak hissediyorum. Bu, bir bakıma, benim hep gizli yazgım olmuş olan göçebeliğimin bilinçlenmesidir.

Ne var ki ilkyazın güzel bir cumartesi günü Conchon-Quinette mağazasında ince kumaştan lacivert renkli bir şapkayı prova ettiğim sırada iş daha o aşamaya gelmemişti. Mağazanın camlı gömme dolapları, üstüne kumaş kuponları yığılmış ağır masa ve onun üstünde de açık renkli tahtadan, kerteli ve alt bölümü bakır bir ayakla destekli metre

yeniden gözümün önüne geliyor. Kasket başımda pek fena durmuyordu. Ama dolapların camlarına yansıyan görüntümü iyi kötü görmeye çalışıyordum ki, mağaza sahibi bunun farkına vardı ve beni bir prova kabinine girmeye davet etti. Burada parçaları topuk demirleri üzerinde dönen üç kanatlı bir aynada insan kendini önden ve iki profilinden görebiliyordu. Herhangi bir kuşku duymadan bu tuzağın içinde ilerledim ve onun parlak çenesi üstüme kapanıp beni öyle acımasızca ezdi ki, bir daha hiç kaybolmayacak izlerini taşıyorum. Kısa süreli bir şaşkınlık geçirdim. Bu küçük mekânda üç kez yansıyan biri vardı orada. Ama kim? Ancak sorulmuş olan bu soru müthiş gürültü yapan bir yanıt alıyordu: *Paul*! Karşıdan, sağdan ve soldan görülen, o üç fotoğrafta öylece donup kalmış bu biraz solgun genç oraya nasıl geldiğini bilemediğim, ama kesinlikle orada olan benim ikiz kardeşimdi. Ve aynı zamanda içimde korkunç bir boşluk açılıyor, bir ölüm kaygısı kanımı donduruyordu, çünkü eğer Paul o üç kanatlı aynada canlı olarak bulunuyorsa ben, kendim, Jean, artık hiçbir yerde değildim, artık yaşamıyordum.

Satış elemanı beni prova salonunun halısı üstünde bayılmış durumda buldu ve mağaza sahibinin yardımıyla bir kanepeye doğru sürükledi. Pek doğaldır ki hiç kimse –Paul bile– benim yaşamımı altüst etmiş olan bu olayın gizini bilemedi. Paul'ün başına da aynı şey geldi mi?

Acaba Paul'ün aynada kendine bakarken kendinin yerine beni gördüğü oldu mu? Bundan kuşku duyuyorum. Yanılsamanın olması için biraz önce anımsattığım, Paul'ün hiç kuşku yok bilmediği *özgürlüğüne kavuşma sarhoşluğu*na gereksinimi olduğunu düşünüyorum. Ya da bir gün bir aynada karşısına benim çıktığımı görse benim gibi şoke olmayacak, ama tersine, bana söylediğine göre yokluğumun yol açtığı huzursuzluğu gidermek için tam zamanında ansızın meydana gelmiş bu büyülü buluşmaya çok sevinecek, hayran kalacaktı. Bana gelince, tüm aynalara karşı hep büyük bir kin besledim, üç kanatlı aynalar karşısında da hep önlenemez bir korku duydum. Bu tür aynaların bir yerde bulunduğunu bana birtakım uğursuz yayıntılar haber verir ve bunlar beni durdurmak ve kaçırtmak için yeterlidir.

Paul

İkiz olmayan ve kendini arayan insan, kişiliğinin ancak kırıntılarını, benliğinin yırtık parçalarını, dünyanın karanlık, içine girilemez merkezi olan bu gizemli varlığın şekilsiz parçalarını bulur. Çünkü aynalar ona yalnızca donmuş ve ters dönmüş bir görüntüyü yansıtırlar, fotoğraflar ise daha da aldatıcıdır; tanıklıkları aşk, kin ya da çıkar yüzünden saptırılmıştır.

Oysa ben kendimin canlı ve kesinlikle gerçek bir görüntüsüne; tüm gizemlerimi ortaya çıkaran bir şifre anahtarına; başımı, yüreğimi, cinsel organımı direnmeden açan bir anahtara sahibim. Bu görüntü, bu şifre anahtarı, bu anahtar sensin, sevgili ikiz kardeşim.

Jean

Sen öteki mutlaksın. İkiz olmayanlar komşularının, dostlarının, akrabalarının yalnızca özel niteliklerini, kusurlarını, aksak yanlarını, güzel ya da çirkin kişisel özelliklerini bilirler: ki bunlar kişilere göre farklı şeylerdir. Bu gibiler, bu rastlantısal ayrıntı içinde kaybolurlar ve insanı, insanın kapsadığı kişiyi görmezler ya da iyi görmezler.

Oysa, ikiz kardeşimin yanımda bulunması, beni yıllar boyunca –çocukluk ve gençlik yıllarımız boyunca– tam da bu soyut kişinin varlığına alıştırdı. Çünkü birbirlerinin karşısına yerleşmiş ikizler dışındakilerin, üstüne çarpıp büyülendikleri güzel ya da çirkin tüm bu ıvır zıvır şeylerin, her iki taraf için aynı oldukları için, bize göre hiçbir ağırlığı, hiçbir rengi, hiçbir yoğunluğu yoktu. İkizler dışındakilerin gözünü alan kişiliğin alacalı mantosu, ikizlerin gözünde renksiz ve saydamdır ve onların soyut, çıplak, şaşırtıcı, baş döndürücü, iskelet gibi korkunç bir şeyi görmelerini sağlar. Bu şey, "başkalık"tır.

IX
Kıl ve tüy

Alexandre

Roanne'ın öylesine hoş bir biçimde paramparça ettiği benim o güzel yalnızlığım –tek, el değmemiş ve yumurta gibi kapalı yalnızlığım–, işte şimdi ay gibi, beyaz, dalga dalga bu ülkede, Miramas'ın yüz hektarlık çöp alanında mucizeyle yeniden canlanıyor. Roanne'ın ilkyazından, yazından bana artık çok zor vazgeçeceğim köpeğimin, Sam'ın kaldığı doğrudur. Ayrıca bir küpe de kaldı ki, onu da kışkırtıcı olsun diye kimi zaman takıyorum. Bu küpe coşkunluk içindeki tüm o küçük topluluğu, Briffaut'yu, Fabienne'i, vinççileri, Saint-Haon şatosunu, Alexis'i, özellikle de benim Daniel'ciğimi simgeliyor. Daniel'in teminatı o ve bana her gün, her saat onun ansızın geleceğini vaat ediyor.

Salon'a on beş kilometre uzaklıkta, 113 numaralı devlet karayolunun ortasından, güneyde Entressen Köyü'ne giden 5 numaralı il yolu

geçer. Çakıllı kumlarla yassı çakılların oluşturduğu bu çölü, Crau Ovası'nı, daha sonra yalnızca tümü birbirine benzeyen ve dikenli telden çitlerle çevrili bir dizi penceresiz, basık yapı keser. Burası, bu çöl gibi bölgede güvenlik nedenleriyle kurulmuş Baussenq barut, patlayıcı madde deposudur. Köyü deprem ya da bombardıman gibi harap eden 1917 felaketi unutulmadı. Marignane çöpleri üstünde meşgul olan bizimkilerden biri, küçük Louise Falque, ilk patlamaları duyar duymaz bisikletine atlayıp oraya koştu ve ağaçları sökülmüş, evleri yerle bir olmuş o kavrulmuş toprakların içinde köyünü tanımadı. Süren yangınlar ve patlamalara karşın yıkıntılardan çekip çıkarabildiği korkunç bir biçimde yanmış ve sakatlanmış insanlara yardım etti. 15. bölge kumandanı generalin bir günlük emirde onun yararlılığını övdüğü anlatılır.

Bu cephane depoları bir bakıma benim garip krallığımın sınırını belirtiyor. Daha sonra, o çölü andıran alan yeniden iç karartıcı çakıl yığınlarını sergiler ve gitgide çoğalan belirtiler bu çorak ovanın yakında çok pis kokulu karmakarışık bir yere dönüşeceğini haber verir. Cılız bir çınar ağacının dallarında rüzgârdan titreyen kirli kâğıttan oluşmuş ilk yaprağı çok uzaktan görebilmek için insanın gözünün keskin olması gerekiyor. Ama çöp cinsinden bu yapraklanma şiddetli rüzgârların estiği bu bölgede özellikle çok bol oluyor. İlerledikçe gerçekten de gitgide azalan ağaçların üstleri, saç lüleleri, ensiz ve ince kâğıt yumakları, köpük cam, oluklu mukavvalar, bükülü hasırlar, kapok yumakları, at kılından peruklarla dolar. Daha sonra da, tüm bitkiler –belli bir yüksekliği aşan dağlarda olduğu gibi– yüz beyaz tepe bölgesine girildiğinde ortadan kaybolur, çünkü burada çöpler beyazdır, evet, hem benim Marsilya armalarını taşıyan madalyonumun içerdiği o komprime de beyazdır, küçük bir kar kitlesine benzer. Bu çöpler beyazdır, ışıl ışıldır kuşkusuz, özellikle gün batımında, üstlerine serpilip onları süsleyen şişe kırıklarıyla, selüloit, galalit parçalarıyla ve ince cam tabakalarıyla. Vadilerde derin ve pis bir koku gezinir, ama bu kokuya insan bir saat geçmeden alışır ve onu duymaz olur.

P.L.M.* demiryolu aralarından geçmese, bu beyaz tepelerin dünya ile ilişkileri kesilirdi. Bu sayede biz de sabah akşam, ateş püsküren, ıslık gibi ses çıkaran lokomotiflerin çektiği, para kasaları gibi kapalı iki trenin fırtına gibi geçişini görürüz. Tarifelerin kaprisi yüzünden, biri Paris'ten, öteki Marsilya'dan gelen bu iki tren karşıt meteorlar gibi bizim bölgemizde karşılaşır, solgun ve gümüş renginde belirsiz toprak-

* Paris, Lyon, Marsilya (ç.n.)

larımıza gürültü ve şiddet getirir. Elbet bir gün bu meteorlardan birinin burada durmak zorunda kalacağı umudunu besliyorum. O zaman pencereler inecek, bu garip ve iç karartıcı kırlar karşısında şaşıran ve korkan başlar görünecek, ben de bir başka planetten düşüp gelen bu insanlara seslenecektim. Çöplerin züppesi onlara biraz önce öldüklerini anlatacak, böylece dünyanın yazı yazan yüzünden silinip tura yazan yüzüne geçtiklerini, düşüncelerini ve yaşantılarını bundan böyle ait oldukları dünyanın bu ters yüzüne göre değiştirmeleri zamanının geldiğini söyleyecekti. Sonra trenin kapıları açılacak ve onlar teker teker toprak yere atlayacaklar, ben de onları geçmiş yaşamlarının atıkları ortasında sendeleyen, çekingen ilk adımlarını atmaları için yüreklendirecek, bunu yapmalarını salık verecektim.

Ama bu yalnızca bir düş. Trenler geçip gidiyor, ejderhalar gibi tükürükler saçarak, bağırıp çağırarak; bir insan belirtisi bile verilmiyor bize.

Ben kendim de göçebe arabasına dönüştürülmüş bir vagonda yatıp kalkıyorum. Her akşam oturulacak uygun bir yere dönmek olanaksız. Bir kompartımanın iki kanepesini bir tahtayla birleştirip bu tahtanın üstüne konulmuş geniş bir şiltede yatıyorum. Vagonun içinde suyum, ateşim, ışığım var. Işığı, kobra yılanı gibi ıslık çalan bir asetilen lambası kabaca sağlıyor. Bu benim için yeni bir deneyim, böylece çöplerin içinde yok olmaya doğru bir adım daha atmış oluyorum. Entressen'de yol bakıcılarının barakalarında yatıp kalkan ve buradan kamyonla gelen işçiler, her gün kendilerine bir gün önce verdiğim listeye göre bana gereken şeyleri getiriyorlar. İlk akşam vagonun tüm kapılarını sımsıkı kapatmam konusunda bana verilen öğüde pek kulak asmamıştım. Gece, Sam ürkerek beni uyandırdı. Önce, çevremizde bir tıpırtı duyunca yağmur yağıyor sandım. Işığı yaktım. Her yanda fareler vardı. Vagonun koridorunda ve kapısı açık olan kompartımanda siyah sürüler halinde koşuşuyorlardı. Herhalde vagonun damında da dans ediyorlardı. Neyse ki benim kompartımanımın kapısı kapalıydı. Bununla birlikte, şişko bir dişi fareyle yirmi dakika savaşmak zorunda kaldım, sonunda onu Flöret'in ucuna geçirip hakladım. Nasıl girmişti içeriye? Bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceğim, ama kasılmalarıyla bir olta kamışının ucunu büker gibi Flöret'in ağzını büken bu canavarın çığlıklarını unutmaya henüz hazır değilim. Ganeşa, Ganeşa, hortumlu tanrı, totem hayvanını savmak için bu gece seni çağırdım! Sonra Sam ve deşilen karnından kıvıl kıvıl bir sürü fare çıkacak diye korktuğum o

gebenmiş fareyle birlikte kompartımanıma kapandım; bu sırada o fareler korkunç bir gürültü patırtı yaparak bizi kuşatmışlardı. Horozun ötüşü nasıl bir anda ölüm dansına son verirse, sabah trenlerinin uğultusu da onlara hareket sinyalini verdi. Üç dakika geçmeden tümü beyaz tepeleri delen binlerce deliğin içinde gözden kayboldu. Kurbanımın leşini pencereden attıktan sonra bu kaçışmanın nedenini anladım. Atılan leş bir çürümüş patates yığını üstünde seker sekmez, gökten taş gibi inen, önce bir, sonra iki, üç iri martının saldırısına uğramıştı. Kül renginde, ağır ve akşın kargalar gibi de terbiyesiz olan kocaman martılar bu kanlı kalıntıyı birbirlerine gönderiyorlardı; bu kalıntı da çevreye iç organları ve dölüt saçarak patlamakta gecikmedi. Zaten burada bir istisnanın söz konusu olmadığını gözlemleyebildim. Ara sıra, kaçmakta gecikmiş olan farelerin peşine o iri martı komandoları düşüyor, onları dört bin yandan çeviriyor, hırpalıyor, sonra paramparça ediyorlardı. Gündüz, o gümüş rengindeki tepelerin tek hâkimi olan kuşlarındır. Akşam, trenlerin geçişi durumun tersine döndüğünün sinyalini verir, çünkü gece, fareler krallığına aittir. O kocaman kuşlar, binlercesi, havalanarak, her zaman pembe renkli tellitumaların kuluçka yataklarını bozdukları Camargue'da yollarını şaşırmazlarsa, uyumak üzere Berre gölcüğünün kumsallarına giderler. Akşam trenlerinin karşılaşmasından sonra çöpler içinde dolaşan yaralı ya da güçten düşmüş kuşların vay haline! Fare sürüleri onları kuşatır, boğazlar, lime lime eder. İşte bu yüzden tepelerde dolaşırken her adımda deri parçalarına, kuştüyü yığınlarına rastlarsınız; bunlar; tepeleri kuştüyü egemenliği ile fare kılı egemenliği arasında paylaştıran bir gündüz-gece ritminin izleridir.

Buradaki işçilerin o küçük dünyasını yılda iki kez *Marsilya Belediyesi Hijyen Servisleri*'nin beyazlar giymiş adamları ziyaret eder. Bu adamlar püskürtme tulumbası ve zehirli ekmekle donanmış olarak gelip tepelerde mikroptan temizleme ve fareleri yok etme işine girişirler; oldukça kötü karşılanırlar; taktıkları maskeyle, lastik eldivenleriyle, baldırlarına kadar geçmiş çizmeleriyle alay edilir. Pislikten, mikroplardan korkan şu kırıtkanlara bakın! Yaptıkları işe gelince, hem boşunadır –çünkü fare nüfusunun çokluğu, bu girişime meydan okur– hem de zararlıdır, çünkü geçtikleri yerlere fare leşleri, daha da çok martı leşleri yayarlar. Ama bu hayvancıkların netice itibarıyla yalnızca temizleyici olduklarına ve kendilerine göre çöplüklerin temizlenmesine katkıda bulunduklarına dikkati çekmekten geri kalınmıyor. Hem de insana –eğer bir yeri kanamıyorsa– zararlı olmadıkları bana söyleniyor; çün-

kü kan görmek, kan kokusu ya da tadı almak onları doymak bilmez yapıp çıldırtırmış. Ne var ki doğrusu, işçiler kendilerini bu hayvanlara bağlı hissedip o Marsilyalı adamların yaptıklarına kendi alanlarına saldırı gözüyle bakıyorlar. Roanne'da çöp yakma fabrikası kurma projeleri gibi, Marsilya Belediyesi servislerinin temizleme çabaları da merkezdekilerin merkezden uzakta olanlara karşı bir saldırısı görünümünü alıyor.

(Beyaz giysili o adamlar iyi niyetle benim vagonuma üç kova dolusu zehirli hamur bıraktılar, "gerektiği durumda kullanılmak üzere" diye belirterek. Ama bir zamanlar Marsilya Belediyesi'nce fare avcılarına verilen primin, sempatik bir serserinin bir vagonda fare yetiştirmeyi aklına koyup bunları sonradan asetilen gazıyla öldürerek kamyonlar dolusu cesetlerini büyük korkuya kapılan belediye memurlarına teslim etmesinden bu yana kaldırıldığına dikkatimi çektiler. Öldürücü hamurun bileşimi kovaların üstünde yazılı. Unla koyulaştırılmış ve arsenik asitle çeşnilendirilmiş et yağı söz konusuydu. Merak edip bu kovalardan ağzı açık olan birini tüm bir gece boyunca vagonun altında bıraktım. Ayırt etmeden her şeyi oburcasına yer gibi görünen fareler hamura hiç dokunmadıkları gibi, sanki kabın kenarlarında bile dolaşmaktan çekinmişlerdi. İşte bakın bu, o zehrin etkisi konusunda her şeyi ortaya koyuyor!)

Burada yürütmeye çalıştığım işler *Şeytan Çukuru*'nu denetimli biçimde doldurma işinden çok daha geniş. Kuzeydeki küçük Crau Ovası, Craponne kanalıyla getirilen Durance'ın suları sayesinde verimli duruma getirilip zeytin, üzüm ve hayvanlara ot yetiştirmeye elverişli topraklara dönüştürüldüğü için, Marsilya Belediyesi'nin iddialı niyeti Miramas çöpleri sayesinde büyük Crau Ovası'nı da verimli duruma getirmekmiş. Böylece, P.L.M. yolcularının gözlerinin önüne serilen ve o büyük Akdeniz limanının yüz karası olan şey, bir gurur konusu olacakmış. Bu işi yapmak için beş buldozerim ve yirmi adamdan oluşan bir ekibim var ki bunların gücü yapılacak değişiklik karşısında gülünç kalıyor. Gerçekten de çok uzun bir mayalanmayla verimli humusa dönüştürülmüş eski dibi ortaya çıkarmak için yeni çöp katmanını en azından dört metre derinliğe kadar delmek gerekirdi. Ama o zaman da bu düzeyde toplanmış ve korunmuş olan nem, derinlemesine bir sürmeyle ortadan kalkacak ve zorunlu bir sulamanın yerini hiçbir şey tutmayacak.

Bununla birlikte iki buldozerli bir ekiple bir tepenin delinmesi işi-

ne başladım. Sonuç dehşet vericiydi. Bir iri martılar bulutu buldozerlerin her birinin arkasında açılmış taze ve kara çukura üşüştü ve buldozerleri kullananların bu kanat ve gaga kasırgası içinde akıllarını oynatmamak için eşsiz bir soğukkanlılık göstermeleri gerekti. Bu daha bir şey değildi, çünkü makinelerim ister istemez tüm fare topluluklarının oturduğu geçitleri delecek aşamaya geldi. İri martılarla savaş da hemen başladı. Kuşkusuz birçok kuş, bu savaş sırasında boğazlandı, çünkü teke tek çarpışmada iri bir fare iri bir martıyı haklar. Ne var ki bu kocaman kuşların çok büyük sayıda oluşu deliklerinden gün ışığına kovulmuş farelerin hakkından geldi. İşin daha ciddi yanı, adamlarımın nereye varacağı belli olmayan ve kılla tüy arasında meydan savaşlarıyla süslenmiş bu görevden tiksinti ve kaygı duymalarıydı. Bunlardan biri, kuşları kovmak için av tüfekleri getirilmesini önerdi; ama bir başkası da farelerle yalnızca martıların başa çıktıklarını ve fareler hem gündüz hem de gece buralara egemen olurlarsa bizim dayanılmaz bir durumda kalacağımızı belirtti.

*

Sam'la küçük bir gazocağı üstünde ısıtılmış konserve etli kuru fasulyeyi paylaştım. Birkaç dakika sonra güneş doğacak. Şimdiden kül renkli kuş bulutları havada ve öte öte denize doğru yol alıyorlar. Provence bölgesinde bu yaz sonunun boğucu sıcağına karşın, vagonun tüm çıkış yerlerini teker teker kapatıyorum. Kaldığım kompartımanın pencerelerine, onları tüm gece açık bırakmak için, güçlü birer kafes taktırdım. İçimi kemiren arzu ve özleme karşın, ne Daniel ne de Eustache bu derece acımasız bir yalnızlığı paylaşmadığı için mutluyum. Bu beden benim için değerli ve ona bu korkunç görünümle pek bağdaşmayan bir naziklik yüklüyorum. Trenlerin gürlemesi tepeleri sarsıyor; bunlar karşılaştıklarında yürek parçalayıcı çığlıklarla selamlaşıyorlar. Sonra yeniden sessizlik çöküyor; bu sessizlik sel gibi akın eden sayılamayacak kadar çok farenin koşuşturmasıyla da yavaş yavaş bozuluyor. Vagonum dört bir yandan bu canlı gelgitle kaplı, ama hiç olmazsa dalgıç haznesi kadar emin bir barınak oluşturuyor. Akşam güneşinin yalayıp geçen ışığı sanki komşu tepenin yamacına yayılmış cam yünü demetlerinin oluşturduğu gerçekdışı bir koyun sürüsünü aydınlatıyor. Şunu neden kabul etmemeli ki? Durumumun tuhaflığı ve iğrençliği beni göğsümü kabartan bir sevinçle sarhoş ediyor. Herhangi bir he-

teroseksüel, benim yaptığım gibi yaşamaya dayanmak için din uğruna şehitliğe yetenekli bir aziz olmak ya da anasını babasını öldürmüş olmak gerektiğini düşünecektir. Seni gidi iç karartıcı tespihböceği! Peki o zaman, güce ne demeli? Ya özgünlüğümün coşku verici duygusuna? Penceremden birkaç metre ötede, birçok yırtık yüzünden içindeki yününü kaybeden kamı deşilmiş bir şilte, bu yırtıkların biri ne zaman bir fareyi dışarıya fırlatsa, hıçkırık tutmuş gibi sarsılıyor. Fareler genellikle üçlü ya da dörtlü diziler halinde çıkıyorlar –gösteri gitgide daha komik oluyor–, çünkü bu hayvancıkların tümü şiltenin içinde birlikte bulunamazlardı. İnsan elinde olmadan bu işin hilesini, aldatmacasını arıyor.

Ben kesinlikle bozulmaz, kırılmaz, paslanmaz bir çelik ve helyum alaşımından yapılmışım. Daha doğrusu, ne yazık ki, yapılmıştım... Çünkü o geberesi küçük Daniel iyilik meleğinin iyiliğini berbat etti. Bana bulaştırdığı acıma tutkusu yüreğimi kemirmeyi sürdürüyor. Onu en çok uyurken seyrettiğim sırada seviyordum; yalnızca bu bile ona olan duygumun kuşkulu niteliğini açığa vuruyor, çünkü güçlü ve sağlıklı aşk, sanıyorum, karşılıklı bilinçliliği ve karşılıklı onaylanmış ilişkiyi gerektirir. Gecenin ortasında uyanıyor ve gidip onun yatağının başucundaki Voltaire stili koltuğa oturuyordum. Düzenli solumasını, iç çekmelerini, kıpırdanmalarını, kendisi küçük bir uyku fabrikasına dönüşmüşken, bu fabrikanın tüm etkinliğini dinliyordum. Kimi zaman dudaklarından çıkan belirsiz sözlerin hem gizli hem de evrensel bir dile, uygarlıktan önce tüm insanların konuştuğu fosil bir dile ait olduklarını düşünüyordum. Uyuyan kişinin, uyurgezerlikte belirgin olan, deliliğe yakın gizemli yaşamı. Yapacağım ziyaretleri bekleyerek, başucu masasının üstüne daha önce koyduğum bir mumu yakıyordum. Kuşkusuz o, bu gece numarasını biliyordu. Sabahları, yanmış kibritleri sayarak yanına kaç kez indiğimi, mumların azalmasına bakarak orada ne kadar kaldığımı öğrenmiş olabilirdi. Ama bu ona vız gelirdi. Bense böyle kalleşçe ele geçirilmiş olmayı hoş göremezdim. Bu coşkulu dakikalarda onun uykusuna nasıl ateşli bir dikkat gösterdiğimi ben biliyordum, ama o bilmiyordu. Gece uyuyan kadınların koynuna giren erkek şeytan, kardeşim; gece erkeklerin koynuna giren dişi şeytan, kız kardeşim; sizi gidi cinsel istek yüklü, sinsi, küçük şeytanlar, göz diktiğiniz erkekleri ve kadınları uykunun size çıplak ve bilinçsiz olarak teslim etmesini beklemenizi o kadar iyi anlıyorum ki!

...

Herhalde birkaç saat uyumuşum. Ay her zaman aydınlattığı alanımın üstünde yükseldi. Bu sütbeyazı kursun alt kenarını sıyırıp geçen yarı saydam ve ince kristal tabakaları gibi incelmiş bulutlar kuşkusuz karayelin habercileri. İşçilerimin bana kesin olarak söylediklerine göre, bu yelin benim hem tüylü hem de kıllı o nazik hayvancıklarımı kudurtmak gibi bir etkisi varmış. Pul pul işlemeli, ışıl ışıl beyaz tepeler göz alabildiğine dalgalanıyor. Kimi zaman kül rengine çalan renkte, çevreleri canlı bir halı parçası, bunlardan birinin yamacından ayrılıp küçük bir vadinin içine kayıyor ya da tersine, karanlık derinliklerden fışkırıp yüksek bir yere konuyor: Bir fare sürüsü bu.

Daniel'in yüzü. Çukur ve pek solgun yanakları, siyah saç tutamı, biraz fazla içeriye kaçmış dudakları... Yetkin aşk –fiziksel arzuyla sevecenliğin tam kaynaşması– denektaşını, yanılmaz belirtisini şu oldukça az görülen olayda bulur: *Yüzün esinlediği fiziksel arzu*. Bir yüz benim gözümde bedenin öteki yerlerinden daha çok erotizm yüklüyse işte bu aşktır. Şimdi yüzün gerçekten de insan bedeninin en erotik yeri olduğunu biliyorum. İnsanın gerçek cinsel yerleri ağzı, burnu, özellikle de gözleri olsa da gerçek aşk, ilkyazda ağaçlara yürüyen özsu gibi, tüm bedene, ersuyunu ağzın tükürüğüyle, gözlerin yaşlarıyla, alnın teriyle karıştıran bir özsuyun yürümesinden anlaşılsa da bu böyledir. Ama Daniel'in durumunda, onun bana esinlediği o iğrenç acıma duygusu –o da ben de istemesek de– bu derece arı bir madeni mahvediyor. Sağlıkla renklense, mutlulukla canlansa da şunu kabul etmek gerekir ki, bendeki tüm o zehirli büyüsünü yitirirdi.

...

Yine bir iki saat uyuklamışım. Bu kez vagonuma bir şeyin çarpmasıyla uyandım. Tekerleksiz iki arabanın üstüne yerleştirilmiş bu uzun iskeleti sarsan ani ve şiddetli bir itme. Pencereden dışarıya bir göz atıyorum. Tepeler kâğıt ve ambalaj anaforlarıyla süslenmiş. Karayel. Vagonum görünmeyen yeni bir saldırıya uğrayıp garda yavaş yavaş sarsıldığı sırada çıkardığı sese benzer bir ses çıkarıyor, inildiyor. Sam açıkça kaygılı. Şimdi tüm tepelerden yuvarlanan farelerin oluşturduğu halıları benim gibi o da fark etti mi? İnsan bu hayvanların korkunç bir çılgınlığa kapıldıklarını sanacak. Vagonumuzu sarsan, gökyüzünde yükseklere çöp hortumları çıkartan gitgide daha sert boranın etkisi mi bu? Rüzgârla yavaş yavaş yer değiştiren –hem de tane tane– kumulları düşünüyorum. Miramas'ın beyaz tepeleri de bu kadar gezici mi? Öy-

le olsa, bu, o zaman tüm galerileri altüst olacak farelerin paniğinin nedenini açıklardı. Vagonun kuzey pencerelerinden artık hiçbir şey görülemiyor, çünkü rüzgârın getirdiği çöp yığınları bunları tıkamış, tıpkı yine rüzgârın getireceği kar yığınları gibi. Eğer tepeler gezinseler, bunlardan birinin altında kalıp gömülürdük diye düşününce bir kaygı alıyor beni. Sinirlerim, midem sağlam, ama burada kalmayı sağlıksız buluyorum. Kendimi dinleseydim, gidip daha konuksever yerlerde yaşamak için ilk bahaneyi bulurdum. Doğru değil mi, Sam? Başka yerde daha rahat olmaz mıydık? Kulaklarını kısmış, bana doğru dilini çıkarmış, kuyruğunu hızla sallayan bir Sam bekliyordum; ama hayır, bana doğru üzgün üzgün bakıyor ve olduğu yerde tepiniyor. Bu köpek kaygısından hasta.

Dışarıya çıkmak için bir bahane mi gerek? Ansızın bundan daha iyisini buluyorum. Zorunlu bir neden, kesin bir zorunluluk! Alaca bulaca bulutlar oluşturup durmadan görmemi engelleyen çöplerin fırtınası bir ara dindiğinde, orada, çok uzakta, bir tepenin en yüksek noktasında bir siluet gördüm. Bir kol birini çağırır gibi kalkmıştı, belki bir yardım çağrısıydı bu. Çok soluk tan ışığı içinde, karayelin savurmalarının, çöplerin bombardımanının, hele hele o kara fare sürüsünün ortasında kaybolmuş olmanın korkunçluğunu hesaplıyorum! Dışarıya çıkmalı. Bir kapıyı açıyorum. Şaşıran üç fare –sanki içeride yaptıklarımı gözetliyorlarmış gibi– bana o küçük pembe gözleriyle kuşku içinde bakıyor. Sert bir biçimde kapıyı kapıyorum.

Önce, Sam burada kalacak. Benimle birlikte dışarıda işi yok. Sonra, fare ısırıklarına karşı koruyucu bir şey bulmalıyım, her ne kadar insanın bir yeri kanamadıkça zararsız oldukları kesinlikle söyleniyorsa da. Ama bir yerimin kanamayacağından emin miyim ki? Aslında bana bir zırh gerek, özellikle bacaklarım için. Zırh olmadığına göre, vagonda bir yere atılmış bir işçi tulumunu giyiyorum. Ayrıca ayakkabılarıma, bacaklarıma, hatta kalçalarıma, karnıma farelerin tiksinir gibi göründükleri o öldürücü hamurdan sürmek aklıma geliyor. Bu iş de zaman alıyor. Plajlarda derilerine mide bulandırıcı yağlar süren nineler gözümün önüne geliyor. Ben, bir ay ışığı ve çöp banyosu için, ölmeden önce verilen kutsal yağ sürme gibi o dinsel hizmeti yeni bir biçimde kendi kendime veriyorum.

Sam'a buyurgan bir sesle yerinden kıpırdamamasını söylüyorum. Diretmeden yere yatıyor. Ben dışarıya kayıveriyorum. Biraz önce karşılaştığım üç fare tehdit edici adımlarım karşısında geri çekiliyor. Öl-

dürücü hamur çok başarılı. Buna karşılık, bir top güllesi gibi hızla atılmış küçük bir kafes tam göğsümün ortasına çarpıyor. Yüzüme çarpsaydı kesinlikle yere yuvarlanırdım. Bombardımana dikkat, özellikle de bir yerini kanatmamaya! Flörelerin eskrim salonundaki eskrim maskelerini, eskrim göğüslüklerini özlemle aradım. Yavaş yavaş, gerektiğinde silah gibi kullanacağım bastonuma dayanarak, çok ağır şekilde ilerliyorum. Doğuya doğru pembeleşmeye başlayan solgun gökyüzünde tek bulut yok. Bu, karayel hazretlerinin gökyüzü; kuru, arı, üstünde korkunç fırtınaların kayarak gittiği buzdan bir ayna gibi soğuk. Kocaman, yuvarlak ve yeşilimtırak kafalı kahverengi yılanların bulunduğu bir yuvanın içine ayağım giriyor. Başları, onlara daha yakından baktığınızda, kasık bağları yumağına dönüşür. Çöplerin oluşturduğu dik bir yamacın altından içgüdüsel olarak adımlarımı çabuklaştırıp geçiyorum. Çok iyi bir önlem, çünkü burasının benim arkamdan devrilip çılgına dönmüş, öfkeli bir fare sürüsünü ortaya çıkardığını görüyorum. Küçük vadilerde yürüyorum, çünkü buralarda rüzgâr ve mermiler daha az korkunç, ancak fareler bildiklerini okuyorlar; kimi zaman dörtnala giden bir sürünün ayaklarımın önünde bölünüp sonra arkamda yeniden birleştiğini fark ediyorum. Ne var ki yönümü saptamak için kesinlikle bir tepeye tırmanmak zorundayım. Geriye bir göz atıyorum. Vagon, çılgınca uçuşmalarını engellediği çöplerin altında yarı yarıya gözden kaybolmuş. "Bu vagon acaba çöplerin içine batıp gömülmeyecek mi?" diye kendi kendime soracak noktaya geliyorum; gerçekten de uzun, biraz eğik şekliyle uzaktan karlar içinde büyük bir tabutu andırıyor. Sam! Acele etmem ve onu oradan çıkarmam gerek. Önümde göz alabildiğine uzanan kabartılı ovayı, çöplerin oluşturduğu tümü güneye doğru saldıran çılgın süvariler baştan başa geçiyor. Bir insan siluetinin hareket edip sonra gözden kaybolduğunu gördüğüm o tepeyi bulduğumu sanıyorum. İleri! İniyorum. Sağ bacağım bir yarığın içine gömülüyor ve kendimi bir anda konserve kutularından yapılmış bir yatağa uzanmış kıpırdayıp dururken buluyorum. Sıyrıklar var, ama kanama yok. Ancak ayağa kalkamadan, karşı yönde dörtnala giden fare sürüsüyle sarılıveriyorum. Kendini adamakıllı savunacak olan birini ya da ikisini sıkıştırırım ya da yaralarım korkusuyla kıpırdamıyorum. Haydi, kalk ayağa, yürüyelim, yürüyelim! Bir yığın küçük yün eşya, çürümüş bebek giysileri, mezardan çıkarılmış ölü doğan bebeklere ait bir sürü giysiyle dolu son tepeye tırmanıyorum. Sonunda bir tür kraterin üstündeyim. Bulduğum şeyin korkunçluğu sözle anlatılamaz.

Bir aydır buradayım, şimdiye kadar çok fare gördüm. Daha önce bu derece yoğun bir kalabalık halinde, bu derece çılgınca coşmuş fare sürüsü görmemiştim. O çukurun dibinde ve kenarlarda kapkara, yapışkan bir sıvı gibi fır dönüyorlardı. Bu çevrintinin merkezi, yüzükoyun uzanmış, kollarını kavuşturmuş bir insan şekliydi. Kafası çoktandır soyulmuş, ama yine de yolunmuş siyah saç tutamları görülüyor. Bu dar, zayıf sırt, bu eğik belkemiği... Kim olduğunu anlamam için daha fazlasını görmeye gereksinimim yok. Daniel bu! Yalnızca gizli bir varsayım olan şey, insanı kıvrandırıcı bir gerçekliğe dönüşüyor. Bana doğru geldi. Kayboldu. Nasıl düştü? Bir kasırga, sanki bana yanıt veriyormuş gibi, beni kraterin kenarında sendeletiyor, bu kasırgayı hemen korkunç bir boş sandık ve sepet saldırısı izliyor. Ve o, herhalde, kaçınılmaz şekilde kan kaybediyordu, kan kaybetmeye mahkûmdu. Bu cadı kazanının içine inmeli mi? İnmek gerek, inmek gerekirdi! Belki hâlâ onun için bir şeyler yapılabilir? Ama gerçekten cesaretim yok. Duraksıyorum, ama cesaretimi topluyorum. Gideceğim oraya, o iğrenç yerin içine dalacağım. Sonra da, durumda bir yumuşama oluyor: Orada, ovada karşılaşan o iki trenin çifte düdük sesi. Fareler geri çekilecekler. Şimdiden geri çekiliyorlar bile. Yüz bin ayaklı o kara taburlar geri çekiliyorlar. Hayır, onların kaçtıklarını, uzaklaştıklarını görmüyorum. Yok oluyorlar, kim bilir nasıl. Bu yapışkan sıvıyı toprağın beyaz yoğunluğu içmiş gibi görünüyor. Şimdi vicdanım adamakıllı rahat olarak bekliyorum. Sabret, Daniel'cik, geliyorum, geliyorum! Bir dakika sonra son fareler de çekip gidecekler.

Boşluğa bırakıyorum kendimi ve oldukça dik bir yamacın üstüne düşüyorum. Toprak ayaklarımın altından kaçıyor. Göçme ve çığ. Daniel'in başına da bu gelmiş olmalı. Yanına varıyorum, sırtüstü düşerek; kuşkusuz bir hastaneden atılıp da burada açılıp yayılmış irinli kanlı bir sürü sargı bezi ve boş ilaç şişesi içindeyim. Neyse, şimdi bunu düşünmeyelim. Daniel orada, ayaklarımın dibinde. Farelerin açtığı yaralar çok kötü, uzaktan bu kadar kötü olduklarını düşünemezdim.. Sanki enseye saldırmayı yeğlemişler. Ense bir baltayla, bir testereyle, milyonlarca küçük tırtıklı kesici dişi olan bir testereyle derinden kesilmiş gibi. Öyle derinden kesilmiş ki baş gövdeye ancak tutunuyor ve cesedi ayakkabımın ucuyla çevirdiğimde arkaya düşüyor. Hayvanlar cinsel organa da saldırmışlar. Ense ve cinsel organ. Neden? Tek içi boşalmış yer, karnın alt kısmı, yalnızca kanlı bir yara. Cesetlere özgü o müstehcenlikten başka hiçbir insan yanı kalmamış Daniel'i, sanki kolu baca-

ğı yerinden çıkmış bu zavallı kuklayı seyre dalıyorum. Ama bu seyre dalış, ince ve derin bir düşünme değil; bu çukurun tuhaf dinginliği içinde şaşkınca bir suskunluk, budalaca bir kımıldamazlık. Bunalmış zavallı beynim yalnızca bir tek soruyu, çok basit, çok somut şu soruyu sorabiliyor: O altın zincir, Meryem Ana figürlü o madalyon nerede? Onlar nerede? Yukarıda fırtına kraterin kenarlarına çarpıp buraları sıyırarak geçiyor ve çöp paketlerini deviriyor. Burada derinliklerin dinginliği var. *Ruah*... Tinle yüklü rüzgâr... Cinsel organın ve sözün simgesi beyaz güvercin kanatlarının rüzgârı... Gerçeğin bana neden hep yalnızca iğrenç ve gülünç bir kılıkta görünmesi gerekiyor? Peki bende her zaman maskeyi ve yüz ekşitmeyi gerektiren ne var?

Kraterin yamacına çıkmak için kendini çok zorlayan kocaman bir şişko fareyi birkaç saniyedir gözlüyordum. Daniel'in penisini yiyip yuttuğu için mi bu kadar ağırlaşmıştı? Arı ve simgesel güvercinden kim söz ediyordu? Tüylerden ve pençelerden oluşmuş bir meteor bu şişko farenin üstüne çullanmıştı biraz önce. Fare yüreklilikle karşı koyuyor, küçük kulaklarını kısıyor, iğne gibi ince bir sıra dişini gösteriyor. Dimdik dikilmiş, açılmış kanatlarıyla koskocaman iri bir martı öfkeyle ona doğru ötüyor, ama tedbirli bir uzaklıkta kalıyor. Deneyimlerime dayanarak biliyorum ki çarpışma, görünüşe karşın, farenin lehine dönecektir, ama bu çarpışma olmayacak. Fare çevrilmiş, kımıldamayacak duruma gelmiş, düşmanına doğru uzanmış. Bu önceden belliydi, beklenirdi. Bir başka iri martı onun üstüne çullanıyor, onu bir an kanatlarıyla örtüyor ve gökyüzüne doğru yeniden uçuyor. Fare yerde ansızın ensesi koparılmış durumda kımıldanıyor. Daniel'in ölümünün aynı. Ve ilk martı onun işini bitiriyor, onu silkeliyor, kanlı bir paçavra gibi havaya atıyor.

Uzaktan bir uğultu bana kadar geliyor. Başımı kraterin kestiği yuvarlak gökyüzüne doğru kaldırıyorum. Burada gümüş renginde bir hortum görkemli bir biçimde dolaşıyor, gevşiyor, tam dağılacağı sırada yeniden toplanıyor, korkutucu bir hızla büyüyor. İri martılar, binlercesi, on binlerce iri martı! Paramparça edilmiş cesedim bir farenin leşinin yanına gitmeden kaçmalı. Dani... Bu hale gelmiş yüzünün, gözlerinden çıkmış göz yuvarlarının, yırtıklarından dişleri görünen yanaklarının, kulaklarının üstüne eğiliyorum. Bu korkunç yüzün yanında sedef gibi parlayan bir şey var. Eğiliyorum. Küpe bu, ikizi bende olan Filipin incisi. Bana gelmek için onu takmıştı Daniel! Hatta kendi kendime soruyorum acaba onu haylaz bir öğrenci gibi kulağından tutup

benim vagonuma çeken bu büyülü küpe değil miydi diye. Şimdi iri martılar her yandan yağmur gibi yağıyorlar. Kaçmalı... kaçmalı...

Not: Başkalarına gösterdiğim sert, gergin, kuru yüzün benim gerçek yüzüm olmadığını sen, Dani, sen biliyordun. Bu yüz yalnızca yalnızlık ve sürgün nedeniyle kararır. Yüzüm çıplak ve bedenim giyimliyken böyle olur. Beni hiç çırılçıplak görmemiş olan biri benim gerçek yüzümü tanıyamaz. Çünkü o zaman bedenimin ateşli varlığı bu yüzün içini rahat ettirir, onu yumuşatır, ona doğal iyiliğini geri verir. Hatta arzu belli bir delilik, bu sürgünün yol açtığı özel bir delilik, bedeninden yoksun kalmış bir yüzün gezici bir deliliği değil mi diye kendi kendime soruyorum. Yüzüm bedenimden yetim kaldığı içindir ki, bir başkasının bedenini açgözlülükle arıyor; doymak bilmeden kovalıyor. Bir giysi mankeninin tepesinde, yalnız, çıplak ve korkmuş olduğundan, alnı için bir omzun çukurunu, burnu için bir koltukaltının çukurunu, ağzı için bir pübisin çukurunu istiyor.

Beni doyuma ulaştığım sırada görmeyen, gerçek yüzümü tanımaz. Çünkü o zaman onu örten kül kızartır ve yakar, ölü balık gözlerine benzeyen gözleri fenerler gibi yanar, dudaksız ağzı parlak kırmızı renkli etle süslenir, alnında da tam bir renkli film oynar...

Bu iki giz ve birkaç başkası seninle birlikte öldü, Dani...

*

İşçilerimden hiçbirinin geldiğini görmeyince önce karaycin onların cesaretini kırdığını sandım ki bu, gerçeğe pek az yakın bir varsayımdı; ama başka hiçbir şey düşünemiyordum. Sam'la birlikte Entressen'e gitmek üzere yola çıkıp oraya öğleden önce vardık. Böylece bir gün önce seferberlik ilan edildiğini ve savaşın her an patlayacağını öğrenmiş olduk. Jandarmaya gidip beyaz tepelerde bir cesedin bulunduğunu haber verdim. Kimse beni dinlemek istemedi. Seferberlik belası başlarındayken, yapacak başka işleri mi yoktu! Hem beyaz tepelerde? Burası jandarmaların kendilerini tehlikeye atacakları bir yer değildi. Kanundışıların yeriydi burası. Cesede gelince, kuşkusuz bir paçavracının, bir çöpçünün ya da bir işçinin cesediydi. Araplar, Piemonteliler ya da Korsikalılar arasında bir hesaplaşma söz konusu olmalıydı. İyice anladım ki biz topluma ait değiliz; silah altına alınabilir olmadığıma da sevindim. Öyleyse bu saygıdeğer ve heteroseksüel vatandaşlar birbirleri-

ni yesinler. Biz ötekiler, marjinaller, seyirci kalacağız.

Islık çalıp Sam'ı çağırdım ve gara doğru yola çıktım. Lyon treni. Sonra Fontainebleau, Saint-Escobille. Orada, topraklarımda, aynı zamanda Paris'in kapılarında olacağım. Olup bitenleri görmek için en uygun yerde...

X
Saint-Amand pastaları

Savaşların başlıca varoluş nedenlerinden biri kuşkusuz insanları tatile çıkarmaktır. Askerlik süresinin kendisi de o insanların anılarında çok büyülü bir yer tutar. Bu süre, öğrenimin bitimi ile mesleğe başlama arasında, tümüyle yeni ve yararsız işlere adanmış, ahlâk ya da görgü kurallarının yerine geçen yapay ve tuhaf disiplin kurallarının egemenliği altında, özellikle de her türlü sorumluluk duygusundan ve her türlü ileriyi görme kaygısından yoksun kısa ve zoraki bir dinlence dönemidir. Edouard'ın, kendisi için 1918 yılının sonunda yer alan ve 11 Kasım patlamasının aydınlattığı büyük tatille ilgili yalnızca güzel anıları vardı. Rennes kışlalarının çiçeği burnunda askeri olarak, Paris'in asfaltları üstünde savaşmadan yenmiş askerlere özgü bağcıklı potinlerini çınlatmış, iyi bir arkadaş ve eli açık bir yakışıklı olarak da erkeklerin ve kadınların sıcak sempatisini kazanmıştı.

Ama savaş Edouard'ın elinde bulunan bu hafif gençliğin bir parçasını ona geri vermekten daha iyisini yapıyor, yalnızca Çınlayan Taşlar'ın, Florence'ın ve Maria-Barbara'nın ona verdikleri kaygıları alıp götürmüyor; onu içine yaşama isteğiyle yakın bir ölümün önsezisinin –neredeyse dileğinin– tuhaf bir biçimde karıştığı mutlu bir taşkınlıkla, esrik bir coşkunlukla dolduruyordu. Yurtseverliğinin kendisine dikte ettiği basit görevlerin ivediliğine, üzüntüsünü ve yaşam yorgunluğunu gizlice gideren büyük bir özveri isteği ekleniyordu. Yaşı, pek iyi olmayan sağlığı, ailevi yükümlülükleri onu askerlik görevinden bağışık tutmuş olabilirdi. Savaş Bakanlığı'nda bulunan yakınları kanalıyla gönüllü yazılmak için dolap çevirmişti.

15 Eylül'de, on gün sonra Belçika cephesinde konuşlanacak olan Rennes'deki 27. piyade alayına yüzbaşı rütbesiyle katılmıştı. Böylece onun için –birkaç milyon başkası için de– o "tuhaf savaş"ın kış boyu uzun bekleyişi başladı.

Belçika'dan bir Alman saldırısı olasılığı nedeniyle bölge önemliydi ve çok sayıda asker orada bekliyordu. Ama karşılarında, sınırın öteki yanında, yalnızca dost insanlar vardı ve askeri birlikler dingin ve kaygısız bir garnizon yaşamı sürmek durumunda kalmışlardı. Müşterilerinin savaş ilan edilir edilmez çarçabuk çekip gitmelerinden sonra kapılarını kapatmış olan Saint-Amand Kaplıcaları, siviller kadar kalabalık ve onlardan daha da çok yararlanılabilir olan asker müşterilerin akını karşısında kapılarını yeniden açtılar.

İlk olarak, kilisenin çan müzesine dönüştürülen kulesi herkese açıldı. Kendilerine unutulmaz şakalar esinleyen çanlar arasında bölük bölük askerler. Sonra sıra sinemalara, tenis kortlarına, belediye armoni mızıkasına geldi; burada alayın borazan ve trampet takımı Massenet'nin, Chabrier'nin, Léo Delibes'in ve Charles Lecoqs'un uvertürlerini çalıyordu. Subaylar Pévèle yaylasına tavşan, Rismes ormanına yaban domuzu avlamaya gidiyorlardı.

Edouard o derece hafiflemiş ve sıradan bir yaşamın sıkıntılarından o derece kurtulmuştu ki, gerçekdışı bir yaşam sürdüğünü sanıyordu. Maria-Barbara, çocukları ve Florence tam yerlerinde, geride ve güvendeydiler. Son yıllarını karartmış olan sorunlar, kuşkular, sıkıntılar, pek parlak görünmeyen bir yaşlılığın yaklaşması; savaş onu uzun bir süre için, belki de sonsuza dek olduğu yerde bırakmıştı. Scarpe'ın kıyısındaki küçük Auberge Bleue Oteli'nde güzel bir odası vardı; öyle ki penceresinden alabalık avlayabilirdi. Buradan birkaç metre uzakta da ta-

belasında Croissant Doré yazılı bir fırıncı dükkânında çok güzel bir satıcı kadın dikkatini çekmiş, onu tavlamaya kalkışmıştı. Kadının adı Angelica'ydı –senli benli olduğu kişiler Angi diyorlardı–, çok uzun boyluydu, dimdikti ve çok sarışındı; mis gibi çörek ve dükkânın ünlü spesiyalitesi olan Saint-Amand pastası kokuyordu. Edouard'ın yaptığı kur önce günde iki kez pasta almaktan ibaret bir pasta aşamasından geçti. Ama havanda dövülmüş bademlerle adamakıllı zenginleştirilmiş ve tarçınla güzel koku verilmiş bu Flaman hamurundan çabucak bıktı ve aldığı bu pastaları rastladığı çocuklara dağıtmaya başladı. Edouard'ın bu garip ünü mahallede yayılmaya başlamıştı ki, güzel Angelica onunla baloya gitmeyi kabul ederek bu numarayı sona erdirdi. Balodan önce Ordu Tiyatrosu tarafından Marivaux'nun *Aşk Sürprizi* adlı oyunu oynanacaktı. Angelica o akşam onunla daha uzun süre kalmayı reddetti, ama daha sonra sarsılmaz bir sağduyu gösterdi. Ertesi gün bademli pasta günüydü, işe Croissant Doré'de saat altıda başlayacaktı. Ama Edouard, doğrusu oldukça ağır bir yanıp tutuşmadan sonra, güçlü ve uzun süreli tepkiler gösteren bu kanlı canlı, iri ve hantal bedenin zenginliklerini iki gün geçtiğinde anlamıştı.

Kentin üç kilometre doğusunda, Raismes Ormanı sınırında bulunan gazino ve kaplıca kısa bir süre boş kaldıktan sonra tam sezon çalışıyordu. Boş kaldığında duşlar, banyolar ve masajlar da boş kalıyor, bundan da subaylar, astsubaylar, erler yararlanıyordu. Böbrek ağrıları çeken Edouard ilk kez "tuhaf savaş" sayesinde tedavi olmayı kabul etti. 26 derecede fışkıran radyoaktif maden sularıyla duş yapmayı denedikten sonra, ilk soğuklar yaklaşırken, o güne kadar çekindiği çamur banyolarını da denemeye karar verdi.

Çekinmesinin nedenini bu yarı sıvı, balçıklı ve kimyasal maddelerin büyüsüyle dolu maddenin içine dalma karşısında duyduğu pek doğal tiksinmeye bağlıyordu. Oysa yaptığı deneme sayesinde öğrendi ki, burada çok daha değişik bir şey, çok daha kaygı verici bir anlam, bir derinlik söz konusuydu. Bu sıcak, titrek, yeşil damarlı çizgilerle karışık kahverengi, kükürtlü ve demirli buğular yayan kitlenin içine daldığında; bakışları, sanki tek sağlam çareye, bir sipere, bir can simidine takılır gibi, banyonun işlenmemiş dökme demirden iç yüzlerine, kenarlarına takıldı; zaten bunlara iki eliyle tutunuyordu. Oysa bu dökme demir de banyonun içine doldurulan sülfatlarla, klorürlerle, bikarbonatlarla kemirilmiş, benek benek olmuş, aşınmıştı. Bu, içindeki cesetle birlikte toza dönüşmeye mahkûm olmuş bir tabut görüntüsü vermiyor

muydu? Edouard, felsefi düşüncelere pek az yatkın olmasına karşın çamur banyosunda tek başına geçirdiği uzun dakikalar boyunca kendisini kafasından çıkmayan iç karartıcı bir düşünceye kaptırmış gibi hissetti; o pis kokulu buğular bu düşünceyi dayanılmaz bir hale getiriyordu. Saint-Amand-les-Eaux'ya gelişinden bu yana içinde dalgalandığı bu hava gibi, hafif mutluluk da kuşkusuz yıldan yıla ağırlaşmaktan geri kalmayan ve sonunda onu bunaltan ailevi, duygusal, mesleki bağların kopmasına bağlıydı. Ne var ki bu kurtuluş, son yaşlılık döneminin, sonra ölümün eşiğine gelmenin bir erkeği, onu öteki dünyaya yollatmadan önce, getirdiği çıplak kalma durumuyla ilişkisiz değildi. Kısacası, Edouard, kimi zaman, bedenleri hastalığa karşı savaşmaktan vazgeçtiği sırada, ansızın bir iyileşme olduğuna inandıran, ama aslında yalnızca ölümün öncüsü o mutlu gerileme sırasında can çekişenleri saran büyük sevinci bildiğini sanıyordu. Savaş ilan edildiğinde duyduğu bir önseziyi tam bir açıklıkla yeniden duydu: Yakında ölecekti. Savaş ona kahramanca olduğu kadar aynı zamanda temiz, ona yaraşır, kusursuz olan ve onu yaşlılığın düşkünlüğünden kurtaracak bu erken sonu getirecekti. Bundan sonra çamur banyoları zihin cimnastiklerine, içe kapanış ve derin düşünme seanslarına dönüşerek onun için sevinç verici; ama aynı zamanda biraz korkutucu yeni bir deneyim oldu.

İşte böylece, Edouard'ın kendince "öteki dünya banyosu" diye adlandırdığı şeyin üstünde dalgalanan bu imgeler ve düşünceler zinciri, özgün ve ciddi gelişimiyle onu şaşırttı. Balçığın Tanrı'nın, içinde insana şekil verdiği hammadde olduğunu, dolayısıyla yaşamın en sonunda salt başlangıcına yeniden döndüğünü anımsadı. Yaşamın büyük serüveninin bu başlangıç ve bitiş noktasının, pis, genellikle de küçümsenen bir şey olması onu şaşırtıyor ve o, kentin artıklarıyla, ev çöpleriyle uğraşmak gibi toplumda en aşağılık ve en tiksindirici bir işe girişip istemeyerek çöpçü olmuş kardeşi Alexandre'ı düşünmeye koyuluyordu. Ansızın, o çöplerin züppesini bir başka gözle görüyordu. Annesinin eteklerinden ancak pis işlere girmek için ayrılan bu düşman, içine kapanık küçük kardeşe karşı her zaman küçümseme ve korkuyla karışık bir duygu beslemişti. Aile babası olunca, kendisi –hatta girişimleri– çocukları için tehlike oluşturan bu utanç verici amcadan uzak durmuştu. Daha sonra, Gustave'ın ölümü ve onun miras sorunu KENEV-ÇÖKAŞTİ'nin yönetimini bu işsiz güçsüz sefihin omuzlarına yüklemeyi amaçlayan bir aile komplosuna yol açmıştı. Elbette Edouard, bu manevralardan, bu gizli pazarlıklardan olduğunca uzakta kalmıştı. Ama

bu çekincede bencilliğin ve ağzı sıkılığının payı neydi? Sonuç olarak, Alexandre'ı, bir mesleğe, bir ortama, ona kötü eğilimlerini kamçılaması için en çok şansı verecek uygarlığın bu çöp sınırlarına itmiş olmak korkunç bir şey değil miydi? Edouard, Edouard, sen o küçük kardeşine ne yaptın? Fırsat düştüğünde onun için bir şeyler yapmaya kendi kendine söz verdi, ama bu fırsat çıkacak mıydı? Alexandre, döküntülerin adamı, kendisi de döküntü, canlı döküntü... Çamur banyosunda Edouard, belli belirsiz bir biçimde, çocuklarının çevresindeki öteki canlı döküntüleri, Azize Brigitte'in o masumlarını, özürlü çocuklarını düşündü.

Yakında ölecekti de ondan mı? Çamur banyolarının kükürtlü buharları içinde, geçmişinin tüm bölümleri yoğun bir canlılıkla aklına geliyordu.

Kasım 1918. Edouard yirmi bir yaşındaydı; üç aydır silah altındaydı; mütareke imzalandığında 2. sınıf üniformasına ancak alışabilmişti. Tam da Paris'te bulunuyordu; buraya, cephe gerisinde çabuklaştırılmış eğitim görmeden önce annesini ve küçük kardeşini kucaklamaya gelmişti. Haber bomba gibi patladı; içi konfetiler, serpantinler ve çikolatalar dolu bir bombaydı bu. Edouard yeni üniformasıyla öyle sevimliydi ki –çevrelerine sardığı bağların içinde şişkin baldırları, taktığı kayışla incelmiş beli, hâlâ çocuksu tombul yanaklı taze yüzünde kibirli, ince bıyığı, bir kutudan çıkıyormuş gibi temiz hali göze çarpıyordu–, "askerciklerini" anımsayan sivillerin düşlerine öyle uygundu ki, hemen etrafı bir kalabalıkla çevrildi, kutlandı, alkışlandı, omuzlar üstünde taşındı; zaferin maskotu, simgesi seçildi; oysa o bir tek silah sesi bile duymamıştı şimdiye dek. Herkesin bu çılgınlığı karşısında seve seve boyun eğip bir sürü masada içki içti, her sokak köşesinde hemencecik verilen balolarda dans etti ve günün ilk soluk ışıkları görüldüğünde adı kötüye çıkmış bir otelde iki kızın arasında yığılıp kaldı. Soldakiyle altı ay birlikte oldu, bu süre içinde terhis edilmesini bekledi. Bu kız ufak tefek, şişko bir esmerdi; meslekten manikürcüydü; çenesi düşüktü. Edouard'ın o önemsiz askerlik hizmetini öğrenince onu her yerde "Benim savaşı kazanmış olan askerim" diye tanıttı. Edouard kendisine özen gösterilmesine, el üstünde tutulmasına –kız onun ellerine manikür yapıyordu– savaşmayan bir askerin vicdan rahatlığı içinde, kendisine bakılmasına izin veriyordu. İlkyazda üniformasını çıkarmak zorunda kaldı. Savaş sona ermişti. Can sıkıcı olaylar başlıyordu.

– Aslında askerliği meslek olarak seçmeliydim, diyordu Edouard iç

çekerek, kendisini saran o vıcık vıcık kitlenin içinde bacaklarını yavaşça kımıldatarak.

Eylül 1920. Maria-Barbara ile evlilik günü. Notre-Dame du Guildo Kilisesi'nde büyük bir kalabalık vardı, çünkü Çınlayan Taşlar'ın yeni patronunu görmek ve Maria-Barbara'nın yüzünü güldürmek için uzaktan gelmişlerdi. Maria-Barbara şimdi duldu ve anneydi; ancak o ilk evliliği, o ilk anneliği, onun güzellik tarzına uygun düşen o ışıl ışıl haline son vermişti. Sağlık ve gençlikle parıldayan ne güzel bir çift oluşturuyorlardı! Bu, iki görkemli çiçeğin, iki tanrının, güzellik ve güç gibi ya da akıllılık ve yüreklilik gibi iki alegorinin birleşmesiydi. Apaçık bir şey birçok davetlinin dikkatini çekmişti: Ne kadar da birbirlerine benziyorlardı! Sanki iki kardeştiler! Oysa doğrusu birbirlerine benzemiyorlardı, bir tek ortak yanları yoktu; Maria-Barbara çok esmerdi, dar bir alnı ve yeşil gözleri vardı; ağzı küçük ama etliydi; Edouard ise çok açık kumraldı, eskinin sarışın çocuğuydu, alnı yüksekti, ağzı kıvrımlıydı; genelde de safça bir övüngen hali vardı, oysa Maria-Barbara saygılı ve sevimli bir biçimde ağırbaşlı biri izlenimi veriyordu. Ancak, bu yalancı benzerlikleri, aynı zamanda çevrelerine yaydıkları ve onları bir tek varlıkmış gibi saran güvenli mutluluktan ve sessiz sevinçten kaynaklanıyordu.

Gerçekten iki kardeş miydiler? Zifaf gecesi, yatak odalarında, gündüz birçok kez duydukları bu tuhaf benzetmeyi anımsayarak gülmüşlerdi. Birbirlerini tanıdıkları üç aydan bu yana biri kız biri erkek iki kardeş gibi hani çok tuhaf ilişkileri de olmuştu ya! Bununla birlikte, ışık sönünce, yan yana yataklarda her biri sırtüstü yatarak yalnızca el ele tutuşmuşlar ve gözlerini tavana dikmiş, bu kardeşlik düşüncesinin içlerinde uyandırdığı yankının ciddiliğine ve derinliğine kapılıp öylece sessiz kalmışlardı. Evlilik, karı-koca arasında bir tür akrabalık yaratmıyor muydu? Hem aynı kuşaktan iki kişi söz konusu olduğuna göre, bu akrabalık biri kız biri erkek iki kardeşi birbirine bağlayan bir akrabalığın aynı değil miydi? Üstelik, biri erkek biri kız gerçek iki kardeş arasında evlilik yasaklanmışsa bunun nedeni, tam olarak, daha önce gerçekte var olan bir şeyi resmi ve dinsel nikâh yoluyla yaratmak istemek saçmadır da ondan değil midir?

Onlar bu özdeksiz kardeşliğin evlilikleri üstünde bir ideal gibi dolanıp durduğunu, bu evliliğin üstüne bir zorunluluk gibi yüklendiğini ve eğer bir kardeşlik ve sonsuz gençlik güvencesi ise aynı zamanda değişmezlik, tam bir denge, kısırlık içerdiğini hissediyorlardı. İşte zifaf

gecelerini böylece kıpırdamadan, yan yana, el ele, uykuya dalarak geçirmişlerdi.

Ertesi gün balayı için elbette Venedik'e gidiyorlardı, çünkü Surin Ailesi'nin geleneği böyleydi. Ancak, kardeşçe iki sevgili olma gibi o tuhaf ideale bir anıştırmayı gezi için gittikleri Verona'da bulacaklardı. La Scala di Milano orkestrası ve şarkıcıları burada Hector Berlioz'un *Romeo ve Juliet* adlı dramatik senfonisini olağanüstü bir gösteriyle sunuyordu. Veronalı nişanlılar, Tristan ve Iseut'den daha çok, aslında belli başlı örneklerinden birini oluşturdukları gerçek evli çift görüntüsü vermekten uzaklar. Bunlar daha çocuktur –Romeo on beş, Juliet ise on dört yaşındadır– ve zaten bir aile kurup ana-baba olmaları hiç de akıl alır gibi değildir. Aşkları mutlak, sonsuz ve değişmezdir. Romeo, Juliet'ten vazgeçemediği gibi Juliet de onu aldatamaz. Ama toplumun ve tarihin tüm değişmelerine adanmış bir çevrede yaşıyorlar. Mutlak, ahlâk bozukluğunun, bozulmanın sonsuzluğunun kurbanıdır. Ölümleri ister istemez bu çelişkiden kaynaklanıyor.

Oysa Edouard'ın, karı-koca olmaları olanaksız bu çocukların görüntüsünün üstüne çakışmış durumda şöyle bir gördüğü, kuşkusuz genç bir erkek kardeşle onun küçük kız kardeşinin görüntüsüydü. Aslında birbirlerine o kadar az benzeyen Maria-Barbara ile kendisi arasında Notre-Dame du Guildo Kilisesi'ndeki insanların buldukları gibi bir paradoksal benzerliği –bu kez dışarıdan– keşfetmişti. Romeo ve Juliet de yüzleri ve siluetleri ayrıntılarıyla iyice belirtilecek olursa, birbirlerinden çok farklıydılar; ama derin bir yakınlıkla, iki kardeş olmalarını kuşkusuz zorunlu kılan gizli bir benzerlikle birbirlerini andırıyorlardı. Kısacası, sonsuz bir şimdiki zamanın içinde asılı duran salt, değişmez, bozulmaz bir tutkuyla birbirine bağlı bir çift, ister istemez kardeş şeklini alır.

Edouard'ın durumunda bu şekil geçiciydi ve ancak o İtalya yolculuğu süresince devam etti. Çünkü Maria-Barbara, Çınlayan Taşlar'a döner dönmez gebe olduğunu söylemişti, izleyen on bir yıl boyunca da artık gebe kalmaktan geri durmayacaktı. Verona amfiteatrlarında 1920 yılının bir eylül akşamı şöyle bir görünmüş olan o kısır ve kardeş çift şimdi çok uzakta kalmış, adamakıllı unutulmuştu!

Seri halinde bu gebelikler ikizlerin, Jean ile Paul'ün doğdukları 1931 yılına kadar durmak bilmeyecekti. Maria-Barbara, doğanın tuhaf bir kaprisi sonucu, yaptığı bu ikiz doğumdan sonra bir daha gebe kalmayacak ve bir doğum sırasında gerekli olmuş kısa süreli bir anestezi

yüzünden kısır kaldığı konusundaki kuşkusundan onu hiç kimse tümüyle kurtaramayacaktı.

Edouard, banyosunun radyoaktif dumanları içinde şimdi ikizlerin oluşturduğu çift ve Veronalı nişanlılar arasında benzerlik bularak keyifleniyordu. Maria-Barbara ile kendisi –açıkça gönülden eğilimleri olmadığı için– o akşam Berlioz'un müziğinin yaptığı mutlağa çağrıya uymamışlardı. Bu zayıflıklarını on bir yıl sonra o iki çocuğu dünyaya getirerek giderdikleri düşünülemez miydi? Ama onlar kendileri bu Verona idealinin çok berisinde kalırken ikizler, kardeş çiftin tam, arı, özgün bir versiyonunu oluşturarak çok öteye gidiyorlardı; öyle ki uyuşma ve yaklaşık olma açısından şimdi karşılaştırılması gereken Romeo ve Juliet'ti.

Önemsiz bir noktada iki çiftin yakınlığı artıyor ve gizemli bir hal alıyordu. Edouard, Paul ile Jean'a yaklaşan herkes gibi, onların, çevrelerindekilerin gizli olmayan konuşmalarının ortasında, gizli olarak aralarında iletişim kurup konuşmalarını sağlayan *rüzgâr dili*, o kriptofazi karşısında şaşırmıştı. Oysa şimdi, Berlioz'un *Romeo ve Juliet*'inde, iki nişanlının içten duyguları enstrümantal müzikle anlatılırken, dramın dış koşullarının yalnızca korolarla insan sesleri şeklinde dile getirildiğini anımsıyordu. Böylece üçüncü bölümde Romeo ile Juliet'in o tatlı diyaloğu tümüyle bir adagionun içindeydi; bu adagioda telli ve nefesli sazlar art arda dönüp gelerek çalıyorlardı.

Edouard bunu düşündükçe, rüzgâr dilinin bir tür sözsüz müzikle karşılaştırılması, ona o derecede aydınlatıcı gibi görünüyordu; bu, aynı yaşam akışının ritmine uydurulmuş, yalnızca ikiz kardeşlerin duyduğu, başkalarının hiçbir şey anlamadığı gizli bir müzikti; söz dağarcığını ve sözdizimini boşuna aradığı bir dildi.

Ekim 1932. Bu güzün başlangıcında Edouard o zamana kadar önemsemediği kimi sağlık sorunlarına dikkat etmek zorunda kaldı. İki yıldır çok şişmanlamıştı ve her zaman bir çabadan sonra soluğunun kesilmesini, ansızın yorgunluk duymasını, yaşama isteğinin yok olmasını belki de bu gereksiz kilolar açıklıyordu. Ama gözlerinden de şikâyetçiydi, hızla ilerleyen bir presbitlik söz konusuydu; fırçalamaktan yumuşamış, kanlanmış dişetleri dişlerinin diplerini açıkça ortaya çıkararak çekiliyordu.

Maria-Barbara, doktora gitme olasılığını çekinerek anıştırdıktan sonra bundan bir daha söz etmedi. Edouard'ı tartışmaya meydan vermeden Matignon'da doktora götüren Méline oldu. Edouard, kadınları

kırmamak için ve söylediğine göre, turp gibi olduğundan, ama doktorun yine de kendisinde yoksullar dünyasının tüm hastalıklarını bulacağından emin olarak, öneriyi gülerek kabul etmişti.

Doktor, Edouard'da elbette hafif, ama otuz beş yaşında bir erkek için kaygı verici olan şekerli diyabet hastalığı buldu. Sigarayı bırakmalı, olabildiğince az alkol kullanmalı ve nitelikli, ama ağır yemeklerini kısıtlamaya çalışmalıydı. Edouard çok sevindi: Bu gereksiz muayeneyle ilgili tüm tahminleri doğrulanmıştı. Ne var ki bir doktorun, bir eczacının, kocasının üstüne titreyen bir eşin işe karışmasıyla sağlam bir insanı hasta yapan sürece razı olmayacaktı. Yaşantısında hiçbir şeyi değiştirmeyecekti. Elbette orasında burasında hafif ağrılar oluyordu; ama bunlar her insanın yaşamında görülen sıradan şeylerdi ve yapılacak akıllıca iş, kuşkusuz bütünü içinde tabloyu bozmakla birlikte uyumlu bir biçimde birleşip güçlerini coşturacak bir hastalık yuvası oluşturmayan bu ağrıları dağınık, belirsiz, karışık durumda, oldukları yerde bırakmak olacaktı.

Doktorun rolü, tamı tamına, en küçük güçsüzlükleri, acıları toplayıp bunları olabildiğince belirti olarak ortaya çıkarmak, sendrom olarak birleştirmek, böylece de bir insanın yaşamında belirli, adı konulmuş, damgalanmış, düzenli bir acı ve ölüm anıtı dikmektir. Elbette bu düzenleyici etkinlik ilke olarak yalnızca bir aşamaydı. Hastalığı çember içine almak, daha iyi vurup yere devirmek için nişan tahtası gibi önünüze dikmek söz konusuydu. Ama çoğu zaman bu ikinci yıkıcı aşama başarılı olmuyor ve hasta niteliğiyle kuşkulu bir saygınlığa yükselmiş olan insan, bu kara ve yeşil idolün, hastalığının karşısında yalnız kalıyor, onu –yenemediğine göre– yatıştırmaya çalışmak tek çaresi oluyordu.

Edouard, bu korkunç oyuna yan çiziyordu. Doktorun tersine, ansızın ortaya çıkan sağlıksız şeyleri, yaşamında ister istemez oluşan sağlığa zararlı adacıkları her zaman günlük yaşamın denizinde boğmaya çalışıyordu. O uğursuz yolda ilk adımını atarak kadınların sözünü dinlemekle hata etmişti. Ama daha ileriye gitmeyecekti. *Diyabet* sözcüğü bile bir kulağından girip ötekinden çıkmamış mıydı? Herhalde, bunu hemen unutmuştu. Şimdilik sağlam durumdaki bedenin bağışlarıyla beslenebilmiş olan bu tespit apsesi, yuvasını ani bir refleksle dışarıya fırlatıp atmıştı.

İnce bıyığını parmağıyla sıvayıp ironik bir biçimde gülümseyerek reçete ve tavsiyeleri defetmiş, muayenenin sonucundan kaygı duyan

Maria-Barbara'ya da "Önceden düşündüğüm gibi, önemli bir şey değilmiş. Belki biraz yorgunluk" demiş, sonra Paris'le Çınlayan Taşlar arasında mekik dokumalarının ritmini yeniden sürdürmeye başlamıştı.

*

Çok erken gelen kış, bu yıl cömertçe verilen Noel izinleriyle kesilmiş, Saint-Amand ve bölgesi, geçici bir terhis söz konusuymuş gibi, müttefik birliklerinin gitmesiyle boşalmıştı. Edouard, Maria-Barbara ve çocuklarla Noel ağacının çevresinde buluştu. Sanki savaş, ağacın görkemine bir şeyler katıyordu. Koral ve tiyatro topluluğu olarak birleşmiş Azize Brigitte'in özürlü çocukları ilahiler söylediler ve İsa Mesih'e tapınmak üzere Mutlu Arabistan'dan gelmiş olan Müneccim Krallar'ın harika serüvenini mimiklerle anlattılar. Kar, yıllardan bu yana ilk kez kırları ve Bretagne kıyısını oldukça kalın bir tabakayla kaplıyordu. Edouard, gelişinden başlayarak, ailesini, evini, bölgeyi, sanki varlıklar ve olaylar bir an içinde donup kalmış, fotoğrafları çekilmiş gibi, belki alışılmamış bir devinimsizliğe bağlı gerçekdışı bir netlikle görüyordu. Bir fotoğrafa, evet, bir fotoğrafa benziyor gibi görünüyordu ona o denli alışık olduğu bu dünya; zaman her şeyi yok ettiğinde tek iz olarak kalan eski bir fotoğrafa. Ve ortada o iri Maria-Barbara vardı, bu çocuk kalabalığı içinde, kendi çocukları ve özürlü çocuklar içinde, her zamanki gibi dingin, Çınlayan Taşlar'da tüm oturanları besleyen, evlat edinen, koruyan kadın.

Edouard, Florence'a yirmi dört saat ayırabilmek için kalışını kısa kesti. Florence'ı hiç değişmemiş buldu; tümüyle ne bu savaşı ne de ona göre askerin somut örneği olan asker Edouard'ı ciddiye alıyormuş gibi bir hali vardı. Florence gitarı eşliğinde kalın sesiyle Edouard'a *La Madelon, Le Clairon, Sambre-et-Meuse* gibi bir sürü basit, şen şakrak asker havaları söyledi. Bu neşeli, canlı eski marşlara öyle melankolik bir yumuşaklık veriyordu ki, bunlar sanki yalnızca ölmek üzere olan askerlerin dudaklarından yankılanmışlar gibi, hüzünlü bir çekicilik kazanıyorlardı.

Edouard rahatlayarak Saint-Amand'daki kışlasına döndü ve sarışın Angelica'nın o iri, güçlü, mis gibi sıcak ekmek kokan bedenine yeniden kavuştu. Ancak kaplıcalarda içine daldığı derin düşünceler yeniden baş gösterince, yazgısını yönetir gibi görünen hayatındaki üç kadını kıyaslayacak noktaya geldi. Savaştan kısa bir süre önce cinsel is-

teği ile yüreğinin ayrıldığını görmek ona acı çektirmişti; çünkü Maria-Barbara tüm sevecenliğini koruyor, oysa arzusu artık yalnızca Florence'a sesleniyordu. "Açlığım ve susuzluğum" olarak adlandırdığı bu ayrılık, aşkın bir ayrışmasına benzemiyor ve şimdiden bir ölüm kokusu yaymıyor muydu? Savaş onu kendi kendisiyle barıştırmak üzere gelmiş ve Angi'yi, cinsel istek uyandırıcı, duygulandırıcı, kışkırtıcı ve güven verici bu bütünü ona sunmuştu. Ama bu armağan, çevresini kötü kokular sarmış geniş bir gezici sunağın hüzün verici ve hafif görkemine sahip bir gökyüzünden düşmüştü. Edouard yakında ölecekti, Agi ise yaşamın ona verdiği bir veda armağanıydı.

Noel izni sırasında Çınlayan Taşlar'ın kendisine bir fotoğraf gibi görünmesi, özellikle de Florence'ın söylediği o hüzünlü marşlar, Saint-Amand'ın görkemli ve savaşa özgü gökyüzünün artık yaşamını kapladığının kanıtıydı; çünkü üç kadını –belki dostları, çocukları da– her biri kendine göre, ona aynı mesajı veriyordu. Pek doğal olarak, bu ölüm dansında başlıca rol, başrol Angelica'ya düşüyordu.

Ölüm ilk olarak Angelica'yı vurdu.

1940 ilkyazı görkemli başlamıştı. Meyve ağaçları ve tahıl tarlaları çok güzel ürünler vaat ediyordu, en azından ani bir don bu güzel vaatleri boşa çıkarmazsa. Ani bir don ya da bir başka ani darbe...

Edouard, o 10 Mayıs günü kaplıcalarda enerjik bir kadın masörün ellerine teslim olmuştu; bu sırada uzaktan gelen gürlemeler, ardından üç küçük uçağın fırtına gibi gelip geçmesi ona kentte bir şeyler olduğunu haber verdi.

Çok acele giyinip hemen kente koştu. Haberler ciddiydi. Uyumuş olan savaş biraz önce uyanmıştı ve kuzeye doğru kıyamet koparıyordu canavar. Gerçekten Alman orduları yeni bir savaş tekniği başlatarak Hollanda'nın içine dalıyorlardı. Bu teknikte uçakla tank sıkı bir işbirliği yapıyordu. Pike saldırılar için tasarlanmış bir küçük uçak bulutu, Stukalar, ansızın Belçika'nın ve Kuzey Fransa'nın havalarında görünmüşlerdi. Amaçlanan etki maddi olmaktan çok psikolojikti ve Saint-Amand-les-Eaux'nun payına düşen bir avuç bomba hafif hasarlara neden olmuştu.

Belçika tehlike altındaydı; Fransa genelkurmayının planı da bu olasılık içinde sınırı geçip düşmanın önüne çıkmayı öngördüğünden, tüm bu bölge ayağa kalkmıştı. Her saat bir hareket emri bekleniyordu.

Edouard haberi ancak akşamüstü aldı: Küçük bir bomba Croissant Doré fırınını paramparça etmiş, bir fırıncı çırağı ölmüş, Angelica da

ağır yaralanmıştı. Patronlar rastlantı olarak orada değillermiş. Edouard hemen Angelica'nın başucuna gitti, ama onu başındaki sargı bezleri yüzünden zor tanıdı. Angelica ertesi sabah, Edouard Tournai'ye doğru yol alırken öldü.

Hollanda'nın 15 Mayıs'ta, ayrıca Arras'ın 23 Mayıs'ta, Boulogne'un 24 Mayıs'ta, Calais'nin de 25 Mayıs'ta Kleist Kolordusu tarafından işgalinden sonra da Belçika'nın 28 Mayıs'ta teslim olmaları müttefik ordularının birçok parçaya ayrılmasına yol açtı. Bu parçalanmayı düzeltmeye hiçbir çaba yetmedi. İngiltere'ye doğru deniz yoluyla kaçmaya çalışmak için Dunkerque kumsallarında 340 000 kişi çarpışırken, 10. R.I. ise Lille'de 4. ve 5. kolordular tarafından çembere alınmıştı.

Bu trajik günler boyunca Edouard savaşın başından bu yana yakasını bırakmayan bir önseziden, yakın bir ölüm önsezisinden tuhaf bir biçimde kurtuldu. Bu değişikliği önce durumun olağanüstü oluşuna ve katıldığı çarpışmalara bağladı. Ölüm kaygısı ve ölmek korkusu birbirinden ayrı şeylerdir. Korku, kaygıyı yazın fırtına getiren bulutları kovan poyraz gibi kovar. Pek yakın bir tehlike kanı kaynatır ve hemen tepkilere yol açar. Gerçekte aylardır çevresinde dolaşan bu ölüm tehlikesinin, yazgının onun yerine Angelica' nın üstüne çullanarak ortadan kalkmış olduğunu anlaması için Edouard'a başka darbeler, başka üzüntüler gerekti.

18 Mayıs'ta Chéreng'in alınması ona elinden gelenin en iyisini göstermesi için bir fırsat yarattı. Tournai'ye geri atılmış olan Fransız birlikleri Baisieux'de Belçika sınırını aşarak Lille garnizonuna ulaştılar. İşte bu sırada kumandanlık, sayılarını kestirmenin olanaksız olduğu düşman birliklerinin iki kilometre daha uzakta, Chéreng yakınlarında, bir yaylım ateşi duyulduğu için, yollarını kestikleri haberini aldı. Uçakların müdahalesine güvenmek gerekmezdi. Topçu birliklerini saatler geçmeden savunma hattına ulaştırmak olanaksızdı, oysa her dakika önemliydi. Edouard kasabanın merkezine doğru yönelecek üç takımın başında yolu açmayı denemek için izin aldı. Adamların tümü Bretondu, Edouard da yapmaya kalkışacakları eylemi onlara Bretonca açıkladı ve yine Bretonca konuşarak onları düşman tarafından korugan haline getirilmiş ilk evlere saldırıya geçirdi.

– *War raok paotred Breiz! D' ar chomp evint! Kroget e barz dalh ta krog!**

* İleri Bretagne'lı gençler! Dalın içeriye ve yakaladığınızı bırakmayın! (ç.n.)

Komutanları onları tek bir işaretle mazgal delikleri gibi dar deliklerinden ateş püskürten Flandres bölgesinin o kaba çiftlik evlerine saldırıya geçirdiğinde, Quimperlé'li, Morgat'lı ya da Plouha'lı bu gençlerin gözleri bu çığlıklarla nasıl da parıldamıştı! Bir saat geçmeden Chéreng kurtarılmış, elli kadar Alman tutsak edilmişti. Ertesi gün kendisine savaş nişanı önerilen Edouard 4. ve 5. kolordunun siperlendikleri Lille'e giriyordu. Çember içine alınmış olan bu birlikler Wehrthmacht'ın saldırılarına mayıs sonuna kadar dayanacaklardı.

Lille'de 1 Haziran'da tutsak olan Edouard yüz binlerce arkadaşıyla birlikte Aachen kamplarına gönderildi. Buraları Fransız, Belçikalı, Hollandalı ve İngiliz tutsakların, Reich'in Stalag ve Oflag adlı kamplarına, Doğu Prusya'nın içlerine kadar dağıtıldıkları geniş dağıtım merkezleriydi. Mayıs çarpışmalarının kendisine esinlediği coşku Lille'in kuşatıldığı o iç karartıcı günlerde sönmüştü. Üzücü haberler, tutsak edilmesi, Aachen'e gidinceye kadar yirmi gün süren bekleyiş, yürüyüş ve yoksunluklar sonunda onu yorgun ve bitkin duruma düşürdü. Yapılan ilk muayenesinde durumunun kaygı verici olduğuna karar verildi. Yavaş yavaş ama kuşkusuz ensülin komasına doğru gidiyordu. İki ay sonra yaşlılık ya da sağlık nedeniyle çok ender olarak serbest bırakılan tutsaklar arasında yer alıyordu.

XI
Saint-Escobille treni

Alexandre

Paris, emme basma tulumba gibi. Başkentin bu tuhaf işlevini Saint-Escobille'in çöplerle kaplı o geniş ovasından daha iyi açıklayan hiçbir şey yok. Paris burayı yapayalnız bırakmış; bu çöl gibi, kurumuş ölü toprak, artık yalnızca ender çıkan bir rüzgâr sırasında kâğıttan bir uçucu hayvanın hızla kanat çırparak yükselmesiyle canlanır. Basmaya gelince, bu işlevi de bir demiryolu sağlıyor: Bu demiryolu üzerinde her sabah başkentten yola çıkmış çöplerle dolu otuz beş vagon çöp deposunun merkezine kadar ulaşır. Miramas, gümüş rengi tepeleri, iri martıları, fare sürüleri, azgın karayeliyle canlı, içine kapalı, Marsilya ile açıkça bağlantısı olmayan bir yerdi. Saint-Escobille ise gerçekte yalnızca Paris'in beyaz gölgesi, olumsuz görüntüsüydü; P.L.M. (Paris-Lyon-Marsilya) treni durmadan Miramas'ın içinden geçerken, demiryolu burada hem tutsaklık zinciri hem de göbek bağı rolünü oynuyor.

Beyaz gölge, olumsuz görüntü; burada *Araf*'tan söz etmek gerekmez miydi? Yaşamın berisini ötesine karıştıran, belli belirsiz, soluk, yarı saydam bu sözcük, bana öyle geliyor ki, yüzden ve sesten yoksun o ovaya pek iyi uyuyor. Hâlâ yaşıyor muyum? Miramas'ta Dani'nin paramparça olmuş cesedi olarak saptadığım şey gerçekte ayın dişleyerek, güneşin gagalayarak tanınmaz hale getirdiği kendi kadavram değil miydi? Bizler kaşarlanmış bencilleriz ve birisine acıdığımızı sandığımızda aslında kendimize acırız. Annemin ölümünden sonra da onun öksüz kalan küçük evladı Alexandre'ın yasını tuttum ben ve o rüzgârlı korkunç eylül sabahı ruhum, diz çökerek, cesedime son ve yürek parçalayıcı bir saygı duruşunda bulunduktan sonra büyük kentin mor sınırlarına ulaştı; o gün bugündür de bekliyor ve *geri geri giderek* ortaya çıkan iç karartıcı bir katar tarafından her sabah ziyaret ediliyor. Çünkü Paris'i Saint-Escobille'e bağlayan bu tren buraya üç kilometre uzaklıkta manevra yapıp –tam da onu bana doğru yöneltecek makas değiştirmeden önce– çöplere ait tek yola geri geri gelerek girmek zorunda. İşte böylece tan ağarırken ilk önce en sondaki vagonun kırmızı ışığını görürüm ve lokomotif uzaktan duyulan solumasıyla kendini belli eder. Bu hayalet trenin makinistini hiç görmedim; görsem de onun bir kuru kafaya sahip olmasına şaşmazdım.

Ama bu benim Paris'e baskınlar yapmamı engellemiyor ve şunu da kabul etmek gerekir ki bu "tuhaf savaş" dönemi aynı zamanda kentin dıştan bakıldığında değişmemiş olan yaşamının gerçekdışı olmasına yardım ediyor. Savaş ilan edildi. Ordular sınırlarda yerlerini aldılar. Ve herkes bekliyor. Ama neyi? Hangi işareti? Hangi korkunç uyanmayı? Fransızlar, inanılmaz bir hafiflikle bu kan dökmeyi ertelemeye boyun eğiyormuş gibi görünüyorlar. Asker için yalnızca sıcak şaraplar, ordular için yalnızca tiyatrolar söz konusudur. Yıl sonu izinleri o derece yoğun oldu ki, terhis halini aldı. Birkaç gün sonra her günkü trenim süslenmiş Noel ağaçlarıyla ve boş şampanya şişeleriyle dolup taşıyordu. İşçilerim vagonlardan bu neşeli çöpleri yere yıktıkları sırada, ben hep yaprak ya da çiçekten bezek kordonları, cam toplar, Noel ağacı bezekleri ortasında zilzurna sarhoş smokinli beylerle, balo giysileri içinde hanımların devrildiklerini görmeyi bekliyordum. Böylece başkent bana her sabah o hayalet trenle haberlerini, tonlarca haberini gönderiyor ve oturanlarının her birinin yaşamıyla ilgili en ince ayrıntıyı yeniden oluşturmak için, bu haberlerin şifresini teker teker çözmek bana düşüyor. Ancak benim Saint-Escobille ile Paris arasında –çöplerin insanlar-

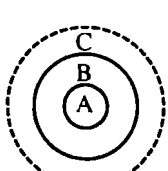
dan yoksun hiçliği ile o büyük kentin insanlarla dolu hiçliği arasında– mekik dokumam bana her defasında Roanne'da bir süre bozulan yalnızlığımın çevremde yeniden oluştuğunu doğruluyor. Orada, biraz rastlantı sonucu, biraz da benzerlik yüzünden, bana benzeyen, ama yaşama şansları zayıf olan o tuhaf insan topluluğuyla bütünleşmiştim. Bunu pekâlâ gördük. Buradan bana geriye yalnızca Sam kaldı. Ne kadar zaman için? Bir de geriye cinsellik kaldı, o yalnızlık giderici bitmez tükenmez şey; kuşkusuz beni Paris'e koşturan da o –çünkü onun Roanne parantezi kapanınca, çöplü topraklardan başka topraklarda yeniden avlanmaya gittiğini sanıyorum. Daniel'in ölümü bana her zaman, alışık olduğum yerlerden uzakta avlanma yerleri sağlamış olan o gizemli dıştan evlenme kuralı, kısa bir aradan sonra, yakında tüm katılığıyla yeniden uygulanacak.

İçten evlenme, dıştan evlenme: Bu iki kural, bu iki çelişik zorunluluk üzerinde hiçbir zaman yeterince düşünülmeyecektir.

İçten evlenme: Yakınların arasında kal, karşı gelme. Yabancılarla düşüp kalkma. Mutluluğu kendi evinden başka yerde arama. Ana-babasına bir başka dinden, kendi toplumsal çevresinden aşağı ya da yukarı bir çevreden, başka dili konuşan, başka ulustan, hatta –iğrençliğin dik âlâsı– başka ırktan bir kızı gelecekteki nişanlısı olarak takdim eden bir delikanlının vay haline!

Dıştan evlenme: Sevmek için daha uzağa git. Karını başka yerde ara. Annene, kız kardeşine, kuzenine, erkek kardeşlerinin karılarına karşı saygılı ol. Aile alanı yalnızca bir tek cinselliği, babanın cinselliğini hoş görür; dahası, bu cinsellik dölleme gereksinimleriyle sıkı sıkıya sınırlıdır. Karın soy sopa verilmiş yeni bir kan olmalıdır. Onu tavlamak seni klanından çıkartacak ve oraya zenginleşmiş, olgunlaşmış durumda, yanında ek bir bireyle döndürecek bir serüven olacaktır.

Bu çelişik iki buyruk heteroseksüel toplumda birlikte vardır ve şu tek merkezli iki çemberin ortasında kalan bölüm cinsellik arama alanını belirtir:

Ortadaki küçük çember, ilgilinin ailesini gösterir ve yakınlar arasında evlenmenin, cinsel ilişkinin yasak olması nedeniyle dokunulmaz duruma getirilmiş bireylerini içinde toplar. Büyük çemberin dışını oluşturan C bölümü, içinde cinsellik aramanın içten evlenme ilkesiyle yasaklandığı vahşi, bilinmeyen alandır. B bölümünde –büyük çemberin gerisinde ve küçük çemberin ötesinde– içinde delikanlının eşini seçmesinin kabul edilir olduğu ayrıcalıklı bölge vardır. Bu bölge elbette az çok geniş olabilir. Kimi durumlarda sonunda belli bir erkek için olası bir tek kadın kabul edecek kadar uç sınıra indirgenebilir. Sanıyorum ki bu duruma kimi Afrika kabilelerinde rastlanıyor, ama Ancien Régime döneminde kralın büyük oğullarının evlenmesi sorunu bu sınıra yaklaşıyordu.

Heteroseksüellik için ve heteroseksüellik tarafından konulmuş bu kurallar benim özel durumumda yeni ve hoş bir anlam kazanmaktan geri kalmıyor.

Dıştan evlenme. Doğamın en kötü eğilimlerinden birinin beni içime kapanmaya, kuru ve yalnızca kendisiyle beslenmekten bitkin düşmüş bir yalnızlığa götüreceğini kabul ediyorum. Benim ufak bir kusurum var ki buna büyüklenme* denir; çok güzel bir sözcüktür, çünkü hem gururun kurumlu ve küçümseyici belli bir şekli tarafından bir ruhun içinde damıtılmış zehir, hem de kimliği saptanamamış kadavraların gösterildiği yer anlamına gelir.

Oysa büyüklenmeye karşı benim cinselliğim güçlü, karşı konulamaz, en yüce çare olmuştur. Annemin eteğine yapışmaktan kurtulup odamdan kovulduğumda, cinselliğin merkezkaç kuvvetiyle kendi dışıma atıldığımda kendimi kapıcı, kasap çırağı, teslimat memuru, şoför, cimnastikçi vb. kim olursa olsun, gençlerin kucağında, bacakları arasında buldum; bu gençler, kökenleri ve nitelikleri kaba, kendileri benim aile sularımdan uzak oldukları ölçüde çekicilikleri benim üzerimde daha güçlü etki yapıyordu. Şunu da eklemem uygun olur: Bir av, onun heteroseksüelliğinin arılığından kuşkulanmakta haklı olduğumda, benim gözümde tüm çekiciliğini hemen yitirir. Eşcinseller için beslediğim kardeşlik ve hatta sevecenlik –elbette biraz soyut duygular– buna karşı hiçbir şey yapamaz. Heteroseksüel erkekler benim kadınlarımdır. Başkalarını istemem. Benin dıştan evlenme gereğim budur.

Cinsellik benim için her zaman, beni, geceleyin yanan bir fener gibi, kendi arzumla aydınlanmış kendimin uzağına doğru atan bir mer-

* Fransızcası "la morgue", Türkçede morg anlamına da geliyor. (ç.n.)

kezkaç kuvvet oldu. Ben büyüklenmemi, Rennes'in adı en kötüye çıkmış dar sokaklarının kaldırımlarında, Vilaine Nehri'nin yağmurdan pırıl pırıl rıhtımlarında, kentin ayakta çiş yapılan tüm tuvaletlerinin krezolle dezenfekte edilmiş çiş oluklarında bıraktım. Toplumsal hiyerarşide en aşağılık, en küçülmüş insan benim için gizlice saygınlıkla kuşatılmış ilk çocukluğumdan başlayarak sanki olası bir arzu konusu, giysilerinin gizli bir yerinde o hortumlu idolü taşıyan biriydi.

İçten evlenme. Bununla birlikte bu en uçtaki dıştan evlenmenin görünmeyen, gizli ve tümüyle karşıt bir yüzü vardır. Çünkü bu neşeli, şahlanmış erkeklik önce benim erkekliğimin görüntüsüdür, ama yine de suç ortaklarımda gördüğümde ona hayran olurum. Eşcinselliğin kökeninde narsisizm vardır ve eğer elim bir başkasının penisini okşama sanatında bu derece ustaysa, bunun nedeni elimin ilk çocukluğumdan başlayarak kendi penisimi okşamayı öğrenmeye çalışmış olmasıdır.

Çember şeklindeki küçük şemada yer alan benim aşklarım heteroseksüellerin yasaklarını iki nedenle hiçe saymayı başardıklarını itiraf ediyorlar. Çünkü benim avlarımı her zaman gidip *çok uzakta*, C bölümünde, içten evlenmenin yasaklandığı bölgede aradığım açıktır. Ama bu avlarla kardeşçe, benzer, narsisizme özgü ilişkiler kurarım; bu demektir ki, onları A bölümüne götürüp dıştan evlenmenin yasaklandığı ortadaki o küçük çemberin içinde kullanırım. Benim tüm özgünlüğüm, *derinliklerimdeki yozlaşmam*, aslında –oldukça yakın, az uzak olan– ortadaki B bölgesine, tam da içinde heteroseksüellerin aradığını hapsettiği bu bölgeye karşı pek istek duymamamda yatıyor. Bu bölge beni ilgilendirmiyor. Burasını bir sıçrayışta aşıyor ve oltamı enginde atıp yakaladığım küçük balıklarımı gizli kıyılarıma getiriyorum.

*

Haziran 1940

Her sabah, otuz beş vagonum o güzelim yüklerini yolun kenarına boşaltıp yeniden yola çıkar çıkmaz denetim turuma başlarım. Haber almaya giderim. Elbette pek öyle taptaze değildir "haberlerim", onları getiren çürük taşıtlarından daha yeni değildir. La Toussaint Yortusu'ndan kalma kasımpatları bana, zamanına göre, 8 ya da 10 Kasım'da gelir. O günler vagonlarımın her biri uçsuz bucaksız bir cenaze arabasına; solmuş, kurumuş, bozulmuş oldukları ölçüde üzgün halleri içinde

daha canlı görünen çiçeklerle dolup taşan bir katafalka benzer. 1 Mayıs geri çekilmesi çok daha çabuk oluyor; bu yüzden, kendimi kurumuş inciçiçeği sapları altında gömülü görmek için 3 Mayıs'ı beklemek zorunda değilim. Ne önemi var, hâlâ bunu Kutsal Cuma Yortusu'ndan kalma balık kafalarına, balıkların içlerinden çıkarılanlara yeğlerim!

Ama yoğun ve sanki belirli, alışılmış –tümüyle pek az bilgilendirici– olan dışkılara neyse ki burada yer yok. Genelde, dıştan bakıldığında tek türden, gerçekte incelikle birleştirilmiş, içinde de her şeyin yazılı olduğu, kesinlikle Paris yaşamına ilişkin her şeyin, cumhurbaşkanının ilk izmaritinden tutun, Montparnasse'ta Sapho'nun son işinden kalan prezervatife kadar, her şeyin yazılı olduğu bir yığın bu. Şimdilik Flöret'in ucunu, onun tercihi doğrultusunda, gazetelere batırıyorum. En azından yirmi dört saatlik, lekelenmiş, yırtılmış olan bu gazeteler yine de bana Almanların Fransız ordusuna attıkları o müthiş dayak konusunda yeterince bilgi veriyor. Bu bozgunun benim tahminlerime uygun olması ve beni ilgilendirmeyen bir heteroseksüeller kavgasını sona erdirmesi boşuna; ben ülkemin uğradığı bu tarihsel yıkım karşısında üzülmekten kendimi alamam. Edouard'ı düşünmeden de yapamam. Bu iri yarı adam şeref uğruna, yani bir hiç için, kendini mahvettirmeyi iyi becerir. Bu da kanıtlıyor ki, ben sandığım kadar arı, kimilerinin diyecekleri gibi, göründüğüm kadar da kötü değilim.

Bu arada Fransa'nın yolları güneye doğru çok büyük bir göçe sahne oluyor. Halk, tepetaklak, bombardımanlardan, toplu öldürmelerden, kıtlıklardan ve kuş beyinlerini harap eden tümüyle hayal ürünü başka yıkımlardan kaçıyor. Kapıldığım bu kaçaklar akınına karşı gitme isteğine uzun süre direnemeyeceğim. Ben olayları ve insanları ters taraftan ele almayı, bu akını, bir sele karşı giden bir sombalığı gibi, alt etmeye kalkışacak kadar fazla severim. Hem sonra, çok büyük bir yıkımın eşiğinde boşalmış, terk edilmis bir Paris görünümü bir daha görülmeyecek bir şey.

*

Sam'i yitirdim. Fransa pekâlâ çökebilir: gerçekten de çöküyor. Varlığı beni hem şaşırtan hem de aydınlatan eski "sinik" arkadaşımı, o ıssız büyük kent yuttu, midesine indirdi. Daniel'in ölümünden sonra, işte bakın Roanne'daki küçük dost grubumdan son olarak geriye kalan da yok oldu ve benim o eski yalnızlığım yeniden tüm gururlu katılığı için-

de ortaya çıktı. Çöplerin züppesi, çılgınca yazgısından kurtulacağını sanmıştı. Kapalı havasının kısa bir süre için açılmasından yararlanarak çevresinde bir dost ortamı yaratmıştı. Zavallı budala! Bir köpek bile senin için çok fazla! Ama Tanrım, bir fareye ne demeli? Bir fareyi –o hortumlu idolün faresini– yalnızlığımı gidermek için kendime alıştırsaydım, buna izin verir miydiniz? Kuşkusuz hayır! Robinson Crusoe'nun ıssız adası benim çöplerle dolu çölüme kıyasla ne kadar hoştu!

Bununla birlikte gün çok güzel başlamıştı. Saint-Escobille'i Porte de Châtillon'dan ayıran elli kilometrelik yolu bisikletle gitmek için o 22 Haziran sabahı erkenden yola çıktım. Sam kısa adımlarla yürüyerek keyifle arkamdan geliyordu. Dourdan'dan başlayarak yol tuhaf ve coşku verici bir görünüm aldı. Hiçbir insan görünmüyordu. Tümüyle boşaltılmış kentler, kapalı panjurlar, indirilmiş kepenkler, sımsıkı kapatılmış kapılar ve korkunç bir sessizlik: Gün ortasında gece! Buna karşılık hendeklerde ve yan yollarda olağanüstü bir sergi! Var olan tüm taşıtlar, her yaştan ve her markadan otomobiller, faytonlar, kupalar, karavanlar, iki tekerlekli yük arabaları, sepetli ya da sepetsiz motosikletler, hatta triportörler, çocuk arabaları; tüm bunların yanında, üstünde, içinde çok büyük bir düzensizlik sergileyen mobilyalar, kap kacak, şilteler, aletler, yiyecekler. Pırıl pırıl bir güneşin altında kilometrelerce yolu kaplayan bu karışıklığın gün gibi ortada, apaçık bir anlamı vardı: Bu, çöpçülerin zaferiydi; bu, yeniden yararlanmak üzere toplama fırsatıydı, çöplerin züppesinin büyük başarısı olacaktı. Bunu böyle anlıyordum ve bisikletimin üstünde Paris'e doğru keyifle yol alırken, bir Noel ağacının gösterişli görünümü karşısında bir çocuk gibi içim hayranlıkla doluydu; bu görünüm öyle görkemli, öyle taşkındır ki, bu ağacı kullanma, ona sahip olma iştahınızı keser: tıpkı bir pastadaki tüm çikolata, reçel, melekotu ve fıstıkların görünümünün iştahınızı kesmesi gibi. Ben de sunulan tüm bu harika şeyleri elbette yerlerinde bırakmak zorundaydım.

Montrouge'dan geçerken, çökertilmiş kapısı umut verici karanlıklara açık bir şarküteri gözümüze ilişti. Sam'la ben, üç saat yol yaptıktan sonra, pekâlâ bir domuz paçasını ya da tavşan ezmesini paylaşabilirdik. Yaklaştık, ancak kandırıcı kokular yayan bu inin iyice içine girmedik. Öfkeden köpüren korkunç bir bekçi köpeği, o karanlık delikten dışarıya fırlayıp üstümüze saldırdı. Bu doğaldı. Mahallenin en güçlü başıboş köpeği zorla bu teldolabı ele geçirdiği için, onu kimseyle paylaşmak istemiyordu.

Bu olay bana Sam'ın karşı karşıya bulunduğu tehlikeyi haber vermiş olmalıydı. Ama yine de ilerledikçe, boş sokaklardaki duvarların yakınından geçen çok sayıda cılız köpek dikkatimi çekmişti. Bu başıboş hayvanlardan kimilerinin kıçını görünce sanki mıknatıslanmış gibi olan ve beni bırakıp gidecekmiş gibi görünen Sam'ı elbette birçok kez yanıma çağırdım. Bir kez daha çağırdıktan sonra –Saint-Michel Meydanı'na geliyorduk– rıhtımlar üzerinde gözden kayboldu ve onu artık hiç görmedim. Afallamış, bitkin, onu çağıra çağıra sesim gitmiş durumda, tüm gün boyunca Sam'ı aradım. Bıkmadan, hareket ettiğim noktaya geri dönerek, ne zaman uzakta, sanki tarihöncesi ormanlarında yiyecek arayan bir köpek sürüsü görsem, onu bulacağımı umarak, Seine Irmağı'nın kıyılarına indim, Orsay Rıhtımı'ndan yukarıya doğru çıktım. Akşam, nedenini pek bilmiyorum, yeniden Trocadéro Meydanı'ndaydım. Açlıktan ölüyordum, orada da kepenksiz bir pastane bulunduğu için, vitrinini bir kaldırım taşıyla patlattım. Ekmekler odundan topuzlar gibi sertti, kremalı pastalar ise peynir kokuyor, koku insanın burun deliklerine doluyordu. Hiç olmazsa bisküviler bozulmamıştı ve boldu; bir dolabın içinde ayrıca iki şişe badem şerbeti buldum. Bunları hemen orada midem bulanıncaya kadar oburca atıştırdım. Sonra fazla bayat olmayan keklerden ve o şerbetten bir şişe yedek olarak yanıma alıp dışarıya çıktım.

Gece oluyordu. Yorgunluktan sendeliyordum. Bisikleti elimle yürüterek, Chaillot Sarayı'nın önündeki açık ve düz alanda önce, kenarlarında çifte sıra halinde yaldızlı zarif heykeller bulunan tiyatro ve müzenin o anıtsal kitleleri arasında, sonra Champ-de-Mars'ın karşısındaki parmaklığa kadar ilerledim. Iéna Köprüsü, Seine, askeri okul, Eiffel Kulesi... Paris oradaydı; batmak üzere olan güneşin soluk ışıkları içinde boş, gerçekdışı, fantastik haliyle. Yakın bir yok olmaya adandığı için oturanlarının boşalttığı bu koskocaman kentin acaba son tanığı ben miydim? Genel bir yıkımın işareti ne olacaktı? Invalides'in kubbesinin yaldızlı kabarcığı mı patlayacaktı? Ya da dört kısa bacağının üstünde gökyüzüne doğru dayanmış o korkunç penis Eiffel ansızın inip yavaş yavaş Seine Nehri'ne doğru mu eğilecekti? Bu anlaşılmaz düşlerle bir an bastırılmış olan yorgunluğum ve üzüntüm, haziran gecesinin ışıltılı karanlığı artarken, yeniden bastırıyordu. Uyumak. Bir yatakta uyumak. Rastgele, kapısı açık ilk binaya girip bir dairenin kapısını çökertmek ve içeriye yerleşmek. Aslında tüm Paris benimdi, neden duraksamalı ki? Sam olsaydı, her şeyi yapabilirdik. Foch Caddesi'nin en

güzel evini kuşatarak birlikte tüm yatakların üstünde yan gelip yatardık... Ama tek başıma... Yaşlanıyorsun sen Alexandre, eğer artık yalnızca paylaşılmış bir zevki istemeye başlıyorsan!

Burada düzlüğün korkuluğunda bir düzey farkı var. Altı mermer basamak, bir sahanlık, bir kapı. Bisikletimi omzumda taşıyarak aşağıya iniyor, kapıyı zorlamadan açıyorum. Burası küçücük bir bahçe odası. Boş torbalar, aletler, bir musluk ve burgulu bir halkaya sarılı uzun, kalın bir lastik boru. Bu gece için yeter. Ne de olsa Chaillot Sarayı burası ve kapının arkasında dünyanın en güzel kent manzarası var. Gözlerimi kapıyorum. Beni Sam'dan yoksun bırakan güneşi sahte, ışığı kara bugün bitsin artık! Dani ve Sam, Sam ve Dani. Kendimi bu iç karartıcı nakarata kaptırarak uykuya dalıyorum.

Sabah kabaca uyandırılıyorum. Meydanda hızlı hızlı yürüyenlerin çizme sesleri, boğuk sesle verilen buyruklar, silah tıkırtıları. Almanlar! Sonunda unutmuştum onları. Gidip ilk kez göreceğim. Hangi duygularla? Kayıtsızlığa, yansızlığa zorluyorum kendimi; ama içimdeki eski bir şovenlik duygusunun özü karşı çıkıyor. Görkemli kadavrası ayaklarımın dibinde uzanmış bu ölü kente kendi kentim gözüyle bakıyorum. Bu Saksonlar, bu Schwabenliler, bu Pomeranyalılar gelip bizim baş başa kalmamıza ket vuruyorlar. Yukarıda ani bir sessizlik. Ardından insan sesleri, ayak sesleri. Ama başıbozukların sesi, çizmesiz ayak sesleri bunlar. Gülüşmeler. Bir tek sözcüğü anlıyorum yalnızca: "Fotoğraf." Eğer Eiffel Kulesi önünde turisler gibi görünmek için geldilerse, bu askeri gösteri niye? Bir göz atmayı göze alıyorum. Dışarıya kayar gibi gidip üç basamak yukarıya çıkıyorum. Ve karşılaşma...

Adamı, ön tarafı görkemli bir biçimde kalkık yassı kasketini, burnunun altındaki o pis badem bıyığı ile daha da basıklaşmış girintisiz çıkıntısız yüzünü, hele özellikle gökyeşili balık gözlerini görünce, hemen tanıdım. Bu gözler hiçbir şeyi görmez, beni de görmez; bu kesin, benim için de oldukça iyi bir şey. Evet, büyük heteroseksüel, Reich'in Şansölyesi "Adolf Heteroseksüel"i, pençesine düşmüş tüm kardeşlerimi korkunç kamplarında öldürten esmer şeytanı hemen tanıdım. Bu karşılaşmanın gerçekleşmesi gerekirdi, hem de o penis Eiffel'in gölgesinden başka hiçbir yerde gerçekleşmemeliydi. Çöp imparatorluğunun içinden koşup gelmiş çöpler prensi ve havada kurulu kemikliğinden inmiş Berchtesgaden akbabası, bu 23 Haziran 1940 Pazar günü, yılın en uzun gününün güneşi pırıl pırıl parlarken, göz göze geleceklerdi.

*

Sekiz gündür, etemitten sığınağımın penceresinin önünde, ayakta, beyaz ve kımıltısız Saint-Escobille Ovası'na dikkatle bakıyorum. Chaillot'daki o tarihsel görüşmeden sonra neden yine buraya geldim? Kuşkusuz benim yerim Paris bölgesinin en güzel çöp merkezinde olduğu için. Burası o ölü kentin sınırlarında ayrıcalıklı bir bekleme ve gözetleme yeri; yaşama dönüşünün ilk işareti de bana, çıkmaz yolunun sonuna konulan tamponu evime iki adım ötede olan ve pırıl pırıl paralel rayları ufukta birleşen demiryoluyla gelecek. Buraya gelmemin bir başka nedeni de Sam'ın dönüşünden umudumu kesmemiş olmam. Ne de olsa mesafe o kadar uzak değil, yol da düz. Hatta, geçen hafta buraya bisikletle dönerken onu bulacağımı, onun barakamızın önünde beni sevinçle karşılayacağını çılgınca düşlediğimi itiraf ediyorum. Paris seferime çıkarken onu da birlikte götürmek gibi saçma ve tehlikeli bir karar almıştım; aslında bu kararı silmeye çalışıyor, "sanki" onu bu işin içine, bu büyülü ve çocuksu davranışın içine sokmamışım gibi yapıyordum. İki bekleyişin de –sabahları Paris treninin dönüşünün beklenişi, Sam'ın dönüşünün beklenişi– birbirine karışmasını engelleyemiyorum, öyle ki, gerçekleşecek gibi görünmemesine karşın, Sam'ın o trenin vagonlarından birinin üstünde, hatta lokomotifin içinde oturmuş olarak bana döneceğini düşünecek hale geliyorum...

*

Gecenin ortasında, sanki bir kuş odanın içinde pır pır uçuyormuş gibi, tatlı, hafif bir dokunup geçme sesi ve çok hafif bir esintiyle uyandım. Bir mum yakıp yazın sıcak saatlerini serinleten küçük vantilatörün canlanıp keyifle uğuldadığını saptıyorum. Demek ki Fransa'nın yaşama dönüşünün ilk belirtisi olan elektrik yeniden gelmiş. Ben de yeniden normal şekilde aydınlanabileceğim, hem radyom olsaydı haberleri de dinleyebilecektim.

Bununla birlikte, güneş her zamanki gibi boş ve pırıl pırıl bir gökyüzünde doğuyor ve vantilatörümün o yumuşacık uğultusu dışında hiçliğin içinde asılı kalıyorum. Bu vantilatör benim için ne kadar kıymetli, anlatamam. Hızın titrek ve yarı saydam bir disk haline getirdiği kanatların o rahatlatan, kibarca, hafifçe dokunup geçişi; düşünceleri tazeleyen, yazı takımı üstüne eğilmiş bir insana düşünceler esinleyen o

ilkyaz esintisi. Kanat çırpan bir kuş gibi vantilatör, yüzümden birkaç santimetre uzakta, olduğu yerde duruyor. Thomas Koussek'in *ruah*'ını düşünüyorum. Ruhülkudüs, elektrikli bir ev aleti görünümü altında yüzüme düşünceler ve sözcükler yüklü bir esinti gönderiyor. Ev çapında küçük bir pentekoste...

*

Dünyada kayda değer hiçbir şey yok. Bustrofedon, bustrofedon... Bu kocaman sözcük belleğimin sularında yüzüyor; hiçbir şey yeniden unutmanın sularına daldıramayacağı için, onu sudan çekip aldım ve kulağımı dayayıp dinledim. Burada bir okul anısı, özellikle de bir retorik anısı söz konusu. Bustrofedon. Bu sözcüğün ayak diremesinde elbette o tombul yanaklı, koca kıçlı görünüşünün hiçbir rolü yok denemez. Aslında, belirttiği şey bu dış görünüşüyle de ilgili değil; ama anımsanmasına değecek kadar güzel ve tuhaf. Sanıyorum, bustrofedon parşömen kâğıdı üstünde bir satırda soldan sağa, sağdan sola kıvrıla kıvrıla giden neredeyse arkaik bir yazı çeşidi. Etimolojisine bakılırsa, bir önceki saban izinin tersi yönde bir iz bırakmak için toprağı sürerek tarlada ha bire dönen bir öküzün sabırlı ve sürekli devinimini anımsatıyor.

*

Bu sabah gün doğmadan çok önce, pek hafif, uzak, başlangıçta sivrisinek vızıltısından daha belli belirsiz bir gürültüyle yatağımdan fırladım. Ama kulaklarım beni yanıltamazdı: Tren geliyordu! Eski deneyimim bana onun varışına kadar hazırlanmam için on dakika –daha fazla değil– zamanım olduğunu garanti ediyordu; ben de bu kısa süre içinde tıraş olup olabildiğince özenle giyinmek için bu zamandan yararlandım; çünkü çöplerin züppesi, Fransa'nın işgalinden bu yana insanların ilk mesajını almak üzere kusursuz görünmek zorundaydı.

Başımda koyu renkli bir şapka, işlemeli yeleğimin içinde kasılmış, kolsuz paltoma sarınmış durumda, elimde Flöret'im, demiryolunun treni durduran engelinin sağında dikildiğimde gün henüz ağarmamıştı. Bu ilk katarın olağan bir katar olmayacağını elbette düşünüyordum, çünkü bana yenilmiş, boyun eğmiş, güçten düşmüş ya da tersine, say-

gınlığı içinde katılaşmış bir Paris'in özünü açıklayacaktı: bunu yakında öğrenecektim.

Lokomotifin soluması belirginleşiyor, yaklaşıyor, ama bu kez de görünmeyecek kendisi. Trenin arkasındaki fenerin kırmızı işareti uzakta yanıp sönüyor, ardından netleşip büyüyor. Frenler çığlığı basıyor. Makinist mesleğinin ehli; dolayısıyla son vagonunun o durdurucu engele çarpmaması için treni nerede durdurması gerektiğini biliyor. En yakın vagonların yükünü biraz görebilmek için boynumu yukarıya kaldırıyorum, ama her zamanki o beyazımtırak çöp yığınını göremiyorum. Vagonların korkuluklarından dışarıya taşan ince uzun, karmakarışık kol ya da bacaklar ya da sopalar –belki çalı çırpı ya da hayvan ayakları– gördüğümü sanıyorum. Bir adam bana doğru koşuyor. Kuşkusuz, makinist; kurukafalı olduğunu düşündüğüm o adam, görüyorum ki neşeli ve al yanaklı.

– Burada yapayalnız mısın sen? Hay Allah, dostum! Seni gördüğüme çok sevindim.

Bu "sen" diye seslenerek konuşma beni çileden çıkarıyor. Sert bir tavırla "Efendim?" diyorum. Hiçbir şey anlamıyor.

– Sana ne getirdiğimi gördün mü?

Yandaki bir kapağın kolunu kaldırır kaldırmaz kapak hemen aşağıya iniyor. Bir sürü yumuşak ve esnek nesne ayaklarımızın dibine devriliyor. Köpek bunlar! Yüzlerce, binlerce köpek ölüsü!

– Ne armağan ya! Böyle otuz beş vagon var! Zorunlu olarak! Parisliler çekip gitmeden önce köpeklerini sokaklara saldılar. Dinle bak! Bir gemi batarken, önce kadınlar ve çocuklar kurtarılır! Evet, her yerde dolaşıp duran sürülerce köpek vardı! Hem de tehlikeliydiler! Zorunlu olarak; çünkü açtılar. Yoldan geçenler bunların saldırısına uğrayabilirlerdi. Bunun üzerine Almanlar belediye ile anlaşıp köpek temizleme işini başlattılar! Tüfekle, tabancayla, süngüyle, sopayla, kementle; gerçek bir katliamdı bu! Zorunlu olarak!

Adam bunları söyledikten sonra ölü bir köpek sürüsünü boşaltıp hızla yeniden lokomotifine çıkıyor. Adamı yarı komaya girmiş durumda izleyip ardından "Zorunlu olarak! Zorunlu olarak!" diye yineliyorum. Bu yüzlerce gebermiş köpek yığınını görünce en azından bir şeyden emin oluyorum: Sam bunlar arasında değil. Zorunlu olarak. Ama Sam artık yeniden ortaya çıkmayacak. Hiçbir zaman! Çünkü "zorunluluk olarak"ın ayaklarımın dibine serdiği bu köpek ölülerinin her biri Sam'ın simgesi, Sam'ın çoğaltılıp da değerini yitirmiş ifadesi; tıpkı bir

torba dolusu bronz paranın, boşa harcanmış bir altın paranın hem eşdeğeri hem de yadsınması olması gibi.

"Zorunlu olarak", bıkmak nedir bilmiyor. Bana bu leşlerin üstlerine dökmek için bir vagon dolusu sönmemiş kireç ve adam vaat ediyor. Ah, keşke yaz ortasında olmasaydık! Keşke! Ben burada, yazgılarını hep değiştirmek isteyen basit insanların takıntısını görüyorum. Bu insanlar yazgıyı kendileri gibi gülünç, kararsız olarak düşünür ve onun her zaman nasıl boyun eğmez bir yücelik içinde olduğunu bilmezler.

Tren, beni kaldırılmak üzere yol boyunca uzayıp giden köpek ölüsü yığınıyla, bu şişmiş karınlar, ortaya çıkmış sivri dişler, ince uzun bacaklar, kafaların üstünde kısılmış kulaklar, her renkten kısa ya da uzun tüyler yığınıyla yalnız bırakarak yeniden yola çıktı. Birazdan güneş doğacak ve sinekler gelecek. Şu gerçekliğe sarılarak dayanmam, dayanmam gerek: Genel bir bozgunun, tüm ülkedeki büyük karışıklığın ortasında benim –ayaktakımının tiksindiği mesleğim ve de cinselliğim dolayısıyla– toplumun bilinçli gözlemcisi ve temizleyicisi görevime bağlı olarak, sarsılmadan yerimde kalmak gibi önemli bir ayrıcalığım var.

*

Dün uzun, çok uzun bir gündü. Temmuz güneşi altında korkunç bir av tablosu oluşturan o uçsuz bucaksız ölü köpek sürüsünden beynimi burgu gibi delen sessiz, yakınmalı, topluca bir uluma yükseliyordu.

Bu sabah tren yok, ama bir buldozer ve ardında altı kişiden oluşan bir işçi ekibi geldi. Buldozerin kasası kireç torbalarıyla doluydu. Adamlar hemen işe girişti.

Buldozerin düzenli bir çukur kazmasını ve içine adamların salkım salkım köpek ölülerini devirmesini izlerken, çöpün paradokslarından birinin, gömüldüğü en derin yerinde bile özünden *yüzeysel* kalması olduğunu düşünüyordum. Üç metre dipte, yüzeyde olduğu gibi, şişeler, borular, oluklu mukavvalar, gazeteler, istiridye kabukları bulursunuz. Çöp üst üste kabuklardan oluşmuş soğana benzer; kabuklar soğanın ortasına kadar gider. Nesnelerin özü –meyvelerin eti, insan eti, hamurlar, bakım ve tuvalet ürünleri vb.– kent tarafından yok edilmiş, kullanılmış, yenmiş, eritilmiştir. Çöp –bu anti-kent– kabukları parçalar. Madde eridiği için, şekil kendiliğinden madde olur. İşte, yalnızca bir şekiller yığını olan bu yalancı maddenin eşsiz zenginliği buradan kaynak-

lanıyor. Hamurlar ve sıvılar ortadan kalkınca, geriye ancak kol ya da bacaklar, ince deriler, kapsuller, kutular, fıçılar, sepetler, tulumlar, torbalar, heybeler, sırt çantaları, tencereler, damacanalar, kafesler, evrak dolapları, meyve ve sebze taşımak için sepetlerden (paçavralar, çerçeveler, bezler, yük örtüleri ve kâğıtlar da cabası) oluşan bitmez tükenmez zenginlikte bir yığın kalır.

Bu yığınla eski eşyayı oluşturan tek etken, yüzeyselliği değil. Yüzeysellik burada iki işleve hizmet ediyor. Birinci işlev sınırlandırmak, belirtmek, kapatmaktır; böylece maddeye ya da nesneye *sahip olma* ve sahip olmanın doruk noktası, taşıma (sahip olmak, taşımaktır) sağlanır. Bu anlamda çöp bir *pençeler* yığını. İkinci işlev kutlamadır. Çünkü bu pençeler gevezedir, hatta sözü uzatır, sözü tumturaklıdır; coşku vericidir. Bunlar bir nesnenin ya da bir maddenin parlak niteliklerini, eşsiz erdemlerini, kesin avantajlarını söyler, ardından kullanış şeklini ayrıntılarıyla anlatırlar. Bu nesne, bu madde artık var olmadığı için de bu sahip olma boşlukta kalır, bu tumturaklı sözler hiçlikte çınlar, böylece mutlak ve gülünç olurlar. Pençe yığınları ve kutlamalar, boşluk, gülünçlük ve mutlak: ben bunlarda, doğal çevremin bu özelliklerinde elbette zihnimin ve yüreğimin değişmez değerlerini görüyorum.

NOT: Peki ama Thomas Koussek, Ruhülkudüs hakkında ne diyordu? Cinselliği ve Söz'ü, onun iki özelliği olarak tanımlamıyor muydu? Ve rüzgârı, soluğu onun tek maddesi olarak tanımlanmıyor muydu?

*

Nesne, madde kuşkusuz doğal olarak çöplerin içinde bulunmaz. Ama olağanüstü dönemde durumun farklı olabileceğine inanmak gerekir, çünkü nesneler ve maddeler bir süre önce Saint-Escobille'e görkemli bir giriş yaptılar.

Bu sabah, geçen hafta olduğu gibi, sabahın alacakaranlığında, "Zorunlu olarak"ın soluk soluğa kalmış lokomotifinin sesiyle uyandırılmıştım. Yine geçen haftaki gibi treni, ayakta, o durdurucu engelin yanında bekliyordum. "Zorunluk olarak"ın ilk kez gördüğümden daha kırmızı ve neşeli olarak koştuğunu gördüm.

– Hay Allah, dostum! Hay Allah, dostum! Sana ne getirdiğimi bir görsen!

Bana ne getirmiş ki! O gizemli ve coşkulu halleriyle bir Noel Ba-

ba'yı, kocaman, iç karartıcı, beklenmedik şeylerle dolu dev gibi, korkunç küfesi sırtında bir Noel Baba'yı hatırlatabilirdi ancak.

– Zorunlu olarak! İnsanlar geri geliyorlar. Dükkânlar da. Dolayısıyla mağazalar yeniden açılıyor. Dolayısıyla yiyecek maddesi satan mağazalar ağzına kadar doluydu bir ay önce, zorunlu olarak, çürüdü, çürüdü, çürüdü her şey!

Bunları söyledikten sonra bir vagonun, sonra bir başka vagonun kapaklarını açıp toprak zeminin üstüne Gargantua'nın içi çürümüş yiyecek dolu teldolabını boşaltıyor. Her vagonda bir dükkânın tüm zenginliği var. Pasta mı istiyorsunuz? İşte size bir yığın kremalı, çikolatalı pasta, çörek. Yanda ise halka halka domuz sucuklarıyla, işkembeleriyle, jambonlarıyla şarküteri bölümü. Kasaplar da burada; işkembeci, bakkaliye, manav bölümleri de; ama en fazla ekşimiş madde kokusu, en sert koku yayanlar da kesinlikle kremalar. Köpeklerimi özlemle arayacak noktaya geliyorum. Toptan öldürülmüş o köpek sürüsü düşünülecek olursa, burada iğrençlik belli bir düzeyde kalıyordu; insan şoke oluyorsa, bu, yürek düzeyindeydi. Bu kez etkilenen mideydi ve pis kokusu gökyüzüne kadar çıkan bu iğrenç, kusmuk gibi şeyler, işgalcilerin kaba kuvvetiyle Paris'in, Fransa'nın yakında içine düşeceği alçaklığın doğru ve korkunç kehanetidir.

XII
Yıldırımla vurulmuş taşlar

Hiçliği yeniden oluşturamayız. Şaşkına dönmüş, eli böğründe kalmış, mutsuzluğa düşmüş, destek noktası olarak yalnızca savaş öncesinin kalıntılarına sahip 1940 yılı Fransızlarının anlayışını kavramak kadar güç bir şey yoktur. Bu hiçliğin –ki özellikle Charles de Gaulle'ün 18 Haziran çağrısı bu hiçliğin içine düşmüştür– içinde yeni kavramların doğduğu bir pota olması ve işbirliği, de Gaulle'cülük, Vichy, kısıtlamalar, karaborsa, Yahudiler, sürgün, direniş (önce "resmi" terim olarak "terörizm" denildi), kurtuluş gibi kavramlar oluşturması, sonra bunların yeni bir anlayışın çerçeveleri durumuna gelmesi için en azından bir yıl gerekti. Yaşamın maddi olarak düzenlenmesi için de aynı şey gerekecekti. Bu düzenleme de en azından bir yıl aldı; öyle ki, ilk kış öteki kışlardan daha sert geçti; soğuk ve açlık zihinlerin karışıklığına eklendi.

Ama yaşam yine de devam ediyordu; başka yere sığınmıştı. Taşıma güçlükleri nedeniyle mesafeler arttıkça, bölgeler kendi içlerine kapanmışlardı ve köyler, kasabalar yoksulluğa karşı kendilerini kentlerden daha iyi savunuyorlardı. Zengin bölgeler yeniden yaşama dönmüşlerdi. Taşrada ise kıtlık vardı. Ama Normandiya ve yüksek Bretagne bölgeleri tahıl sıkıntısı çekiyorlarsa da etleri, tereyağları adamakıllı boldu. Çınlayan Taşlar'da yaşam şimdiye kadar görülmemiş bir yoğunluk kazandı. Kısıtlamalar fabrikanın ekonomik güçlüklerini ortadan kaldırmıştı. Atölyeler tam randıman çalışıyor ve trampanın zorunlu olduğu bir zamanda kolayca değiştirilebilir tekstil malları üretiyorlardı. Azize Brigitte'in özürlü çocukları bu göreli gelişmeden yararlanmaktan geri kalmıyorlardı; anne ve babalar bu güç günlerde özürlü çocuklarından kurtulmaya özellikle eğilimli olduklarından, bu kurum şimdiye kadar böylesine kalabalık görmemişti. Maria-Barbara hayvanların, özürlü çocukların, ziyaretçilerin ve kendi çocuklarının birbirine karıştığı bu kalabalık ev halkına rahatça egemen oluyordu. Gece gündüz, ortak salonun geniş şöminesinde meyve ağacı odunlarından büyük bir ateş yanıyordu. Evde yanan tek ateşti bu: elbette Méline'in durmadan büyük gürültüyle hırpaladığı o eski kuzinenin ateşinden başka. Salon, içinde her zaman yemek yenilen, uyunan, oyunların ve tartışmaların ortasında çalışılan bir kamp yerine benziyordu. Maria-Barbara, şöminenin solunda, sırtı bir pencereye dönük durumda, duvar halısının çerçevesi önünde sert ve yalın bir koltuğa oturmuş, elinin erişebileceği bir uzaklıkta, içinde rengârenk yün çileleri bulunan bir sepet, yanında bir köpek, bir kedi ve kendinden geçmiş bir özürlü çocuk, ağır ve belirgin hareketlerle çalışıyordu.

Edouard, Paris ile Bretagne arasında yeniden mekik dokumaya başlamıştı. Evinin sıcak zenginliği ile Paris'in fiziksel ve tinsel yoksulluğu arasındaki çelişki, taşralı kalmış olan Edouard'ın hoşuna gidiyor ve çevresine yaydığı düşünceleri besliyordu. Karaborsa, kent yaşamının yeniden düzenlenmesinin ilk işareti olmuştu. Önceden ortadan kalkmış olan tüm malların 1941 yılının başından başlayarak inanılmaz fiyatlarla el altından yeniden ortaya çıktığı görüldü. Önceleri bu kaçakçılığa öfkelenmiş olan Edouard, Almanlarla, kaçakçılarla dopdolu Pigalle gece kulüplerinde boy gösteren Florence'ın, ister istemez, yasaları herkesin yasalarından farklı, yasadışı bir çevreye yerleştiğini görünce, elbette birtakım ödünler vermek zorunda kaldı. Gülünç bir olay onu ilkyaz başında daha ciddi bir tehlikeye atılmaya zorladı. Saint-Es-

cobille'deki çöp deposunu yönetmeyi sürdüren Alexandre dolandırıcılıktan ve ekonomiyle ilgili yönetmeliklere aykırı davranmaktan tutuklanmıştı. Edouard da bir başka biçimde de olsa, açıkça yasadışı işlerin içindeydi. Tüm kış boyunca "serbest" bir kömür satış ağını çalıştırmıştı. Öyle görünüyordu ki, karaborsa deyimi; vaat edilip altın fiyatına teslim edilen ve yalnızca en yüzeysel görünüşüyle fındık kömürü olan mala uygulanan "karaborsa" deyimi daha önce başka hiçbir mala bu kadar iyi uygulanmamıştı. Aslında, teslim edilen fındık kömürü değil, sıvı katran içine batırılmış nehir çakıllarıydı. Sonuç oldukça iyi görünmüştü, ama mal, yakıldığında, yalnızca biraz sert duman çıkarıyordu. Alexandre dolandırıcılığın altın kuralını hemen bulmuştu: Kurbanını, şikâyet etmesini engellemek için, suç ortağı yapmak. Bu, karaborsanın tam da temel ilkesiydi. Kuşkusuz fındık kömürü kaçakçılığı da bu yüzden tüm kış devam etti. Edouard araya girip kardeşini küçük bir idari para cezası karşılığında kurtardı. Bu olay onlar için yürekten gelmeyen bir yeniden buluşma fırsatı doğurdu. Yıllar geçtikçe aralarındaki yaş farkı belli olmuyordu. Ama buna karşılık bu iki adam arasında ne büyük fark vardı! Kimi meyveler zamanla çürür, kimileri de kurur. Edouard'da aşırı bir olmuşluk başlangıcı açıkça görülüyordu, oysa Alexandre kendisini bir deri bir kemik bırakan dayanıksız bir ateşi ha bire besliyormuş gibiydi. Birbirlerini şaşkınlıkla incelediler. Alexandre, dünyada kendisine yardım için araya girecek birinin bulunabildiğine inanmakta güçlük çekiyordu. Edouard bu kavruk yırtıcı kuşta, hiçbir zaman annelerinin eteğinden ayrılmayan o tatlı küçük kardeşi arıyordu. Birbirlerine sarılmak için bir an duraksadılar ve sonunda el sıkışmakla yetindiler. Ardından, birbirlerini artık bir daha görmeyecekleri inancı içinde ayrıldılar; çünkü ikisi de ölümü düşünüyordu; Alexandre düş kırıklıklarından ve tiksintilerden gına getirmişti, Edouard ise ölümü sanki kahramanca bir son olarak görüyordu.

Bu buluşmadan kısa bir süre sonra Edouard, kendisine karşı tam bir güven duyduğu kadim bir dostunu kurulmakta olan Londra ile bağlantılı bir direniş örgütüne soktu. Örgüt henüz hazırlık, emekleme aşamasındaydı, Almanların da tepki gösterecek zamanı olmamıştı. Ama Edouard yine de şimdiden, beklenen bir öç almanın, bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmanın, olası çok büyük bir özverinin coşkusu içindeydi. Özellikle de Florence bakır yeşili üniformalı izleyicilerinin önünde, Maria-Barbara da o uzak taşrasında güvenlikte bulunduklarına göre, Edouard kendini tehlikeye atacak tek kişi olduğuna seviniyordu. Hat-

ta, bir randevuya gelmeyen Florence tüm aramalara karşın bulunamayınca, Edouard önce, kardeşine birkaç gün hapse mal olmuş bir karaborsa işini düşündü. Florence'ın kadın kapıcısı Edouard'a Florence'ın sabahleyin erkenden iki sivil tarafından götürüldüğünü açıklayınca, bu düşüncesi doğrulanıyor gibi göründü. O fındık kömürü olayından bu yana tanıdığı Fransız dolandırıcılık bürolarından bu konuda bir şey öğrenemedi. Paris'te Yahudileri toplama işinin başladığını ve Florence'ın da herhalde ilk kurbanlardan biri olduğunu ona örgütteki dostları haber verdiler.

Florence Yahudiydi ha! Edouard kuşkusuz onun Yahudi olduğunu hep biliyordu, ne var ki zamanla bunu artık düşünmez olmuştu. Bununla birlikte, Almanların bu tür ava düşkün olduklarını, genç kadının gerçek bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu düşünmediği için kendini nasıl bağışlayacaktı? Onu kolayca saklayabilir; taşraya, serbest bölgeye, belki İspanya'ya ya da en basiti, huzuru hiç bozulmayan o adacığa, Çınlayan Taşlar'a gönderebilirdi. Yalnızca bir parçacık beyni olsaydı, bütün bunlar gerçekleşebilirdi. Edouard, Bourbon Rıhtımı'ndaki geniş apartman dairesine döndüğünde bitkin durumda, aynada kendine baktı ve ilk kez kendinden tiksindi. Ardından aklına parlak, ama insanı kıvrandırıcı bir düşünce geldi: Angelica, o Saint-Amand'lı küçük pastacı sevgilisi... ve Edouard'ın bir sandalyenin üstünde kıvrılmış iri gövdesi, hıçkırıklarla sarsıldı. Tüm gücünü gizli örgütünün etkinliğine adayarak umutsuzluğa karşı savaştı.

Ama huzur için sığınılacak yer, Arguenon'un halicinde büzülüp kalmış La Cassine'di. Burada çok kısa sürelerle kalıyordu Edouard. Florence artık onu o kırmızı mağarasında kabul edemediğine göre şimdi La Cassine'de seve seve kalabilirdi; ne var ki işgalcilere karşı savaş, onu Paris'e çağırıyordu. Elbette, yakınlarının yanında bulunması eve bir şenlik havası veriyordu. Paris'ten söz ettiğinde büyük salonda her zaman kalabalık oluyordu. Evin efendisiydi, babaydı, Flandres Savaşları'nda parlak bir davranış göstermişti, gizemli bir etkinlik kendisini Paris'te alıkoyuyordu; konuşuyor, büyük bir dikkatle, aşkla dinleniyordu.

Paul

Çocukluğumuz uzun sürdü ve mutlu geçti, 21 Mart 1943 tarihine kadar da uzadı. Yeniyetmeliğimiz bu tarihte başladı...

O gün, her zamanki gibi, Edouard ile Maria-Barbara, mutluluk içinde, içli dışlı oldukları bir sürü normal ve özürlü çocuğa, hayvana egemendi. Mutfak, kiler ve odunluk arasında sürekli gidiş gelişler, pastaların, etlerin, tatlı elma şarabının ve odunların yenilenmesini sağlıyor ve odanın üç kapısı her an açılıp kapanıyordu. Hint kamışından bir şezlonga yarı yarıya uzanmış, saçaklı bir battaniyeyi dizlerinin üstüne atmış olan Maria-Barbara, ardına kadar açılmış küçük ağzından iplik gibi salya sızan, kendinden geçmiş miksödemli cüce bir kızın gözetimi altında tığla, geniş, açık mor bir yün şal örüyordu. Edouard, değişmez dinleyicilerine palavra savurarak ocağın önünde gidip geliyordu.

Sıcak atmosferden ve doğal iyimserliğinden güç alan Edouard, gözde konularından birini, Çınlayan Taşlar'ın dingin mutluluğu ile başkentin iğrençliğini, mutsuzluğunu ve tehlikelerini kıyaslamayı, bir kez daha ele almıştı. Paris'le ilgili yalnızca belli belirsiz birtakım anılarımız vardı, ama ekilmiş tarlaların, meyve ağaçlarının ve sürülerin yokluğunda o uçsuz bucaksız kentin kıtlığa mahkûm olduğunu anlıyorduk. Karaborsaya gelince, biz onu geniş mahzenlerde toplanmış tüm tacirlerin başlarına, gözler için açılmış iki deliği bulunan bir kukuleta giydikleri bir gece fuarı şeklinde düşünüyorduk. Edouard yoksulluğun sömürülmesini, utanç verici kaçakçılıkları, karışık atmosferlerde yan yana gidilen şüpheli görünüşlü kişileri anımsatıyor ve ekliyordu:

– Parislilerin içine düştüğü gerileme o dereceye vardı ki, tüm bunlar zevke düşkünlükten, açgözlülükten esinlenmiş olsaydı insanın içi rahat ederdi. Çünkü bakın çocuklarım, zevke düşkünlük, açgözlülük; bunlar yine de yaşamı sevme biçimleridir, bayağı ama sağlıklı davranışlardır. İş bununla bitmiyor! Paris sağlıksız bir şeyle, korkuyla, büyük bir korkuyla, leş gibi kokan bir korkuyla berbat edilmiş. İnsanlar korkuyorlar. Bombardımanlardan, işgalcilerden, tehlikesinden söz ettikçe durmadan kışkırtılan salgınlardan korkuyorlar. Ama onları özellikle kıvrandıran yoksunluk korkusu. Düşman bir dünyada, savaşın yıkıp yaktığı bir dünyada aç kalma, üşüme ve çaresiz kalma korkusu...

Edouard konuşarak ocağın bir ucundan öteki ucuna yürüyor, geri dönüyor, yeniden yürüyor ve her defasında alevin kırmızı yansımalarına bir profiliyle, onu dinleyen bizlere de aksi profiliyle görünüyor, sonra bu değişiyordu; biz de makine gibi –bu oyun hem buyurgan hem de karışık bir biçimde bizim gizli ayinlerimizden birini anımsattığı için– söylediklerini o sırada bize gösterdiği profile bağlamaya çalışı-

yorduk; öyle ki sağ profili Çınlayan Taşlar'ı, kırların dingin ve verimli yaşamını kutlamaya, sol profili de Paris'i, karanlık sokaklarını, şüpheli dükkânlarını, buralara giriveren kaygı verici insanları anımsamaya yarıyordu.

Ama asıl sağ profiliyle ve yine coşkuyla Paris'in tümüyle bu iç karartıcı tablonun içinde olmadığını; Tanrı'ya şükür, hâlâ gönlü gani ve yürekli insanların bulunduğunu ve karaborsacı dolandırıcıların kaynadığı aynı yeraltlarında üniformasız, ama gizli savaşın tüm tekniklerinin ustası gizli bir ordunun toplandığını ileri sürüyordu. Dingin taşra, Fransa'nın gereksinim duyacağı tüm ürünleri hazırlayabilirdi. Gavroche'un* Paris'i kurtarıcı başkaldırısını hazırlıyordu.

Edouard bizim karşımızda Paris direniş hareketini ilk kez anımsatmıyordu. Bu, onun mutluluk veren bir tür lirizmle her fırsatta ele aldığı bir konuydu; bu lirizmden de açıkça güç alıyordu; ne var ki anlattıklarında gerçekdışıyla gerçeğin payının ne olduğunu kendi kendimize sorsaydık, buna yanıt vermekte güçlük çekerdik. Gizli örgütlerden, silah depolarından, telsiz bağlantılarından, hazırlanıp gerçekleştirilen suikastlardan, Londra ile bağlantılı olarak yapılmış ortak eylemlerden, paraşütle indirmelerden, bombardımanlardan, hatta Fransız kıyılarına çıkarmalardan söz ediyordu. Ve tüm bu yiğitçe eylemler karaborsanın gelişip büyüdüğü rutubetli karanlık yerlerde gizlice hazırlanıyordu.

Coşkusunu paylaşmayı başaramadan dinliyorduk onu. Silahlı savaşım, eğer gizliliği sancakların, ağır silahların –toplar, tanklar, avcı ve bombardıman uçakları gibi– savaşa kazandırdığı büyüleyici etkileri ortadan kaldırmamış olsaydı, bizim gözümüzde belli bir çekicilik kazanabilirdi. Patlayıcıları bıraktıktan, bir nöbetçiyi hançerledikten sonra duvarları sıyırıp geçerek kaçan bu gece savaşçıları bizim yüreğimizin yolunu bulamıyorlardı.

Edouard'ın anlattığı öykülerde bizi en çok tiksindiren şey de bu öykülerin her zaman Paris'te geçiyor olmasıydı. Elbette kendimizi kaygılardan kurtulmuş, ama aynı zamanda bir şeylerden yoksun bırakılmış hissediyor ve Edouard Paris'in miyazmalarının ve ateşlerinin karşısına taşranın dinginliğini ve mutluluğunu koyduğunda –çünkü hiç kuşku yok, "taşra" dendiğinde Guildo'muzdan başka bir şey anlamıyorduk– bundan utanç duyuyorduk.

O 21 Mart 1943 günü saat öğleden sonra dördü on yedi geçiyordu; Edouard'ın sol profili, bize, paraşütle bir binanın üstüne düşmüş, alı-

* Victor Hugo'nun *Sefiller*'inin kişisi. Paris'in haylaz, alaycı, yürekli çocuğu. (ç.n.)

nıp tedavi edilerek İngiltere'ye vatanına gönderilmiş bir İngiliz pilotunun serüveninden söz etmekteydi; bu sırada Méline hiç kimsenin şimdiye kadar onda görmediği bir yüz ifadesiyle odaya daldı. Onu ilk fark eden kuşkusuz o miksödemli cüceydi, çünkü şimdiye kadar bir ses çıkardığı hiç duyulmamış bu dilsiz kız hayvan gibi öyle bir bağırdı ki, bu ses kanımızı dondurdu. Méline'in yüzü kül gibi griydi; balmumundan yapılmış bir maskenin cansız rengi gibi düz ve lekesiz bir griydi bu. Ve maskenin içinde gözler alev saçıyordu, belki dehşet, belki sevinç belirten, ama kuşkusuz korkunç ve çok yakın bir yıkımı yansıtan bir parıltıyla yanıyorlardı.

– Baylar, bayanlar! Almanlar burada! Alman ordusu! Tüm Alman ordusu evi sardı! Aman Tanrım! Her yerden çıkıyorlar!

Edouard odada gidip gelmelerini bıraktı, artık bize profillerini göstermez oldu, durdu ve üstümüze çullanan (o, yalnızca kendi üstüne çullandığını sanıyordu) yıkımla ansızın büyümüş ve soylulaşmış olarak yüzünü bize çevirdi.

– Çocuklarım, dedi bize, işte kanıtı. Bunu bekliyordum. Düşmanın er geç bana o yeraltı etkinliklerimi ödeteceğini biliyordum. İtiraf edeyim ki beni, sizin aranızdan, Guildo'dan, alıp götürmeye geleceğini düşünmüyordum. Burada, Çınlayan Taşlar'da, tüm çocuklarımın surlarıyla korunduğum, Azize Brigitte'in varlığıyla aklandığım, Maria-Barbara'nın parıltısıyla yara almaz duruma geldiğim için kendimi ele geçirilemez sanıyordum. Geliyorlar! Beni tutuklayacak, alıp götürecekler. Bir daha ne zaman birbirimizi göreceğiz; bunu kimse bilmiyor. Şimdi özveri zamanıdır. Ben her zaman son bir özveri düşledim. Bir hasta, bir bunak, bir insan kalıntısı olarak değil de bir kahraman olarak ölmek en yüce lütuf, Tanrı lütfu değil midir?

Ne kadar sürdüğünü kestiremediğim bir zaman boyunca, korkutucu bir sessizlik içinde böyle konuştu. Ateş bile artık çatırdayıp, patırdamıyordu; ocağın içinde yalnızca akkor haline gelmiş kımıltısız odun parçaları kalmıştı. Sonunun yakın olduğunu sandığı için, her zaman son derece nazik, son derece edepli olan Edouard bizimle içtenlikle konuşuyordu. Yaratılışı gereği o kadar mutlu, yaşamla o kadar uyum içinde, normal bir insan yaşamının mutsuzluk ve mutluluk olarak vaat ettiği her şeye o kadar açık olan bu adamın ölüm korkusuyla, kötü bir biçimde sonunun gelmesi korkusuyla gizlice kıvrandığını öğreniyorduk. Oysa bu korku, savaş sayesinde çaresini bulmuştu; bu çare yiğitlikti, yiğitçe bir sondu, yararlı ve coşku verici bir özveriydi. İn-

tihara neden olabilecek bu saplantılar yaşamla derin bir uyum sağlamış insanlarda düşünüldüğünden daha azdır; hem Edouard'da bu saplantıların yanında çok büyük ve çok duygulandırıcı bir doğallık da vardı.

Ellerinde mitralyözlerle iki Alman askerinin ve arkalarında gençliği ve acarlığı içinde kaskatı kesilmiş bir subayın ansızın içeriye girmesiyle Edouard'ın konuşması kesildi.

– Bayan Maria-Barbara Surin'in evindeyim, değil mi, diye sordu subay her yana bakarak.

Edouard ona doğru ilerledi.

– Ben Edouard Surin dedi. Maria-Barbara karımdır.

– Elimde bir tutuklama emri var...

Subay susup bir evrak çantasının içini karıştırmaya başladı.

Edouard sabırsızlanıp dedi ki:

– Gereksiz formalitelerle zaman kaybetmeyelim; emrinize amadeyim.

Ancak subay kurallara uymak istiyordu ve sonunda evrak çantasında aradığını bularak okumaya başladı: "Kızlık soyadı Marbo olan, Notre-Dame du Guildo'da, Çınlayan Taşlar denilen yerde oturur Bayan Maria-Barbara Surin için çok acele tutuklama emridir. Tutuklama nedenleri: Düşmanla ilişki kurmak, Londra'ya gizli telsiz yayınları yapmak, düşman ajanlarını evinde barındırmak, teröristlere yiyecek, silah ve mühimmat depoları sağlamak..."

– Karımın bu işlerle ilgisi yok; bu saçma bir yanlış anlaşılma, diyerek celallendi Edouard. Tutuklamaya geldiğiniz kişi yalnızca benim, anlıyor musunuz? Zaten Paris'teki yeraltı etkinliğim...

– Paris'te değiliz, diyerek ansızın Edouard'ın sözünü kesti subay. Dinan Kommandanturu'na bağlı Guildo'dayız. Sizinle ilgili hiçbir emir yok elimde, Bay Surin. Bayan Surin'i ve onun gibi silah bırakışmanızın koşullarına aykırı etkinliklere karışmış olan, atölyelerinizdeki on bir kadın işçiyi ve Azize Brigitte kurumu personelinden beş kişiyi tutuklama emri aldık. Zaten bunları kamyonlara bindirmek üzereyiz.

Maria-Barbara yün örgüsünü çifte düğüm atarak bırakmıştı; şimdi onu özenle dörde katlayarak şezlongun üstüne koyuyordu. Sonra Edouard'a yaklaştı.

– Haydi, haydi, sakin ol bakalım. Pekâlâ görüyorsun ki benim için gelmişler, dedi ona sanki bir çocukla konuşuyormuş gibi.

Görüp de karısıyla Alman subayı arasında kendisinden habersiz bir tür gizli anlaşmaya benzettiği şey, Edouard'ı şaşkına çevirmişti. Çün-

kü Alman, manastır kilisesinin çatısında bulunmuş bir gizli telsiz vericisine, deniz kabarmışken denizaltılarla getirilip Hébihens Adası'na çıkarılan ve deniz çekilmişken deniz kabuğu toplayan kişiler kılığına girerek kıyıya ulaşan adamlara, Çınlayan Taşlar'ın yarındaki bir mağarada bulunmuş patlayıcı madde sandıklarına, Hunaudaie ormanında siperlenmiş, antenleri Azize Brigitte'den geçen bir gizli direniş örgütüne anıştırmada bulunduğu sırada, Maria-Barbara neyin söz konusu olduğunu açıkça biliyor ve her şeyin mahvolduğunu görerek, bilmemezlikten gelme zahmetine katlanmıyordu; oysa Edouard, Paris yeraltı örgütlerinin yürekli organizatörü, her şeyden yalnızca kendisinin sorumlu olduğunu ve Maria-Barbara'yı bu işe karıştırmanın bir yanlış anlaşılmadan kaynaklandığını söylemeyi sürdürürken şaşırıp kalıyor ve gitgide daha gülünç duruma düştüğünü hissediyordu.

Sonunda Edouard'a Maria-Barbara'ya Dinan'a kadar eşlik etmesi için izin verilmedi, ancak ertesi gün Méline'in Maria-Barbara'ya ait giysi dolu bir valizle tutukevine gitmesi konusunda anlaşmaya varıldı.

Maria-Barbara hiçbir veda sözü söylemeden, temel direği olduğu eve, geçim kaynağı olduğu bir sürü çocuğa dönüp bakmadan yola çıktı. Edouard birinci kata çıkarak bir odaya kapandı. Ancak ertesi gün geç vakit yeniden göründü. Bir gün önce ikinci gençliğinin zindeliği içinde bir adamı bırakmıştık; ertesi gün, yüzü çökmüş, gözleri bunak gözleri gibi yuvarlak ve sabit bir hal almış bir yaşlı adamın robot gibi adımlar atarak bize doğru gelmek üzere aşağıya inmekte olduğunu gördük.

*

Maria-Barbara'nın, atölyelerin ve Azize Brigitte Kurumu'nun on altı çalışanıyla birlikte tutuklanması Edouard için yaşlılığın başlaması demek olmuşsa, bizim için de çocukluğun bitişi ve yeniyetmeliğe giriş oldu.

Annesinin karnından doğmuş, annesinin karnında taşınmış olan çocuk, doğduktan sonra, onun kavuşturduğu kollarının ve besleyen göğsünün hizasına kadar çıkar. Sonunda çekip gitme, doğulan yerle ilişkiyi kesme, benliğini bulma, sevgili, koca, baba, aile reisi olma zamanı gelir.

Bıktırmak pahasına da olsa, ikizlerin olayları görüşünün –ki olağan bir görüşten daha zengin, daha gerçektir– ikiz olmayanların alanında-

kiler dahil, birçok önemli olayı açıklayan bir anahtar olduğunu yineliyorum.

Gerçekte, sıradan bir erkek çocuğu, yalnızlığıyla avunamaz. Doğuştan bir dengesizlikten üzüntü duyar, bu dengesizlik tüm yaşamı boyunca sürer, ama yeniyetmeliğinden başlayarak onu kusurlu, yetersiz, tüm yıkımlara adanmış, kısacası toplumca benimsenmiş bir çözüme, evliliğe yöneltecektir. Doğuştan dengeden yoksun, ikizi olmayan yeniyetme, kendisi gibi değişken bir eşe sırtını dayar ve onların bu çifte sendelemesinden zaman, aile, insanlık tarihi, yaşlılık doğar...

(Küçük kız çocukları oyuncak bebekleriyle, küçük erkek çocukları da pelüş ayılarıyla oynarlar. Bu geleneksel oyunların ikiz olmamak açısından yorumu ile ikizlik açısından yorumunu karşılaştırmak öğretici bir şeydir. Genellikle bebeğiyle oynayan küçük kızın böylece gelecekteki anneliğinin çıraklığını yaptığı kabul edilir. Gelgelelim erkek çocuğunun pelüş ayısıyla oynayarak gelecekteki baba rolünü prova ettiği aynı kesinlikle söylenebilir mi? *Her iki cinsiyetten gerçek ikizlerin hiçbir zaman ne bebekle ne de pelüş ayıyla oynadıklarını* saptamak daha iyi. Elbette bu, gerçek ikizlik cinselliğiyle, sonunda döllemeye varmayan oval cinsellikle açıklanabilir. Ama ikizliğe ilişkin bir olayı ikizliğe ilişkin olmayan sözcüklerle yorumlamaya dört elle sarılmak yerine, tersini yapmakla her zaman kazanılacak çok şey vardır. Gerçekte, ben hiçbir zaman pelüş ayıları arzulamadımsa, bunun nedeni daha önce böyle bir ayımın, hem de canlı bir ayımın, ikiz erkek kardeşimin olmasıdır. Ayı ve bebekle oynamak ikizi olmayan çocuk için baba ya da anne olmayı öncelemek değildir. Çocuğa bir gün baba ya da anne olmak vız gelir tırıs gider. Buna karşılık, tek olarak doğmuş olması onu avutmaz ve ayıda ya da bebekte aradığı, onda eksik olan erkek ikiz kardeş ya da kız ikiz kardeştir.)

Tek olan yeniyetme bir erkek, aile çemberini kırıp birlikte çift oluşturmaya kalkışacağı kadın partnerini arar. Maria-Barbara'nın ortadan kaybolması Jean-Paul'ü sert bir biçimde çocukluktan yeniyetmeliğe geçirdi, ama söz konusu olan ikiz yeniyetmeliğiydi ki bu, büyük ölçüde, ikiz olmayanların yeniyetmeliğinin tersidir. Çünkü tek olan yeniyetmenin kendisinden uzakta, her yerde aradığı o kusurlu partneri, ikiz yeniyetme hemen karşısında, ikiz kardeşinin kişiliğinde bulur. Bununla birlikte, ikizlik çocukluğundan adamakıllı farklı bir ikizlik yeniyetmeliğinden söz edilebilir. Bakın, Maria-Barbara o uğursuz 21 Mart 1943 tarihinden önce bizim bağımızdı. Maria-Barbara'da her zaman

demir attığımız ortak bir liman bulacağımızdan emin olduğumuz için, birbirimizden ayrılmak, günlerce birbirimizi unutmak olanağı vardı ki bu, çocukluğumuzun özelliğiydi. Maria-Barbara, her birimizin, ikizimizin ne yaptığına aldırış etmeden, içinde ikizliği bol bol bulduğu canlı bir kaynaktı. O ortadan kaybolunca, içgüdüsel bir hamle bizi birbirimize doğru fırlattı. Dünyamızın üstüne çöken yıkım karşısında umutsuzluk, korku, şaşkınlık; gözyaşları içinde yüzen ve üzüntüyle kararmış kucaklaşmamızı kuşatıyorlardı. Ama Çınlayan Taşlar'ın yıkımı yalnızca daha derin bir gerçekliğin öteki yüzüydü: Maria-Barbara'nın gidişi bizim temel ilişkimize *dolaysızlık* kazandırmıştı. Biliyorduk ki her birimiz artık kendi ortak özünü ikizinden ayrı bir yerde aramamalıydı. Şimdi ikizlik hücresi bu zamana kadar üstünde oturduğu kaideden kurtulmuş olarak, sonsuzlukta yuvarlanıp gidiyordu.

Birliğimiz bir süre için daha sıkı olurken, onun aynı zamanda da daha çabuk bozulabilir bir hal aldığını birbirimizden saklayamıyorduk. Bizim yeniyetmeliğimiz, ikiz yeniyetmeliği böyleydi: Tek temsilcisi olduğumuz ve gelişmesi ya da bozulması yalnızca bize bağlı bir kardeşlikti bu.

İşte, atölyelerde işin yavaşlaması, Azize Brigitte özürlü çocuklarından bir bölümünün ailelerine geri gönderilmesi, Edouard'ın ansızın yaşlanması ve yaşama karşı ilgisizliği, Maria-Barbara'nın ve on altı Çınlayan Taşlar sakininin sürgüne gönderilmesinin tüm bu olumsuz etkileri, ikizlik hücresinin hayran olunacak bir bütünlüğe varmasıyla aynı zamana rastladı. Bebeklerle ya da ayılarla hiç oynamadığımızı söyledim. O zamanlar –çoktan büyümüş olmamıza karşın– bir başka nesne gözümüzde fetiş değeri kazandı ve onu Bep oyununa sokan da Jean oldu. Bu nesne, içi yarı yarıya su dolu, saydam bir selüloit küreydi. Suyun yüzeyinde iki yeşilbaş küçük ördek yüzüyor, birbirine çarpıyordu. Dıştan bakıldığında, bu iki ördek birbirinin aynıydı, ama biz onları pek küçük belirtileriyle ayırt edebiliyorduk ve her birimizin ördeği ayrıydı. Yıldırımla vurulmuş Çınlayan Taşlar sulara gömülüyordu, ikizlik hücresi de ördek-Jean ve ördek-Paul ile birlikte suların üstünde kalıyor ve dış dünyadaki koşulların tehdit ediciliği oranında içine kapanıyordu.

Yazık! Hallaç Jean, Bep oyununu bozup ikizlik dayanışmasına ihanet etmekte gecikmeyecekti...

*

Edouard artık canlı cenazeden başka bir şey değildi. Fabrika Le Plorec'in yönetiminde en düşük randımanla çalışıyordu; La Cassine'de de Méline egemendi. Bizim sürgünlerin Fransa'dan ayrıldıklarını öğrendik. Savaş şiddetleniyordu. Alman kentleri bombardımanlarla altüst olmuştu. İşgalcinin çizmesi tüm ağırlığıyla ülkenin üzerine çöküyordu. Aramızdan ayrılanlara ilişkin, bilmediğimiz bir Almanca sözcük, tutuklu olarak bulunabilecekleri, telaffuzu olanaksız bir yer ismi olan *Buchenwald* dışında hiçbir haber yoktu. Edouard Rennes'e gittiği bir sırada, daha önce eğitim gördüğü Thabor Lisesi'nin eski bir Almanca öğretmenine uğradı. Dönüşünde bize şunları anlattı: "Birlikte, çok ayrıntılı bir Almanya haritası üstünde aradık, ama bu kenti bulamadık. Anlaşılan, *gürgen ormanı* anlamına geliyormuş. Bu da biraz iç ferahlatıcı, değil mi? Belki de onları oduncu olarak çalıştırıyorlardır ha? Maria-Barbara'yı elinde bir baltayla düşünemiyorum."

Kanıt olmadığı için hiçbir zaman tümüyle aydınlatamadığım bir olay, ertesi yıl meydana geldi. Bir sabah Edouard hepimizi büyük salonda topladı. Bize nutuk çekmedi. O uğursuz günden bu yana bu zevki yok olmuştu. Ama bizi açıkça görülen bir heyecanla kucakladı; özellikle de paltosunun altında bölgemizin belediye başkanlığının üç renkli nişan kurdelesini beline taktığını fark ettik. Dinan'a gidiyordu. Akşam, eskisinden daha allak bullak ve daha bezgin durumda dönmüştü. Bu gizemli ve görkemli yolculuğun amacı konusunda bugün bile ancak tahminler yapabilirim. Ne var ki iki gün sonra dokuz kişiden oluşan bir "terörist" grubunun –o zamanlar direnişçilere bu ad veriliyordu– ellerinden silahları alınıp Dinan'da kurşuna dizildiklerini kesinlikle biliyorum. Bunların adlarını, fotoğraflarını ve bölgeden sorumlu albayın imzası ile karar metnini içeren afişler her yana asıldı. İçlerinden en genç olanı da on sekiz yaşındaydı köyümüze yakın bir başka köydendi; belki de Edouard ailesini tanıyordu. Açık yürekli olmasına karşın, Edouard'ın bu çocuğun bağışlanmasını istemek üzere Dinan'a gittiğini düşünmüyorum. Kimi bilgilere göre –ki bunları o sabah bize veda etmesi doğruluyor– Dinan Kommandanturu albayına bir başka ricada bulunmak üzere gitmiş: İdam mangası önünde o genç direnişçinin yerini almak istiyormuş. Elbette açıkça alay etmişlerdir kendisiyle. Peki, ısrarla istediği bu görkemli ölümün ceremesini işgal ordularının ününden başka kim çekecekti? Kovulmuştu; bu olaydan da hiç kimseye asla söz etmedi. Zavallı Edouard! Çevresinde genç ya da sevgili varlıkların öldüklerini görmeye, kendisi de hastalığın neden olduğu

güçten düşmenin ve yatalak olarak ölmenin yolunu tutmaya mahkûmdu.

Bizim bölgemizde 1944 Temmuzu'ndan başlayarak gerçekleşen Kurtuluş ve onu izleyen yıl, Edouard'ın başına en kötü felaketleri getirdi. Çınlayan Taşlar'dan sürgüne giden on altı kişiden onu, kendilerini sağlıklarına kavuşturmaya çalışmış hastanelerden ya da yeniden bir araya getirme kamplarından geri döndü. Yine de bunlardan ikisi güzden önce öldü. Ama hiç kimse Maria-Barbara ile ilgili bir haber veremedi ya da belki vermek istemedi. Edouard mahvına neden olan bir tutkuyla onun sonu hakkında bir şey öğrenmek için paralandı. Küçük bir tahtayı Maria-Barbara'nın iki portresi, adı ve tutuklanma tarihiyle donattı ve boynuna astığı bu hüzün verici pano ile Almanya'nın, İsviçre'nin, İsveç'in ve Fransa'nın tüm sürgün kamplarını dolaştı. Bu büyük acı altı ay sürdü ve hiçbir sonuç vermedi.

1947 Kasımı'nda, Surin kardeşlerin en büyüğü olan Gustave'a ait bir mülkün satışını gerçekleştirmek için Casablanca'ya da gitti. Onun –Fas'ın büyük limanının doklarında öldürülmüş olan amcamız Alexandre'ın ölümü ile aynı zamana rastlayan– bu yolculuğunda kendisine eşlik etmek hakkımız olmuştu.

Edouard da neredeyse tümüyle kör bir halde 1948 Mayısı'nda öldü.

XIII
Bir avcının ölümü

Alexandre

Casablanca. Afrika'da kendimi daha rahat hissediyorum. Şu Müslüman atasözünü yineleyip duruyorum: Aile için kadın, zevk için delikanlı; sevinç için kavun. Heteroseksüellik burada Hıristiyan ülkelerdeki tekelinin kendisine kazandırdığı zorlayıcı ve baskıcı niteliğe sahip değil. Müslüman erkeği, kadınların ve delikanlıların olduğunu ve bunların her birinden yalnızca verebileceği şeyi istemek gerektiğini biliyor. Oysa, en küçük çocukluk çağından başlayarak çılgınca bir eğitimle heteroseksüelliğin içine hapsedilen Hıristiyan erkeği, kadından her şeyi isteyecek ve ona delikanlı yerine kullanılabilir biriymiş gibi davranacak duruma düşmüştür.

Kendimi daha rahat hissediyorum. Gerçekten de Arap ülkesinde olduğum için mi acaba? Kendi kendime böyle söylüyorsam, bunun ne-

deni belki de kendimi kandırmak, yanılgıya düşürmek. Neden yadsıyayım ki? Artık bir ayağım çukurda. Dani'nin ölümünü ve Sam'ın kaybolmasını izleyen o iğrenç kaçakçılık ve karaborsa yılları posamı çıkarttı. Yaşama gücümün, onu ölçebilmem için azalması gerekti. Şimdi, bana delikanlılardan kalan zevkle ateşimi ölçmeyi biliyorum. Benim için yaşamı sevmek, delikanlıları sevmek demektir. Oysa, iki yıldır onları eskisi kadar sevmiyorum; bu kesin. Beni heteroseksüellerden ayırt eden alevin titrediğini, duman çıkardığını ve yakında onlar gibi üzgün, tasalı, tükenmiş olmak tehlikesiyle karşı karşıya olduğumu öğrenmek için dostlarımı sorgulamaya ya da aynaya bakmaya gereksinimim yok.

Ve delikanlılarla birlikte çöplerden de soğuyorum. Çocukluğumda, gençliğimde gittiğim her yerde sürgünde gibi aylak aylak dolaşıyordum. Polisin dediği gibi de yersiz yurtsuz takımındandım. Kardeşim Gustave'ın beklenmedik mirası bana bir krallık kazandırdı, Saint-Escobille'in beyaz ovalarını, Miramas'ın gümüş rengindeki tepelerini, Roanne'ın gri maddesini, Aïn-Diab'ın o kara tepeciğini ve başka birkaç toprağı bıraktı; bunların tümü doğru dürüst insanlara göre iğrenç, tümü en derin yerlerinde bile yüzeysel ve kuşatıcı, yakalayıcı şekiller yığınından oluşmuş şeylerdi.

Oysa bu ayrıcalıklı yerler artık beni çekmiyor! Elbette yarın (ya da yarından sonra) Aïn-Diab'ı denetlemeye gideceğim. Ama heyecansız, tutkusuz.

Yine de dün beni Marsilya'dan getiren *Sirocco* adlı o eski geminin köprüsünün ayaklarımın altında sallandığını hissederek, dalgakıranın üstünde cellabe giymiş insanların kaynaştığını görerek, eski medine'nin* dar sokaklarında esrarlı sigaranın hain kokusunu içime çekerek sevinçten titredim ve bir yaşam dalgası bedenimi suladı. Burada bu aşk ülkesiyle sıcak temas mı söz konusu olan? Daha çok, o ünlü gevşeme, son saatin kendisiyle birlikte getirdiği ve can çekişenin çevresindekilerin kimi zaman iyileşme umuduyla karıştırdıkları, ama can çekişenin kendisinin bunun cezaların en kaçınılmazı olduğunu bildiği bir tür ahiret mutluluğu değil mi bu? Ama ne önemi var? Belki çok iyi bir biçimde, tam formumdayken, öfkeli, gergin, gevşek ve hafif, Flöret elimde öleceğim. Bundan daha iyisini istemiyorum.

*

* Müslüman halkın oturduğu eski kent. (ç.n.)

Arapların kıç temizliği. İslam-kıç uygarlığı. Sıçmaya giden bir Arap, birlikte bir avuç kâğıt değil, eski bir konserve kutusu içinde biraz su götürür. Batı'nın popo kâğıtlarının kabalığı ve etkisizliği karşısında haklı olarak şoke olduğunu belli eder. Sözlü bir uygarlığın yazılı bir uygarlığa üstünlüğü. Batılı, kâğıtlara o derece düşkündür ki, bunları kıçına bile sokar.

Sıçtıktan sonra kıçını bol suyla yıkamak. Yaşamın en gerçek avuntularından biri. Taçyaprakları buruşmuş, bir deniz gülü gibi duyarlı bu küçük organ, anüs, minnettar ve mutlu olarak, sevinç içinde, bol suyun okşamasıyla, mor damarcıklardan oluşan ince bir dantelle süslü sümüksü taçyapraklarla genişler ve kasılır...

Sonra, mutluluktan uçarak, güneşin sanki uğuldadığı, okyanusun ışıldadığı kumsalda yürürüm. Merhaba, güllü ve tuzlu tanrılar! Ben doğumun korkunç ve kaba bir şok olduğundan her zaman kuşkulandım; ölüm, tersine, Afrodit'in Kythera Adası'na gitmek üzere, çok hoş, Mozart'ın müziğine benzer bir müzik eşliğinde gemiye binmesi gibi bir şey olmalı.

*

Biraz önce tuhaf ve şaşırtıcı bir kafileyle karşılaştım. İriyarı, bıyıklı, göbekli iki polis, bel kayışları, omuz kayışları, tabancalarıyla adamakıllı yüklü, göbeklerinin üstünde kaskatı, penis gibi sert birer cop, solgun yüzlü bir grup serseriyi, vahşi güzellikteki bu cılız yeniyetmeleri götürüyordu. Polisler, kaçmalarını engellemek için ellerine kelepçe vurmuşlardı, ama bunlar görünmeyen, hayali kelepçelerdi; çocukların kimileri narin ve kirli ellerini arkalarında, kıçlarının üstünde, kimileri de penislerinin üstünde kavuşturmuşlardı. Penislerinin üstünde kavuşturanlar arasında, ötekilerden daha iri birini fark ettim: Kemikli yüzünün üstüne dökülen uzun ve gür saçları arasından kurt gözlerinin beni keşfettiğini iyice gördüm. Zaten elleriyle öyle edepsizce bir jest yaptı ki, bu yalnızca bana yönelik olabilirdi. Şu anda polisler herhalde onlara kötü muamele yapıyor, ama hayali kelepçeleri onların bundan kurtulmalarını engelliyordur.

*

Kazınmış kafası siyah gibi görünüyor, yüzünü sertleştiriyor ve bakış-

larına kaygı verici bir durağanlık veriyordu. Zayıf gövdesi üstünde dalgalanan, kolları kıvrık, ona göre çok fazla büyük bir erkek gömleği giymişti. Yuvarlak dizlerine kadar inen dar bir kısa pantolon, onu Murillo'nun tablosundaki üzüm yiyen küçük dilenciye benzetiyordu. Pislik içindeydi. Orasında burasında açılmış birçok delikten bacaklarının, kalçalarının, sırtının bir parçası görünüyordu. Sıra kemerleri altında lüks mağazalar barındıran Paris Bulvarı'nda, gelip geçenler arasından, bir koyun sürüsünün ortasındaki vahşi bir hayvan gibi kayıyordu.

Beni geçti. Aylak aylak dolaşmasını, gülünç tavrını ve elbette çıplak ayaklarından başlayan o bedenini iki yana sallaya sallaya yürümesini gözlüyorum. Adına arzu denen o tatlı sarhoşluk beni hemen sarıyor ve avlanma başlıyor. Özel bir avlanma bu; basit ve çelişkili amacı, avcının başkalaşıp avlanana dönüşmesi ve tersi. Bir vitrinin önünde duruyor. Onu geçiyorum. Bu kez ben bir vitrinin önünde duruyorum. Yaklaştığını görüyorum. Beni geçiyor, ama beni gördü. Aramıza bir olta atıldı, çünkü yeniden duruyor. Onu geçiyorum. Ben de duruyor, yaklaşmasını izliyorum. Oltanın sağlamlığını kontrol: Beni geçmesine izin veriyorum, ben olduğum yerde oyalanıyorum. Yüreğimi çarptıran hoş bir belirsizlik: Yürümeye devam edip ortadan kaybolabilir. Bu, onun oyunu reddetme biçimi olurdu. Hayır! Durdu. Bana doğru bir göz attı.

Sarhoşluk ağırlaşıyor; uyuşukluğa, dizlerimi gevşeten ve penisimi sertleştiren mutlu bir yarı uyku haline dönüşüyor. Başkalaşma gerçekleşti. Artık avlanacak olan benim; işte kocaman bir av: ki oğlan onu birazdan yavaşça ağının içine almaya çabalayacak. İlerliyor. Duruyor. Bir göz atıp kendisini uslu uslu izlediğimden emin oluyor, ama artık geçilmesine izin vermiyor; şimdi işi yöneten o. Bir ara sokakta sağa dönüyor, beni daha kolayca izlemek için kaldırım değiştiriyor. Durup açıkça saatime bakarak onu kaygılandırıp eğleniyorum. Bu jest bir fikir doğurtuyor: Geriye çark mı etmeli? Olamaz! O görünmeyen olta beni dayanılmaz bir şekilde gitgide daha karanlık, gitgide daha dar sokaklara sürüklüyor. Mutluluk içinde, oğlanın ardında, bu Arap kentinin derinliklerinde batmama izin veriyorum. Liman doklarına yöneldiğimizi anlıyorum. Tehlikenin bilinci, hafifçe çalan çanlarının sesini damarlarımda uğuldayan arzunun boğuk sesine ekliyor.

Ansızın, farının ışığı karanlığı delen küçük bir motosiklet pat pat ederek ortaya çıkıyor. Kullanan çok zayıf bir yeniyetme; arkasında da çok genç bir erkek. Motosiklet benim o Murillo'nun önünde zınk diye duruyor. Birkaç söz alışverişi. Pat pat ederek geriye çark etme. Yeni-

yetme şimdi benim önümde. Geçen günkü o zayıf kurdu tanıyorum. Tutukluluğu kısa sürmüş olmalı, ama elmacık kemiklerinden biri şişmiş.

– İstiyor musun onu?

Murillo'dan mı yoksa arkasına takılı o genç oğlandan mı söz ediyor? Kibirli bir tonla yanıt veriyorum:

– Hayır, beni rahat bırak!

Motosiklet bir sıçrayışta yeniden Murillo'nun yanına gidiyor ve farının ışığı bir kez daha evlerin sıvası, boyası dökülmüş cephelerinin üstünden geçiyor. Yeniden kısa bir diyalog. Motosiklet motorun uğultusu içinde ortadan kayboluyor.

Kıpırdamıyorum artık. Tehlikeye haydi neyse, ama ya hayatını tehlikeye atmaya ne demeli? Bitişikteki dar bir sokakta belli belirsiz bir ışık görüyorum. Bir tür bakkal dükkânı. İçeriye giriyorum. Bakkal bana bir kilo misket üzümü tartarken camdan Murillo'nun siyah başını görüyorum. Yeniden dışarıya çıkıyorum. İlk kez *birlikte*yiz. Kişisel alanlarımız iç içe giriyor. Birbirimize hafifçe dokunuyoruz. Arzu kafamın içinde kocaman bir katedral çanı gibi gürlüyor. Ona bir salkım üzüm uzatıyorum; bir maymun çevikliğiyle salkımı yakalıyor. Salkımın orasından, burasından üzümleri alışını izliyorum. Ne ilahi büyü! Münih Resim Müzesi'ndeki bir tablodan bir genci aşağıya indirdim ve o işte burada; sıcak, yırtık pırtık haliyle yanımda. Durmadan yerken bana bakıyor, geriliyor, uzaklaşıyor ve limana doğru yürüyüş yeniden başlıyor.

Doklar. Konteynerlerin kara kitlesi. Halat tomarları. Sandık yığınları arasındaki karanlık bölmeler; burada Murillo'nun gömleğinin parlaklığını zar zor seçiyorum. Bu görünümün haşinliği, acımasız katılığı. Çöplerin o beyaz yumuşaklığından ne kadar uzaktayız! Yanıma oldukça çok para aldığım, ama Flöret'i de otelde bıraktığım düşüncesi kafamdan şöyle bir geçiyor. Sanki korkumu somutlaştırıyormuş gibi, bir adam ansızın önümde belirdi.

– Yapmakta olduğunuz şey son derecede tehlikeli!

Adam ufak tefek, esmer, sivil. Peki kendisi bu saatte buralarda ne arıyor? Burjuva kılığında bir aynasız mı?

– Benimle gelin.

Çabucak düşünce yürütmeye başlıyorum. Birincisi, Murillo kaçtı ve bu uyarıdan sonra onu bir daha bulamayacağım. İkincisi, nerede olduğumu artık hiç bilmiyorum. Üçüncüsü, arzum ansızın yok olduğu

için, yorgunluktan bitiyorum. O bilinmeyen adam, beni hafif bir rüzgârla yavaş yavaş sallanan sokak fenerlerinin aydınlattığı bölmelerin bir köşesine doğru alıp götürüyor. Burada duran küçük bir arabanın içine dalıyoruz.

– Sizi kent merkezine götürüyorum.

Uzun bir sessizlikten sonra, Birleşmiş Milletler Meydanı'nda durduğumuz sırada diyor ki:

– Geceleyin doklara gitmeyin. Ya da giderseniz yanınızda para bulunsun. Fazla değil, ama yeterince. Göz alıcı mücevherler, özellikle de silah taşımayın. Bir kavga çıksa, hiç kurtulma şansınız olmaz, anlıyor musunuz, hiç!

*

Murillo aklımdan çıkmıyor, beni avımdan eden bu papazın ya da aynasızın, bu sivil papaz-aynasızın araya girmesini lanetliyorum. Genç avı hayatıma renk, coşkunluk ve tat veren büyük oyundur. Acı da verdiğini ekleyebilirdim, çünkü bu acının birçok izini taşıyorum. Bu işte az şeyimi de yitirmedim. Hatta üç kez felaketle burun buruna geldim. Ama yine de bütünüyle düşünüldüğünde, açıkça söyleyeceğim bir pişmanlığım olsaydı, bu, aşırı tedbirlilik yüzünden çok sıklıkla yanılgıya düşmüş ve elimin uzanacağı kadar yakından geçen avlarımı daha bir atılganlıkla yakalayamamış olmaktan duyduğum pişmanlıktır derdim. Erkeklerin çoğu yaşlanmakla yürekliliklerinden çok şey yitirirler. Korkaklaşırlar, göze almaları gereken tehlikeleri gözlerinde büyütürler, konformist olurlar. Bana öyle geliyor ki, ters yönde gelişmekle ben daha çok mantıklı davranıyorum. Gerçekten de atılgan bir yaşlı adam darbelere bir genç adamdan daha az açık yer bırakır. Yaşamı kuruludur, sağlamdır, arkasında olduğu için de büyük ölçüde erişilemeyecek bir yerdedir. İnsan yaralansa, sakat kalsa, hapse girse, ölse, bu, on sekiz yaşında, altmış yaşında olduğundan daha üzücü bir şey değil midir?

*

Başıma gelen olay garip, hatta bundan daha öte, fantastik, evet. Bu sabah Aïn-Diab deposundan dönerken, beyaz kulesi yolun dik yamacında yükselen deniz fenerinin önünde durdum. Pırıl pırıl güneşli bir hava vardı; âdet yerini bulsun diye, o kara tepecikteki büyük çöp yığını-

nı denetlemiştim; ne yazık ki tehlikeli ve ulaşılmaz olan bu kıyının hayran olunacak güzellikteki görünümünün bir süre tadını çıkarmak istiyordum. Sonra, yeniden arabama bindim ve eski medine'nin karmakarışık kalabalığının içine girdim. Ancak üç adım atmıştım ki bir dükkânın içinde bakır kap kacağı karıştıran bir genç gözüme çarptı. Sarışın, çok ince; daha çok, biraz zayıf görünen, ama canlı ve uyanık biriydi. Kaç yaşında olabilir? İlk bakışta, aşağı yukarı on iki yaşında. Daha dikkatli –elbette daha uzun süre– bakıldığında belki on beş yaşında; çünkü doğası gereği narin görünüyordu. Ne olursa olsun, bana göre bir av değil. Eşcinsel, evet; ama oğlancı değil. Bana öyle geliyor ki, Dani yüzünden, ona çok genç yaşta takıldığım için, çok sert bir biçimde cezalandırılmıştım. Eğer bu genci birkaç dakika önce dik yamaçtaki fenerde gördüğümden kesinlikle emin olmasaydım, elbette ona hiç ilgi göstermeyecektim. Oysa o dik yamaçtan medineye en dolambaçsız yoldan gelmiştim, ama bu sarışın genç bal gibi daha önceden bu dükkândaymış gibi görünüyordu, çünkü ben geldiğim sırada, oymalı bir tepsiyle nargileyi bir kenara koymuştu. Havadan, uçarak gelmek gibi bir yeteneği olduğunu kabul etmek mi gerekiyor?

Merak edip onu gözetledim. Bir saat daha kapalıçarşılarda başıboş dolaştıktan sonra bir taksiye atlayıp –ben de peşinden arabamla yola koyuldum– Armée-Royale Caddesi'nde, yayan olarak on dakikada gidebileceği kadar kısa bir mesafede bulunan Merhaba Oteli'nde indi.

*

Biraz önce, motosikletli o zayıf kurt oğlanı Paris Bulvarı'nda arabalar arasında slalom yaparken fark ettim. Motosikletinin arkasında Murillo'nun o üzüm yiyen dilencisi vardı. Bir anlık arzu; kendini pek açıkça belli etmeyen, etkisi de hemen kesilen bir arzu. Canım çekmiyor artık. Daha doğrusu, eskisi kadar değil. Benim aklım o aynı zamanda iki yerde olan çocukta.

Bir düşünce bir başka düşünceyi getiriyor; bir koşu yakındaki Merhaba Oteli'ne gittim. Hole girdim. Beni soru sormak ister gibi bir halde karşılayan kapıdaki görevliye gerçeği söyledim: "Birini arıyorum." Sonsuz gerçek, gerçeklerimin en derini, var olduğumdan bu yana tek gücüm. Sonra zemin kattaki salonları yokladım. Az kalsın gözümden kaçıyordu. Koskocaman, geniş bir deri koltuğun içinde, çıplak bacaklarını altına alarak büzülüp kalmıştı. Bir şey okuyordu. Çok ince bir bi-

çimde çizilmiş ve sanki usturayla yontulmuş yüz çizgilerinin olağanüstü keskinliği. Okumak; belki de daha iyisi, şifre çözmek, şifre anahtarını bilmeden şifreyi çözmek: İşte, genellikle dingin ve ciddi bir dikkati anlatan yüzünün doğal işlevi sanki buydu. Boyuna ve küçük çocuk giysilerine karşın bu kez bana medine'de göründüğünden çok daha büyük göründü. Belki on altı yaşında. Uzayın dışında yaşıyormuş gibi görünen bu çocuk, zamanın da mı dışında yaşıyor?

*

Otelin küçük iç bahçesinin süsü olan bir erkek tavuskuşuyla dişisini izliyorum. Tavuskuşu "kabardığı" için kendini beğenmişliğiyle ünlüdür. Bu iki bakımdan yanlıştır. Tavuskuşu kabarmaz. Kendini beğenmiş değil, teşhircidir. Çünkü kabarırken, pantolonunu çıkarıp kıçını gösterir. Hiçbir kuşku kalmasın diye, o mor renkli tüylerinin oluşturduğu taçyaprakların içinde açılmış kıçının deliğini herkes bilsin diye, tüyden etekliğini kaldırarak, olduğu yerde küçük adımlarla döner. Bu jestin niteliği önden değil, arkadan olmasıdır. *Önsel* ilke ve görüşler yüzünden, "sağduyu"nun olayları ters yorumlamaya düşkünlüğünü bir kez daha belirtiyorum. Kuşkusuz beni eşcinsel anlamında "ters çevrilmiş" diye nitelendirten "sağduyu".

*

Aynı zamanda iki yerde olan o oğlan yine biraz önce gücünü gösterdi, hem de en heyecan uyandırıcı bir biçimde. Havanın sıcaklığı ve avlanma enerjim beni, boyutları ve lüksüyle, yanına yanaşılmaz bir plajı ve kabarık öldürücü dalgalı bir denizi unutturmaya çalışan görkemli, belediyeye ait bir yüzme havuzuna doğru itiyor. Suya girer girmez onu tanıdım; yumuşak ve hafif tek bir hareketle yükselip dönerek havuzun mermer kenarına çıkıp oturdu. Onu ilk kez bu kadar çıplak görüyordum. Kuşkusuz, ufak tefekliğine ve kuruluğuna karşın çok orantılı ve güçlü bir bedeni var, ama beni hiç etkilemedi. Belki de kısmen o mayosu yüzünden. Yatay çizgileri bedenin dikey çizgilerini ortadan kesip bunların devamlılıklarını bozan bu kılık kadar sevimsiz bir şey yoktur. Mayoda ne çıplaklık vardır ne de giysilerin özgün ve kimi zaman cinsel istek uyandıran dili; o yalnızca yadsınmış, bozulmuş, bir ağız tıkacıyla boğulmuş çıplaklıktır.

Bir saat sonra yüzme havuzundan çıkarak Sidi-Mohammed-Ben-Abd-Allah Bulvarı'nın ortasından geçip o pek ünlü akvaryuma bir göz atmaya gidiyorum. Oğlan orada, iguanaların bulunduğu çukurun önündeydi; saçları kurumuş, beyaz bir giysi giymişti. İşte o zaman –hani derler ya– yıldırım aşkına tutuldum. Bu çocuğun dayanılmaz bir şekilde beni kendine çektiğini hissettim; dahası, kendimi bundan böyle ve sonsuza dek onunla birlikte yaşamaya adanmış gibi de hissettim; aksi halde güneş sönecek ve yaşamımın üstüne kül yağacaktı. Çok uzun süredir başıma böyle bir şey gelmemişti; hatta buna yakın bir şeyle ilgili bir anım da yoktu. Geçen gün otelin holünde söylediğim "Birini arıyorum" sözü, şimdi "Birini buldum" sözü karşısında siliniyordu. Kısacası, âşığım; hem de ilk kez. Tanrı'ya şükür, Merhaba Oteli'nde kaldığını bildiğim için onu oldukça kolay bulacağımı umut ediyorum. Hatta taşınıp aynı otelde bir oda tutmayı tasarlıyorum.

Bir ayrıntı dikkatimi çekiyor. Bu çocuğa yüzme havuzunda serinkanlılıkla bakabilmiştim. Bir süre sonra ona akvaryumda yeniden rastladığımda bu alevlenmenin nedeni neydi? Olası bir tek yanıt var, ama ne kadar da gizemli: Aynı zamanda birçok yerde olma. Evet, dikkatimi çeken ve beni alevlendiren her zaman *ikinci* karşılaşma, çünkü yalnızca bu karşılaşma aynı zamanda birçok yerde olma olayını aydınlığa kavuşturuyor. Ben bu olaya âşığım.

*

Restorandayım. Yanımdaki masada bir Amerikalı aile var. İki erkek çocuğu –beş ve sekiz yaşlarında gösteriyorlar–, ikisi de güçlü, sarışın, mavi ve pembe. Asık suratlı, azgın, tam bir haşarı çocuk olan küçüğü ağabeyine saldırıyor, o da gülerek buna izin veriyor. Ağabeyini çimdikliyor, orasını burasını büküyor, boğazını sıkıyor, saçlarını karmakarışık ediyor, yumrukluyor, yalıyor, ısırıyor. Annenin tokadı bu sevgi yüklü işkenceyi otuz saniye için durduruyor.

Bu küçük sahneyi izlerken, üç gündür aklımın çevresinde dönüp dolaşan, ama var gücümle bastırdığım bir düşüncenin aklıma giriverdiğini hissediyorum: Ya o benim aynı zamanda birçok yerde olan delikanlım ikiz idiyse? Ya birbirinden kesinlikle ayırt edilemez, ama yine de farklı uğraşlar, gezintiler seçecek kadar bağımsız olan ikiz iki kardeş söz konusuysa?

Aynı zamanda birçok yerde olma, ikizlik. İlk bakışta birbiriyle iliş-

kisi olmayan bu iki sözü karşılaştırıyorum, birbirine çarpıyorum. Bununla birlikte, eğer ikiz iki kardeş söz konusuysa, aynı zamanda birçok yerde olma bir maskeydi; bunların ikizlikleri bu birkaç gün boyunca bu maskenin altında görünmüştü. Söz konusu açıkça aynı zamanda birçok yerde olma, gizli ikizlikten başka bir şey değildi, hem de geçici olarak bozulmuş bir ikizlikti, çünkü böyle bir birçok yerde olmadan söz etmek için ikizlerin art arda, ayrı ayrı görünmeleri de gerekirdi. Öyleyse, tam da o aynı zamanda birçok yerde olma olayı içinde yakalanmış delikanlının benim üzerimdeki çekiciliğini oldukça makul bir biçimde kendi kendime açıklayabilirdim. Çünkü açıkça bu olayın kahramanı olan genç gerçekte *ikizinden ayrı düşmüş* bir ikizdir. Başka bir deyişle, gencin yanında bir boşluk, güçlü bir *var olmaya çağrı*, orada bulunmayan kardeşin boş yeri vardır ki, ben kendimi bu boşluğa dayanılmaz bir şekilde çekilmiş hissediyorum.

Tüm bunlar çok makul, ama burada zihnin çok basit bir işleyişi söz konusu değil mi?

*

Otele borcumu ödedim. Valizimi kapattım ve üstüne bir not yazıp Merhaba Oteli'ne Bay Edouard Surin adına bırakılmasını istedim.

Zarlar atıldı, üstelik numara da belli oldu: Siyah, tek ve eksik. Valizimi kapattığımı kendime doğrular gibi, biraz önce otelime döndüğüm sırada Murillo'yu otelin önünde nöbet tutar durumda buldum. Beni bekliyordu. Hâlâ bekliyor. Üstelik uzun süre bekleyecek.

Bu sabah yazgı beni Fedala yoluna, üstlerinde yer yer dikenli ve dikensiz katırtırnakları bitmiş kumullar boyunca, okyanusun erişilebilir ve insanı dinginleştirebilir olduğu kıyının ender noktalarından birine götürdü. Kuşkusuz bir sürü Arap burada bu yüzden oynuyor, denize giriyordu, ama benim de incelemek için kırlardan bitki toplayacak halim yoktu. Yaşamımda ilk kez, uygulayacak uzun ve ayrıntılı bir programım olduğundan, artık yalnızca sınırlı bir enerjimin kaldığını ve avarelik zamanının geçtiğini biliyordum. Kumların üstüne uzandım. Genellikle kumun bir şilte gibi yumuşak ve hoş bir yatak oluşturduğu sanılır. Tersine, daha sert bir şey yoktur; kum, çimento gibi serttir. Dalgın ve oynamayı seven bir el için kum, tüydür; ama boylu boyunca üstüne yatmış ciddi bir bedene kum, taş gibi olduğu gerçeğini itiraf eder. Bununla birlikte beden kumu kazıp içinde her zaman kendi kalıbını çı-

karabilir. Ben de hızlı ve küçük hareketlerle bunu yaptım. Kumdan bir oyma mezar. Eski bir sipahinin bana anlattığı, ilginç bulduğum bir öykü aklıma geldi. Sipahi atlı bir mangayla Accer Tassili'de dolaşırken adamlarından biri peritonitten ölmüş. Telsizle haberdar edilen Cezayir'den şu ürkütücü buyruğu almışlar: "Cesedi ailesine teslim edilmek üzere getiriniz!" Bu, deve sırtında, ardından kamyonla haftalarca sürecek bir yolculuk demekmiş; bu iklimde besbelli çılgınca bir işmiş. Ama yine de denemek istemişler. Ceset bir sandığa konulmuş; sandık çivilenip bir deveye yüklenmiş. Ama şu mucizeye bakın: Tahtalardan hiçbir koku gelmediği gibi, sandık da günden güne hafifliyormuş! Öyle ki, adamlar sonunda acaba ceset hâlâ orada mı diye merak etmeye başlamışlar. Bundan emin olmak için de sandığın bir tahtasındaki çivileri sökmüşler. Ceset hâlâ oradaymış, ama kurumuş, mumyalaşmış; bir deri manken gibi sertmiş, kaskatı kesilmiş. Öylesine tam steril, harika bir iklim ki, cesetleri kokmaktan bağışık tutuyor! İşte, şimdi içine gömüldüğüm bu çukur gibi, bedenimin tüm girinti çıkıntılarını saran bir çukurda ölmek için oraya, o büyük Güneye gitmeli...

Gökyüzünün parlaklığının etkisinde kalıp gözlerimi kapıyorum. Taze sesler, gülüşmeler, çıplak ayak patırtıları duyuyorum. Hayır, kuşkuşuz çok hoş olan bu grubun geçişini izlemek için gözlerimi açmayacağım. Gözlerimi açmayacağım, ama Aristophanes'in *Bulutlar*ı'nda anlattığı Atinalı çocukların eğitimiyle ilgili o ayrıntıyı anımsayacağım: Çocuklar kumsalda jimnastiklerini bitirdiklerinde, onlardan cinsel organlarının kumların üstünde bıraktığı izi silmeleri isteniyordu, daha sonra oraya gelip egzersiz yapacak savaşçılar bundan dolayı cinsel istek duymasın diye.

O da çıplak ayaklı, ama tek başına, sessiz biri. Bir gözümü açıyorum. Evet, gelen, beklediğimin ta kendisi, aynı zamanda birçok yerde olan o çocuk. Emin adımlarla, kararlı adımlarla, ince ve çok dengeli bedenine, dikkatli ve biçimli yüzüne uygun adımlarla, belli, saptanmış, buyurgan bir hedefe doğru gidiyor. Ben de ayağa kalkıp aynı zamanda birçok yerde olma mucizesinin bir kez daha gerçekleşeceğini ve benim tipim olmayan bu çocuğun yanında –kuruluğu, sarışınlığı ve ne bileyim, bilinçli ve sorgulayıcı bir yanı hiç hoşuma gitmeyen ve beni ürküten bu çocuğun yanında– ansızın bir yer, bir çukur, bir boşluk açılarak, bunların bana doğru yönelmiş sonsuz güce sahip bir çağrı oluşturacağını sezerek onu izliyorum.

Onu izliyorum. Kızarmış patates ve soda satılan barakaların çevre-

sini dolaşıyoruz. Kumullara yöneliyor ve kumulları kumsaldan ayıran mimoza koruluğu içinde gözden kayboluyor. Onu kaybediyorum. Olası birçok yol var. Bir çukuru, bir kum vadisini tepeden görmek ve başka kumullar bulmak için bir kumulu aşmak gerek. Uzakta olamaz, çünkü bunun için onun da bir kumulu aşması gerekirdi ki, o zaman onu görürdüm. Arıyorum. Arıyorum. Ve buluyorum.

Biri erkek, biri dişi kuş; bir kuş çifti. Oradalar, ikisi de. Birbirlerinden hiç ayırt edilemiyorlar, bir kum çukurunun içinde sarmaş dolaşlar. Çukurun önünde ayakta duruyorum, tıpkı Roanne kırlarında avı ve avın avını gözlediğim, Miramas'ta Dani'nin cesedini bir sürü farenin altında bulduğum sırada olduğu gibi. İkisi dölüt pozisyonunda büzüşmüşler; içinde kol ve bacaklarla kılların bir yumak oluşturduğu tek bir yumurta. Bu kez aynı zamanda birçok yerde olma mucizesi gerçekleşmemiş. Aynı zamanda birçok yerde olma, tersine, maskesini düşürdüğü için, ikizliğe dönüşmüş. Beni haklı gösteren, beni neşeye boğabilecek, var olmaya çağrı gelmedi. İkizlik, tam tersine, beni dışarı attı, çünkü o bütünlüktür, tam yeterliliktir, içine kapanmış hücredir. Ben dışarıdayım. Kapının önündeyim. Bu çocukların bana gereksinimi yok. Hiç kimseye gereksinimleri yok.

Casa'ya döndüm. Geriye kuşkunun gerçek olup olmadığını saptamam kalıyordu. Merhaba Oteli'nde, Edouard Surin'in, iki oğlu Jean ve Paul ile birlikte otelde kaldığını bana doğruladılar. İkizler, benim yeğenlerim. Kardeşime gelince, onu görmek istemiyorum. Ona söyleyecek neyim olacak ki? Eğer yazgı bana bir erteleme lütfederse sorunu yeniden görüşürüz.

Hazırlandım. İşlemeli yeleğim beş Avrupa madalyası ve Aïn-Diab kara tepeciği madalyasıyla dolu. Doklarda rastladığım o bilinmeyen adam ne salık vermişti? Mücevherat, silah, nakit para taşımayacaksın yanında, değil mi? Üstümde bir metelik bile taşımayacağım. Flöret kolumda asılı olacak ve kulaklarımda o Filipin incileri parıldayacak.

Bak, işte buradayım, küçük Murillo. Geçen akşamki gibi sana bir salkım misket üzümü satın alacağım ve birlikte dokların karanlıklarına dalacağız.

Daha ertesi gün, doklardaki yerfıstığı depolarında üç kanlı ceset bulunduğunu basından öğrendik. Yüreklerinin ortasına saplanmış bir tek kılıç darbesiyle öldürülmüş iki Arap ve en azından ikisi öldürücü, on yedi bıçak darbesi yemiş bir Avrupalı. Tüm parası alınmış olan Avrupalı herhalde kendisine saldıranlara bir kılıç-bastonla karşı koymuştu; bu kılıç-baston yanında bulunmuştu.

Edouard önce bize hiçbir şey söylemedi. Sonradan, öldürülen Avrupalının onun kardeşi, bizim de o rezil amcamız Alexandre olduğunu öğrendik. Casablanca'da bulunmasının nedeni, Aïn-Diab kara tepeciğindeki çöp deposunu yönetiyor olmasıydı. Demek ki bizi Casablanca'da toplamış olan, Gustave amcanın hayaletiydi.

...

Kuşakların dramı bu. Edouard babamdı; ama otuz yıldan daha fazla süredir bir uçurumun bizi çaresiz olarak birbirimizden ayırmasına oldukça üzülmüşümdür. Bu pek yetenekli olmayan baba ne güzel bir dost olurdu ya! Elbette biraz frenlenmiş, benim tarafımdan daha tam, daha kazançlı, daha başarılı bir yazgıya doğru yönlendirilmiş bir dost. Yaşamına onda eksik olan bilinçliliği ve iradeyi getirirdim, yaşamında *yapılmış* olanın payı olsun diye; çünkü bu pay olmaksızın sağlam bir mutluluktan söz edilemez. Edouard'ın yaşamı zenginliğin iyiliğine ve bağışların bolluğuna karşın kendi yıkımına doğru gitti. Ve o, bu bedava zenginliğin mimarı olmasını bilemedi. Talihe sonuna kadar güvendi, ama talih avanslarına yanıt vermeyi bilmeden sürekli yararlananlardan usanır.

Edouard beni anlayabilir, izleyebilir, bana boyun eğebilirdi. Bana baba-ikiz kardeş gerekirdi. Jean'ın yerine.

Bu aynı kuşak farkı bana Alexandre'la olan randevumu da kaçırttı. Kötü bir rastlantı beni onun karşısına çıkardığında çok gençtim; çok tazeydim, çok arzulanabilir biriydim. İrademin dışında, onu yüreğinin tam ortasından vurup hemen öldürdüm.

Ama yine de ona söyleyecek çok şeyim olurdu, ondan öğreneceğim çok şey olurdu.

İkizlik birliği bizi birimizin başı ötekinin ayaklarına gelecek biçimde, çifte dölütün pozisyonu olan oval pozisyona getiriyor. Bu pozisyon bizim zamanın ve yaşamın diyalektiğine girmemekteki kararlılığımızı belirtiyor. Tersine, ikiz olmayanların aşkları –pozisyon ne olursa ol-

sun– partnerleri, bir adım atan, ilk adımını atıp yürümeye başlayan bir kimsenin bakışımsız ve düzensiz tavrına sokar.

Bu iki kutbun yarı yolunda, eşcinsel çift, ikiz olmayanların öğeleriyle, yani taklit olarak, bir ikizlik hücresi oluşturmaya çalışır. Çünkü eşcinsel ikizi olmayan biridir, bunu yadsımaya gerek yok; bu niteliğiyle de eğilimi diyalektiktir. Ama o bu eğilimini reddeder. Döllemeyi, oluşu, doğurtkanlığı, zamanı ve bunların değişimlerini kabul etmez. İnleyerek birlikte sonu gelmez bir kucaklaşma içine kapanacağı ikiz erkek kardeş arar. Burada bir durum aşımı söz konusudur. Eşcinsel, Kibarlık Budalası'dır. Çıkarcı bir çalışmaya ve doğuştan soylu olmayan bir aileye adanmış eşcinsel, delicesine, soylunun oyuna yönelik ve çıkar gütmeyen yaşamını ister.

Eşcinsel bir komedyendir. Soyun çoğalması gereksinimleri için çizilen basmakalıp yoldan kaçmış ve ikizleri oynayan, ikiz olmayan biridir. Oynar ve kaybeder, ama mutlu anları da olur. Çünkü en azından girişiminin olumsuz aşamasında başarılı olduğu için –çıkarcı yolun reddi– elbette ikiz çiftin yönünde, ama önceden kestirilemez esinlere göre, özgürce hazırlıksız davranıverir. Eşcinsel sanatçıdır, mucittir, yaratıcıdır. Kaçınılmaz bir mutsuzluğa karşı savaşarak kimi zaman tüm alanlarda başyapıtlar üretir. İkizler, bu göçebe ve yaratıcı özgürlüğe tümüyle karşıdır. Yazgıları kesin olarak sonsuzluk ve değişmezlik yönünde saptanmıştır. Kaynaşmış bir çift olarak kımıldayamaz, acı çekemez, yaratamaz da. Meğer ki bir balta darbesi.

XIV
Kötü rastlantı

Paul

Jean, o kadını bir akşam La Cassine' e getirdi; oysa ondan daha önce hiç söz etmemişti: en azından benim yanımda. La Cassine kendilerine her zaman Azize Brigitte'den kaçmış birkaç özürlü çocuğun da katıldığı, Edouard ve Maria-Barbara ile fabrikanın temsilcilerinin çevresinde Surin Ailesi'ni bir araya getirdiği zamanlar, görkemli dönemini yaşayan Çınlayan Taşlar'la bütünleşmekte bu kadın hiçbir güçlük çekmezdi. Türlü türlü insanların oturduğu sevimli, konuksever, gürültülü bir yerdi burası ve buranın düzenleyici ve sağduyulu öğesi her zaman gürleyen, öfkeli olan Méline'di. Akrabalar, dostlar, komşular gösterişe kaçmadan bu yaş ve cinsiyet karışıklığına katılıyorlardı; bu karışıklığın üstünde de bununla birlikte, bir şişe kapağı, ağzı kapatılıp mumlanmış bir şişe gibi Jean-Paul hücresi yüzüyordu. Düşünülecek olursa,

herhalde Çınlayan Taşlar'ın gediklilerinin yaydığı ve yabancılar için güç dayanılır, La Cassine'e özgü bir atmosfer vardı. Bu sonucu ne de olsa oldukça karışık bu küçük topluluğun şaşırtıcı uyumundan, özellikle de Peter'in, evlendikten sonra, sanki eşi her defasında evlenme koşulu olarak bu toplulukla ilişkisini kesinlikle kesmesini istemiş gibi, bir daha dönmemek üzere ortadan kaybolmasından çıkarıyorum.

Sophie buraya geldiğinde durum tümüyle değişikti. 21 Mart 1943 tutuklamalarından bu yana can çekişen fabrika, Edouard'ın ölümünden sonra ansızın durdu. Azize Brigitte iki yıl sonra Vitré'de *özel olarak* yapılmış, "bir amaca hizmet eden" konutlara taşındı. Méline ve Jean-Paul, biz yalnız kalıyorduk; Jean da yine hukuk eğitimi yapma bahanesiyle Çınlayan Taşlar'la Paris arasında, vaktiyle Edouard'ın yaptığı gibi mekik dokuyordu. Sophie aptal olsaydı, iki erkek kardeşle sağırlığı ve küçük tuhaf alışkanlıkları içine gömülmüş yaşlı bir hizmetçi kadının oturduğu bu kocaman boş evde kolayca yer bulacağını düşünürdü. Ama ben ona güvendim. İlk andan başlayarak, üçümüzün korkunç derecede katı bir üçlü oluşturduğumuzu, aynı zamanda bir araya gelmiş kişisel mekânlarımızın evi mahzenden tavan arasına kadar doldurduğunu hissetmişti. Sanıyorum bir fizik yasası var ki, buna göre miktarı ne kadar az da olsa bir gaz, içine kapatıldığı balonu her zaman eşit yoğunlukta doldurur. Her insanın kişisel mekânını az çok büyük bir genişletme gücü vardır. Bu güç sınırlıdır, öyle ki geniş bir evde tek başına kalan insan, bu evin oldukça büyük bir bölümünü boş, ama kullanılabilir durumda bırakır. Kesin olarak söylemiyorum, ama ikizlik hücresi –bu kurala uymayarak– gaz gibi sonsuza dek genişleyebilir nitelikte olsaydı, buna şaşmazdım. Sanıyorum ki bize Versailles Şatosu'nu verseler, buranın, çatı katından yeraltı geçitlerine kadar tümüyle her yerinde otururduk. İçinde bir sürü büyük ve çocuğun yaşadığı La Cassine de işte böyleydi; onu Jean ve ben, sadık Méline ile birlikte, bol bol dolduruyorduk.

Anılarım beni yanıltmıyorsa, Sophie çok güzel değildi, ama bilinçli davranmak için büyük bir iyi niyeti ifade eder gibi görünen alçakgönüllü ve ciddi küçük tavırlarıyla hoşa gidiyordu. Hiç kuşku yok, ikizlik sorununu kafasında ölçüp biçmişti ve bunun güçlüklerini küçümsemiyordu. Zaten evlilik bu yüzden sonunda gerçekleşmemişti. Bu işin üstüne bir itkiyle atılmak için kaçık olmak gerekirdi. Her türlü düşünce, böyle bir tasarı için yararsız olurdu.

Jean'ın beni Sophie ile tanıştırma anını elinden geldiğince geciktir-

diğini düşünüyorum. Sanırım bizi ayıracak nitelikte her şeye karşı olduğumu bildiği için tepki göstereceğimden korkuyordu. Ama sonunda elbette bu sınamayı göze alması gerekti.

O ilk karşılaşmayı hiç unutmayacağım. Şiddetli rüzgâr ve yağmur bütün gün kıyıyı bir güzel yıkayıp temizlemişti. Sonunda dışarıya çıkabilecek duruma geldiğimizde gün batıyordu. Nemli hava serindi, güneş de ufukla bulutların arasındaki yarı açılmış ışıklı bölümden kayarak bizi şimdiden sanki sıcak bir aydınlığın içinde bırakıyordu. Çekilen deniz, harap olmuş gökyüzüne kumsalın harelenen ıssız yerlerini katıyordu.

Yarın kenarlarını süsleyen tehlikeli keçi yolunda karşılıklı birbirimize doğru yürüyorduk; o, Sophie ile birlikte batıdan yukarıya çıkıyor; ben de kumsala doğru aşağıya iniyordum. Bir tek sözcük söylemeden durduk; ama ben, bu karşılaştırmanın korkunç görkemini yıllar sonra anımsayarak, hâlâ heyecanlı ve titrer durumda kalıyorum. Sophie yüzüme dikkatle ve uzun uzun baktı, ben de ilk kez *yabancılaşma*nın mızrak darbesini, ikiz kardeşimi arayışımın hem ödülü hem de cezası olan, o zamandan bu yana da her ay yeniden açılmaktan, hâlâ da kanamaktan geri durmayan bu yarayı aldım. Çünkü bakışlarında yalnızca bizi ilk kez görüp de benzerliğimiz karşısında şaşıp kalan insanların o zararsız ve kuşkulu şaşkınlığı yoktu. Bu hep yinelenen şaşırmanın altında ben başka bir şey, *yabancılaştırıcı ışıltı* adını verdiğim ve hâlâ yakıcı acısını çektiğim dayanılmaz bir gerçekliği keşfediyordum. Çünkü Sophie, Jean hakkında her şeyi bildiği için, benim hakkımda da her şeyi bilmiş oluyordu; oysa ben onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Ben, iki kişi arasındaki basit dengeyi ve adaleti kuran o karşılıklılık olmaksızın biliniyordum, içim deşiliyor, dökümüm yapılıyordu. Uyurken ya da bayılmışken tanımadığı bir adam tarafından tecavüze uğramış bir kadın, bu adama daha sonra rastladığında, benzer bir duygu, bir şeyi elinden alınmış olma duygusu yaşar. Elbette Sophie'nin Jean-Paul hakkında sahip olabileceği bilgi, ikiz olmayanların sahip olabilecekleri nitelikte bir bilgiydi. Tümüyle çıkarcı özelliği –soyun çoğalmasına bağlı olması– ışığını ve sıcaklığını sınırlandırıyordu. İkiz olmayan partnerlerin yalnızca tam olmayan kucaklaşmalara, sevişmelere, hafif sevinçlere ulaştıkları açıktır ve bunlar her birinin içine hapsedildiği yalnızlığın bozulmaz olduğunu gizleyemezler. Benim için bu kadarı da fazlaydı. Bakışlarından beni çıplak halimde kucakladığını, neden zevk aldığımı bildiğini, birbirimize yaklaşma ve birleşme kurallarımız hak-

kında –hayali de olsa– bir şeyler bildiğini okuyordum. Ve ben tanımadığım bir kadın karşısındaydım! Jean beni Sophie'ye karşı koyduran şeyin kıskançlık mı olduğunu sandı? İkizlik yakınlığından uzaklaşmış olduğuna, kendisinin söz konusu olmadığını, kendisinin aracılığıyla Jean-Paul'ü, hücrenin bütünlüğünü savunduğumu unutacak derecede ikiz olmayanların görüşünü benimsediğine inanmakta güçlük çekiyorum!

Bir genç adam nişanlısını erkek kardeşiyle tanıştırıyor. Genç kız ve gelecekteki kayınbiraderi karşılıklı havadan sudan konuşuyorlar. Yüzeyde, düzmece bir arkadaşlıkla hareketlendirilmiş, derinde ise kendilerini birleştirecek yapay akrabalığın aralarına koyduğu yasaklarla dondurulmuş konuşmalar. Jean ile Sophie, ikizlik uçurumunun üstündeki bu dayanıksız yapıyı korumak için öyle inançlı, öyle açık yürekli bir çaba gösteriyorlardı ki, ben de onların bu oyununa katılmaya karar vermek zorunda kaldım. Üçümüzün arasında en az çekingen gibi görünen Jean'dı, kuşkusuz yıllardır –başlangıçta o iğrenç Malacanthe'ın yardımıyla– ikiz olmayanlara özgü bir davranış benimsemeye çalışıyordu da ondan. Sophie ile yalnız olduğunda bu rolü, yılmadan, oldukça iyi oynuyordu. Benim yanımda ise her şey daha güç oluyordu, ama yine de görünüşte durumu kurtarıyordu. Sophie için, tersine, benim ansızın ortaya çıkışım bir şok olmuştu ki bunu, ne genç kız çekingenliği ne de bizim benzerliğimizin bayağıca yol açtığı o gelişigüzel şaşkınlık açıklıyordu. Kendim de ciddi şekilde yaralı olduğum için keşfettiğim ve tüm umutlara açık başka bir şey vardı: daha ciddi, daha yaralayıcı bir şeydi bu.

Sophie

Korkak davrandım. Kaçtım. Yine de acaba uçurumun kenarından zamanında geri çekilmedim mi diye kendi kendime sorarak belki bundan tüm yaşamım boyunca pişmanlık duyacağım. Nasıl bilebilirdim? Çok da gençtim. Bugün her şey farklı olabilirdi. Jean, kendisini ilk gördüğüm zamanlar bana oldukça önemsiz biri gibi göründü. Savaş henüz yeni bitmişti. Çok eğlenerek, sıkıntı ve güçlüklerden gerçekten kurtulmuş olduğumuza inanmaya çalışıyorduk. "Sürpriz partiler" dönemiydi. Neden sürpriz? Tersine, sırayla, grubumuzun üyelerinden her birinin evinde düzenlenen bu küçük akşam eğlencelerinde beklenmedik

hiçbir şey yoktu. Başlangıçta, biraz ufak tefek, tatlı yüzlü, yaşlılığa meydan okuyormuş gibi görünen bu sarışın adam pek dikkatimi çekmedi. Herkes onu seviyordu, çünkü grubumuza her birimizden daha çok bağlı, ekip anlayışına daha çok düşkün gibi görünüyordu. Bu toplumcu büyük çabada, bu ateşli "katılma" isteğinde tam bir gizli "katılmama" korkusu olduğundan kuşkulanmam gerekirdi. Jean yirmi beş yaşında ortak yaşama yeni katılan biriydi. Herhangi bir grupla hiçbir zaman bütünleşemediği için de hep böyle, yaşama yeni katılan biri olarak kaldığını sanıyorum.

Tehlike ve hiç geleceği olmayan evlilik anlamına geldiği için, tersine, cesaretimi kırmış olması gereken bir kişiliğin, bir yazgının belirdiğini gördüğüm gün Jean beni ilgilendirmeye başladı. Sezdiğim engel önce beni kışkırttı, çünkü onu ölçüp biçmedim.

"Partimiz" o gün onun evinde veriliyordu. Saint-Louis Adası'nda görkemli bir biçimde yer alan bu geniş ve ciddi görünüşlü apartman dairesi beni hemen etkiledi. Zaten, yüksek tavanlı odaların, kakmalarla süslü döşemelerin; taşlar, yapraklar ve sulardan oluşan bir görünümü keşfetmeye olanak veren dar pencerelerin uyandırdığı hayranlık karşısında bir an herkes sustu. Jean hemen bu baskıcı havayı dağıtmaya dört elle sarıldı ve ansızın jazz-hot müziğini alabildiğine ortaya salarak ve mobilyaları duvar kenarlarına itip yer açmak için bizi işe koşarak bunu başardı. Sonra, bu dairenin, babasının Bretagne'daki yaşamının tekdüzeliğinden kurtulmak için geldiği bekâr evi olduğunu açıkladı. Böylece, benim yanımda ilk kez ailesinden üstü kapalı bir biçimde söz etmiş oluyordu. Çok dans ettik, çok içtik ve çok güldük. Geç bir saatte, vestiyere dönüştürülmüş olan odada bulunan çantama gereksinim duydum. Jean'ı aynı anda bu odaya çeken rastlantı mıydı? Tuvaletime yeniden çekidüzen vermeye çalıştığım sırada yanıma geldi. Biraz sarhoş olduğumuz için beni kucaklayıp öpmesine pek şaşmadım. Bir anlık sessizlik oldu.

– İşte, dedim sonunda oldukça safça, elimden bırakmadığım çantamı göstererek, buraya gelip aradığım şeyi buldum.

– Ben de, dedi gülerek ve beni yeniden öptü.

Şöminenin üstünde, bir çerçevede çift katlı bir cam levha içinde biraz kasıntılı, sempatik bir adamla herhalde Jean'dan başkası olmayan bir çocuğun fotoğrafı vardı.

– Babanızla birlikte sizsiniz, değil mi, diye sordum.

– Evet, o, babam dedi. Yıllar önce henüz gençken öldü. Çocuğa

gelince, hayır; o, kardeşim Paul. Babamın gözdesiydi.

– Size ne kadar da benziyor!

– Evet, herkes bu konuda yanılır, biz bile. Biliyor musunuz, biz gerçek ikiziz. Çok küçükken bileklerimize üstünde adımız yazılı birer halkalı bilezik takmışlardı. Elbette bunları değiştirerek çok eğleniyorduk. Öyle ki hangimiz Paul, hangimiz Jean bilmiyoruz şimdi. Siz de bunu hiçbir zaman öğrenemeyeceksiniz.

– Ne önemi var, dedim oldukça düşüncesizce. Bu tam bir saymaca değil mi? Öyleyse bu akşamdan başlayarak kabul edelim ki siz Jean'sınız, kardeşiniz de... Sahi, o nerede şimdi?

– Bretagne'da, Çınlayan Taşlar'daki mülkümüzde. Kısacası, orada olması gerekir. Çünkü sizin önünüzde, sizinle konuşmakta olmadığını size ne kanıtlayabilir?

– Ah! Tüh be! Bunu anlamayacak kadar çok içtim.

– İçmeseniz de, biliyor musunuz, çoğu zaman bu, güç iştir.

Bu son sözler beni gerçekten uyardı ve yorgunlukla alkolün verdiği rahatsızlık arasında, uğursuz bir gize yaklaştığımı, hemen geri çekilmemin ihtiyatlı bir davranış olacağını düşündüm, ama merakım ve belli bir romanesk eğilim beni, tersine, bu Brocéliande ormanında ilerlemeye itti. Bununla birlikte bu henüz belli belirsiz bir önseziydi ve buna gece yalnızca biraz doğruluk kazandırdı.

Jean beni bir başka odaya sürükledi; burası herkesin her an ansızın gelebileceği vestiyerden daha küçük ve daha ağırbaşlı bir yerdi ve ben işte burada onun "metresi" oldum; "metres" diyorum, çünkü bir erkeğin cinsel kadın partneri hâlâ, modası geçmiş, uygun düşmeyen bu sözcükle adlandırılıyor. (Genelde daha basit ve daha belirgin olabilecek *sevgili* sözcüğü ise belki daha da gülünç.)

Jean o sıralar Paris'te sözümona hukuk eğitimi görüyordu ve ondan gelecek için ne düşündüğü konusunda hiçbir zaman kesin bir yanıt alamadım. Kötü niyet değildi bu. Daha derin anlamda, kendini, değişmeyen, belirli bir topluluk içinde düşünmeye karşı temel bir yeteneksizliği söz konusuydu. Babasının fabrikasının satılması ona küçük bir sermaye sağlamıştı, ama bunun kalıcı olmayacağı açıktı. Aldırmazlığı beni kaygılandırmış olmalıydı, çünkü bu şimdiden her türlü evlilik projesini tehlikeye sokuyordu. Ama bu aldırmazlık, tersine, bulaşıcıydı da; projelerimiz yalnızca birlikte yapacağımız yolculuklarla ilgili oluyordu. Gerçekte, evlilik onun zihninde bir balayı yolculuğundan, sonsuza dek sürecek bir balayı yolculuğundan başka türlü beliriyormuş

gibi görünmüyordu; oysa bana öyle geliyor ki, evlilik daha çok belli bir yerleşiklik biçimini benimser. Jean'ın imgeleminin bir başka özelliği de, sanki her ülke yılın belli bir dönemine, her kent de bu dönemin kimi günlerine uygun düşüyormuş gibi, her zaman yolculukla mevsimi birbirine bağlamasıydı. Bunlar kuşkusuz beylik düşünceler; o zamanlar radyonun sürekli çalarak bizi bunalttığı, çok tutulan bir şarkı olan *Portekiz'de Nisan* bunun bir açıklamasıydı. Ama Jean'ın durumu çoğu zaman buydu, halkın en bayatlamış bayağılıkları, en alışılagelmiş taşkınlıkları onun elinde yeniden canlanıp üstün bir soyluluk ve görkem düzeyine yükselmişe benziyorlardı.

Tüm sokak *Portekiz'de Nisan* adlı şarkıyı mırıldanırken, o ilk mikroizli plağa sahip olmuştu: Vivaldi'nin *Mevsimler*i. Halkın hep yineleyip durduğu o şarkı Venedikli kızıl papazın başyapıtıyla desteklenmiş, doğrulanmış, açıklanmış gibi görünüyordu; hatta, pek bayağı bir versiyonu olarak *Mevsimler*'den çıktığı düşünülebilirdi.

Jean, düzenli astonomik verilere değil de her ayın değişken meteorolojik içeriğine bağlı olarak bir tür takvim meydana getirmişti: buna "somut yılım" diyordu. Örneğin, yılın iki yarısını birbirinin üstüne katlıyor, böylece karşıt ayları karşılaştırıyor ve aralarında simetriler, yakınlıklar buluyordu: Ocak-temmuz (yaz ortası-kış ortası), şubat-ağustos (şiddetli soğuklar-şiddetli sıcaklar), mart-eylül (kışın sonu-yazın sonu), nisan-ekim (ilk tomurcuklar-ilk kuru yapraklar), mayıs-kasım (yaşam çiçekleri-mezar çiçekleri), haziran-aralık (aydınlık-karanlık). Bu çiftlerin hem içerikleriyle hem de dinamizmleriyle birbirlerinden farklı olduklarına ve bu iki faktörün birbirlerine ters biçimde bağlı olarak değiştiğine dikkati çekiyordu. Örneğin, eylül-mart ve ekim-nisan açıkça karşılaştırılabilir içeriklere sahipti (hava sıcaklığı, bitkilerin durumu); oysa dinamizmleri (kışa doğru, yaza doğru) ters yöndeydi. Ocak-temmuz ve aralık-haziran karşıtlıkları tümüyle statik içeriklerine dayalı olduğu halde, bu ayların dinamizmi oldukça zayıftı. İşte Jean bu şekilde –bana karışık gelen nedenlerle– mevsimlerdeki en renkli ve en somut şeylerle temas halinde yaşamak için takvimin soyut çerçevelerini atmaya çalışıyordu.

– Bak, balayı için dört mevsim kenti Venedik'e gideriz, diyerek düş kuruyordu. Oradan gerektiği gibi hazırlanıp art arda, o sırada mevsimin en iyi gerçekleştiği ülkelere geçeriz, diyelim kışın Kuzey Kutbu'na, hayır, Kanada'ya. Québec ile Montréal arasında duraksarız. En soğuk kenti seçeriz...

– Öyleyse sanırım Québec olur.
– ... En kuytu, en kışlık olanına gideriz.
– Öyleyse Montréal'e.

Jean ayrıca İzlanda'yı, insandan çok koyunla dolu olan o büyük volkanik adayı anımsatıyordu; adanın konumu –en kuzeyde, kutup çevresinin kenarında, bir tür dikey Far West'ti– ona düşler kurduruyordu. Ama onu özellikle çeken, yaz gündönümünün beyaz gecesiydi; uyuklayan, sessiz kentleri neşeyle aydınlatan o gece yarısı güneşiydi. Sonra bizi, en güneyde, Sahra'nın öteki ucunda, Hoggar'da ya da daha iyisi, çok daha görkemli olduğu söylenen Tassili zincirinde aynı, ama bu kez çılgına dönmüş güneşin yakıcı sıcaklığına yakalanmış durumda görüyordu. Oldukça çocuksu, çok tatlı, ninni gibi, sızlanışlı bir tür sözlü mırıldanma şeklindeki sonu gelmez monologlarda dile gelen uydurma yetisine hayrandım. Bu mırıldanmanın –aşkla, evlilik öncesiyle ilgili anlayışı gibi– o ünlü rüzgâr dilinden, kardeşiyle konuştuğu o gizli dilden kaynaklandığını sonradan anladım. Çünkü yalnızca Paris'i ve Côtes-du-Nord'u bilen Jean, tüm ülkeleri sanki buralarda uzun süre yaşamış gibi anlatıyordu. Kafası kuşkusuz gemicilerin anlattıklarıyla ve keşif öyküleriyle doluydu; Bougainville, Kerguelen, La Pérouse, Cook, Dampier, Darwin ve Dumont d'Urville'i dilinden düşürmüyordu. Ancak, bu hayali coğrafyanın içine girmesi için özel anahtarı vardı ve bu anahtarın meteorolojik nitelikte olduğunu çok geçmeden fark ettim. Bana birçok kez söylemişti bunu: Mevsimlerde onu ilgilendiren şey, yıldız figürlerinin düzenli geri dönüşünden çok, bu figürleri kuşatan belli belirsiz bulut, yağmur ve kısa bir süre için açan havadan oluşan sınırdı.

– Her ülke hakkında kitaplara dayalı bilgim var, diye açıklıyordu. Balayı yolcuğumuzdan İtalya, İngiltere, Japonya ile ilgili önyargılarımı ortadan kaldırmasını beklemiyorum. Tam tersine. Bunları doğrulayacak, hep doğrulayacak, zenginleştirecek, derinleştirecek. Ama bu yolculuktan beklediğim, onun benim o hayali ülkelerime düşünülemez bir somut nitelik, gerçeğin sanki taklit edilemez özelliği gibi bir şey kazandırması. Ve bu niteliği, bu şeyi önce bir ışık, bir gökyüzü rengi, bir atmosfer, meteorlar olarak görüyorum.

Genel olarak sanıldığı gibi gökten düşmüş bir taş değil –bu taşa meteorit denir–, atmosferde meydana gelen dolu, sis, kar, kuzey kızıllığı gibi her olaya verilen bir ad olan ve meteoroloji bilimini oluşturan *meteor* sözcüğünün asıl anlamına kavuşturulması gerektiği üzerinde

ısrarla duruyordu. Çocukluğunun kitabı, yaşamının kitabı, Jules Verne'in *Seksen Günde Devriâlem* adlı yapıtıydı; yolculuk felsefesini bu yapıttan almıştı.

– Phileas Fogg* hiç yolculuk yapmadı, diye açıklıyordu. Hep evinde oturan, bir yere gitmek istemeyen, hatta manyak insan tipidir o. Bununla birlikte, tüm yeryüzünü tanımış, ama özel bir biçimde: Tüm dünyanın yıllık dergilerinden, tarifelerinden, almanaklarından topladığı bilgileri ezberlemiş. *Önsel* bilgiler. Bunlara dayanarak dünyanın çevresini dolaşmanın seksen günde tamamlanabileceği sonucuna varmış. Phileas Fogg insan değil, canlı saat. Doğruluğa, kesinliğe tapıyor. Uşağı Passepartout ise tersine, akrobatlık dahil, her türlü mesleğe girip çıkmış, kaşarlanmış bir göçebe. Phileas Fogg'un buz gibi soğukluğuna karşın Passepartout'nun sürekli mimikleri, haykırışları var. Phileas Fogg'un giriştiği bahis iki gecikme nedeniyle tehlikeye düşecektir: Bu nedenler Passepartout'nun saçmalıkları ve yağmurun, güzel havaların kaprisleridir. Gerçekte bu iki engel tek bir engel oluşturuyor: Meteorolojinin adamı Passepartout, kronolojinin adamı efendisine karşı oluyor. Bu kronoloji hem ileri gitmeyi hem de geri kalmayı reddediyor, dolayısıyla Phileas Fogg'un yolculuğu dünyayı dolaşma ile karıştırılmamalıdır. Bunu zaten yakılma cezasından kurtulan Hintli dul kadınla ilgili bölüm gösteriyor; kadın kurtulmasaydı, bu cezayı çeken kocasının bedeninin yazgısını paylaşmış olmak zorunda kalacaktı. Phileas Fogg tarifesindeki vakitsiz bir ileri gitmeyi engellemek için kadından yararlanıyor. Elbette yetmiş dokuz günde devriâlem söz konusu olamaz!

– Bu kadını kurtarın Bay Fogg, diye bağırdı komutan.

– Ben hâlâ on iki dakika ilerideyim. Bu dakikaları bu iş için harcayabilirim.

– Bakın hele! Vallahi siz yürekli bir adamsınız, dedi Sir Francis Cromarty.

– Bazen, diye yanıtladı kısaca Phileas Fogg. Vaktim varsa.

Gerçekte Phileas Fogg'un yolculuğu, kronolojinin meteorolojiye el koyma girişimidir. Tarife *her şeye karşın* uygulanmalıdır. Phileas Fogg dünyayı yalnızca Passepartout'nun efendisi olduğunu kanıtlamak için dolaşıyor."

Jean'ın kuramlarını eğlenerek dinliyordum. Karışık bir eğlenme duygusuydu bu. En kötü hoppalık anlarımda bile –bazen çok uzaktan,

*Jules Verne'in *Seksen Günde Devriâlem* adlı romanının kahramanlarından. (ç.n.)

bunu kabul ediyorum– gördüğüm, ancak tanıdığımı sanmadığım Jean'ın arkasında gizli bir temel gerçekliğin, bir *başka şey*in önsezisini, –kaygı verici, ama aynı zamanda kışkırtıcı– belli belirsiz bilincini hep yaşadığımı söylemeliyim. Böylece, açıkça çocuksu bir veriden –*Seksen Günde Devrâlem*– hareket ederek salt, sarsılmaz bir ciddilikle ele aldığı, metafiziğe çok yakın soyut düşünceler geliştirme biçimi beni uyarıyordu; bunun nedenini daha sonra anladım: Jean'da her şey küçük çocukluğuna, tam olarak da kardeşi Paul ile ilişkilerine kadar uzanan çok uzak bir gerçeklikten kaynaklanıyordu. Phileas Fogg-Passepartout karşıtlığında, örneğin onun kardeşini o sempatik Fransız Passepartout ile özdeşleştirdiğini pekâlâ görüyordum. Ne var ki adı geçen romanı okuyan çocukların çoğunun yaptığı özdeşleştirmeye açıkça benzeyen bu özdeşleştirme Jean'da daha ciddi bir anlam kazanıyordu, çünkü yaşamında bir Phileas Fogg olduğu açıktı ve ona bir ad vermek güç değildi. (Bu arada, çocuklarla ilgili şeylerin soyut düşünceyle ne kadar yakınlığı olduğunu not edeyim: Acaba bu şeylerin ortak olan neleri var? Çıkar gütmeme, temel olanın basitliği mi? Sanki büyüklerin dil öncesi belli bir suskunluğu, doruklardaki dingin düşünceye ulaşıyor gibi.)

Jean'ın davranışlarında *başka şey*e çok yaklaşan değişik örnekler verebilirim. Ayna korkusu: Bu korku erkeklerin kendi fiziklerine karşı göstermeyi erkekçe sandıkları antipatinin sonucu değildi. Bir grupla bütünleşme, ona "katılma" konusunda kaygılı isteği, bu istek de bir ait olma durumunun, gizlice pişmanlık duyulmuş bir ait olma durumunun yittiğini açığa vuruyordu. Tuhaf sözcükler, deyişler, formüller –hep çok yakın olduğumuz anlarda– ağzından kaçıyordu; bunların o rüzgâr dilinden kırıntılar olduklarını öğrendim. Yakınlığımızı anımsattığıma göre, yirmi beşini geçmiş bu adamın, beceriksizce ve cılız bir iyi niyetle; tıpkı, içinde doğaya dönüşünü gerçekleştirmeye karar verdiği egzotik bir ilkel topluluğun gelenek ve göreneklerini, mutfağını özümsemek için elinden geleni yapan bir kâşif örneği, inançtan çok, olanaklardan yoksun olarak, küçük bir çocuk gibi seviştiğini neden itiraf etmeyeceğim ki?

Seviştikten sonra hemen kollarımın arasında uyuyordu, ama her zaman uykusunda art arda yaptığı hareketler onu ekseni çevresinde döndürüyor ve bizi birimizin başı ötekinin ayaklarına gelecek biçimde yerleştiriyor, beni de başı bacaklarımın arasına gömülü ve iki eli kalçalarımın üstüne yapışmış olarak, onun büzülmüş konumunu taklit et-

meye zorluyordu. Onun bana böylece bir başkasının yerini aldırdığını anlamamak için budala olmak gerekirdi.

Beni ilk kez Çınlayan Taşlar'a götürdüğünde, bu evden ve ailesinden daha önce o kadar çok söz etmişti ki, her türlü sürprizden uzak olacağımı sanabilirdim. Biliyordum ki, orada ne Almanlar tarafından 1943'te tutuklanıp sürgünde ortadan yok olan annesine, ne 1948'de ölen babasına ne de Peter'e (doğdukları yerden uzaklara dağılmış olan erkek ve kız kardeşlerine bu adı vermişti) rastlayacaktım. Ama haklarında anlatılanları dinleye dinleye tümünü tanıyordum; dolayısıyla Çınlayan Taşlar'da onların izlerini, hayaletlerini kendi geçmişime ait bildik şeylermiş gibi buldum. Başkalarının anılarının nasıl kolayca bizim kendi belleğimize girdiklerini saptamak beni her zaman şaşırttı. Babamın ya da annemin defalarca anlattığı öyküler, henüz doğmadığım bir döneme kadar uzansalar da artık yaşadığım geçmişimden ayrılmıyorlar. Guildo'ya gelir gelmez ilk kez gördüğüm bu toprakları, bu kıyıları, bu evleri, hatta içine suyosunları, çamur ve çayırlar karışmış ve kokusu ikizlerin çocukluğunun kokusu olan bu havayı "tanıdım". Her şeyi tanıdım, çünkü her şeyi öngörmüştüm, ama asıl önemli olanın dışında, Jean'la ilk kez tanıştığımdan bu yana, bana durmadan gönderdiği sayısız işarete karşın, beni yıldırımla çarpar gibi çarpan o *başka şey* dışında.

Bütün gün yağmur yağmıştı, ama akşam güzel olacak gibiydi. Jean'la ben, dik bir keçi yoluna sapıp kumsaldan yarın tepesine doğru çıkıyorduk; işte o sırada birinin bizi karşılamak üzere aşağıya inmekte olduğunu gördük. Birinin mi? Neden bu belirsizlik? İlk göz atışta –henüz uzakta olan bir siluet söz konusu iken– *kimin* yaklaştığını anladım. Hemen hissettiğim baş dönmesini çıkmakta olduğumuz, çıktıkça da çukurlaşan dik yamaca bağlayabilirdim. Hatta bu düşünce aklımdan geçmedi değil, ama uzun sürmedi, çünkü o kadar uzun zamandır görmemeye çabaladığım o *başka şey*i "ikiz olmayanlara özgü" bir yorumla maskeleyebilmem için artık yalnızca birkaç saniyem kalmıştı. Bu korkunç varlığın ansızın ortaya çıkışı karşısında donakalmıştım. *Jean olan bir yabancı* vardı önümde. Yakıp yıkıcı parıltılar saçan bu tuhaf varlığı, içime ve çevreme yığdığı yıkıntıları değerlendirmeyi ve –bu yıkıntıları sınırlandırmaya girişmek için alınacak önlemleri– daha sonraya bırakarak, gözlerimle emiyordum.

Tanıştırma sözleri ve gülüncün sınırında bir konuşma, aramızda köprüler kurdu. Elbette, görünüşe bakılırsa, bu kötü rastlantıdan en az

üzüntü duyan Jean'dı. Kardeşi ile nişanlısı arasında aracılık yapan bir havası vardı. Paul bize eve kadar eşlik etti; orada, bu kadar yakın geçmişin, bu duvarlardan taşan tüm o uğultulu yaşamın tek tanığı olan Méline'i bulduk. Jean bana Méline'in tam bir bunak olduğunu söyledi, ama kadın bende bu izlenimi bırakmadı. Kuşkusuz, doğruca önüne bakıp durmadan mırıldandığı şeyler pek ender olarak anlaşılıyordu, çünkü hiçbir zaman belli bir kişiye seslenmiyordu. Ne var ki, söylediklerinden az da olsa yakaladıklarım, tersine, bana her zaman anlamlı gibi göründü ve kadını anlaşılmaz kılan şeyin, daha çok, sözlerinin anlam ve içeriğindeki aşırılık olduğunu sanıyorum. Nitekim, söylendiğine göre hiç okuması yazması olmadığı halde, eskiden beri defterlere çiziktirdiği okunmaz yazıları vardı. Bir arkeoloji ya da filoloji uzmanının (Champollion'un uğraştığı bilim dalı tam olarak hangisiydi?) bizim için okunamaz olan üst üste yazılarla dolu bu okul defterlerinin içine dalmasını isterdim.

– Okuması yazması yok, diyordu Jean, ama o bunu bilmiyor. Bir bebeğin beşiğinde konuştuğunu hiç duydun mu? Bebek, çevresinde konuştuklarını duyduğu büyüklerin sözlerini kendine göre taklit eder; belki de onlar gibi konuştuğunu sanır. Méline de yazmayı bilmediği halde yazıyı taklit ediyor. Bir gün defterlerinden birini elinden çekip aldım. Ona dedim ki: "Yazı yazıyorsun ha, Méline? Ama boşuna bakıyorum, bunlardan hiçbir şey anlamıyorum." Omuz silkti. "Elbette anlamazsın" diye yanıtladı. "Sana yazmıyorum ki." Bunun üzerine, yalnızca bir tek kişiye yönelik o yapma dili, rüzgâr dilini düşündüm.

Çınlayan Taşlar gibi kötü büyülerle dolu bu yerlerde bile gerçeküstü şeylerin zevkine kapılmamalı. Ama kısacası, büyücü sözcüğü, hâlâ bir anlam taşıyorsa, bu tür kadınların sayesinde taşıyor. Méline, keskin ama sınırlı zekâ ile *kötülük* sözcüğünün içerdiği karanlık ve belli belirsiz biçimde büyülü olan kötü yüreklilik karışımını pek güzel gösteriyordu. Buyruklara uymadığı gibi sorulara da yanıt vermeyerek sağır geçiniyordu. En hafif gürültüleri duyduğunu ve çevresinde söylenenleri pekâlâ anladığını birçok kez saptadım. Başını alnından topuzuna kadar kapatan, çenesinin altından bağlı beyaz renkli işlemeli takkesi dışında hep siyahlar giyiyorsa da yas tutmuyor; ölümle yakın, eski ve sanki ailevi ilişkileri olduğu için, yası temsil ediyordu. Anladığım kadarıyla kocası, taş ocağı işçisi Justin, Méline'in ondan on iki çocuğu olduktan sonra Edouard Surin'le neredeyse aynı zamanda ölmüştü. Çocukların hiçbiri yaşamıyordu. Bu çocuk ölümleri sanki kontrpuan

halinde Surin Ailesi'ndeki art arda doğumlara eşlik etmişti; öyle ki, bir Surin'in doğması için bir Méline'in ölmesi gerekiyormuş sanılabilirdi. Ardından iki babanın ölümü, sanki Justin Méline hiç Edouard Surin'in gölgesinden başka bir şey olmamış gibi, onları birbirine kaynaştırdı. Yalnızca Méline yıkılmaz, yaştan yoksun, tıpkı ölüm misali sonsuz gibi görünüyordu.

Kötü şeylerle yakınlığı çok tuhaf bir biçimde dile geliyordu. Gerçekten de insanı kaygılandıracak derecede ölçülü sözcüklerle bu şeylerin etkisini azaltma, onları evcilleştirme, ayrıca öfke ve tiksinmeyi, umutsuzluk ve dehşeti yatıştırma yeteneğine sahipti. Başka birisi olsa, edebi kelamı adamakıllı iyi kullanıyor denebilirdi. Ama bu derece kaba, bu derece uygarlaşmamış olan Méline söz konusu ise bu kadının gazetelerin baltayla annesini babasını öldürdüğünü yazdıkları bir delikanlıyı "kötü adam" diye nitelediğini ya da üstüne yağmur gibi yağmış olan acıları, yaşamında "çok hoşnutsuzluk"la karşılaştığını söyleyerek anımsadığını ya da daha basiti, sahiplerini bir güzel dövdükten sonra bir komşu çiftliği yakında soymuş olan bir hırsızı "patavatsız" diye suçladığını duyunca insan ürperiyordu. Savaşı her ne kadar "beklenmedik terslik" diye nitelendirse de ben onun --en azından kendisini buraların hanımefendisi yapan Maria-Barbara'nın sürgüne gönderilmesi sayesinde– savaşta çıkarını bulmuş olduğundan kuşkulanıyorum. Çınlayan Taşlar'dan ayrılışımın baş sorumlusu olarak suçladığım bu kadından etkilendiğimi yadsıyamam. Artık evin tek kadını olmayacağından mı korkuyordu, yoksa daha derin olarak, Paul ile birlikte ikizlik hücresinin bütünlüğünü mü savunuyordu? İlk günden başlayarak, Bretagne'lı bu kötü, dengesiz yaşlı kadın beni korkuttu ve onun benim Jean'la olan mutluluğumun en kötü düşmanı olacağını hissettim. Durum öyle kaygı vericiydi ki, Méline, beni hiçe saymak, beni uzakta tutmak şöyle dursun, tersine, yeni gelenin sorumluluğunu bu yaşlı emektar kadının üstlenmesini ve onu eğitmesini doğal bulan ikizlerin onayıyla, beni kendi yörünge alanına çekti. Dolayısıyla, ona işlerinde ve alışverişlerinde eşlik ederek, dudaklarından kükürtlü bir kaynak suyu gibi dökülen o monoloğa katlanmam gerekti. Otoriterce ve aşırı bir serbestlikle davrandığı yöre halkının ondan korkuyla karışık bir tiksinti duyduğunu sezmekle yanılmış olduğumu sanmıyorum. Acaba sayı saymasını olsun biliyor muydu? Dıştan bakıldığında, hayır. Ama bu kadının hiçbir şeyinden emin olamazdınız. Şurası kesin ki bir tek alışveriş yapma biçimi vardı. Bir madeni ya da kâğıt parayı satıcıya uza-

tıp şöyle diyordu: "Bana bu kadarlık tereyağı, ekmek, sosislik et ver." Bu da hesap gerektiriyordu. Çoğu zaman para çok az geliyordu, o zaman verilen malın miktarı da az oluyordu. Bunun üzerine satıcı, sanki dolandırmış gibi, sitem dolu bir bakışla ve büzülen dudaklarla cezalandırılıyordu.

Yerlilerin Méline'e karşı açıkça düşmanlığını her zaman yalnızca bir tek biçimde yorumlayabildim. Daha on beş yıl önce eski manastır ve eklentileri yaşamla dolup taşıyor, yaşamla uğulduyordu. Dokuma ve tarama atölyeleri, özürlü çocuklarıyla Azize Brigitte Kurumu, özellikle de Maria-Barbara'nın çevresinde toplanmış çok kalabalık Surin Ailesi vardı. Ayrıca, acılarla yüklü ve gücü her yana uzanan Méline vardı. Bugün her yer bomboş. Fabrika kapalı, kurum başka yere taşınmış, Surin Ailesi'ni ölüm kırıp geçirmiş, aile dağılmış. Hâlâ orada olan kim? Eskisinden daha çok kaygı verici ve daha çok homurdanan Méline. Bu yıkımda onun hiç mi rolü yoktu? Ortaçağda büyücü kadınların daha hafif nedenlerle yakıldıklarını düşünüyorum. Oysa bugün, bana öyle geliyor ki, bu kadın artık sesi soluğu çıkmayan Çınlayan Taşlar'a kıskançça sahip çıkıyor ve harap olmuş bu toprağa gelip konacak yeni bir yaşamın tohumlarının büyümesini engellemeye hazır. Tıpkı Jean'a olan aşkımı engellediği gibi.

*

Paul

Sophie'yi baştan çıkararak, nişanlarını bozmak için bu kızla Jean'ın Çınlayan Taşlar'da bulunmalarından mı yararlandım? Bir anlamda evet; ama kaba, iki boyutlu, ikiz olmayanlara özgü bir anlamda. Gerçek, ona üçüncü boyutunu eklerseniz, hemen değişir. Sophie ile ilk tanıştığım sırada *yabancılaştırıcı ışıltı* gözümü almış, beni olduğum yere çivilemiş, şaşırtmıştı. Onun üzerinde tartışılmaz bir etki yaptığımı fark etmem için bana belli bir alışkanlık, sanki ıslaklıktan kurtaracak bir kuruma zamanı, bir bilinçliliğe, bir karşı saldırı hamlesine dönüş gerekti. Bu sözcükler bambaşka bir durumda bağışlanamaz her türlü kendini beğenmişliği açığa vururdu. Gerçekte, alçakgönüllülükle yüklüdür bunlar, çünkü bende Sophie'yi baştan çıkartan şeyin ikizlik, yalnızca ikizlik olduğu açıktır. Sophie, Jean'ın kişiliğinin binlerce özelliğinin, şimdi göz kamaştırıcı gizini paylaştığı, saklanmış o büyük güne-

şin kırık ve pul pul süslü yansımalarından başka bir şey olmadığını ansızın keşfetmişti. Öyleyse, ben eskiden beri hücrenin koruyucusu, ikizliğin bekçisi olduğum halde, Jean durmadan soyunu sopunu yadsıyıp bu insanların erdemlerinin değerini düşürürken, benim bu büyünün Jean'dan daha büyük bir bölümünü elimde bulundurmam doğal, hatta doğru, haklı değil miydi?

Sophie

Önce, maviye çalan yeşil renkli bu kıyıları, opal renginde bu denizi, suyosunlarının uğursuz parıltıları içindeki bu yöreyi ve yaşlı Méline tarafından titizlikle korunan hayaletlerle dolu bu evi, bu boş atölyeleri, içinde bir sürü özürlü çocuğun ve anormal yaratığın anısının dolaştığı bu eski manastırı kınadım. Ama bu çevre kendine göre bir önem taşıyor; çekirdeğin çevresindeki bir meyvenin eti gibi. Başlangıçta, bu eski ortamın içine yeniden dalan Jean bana daha canlı, daha sıcak bir görkemle donanmış, üstün bir enerjiyle, yeniden kavuşulmuş bir neşeyle dolup taşıyormuş gibi geldi. Bundan daha doğal ne olabilir ki? Antaisos'un efsanesini anımsadım. Antaisos toprağa dokundukça gücü yeniden yerine geliyordu; Hercules onu ancak yerden yukarıya kaldırarak boğabildi. Bir akşam, beni, önceki cılız kucaklaşmalarımızdan farklı biçimde bir sevecenlik, ateşlilik, etkililikle (bu biraz kaba sözcüğün karşısında neden gerilemeli?) kollarının arasına aldı. Ertesi gün, sanki üstüne bir hüzün örtüsü, gri bir örtü düşmüştü; bu örtünün altında, bana ürkek bakışlarla bakıp titreyerek sıkışıp kalmıştı. Artık anlamıyordum. Ne yazık ki Paul'ün geldiğini görerek ve onlara birlikte bakarak anladığımı sandım ve ikiz çiftin karşısında kendimi bitkin, son derece yalnız ve şaşırmış hissettim; sıra bana gelmişti. Çünkü, Paul'de yalnızca dünkü sevgilimin güvenine ve etkisine yeniden kavuşmuyor, aynı zamanda Jean'ın ona yaklaştığını, onun ışıma alanına yerleştiğini ve orada renk ve sıcaklık bulduğunu görüyordum. Kuşkusuz Paul bal gibi Çınlayan Taşlar'ın efendisiydi, ama ikisinden hangisi sevgilim, hangisi nişanlımdı? Ne var ki Jean'a beni aydınlatacak iğrenç soruları sormayı hiçbir zaman düşünemezdim.

Yeni bir kuşkudan kurtulmam için birkaç gün sonra ona sorulması gerekli sorular daha da iğrençti. Méline'in büyük öfkesi karşısında, Edouard'la Maria-Barbara'nın vaktiyle kaldığı orta odada kalıyorduk

Jean'la. Odaya oldukça tuhaf bir biçimde iki büyük yatak konulmuştu; bu sayede ayrı ayrı yatmak ya da yataklardan birinde birlikte yatmak gibi hoş iki seçenek vardı. Geceleri her zaman önce her birimiz yataklardan birine giriyor, sonra birbirimize oldukça uzun süreli ziyaretlerde bulunuyorduk, ama birlikte yatmak ya da tek başına uyumak için boş yatağa geçme özgürlüğümüz vardı. Bu özgürlüğe karşın, Jean'ın neredeyse her gece saatlerce sürebilen kaçamaklar için odadan ayrıldığını fark etmekte gecikmemiştim. Bana böylece, bir çocukluk alışkanlığını sürdürdüğünü açıklamıştı. La Cassine manastır ve fabrikanın eklentilerini oluşturan avlu ve binaların tümü, insan karanlığı ve gizi azıcık seviyorsa, geceleyin başıboş dolaşmalar için tükenmez bir alan sunuyordu. Bu açıklamayı –bu tuhaf evin ve tuhaf sakinlerinin yenilikleri ve acayiplikleri yanında– önce kabul ettim. Sonra giz, en azından bir noktada, aydınlanıyor gibi göründü; ama bu, uğursuz bir alacakaranlıktı. Jean, gece dolaşmalarından sonra, benim içinde bulunmadığım yatağa girmeye alışmıştı; böylece geceyi tek başına geçiriyordu, çoğu zaman da günün ilk ışıklarıyla birlikte birleşiyorduk. Bununla birlikte, o gece, geçici hevesle ya da dalgınlıkla, onun yanıma sokulduğunu hissettim. Bu bir ihtiyatsızlıktı, çünkü onu kollarımın arasına alır almaz, üstünde gece gezintisi yapmış birinin çarpıcı serinliğini ve temiz kokusunu bulmamak beni şaşırttı. Tersine, yataktan, hatta uykudan o anda çıkmış gibi hafifçe ıslaktı ve teninde bana yabancı olmayan bir koku, önceki günkü o parlak sevgilimin kokusu vardı. Paul'ün yatak odasından çıktığı açıktı.

*

Jean

Sophie, yeterince güçlü olmadın, zayıftın, en azından üç kez.

İlk yenilgini sana karşı Çınlayan Taşlar'ın, Paul'ün ve Méline'in oluşturduğu, hatta, ne yazık ki, benim de katıldığım o korkunç birlik karşısında aldın. Kendini yalnız, kimsesiz, ihanete uğramış, burada senin sarsılmaz müttefikin olması gereken benim tarafımdan ihanete uğramış hissettin. Ama benim bir parçamın sana sadık kaldığını nasıl anlamadın? Bu parçamın bağıra bağıra sana yardım için seslenmelerini nasıl duymadın? Neden korkularını, kuşkularını, yılgınlığını bana açmadın? Ben kendim seninle konuşamıyordum –birçok kez denedim,

ama hiç başaramadığımı gördüm–, çünkü bunlar, Jean-Paul için, yalnızca ve yalnızca rüzgâr diliyle gizlice, sessizce yapılan karşılıklı konuşmalara bağlı olan şeyler. Burası, tam da içinde sana gereksinim duyduğum bir alandı; beni konuşturmak, herkesin kullandığı, cinselliğin ve yüreğin kullandığı sözcüklerle konuşmayı öğrenmem için senin cesaretle, hatta sertlikle inisiyatifi ele alman gereken bir alandı.

Bir başka zayıflığın, sanki seni acımasızca kırmışım da artık hiçbir ölçülü davranışı hak etmiyormuşum gibi, açıklama yapmadan, o ansızın kaçışındı. Ne yaptım ben? Sana ne yaptım? Elbette yeniden Paul'ün boyunduruğu altına girdim. Kuşkusuz, kimi geceler, çocukluğumuzda yaptığımız belli ayinleri yineliyorduk –büyü, oval konuma girme, ersuyu birliği–, ama beni kurtarmak özellikle sana düşmüyor muydu? Zayıflığımı sen ihanet olarak yorumladın: buradan da artık seni benim yanımda alıkoyacak hiçbir şeyin olmadığı sonucuna vardın.

*

Sophie

Gitmeye karar vermiştim, ama bunu Jean'a nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum; çünkü bu karar, zihnimde nişanın bozulmasıyla eşanlamlıydı. Bununla birlikte, eğer Méline benim yerime aynı şeyi düşünmemiş olsaydı, haber vermeden sıvışıp gitmeyi düşünmeyecektim.

Alışveriş yapmak üzere Matignon'a gidiyordu Méline, ben de ona eşlik ediyordum. Komşu ona arabasını ve atını ödünç olarak vermişti, o da erkeklere özgü bir enerjiyle arabayı sürüyordu. Kentin içinden geçti ve garın önünde durdu.

– Treniniz on beş dakika sonra kalkıyor!

Evden ayrıldığımızdan bu yana söylediği tek sözdü. Şaşkına dönmüştüm.

– Benim trenim mi?

– Öyle! Paris treniniz!

– Ama... ya valizim?

Kamçının sapıyla arabanın arkasına doğru bir hareket yaptı.

– Orada. Dopdolu. İndireyim onu size.

Hiçbir zaman bu derece çenesi düşük ve yardımsever olmamıştı. Bu işin Paul tarafından –kim bilir?– belki de Jean'ın onayıyla düzenlendiği düşüncesi aklımdan geçti. Bu çifte varsayım sonradan bana tü-

müyle inanılmaz gibi göründü, ama şaşkınlığını belirtiyordu ve boyun eğmeme yardım etti. Ne de olsa gitmem gerektiğine göre, neden bu konuyu hemen kestirip atmayacaktım? İnip kaldırımda duran valizimin yanına gittim. İnsafsızca kamçılanan atın büyük bir gürültüyle arabayı çekip tırıs giderek uzaklaştığını gördüğümde rahat bir soluk aldım.

*

Paul

Méline bana küçük hanımın Paris'e giden ilk trene bindiğini haber verdiğinde, onun bu kaçar gibi gidişte bir rolü olduğundan kuşkulandım. Ama onu sorguya çekersem, sağırlığının içine kapanacağını oldukça iyi biliyordum, en iyisi boş ver! Kuşkusuz bu noktaya varmak gerekiyordu. Elbette Jean'ı yeniden elde etmiştim ve yarı razı, yarı kandırılmış Sophie –kadınların kötü niyeti böyle anlaşılmaz durumlarda işe yarar– metresim olmuştu. İkiz olmayanlar açısından, ortada klasik bir üçlü vardı: Karı + koca + sevgili. Jean-Paul, Sophie üçlüsü ikizlik sayesinde doğrusu ek bir boyut kazanıyordu. Sürebilir miydi? Elbette, ikizliğin yapısında salt bir katılık vardır. Kurallarının özelliği hiçbir oyuna, hiçbir yepyeni duruma yumuşak bir uyuma olanak vermez. Bu eşi benzeri olmayan çifte, diyalektik bir parça ekleyemezdiniz; bunu hemen reddederdi. Bununla birlikte, Maria-Barbara'nın anısı bana Sophie yine de aramızda yer bulmuş olabilirdi diye bir düşünce esinliyor. Çocukluğumuzda, annemiz, içinde ikizliğimizin kök saldığı ortak topraktı. Sophie bu işlevi yeniden üstüne alabilir miydi? Ansızın gidişi, onun içinde bu tür oyuna seve seve katılmak için yeterince yenilik isteği, deneyeceği yeterince haz, yeterince yaratıcı kaynak bulamadığını gösteriyor. Kadınların davranışları, ikizliğin katılığına erişmeksizin, kuşların yuva yapmaları ya da arıların kovan kurmaları kadar şematiktir. Çelik gibi, bükülmez bu iki sistemin –ikizlik ve kadınlık– hiç birbirine uyma şansı yoktu. Eğer yumuşak, yenilikçi, araştırıcı davranışlar isteniyorsa, bunları kimi ikiz olmayan erkeklerden beklemek gerekir. Örneğin babamız Edouard, belki birtakım denemelere kalkışmaya hazır olabilirdi; hem zaten eş aldatma, doğrusu oldukça kapalı sınırlarda belli bir yarık açmaktan başka nedir ki? Ama ben özellikle, tüm yaşamı yalnızca aşk peşinde koşmakla geçmiş ve Casablanca doklarında görkemli bir biçimde noktalanmış olan kardeşi Alexandre'ı, o yüz ka-

rası amcamızı düşünüyorum. Ona rastlamamış olmanın, onun dostluğundan yoksun kalmış olmanın üzüntüsünü hep duyacağım; o önemli bir insandı; üstelik görmek ve görülmek, duymak ve duyulmak için ikiz olmayanlardan ve ikizlerden ideal bir uzaklıkta bulunuyordu. Eşcinselliği –ikiz olmayanların ikizlik taklidi–, hem ikizliğin hem de ikiz olmamanın gizini çözmek için bize değerli bilgiler verebilir, eşi bulunmaz bir aracılık yapabilirdi.

*

Jean

Bu işte herkes kendi oyununu oynadı ve sonuçta yalnızca kaybedenler oldu ve kötülük düşünmediği ölçüde herkes kendi içinden gelen eğilime sadık kaldı. Öyle ki, Méline de, Paul de kusursuz. Zaten ne yaptı ki Paul? Yalnızca kendi varlığıyla pervaneleri çekip yakan alevin yaptığından başka bir şey yapmadı. Sophie ile ben bu parlamayla yandık, kendimize çizdiğimiz çizgiden saptık. Sophie'nin kadınlık içgüdüsüyle kendisine uygun yolu çabucak yeniden bulacağını düşünüyorum. Kaygıları dağılıp hafif yaraları kapandığında, eş ve anne olduğunda, ikizlik yüzünden o ani yön değiştirmesini tehlikeli, anlaşılması güç ama tatlı bir gençlik çılgınlığını anımsar gibi anımsayacaktır. Bu belki de başına gelecek en olağanüstü şey olacak. Bu anımsama pekâlâ birkaç morluğa değer, belki? Bana gelince...

Eğer Paul, Sophie'nin gidişinden sonra her şeyin yeniden düzeleceğini sanıyorsa, bunun nedeni ikizlik saplantısının onun beyninin kimi hücrelerini tıkamış olmasıdır! Onu uzakta tutmak için Sophie'ye güvenmiştim. Sophie ortadan kaybolunca, bu uzaklık artık ancak yolculuk yapmakla sağlanabilir ve sürdürülebilir hale geldi. Başka bir deyişle, eş ve çocuklara sahip durumda burada yaşayabileceğim *hep aynı yerde oturma* diyalektiğinin uygulanamaz olduğu ortaya çıktığı için, bana geriye yalnızca daha kaba ve daha yüzeysel bir diyalektik, yolculuk kalıyor. Zamanda başarısızlığa uğramış bir şey, uzayda daha kolay değişik bir biçim bulacaktır.

Öyleyse gitmek gerek. Ama nereye? Çabucak evlenmeyi ve balayı için çok rahat bir şekilde Venedik'e gitmeyi tasarlıyorduk. Bu öneriyi Sophie'ye konformist ve ortak kurallarımıza saygılı bir anlayışla yapmıştım. En bayağı oyunu oynamayı seçtiğim için, Venedik'e gidecek-

tim, *diğerleri gibi*.

Sanki güvenli bir geminin, daha az güvenli olan ve bana artık kışkırtıcı çıplaklığı içinde görünen bir malı gizlediğini şimdi fark ediyorum. Eskiden, Uruç Bayramı'nda, Venedik dukası tek başına Bucentaure adlı gemiye binip görkemli bir şekilde süslenmiş bir sürü geminin ortasında Adriyatik'e açılıyor; Lido Koyu'na geldiğinde, şu sözleri söyleyerek denize bir nişan yüzüğü atıyormuş: "Ey deniz, seninle olumlu ve sürekli bir egemenliğin belirtisi olarak evleniyoruz." Tek başına bu balayı yolculuğu, denize atılmış bu yüzük, deniz gibi ham bir öğe ile bu evlilik, tüm bu katı ve görkemli mitoloji, bendeki kopma ve yalnızlık, varılacak yerin açıklanmadığı, ama yine de çok güzel bir alışkanlıkla benimsenmiş bir yola çıkma isteğini doyuma ulaştırıp beni Venedik'te mandolinli ve gondollu kartpostallar altında yıkıcı ve serseri bir ruhun yaşadığı konusunda uyarıyor.

Venedik'e Sophie ile birlikte gidecektim. Artık onsuz gideceğim.

*

Paul

Jean gitti. Sophie'den üç gün sonra. İkiz olmayanların göremediği bunca gerçeği bana açıklayan benim sevgili "ikizlik önsezim"in kimi zaman, iş işten geçtinden sonra bağışlanamaz gibi görünen zayıflıkları, eksiklikleri, karanlık kusurları oluyor. O saçma evlilik projesinin ortadan kalkmasına pek sevindiğim sırada, Jean valizini topluyordu.

Onun evliliğe karşı hiçbir gerçek eğilimi olmadığını anlamıştım. Biraz daha çabalasaydım, nişanının bozulmasından sonra ona yalnızca çekip gitmek kalacağını önceden kestirebilirdim. Çünkü yalnızca, ona evlilik yüzünden ikizlik hücresini, ardından da Bep'e dönmekle evlilik hücresini mahvettiren aynı hareket –merkezkaç hareket– sonunda onu yıkıntılarla dolu bu yerden uzaklaştıracak ve Tanrı bilir nereye götürecekti! Özgürlüğünü güven altına almak için, aynı zamanda Sophie'yi bana karşı, beni de Sophie'ye karşı kullandı. Ne düşük denkleştirme ya! Acaba bu kaşarlanmış göçebeyi yerinden kıpırdatmamak için Sophie ile anlaşmam gerekmez miydi diye kendi kendime soruyorum. Geçmiş ola!

Şimdi ne yapmalıydım? İlk düşündüğüm şey, Méline'le Çınlayan Taşlar'a çekilmek ve bu dönek kardeşe ne cehenneme giderse gitsin

engel olmamaktı. İlk önce aldığım karar da bu oldu. Méline mutfağına kapanıp o bitmez tükenmez defterlerinden birini çiziktirirken ben Guildo kumsallarında uzun saatler geçirdim. Méline bu defterde hayali birine Çınlayan Taşlar'da geçen önemli olayları anlatıyor ya da anlattığını sanıyordu. Kumsalda, bu bölgede her zaman ilgi çekici olan büyük gelgit dalgalarının bana doğru yükselişini izledim. Bu ilkyaz gündönümünde beni hayran bırakan şey, dalgaların bu yıl gerçekten olağanüstü bir yüksekliğe ulaşmış olan pek aşırı kabarmasıyla açık hava arasındaki çelişkiydi. *Dingin bir fırtına*. Bu inanılmaz tuhaflığı zihnimde evirip çeviriyorum. Bunun birkaç örneğine daha önce mevsimler boyunca herhalde rastlamıştım, ama Jean'ın gidişi garip bir şekilde beni buna duyarlı kılıyor gibi görünüyor. Bir bakıma ikizlere özgü görüşün *bozulmuş versiyonu* olabilecek, bir *ayrılmış ikizlere özgü görüş* mü söz konusuydu acaba?

Bu duru ve solgun gökyüzü, sıcak olmaktan çok, pırıl pırıl bu nisan güneşi, bu ılık ve insanı okşayan güneybatı meltemi, ikizlik hücresini parçalamış olan o balta darbesinden sonra içe dalmış ve sanki dalıp gitmiş tüm bu doğa ve bu kımıltısız ve sessiz görünüm içinde, yeşil sırtını yukarıya kaldıran deniz –aslında dingin, bir çocuk yanağı kadar düz ve parlak olan bir deniz– bu yıl yolları, ekili tarlaları örten denizin o karşı konulamaz kabarması, gürültüsüz, şiddetsiz. Dingin bir tufan.

...

Artık yetti. Tek kalmış ikiz durumum Çınlayan Taşlar'da çekilmez oldu. İkiz olmayanlar bunu şöyle dile getirirlerdi: Burada her şey ona gözden kaybolmuş kardeşini anımsatıyor ve onun üzüntüden mahvolmasına yardım ediyor. Bu bayağı formül son derece ince ve derin bir gerçeği yansıtıyor. Eğer, mutsuzluğum uğruna, ikiz olmayanlara özgü bir yaşamı denememem gerekse, böyle bir uğursuz girişimi iyi bir sonuca vardırma şansımın bulunacağı son yer Çınlayan Taşlar'dır. Gerçekte, burada çok eskiden bu yana ikizliğe karşı bir eğilim var. Her yerde, kesinlikle her yerde; elbette odamızda, ama aynı zamanda La Cassine'deki ortak salonda, eski dokuma atölyelerinde, Azize Brigitte'in her hücresinde, bahçede, kumsalda, Hébihens Adası'nda– Jean'ı çağırıyor, onunla konuşuyor, hayalini görüyor ve ona dayanmaya kalkıştığımda boşluğa düşüyorum. İkizlik görüşünün niteliğini anlamak, bu arada ikiz olmayanların yaşamının yoksulluğunu ölçmek için bu yoksun kalmadan başka bir yol yoktur.

Her insanın dış dünyayı bütünüyle algılamak için türdeşlerine gereksinimi vardır. Başkası ona uzaklaşmış şeylerin ölçeğini verir ve onu, her nesnenin onun bulunduğu yerden göremeyeceği bir yüzü bulunduğu ve ondan uzakta olan tanıklara göründüğü için var olduğu konusunda bilgilendirir. Hatta işi dış dünyanın varlığına kadar götürür; bu varlığın garantisi de türdeşlerimizin bize bunu doğrulamasıdır. Düşlerimin kendilerini gerçekmişler gibi gösterme savlarını çürüten şey, bunların tanık olarak benden başka kimselerinin olmamasıdır. Yalnız başına yaşayan bir kimsenin sahip olabileceği bir dünya görüşü yoksulluğu, dayanıksızlığı kesinlikle düşünülemez bir şeydir. Bu insan yaşamını yaşamayacak, onu düşleyecek, onun ele gelmeyen, iplik iplik olmuş, gittikçe küçülüp gözden kaybolan bir düşünü görecek.[1]

Jean'ın gidişi beni düşüncelerle, imgelerle, duygularla, heyecanlarla, kısacası genellikle "iç" dünya denilen şeyle ilgili olarak benzer bir duruma getiriyor. İkiz olmayanların "iç" dünyaları karşısındaki normal durumu şimdi bana korkunç zavallılığı içinde görünüyor: Ele gelmeyen, iplik olmuş, gittikçe küçülüp gözden kaybolan bir düş; işte, onların ruhlarının gösterdiği alışılmış görünüm böyledir. Oysa Jean'ın ruhu!

Bep, oynuyor musun? Bu büyülü formül, ikiz kardeşimin bana kaprislerimin yankısını geri gönderip bu arada onlara yoğunluk ve öz kazandırması için zorunlu değildi. Yalnızca iki kutuplu oluşumuz sayesinde, aramızda kurulu, heyecanlarla dokunmuş, imgelerle işlenmiş, sıcak ve bir şark halısı gibi renkli bir uzayda yaşıyorduk. *Açılıp yayılmış* bir ruh, evet, Jean'ın ruhu işte böyleydi, ikiz olmayanlarınki gibi büzülmüş değildi.

Bep, oynuyor musun? Bu buyurgan ve alışılmış formül, bizi şark halısının üstünde, birbirimizin aynı, ancak birbirimizden uzak, yalnızca uzayda işgal ettiğimiz yer dolayısıyla farklı durumda, bacaklarını açarak birbirine bakan, göz göze gelerek içe dalan; hızlı hızlı, tekdüze, öfkeli bir trampet sesi gösterinin başladığını haber verirken elleri birleşen iki akrobat gibi karşı karşıya yerleştiriyor ve birbirine benzeyen iki beden şiddetle bitişip o büyük ikiz oyununun beş figürünü teker teker oluşturuyordu.

Bu oyunun bir tek amacı vardı: İkiz olmayanlar dünyasının çekiminden kurtulmak; zaman içine düşüşümüzden bu yana içinde yüzdü-

1. Bu konuda bakınız: *Cuma ya da Pasifik Arafı*, roman. Çev.: Melis Ece, Ayrıntı Yayınları; 1997.

ğümüz diyalektik atmosferin kirlerinden arınmak; bizim ilk durumumuz olan sonsuz, kımıldamaz, bozulmaz kimliğe geri dönmek.

Bep, diyalektik oyunu oynadı. İkiz olmayanlar dünyasının yıpratıcı saldırısına uğrayıp kendisini kuşakların akıntısına bıraktı. Bizim gençliğimiz hak olarak sonsuz, bozulmaz, paslanmazdı, ne lekeden ne çizikten korkan bir parlaklıktaydı. Bep bu temel gerçeği kendisini koca, baba, büyükbaba olarak görmek isteyecek derecede unuttu...

Ama değişimini başaramadı. Diyalektik sürecin içine girip bu sürecin yalnızca ilk aşamasını, nişanı, balayını; dıştan evlenme gereğine yanıt veren göçebelik, başıboş dolaşma aşamasını yaşadı. Ama bu balayı yolculuğu eğer arıların oğul verme uçuşu gibi bir uçuşsa, o zaman dişi bir kez döllendi mi yere konar... Nişanlısını yitiren Jean, aile ocağındaki o evde oturma mutluluğunu, sadık olmanın tekdüze sevinçlerini, babalığın gürültülü hazlarını hiçbir zaman yaşamayacaktır. Nişanlısız kalmış bu nişanlı, yaşamı boyunca balayı yolculuğu yapmaya mahkûm edilmiştir. Küçük Jean, nerede olduğunu biliyorum! Seni bulmak isteseydim, gidip Sophie'nin dizinin dibinde aramazdım. Sophie ile sen balayı için Venedik'e gitme geleneğine uymaya pek akıllıca karar vermiştiniz. Bu senin düşüncendi, Sophie de bu düşüncenin bayağılığına karşı çıkmamıştı, çünkü onu doğuran o uysal konformizmin anlamını kavramıştı. Bu satırları yazdığım saatte sen Santa Lucia İstasyonu'nda trenden iniyorsun. Gerçek bir göçebe olarak, bagaj taşımıyorsun. Bu yüzden de seni Büyük Kanal'ın öteki ucuna götürecek motoscafo'nun sallanıp duran dibine ayaklarını ilk basacak olan sensin. Her birinin özel bir dubalı köprüsü ve güvenilmeyen atlar gibi gondolların bağlandığı, çeşitli renklere boyanmış sarmal eğrilerle süslü direkleri olan sarayların görkemli cephelerinin sırayla önünden geçişlerini izliyorsun; ama gözlerin durmadan, siyah bir süt gibi, kürekler ve pervanelerle çalkalanan ağır ve düzensiz dalgalara doğru iniyor.

XV
Venedik aynaları

Paul

Bu sabah Marco Polo Havalimanı'na indiğimde bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Vaporotto'nun içi kozmopolit bir kalabalıkla dopdolu kamarasında güvenlikte olmayı reddettim. Köprüde kaldım ve kırk beş dakika süren yolculuk sırasında, her birinin başında asık suratlı bir martı duran, kanal boyunca sıralanmış kazıkların geçişini seyrettim. Venedik'i tanımak için oraya gitmeye hiç gerek yoktur, çünkü bu kent her Avrupalının hayalindeki görünümüne öylesine uygundur ki... Olsa olsa oraya onu anımsamak, "*tanımak*" için gidilir. Lagünün balçığı içine çakılmış kazıkların oluşturduğu bu yol, anne ve babasının evini yeniden bulmak için Parmak Çocuk'un serptiği beyaz çakıltaşlarının oluşturduğu yoldur. Orta derecede kültürlü bir Batılı için Venedik kadar önceden sezilmiş, hakkında önyargıya varılmış başka bir kent yoktur.

Yaklaştıkça, her birimiz, kendi düşünün içine yerleşip neşeli bir heyecanla doğulan kente yaklaşıldığını haber veren bildik ayrıntıları selamlıyordu. Önce, havada kalabalık bir martı sürüsü göründü; hayvanlar geminin bacasının çevresinde bir tur atıp Nuh'un Gemisi'nin güvercini gibi yıldırım hızıyla geçip gittiler. Daha sonra bir gondol yağmurun perdesini yırttı –ilk gondolumuz–: on iki metre boyunda, bir buçuk metre genişliğinde, cilalanmış siyah tahtadan; bir hayvanın ensesine saplanmış bir şiş gibi ön köprüsünün üstüne saplanmış yapma çiçeklerden küçük bir demet, pruvasında altı dişi Venedik'in altı bölgesini simgeleyen çelik *ferro*. Sonunda yağmur kesildi. Bir güneş ışını, içinde ilerlediğimiz ıslak sisi bir kılıç darbesiyle yarar gibi yarıp Santa Maria Della Salute Kilisesi'nin çepeçevre heykellerle donanmış beyaz kubbesinin üstüne kondu. Gemi durdu ve işte ancak o sırada, geriye dönüp bakarak, San Marco Meydanı'nın pencereli çan kulesini, Piazzetta'nın iki sütununu, Dükalık Sarayı'nın kemerlerini "tanıdım".

Kalabalığın rıhtıma çıkmasını bekledim. İçimde beni çıkmaktan alıkoyan bir sıkıntı vardı, çünkü olacakları seziyordum. Venedik'i "tanımıştım". Şimdi yalnızca, bundan böyle yaşayacağım temponun ilk zamanı söz konusuydu. İkinci zamanında Venedik tarafından "tanınacaktım". Gemi merdiveninde birkaç kararsız adım attım. Uzun sürmedi. Kırmızı yelekli bir otel görevlisi bana doğru ilerleyip gülümseyerek valizime yapıştı.

– Yeniden geleceğinizi çok iyi biliyordum, Sinyor Surin. Venedik'e her zaman yeniden gelinir!

İçimi sıkıntı bastı: Adamın yüzü, beni ilk kez Sophie'nin yüzünde gördüğümde üzmüş olan o *yabancılaştırıcı ışıltı*'yla aydınlandı. Jean'ı tanıyordu. Beni kardeşim sanmıştı. İstesem de istemesem de, benim Jean ile benzerliğimi ortaya çıkarıyordu.

Bonvecchiati Oteli'nde savurgan bir çocuk gibi karşılandım ve beni eski odama, dingin ve aydınlık odama yerleştireceklerine söz verdiler.

– Odanız sizi sadakatle bekliyordu Sinyor Surin, diye şaka yaptı girişteki görevli.

47 numaralı oda gerçekten de aydınlıktı ve penceresi Calle Goldoni'nin üstünden damlara bakıyordu, bir dağ çatlağı gibi dardı, ama onu aydınlatan hâlâ o yabancılaştırıcı ışıltı değil mi? Geniş yatağa baktım. Gerçekten bir karı-kocaya uygun olmayacak kadar dardı, tam da ikizlere uygun bir genişlikteydi; pastadan yapılmış gibi, haddeden geçiril-

miş camdan, beyaz ve pembe renkli o avizeye, o dayanıksız yazı masasına baktım. Ne var ki dikkatimi çeken duvardaki bir Venedik planı oldu. Birbirinin içine –sağdaki soldakinin üstünde– oturmuş ve Büyük Kanal'ın mavi yılanıyla ayrılmış iki eli tanımıştım. Gar sağ işaretparmağının dip tarafında, Salute sol başparmağın ucunda, San Marco Meydanı sağ bileğin başlangıcında bulunuyordu. Venedik'te yapmaya geldiğim özel görev konusunda en ufak bir kuşkum olsaydı, şu gerçeği kabul etmek zorunda kalmış olacaktım: Bu kentin ikizlik anahtarı bana, buraya gelir gelmez, sanki bir kadife yastık üstünde getirilmişti.

*

Venedik'te Venedik'i ziyaret etmekten başka ne yapmalı? İkiz olmayanlara özgü sözcüklerle yorumlandığında, benim özel "keşif" görevim, burada turist olarak kalmaya dönüşüyor. Öyleyse turistler arasında turist olarak kalalım. Bir osteria'nın önünde oturup bir fincan kapuçinoyu yavaş yavaş içerek, bir rehberin çevresinde toplanmış ziyaretçi sürülerini izliyorum. Rehber, toplanma işareti olarak bir flamayı, açılmış bir şemsiyeyi, kocaman bir yapma çiçeği ya da bir tüy süpürgeyi sallıyor. Bu kalabalığın bir özgünlüğü var. Ne yazın Mont-Saint-Michel'in dar sokaklarında –karşılaştırma yapabileceğim tek yer– kıvrıla kıvrıla giden kalabalığa ne –düşünüyorum da– Gize piramitlerindeki ne de Niyagara çağlayanlarındaki ya da Angkor Tapınağı'ndaki kalabalığa benziyor. Venedik turizminin özelliğini bulmalı. Birinci nokta: Bu kalabalık Venedik'e saygısızlık etmiyor. Çünkü turizminin ilginç noktaları ne yazık ki çoğu zaman aslında yalnızlığa, içe dönüşe ya da duaya adanmış yerlerdir; bunlar görkemli ya da çöl gibi ıssız bir görünümle dikey bir dinsel çizginin kesişme noktasında bulunurlar. Kozmopolit ve uçarı kalabalık tam da kendisini çekmiş olan şeyi hemen hiçe indirger. Burada böyle bir şey yoktur. Venedik tatile çıkmış yabancıların neşeli, alacalı –üstelik zengin!– kalabalığını karşılayarak, sonsuz özelliğini gösterir. Bu turist akını on iki saatlik bir tempoyla işler; bu tempo otelcilere ve lokantacılara göre fazla hızlıdır; bunlar müşterilerin buralarda yiyip içmeden yana kendilerine hiçbir kâr bırakmadan sabah gelip akşam gitmelerinden yakınırlar, çünkü bu insanlar hafif yemeklerini beraberlerinde getirmenin bir yolunu bulurlar. Ama bu kalabalık, her zaman karnavallara, yolculuklara, karşılıklı ilişkilere adan-

mış olan bu önemli kentin güzelliğini bozmaz; Bazilika'nın, ata biner gibi üstüne binmek üzere dünyanın dört köşesinden koşup gelen elli kuşaktan çocuk tarafından sırtı adamakıllı aşındırılmış kırmızı mermerden o iki aslanın kanıtladığı gibi, çok eski bir görünümün ayrılmaz bir parçasıdır. Burada, kısacası, hacıların bin yıllık öpücükleriyle aşınmış Aziz Pietro'nun ayaklarının çocuksu ve şaklabanca bir versiyonu söz konusudur.

Turistler dar sokaklarda, kiliselerde ve müzelerde dolaşmaktan bıktıklarında bir kahvenin önünde oturup turistleri izler. Venedik'te bir turistin belli başlı uğraşlarından biri, binbir değişik uluslararası görünümü altında kendi kendini izlemesidir; burada, gelip geçenlerin milliyetini keşfetme oyunu oynanır. Bu da Venedik'in yalnızca göz alıcı değil, ayna gibi bir kent olduğunu kanıtlıyor. Venedik birçok bakımdan ayna gibidir, çünkü sularında kendisini yansıtır ve evlerinde temel olarak yalnızca kendi yansıları vardır. Tümüyle *teatral* niteliği yüzünden de ayna gibidir; bu niteliğiyle de Venedik ve Venedik'in imgesi hep aynı zamanda, birbirinden ayrılmaz biçimde sunulur. Gerçekte, burada ressamların cesaretini kıracak bir nokta vardır. Zaten aslında kendisi resim olan Venedik'in resmini nasıl yapmalı? Elbette Canaletto bu işe kalkıştı, ama o da İtalyan ressamları içinde ön planda gelmiyor, tam tersine! Buna karşılık, herhalde dünyada bu kadar çok fotoğraf filmi tüketen bir başka yer yoktur. Çünkü turist yaratıcı değildir, tüketici olarak doğmuş biridir. Resimler burada kendisine adım başında verildiğine göre, o bütün gücüyle bunların kopyasını çıkartır. Zaten her zaman kendi fotoğrafını çeker, Sospiri Köprüsü üstünde, San Stefano'nun basamaklarında, bir gondolun içinde... Venedik'e gelen turistin "hatıra fotoğrafları" kendi fotoğraflarıdır. Gelip de Rio di Palazzo'ya dayanan Calle Larga San Marco'ya girersiniz. Rio di Palazzo'nun üstünden de Sospiri Köprüsü geçer. Karşınıza çıkan köprü sizi doğrudan doğruya Eski Murono atölyesine götürür. Burası cam imparatorluğudur. Zemin katta akkor halindeki fırınların önünde cam işçileri uzun değneklerin ucunda koyu, sütümsü bir kitleyi döndürürler; dönme sona erer ermez sedeflenmiş kocaman bir damla yere doğru kendini salar. Değneğin içi oyuktur; bu, bir tür pipodur ve işçi bu piponun içine üfleyerek o damlayı şişirir, onu ampul, kabarcık, balon haline getirir. Bu görünüm insanın imgelemini altüst eder, çünkü onun somut mantığına aykırıdır. Bu fırınlar, bu hamur, bu pişirme, bu biçimlendirme işi; evet, insan ilk önce bir ekmek fırınını düşünür, ama aynı zamanda bu hamurun cam

olduğunu *bilir*; zaten bu hamurun çıkardığı dumanlarda ve hatta yoğunluğunda, kuşkulu, kesinlikle de yenecek gibi olmayan bir şey vardır. Öte yandan, dibin yarı ergime halindeki bir cam parçasıyla geriye itilmesi; boğaza bir kıskaçla biçim verilmesi, kenarların bir yastıkla pekiştirilmesi; girişik, burma, örgü ya da eğri şeklinde ince bir süsleme öğesinin eklenmesi gibi birbirini tutmaz işlemlerle aşama aşama küçük bir şişenin, büyük bir şişenin, ayaklı bir bardağın ortaya çıkmasına tanık olursunuz.

Zemin katta ateşle, değneklerle, kıskaçlarla işkence edilip küçük düşürülmüş olan cam, özüne ve egemenliğine ancak birinci katta kavuşur. Çünkü bu cam, soğuktur, serttir, kolay kırılır ve parlaktır. Temel özellikleri bunlardır. Yumuşak, kaygan ve pırıl pırıl duruma getirmek için onu korkunç işlemlerden geçirmek gerekir. Sonra sergi salonlarında tüm o buz gibi ve özentili haliyle çalım satar.

Önce, tümüyle avizelerin, fenerlerin, lambaların o derin ışıması içinde tavanı görürsünüz. Bu nesneler renk renktir –ebruli, donuk akik renginde, filigranlı, melekotu yeşili, safir mavisi, somon pembesi gibi– ancak tüm bu tonlar eşit olarak aynı sert ve yarı saydam karamelanın içinde tatlandırılmış, mayhoşlaştırılmış, biçimlendirilmiştir. Burada, başlarımızın üstüne şekerli dikenler, camdan organlar atan, çevrelerinde vernikli gibi parlak dokunaç demetleri, cam gibi parlak fırfırlar, sanki kırağılanmış dantelalar gezindiren billursu denizanalarının saçtığı koskocaman bir ışıltı vardır.

Ama bu büyük parçalar, prestijlerini ve gizlerini, daha çok, onların hızlarını azaltan, tüm çizgilerini kırıp yeniden oluşturan, boyutlarını çıldırtan, yüzeylerini bozan, onları sonsuz perspektiflerle çökerten aynaların bolluğuna borçludur. Aynaların çoğu hafifçe renklidir –gök yeşili, hafif mavimsi ya da sarımsı– ve dahası bir sıvının donmuş yüzeyini adamakıllı anımsatırlar. Bu aynalardan birinin kendisinden çok çerçevesi özellikle dikkatimi çekiyor. Çünkü çeşitli düzeylere yönlendirilmiş küçük aynalardan oluşan bu çerçeve, oransız bir büyüklükte ve çevrelediği oval aynayı önemsiz gibi gösteriyor. Çerçevedeki bu harelenmenin dibinde yitmiş ve kendisini bırakmayan bu bir sürü şaşırtıcı görüntüyle bunalmış olan ufak bir görüntünün önünde takılıp kalıyorum.

– Görüyorum ki, Bay Surin, hâlâ gitmemişsiniz ve o kadar nefret ettiğiniz bu aynaları kendinize alıştırıyorsunuz.

Ufak tefek, güler yüzlü, dazlak kafalı ve bıyıklı bir adam bu. Güç-

lü İtalyan aksanı, Fransızcayı nasıl şaşırtıcı bir kolaylıkla konuştuğunu ortaya koyuyor.

– Havalar yüzünden gidişimi geciktirdim gerçekten. Burada havalar pek güzel değil. Kim bilir başka yerlerde nasıldır, dedim ona ihtiyatla.

– Hangi ülkeyle ilgili olursa olsun, sizi bu konuda aydınlatabilirim, Bay Surin. Londra'da sis var, Berlin'de yağmur; Paris'te çiseliyor, Moskova'da kar yağıyor, Reykjavik'te gece oluyor. Öyleyse Venedik'ten ayrılmamakla iyi ediyorsunuz. Ama kalmak istiyorsanız, bu aynaya fazla bakmamanızı salık veririm size.

– Neden? Bu büyülü bir ayna mı?

– Bu belki salondaki aynaların en Venedikli olanıdır, Bay Surin. Hem düşünüyorum da bu yüzden, bana daha önce söylediğiniz gibi, bu ayna sizde bu tür eşya karşısında duyduğunuz nefreti uyandırmıyor.

– Peki, başkalarından daha Venedikli olan nesi var?

– Çerçevesi, Bay Surin. Ortasındaki aynayı neredeyse unutturan bu koskocaman, oransız çerçeve. Bakın, bakışınız, ortada, yüzünüzün görüntüsü üstüne konar konmaz, her biri bir başka görünümü yansıtan ikinci derecedeki aynalar tarafından sağa, sola, yukarıya, aşağıya çekilir. Bu bir eğlendirici, *kayan* aynadır; ortasına yaklaşan her şeyi çevresine doğru kovan merkezkaç bir aynadır. Kuşkusuz bu ayna ayrıca doğaüstü yollarla gizli gerçekleri açıklar, ama tüm Venedik aynalarında bu özellik vardır; en basitlerinde, en sadelerinde bile. Venedik aynaları hiçbir zaman dik değildir; kendilerine bakan bir insanın görüntüsünü yansıtmazlar. Bunlar eğik aynalardır, insanı başka yere bakmak zorunda bırakırlar. Elbette bunlarda içten pazarlıklılık, ispiyonculuk vardır, ama insanı kendisini üzüntü içinde ve boşuna seyre dalmanın tehlikelerinden kurtarırlar. Bir Venedik aynasıyla kurtulmuştur Narkissos. Kendi yansısına yapışık kalacak yerde, ayağa kalkıp kemerini sıkmış ve dünyayı dolaşmaya çıkmıştır.

Mit değiştiriliyordu: Narkissos, Odysseus; Gezgin, Yahudi; Marco Polo, Phileas Fogg... oluyordu.

– Yerleşik düzenden göçebeliğe geçiliyordu.

– Göçebeliğe ha! Çok doğru, Bay Surin. Ve bu değişme Venedik'in tüm büyüsüdür. Venedik insanı kendine çeker, ama hemen geri iter. Herkes Venedik'e gelir, ama kimse orada kalmaz. Meğer ki ölmek için gelinmiş olsun. Venedik ölünecek çok güzel bir yerdir. Venedik'in havası, burada seve seve verilmek istenen son nefesi emer, hem de nere-

deyse *oburca* diyeceğim. Cimarosa, Wagner, Diaghilev bu tuhaf çağrıya uydular. Bir Fransız ozanı, "Gitmek, biraz ölmektir" diye ne güzel söylemiş. Buna "Ölmek, çok gitmektir" diye eklemek gerek. Venedik'te bilinir bu...

Dışarıya çıkmıştık. Bana eşlik eden bu adam otelimi biliyormuş gibi görünüyordu, çünkü geçtiğimiz dar sokaklara bakarak anladığım kadarıyla ikimizi otele doğru götürmekteydi. Venedik'in derin niteliği konusunda gevezeliğini sürdürerek yürüyordu.

– Kentimizin değişmez bir dengesi yoktur, Bay Surin. Ya da daha doğrusu, vaktiyle değişmez bir dengesi varmış, ama bunu yitirmiş. Kendisini Akdeniz havzasının öteki ucuyla dengeleyen ikiz kenti bilmiyorsanız, Venedik'ten bir şey anlamazsınız. Çünkü Venedik başlangıçta yalnızca Konstantinopolis'in köprü başıydı; tinsel ve maddesel yaşamını, ikizi olan bu kente borçluydu. İtalya'nın geri kalan kentleri düşünüldüğünde, Siena'ya, Cenova'ya, özellikle de Roma'ya karşı, Bizanslı olduğunu söylüyor, Doğu İmparatorluğuyla yakınlığını ileri sürüyordu. Schiavoni Rıhtımı'na çıkıp da işlemeli bol giysiler giymiş, başlarında takkeler, başlıklar olan bu kalabalığı; kubbeleriyle, işlenmiş parmaklıklarıyla , mozaikleriyle bu sekizgen mimariyi keşfeden Batılı ziyaretçiler kendilerini Doğu'ya getirilmiş sanabilirlerdi. Sonra, Konstantinopolis barbar Türklerin saldırıları sonucu gömülüp yok oldu ve biliyor musunuz, Bay Surin, bu tarihsel tragedyada en korkunç olan şey nedir? Venedik'in tutumu. Ne kadar inanılmaz gibi görünse de Venedikliler 1453 felaketini çok inandırıcı bir büyük üzüntüyle karşılamadılar. Kuşkusuz daha zengin, daha saygın, daha sofu olan ikiz kardeşlerinin ölümünden sanki gizli bir hoşnutluk duydular; ama varlıklarını ona borçluydular. Venedik'in yazgısı hemen sonra onaylanmıştı, çünkü Bizans gibi bir karşı ağırlıktan yoksun kalınca, serüven, uçarılık, çıkarcılık eğilimlerini koyuverdi. Venedik ve gelişmiş refahı, zenginliği ve gücü ne olabilmişse olsun, bu ruhsuz beden kaçınılmaz bir yozlaşmaya adanmıştı. Sizin o kinci küçük Korsikalınız, 1797'de yüce Venedik'i Avusturya'ya teslim ederek ona son darbeyi indirdiğinde burası artık yalnızca bir kadavraydı. Ancak görenek onu canlı gibi gösteriyordu. İşte, Bay Surin, Venedik aynalarında okunabilen şeylerin tümü bunlar.

Altında otelin restoranının bulunduğu, kesilmiş dallardan oluşmuş geniş çardağın girişine gelmiştik. Yol arkadaşım bana kartvizitini uzattı.

– Hoşça kalın, Bay Surin. Benim naçiz bilgilerime gereksiniminiz

olursa, beni görmeye gelmekten çekinmeyin.

O çevik, hafif haliyle gözden kaybolduğunda kartının üstünde şunları okudum:

Guiseppe Colombo
Ingegnere
Stazione Meteorologica di Venezia*

*

Gecenin ortasında uykudan uyanma. İtalyanlar hiç uyumazlar. Dar sokaklar, geceleri gezip eğlenenlerin bağırışları ve şarkılarıyla artık çınlamaz olmuşken, ağaran günün ışığıyla solgunlaşmış gökyüzünde bir sürü kilisenin çanları çınlamaya başlar. Dün akşam, müşteriler için salona konulmuş bir kitabı odama çıkardım. Kitap Casanova'nın *Anıları*'nın bir bölümünü içeriyor: *Venedik Piombi hapishanelerinden kaçış öyküm*. İşte, tüm yaşamı bir sürü baştan çıkarma ve ayrılmayla dolu bir merkezkaç Venedikli daha. Ama yine de Casanova, Don Juan değil. Don Juan'ın bir kadın avcısı, hatta bir katil yanı vardır. Aşırı ilkeci olan bu İspanyol, kadınlardan ve tutsağı olduğu cinsel istekten nefret eder. Vazgeçemediği bu hafifmeşrep ve kirli varlıkları küçük görür; ne var ki bu varlıklar onu kirletir ve büyük günaha sokarlar. Don Juan onlardan kin dolu gülüşlerle ayrılır; bu sırada uşağı, efendisinin kurbanlarının adlarını düzenli olarak kaydettiği deftere bir ad daha ekler.

Oysa Casanova... O, kadınları içtenlikle, derinden sever; tüm kadınları. Kendisi de ancak birlikte olduğu kadını hazza boğmayı başarabilmişse hoşnut olur. Elbette ondan çok şey istememek gerekir. Sadık kalma, evlenme, aile kurma gibi konularda bir şeye yaramaz. Çok güzel bir insana doğru çekilir, soğurulur (ilk önce baştan çıkarılmış olan kendisi iken, ona neden baştan çıkarıcı demeli?), o insana doğru koşar; onu yumuşatmak, savunmasını azaltmak, tümüyle kendine bağlamak için ona karşı tüm hoşlukları gösterir, ona, o şaşkına döndürücü bir saatlik geçici köleliğinin karşılığını verir ve hemen, çabucak, sonsuza dek kaçar; ama gülümseyerek, gitgide uzaklaşan, gitgide daha çok melankolik öpücükler göndererek. Daha sonra da onun anısını yalnızca heyecanla, saygıyla, sevecenlikle kafasında canlandıracaktır...

* Mühendis, Venedik Meteoroloji İstasyonu. (ç.n.)

Ama bu Venedikli de o Sevillalı gibi yalnızlıktan, hatta hapisten kurtulamıyor, çünkü tüm varlığıyla bağlı olduğu ikiz olmayanların toplumu, giderilemez hafifliğine karşın, bu kadar özgürlüğü pek kaldıramıyor. 26 Temmuz 1755'te, gün doğarken, polis şefi Messe Grande, Casanova'nın evine gelip onu "halkın huzurunu bozmaktan" tutukluyor. Casanova "Piombi" hapishanelerinin yetkililerine teslim edildikten sonra burada karanlık bir hücreye atılıyor. Bu, yeni gelen hükümlülere geleneksel olarak uygulanan tek başına bırakılma sınamasıdır. Casanova'nın dış dünya ile ancak tek bir şey aracılığıyla ilişkisi vardır: Saatleri bir bir belirten çan kulesinin çanı. Uykuya dalıyor Casanova... "Gece yarısı çanı beni uyandırdı. Uykunun hiçliğini ya da boş hayallerini özlemle arattıran korkunç bir uyanma. Hiçbir acı duymadan üç saat geçirdiğime inanamıyordum. Kımıldamadan, oraya sermiş olduğumu belli belirsiz anımsadığım mendilimin üstüne yatmıştım... Bir elimi görmeden uzatıp da Tanrım, bir başka el, buz gibi soğuk bir başka el bulmak ne sürprizdi benim için! Dehşet beni başımdan ayaklarıma kadar titretti ve saçlarım diken diken oldu. Tüm yaşamım boyunca böyle bir korkuya kapıldığımı görmediğim gibi böyle bir korkuya kapılabileceğimi de hayal etmedim. Kımıldamadan ve kesinlikle hiçbir şey düşünmeden iki ya da üç dakika geçirdim. Yavaş yavaş kendime gelip, kendi kendime bir iyilikte bulunarak, dokunduğumu sandığım elin bir hayal olduğunu varsaydım. Bu kesin varsayım içinde kolumu yeniden aynı yere uzattım, aynı eli yeniden buldum ve dehşetten donup kalarak, yürek parçalayıcı bir çığlık da atıp onu sıktım, sonra kolumu çekerek bıraktım. Titriyordum, ama aklımı başıma topladım ve uyuduğum sırada yanıma bir ceset bırakılmış olduğuna karar verdim, çünkü döşemenin üstüne yattığımda böyle bir şey yoktu, bundan emindim. Önce bu cesedin bir masuma ait olduğunu düşündüm; ama daha sonra, uyandığımda beni de bekleyen sonun bir örneğini bulayım diye, bu, boğulduktan sonra böylece bırakılmış arkadaşım olabilir diye düşündüm. Bu düşünce beni kudurtuyor; kolumu üçüncü kez o ele uzatıp onu yakalıyor ve aynı anda cesedi kendime çekmek için ayağa kalkmak ve bu olayın tüm canavarlığından emin olmak istiyorum; ama sol dirseğime dayanmak istediğim için, sıkmakta olduğum aynı el canlanıyor ve geriye çekiliyor; o an büyük bir şaşkınlık içinde, sağ elimle sol elimi tutmuş olduğumu anladım; donmuş, uyuşmuş olan sol elim, zavallı bedenimin üstünde yattığı o yumuşak, esnek ve rahat yatak yüzünden hareket edemez, hissedemez olmuştu, soğumuştu.

Bu serüven komik olmasına karşın beni güldürmedi. Tersine, bende en kötümser düşüncelere yol açtı. Eğer gerçek olmayan gerçek gibi görünüyorsa, gerçekliklerin düş gibi görünmelerinin gerektiği, insanın aklının yetilerinden yarısını yitirdiği bir yerde olduğumu fark ettim."

Bu çapkın, bu koca ve baba düşmanı, bu aile diyalektiğini, bu halkın huzurunu bozucu adam tek başına bırakılma sınamasından işte böyle geçiriliyor. Peki ama ne oluyor? Karanlığın ve uyuşmanın etkisi altında, sağ eli sol elini, ölmüş olan en iyi arkadaşının eli sanıyor. Burada, ikizliğe, özellikle de birbirinden ayrılmış ikizlere az çok bir anıştırma var; bu kaşarlanmış ikiz olmayan adam –bu monden, bu dolapçı, bu gününü gün eden adam– hapishane gecesinin etkisiyle bir ikizlik düşü kuruyor ve kendi eliyle ölmüş bir arkadaşına ulaşıyor, oysa bir ikiz kardeş normal olarak her iki elin yarı yolunda bulunurdu.

Bu özellik Venedik'in gizine bir şeyler katıyor, ama acaba bu gizi aydınlatmaya ya da yoğunlaştırmaya da yardım mı ediyor diye merak ediyorum. Casanova'nın bu el sanrısını birbirine geçmiş, ancak kent planında gördüğümüz Büyük Kanal'la ayrılmış o iki el şekliyle nasıl karşılaştırmayız? Başka temalar bu iki temayla üst üste geliyor. Yitmiş bu ikiz kent, Venedik'i tek başına, sakat, ama özgürlükten sarhoş durumda bırakarak 1453'te yok olmuş bu Bizans. Üstlerinde bakışların sekip başka birine dolaylı olarak ve sanki yanlamasına ulaştığı bu eğik aynalar... Bu denizciler ve tacirler kentinin merkezkaç kuvveti... Burada bulanık, oynak, ayak direyici olduğu kadar da anlaşılmaz bir imge olan bozulmuş bir ikizliğin düşüne durmadan rastlanır.

Venedik, çoğu kez şifreli bir kent gibi görünür. Bize her zaman biraz anlayış pahasına pek yakında bir yanıt vereceğini vaat eder, ama sözünü hiç tutmaz.

*

Bu sabah gün doğmadan kalkıp San Marco Meydanı'na giderek orada oyalanıyorum. Meydan, kıstakların döşemeleri üstünde yarımadalar ve adalar oluşturan geniş su birikintileriyle leke leke olmuş. Bu yarımadaların, adaların üstüne de uykuda kabarmış tüyleriyle güvercinler yığılmış. Meydandaki üç kahvenin –sağda Florian, solda Quadri ve Lavena– sandalyeleri ve açılır kapanır masaları yoğun ve düzenli bir biçimde birbirine sıkışmış, güneşi ve her zaman onunla birlikte gelen müşterileri bekliyorlar. Sessizliği ve her türlü motorlu araç geçişine

kapatılmış olmasıyla bir köyü; bir ağaçtan, bir ottan, bir kaynak suyundan bile yoksun, yalnızca anıtsal bir kenti andıran tuhaf ve melez bir görünüm.

Pencereli çan kulesinin çevresini dolaştım, Piazzetta'nın ortasından geçtim ve San Marco Rıhtımı'nın porfir basamaklarına yaklaştım; kaygılı suların içine gömülmüş püsküllü yeşil suyosunlarıyla kaplı altı basamak. Kabarma ve çekilme, orta derecede bir şiddetle, bunlardan üçünün üstünü örtüyor ve açıyor –toplam yetmiş santimetrelik bir düzey farkı söz konusu–, ama bu mevsimde çok büyük farklardan korkulabilir.

Schiavori Rıhtımı boyunca, rii'lerin* ağızlarının üstündeki merdivenli küçük köprülerden geçerek uzun süre yürüdüm. Merkezden uzaklaştıkça, iskele babalarına bağlanmış teknelerin hacmi ve kabalığı artıyor. O narin gondolların yerini motoscafo'lar, vaporetto'lar alıyor; sonra yatlar, küçük gemiler, en sonunda da dik ve paslı yanlarıyla rıhtımların üstüne doğru sarkan yük gemileri görülüyor. Nihayet bir açık kahve bulup bir iskelenin karşısında, önüne oturuyorum. Hava çok güzel, ama yine de tehdit edici. Doğan güneş önce ağır, dağınık bulutları kızıla boyuyor, sonra kızıllığını tüm rıhtımın üstüne ve Büyük Kanal'ın ortasına yayıyor. Dubalı köprülerle, direklerle, halatlarla, iskele babalarıyla, gemi merdivenleriyle dopdolu, serpintilerden pırıl pırıl olmuş bu ıssız dalgakıran; yanları küçük dalgaların hafif vuruşlarıyla yankılanan bu boş tekneler –rüzgâr olmamasına karşın, bir yatın ansızın coşan kandilisası yelken direğine doğru çılgınca sallanmaya başlıyor–; uzakta kubbelerin, kulelerin, sarayların cephelerinin karışıklığı içinde yiten kırmızı ışık izleri... Neredeyim ben? İnsanların dünyasından gelmiş bu sandallardan biri beni biraz önce tüm saatlerin durduğu bu ölüler kentine bırakmadı mı? Peki, ne diyordu Colombo? Diyordu ki: Venedik, ancak ölmek üzere gelip de kalınan ve havanın son nefesleri oburca içine çektiği bir kenttir. Peki ben gerçekten yaşıyor muyum? İkiz kardeşinden ayrı düşmüş bir ikiz hakkında tam olarak ne bilinir ki, hele kaybolmuş o kardeşin sonu hâlâ bir giz ise? Ben kesinlikle evde oturmasını seven biriyim. Hareketsiz denge ikizlik hücresinin doğal durumudur. Beni yollara düşüren, Jean'ın gidişi. Onu bulmalıyım. O gittiğinden bu yana –onun gidişi *sayesinde* demek gerek– yaptığım harika keşfi ona anlatmak için, Sophie'nin hatası yüzünden onu sürekli bir göçebeliğe mahkûm eden o çılgınca hareketi durdurmak

* Küçük kanallar. (ç.n.)

için. Sonsuz gençliğimizin bir an için kopan, ancak yeniden bağlanan, hatta kopmakla zenginleşen o yuvarlak ipini onunla birlikte yeniden tutmak için. *Yabancılaştırıcı ışıltı* sayesinde, onun buraya gelmiş olduğunun tartışılmaz kanıtına sahibim. Duyduğum her şey bana onun gittiğini düşündürüyor; çünkü önce, onu tanımış olanlar benim, gitmekten vazgeçmiş olmadıkça, *geri geldiğimi* sanıyorlar; çünkü özellikle de Venedik –onun portresinin ta kendisi olan bu kent–, bir taş duvar kendisine çarpan bir topu nasıl sertlikle geri gönderirse, tıpkı bunun gibi, onu ancak kovabildi, hamlesini geri çevirebildi.

Ama ya ben? Benim burada yerim neresi? Eğer Jean –hem de Venedik'ten başlayıp –dünyayı dolaşarak içinden gelen eğilime uyuyorsa, ben bu kadırgaya ne yapmaya geldim? (Gerçekten de harika bir kadırga; kadifelerle, altınlarla aşırı yüklü, Bucentaure şeklinde!)

Şişman bir adam gelip hantalca soluma oturuyor. Yalancı mermerden tek ayaklı yuvarlak masanın üstüne bir sürü yazar-turist gereci koyuyor: Kartpostallar, zarflar, kurşunkalem takımı, özellikle de herhalde adres defteri olan yıpranmış bir defter. Homurdanıyor ve kartpostallarını hanl hanl karartırken burnundan soluyor. Garson gelmedi diye, bir sinek gelip ısrarla burnuna kondu diye, bir güvercin dilenci gibi bir şeyler istemek için yaklaştı diye sövüp sayıyor. Öyle ki, ailesine, dostlarına yalnızca *küfürlü kartpostallar* yazdığından ve bunları birazdan öç yüklü sırıtmalarla göndereceğinden kuşkum kalmıyor. Ben de pekâlâ sırıtabilirim, ne var ki ben ne Venedik'ten ne de başka bir yerden hiç kimseye hiçbir zaman kartpostal göndermeyeceğim. Méline'e de mi? Onu buradan, anlaşılmaz işaretlerle dolu, alacalı bulacalı renkleriyle düşünülemez bir ülkeyi anımsatan bu dikdörgen kartonu koklarken görüyorum. Méline tanımadığı bir şeyi yalnızca küçümseme ve nefretle karşılar. Oysa benim başka kimsem yok ki! Yalnızca Jean'ım var, ama onu da kısa bir süre önce kaybettim. Hatta, içgüdüsel olarak, ikiz olmayan birinin beni her türlü karşılamasını, bana her türlü yaklaşmasını kabul etmemem o *yabancılaştırıcı ışıltı*'nın yol açtığı güç durumlardan biri. Pekâlâ görüyorum ki Jean her gittiği yerde, Sophie özgürlüğe kavuşturma görevini yerine getirmediği için, yalnızca ikizlik hücresinden kaçmak amacıyla kendini harcıyor, rastgelenin boynuna sarılıyor. Ben de ister istemez, Jean'ın durmadan avuç avuç tohumlarını ektiği, ama, benim görevim onun çılgınlığının tam tersi olduğu için elbette yumurtanın içinde öldürülmesi gerekli bu dostluğu –bu inceliği– kabul ediyorum.

Yalnızlık. Açıkça yalnızlığa mahkûm kimi bekârlar gittikleri her yerde hareketli, değişken; ama canlı, sürekli olarak da yeni katılanlarla –meğer ki bunlar daha önceki gruplara kolayca katılsınlar– beslenip tazelenen küçük topluluklar meydana getirme yeteneğine sahiptir. Çift yaşamaya adanmış olup her türlü yalnızlık tehdidini açıkça göğüsleyebilen erkekler, birlikte oldukları kadından yoksun kaldıklarında, çaresiz bir yalnızlık duygusuna kapılırlar. Jean'ın bu kategoriden birinci kategoriye geçmeye çalıştığı açık, ama benim yalnızca bir küçülme olarak görebildiğim bu değişimi gerçekleştirmem asla düşünülemez.

Rıhtım gitgide canlanıyor. İskele boyunca vaporetto'ların biri gidiyor, biri geliyor ve bir sürü halktan insan hızlı hızlı yürüyerek bu teknelerden çıkıyor. Bunlar Mestre'de halkın oturduğu mahallelerin insanları; Venedik'te gündüzleri çalışmak üzere geliyorlar. Halktan, ufak tefek insanlar. Gerçekten de boyları bana ortanın altında gibi görünüyor. Acaba bunun nedeni yalnızca kuşkusuz düşük olan toplumsal durumlarına bağlı bir yanılsama mı? Bundan emin değilim. Bir insanda zenginliğin, gücün, toplumsal saygınlığın olağanüstü bir boyla, bir ağırlıkla, bir cüsseyle dile geldiğini kabul etmeye tümden hazırım. Ve hemen kendime bakıp yüz altmış santimetrelik boyumu, elli beş kiloluk ağırlığımı düşünerek bu insanlar içinde bile solda sıfırlar kategorisine girdiğimi kabul ediyorum. Bakın işte, yalnızca iki ay önce, Jean'ın ihanetinden önce aklıma gelmeyecek olan bir düşünce bu. Çünkü benim gibi Jean'ın da, her ikimizin de biraz çelimsiz olduğu doğruysa, bu, ayrılmamız yüzünden böyle belirgin görünmektedir. Elbette ikimiz de zayıfız, sıskayız, ama birlikte korkunç bir dev gibiyiz. İşte ben bu dev gibi insanı arıyor ve ağlıyorum. Ama usanmadan bu konuya tekrar tekrar dönmek neye yarar?

Anakara Venedik'e gemilerle bu halktan insanları gönderiyor. Deniz bizi ılık ve ıslak esintilerle sarıyor. Bu, kuzeydoğudan gelen, Yunan rüzgârı "bora" dır. Venedik tümüyle kara ile denizin durmadan çekiştiği, anlaşmazlık konusu bir kenttir. Rii'lerde akan ve düzeyi sürekli değişen su, tuzluluk oranı günde birçok kez çoğalıp azalan bir salamuradır. Meteorolojik olayların dikkatimi gitgide daha çok çektiklerini fark ediyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse, biz Çınlayan Taşlar'da rüzgârlarla, bulutlarla, yağmurlarla her zaman iç içe yaşadık. Hem de elbette gün ve gecenin birbirini izlemesinden ve kötü havaların kaprislerinden bağımsız, şaşmaz bir ritmi olan gelgitlerle. Ama gelgitlerin bu bağımsızlığı bana, açıkça Jean'ın gidişinden pek az sonra

göründü ve "dingin fırtına"nın keşfinin ikizinden ayrılma durumunda bir ikizlik görüşünün meyvesi gibi göründüğünü de not ettim. Burada Giuseppe Colombo ile tanışma tam zamanında gerçekleşti. (Zaten onu bana gönderen ya da daha doğrusu beni Venedik'e çekerek ona gönderen Jean değil mi? Bu sorunun yanıtı oldukça karışık. Sonuçta, acaba o kaçak kardeşin izlediği yolu izleyerek –kaçışına ve kaçışının ayrıntısına, özellikle bu kaçısı boyunca sıralanan karşılaşmalara uyarak– ikizinden ayrı düşmüş bir ikize özgü kendi özel alınyazımı, tümüyle zıt, ama onunkini tamamlayan bir alınyazısını yaşamıyor muyum diye kendi kendime soracak noktaya geliyorum. Hangi alınyazısı? Bu soruyu ancak yolculuğumun devamı, devamı ve sonu yanıtlayacak.) Çünkü dün Colombo'nun önerisini kabul ettim. Bana haber vermek için telefon etmesinden sonra, motoscafo ile Lagün'ün bir adacığına, Isolotto Bartelomeo'ya gittim. Burada yalnızca küçük bir ev bulunuyor, Venedik Meteoroloji İstasyonu'na ait küçük bir ev.

İstasyon göründüğünde ortaya çıkan ve ziyaretin doğruladığı bir duygu: *Evrensel* bir yerdeyiz. Burada hiçbir şey Venedik'i, Lagün'ü anımsatmıyor, hatta ne İtalya'yı ne de Avrupa'yı anımsatıyor. Bu küçük ev, bu direkler, çarmıklarla dik tutulan bu direkler, bu aygıtlar, hem bilimsel hem de lirik olan bu dekor: gökyüzüyle ve meteorlarla doğrudan ilişkide olan gösterişsiz, yapmacıksız ama becerikli bu küçük dünya California'da, Cape'de, Bering Boğazı'nda hiç değişmeyecektir. En azından burada her şeyin dile getirdiği bu; çünkü benim bu alanda hiçbir deneyimimin olmaması doğal.

Rahat ve güzel konuşan, nazik bir adam olan Colombo bana istasyonu dolaştırdı.

İstasyon her biri iki kişiden oluşan üç ekiple sürekli çalışıyor. Ekip sekiz saatte bir, 8'de, 16'da ve 24'te değişiyor. Yaptıkları başlıca iş, morsla –elle kumanda edilen ya da kâğıt şerit üzerine kaydedilen morsla– rüzgârın hızı ve yönü, hava sıcaklığı, hava basıncı, bulutların yüksekliği ve özelliği, gelgitin genişliği konularında bir haber bülteni düzenleyip dağıtmak. Gündüzleri, bulutların tavanının yüksekliği helyum gazıyla şişirilen bir küçük kırmızı balon gönderilerek ölçülüyor; Colombo da bana bir uygulama gösteriyor. Balonun yükselme hızı bilindiğine göre, bulutların içinde kaybolması için gerekli zaman da kronometreyle ölçülüyor. Geceleri, ölçüm bir ışık demeti yayılarak yapılıyor; bu demet bulutların üstünde yansıyarak bir projektörden elli metre kadar uzaklıktaki bir ölçek üstüne geri geliyor. Yansıma açısı

otomatik olarak ölçülmekte. Ama beni en çok hoşnut eden, anemometre. Dışarıda, dört kırmızı kepçeden oluşan küçük bir yel değirmeni bulaşıcı, çocuksu ve yorulmaz bir neşeyle fır dönüyor. Rüzgârın yönünü ve hızını gösteren ışıklı bir tabloya gizemli bir biçimde bağlanmış. Sekiz kollu gül (K., G., D., B., K-D., G-D., G-B., K-B.), burada sekiz ışıklı gösterge şeklinde görülüyor, bunlardan biri her zaman yanıyor. Tablonun ortasında bir başka kırmızı ışıklı gösterge rüzgârın hızına ritim veriyor, bu sırada alttaki bir başka ışıklı gösterge de –bu kez yeşil, sürekli ritimli ve çok daha yavaş– standart ölçüt görevi yapıyor. Colombo bana saniyede mil olarak rüzgârın hızını bulmak için iki yeşil renkli yanıp sönme arasında meydana gelen kırmızı renkli yanıp sönmelerin adedinin sayılıp, bulunan rakamın ikiyle çarpıldığını anlatıyor. Sonra ozanca bir tavırla bana ufukta yedi noktayı göstererek bölgenin buralardan gelen belli başlı rüzgârlarının adlarını sıralıyor: La sizza, lo scirocco, il libeccio, il maestrale, la bora, il grecale ve il ponensino.

Dışarıda ilgimi çeken, içinde termometreler, hidrometre ve yağmurölçerin bulunduğu dolaptan çok, dişleri gökyüzüne doğru dikili ve kolu bir disk üzerindeki iğneyi sürükleyerek ana yönleri göstermek üzere dönebilen bir tür kocaman tırmık. Bu, bulutların devinimlerinin yönünü ve dönme hızını belirlemeye yarayan *bulutölçer*'dir ve gerçek bir bulut tırmığıdır; gökyüzünü kazır ve orada otlayan o gri renkli, yumuşak canavarların karnını tırpanlar.

İçi kırılgan ve tuhaf aletlerle tıka basa dolu; kırmızı balonlar, pervaneler, döner huniler, rüzgârın yönünü gösteren balonlar ve nihayet, bir yuvarlak tahta üstüne sokulmuş kocaman bir tırmık gibi çocuk oyuncaklarına benzeyen eşyalarla da dolup taşan, küçük bir ada üstüne dengeli olarak oturtulmuş bu küçücük evden garip bir mutluluk yayılıyor; bu mutluluğun gizini arıyorum. Burada, olguların bitmez tükenmez alaylara, şakalara konu olan hava tahminlerini yalanlamalarına bağlı, ama aynı zamanda çok daha uzağa giden tartışılmaz bir tuhaflık var. El kadar büyük bir adaya yayılmış bu çocuk oyuncakları; demek ki, insan dehasının, insanların yaşamının ve ölümden sonraki yaşamının yine de geniş ölçüde bağlı olduğu korkunç atmosfer hareketlerinin karşısına çıkabildiği şeylerin tümü ha? Tüm bunlar; belki de insanoğlunun meteorlar karşısındaki güçsüzlüğü düşünülecek olursa, çok bile. Makinelerin korkunç gücü, kimyanın yaratıcı ve yıkıcı gücü, cerrahlıktaki görülmemiş yüreklilik, kısacası, bu sanayi ve bilim ce-

hennemi, dünyanın yüzeyini pekâlâ altüst edip insanların yüreğini karanlıklara boğabilir; sulardan ve gökyüzünün ışıklarından vazgeçip bunları bir avuç zırzopa ve onların beş para etmez alet edevatına bırakıyor. Kuşkusuz mutluluk verici bir şaşkınlık duygusuna yol açan şey, bu karşıtlıktır. Tüm dünyaya yayılmış, ancak basitliklerinde kardeş olan, gece gündüz aynı dili kullanarak söyleşen bu akıl ve gereç fukarasının alanı hele de yağmur, rüzgârlar ve güneş olursa; işte size iç açıcı, keyifli bir paradoks.

Ama Colombo, beni motorlu sandalımın beklediği biniş dalgakıranına kadar geçirirken, dikkatimi bir direğe, çamurlu dibe çakılı ve bizim tarafta açılmış yarım silindir şeklinde bir çimento blokla dalgalardan ve anaforlardan korunan basit bir direğe çekti. Metre ve desimetre olarak derecelenmiş bu direk gelgitlerin genliğini ölçmeye yarıyor. Colombo bana Venedik'in varlığının bile büyük gelgit hareketleri ile rüzgârların belli sürelerde yinelenen azmaları arasında neredeyse her zaman görülen bir uyumsuzluğa bağlı kaldığını açıkladı. Kısacası, "dingin fırtına" ile meteorolojik fırtına arasındaki uyumsuzluk söz konusu. Eğer bir gün bu iki değişke aynı zamana rastlasaydı, Venedik –San Marco Meydanı ortalama deniz düzeyinin ancak yetmiş santimetre üstündedir– Ys kenti gibi sular tarafından yutulurdu.

Bu ziyaret sayesinde, el değmemiş, henüz adı konulmamış olan ve ayrılmış ikizlere özgü sezginin ayrıcalıklı alanı gibi görünen bir alanda bir adım daha attım.

Dingin fırtına. Yan yana gelişleri birkaç hafta önce Çınlayan Taşlar'da beni şaşkına döndürmüş olan bu iki sözcük üst üste ve karşıt iki gökyüzünün, iki gökyüzü düzeyinin varlığını çok güzel dile getiriyor. Colombo bana dünyanın çevresinin sanki tek merkezli üç bilezikle sarılmış gibi üç yuvarlak katmanla sarılmış olduğunu anımsattı. *Troposfer* –ya da karışıklıklar yuvarı– 12000 metreye kadar yükselir. Karşılaştığımız tüm bozuk havalar bu yuvarın ilk 4000 metresinde yer alır. Burası rüzgârların bir oraya bir buraya gidip geldikleri, kasırgaların patlak verdiği, tüy gibi hafif fil sürülerinin ağır ağır ve art arda geçtikleri, hava ağlarının düğümlenip açıldıkları, içlerinden bora ve kısa süreli güneşli hava çıkan geniş ve ince kombinezonların kurulduğu karmakarışık bir yerdir.

Daha yukarıda –4000 ile 12000 metre arasında– özellikle alizelere ve karşı-alizelere ayrılmış uçsuz bucaksız ve pırıl pırıl bir pist uzanır.

Daha da yukarıda –12000 metrenin üstünde– salt boşluk, büyük

stratosfer dinginliği vardır.

En sonunda, 140000 metrenin ötesinde, helyum, hidrojen ve ozondan oluşan ve içinde tüm dünyanın radyo vericilerinin binlerce ses ve müziğinin şaşırtıcı ve çok tatlı bir cıvıltı halinde yansıdığı, görünmeyen, elle tutulamayan gök kubbesi olması nedeniyle aynı zamanda *logosfer* adı verilen iyonosferin gerçekdışı alanının içine girilir.

Karışıklıkların alanı, yağmurlu ve rüzgârlı kaos, etkileşimlerin ve kötü havaların önceden kestirilemez kargaşası troposfer katmanı, devirleri bir güneş saati gibi ayarlanmış, sonsuz yıldızlar yuvarı, değişmez yıldızlar dünyası olan dingin bir gökyüzünün egemenliği altında. Oysa bu gökyüzünden kesin, pek güzel öngörülmüş, anlatılmış, hazırlanmış buyruklar çıkıp, çelik oklar gibi troposfer katmanının ortasından geçiyor ve karalara, denizlere kendilerini zorla kabul ettiriyorlar. Gelgitler bu *yıldızsal otorite*nin yol açtığı en gözle görülür sonuçlar; çünkü gelgitlerin oluşumu büyük yıldızlara, Ay'ın ve Güneş'in katılmış ya da engellenmiş varlığına bağlı. "Dingin fırtına" bu büyük yıldızların, dalgaların gürültülü, kaynaşan küçük halkı üstündeki yüce gücünü belirtiyor. Çelişmeli, karışık, önceden kestirilemez olan troposfer katmanının buyruklarının tersine, yıldızlar uçsuz bucaksız denizi bir duvar saatinin sarkacı gibi salınmaya zorlar.

Bu iki yuvarın karşıtlığının benzerliğiyle, çamur kanı ve tohumu karıştırarak döl verebilen çılgınca aşklarına kendini kaptırmış o gürültücü ikiz olmayanlar kalabalığının ve arı, döl vermeyen ikizler çiftinin benzerliğinin farkına vararak düştüğüm sürekli saplantıya boyun eğmeyi düşünmüyorum. Benzerlik kendini kabul ettiriyor, evet. Benimle aynı yönde gidiyor. Çünkü eğer yıldızlar dingin ve matematiksel düzenlerine –"dingin fırtına"– karaları ve denizleri boyun eğdiriyorlarsa bu, ikizlik hücresinin kendi insanlarını –geri kalan insanları değil– kendi özel düzenine boyun eğdirmesi pek haklı olarak gerekir demek değil midir?

Jean'ı bulmalı. Onu Bep'e geri getirmeli. Ama bu niyeti dile getirirken, bir başka niyetin, son derece daha geniş ve tutkulu bir niyetin, onun arkasında bir gölge gibi belirdiğini görüyorum: Troposfere el koymak, meteorolojiye egemen olmak, yağmurları ve güzel havaları yönetmek. Hepsi bu! Jean hava akıntılarına kapılarak kaçtı. Elbette onu eve geri getiremem. Ama çabam, kısacası mütevazı olan bu amacı aşacağına göre, ben de tıpkı onun gibi bulutların ve rüzgârların çobanı olabilirim.

*

Başlangıçta üç orkestra birlikte mi çalıyordu? Bundan pek emin değilim. Florian, Quadri ve Lavena kahvelerinde orkestraların aynı zamanda Vivaldi çalmaları, özellikle de *Mevsimler*'i çalmaları bayağı şaşılacak bir şey. Ayrıca, San Marco Meydanı'nda yalnızca üç parçaya ayrılmış bir tek topluluk oluşturacak kadar aralarında uyuşmalarını onlardan istememek gerekir. Şimdi Quadri'deki orkestra Kış'ın sonunu çalıyor; o kahvenin önünde oturduğum için özellikle duyuyorum. Oysa bu kötümser ama değerli müziğin piyanissimolarına ve durgularına kulak vererek Lavena'da Sonbahar'ın çalınmaya başlandığını keşfedebiliyorum. Meydanın öteki tarafında bulunan Florian'a gelince, buradaki müziği duymak için benim orkestramın susması gerekiyor, ama tahminime göre tam da Yaz'ın ortasında oradaki orkestra. Bu küçük orkestraların repertuvarları dört ya da beş parçayı geçmediği için, Florian'daki orkestranın Kış'ı bitirip çok kısa bir aradan sonra İlkbahar'a yeniden başladığını duymak beni şaşırtmıyor. Zaten, gerçekte de bu böyle değil midir? Mevsimlerin art arda gelmesi hiçbir zaman ne kesilir ne biter. En ünlü Venedikli bestecinin en ünlü yapıtının dört mevsimi ünlü kılmasını ilginç buluyorum. Çünkü kuşkusuz, dünyada mevsimlerin Venedik'te olduğundan daha az belirgin olduğu pek az yer vardır. Burada iklim hiçbir zaman ne kavurucu ne dondurucudur, ama özellikle bitkilerin ve hayvanların yokluğu bizi doğa ile her türlü buluşma noktasından yoksun bırakıyor. Burada ne çuhaçiçekleri ne guguk kuşları, ne olmuş buğdaylar ne de kuru yapraklar vardır. Ama Vivaldi acaba, tam da, Venedik'te gerçek mevsimlerin bulunmayışının yerini doldurmak için, bir vazoya yapma çiçekler koyar gibi, bir tiyatro dekorunun arka perdesi üstüne yalandan iki yanı ağaçlarla kaplı soylu ve derin, perspektifli bir yol görünümü yapar gibi, kentine müzikli mevsimler mi verdi?

– Sana Venedik'te yeniden rastladığıma sevindim, ama çok kötü haberlerim var.

Yabancılaştırıcı bir göz atmadan sonra –şoklar beni gitgide daha az şaşırtıyor, ama alıştığımı söyleyemem– bir genç kadın (gerçekten genç mi? Doğrusunu söylemek gerekirse, yaşını belli etmiyor) izin falan istemeden gelip masama oturdu. Süse meraklı olmadığı açıkça görülüyorsa da oldukça güzel; belki de her türlü özentiyi küçümser gibi görünmesi yalnızca bir aldatmaca, özentinin dik âlâsı; çünkü pek az düz

yeri olan ve bu yerlerle birlikte düzgün, dengeli köşeler oluşturan bu tertemiz, neredeyse kışkırtıcı derecede yalın yüze daha iyi uyan bir biçem düşünemiyorum. Kadife gibi yumuşak bakışlı gözler ve dolgun ağız, fazla düzgün bu yüzün ve bu siyah saçların düzenli tuvaletinin sertliğini yumuşatıyor.

– Deborah ölmek üzere, hatta hâlâ yaşadığından emin değilim. Ralph'a gelince, o da birlikte geçen yaşamlarının elli yılı boyunca karısının onu kucağında taşıdığının bilincine varıyor şimdi.

Çantasından bir sigara paketi ve bir çakmak çıkararak bir tür şiddetle çabucak konuşmaya, bir sigara da yakıp sessizce içmeye başladı; bu sırada Florian kahvesinden gelen ilkbahar notalarının titreşmeleri arasından, Lavena'dan gelen kış notalarının gürlemelerini duyuyorum.

– Senin orada onlarla birlikte olduğunu sanıyordum. Oraya gitmiş olman gerekirdi. Onların yanına gitmeliydin. Fazlalık etmezdin sanırım.

Düşünen ve ivedi bir karar almaya hazırlanan biri gibi başımı sallıyorum. En çok ilgimi çeken şey, kadının bana sen diye seslenmesi. Bu beni şaşırtıyor, allak bullak ediyor. Bu, elbette günün birinde pekâlâ olacaktı, çünkü Jean artık yanımda değil. Ama yine de bu şok sert. *Çünkü bana ilk kez sen diye sesleniliyor.* Tüm çocukluğu süresince Jean-Paul yalnızca "*siz*"i duydu, çünkü ikizlerin birleşmesi, yine de bize bir tek kişi gözüyle bakılmasına yol açacak kadar ileri gitmiyordu. Hayır, daha çok tersi oluyordu; birbirinden ayrılsa da herkes kendine *siz* diye seslenildiğini duyuyordu demek istiyorum, çünkü birine söylenen şey, onun kadar, bir süre için orada olmayan kardeşiyle de ilgili oluyordu. Pek doğal olarak, *sen*'i bayağı, küçümseyici, herhalde ikiz olmayan çocuklara özgü teklifsizlik yüklü kaba bir seslenme biçimi olarak görecek noktaya geldim; oysa biz ikizlerin, ayrı da olsak, kibarlık belirten (görkem belirten diye yazacaktım!) siz diye seslenilmeye hakkı vardı. Kendi kendime bu yorumun aldatıcı, çocuksu olduğunu boşuna söylüyorum; bu *sen* beni incitiyor, çünkü –bayağı olsun ya da olmasın– beni ikizlikten uzak yeni durumumun içine gömüyor, ben de var gücümle karşı koyuyorum. Hem sonra, yanlış anlaşılmanın iyice yerleşmesine neden izin vermeli? Bu kadını yanıltmak için hiçbir nedenim yok; belki de o, her şeyi bilirse, bana daha iyi yardım edecek. Florian kahvesindeki İlkbahar, çiçek demetleri içinde sona eriyor, Lavena'daki Kış gürlemeyi sürdürüyor, Quadri'de ise kemanların yaylarına reçine sürülüyor. Ve diyorum ki: "Yanılıyorsunuz. Ben Jean Surin de-

ğilim, onun ikiz kardeşi Paul'üm."

Bana şaşkınlıkla bakıyor; bir nebze düşmanlık da içeren kuşkulu bir şaşkınlıkla. Jean'ın gidişinden bu yana ilk kez böyle bir yanlış anlaşılmayı engelliyorum. Kadının düşüncelerini keşfediyorum. Önce, bana inanmıyor. Ama öyleyse kendine ikiz kardeş süsü vererek ansızın kendini geri çekmeye, yok etmeye çalışan bir adamı nasıl değerlendirmeli? Hile kabul edilir gibi değil, kaba, bağışlanamaz. Oysa, Jean eğer kendisine benden hiç söz etmediyse, özellikle de ortadan kaybolmakta herhangi bir çıkarı varsa, kadına kendini zorla kabul ettirecek varsayım bu olacaktır.

Yüzü taş gibi sert. Birazdan çantasını açıp gözlerini pudriyerine dikerek, makyajını tazelemeye başlayacak. Bu, en azından, böyle bir durumda, başka her kadının böyle cansız bir yüzü canlandırıp keyif çatmak için yapacağı şeydir. Ama o, öyle yapmadı. Kartlarını açmaya karar verdi.

– Jean bana ikiz erkek kardeşinden hiç söz etmedi, dedi. Bana geçmişi, ailesiyle ilgili hiçbir bilgi vermediği doğru. Elbette bu, gizliliği sevdiği için değil –hiç olmazsa geçici olarak– ilişkilerimizin içinde yer almadığı için. Ama bana söylediğiniz yine de sınırı aşıyor!

Bana dikkatle bakıyor. Yararı yok, güzel bayan! Karşınızda olan Paul ile tanıdığınız Jean arasında en ufak bir fark bulursanız, bu fark imgeleminizin ürünü olacaktır. Biz aynıyız, çaresiz olarak aynıyız!

– Neyse, tamam! Bu varsayımı kabul edelim: Siz Jean değil, onun ikiz kardeşisiniz.

Düşünceli düşünceli, sigarasından bir nefes çekiyor. Florian Orkestrası küçük adımlarla Yaz'ın yeşil yaprakları altında ilerliyor. Lavena Orkestrası Quadri Orkestrası'nın tamamladığı İlkbahar'a başlıyor. Mevsimler... Ansızın, onların içinde iki gökyüzünün, yıldızların matematiksel gökyüzünün ve meteorların karışık gökyüzünün saklandığını düşünüyorum. Çünkü mevsimler ilkbaharın sağanakları, yazın en sıcak günleri, sonbaharın kemanları, kışın karlarıdır. Tüm bunlar bir sürü yaklaşık, aşağı yukarı değerlendirme içindedir ve kadınlara artık mevsim kalmadı dedirtir. Çünkü meteorların gökyüzü, doğası gereği kaprislidir ve dik kafalıdır; öteki gökyüzüne, büyük bir duvar saati gibi düzenli olan yıldızların gökyüzüne pek boyun eğmez; onun için mevsimler yerin Güneş'e göre konumuna denk düşer. Haziran gündönümü yazın geldiğinin işaretidir, eylül ekinoksu yazın bittiğini bildirir. Aralık gündönümü sonbaharı kapatır, mart ekinoksu da ilkbaharın ilk günü-

dür. Bu tarihler saniye farkıyla bellidir ve bunları yüzyıllar öncesinden kestirmek olasıdır. Oysa, meteorların bu dört değişime ancak oldukça uzaktan uyduklarını söylemek yeterli değildir. Ani değişiklikleri ve sadakatsizlikleriyle takvimi altüst etmekten hoşnut olmayan meteorlar, çoğunlukla on beş günle üç hafta arasında düzenli, sürekli bir sapmada, astronomik tarihlere bakarak neredeyse önceden kestirilebilir bir farkta sakınca görmezler. Oysa bakın, bu da en aşırısı: Bu fark, bir geri kalma değildir; meteorların karışık gökyüzü, gevşek gevşek, istemeyerek, ayaklarını sürüyen yaramaz bir çocuk gibi davranarak matematiksel gökyüzünün buyruklarına uymaz. Hayır, *bu bir ileri gitmedir.* Şu utanç verici paradoksu kabul etmek gerekir: Meteorların karışık gökyüzü matematiksel gökyüzünden ortalama yirmi gün ileride olmakta sakınca görmez. Kış ve kırağıları, ortaya çıkmak için 21 aralığı beklemez. 1 aralıktan başlayarak ortadadırlar. Bununla birlikte 21 aralık keyfe bağlı bir tarih değildir, bu tarihi basit ve kesinlikle kusursuz astronomik hesaplar belirler. Gündönümleri de yerle güneş arasındaki maksimum uzaklıkla ve gün ile gecenin süreleri arasındaki en büyük farkla belirlenir. Ekinokslar buna karşılık, yer ile güneş arasındaki olası en kısa uzaklığa ve gece ile gündüzün sürelerinin eşitliğine denk düşerler. Bunlar katı astronomik gerçeklerdir. Yağmurlarla güzel havaların belli bir akışmazlık nedeniyle bunlara uymayı bir süre geciktirmeleri kabul edilebilirdi, ama bunlardan önce davranıyorlar!

– Biliyor musunuz; şimdilik Jean olmadığınızı neden gerçek varsayıyorum? Çünkü Venedik'te bulunuyoruz. Evet, bu kentte insanı ikizlere ilişkin öyküleri kabul etmeye yüreklendiren, ikizliği esinleyen bir şey vardır. Ama bu şeyin ne olduğunu doğrusu söyleyemem!

Bu uyarılar, benim Venedik'le ilgili düşüncelerime boş veremeyeceğim kadar uyuyorlardı.

– Haklısınız. Venedik kopmuş ikizlikle bağı olan gelenekler, öyküler ve özel niteliklerle dile gelir. Venedik'te rastladığınız ikizler her zaman birbirinden ayrılmış ikizlerdir. Öyleyse Venedik aynaları...

– Venedik'ten söz etmeyelim, ne dersiniz? Eğer Jean değilseniz, siz de bilin ki, benim adım Hamida; Tunus'ta, Cerbe Adası'ndaki El-Kantara'danım. Dostlarım bana Hami derler.

– Hami, Jean nerede?

İlk kez gülümsüyor. Zaten Lavena'da İlkbahar nefis zariflikte bir reveransla sona eriyor.

– Jean nerede ha? *Sizin Jean olduğunuz* varsayımından tümüyle

vazgeçmediğimi unutuyorsunuz. Onun için, sorunuzun arkasından sanki şöyle bir yankıyı duyar gibiyim: Neredeyim?

Gülüyor.

– Bakın, Hami, Jean'la ben, çocukluğumuzdan beri ikizlik oyunumuzu oynuyoruz. Bu oyun sanki bir müzik teması; bedenlerimiz de bu temanın enstrümanları gibidir; hem gerçekte tükenmez bir tema. Biz buna aramızda Bep oyunu diyoruz. Oysa, Jean benden ayrıldığından bu yana bu oyun durmadı, şu var ki, ben tek başıma oynuyorum: bu kentin yardımıyla doğrusu; bu da önemli. Ve ansızın siz ortaya çıkıp oyuna giriyor ve onu şaşılacak derecede karıştırıyorsunuz, çünkü insanlığın boyun eğdiği yasanın içine düşüyorsunuz; tüm insanlığın, Jean-Paul dışında boyun eğdiği ve Jean'ı Paul'den ayırt etmenin olanaksızlığını zorla kabul ettiren yasanın içine düşüyorsunuz. Bu nedenle, size, "Jean nerede?" dediğimde, gerçekten de bu, "Ben neredeyim?" anlamına gelebilir. Başka bir deyişle, tüm sorunlarım –örneğin Jean'ın nerede saklandığı sorunu– sizin için ikiye katlanmıştır, hatta karesi alınmıştır. Jean size nişanlandığını ve balayı için Venedik'te bulunduğunu söyledi mi?

– Evet, söyledi.

– Sophie'nin neden nişanı bozduğunu söyledi mi?

– Hayır.

– Sophie de sizin gibi Bep oyununa rastladı. Ve kaçtı, çünkü aynalı bir sarayda kaybolmakta olduğunu anladı. Öyleyse, mantıklı olun: Rehberi izleyin! Ve bana yanıt verin: Jean nerede?

– Açıkça söylüyorum, bilmiyorum.

Matematiksel gökyüzü her zaman meteorların gökyüzünden üç hafta geri kalır. Bu, Jean, yağmurlarla güzel havalardan yana tavır koyup ille de benden ileride olacak anlamına mı geliyor? Bu, ben de meteorlardan yana olmadıkça, kardeşimi hiçbir zaman bulamayacağım anlamına mı geliyor? Sonuç tuhaf, ama yine de zorlayıcı bir yoldan ortaya çıkıyor ve ben bu sonuçta birbirinden ayrılmış ikiz önsezisinin bulunduğunu anlıyorum.

– Bilmiyorum, ama aslında bu Bep'in suçu! Sizi burada bulmadan önce Jean'ın El-Kantara'da olduğunu sanıyordum. Sizi o sanınca, hemen, onun gitmediği sonucuna vardım. Eğer siz Jean değilseniz, öyleyse, tüm olasılıklar El-Kantara'da!

– Pekâlâ, El-Kantara, tamam. Öyleyse devam edin. Bana El-Kantara'yı anlatın. Bir ad da söylediniz, Deborah.

– Jean daha üç hafta önce buradaydı. Bir çiftle tanıştı; adam, Ralph, Amerikalı; kadın, Deborah, İngiliz. El-Kantara'da oturuyorlar. Yelkenli gemileriyle Adriyatik'te turistik bir geziye çıkmışlardı. Genç değiller artık. Adam yetmişinde. Kadın biraz daha yaşlı. Deborah ansızın hastalanınca, Ralph onu en yakın limanda karaya çıkardı. Burası Venedik'ti. Deborah, San Stefano Hastanesi'ne yatırıldı. İşte Ralph, Jean'la bu sırada tanıştı. Ralph, tüm zamanını Deborah'ın yanında geçirmediği için, Jean'ın koluna asılıp barları dolaşıyordu. Jean'a yaşlılık bastonum diyordu. Tanıdık birine rastladığında, durup ona serbest olan eliyle kardeşinizi göstererek "Bu Jean. Onu seviyorum" diyor ve yola devam ediyordu. Deborah ille de Cerbe'ye dönmek isteyince, Jean onlarla birlikte gitti. Bu, en azından, size rastlamadan önce sandığım ve yeniden sanmaya başladığım şey. Ralph'ın her zaman maskotlara inanmak gibi tuhaf bir alışkanlığı vardır. Böyle olmayacak bir mevsimde yolculukları son derece iyi geçti. Cerbe'den aldığım bir telgraftan yalnızca bunu öğrendim. Deborah hâlâ hayatta mı? Jean onlarla birlikte mi? Hiçbir şey bilmiyorum bu konularda.

– En iyisi gidip görmek.

– Gidin. Ama kardeşinizi bulmanıza şaşarım. İçimden bir şey bana Jean-Paul'ün öldüğünü, kesinlikle öldüğünü söylüyor.

– Hiçbir şey bildiğiniz yok. Hiçbir şey anlamıyorsunuz bu işten. Bu kentin havası ölümü anımsatıyor; bu hava size, elverir ki ölüm koksun, her şeyi söyletiyor!

– Ölüm bu kentin üstünde. Kenti bunaltan bu korkunç tehdidi nasıl oluyor da hissetmiyorsunuz?

Bu tehdidi hissediyordum. Bunu ona söyledim. Yağmurlar sürüp gittiğinde, su düzeyinde yere serilmiş olan bu kentte gitgide büyüyen bir taşkın saplantısının bu büyümesini hissedersiniz. Astronomik gökyüzünün kumanda ettiği dingin fırtına ile meteorolojik fırtına arasında o ünlü ve korkunç buluşma gerçekleşmek üzere değil mi? Colombo'nun her saat o kara sulara daha çok batan direğini, taşkının başlayacağı düzeyi gösteren kırmızı çizginin üstüne çıkan düzeyi düşünüyorum. Sirocco'nun kabarttığı Adriyatik'in suları altında kalmış Venedik.

– Ben burada 1959 büyük taşkınını yaşadım, dedi Hamida. O gece sıçrayarak uyanıp kara ve yağlı bir dilin kapının altından kayıp içeriye girdiğini ve santim santim ilerleyerek, her yönde dolaşarak, yarımadalar, dokunaçlar oluşturarak yavaş yavaş odanın döşemesinin tümünü kapladığını sözle anlatılamaz bir korku içinde gördüm.

Bu sulu çamurun içinde bata çıka yürüyerek çabucak giyindim ve elektriğin kesilmesiyle de ortada kaldım. Bu odayı, burada sulara gömülüp ölme tehlikesiyle karşı karşıya kalmışım gibi, terk etmeye dört elle sarıldım. Dışarıda ise ancak zifiri karanlık içinde çalkalanan bir uçurum buldum; uçurumun derinliğini yalnızca uzaktaki sandallar üstündeki fenerler ve lambalar açığa vuruyordu. Seslenmeler, hıçkırarak ağlamalar, itfaiyecilerin canavar düdükleri sessizliği deliyor, ama yoğunluğunu yarıp geçemiyordu. Lagün'den suların denize doğru üç boğazdan –Lido, Malamocco ve Chioggia boğazları– denize doğru çekilmesi için ertesi akşamı beklemek gerekti. Daha sonra, gri renkli bulutların oluşturduğu bir kapakla ağırlaşmış olarak söken tanla birlikte tüm o dar sokaklar, meydanlar, evlerin kalın bir mazot tabakası, çürümüş suyosunları ve kokuşmuş leşlerle aynı şekilde kaplı tüm zemin katları göründü.

Kadın, gözlerini bir seyyar satıcının parmağının ucunda indirip çıkardığı ışıklı bir yoyonun ışıldayan devinimine dikerek sustu.

– Jean El –Kantara'da, can çekişen Deborah'ın yanında; sizse burada sular altında kalıp yok olmak korkusuyla titreyen bir Venedik'tesiniz, diyerek yeniden konuşmaya başladı. Birbirinin ardından koşan bu ikizlerde uğursuz bir şey var! Sanki iki yörüngeniz boyunca kaçınılmaz şekilde yaslar ve felaketler sıralanmış. Neden?

– Doğrusu, bilmiyorum. Ama belki bir gün öğreneceğim, çünkü henüz belli belirsiz birtakım şeyler seziyorum; bunlar aydınlığa kavuşabilir. Önce, kabul edelim ki, Jean'la ben özerk bir hücre oluşturduk ve bu hücre kuşkusuz, tek olarak doğmuş insanlarla dolu olduğu için "ikiz olmayanlar" dünyası diye adlandırdığımız dünyanın içine gömülmüştü; bu ikizler hücresi iyice kapatılmış bir ampul gibi kapalıydı ve ikizlerden birinin içinden dışarıya çıkardığı, fırlattığı her şeyi öteki eksiksiz alıp kendi içinde eritiyordu. İkiz olmayanlar dünyasını biz koruyorduk, o da bizi koruyordu. Ancak, o garip atmosferin hücre üzerinde bozucu bir etkisi oldu. Bir gün, dışarı ile temassızlığı yok oldu. Kapalı ampul kırıldı. Ayrılan ikizler hemen birbirlerini değil de olayları ve varlıkları etkilediler. Bu etki zararlı mı? İkimizden birinin çok kötü kazaların meydana geldiği noktalarda bulunması zorunlu olarak bizim sorumluluğumuzu kanıtlıyor. Belki *ilişki* sözcüğü yeterli. Dünyaya, kentlere, ikiz olmayan insanlar arasına dağılan birbirinden ayrı kalmış ikizler kuşkusuz kopmalara, dağılmalara, patlamalara yol açabilirler, ama bu olaylarla yalnızca çekme... ilişkileri olabilir.

– Evet, ama bu çekmenin karşılıklı olmadığını kim biliyor? Belli bir noktaya çekilmiş olan ikizler –çünkü bu noktada bir felaket meydana *gelebilir*– bu felaketin meydana gelmesini yalnızca orada bulunmalarıyla çabuklaştırabilirler...

– İkizler mi? Ben ikizlerin bekçisiydim, koruyucusuydum. Jean, tersine, ayrılmadan, kopmadan yana oldu. Babam bir dokuma ve tarama fabrikasını yönetiyordu. Jean yalnızca tarayıcı kızlardan hoşlanıyordu, oysa ben arış ipliklerini hazırlayan kızların yanında mutlu oluyordum. O gün bugündür içimden Hallaç Jean'ın eğilimi gereği her gittiği yerde geçimsizlik ve yıkım saçtığını kabul etmek geliyor. İşte, onu bulup Bep'e geri getirmeye çalışmam için bir neden daha.

– Kimliğiniz konusunda bir kuşkum kalsaydı, bu kuşkumu gidermiş olmanız gerekirdi. Kardeşinizi suçluyorsunuz. Onu uğursuz bir kişi yaptınız. Ben onu yalnızlıktan acı çeken, açık yürekli, sempatik, çekici biri olarak buldum.

– Jean, Bep'ten kurtulmak için, yoldan gelip geçen herkesin boynuna sarılıyor. Ralp ile Deborah'a kendisini evlat edindirmiş olmasına şaşmam. Çocukken, ikizlik, evlatlık duygularından pek az yararlanmamıza izin verirdi. Jean ikizlikle bozuştuğu için kendine bir baba arıyor. Ama ben Jean'ı onun kendini tanıdığından daha iyi tanırım. Bu iş yürümez. Zaten, haberlerin kötü olduğunu bana siz kendiniz söylemediniz mi?

Müzik susmuştu. Acaba hangi mucizeyle o üç orkestranın eşzamanlaması tam da bu anda gerçekleşmişti? Ansızın birlikte çalmaya başlıyorlar; Yaz'ı çalıyorlar, o güzel, barok Yaz'ı, küçük melekler ve silenoslardan oluşan bir kortejin görkemle taşıdığı bir bolluk boynuzu gibi, bolluk yüklü, güleç Yaz'ı. Gerçekten birlikte mi çalıyorlar? Belki tam olarak değil, çünkü yalnızca en yakın olanını, Florian'ın orkestrasını duymam gerekirdi, oysa aynı zamanda Lavena ve Quadri orkestralarını da duyuyorum; bu kesin. Öyleyse aralarında pek ufak bir uyum farkı olmalı; müziğe yoğunluk ve derinlik kazandıran pek hafif bir yankı etkisi oluşturmak için gerekli olduğu kadar. Bu pek özel türden üç boyutlu ses sayesinde, tüm San Marco Meydanı'ndan, kapak taşlarından, kemerlerden, yüksek pencerelerden, Saat Kulesi'nden, o enayice erkeksi pencereli çan kulesinden, bazilikanın beş katlı ve kadınsı yuvarlaklığından çıkıyor gibi görünüyordu müzik.

Bize olaylar hakkında hem tam hem de derin bilgiler veren ikizlere özgü geniş görüşlülüğü düşünüyorum...

XVI
Lotusyiyenler adası

Jean

Ralph'a ilk kez rastladığım yer Harry's Bar'dı. Önce gücünü, görkemini, sarhoşluğunu, yalnızlığını gördüm. Olympos'tan düşmüş, birlikte yiyip içip eğlendiği arkadaşları tarafından terk edilmiş, iğrenç yakınlıklara katlanmak zorunda kalmış bir Tanrı Silenos'un karşısında bulunduğumu anladım. Tahmin ettiğim kadarıyla, akciğer kanseri olması gereken kötü bir hastalık yüzünden hastaneye hapsolmuş karısını ziyaretten geliyordu. Giudecca'nın kanallarından birinde demirli yelkenli gemisiyle denize açılmadan önce yeniden güç topluyor ve kendisine vaktiyle eşlik eden, ama şimdi kentte gözden kaybolmuş olan tayfasına verip veriştiriyordu.

Kol kola dışarıya çıktık. Kısa sürede sanki baba evlat gibi olmuştuk, ama onun aklından ne geçtiğini bilemem. Ne var ki ben içimde,

daha önce hiçbir zaman olamadığım bir şeyi buldum, bir oğul olmuştum. Ralph ansızın bendeki geçmişten kalma baba eksikliğini gidermiş oldu. Ya Edouard? Onu candan seviyordum, içler acısı ölümüne hep ağladım. Ama doğrusu babalık rolü için fazla yeteneği yoktu. Dost, sevgili, gerektiğinde –Alexandre Amca'ya yaklaşmak için, pek az şey yapmasına karşın– kardeşti ama baba olarak... Her şeyi bozan ikizliğim nedeniyle de, meğer ki evlatlık yapmayı bilemeyen ben olayım. Belki Paul benim üzerimdeki otoritesi, etkisi, üstlendiğini sandığı hücre bekçiliği yüzünden bu babalık rolünü üstlenmiş, böylece Edouard bu rolden yoksun kalmıştı. Bep oyununu, onu öğrenecek kadar oynadım: İkizlik hücresi zamana bağlı olmak istemiyor, dolayısıyla hem yaratılmamış hem de sonsuz olmak istiyor ve kendisiyle ilgili olarak ileri sürülen doğurganlık savlarını reddediyor. Onun için yalnızca öyle olmadığı halde öyle sanılan babalık vardır. Gerçek şu ki, Paul'ün peşimi bırakmayan o yakınlığından kurtulur kurtulmaz bir baba buldum.

Adamın adı Ralph. Mississippi eyaletinde Natchez'de doğmuş. 1917 de ABD Deniz Kuvvetleri üniformasıyla Paris'e gelmiş. Savaş bittiğinde, "çılgın yıllar"ın büyüsüne kapılmış. Bir daha da ABD'ye dönmemiş.

Paris, Montparnasse, Dada, gerçeküstücülük, Picasso... Bu genç Amerikalının neredeyse anormal, olağanüstü, skandal yaratacak güzelliği karşısında hayrete düşen Man Ray onu model olarak almış. Ardından, ver elini İtalya, Venedik, Napoli, Capri, Anacarpi. Ralph için Tiberius Adası yaşamını değiştirecek üç önemli karşılaşmanın gerçekleştiği yer olmuş.

Önce Dr. Axel Munthe ile karşılaşması. Adamın varoluş nedeni, çiçekler ortasında, Napoli Körfezi'nin üstünde asılı bir villada somutlaşıyor, taşlaşıyor. Bir konutla özdeşleşmek, tüm yaşamını *yoktan* tasarlanıp, taş üstüne taş koyarak yapılmış, günbegün zenginleşmiş, aşırı derecede kişileştirilmiş bir ev için harcamak; tıpkı salyangozun o yumuşak ve çıplak bedeninin çevresine salgılayarak oluşturduğu kavkı gibi, ama canlı ve hareketli, içinde barınan bedenle sıkı bir ortak yaşam süren bir şey olduğu için son soluğuna kadar salgılanmış, karıştırılmış, yetkinleştirilmiş bir kavkı gibi.

Öteki karşılaşması Deborah ile. Deborah boşanmış, Ralph'tan biraz daha yaşlı, ufak tefek bir İngiliz kadını; cin gibi, sinirli, bu Natchezli adamda bulunmayan kaygı ve etkinlik mayası, coşkulu bir zekâya sahip.

Sonunda kehanet doksan bir yaşındaki bir İngilizin ağzından dile geliyor; Capri'ye çekilmiş olan bu İngiliz, Ralph ile Deborah'ı görüp onlara, henüz yerlerinde olmadıklarını, yola çıkarak daha uzağa, güneye, doğuya doğru, Afrika kıyılarına kadar inmeleri ve çadırlarını Cerbe Adası'nda kurmaları gerektiğini bildiriyor.

Onlar da bu öğüdü dinliyorlar. Yıl 1920. El-Kantara'da dalgaların dövdüğü berkitilmiş bir kale, *sous-préfecture Napoléon III* stilinde yapılmış harap bir geniş köşk buluyorlar; gerisi, kaktüslerle dolu toprak setlerin koruduğu hurma bahçeleri ve zeytinliklerle bölünmüş, uçsuz bucaksız altın sarısı kummuş. Ralph ile Deborah ilk gelenler. Kısacası, Âdem ile Havva imişler. Ama geriye Cennet'i yaratmak kalıyor.

Bir avuç dolar verip deniz kenarında bir dönüm çöl satın alıyorlar. Sonra suya ulaşmak için çölü kazıyorlar. O gün bugündür bir rüzgâr motoru, ağaç yapraklarının üstünde koskocaman bir çocuk oyuncağı gibi o tuhaf dönüşünü sürdürüyor ve önce bir sarnıçta toplanan duru su küçük vanalarla açılıp kapanan bir şebekeyle bahçelere dağıtılıyor. Daha sonra bir şeyler dikiyorlar, ev yapıyorlar.

Yaratma başlamıştır; o zamandan bu yana da durmuyor, çünkü bu ev, bu bahçe, çevrelerini kuşatan o kıpırtısız ve sonsuz çöle karşı, kendi usullerince, gelen ve giden her şeyin, gelişmelerin, ortadan kalkmaların, değişmelerin, gerilemelerin, dirilmelerin izini saklayarak, zamanın kaydını tutuyor.

Adam –donuk ve becerikli– evini yaparken, kendini bu evle aydınlatılmış, bilgilendirilmiş, uzay ve ışık içine yayılmış olarak buluyor. Evi onun açıklamasıdır, savıdır da, çünkü aynı zamanda saydamlık ve yapı olan bu ev, mahzen ve temeller için kazılmış bir toprak parçasına ve duvarlarla, damla yasaklanmış bir mekâna el koymadır. Ralph sanki Axel Munthe örneğinden yalnızca bu örneğin tersini yapmak için esinlenmiş. San Michele'nin gururla ufka bakan cihannüması yerine, sırf zemin katından –bahçe katından denilebilirmiş– oluşan, yeşillikler içine gömülmüş alçak bir konutu yeğlemiş. Axel Munthe, hem görmek hem de görülmek istiyormuş. Oysa Ralph dışarıdan hiçbir görünüm istemiyor, gizliliği yeğliyor. San Michele'nin evi tek başına yaşayan birinin, serüven düşkünü birinin, bir fatihin evi; bir göçebenin iki baskın arasında gelip oturduğu, dik kayalar üstünde kurulmuş bir şato. Ralph ile Deborah'ın eviyse, sanki içinde domuzların yatıp yuvarlandıkları balçık çukuru gibi bir yer, bir âşıklar bataklığı. Birbirlerine âşık oldukları gibi, ülkeye, her zaman temasta olmak istedikleri toprağa da âşık-

lar. Pencerelerden hiçbir şey görünmüyor, bunların yaydıkları aydınlık yapraklardan oluşan birçok perdeden hafifleyerek içeriye sızıyor. Burası, istediği bitkisel uzantılarla donanmış, ağır ve derin bir gelişmeyle meydana gelmiş toprak, topraktan olma bir ev.

Deborah, durumunun ağırlaşması ani ve aldatıcı bir gerilemeyle ortaya çıkınca, hemen Güney Tunus'a gidilsin diye dayatmış, iki tayfadan biri önceden Danieli'nin hizmetine girip Venedik'te kalmaya karar verdiği için benim onlara eşlik edeceğim kesin gibi görünmüştü. Deniz yolculuğu kaç gün sürdü? On gün mü, yirmi gün mü? Ancona, Bari, Siracusa, Susa ve Sfaks'a kısa süreli uğramalarımız olmasaydı, tümüyle zamanın dışında geçecekti. Takvimi, can sıkıntısını, yaşlanmayı ancak karaya ayak bastığımızda yeniden buluyorduk. Şunu hemen itiraf edeyim: İçimde –isteğim dışında– Paul'ün durağanlık, sonsuzluk, bozulmazlık takıntısını paylaşan her şey, bunun üzerine o uzun uyuşukluğundan çıkıp kısa bir süre ferahladı. Hafif bir kuzeybatı esintisiyle canlanmış, duru ve güneşli gökyüzü bizi mutlu bir hiçlikle sarıyordu. Deborah'ın şezlongunu arka köprüye, hasır bir panoyla koruyarak yerleştirmiştik. Laciverttaşı rengindeki dalgaların üstüne incelikle eğilmiş bu büyük yelkenli gemi; kadidi çıkmış –sırf alın ve gözden ibaret– devetüyünden giysilere sarılmış bu gölge kadın; suyun geminin teknesinin yanlarında çıtırdaması ve pupasının arkasına geçtiğini belirten anaforlar; neredeydik biz? Biraz saf, idealleştirilmiş, renklendirilmiş hangi denizciliğin içindeydik? Kaptan, geminin sorumlusu ve sahibi, aynı zamanda taşıdığı insanlardan sorumlu olan Ralph değişmişti. Durmadan içse de hiçbir zaman sarhoş olmuyordu. Tüm –kesin ve ender– buyruklarını hemen yerine getiriyorduk. Her gün öyle boş, bir öncekine öyle benzerdi ki, hep aynı günü yeniden yaşadığımızı sanıyorduk. Elbette yol alıyorduk, ama bizim hareketimiz heykel sanatının stilize ettiği, sonsuza dek durdurduğu, saptadığı diskobolosun, o diskçinin hareketine benzemiyordu.

Öte yandan, benim mutluluğum tam ise de Deborah'ın durumunda bir değişiklik yoktu. Ben, aşılamaz bir yetkinlik durumuna yükselmiş mutlak bir yolculuk yaşıyordum. Kuşkusuz burada benim yönelimim söz konusuydu, çünkü hiçbir zaman böyle bir tamlığa ulaştığımı anımsamıyorum. Neden bir yere varmamız gerekti? Humet es-Suk görünür görünmez, gökyüzünü bulutlar kapladı. Deborah korkunç bir soluma güçlüğü geçirdi. Onu kum fırtınası içinde El-Kantara'ya çıkardığımızda ölmek üzereydi. Aynı zamanda da suskunluğundan kurtulmuştu.

Söyledikleri her ne kadar coşkulu ve takıntılı olsa da, yine de düzenli, tutarlı, neredeyse gerçekçiydi. *Yalnızca bahçesinden söz ediyordu.* Bahçesinin onsuz yapamayacağını düşünerek kaygı duyuyordu. Bahçe kendi yapıtıydı, çocuğu olmaktan öte, kendisinin bir uzantısıydı. Çölün ortasında, halfaya, agaveye ve sarısabıra adanmış kıraç bir toprakta bu aşırı bitki bolluğunun nasıl bir mucizenin ürünü olduğunu iyi anladım. Kırk yıl vazgeçilmemiş bir hırsın mucizesiydi bu; bu kırk yıl boyunca Humet es-Suk Limanı'na günbegün tohum dolu paketlerin, soğan demetlerinin, hasır kılıflar içine hapsedilmiş ağaççıkların, özellikle de kimyasal gübre ve bitkisel humus dolu torbaların geldiği görülmüştü. Ama aynı zamanda, "yeşil elleri"nin nerede olursa olsun, ne olursa olsun yetiştirme yeteneği varmış gibi görünen bu kadının olağanüstü bir şeyi, bir sempati mucizesi de söz konusuydu. Deborah'la bahçesini gören insan burada *sürdürülegelmiş,* başka bir deyişle her gün, her saat yenilenmiş bir yaratının söz konusu olduğunu açıkça anlardı; tıpkı Tanrı'nın dünyayı yaratıp da ondan ayrılmayarak, onu yaratıcı soluğuyla dünya olarak yerinde tutmayı sürdürmesi gibi; yoksa bir saniye içinde her şey hiçliğe dönüşürdü.

Bize görkemli bir biçimde eşlik eden o pırıl pırıl güneşin işi iyice bitmişti. Gitgide, kurşuni renkli bulutlar ufukta kalın bir duvar örüyorlardı. Bu sırada Deborah inliyor, ellerini büküyor, bu kadar uzun süre bahçesini bıraktığı için kendisini sanki bir cinayet işlemiş gibi suçluyordu. Solmuş çiçeklerini koparmak ihmal edilirse, gelecek mevsim çiçek açması tehlikeye girecek zakkum ağaçlarını düşünerek titriyordu. Acaba açalyalar budandı mı, zambakların ve güzelhatunçiçeklerinin soğanları topraktan çıkarılıp ayrıldı mı, havuzlar buralarda kaynaşıp duran sumercimeklerinden ve kurbağa yumurtalarından temizlendi mi diye merak ederek kaygılanıyordu. Bu havuzların üstüne titriyordu, çünkü bunların suları üstünde mavimtırak beyaz nilüferler, Nil nilüferleri, gök mavisi sümbüller yüzüyor, papirüslerin şemsiye şeklinde narin çiçeklerle sona eren uzun sapları, özellikle de yalnızca bir gün çiçek açıp içinde bellek yitimine neden olan tohumların çıtırdadığı bir tuzluk gibi delikli tuhaf bir kapsul bırakan lotusların kocaman beyaz çiçekleri dikiliyordu. Zaten Cerbe'nin, Odysseus ve arkadaşlarının vatanlarını unuttukları o Lotusyiyenler (Lotophagoi) Adası olduğu kabul edilir, ama o zaman Deborah'ın tek başına bu toprağın eski bitkilerini yeniden oluşturduğuna inanmak gerekir, çünkü burada onun bahçesinden başka bir yerde lotus bulunmuyor.

Bir gece, sonunda fırtına başlarımızın üstünde büyük gürültüyle patladı. Çakan şimşekler bahçenin başına neler geldiğini bir saniye bile sürmeyen aralıklarla bize gösterirken, Deborah'ın çarpıntısı kaygı verici oluyordu. Yalvarmalarımıza kulak asmayıp ne pahasına olursa olsun yarattıklarını korumak üzere dışarıya çıkmak istiyor, iki kişi de zayıflığına karşın onu alıkoymak için sıra ile başucunda nöbet tutmak zorunda kalıyordu. Gün doğduğunda ortada bir yıkıntı görünümü vardı. Rüzgâr dinmişti, ama şiddetli ve dinmek bilmeyen bir yağmurun yeri kaplayan yaprakların üstünde çıtırdadığı duyuluyordu. İşte, sarhoşluğundan kurtulan Ralph bu sırada Deborah'ın isteğini yerine getirmeye karar verip bize onu dışarıya taşımamızı buyurdu. Sedyeyi dört kişi taşıyacaktık, böylece sedye bize hafif gelecekti, ama Deborah'ın berbat duruma gelmiş bahçenin bu durumuna uygun düşen can çekişmesi bizi bunaltmıştı. Mahvolmuş yapıtını görünce şok geçirmesinden korkmuştuk. Biz devrilmiş ağaçlardan uzak durup ıslak toprağın içine gömülerek yürürken, o tam bir sanrı içinde gülümsüyordu. Kendisini en güzel dönemindeki bahçesinde sanıyordu. Yağmurdan sırılsıklam olmuş ve üstüne saç lüleleri yapışmış yüzü, görünmeyen bir güneşle parlıyordu. Sayıkladığı sırada, iki metreden daha yüksek, çiçek açmış saplarını yukarıya dikmiş Portekiz ayı pençelerinin oluşturduğu sık ağaçlığı gördüğü yere, plajın kumlu kıyılarına kadar gitmek gerekti. Geçerken, muhabbetkuşlarına benzeyen ipek otlarının hayali pembe meyvelerini ve ancak akşamleyin açtıkları için gecesefası da denilen hayali Peru mirabilis jalapalarını seyretmemizi istiyordu. Tatulaların sarkan, boru biçiminde, beyaz ve kırmızı çiçeklerini ve jakarandaların koçanlarını tutmak için kolunu uzatıyordu. Rüzgârın altüst ettiği bambudan bir çardağın altında durmak gerekti; çünkü Hint bezelyeleri buraya zamanında sarılan mor çiçekli saplarını dolamıştı. Bu tropikal sağanak altında dolaşmamız, eğer Ralph, Deborah'ın sayıklamalarına kendi sarhoşluğunu katarak bu dolaşmayı çılgınca, başıboş bir dolaşmaya döndürmeseydi, berbat bir şey olmakla kalacaktı. Ralph'ın yalnızca ölecek olan bu kadını üzmemeye çalıştığını düşünüyordum, ama bu işi korkunç bir aşırılıkla yapıyordu. Çamurda kayıyor, devrilmiş ağaç dallarına çarpıyor, küçük derelerin içinde topallıyordu. Birçok kez sedyenin devrilmesine ramak kaldı. Fırtınanın harap ettiği küçük bir meyve bahçesinde çok uzun süre duruldu; Ralph, burada bir su birikintisinin içinden çıkarılmış bir küfenin içine sözde limon, portakal, mandalina ve kumkuvat topladığını ileri sürüyordu; bunları sonra De-

borah'ın eline verir gibi yaptı. Daha sonra da kadın havuzlara dolan tatlı su kaplumbağalarının suda yaşayan bitkilere verebileceği zararlardan kaygılandığı için, Ralph çamuru iki eliyle karıştırarak bu hayvancıklardan birini yakalamaya kalkıştı. Mekanik bir çocuk oyuncağı gibi kuru ve çılgınca bir hareketle kıpırdayıp duran hayvancığı Deborah'a gösterdi ve onu bir taşın üstüne koyarak tekmelerle patlatmaya çalıştı. Ama boşuna. Bağa direniyordu. Bir başka taş bulup onu hızla savurarak bu kaplumbağanın üstüne atmak gerekti; hayvancağız çırpınan bir iç organlar yığınına dönüştü.

Deborah'ın faltaşı gibi açılmış gözlerinin, çıtırtısı artan yağmur damlalarıyla da kırpışmadıklarını fark etmeseydim, bu gezinti çok daha uzun sürecekti. Kafileyi durdurdum ve Ralph daha coşmaya vakit bulamadan önce, ölü kadının gözkapaklarını indirdim. Eve yaklaştığımız sırada bir baobap ağacı dalının düşerken kuşhanenin cam damını kırmış olduğunu gördük. İki cennetkuşu sıçrayan cam kırıklarıyla ölmüş, öteki kuşlar kaçmıştı.

*

Paul

Tunus'a kalkacak uçak bulmak için Roma'ya gitmek gerekti. Gri renkli, kıvırcık, dağınık, taranmış, fırtına yüzünden parçalanmış bulutlarla örtülü bir hava. Uçak, kasırgalar, çevrintilerle yüklü bu koyu sisten kurtuluyor ve hemen, güneşli bir gökyüzü, yüksek tepelerin dinginliği ortaya çıkıyor. 20 bin fiti geçmedik ama, bu karşıtlık yıldızların kumandasındaki matematiksel bir gökyüzünün ve meteorların tüm kaprislerine boyun eğen karışık bir gökyüzünün üst üste bulunduğunu çarpıcı bir biçimde simgeliyor.

Kartaca'da küçücük bir uçağa binip Cerbe'ye gidiyorum. Hava hâlâ çok kötü. Mellita Havalimanı'na varmak için gerekli iki saatlik uçuş oldukça sert bir işkence, çünkü bu kez Olympos'un tepelerine ulaşmıyoruz; üstümüzde gazlarından, çökeltilerinden kurtulan bulut tavanının altında yüzüyoruz.

Güzel havaların gök mavisi ve altın rengi bu güneşli ülkelerden esirgendiğinde, buralardan daha iğrenç biçimde yürek karartıcı bir şey yoktur. Havaalanının zayıf pistini yağmurla birlikte ansızın esmeye başlayan şiddetli rüzgârlar süpürür ve uzakta, sert davranılmış, itilip

kakılmış, gülünç duruma düşürülmüş, insanın yüreğini parçalayan palmiyeler görülür.

Bir taksi şoförüne beni El-Kantara'ya götürüp götüremeyeceğini sorduğumda, o da bana iki El-Kantara'nın hangisinden söz ettiğimi sordu. Aceleciliğime kızıyorum, çünkü haritaya bir göz atıverseydim, gerçekten, biri Cerbe Adası'nda, öteki kara tarafında, Bu Grara Körfezi geçidinin her iki yanında olmak üzere bu adı taşıyan iki köyün bulunduğunu öğrenecektim. Zaten her ikisi de altı kilometre uzunluğunda eski bir Roma şosesiyle birbirine bağlanmış. Bunun üzerine şoföre Ralph ile Deborah'tan, bahçelerinden –Hami'nin söylediğine göre harika bir bahçe–, Deborah'ın birkaç gün önceki olası ölümünden söz ediyorum. Kara El-Kantarası mezarlığında fırtına ortasında son günlerde yapılan görkemli bir cenaze töreninden söz edildiğini duyduğunu anımsayıp beni oraya götürmeye karar veriyor.

Hami bana Ralph'tan, Deborah'tan, onların yaşamlarından, bahçelerinden, evlerinden söz ederken her zaman belli bir tiksinti belirtmiştir. Aghirli küçük bir zanaatkâr aileden gelen Hami, her milletten turistle –ama özellikle Alman ve Amerikalılarla– ilişki kurmaktan yararlanmış; savaştan sonra turistler bu küçük adayı doldurmaya başlamış. Kuzeyden gelen ziyaretçi akınının yoksul, ama güneşli ülkelerin halklarını şaşılacak derecede altüst etmesini sosyologlar inceleyeceklerdir. Kimi yerliler çekingenlikleri ya da küçük görmeleri nedeniyle içlerine kapanmışlarsa da çoğunluk bu para babası "müşterilerden", onlara güneşini, denizini, işini ya da bedenini kiralayarak en iyi şekilde yararlanmaya çalışıyor. Hami, toplumlarıyla bütünleşmek amacıyla gelen bu yenilerin dilini ve davranışlarını en çabuk özümseyenlerden. Sanıyorum, yerli el zanaatları ürünlerinin önce yerinde satışını, sonra ihracatını düzenlemiş; daha sonra da Napoli'de, Roma'da, sonunda Venedik'te dekoratörlük yapmış. Othello sitesi sarayları Mağrip sanatı esinli bir iç dekorasyona uygunmuş; Hami de hiçbir zaman Cerbe kökenli olduğunu unutmayarak zekice davranmış. Birkaç yıldır, o güzel Venedik konutlarının restorasyonu için harcanan çabalardan yararlanıyor.

İkiz köyleri birbirine bağlayan altı kilometrelik o eski Roma yolu tehlikesiz sayılmazdı, çünkü yağmurla karışık şiddetli rüzgâr arabayı sallıyordu; ayrıca, dalgalar yolu deniz kabukları, yassı çakıllar, özellikle de kum ve çamur plakalarıyla kaplamıştı.

El-Kantara cebbanası kendi tarzında bir deniz mezarlığı, çünkü üstünde Arap mezarlarının basit taşlarının –erkek için bir taş, kadın için

iki taş– dikili olduğu yamaç denize doğru yönelmiş, ama burası körfez olduğu için, sırtını Akdeniz'in o kocaman boşluğuna çevirmiş. Kapak taşı döşeli ve iki yanı ağaçlı yollarda bekçi yerine geçen bir çocukla ilerlerken oldukça güvendeydik. Çocuk on beş gün önce tabuta eşlik eden kafileyi anımsıyordu, ama ona gözümü hiç ayırmadan bakmam boşunaydı, çünkü yüzünde *yabancılaştırıcı ışıltı* belirtisi görmüyordum. Demek ki Jean cenaze törenine katılmamıştı. Buna karşılık çocuk bize şiddetli fırtına yüzünden eski Roma yolundan geçmenin tehlikeli hale geldiğini anımsattı. Adamlar, yolun üstünden atlayıp geçen dalgalar kendilerini tabutla birlikte alıp götürmekle iki kez tehdit edince, az kalsın gitmekten vazgeçeceklermiş.

Öyleyse Ralph'ın malikânesi El-Kantara Adası'nda bulunuyordu. Çocuğun bizi önüne götürdüğü yeni altüst edilmiş dikdörtgen şeklindeki toprak parçasının üstünde pek az kaldık ve yeniden adaya gitmek üzere aksi yönde yola çıktık.

Ada El-Kantara'da Ralph'ın malikânesini kolayca buldum; dıştan bakıldığında içine girilemez gibi görünen yeşil kitlesi çok uzaktan sanki çölde bir vahayı andırıyordu. Taksi parasını ödedim ve tek başıma ağaçların altına daldım. Kuşkusuz pek az bir zaman önce geniş ve görkemli bir egzotik bahçe olan şey, şimdi yalnızca devrilmiş kütükler, kırılmış hurma dalları, yığılmış yapraklarla karmakarışık bir duruma gelmişti; bunların üstünde sarmaşıklar yayılmış, kesişmiş, düğümlenmiş ve sonunda boşlukta sallanır olmuştu. Normal olarak evin bulunması gereken sık ağaçlığın merkezine doğru güçbela yürüdüm. İlk rastladığım insan yapısı belirtisi, devrilmiş bir rüzgâr motoruydu; tahtadan kanatları ve dümeni yarılmış, çatlamıştı, demir ayakları da havaya dikilmişti. Bu çöl ikliminde, ayaklarımın ucunda uzanan, bahçenin bitkisel yaşamının yüreğiydi; bunu anlamak için bahçıvanlık okulunu bitirmiş olmak gerekmiyordu. Gökyüzünden gelmişe benzeyen ufak bir gürültüyle şaşırıp kaldığımda, bu kocaman kırık oyuncağın oldukça basit mekanizmasını incelemeye dalmıştım. Düzensiz bir gıcırdamayla birlikte, çabuk, ama hoş bir dokunup geçmeydi bu. İnsan gözlerini kapatınca hafif ve neşeli bir değirmeni –küçük bir yel değirmenini ve bir zinciri, belki bir aktarma zincirini– hayal ediyordu. İnsan serin ve temiz havada keyifle dönen bir rüzgâr motorunu ve aynı zamanda suyu yukarıya çıkartan pompanın o yarı yeraltı çalışmasını hayal ediyordu. Bu El-Kantara arazisindeki sarnılarla ve görünmeyen varlıklarla dolu büyülü mekânın tutsağı olduğum izlenimi içindeydim. Karşımda duran

kırık, ölmüş, sonsuza dek durdurulmuş rüzgâr motorunun yaşadığını, yaşama işlevini sürdürdüğünü duyuyordum. Ansızın o okşayan, o hünerli hafif gürültü, keskin, onur kırıcı, isterik bir gülmeyle kesildi. Çok yakında bulunan bir badem ağacında gürültülü kanat çırpmalar duyuldu; kırmızı, mavi, sarı ve yeşil renkli kocaman bir papağan gördüm; hayvan şaklabanlık yaparak hırıltılı sesler çıkarıyordu. Elbette sanrı olduğunu sandığım şeyin akılcı, gerçekçi bir açıklamasını yapıyordum, ama bu açıklamanın kendisi –bilmediğim kötü, uğursuz bir şeyiyle– içimi rahat ettiremeyecek kadar tuhaftı ve kaygıdan yüreğim sıkılmış durumda, harap bahçede yeniden yürümeye başladım.

Ev hatmi çiçekleri, defneler ve keneotlarından oluşan karışık bir yığının içinde gizlenmişti; o derecede ki onu ancak burnumum dibine kadar yaklaştığımda keşfettim; girişini bulmak için çevresini dolaştım; giriş altı alçak basamaklı bir sekiydi; sütunlu bir iç avlunun içindeydi; sütunların üstünde de kocaman bir begonvilin dalları ağını örmüştü. Sedir ağacından kapılar ardına kadar açık. Sanki tuhaf bir yakınlık duygusuyla iterek içeriye girmekte duraksamadım. Ortasında bir havuz ve içinde bir fıskıyeyle süslü bu iç avluyu tanıdığımı sanıyorum, ama tam olarak değil. Bu başka bir şey. Sanki beni tanıyan, beni sürekli gelip giden biri gibi karşılayan, kuşkusuz Jean'la benzerliğim nedeniyle yanılan, bu yerler. Kısacası, her yüzde yansısını iki aydır korkulu bir merakla beklediğim o *yabancılaştırıcı ışıltı* ilk kez tam da nesnelerin üstünde –bu iç avlunun karanlık ve serin havasında– ortaya çıkıyor. Hiç kuşku yok ki Jean bu evin gediklisi olacak, buraya sürekli oturan biri, bir oğul gibi kapağı atacak kadar zaman bulmuştur. Ama ben, bazen hissedilen ve insana bir an yaşamının kısa bir şimdiki zaman dönemini en ince ayrıntılarıyla daha önce yaşamış olduğuna kesinlikle inandıran paramnezi hastalığı belirtilerine oldukça benzeyen kaygı verici bir esriklik içinde yürüyorum. Ah, Jean, ikiz kardeşim, beni çıkmaza sokmaktan, gözlerimin önüne ılgımlar getirmekten ne zaman vazgeçeceksin? Solda bir koridor, daha uzakta da kubbeli bir geniş salon, burada büyük bir şömine ve üstünde bir pencere boşluğu ve kırık bir sütun başlığı üstüne konulmuş bir mermer tabladan oluşmuş alçak bir masa. Ancak odanın boyutları ve dekorunun zenginliği onun haraplığını daha da acınacak duruma getiriyordu; parçalanmış camlı pencere boşluğu mobilyaların ve halıların üstüne kılıç kadar uzun kırık cam parçaları ve bir yığın çürümekte olan bitki döküntüsü sıçratmıştı. Daha fazlasını görmek istemedim. Dışarıya çıkıp evin çevresini

dolaştım. Küçük bir Polonya ağacı ve frenk inciri korusunu geçtiğinizde. loğusaotlarıyla kaplı, kimi yerleri kırık bir Kuros heykeli karşıma çıkıyor; toprağın içine bir bordürle oturtulmuş, altı çeşit gül ağacını sınırlayan altı bölümlü bir yarım tekerleğin merkezinde yükseliyor. İşte Ralph'ı ilk kez orada gördüm. Fırtınadan kurtulmuş ender çiçekleri koparıyordu. Beni görmüş olmalı ki mırıldanarak bir açıklama yaptı.

– Deborah'ın mezarı için. Tüm dünyanın en güzel mezarı o...

Sonra bana sırtını dönüp yeni altüst edilmiş toprak yığınına, dikdörtgen şeklinde küçük bir tümülüse doğru yöneldi. İyi anlamış mıydım? Ama Deborah burada gömülüyse kara El-Kantarası'nın cebbanasındaki mezar ne oluyordu? Ralph topladığı bir kucak dolusu gülü, asparagopsis saplarına karışıp mezarın üstüne serpiştirilmiş narin ve titrek bir yığın oluşturan beyaz boruçiçekleri, mor gonca yaprakçıkları, portakal renginde Afrika nemezyası salkımları arasına atmıştı.

– Buraya yarım kurs şeklinde bir mezar taşı dikilecek. Bu, Kartaca'dan getirdiğim bir güneş saati. Humet es-Suk'ta üstüne yalnızca Deborah adını ve iki tarihi kazmak üzereler. Buradaki ölüm yılı, ama doğum tarihi değil; bir de El-Kantara'ya geldiğimiz tarih olan 1920. Böyle olsun istedim.

Yaşlılıktan ve alkolden sabitleşmiş ve donuklaşmış mavi bakışlarını bana doğru dikti. Dibinden kesilmiş beyaz saçları, boğa boynuna benzeyen boynu, bakır rengi teni ve ağır, düzgün yüzüyle yaşlı bir Roma imparatoruna; düşük, sürgüne gönderilmiş, umudunu yitirmiş, ama öylesine kökleşmiş soyluluğunu hiçbir gözden düşmenin küçültemeyeceği yaşlı bir Roma imparatoruna benziyordu. Üç adım atıp yanıma gelerek elini omzuma koydu.

– Gel. Eve dönüyoruz. Tani birazdan bize naneli çay verecek.

Yeniden, sertçe bahçeye doğru dönerek belli belirsiz bir jestle ona öpücük gönderdi.

– Burası Deborah'ın bahçesiydi. Oysa şimdi, Deborah...

Keskin gözleriyle bana gizlice, belli etmeden baktı.

– Anlıyorsun, değil mi? O, yalnızca şu çukurun içinde değil. Her yerde, ağaçlarda, çiçeklerde.

Ağır ve sessiz yürüyüş yeniden başladı. Yine durduk.

– Artık her şeyi anladım. Buraya kırk yıl önce geldik. Her yer kumdu. Bunun üzerine Deborah bu bahçeyi yapmadı, hayır. Bahçe onun yeşil ellerinden doğal olarak çıktı. Ayakları kökler, saçları yapraklar, bedeni bir kütük oldu. Ben de budala, hiçbir şey görmüyordum. Debo-

rah'ı bahçıvanlık yapıyor sanıyordum! Deborah bir bahçeye, dünyanın en güzel bahçesine dönüşüyordu. Bahçe ortadan yok olduğunda, Deborah da toprağın içinde yok oldu.

Bir itirazda bulundum. Yere yatmış ağaçları, kopmuş yaprakları, özellikle de rüzgârdan yıkılmış, bozulmuş bahçenin ortasını yeniden görüyordum.

– Elbette, Ralph. Ama ya fırtına?

– Fırtına mı? Hangi fırtına?

Şaşkın bir halde bana bakıyordu. Gerçeği kabul etmek gerekirdi. Bahçenin rüzgârdan ve yağmurdan yıkılmış olmasını yadsıyordu. Gerçeği reddediyor, yalnızca görmek istediğini görüyordu. Bu, evin içine girerken tavukları, beçtavuklarını, tavus kuşlarını ürkütüp geri çekilmelerine neden olduğumuzda adamakıllı ortaya çıktı. Vaktiyle bir yerde bir kümes vardı, ama bozulmuştu; hayvanlar da her şeyi ele geçirmişlerdi. Ralph kuşların biblolar arasında sakarca uçtuklarını ve halılara pisliklerini görmüyor gibiydi. Onlar onun imgeleme düzenine dahil değillerdi. Benimle ilgili yanlış anlaşılmayı gidermek için hiçbir şansım olmadığını anladım. İçim rahat etsin diye, ama sonuçtan da hiç kuşku duymayarak dedim ki: "Ben Jean değilim. Ben onun ikiz kardeşiyim." Ralph sesini çıkarmadı. Duymamıştı. Dikkati, yaşamını yeni ve anlaşılmaz bir biçimde altüst edecek bu sözcüklerden kesinlikle ayrılmıştı. Elbette, Deborah'ın bahçeye dönüşmesiyle ilgili olarak yapması gereken oldukça –hem de uzun zaman sürecek– çok şey vardı. Onu neden rahatsız etmeliydim ki? Hamida'nın kuşkulu ve ansızın düşmanca bir hal alan yüzü ve "Jean olmayan bu Jean" gibi kocaman bir paradoksu anlamanın ona mal olduğu çaba yeniden gözümde canlandı. Bunu, kendi sistemi içine kapanmış bu yaşlı adama zorla kabul ettirmek söz konusu olamazdı. Yalnızca, biraz önce bu eve girerken beni yakalayan ve o *yabancılaştırıcı ışıltı*'nın basit bir çeşidi –sonuçta atmosferik– olan baş dönmesinin gücünü ve önemini hesaplıyordum. Lotusyiyenler Adası'nda kalacağım sürece bu bahçenin, bu evin, bana kendim olmayı kesinlikle yasaklayan bu adamın tutsağı olacaktım. Burada yanlış anlaşılma yasa gücündeydi; karşı gelmek elimde değildi. Kim bilir, belki de gitgide Jean olduğuma inanılmasına izin vermeyeceğim.

Ralph bir dişi sülünü büyük bir gürültüyle kaçırtarak kendini bir kanepeye attı. Kirli bir beyaz kostüm giymiş yaşlı bir Çinli –ya da Vietnamlı– bir tepsiyle, içlerinde kıvrık dal motifli nane yaprakları, du-

man çıkaran iki kocaman bardak getirdi. Ralph kendi bardağına bourbon kattı. Duvarda yağmurun akmasıyla oluşmuş bir lekeye gözlerini dikerek, yavaş yavaş içmeye başladı. Lekeyi görmüyordu. Patlamış pencereleri, ayrılmış tavanları, küf bürümüş yerleri, hayvanların her yeri sarmasını, bu evin ve çevresindeki o görkemli vahanın açıkça mahvolmuş halini görmüyordu. Deborah öldükten sonra, ev ve vaha adanın yüzeyinden şaşırtıcı, ürkütücü, büyülü bir hızla siliniyorlar. Çok kısa bir süre sonra, yeniden tertemiz kum haline gelmiş bu yerde yürüyecek olan ziyaretçiler, "Acaba Ralph'ın evi neredeydi, gerçekten böyle bir ev var mıydı" diye kendi kendilerine soracaklar.

Ralph, sanki düşüncelerimden bir şeyi keşfetmiş gibiydi, çünkü şöyle dedi: "Tatile çıkmak için bir yatımız vardı. Ama Deborah'la ben, burada bile sanki bir gemide yaşıyor gibiydik. Çünkü çevremizi saran çöl, denize benzer. Kırk yıl boyunca birlikte yaptığımız bir gemi. Görüyorsun, burası hem yeryüzü cenneti, hem de Nuh'un Gemisi."

Elini bir sarı sülüne doğru uzatıyor, ama hayvan hemen ondan kaçıyor.

*

Yalancılığımın tutsağı olarak, dün akşam kendimi beklenmedik bir sorunun karşısında buldum: Jean'ın odası, *benim* odam, hangisiydi? Bu soruyu ne Ralph'a ne Tanizaki'ye ne Farid'e ne de her gün römorklu bisikletiyle köy pazarına alışverişe giden Ali'ye sorabilirdim. Akşam yemeğinden sonra bir hile bulduğumu sandım ve Farid'den, havanın serinliğini ileri sürerek, yatağımın üstüne bir örtü daha koymasını istedim. Ama bu hayvan, benim uyanıklığımı aklına getirmeyip bir çeyrek saat sonra gelip bana dediğimi yaptığını bildirerek sürpriz yaptı. Bu yüzden, elbette, Farid'in üstüne bir örtü daha koyduğu yatağı bulmaya kalkışarak, fırtınadan bu yana elektrik kesik olduğu için, elimde bir gaz lambası, odaları teker teker dolaşmak zorunda kaldım. Gerçekten de bu arayışım, tüm odaları pis ve yıkık dökük durumda bulduğum için kolaylaştı. Kediler ve kuşlar yağmurdan ıslanmış halıların ve yatakların üstünde kardeşçe kamp kurmuşlardı ve elbette buradan atılmamayı istiyorlardı. Sonunda kitaplığa sığınabildim; burası, bir kubbesi de bulunan ve duvarları raflarla kaplı, sekizgen biçiminde küçük bir oda. Oldukça rahat bir kanepe üstünde kendime bir yatak yapmak için üç ayrı yataktan bir şeyler topladım. Sabahleyin, ağaç yapraklarıyla gizlenmiş

iki küçük pencereden sızan gök yeşili renginde, titrek ve zayıf bir ışıkla uyandım. Daha sonra solgun bir güneş ışını gelip siyah ve beyaz mermerden, sekiz kollu bir yıldızı betimleyen bir döşemenin üstünde gözden kayboldu; yıldızın ortasına kırık bir heykel parçası, başı kesik ve gözleri oyulmuş bir Neptunus heykeli konulmuştu. Rafları dolaştım. Neler yoktu ki! Eski ve klasik kitaplar –Homeros, Platon, Shakespeare–, çağdaş büyük yazarlar –Kipling, Shaw, Stein, Spengler, Kayserling–; ama Camus, Sartre, Ionesco gibi savaş sonrası Fransız yazarlarının yapıtları Deborah'ın çölünün ortasında bile kimseyi unutmadığını, her şeyi okuduğunu, her şeyi anladığını kanıtlıyordu.

Bu oda kuşkusuz bu evi bir gemi gibi batıran o kazadan en az zarar gören yer olsa da, en ağır melankoli içinde yüzen de yine bu oda. Eski ciltler ve sararmış yapraklar ince bir küf ve göçmüş ruh kokusu yayıyor. Burası zekânın, dehanın gömüldüğü yeraltı mezarı; büyük bir atom yıkımından sonra, bin yıllık düşünce, şiir ve tiyatronun külleri burada.

Tüm bu acınacak durumun elbette bir açıklaması var. Çünkü, diyalektiğe adanmış ikiz olmayan bir çift, içtenlikten uzak kalmadan bir hücreye kapanıp zamana ve topluma meydan okuyamaz. O rezil amcamız Alexandre gibi –tümüyle farklı yollarla da olsa– Ralph ile Deborah, ikiz kardeşlere özgü toplumsal bir durumu haksız olarak elde ettiler.

*

Bir dereceye kadar genç kalıp da alkol yüzünden çökmüş birçok yaşlı gibi, Ralph'ın da tam bir sağgörüye sahip olduğu, ancak ardından korkunç bir sağgörü yoksunluğu içine düştüğü anlar var. Düşüncesi, açık ya da kararmış olsun, her zaman Deborah'ın çevresinde dönüyor.

Bu sabah, tam bir şaşkınlık içinde, kadının öldüğünü unutmuş, tüm bahçede onu arıyor, yabanıl bir ısrarla onu çağırıyordu. Birtakım vaatlerde bulunarak içeriye soktuk. Sakinleştirici bir ilaç alıp uzanmayı kabul etti. İki saat sonra tümüyle dinlenmiş olarak kalktı ve bana Kutsal Kitap'tan söz etmeye başladı.

– Kutsal Kitap'ı okumuş olsaydın, bir şey dikkatini çekerdi. Tanrı önce Âdem'i yarattı. Sonra da Cennet'i. Daha sonra Âdem'i Cennet'e koydu. Âdem Cennet'te olmasına şaşmıştı. Bu, ona doğal gelmemişti, değil mi? Havva'nın durumu başkaydı. O, Âdem'den sonra yaratıldı.

Cennet'te yaratıldı. Cennet'in yerlisi. Sonra, ikisi de Cennet'ten kovulduklarında, bu, Âdem ve Havva için aynı şey değildi. Âdem ilk çıkış noktasına geri dönüyordu. Evine dönüyordu. Havva ise tersine, doğduğu ülkeden sürülmüştü. Eğer bunu unutursanız, kadınlardan yana hiçbir şey anlamazsınız. Kadınlar Cennet'in sürgünleridir. Tümü. Deborah işte bu yüzden bu bahçeyi yaptı. Kendi cennetini yaratıyordu. Hayran olunacak bir biçimde. Ben de bakıyordum. Hayran hayran.

Sustu. Ağlıyordu. Sonra kendini toparladı, canlandı.

– İğrenç bir şey. Ben bunağım. İğrenç bir bunağım.

– Gerçekten bunak olsaydınız, bunu söylemezdiniz.

Karşı koymamı ilgiyle inceledi. Sonra yanıtı buldu.

– Ama bunu her zaman söylemiyorum ki!

Kendisi için bir bardağa silme bourbon doldurdu. Ama bardağı dudaklarına yaklaştırdığı sırada ıslıklı, kötü bir kadın sesiyle durduruldu:

– *Ralph, you are a soak!*•

Sesin geldiği büfeye doğru güçlükle döndü. Büfenin üstünde, fırıl fırıl dönen bir papağanın kimi zaman yeşil kuyruğu, kimi zaman da siyah gagası görülüyordu.

– Doğru, diye kabul ediyor; Deborah sık sık bunu söylerdi.

– *Ralph, you are a soak!*

Sonra, yazgısına boyun eğip, içindekini içmeden bardağını yeniden yerine koydu.

*

Jean'a, onun bu çifte takıldıktan sonra kaçmış olmasını anlayacak kadar yakınım; ama kaçışı, uğradığı yıkıma bağlı bir şey değil, bu yıkımına karşın bir şeydi. Jean, önce Ralph ile Deborah'ı, Venedik'te tanıdığı sırada oldukları gibi değil –Ralph içki küpü olmuştu, Deborah ise ölecek derecede hastaydı– son derece zeki, yabanıl bir özgürlük içinde, ilişkisiz, çocuksuz, bağımsız insanlar olarak, yaşamlarının özünü yaşadıkları gibi zihninde canlandırdı. Onları en azından böyle tasarlıyordu. Çok geç kaldığı için, yani dünyaya çok geç geldiği için bu görkemli yaşamı paylaşamadığına çok acındı.

Oysa bu çiftin Jean'ın zihnindeki görüntüsü ancak kısmen gerçekti. Bu, onların, El-Kantara'dan ayrılıp sanki kendilerini kendilerinin

• "Ralph, sen bir ayyaşsın." (ç.n.)

dışında bulduklarında, deniz üstünde geçirdikleri tatillerinin, yolculuklarının görüntüsüydü. Jean, herhalde yatlarında onlarla birlikte olmaktan belli bir mutluluk duymuştu. Ama bu bahçeye, bu eve girdiğinde omuzlarına öyle bir ağırlık bindi ki! Bu yerlerin niteliği ve çekiciliği neredeyse aritmetik bir şekilde ölçülebilir. Gerçekten de bu adacık, oluşmak için harcadığı kırk yılı günbegün, saatbesaat kaydetti. Bu on beş bin gün, bu üç yüz altmış bin saat burada, kesilmiş bir ağaç kütüğünün yaşını belirleyen ortak merkezli halkalar gibi görünür durumda. Jean burada insanı şaşırtan bu taş, heykel, resim, deniz kabuğu, tüy, değerli taş, tahta, fildişi, estamp, çiçek, kuş, anlaşılmaz yapıt koleksiyonunun ortasında kayboldu ve bu şeylerin her biri ona bir günü, bir saati olduğunu, bugün ve saatte Ralph-Deborah adacığına girdiğini, buraya kabul edildiğini, buraya şan şeref içinde katıldığını söylüyordu. Jean, bir buzulun mavimsi derinliği gibi baş döndürücü olan bu sürenin korkunç derinliğinin kendisini içine çektiğini hissetti.

Kaçtı Jean, çünkü El-Kantara'daki bu yaratının ikizlik hücresiyle benzerliğini görmekten geri kalmadı. Cinsiyet, yaş ve milliyet bakımından farklı olan Ralph ile Deborah, bir aile içinde, çocuklarla, torunlarla gelişip sonra tükenecek normal, geçici, diyalektik bir birleşme istemediler. İkiz olmayan çiftleri az çok sürekli tedirgin eden ikizlik hayaleti bu çifti oldukça az rastlanan tehlikeli durumlara itti, mikropsuzlaştırıp çöle gönderdi. Onlara orada, kendilerine ayrılmış bir yerde, yeryüzü cennetine benzer yapay ve kapalı bir malikâne yaptırdı; ama bu, erkekle kadının, çifte organizmalarının kabuğu gibi, birlikte, kendilerine benzer biçimde yaratacakları bir cennet olacaktı. Bu, somutlaştırılmış, coğrafya bakımından yeri belirlenmiş, kendisinin öz ve uzun öyküsü *olan* bir hücre; çünkü engebelerinin, çukurlarının, kırlarının her biri geçmişte meydana gelmiş ve ikiz kardeşlerin aralarında ördükleri o görünmez, her zamanki ağdan çok daha ağır çeken bir olayın yaratısı.

Çok az zamandır buradayım. Kapalı, içinde oturulan, tümüyle bir noktada toplanmış yerleri çok severim. Öyleyse, beni Jean olmaya zorladıkları için mi benim olmayan bir organizma tarafından kırk yılda üretilmiş bu kabuğun içinde boğulacak gibi oluyorum, acı çekiyorum? Jean'ın kısa sürede kaçmış olmasını fazlasıyla anlıyorum.

...

Ağır ağır dolaşarak evi incelerken bir mobilyanın üstünde dikdört-

gen şeklinde iki cam arasına sıkışmış, herhalde otuz yıl kadar öncesine ait küçük bir amatör fotoğrafı dikkatimi çekti. Ralph ile Deborah'ı kolayca tanıdım. Ralph bir Yunan tanrısı kadar güzel, dingin ve güçlü haliyle rahat ve güvenli bir biçimde gülümseyerek gözünü ayırmadan objektife bakıyor. Bu gülümseme, kişinin apaçık, görkemli gücü tarafından bol bol *karşılığı yatırılmış* olmasaydı –burada bir çekten söz eder gibi bile bile bir karşılıktan söz ediyorum– kendini beğenmişlik içerirdi. Yıllar ayrıcalıklı insanlara karşı ne kadar kötü davranıyor! Deborah yanaklarına yapışan kısa saçları, kalkık bumu ve uzun ağızlığıyla 25'li yılların "garson"una, oğlansı kızına benziyor. (Burada bana söylendiğine göre onu sigara öldürmüş.) Özellikle güzel değil, ama bakışlarında müthiş bir irade ve zekâ parıltısı var! Bakışlarını dikkatli ve koruyucu bir tavırla küçük bir kızın; narin yüzü, gür, kıvırcık saçlarının kitlesi altında kaybolan gerçek bir cılız zenci kızın üstüne indirmiş. Küçük kız da Ralph'a bakıyor; tutkulu, ateşli gözlerini yoğun ve üzüntülü bir ifadeyle Ralph'ın üstüne doğru kaldırmış. Bu üç bakışta, yalnızca kendi görkemiyle ilgili o çok güzel erkeğin bakışında; biri, konumundan, ışımasından emin –ama daha ne kadar zaman?–; öteki, gelecek kendisine ait bu iki kadının bakışında küçücük bir dram gizli. Zenci kızın rakibesini alt etmesi olası, ama bunu açıkça bilmiyor; o, şimdi zamanın engellemesiyle karşı karşıya. İçime bir kuşku düşüyor, ama yavaş yavaş gerçekliğe dönüşüyor. Bu küçük kız, Hamida; o zaman aşağı yukarı on iki yaşında olmalı; burada sık sık görüldüğü gibi, yüreğiyle erken gelişmiş olduğu kadar bedeniyle de cılız kalmış; mutsuzluğun ideal koşulu bu.

*

Hamida

Kapalı, yabanıl, ateşli Arap yaşamımıza dalga dalga yayılan aralıklı, alacalı bir yabancı turist akını vardı. Bu insanlar çok eski bir geleneği olan Müslüman mahallelerimize para, aylaklık, utanmazlık getiriyorlardı. Ne şok! Ne yara! Sanki bir cerrahın bir organizmanın en gizli derinliğine hava ve ışık sokan bıçak darbesi! Bir kız çocuğu için iki kat şiddetli şok. Bir gün, bir sürü veletin oyun alanına çevirdiği Humet es-Suk'un dar bir sokağında iki Avrupalının konuşmasının bir bölümünü duydum:

– Ne kadar çok çocuk! Bu Arap kasabalarında ne kadar çok çocuk var!

– Evet, ama yalnızca bunlar mı ki! Siz yalnızca yarısını görüyorsunuz. Hatta en küçük yarısını!

– Ne demek oluyor yarısını?

– Canım baksanıza! Sokaklarda yalnızca erkek çocukları var. Kızlar evlerde hapis.

Evet, hapistiler. Ve o dönemde ancak peçe takarak çıkabiliyorduk dışarıya. Benim yeniyetmeliğim açık yüze, havaya ve ışığa hak kazanmak uğruna çetin bir savaşımla geçti. Geleneğin bekçileri olan en hırçın hasımlarımız, *acuzeler*, yalnızca yüzlerini sarıp dişlerinin arasında tuttukları muslin peçeyle dışarıya çıkan yaşlı kadınlardı. Kimi akşamlar, Ralph'ın havuzundaki kurbağalar kuru bir sesle vıraklarlar. Bu vıraklamaları duyduğumda her zaman ürperdim;çünkü bunlar, delikanlıların sokaklarda peçesiz dolaşan genç kızların peşine takılmak için verdikleri o senli benli, hakaret edici sinyale tıpatıp benziyorlardı.

Ralph ile Deborah'ın evlerinin eşiğini ilk kez aştığımda belki yedi yaşındaydım. Batı'nın bana örnek olarak sunabileceği en zeki, en özgür ve en mutlu şeyi simgeleyen ve bir altın sikke, eşdeğerde bir yığın bakır bozuk paraya göre neyse, turistlere göre de o olan bu çiftin hemen etkisinde kaldım. Beni evlat edindiler. Onlarla birlikte giyinmeyi –ama aynı zamanda soyunmayı–, domuz eti yemeyi, sigara içmeyi, içki içmeyi ve İngilizce konuşmayı öğrendim. Ve kitaplıktaki tüm kitapları okudum.

Ne var ki yıllar oluşturduğumuz üçlünün dengesini ister istemez değiştirecekti. Deborah, Ralph'tan biraz daha yaşlıydı. Uzun süre pek belli olmayan bu yaş farkı ellili yaşlarda ansızın belirginleşti. Ralph'ın gücü kuvveti hâlâ adamakıllı yerindeydi; zayıflamış, kurumuş olan Deborah ise bu sırada bir dönemeci aştı; bu dönemeçten sonra fiziksel ilişkilerde erkekte arzunun yerini sevecenlik –hatta acıma– alır. Deborah bundan akıllıca sonuçlar çıkaracak kadar bilinçli ve yürekliydi. Ben o zaman on sekiz yaşındaydım. Ralph ona metresi olduğumu söylemiş miydi? Belki. Onu uzun süre aldatmak söz konusu değildi, zaten bu onunla olan ilişkilerimde hiçbir değişikliğe yol açmadı. Ralph, tek eşli koca tipiydi. Yaşamında hiçbir zaman Deborah'tan başka kadın da olmayacaktır. Bunu üçümüz de biliyorduk ve bu, bizi her türlü fırtınadan koruyordu. Ama bu dinginlik benim için karamsarlığın öteki adıydı. Gerçekte, beni evlat edinmiş gibi görünen bu çift, mermer bir yu-

murtanın içine kapanmıştı; üstünde tırnaklarımı kırabilirdim. Bunu denemedim.

Dayanışmaları o kadar derindi ki, Ralph'ın çöküşü, Deborah'ın yaşlanmasını, kadın bir başka, hatta bir bakıma tümüyle karşıt bir yapıda olmasına karşın, az farkla izledi. Ralph her zaman içmişti, ama *at home** ve bayağılığa kaçmadan. İş konusunda bir adamına danışmak üzere Humet es-Suk'a gittiği bir gün, eve dönmedi. Deborah adanın kısıtlı olanaklarını oldukça iyi biliyordu; Ralph'ın içkili yerlere uğramalarını meyhane meyhane, bar bar dolaşıp izleyecek kadar dostu, yakınları, adamları vardı. Üç gün sonra çocuklar Ralph'ı bir katırın sırtında geri getirdiler; hayvanın üstüne yığılmıştı; bir çukurda uyur durumda bulup yerden kaldırmışlardı. Onu birlikte tedavi ettik. Bana bu durum dolayısıyla bir buyruk verdi ki bu, sanki bir gül yağmuruna, zehirli dikenleri olan güllerden oluşan bir gül yağmuruna tutulmuşum gibi hoşuma gitti.

– Ona karşı daha sık kibar davranmaya çalış, dedi bana.

Bundan sonra benim için burası cehennem oldu. Ralph ne zaman kaçamak yapıp meyhanelere gitse, metres-hastabakıcı olarak hak ettiğim kınamaların başımın üstünde yığıldıklarını hissediyordum. Deborah tek sözcük söylemiyordu, ama başarısızlığım beni tedirgin ediyordu.

Beni yalnızca yatla yaptıkları yolculuklar ferahlatıyordu. Bu yolculukların birinden yararlanıp İtalya'ya giderek oraya yerleştim.

*

Paul

Jean nerede? Hem de böyle ansızın nasıl çekip gidebildi? İkizlik mantığının gücü ne olursa olsun, onun Deborah'ın cenaze töreninden önce, kendisine evlatlığı gibi davranan o üzgün adamı bırakarak kaçıp gitmesini kabul etmekte güçlük çekiyorum. Bu davranışının bir başka açıklaması olmalı. Ama nasıl bir açıklama?

Hayaletler gibi iç karartıcı ve uğursuz düşünceler yakamı bırakmıyor, zihnimi karartıyor. Gerçekte kardeşimin uzun süre –aynı zamanda ilk kez bu kadar uzun süre– yok oluşu dengemi adamakıllı bozuyor. Kimi zaman sanrının kıyısında sallandığımı hissediyorum; hem sanrı-

* Kendi evinde. (ç.n.)

dan çılgınlığa geçmek için ne kadar mesafe var? Kendime sık sık şu soruyu sordum: "Kardeşinin peşinde niçin koşuyorsun? Niçin onu bulup yuvaya geri getirmeyi bu kadar çok istiyorsun?" Bu sorulara verdiğim yanıtlara şu yanıtı da eklemek gerek: "Çıldırmamak için."

Bu sanrılardan ilkini bana Ralph'ın kendisi esinledi: Jean kaybolmadı, *çünkü ben Jean'ım*. Ama elbette Paul olmayı da bırakmadan. Kısacası, bir insanın içinde iki ikiz kardeş, *Janus Bifrons** Jean, bir gün önünde bulunduğu aynanın içinde beni gördüğüne emin olarak bu yerine geçmeden ürktüğünü bana anlattı. Ne yazık ki burada onun ikizliğe karşı düşmanlığını iyi anlıyorum. Oysa beni, tersine, şu iki sözcük *–Ben Jean'ım–* yatıştırıyor, içimi rahatlatıyor; neredeyse her şeyi burada bırakıp evime dönmeye özendirir gibi. Kopyalama-geri alma operasyonunun başarıya ulaşması için Jean'ın bu sırada Hersek ya da Belucistan'da hallaçlık yeteneği gereği panik yaratmakta olmaması da gerekir. Kısacası, kesinlikle şunu söylemek cesaretini göstermeli: İçimde tam olarak Jean-Paul kişiliğini üstlenmek olasılığının doğduğunu hisseder etmez Jean'ın ölümü, kabul edilebilir bir olasılık, neredeyse bir çözüm yolu oluyor.

Acaba Jean öldü mü? Burada da bir başka düşünce yakamı bırakmıyor; bu ancak bir düşünce, daha çok biraz bulanık bir imge. Fırtınanın ortasında Deborah'ın tabutunu eski Roma yolunda taşıyan arabayı görüyorum. Kabaran dalgalar yolu süpürüyor, su serpintileri arabanın ön camını dövüyor, çamur parçaları ve kum yığınları arabanın ilerlemesini tehlikeli duruma sokuyor. Jean tabuta eşlik edenlerin arasında değildi. Ama yine de Jean oradaydı, *tabutun içinde*. Çünkü Farid bana biri El-Kantara Adası'nda, öteki kara El-Kantarası'nda olmak üzere, bu çifte mezar, bu çifte gömme töreni konusunda bir açıklama yaptı. Ralph, köyün belediye başkanından Deborah'ı bahçesine gömmesi için izin istediyse de buna izin verilmedi. O da buna kulak asmamaya karar verdi, ama boyun eğiyormuş gibi göründü. Demek ki Deborah, bahçesine gömülecekti; oysa gösteriş için, boş olan bir başka tabut kara El-Kantarası'nın cebbanasına gömülmüştü. Gerçekten boş muydu? Herhalde ağırlık olsun diye içine elbette bir şey konmuştu. Bir şey mi, yoksa biri mi?

*

*Romalı iki çehreli tanrı. (ç.n.)

Cerbe'de bulunuşum sırasında pekâlâ anahtar kişi olabilecek, Ralph'ın hizmetçisi Tanizaki ile tanışıklığımı ilerlettim. Çünkü adam, geçen gün kendi kendime sorduğum soruyu doğrudan doğruya yanıtlamasa da söyledikleri hiç kuşku yok bu soruya uyuyordu.

Tanizaki ne Çinli ne Vietnamlı, ama Japon. Doğduğu kent, Kyoto'nun güneyinde bulunan Nara. Bu kent hakkında da yalnızca onun bana söylediği bir şeyi biliyorum: Nara kutsal alageyiklerle dolu. Gelen her yolcu garın peronunda bir alagayikle karşılanıyor ve tüm ziyareti süresince hayvan artık onun yanından ayrılmıyor. Gerçekten de kent bir sürü tapınakla çok ustaca belirtilmiş ve kutsallaştırılmış geniş bir bahçeden başka bir şey değil. Burada Deborah'ın bahçesine girdiğimde, bu bahçeden ancak bir başka bahçede, başka bahçelerde yürümek üzere çıkacağımı fark ediyorum. Bunun bir anlamı olmalı. Gelecek, bu anlamın ne olduğunu söyleyecek. Çünkü eğer Tanizaki burada *bahçe dışında* her şeyle ilgileniyorsa bu, zevksizliği ya da yeteneksizliği yüzünden değil; tam tersine. Gerçekten de çok alçak sesle söylediği anıştırmalı tümcelerle bana Deborah'ın o yapıtını ağır şekilde yargıladığını benden gizlemedi. Kaba ve yabanıl bir yanıt. Tanık olduğumuz yıkımı daha başlangıcında yazılı imiş. Tüm sorularıma karşın, bu konuda daha fazla bir şey söylemek istemedi. Yarım yamalak laf etmekte diretmesi ve sorulara hiçbir zaman doğrudan doğruya yanıt vermemesiyle bu Asyalı bana kimi zaman Méline'i anımsatıyor. Ona dedim ki: "Deborah, çöl ortasında olağanüstü bir bahçe yaratmaya dört elle sarıldı. Bu elbette ülkeye karşı zor kullanmaktı. Zaten ülke de, o yeşil elli kadın yapıtını savunmak için artık burada yokken şaşırtıcı bir çabuklukla öcünü alıyor. Sizin kınadığınız bu zorlama mı?" Küçümseyici bir tavırla, sanki benim anlayamayacağım kadar çok ince bir gerçeği bana anlatamadığına üzülüyormuş gibi gülümsedi. Beni öfkelendirmeye başlıyordu, bunu hissetmiş olmalı ki, yine de bana bir şey söylemeyi uygun gördü. "Yanıt Nara'da" dedi. Yalnızca Deborah'ın bahçesinin neden kınandığını anlamak için bana dünya turu yaptırmayı mı ileri sürüyor? Karşı koymam boşuna, Nara'ya gitmekten kaçınamayacağım için çok korkuyorum. *Yabancılaştırıcı ışıltı*'yı aynen yansıtan buranın insanlarının ve nesnelerinin ortasında, Tanizaki'nin yüzü, matlığı ve soğukluğuyla çelişki oluşturuyordu.

Oysa, başlangıçta ünlü Doğu soğukkanlılığı sandığım şey, daha derinlemesine bakıldığında *yabancılaştırıcı ışıltı* yokluğuydu. Burada

beni yalnızca Tanizaki "tanımadı", çünkü Jean olmadığımı yalnızca o biliyor.

Dün verandanın altında oturduğum sırada yanıma içindekinin soğukluğundan adamakıllı buğulanmış yüksek bir bardak bıraktı. "Bay Paul için sıkma limon" diye kulağıma fısıldadı, sanki bir gizmiş gibi. Bu geliş öyle doğal bir biçimde olmuştu ki, hemen bir davranışta bulunamadım. Bay Paul için ha? Sıçrayıp adamı beyaz barmen ceketinin iki yakasından tuttum.

– Tani, kardeşim Jean nerede?

Tatlı tatlı gülümsedi.

– Kara El-Kantarası'nın cebbanasına gömülen kim?

– Elbette Bayan Deborah, dedi sonunda, sanki bu, dünyanın en bilinen şeyiymiş gibi.

– Peki ya buraya? Buraya kim gömüldü?

– Elbette Bayan Deborah, diye yineledi.

Ve pek basit bir açıklamaymış gibi ekledi:

– Bayan Deborah her yerdedir.

Bayan Deborah'ın her yerde olmasını anladık! İyi ama bundan bana ne? Ben buraya Deborah'ın ölümüyle ilgili soruşturma yapmaya gelmedim.

– Tani, şimdi söyle bakalım bana, kardeşim nerede?

– Bay Jean, Nara'ya gitmesi gerektiğini anladı.

Daha fazlasını öğrenmeye gerek yoktu.

XVII
İzlanda Pentekostesi

Paul

Saat 14.30'da Fiumicino'dan her yanı gri renkli bir gökyüzünde havalandık. Uçak Paris, Londra ve Reykjavik'ten kutbun sınırlarına kadar yükselip ardından yeniden Anchorage ve Tokyo'ya inmek üzere bir yörüngeye girerek, burnunu kuzeye çevirdi. Burada bir sayma, düşünme, hatta yaşama biçimi var ki, bunu bana öğretmek kuşkusuz bu yolculuğun görevi. Örneğin, ekvator düzeyinde gündüzle gecenin süresinin her mevsim eşit olduğunu, ama kutuplardan birine doğru gitmek için ekvatordan uzaklaştıkça mevsimlere göre farkın çoğaldığını biliyordum. Biliyordum da... Gerçekten biliyor muydum? Belki bu bilgi, herhangi bir coğrafya ya da astronomi dersinde aklıma sokulmuştu da beynimin bir hücresi onu bir kenarda tutuyordu? Yolculuk onu bana apaçık bir biçimde anımsattı. Çünkü biz, o gri tavanı yarıp da, güneş

dağınık iri bulutlardan oluşan halkanın üstündeki tanrısal hakka dayalı egemenliğinin görkemi içinde yeniden ortaya çıkar çıkmaz, onun ufukta yüksekliğini not ediyorum ve kuzeye doğru tüm uçuşumuz süresince bu noktadan kımıldamayacağını biliyor ve dakika dakika bunun gerçekliğini saptıyorum. İlk önce uzayda bir yer değiştirme gibi görünen yolculuk, daha derinden bir zaman işidir. Saat zamanı ve meteorlar zamanı. Yolculuğa eşlik eden –yolculuğun akışını saptırabilen ya da durdurabilen– kötü havalar, yalnızca zarif farbalalar ya da görülmeyen, kusursuz makineleriyle dramatik opera sahneleri gibidir. Elimi, üstünde güneşin tam da asılı durduğu batı ufkunu bana açan oval pencerenin kenarına koydum. Kol saatim, bulutların beyaz atlar sürüsü, kıpırdamayan güneş... Araba, tren, vapur ve uçağın aynı görünüm içinde birbiriyle yarıştığı görülen basit coğrafya kitaplarındaki resimler kadar kendi türünde basit olan bu tabloda her şey bir araya toplanmış. Ama uzay yolculuğunun dört simgesi burada zaman yolculuğunun üç simgesine dönüşmüş. Reykjavik'e gece yarısı ineceğiz. Güneşin yerinden kımıldamamış olacağını biliyorum. Peki o zaman bulutlar ne olacak? Ya benim kol saatim? Onun da durması gerekmeyecek mi? Ama bunu nasıl yapabileceğim? "Otomatik" tipte saatlerden o. Hem de gece gündüz bileğimde taşımam koşuluyla kendiliğinden kuruluyor. (Elbette uykumun bir dereceye kadar huzursuz olması gerek; oysa ben sefları her akşam yalnızca bu amaçla bir kahve içtiğime inandırarak eğleniyordum. Sonra bu martavaldan bıktım.) Temelde oldukça basit bir mekanizma, ona durmadan sol kolumu kımıldatarak harcadığım enerjinin bir bölümünü alıp depo etmesini sağlıyor. Bu enerji ne olurdu, eğer saatim onu kendi yararına toplamasaydı? Benim için fazladan, son derecede küçük bir yorgunluğa mı karşılık olurdu? Sanıyorum, saatim belli bir süre sonra enerjiyle doldu. Artık o küçük sallantıların ona hiçbir yararı yok; tıpkı kenarları tam olarak ortasındaki delikten çıkan su kadar boşaltma yapan dolu bir havuzda olduğu gibi. Topladığı enerji sayesinde bol bol on iki saat –15 ile 18 arasında– çalışıyor, ama sonra duruyor: Hiçbir sallantı da onu yeniden canlandıramıyor. O zaman normal bir saat gibi kurulması gerekiyor. Önemli değil. Bu gelişmeye ben otomatik olarak yerel saati gösterecek bir gelişmeyi yeğlerdim. Normal görevini yapması için bu saati durmadan tedirgin etmem gerekecek. Normal görevini yapmalı: Saatin kaç olduğunu söylemeli –daha önce olduğum yerdeki, yani daha önce nerede olursam olayım oradaki saati değil– şimdi olduğum yerdeki saati bildirmeli.

...

Uçak Orly'ye uğrayıp yeniden kalktıktan sonra biraz uyudum. Bu uğrama yolcular arasında bir hareketliliğe yol açtı; kimileri Orly'de indi, kimileri de yolculuğun geri kalan bölümüne katılmak üzere uçağa bindi. Şimdi sağımda narin, düzgün, yarı saydam yüzlü, ufak tefek sarışın bir kadın var. Yanıma oturduğu için özür diledi; kısa bir süre bakıştık. "Işıltı" onun bakışını aydınlatıyor muydu? Bundan emin değilim. Hatta tersini de söyleyebilirim. Bununla birlikte, gözlerinin içinde *bu tür bir şey* vardı, ama bu tam olarak neydi, söyleyemem.

Bu kez de Londra'ya uğruyoruz. Yeni gidiş geliş hareketliliği. İnsan kendisini sanki bir zamanlar Plancoët-Matignon arasında gidip gelirken her kasabada duran yaysız büyük yolcu arabası içinde sanırdı; ama şu hariç: Güneş bu yüzden durmuyor, dönmeya devam ediyordu; bu yine de önemli bir fark! Yanımdaki kadın kımıldamadı. Tokyo'ya kadar benimle birlikte mi gidecek, yoksa Reykjavik'te benden ayrılacak mı? Ayrılırsa, buna üzülürdüm, çünkü yanımda böyle taze ve hafif birinin bulunuşu bana iyi geliyordu. Ayaklarımızın dibine koyduğu seyahat çantasının üstündeki etikete yan gözle bakmaya çalışıyorum ve bol bol vaktim olduğu için sonunda okuyabiliyorum: *Selma Gunnarsdottir Akureyri IS*. Bu açık. Yakında onu uçağın uğrayacağı bir sonraki yerde kaybedeceğim. Sanki aklımdan neler geçtiğini keşfediyormuş gibi ansızın bana gülümsedi –"sahte ışıltıyı" parlatarak– ve düşünmeden İskandinav su perisi aksanıyla "Ne tuhaf, tanımadığım birine benziyorsunuz!" dedi.

Tümce garip, çelişkili; ama sahte ışıltıya öylesine uyuyor ki beni şaşırtmıyor. Durumun saçmalığıyla alay ediyor, ama açıkça, beklediğini bulamıyor; çünkü benim şaşmam ölçülü, kibarca, hoş, ancak o kadar. Küçük Selma, Bep'in bu şeylerle oynamadığını biliyor musunuz? Sıkıntısını gizlemek için boynunu yuvarlak pencereye doğru uzatıyor; onu pencereden ayırıyorum. Bulut katmanının beyaz halısı üstündeki yarıklardan volkanlarla çatlamış kayalık takımadalar görülüyor.

– Faerorne Adaları, diyerek açıklıyor Selma. Sonra kendiliğinden verdiği bu bilgi için özür diler gibi ekliyor: Ben profesyonel rehberim, biliyor musunuz?

Gülüyor ve şunları ekleyerek, bu özel yersiz açıklamalarla kaybedilmiş puanları ansızın yeniden topluyor:

– Londra'ya uğramadan önce, çantamın üstündeki etiketten adımı ve kentimi okumak için bir çeyrek saat manevra yaptınız. Ama ben si-

zin soyadınızın Surin olduğunu biliyorum.

Hiç kuşku yok, hayır. Bu özel türden yapmacıklı konuşmaya katılmayacağım. Koltuğumun arkalığının düğmesine basıp sanki uyumaya hazırlanıyormuşum gibi, gözlerimi tavana dikerek, kendimi arkaya kaydırıyorum. O da bana öykünüyor ve sesini kesiyor. Ansızın, birbirine paralel olarak uzanmış bir çifte benziyoruz. Benim saatime göre saat 22.30; güneş de hâlâ kıpırtısız; çekiçle ustaca dövülmüş bir bakır plaka gibi parlayan denizin üstünde asılı. Bulutlar kaçmış. Uzak kuzey bölgesine giriyoruz; bu bölgenin zamana bağlı olmayışının onuru, hem kötü havaların ortadan kalkması hem de güneşin deviniminin durmasıyla dile geliyor.

– Nişanlım mektubunda sizden söz ettiği için soyadınızın Surin olduğunu biliyorum. Hatta bana bir fotoğraf gönderdi; bu fotoğrafta onunla birliktesiniz. Ben sizi hep İzlanda'da sanıyordum.

Hiç kuşku yok, çenesini tutmak becerebileceği bir şey değil, ama bana "yalancı ışıltı"nın gizini açıkladığı için ona minnettarım. Benimle konuşmak için koltuğunun arkalığını yeniden dikleştirdi ve ben uzanmış durumda kaldığım için o narin ve inatçı yüzünü bana doğru eğdi.

– Nişanlım Fransız. Doğduğu kent olan Arles'da tanıştık. Dilinizi Monpellier Üniversitesi'nde öğreniyordum. Onu İzlanda'ya getirdim. Bizim ükenin genç kızları müstakbel kocalarını ana ve babalarıyla tanıştırmak zorundadırlar. Aynı zamanda, biraz sizin balayı yolculuğuna çıkmanıza benzeyen, nişanlılık yolculuğuna çıkma geleneği vardır bizde; ama, balayından önce, bir tür deneme yani. Bu, kimi zaman çok yararlıdır. Ne var ki İzlanda büyülü bir ülkedir, biliyorsunuz. Olivier Fransa'ya dönmedi. Yakında on yıl olacak.

Birkaç dakikadır uçak inişe geçmiş durumda. Siyah renkli, parça parça, ince ve uzun kara şeritleri penceremin mavi görüş alanını kapladı. Düş kırıklığı. İzlanda, düşlediğim, sonsuz karlarla süslü, o pırıl pırıl buzdan ada değil. Daha çok bir maden posası yığınına, kömür posası içinde kazılmış dar bir vadiler dizisine benziyor. Yaklaşıyoruz. Kurum rengindeki toprağın üstünde parlak lekeler, evler parıldıyor. Damları yeşil, kırmızı, somon rengi, mavi, portakal rengi, çivit renginde. Duvarları da, ama damlar ve duvarlar hep değişik ve karşıt renklerde.

Uçak, Reykjavik Havalimanı'na inip yerde giderken kararımı veriyorum. İzlanda'da bir süre kalmak üzere Tokyo'ya doğru yolculuğumu yarıda kesiyorum.

*

Gardur Oteli'nin odalarının tümü birbirine benziyor: Dar ve sizi sevecenlikle karşılamayan bir yatak, orada bulunuş nedeni yalnızca ortasına konulmuş, İzlanda dilinde bir Kutsal Kitap olan bir masa, iki sandalye, özellikle de ne panjuru ne de perdesi bulunan geniş bir pencere. Son olarak, odayı fırın sıcaklığı içinde tutan bir radyatörü de saymak gerekir. Temizlikçi kadını sorguya çektim; kadın bana elden bir şey gelmediğini belirten bir mimikle yanıt verdi: Bu korkunç sıcaklığı azaltma olanağı olmadığı gibi, durdurma olanağı daha da az. Radyatörler, saatlere ve mevsimlere aldırış etmeyen doğrudan doğruya doğal sıcak su kaynaklarına bağlı. Sürekli aydınlığa alışmak gerektiği gibi bu aşırı sıcaklığa da alışmak gerek. Zaten İzlanda'ya haziran ayında uyumak için gelinmez. Bunu, sıcak olmaktan çok, parlak bir güneşin ışıdığı bu soluk mavi renkli göyüzünden, bu acımasız pencereden, konuksever olmayan bu yataktan, ağır ve köye özgü, ama kesintisiz bir yaşamın dingin uğultusundan öğreniyorum; saatim de sabahın birini gösteriyor. Hem uykum da yok. Öyleyse dışarıya çıkmalı...

Birileri bahçelerin kara toprağı üstündeki çimenden halıları açıyor. Bunları eylül ayında, dokuz ay süren kış için özenle sarıp kaldırdıklarını düşünüyorum. Burada canlı ve taze, gerçek çimenin söz konusu olduğunu belirtmek gerekli mi? Başkaları da yeniden evlerini boyuyor. Oluklu sacdan damlar ve duvarlar; neredeyse zırhlı evler, ama gelişigüzel, keyfe bağlı şekilde zırhlı, çünkü açıkça en uyuşmayan renkler seviliyor ve parlaklıkları korunuyor. Yaşam orada, her yerde; erkekleriyle, kadınlarıyla, çocuklarıyla; kedileri, köpekleri, kuşlarıyla; ama sanki bu ışıklı gece, aynı zamanda sessizlik üzerine bir ödev ve sözleri, seslenmeleri, gürültüleri saf dışı eden bir gizli anlaşma yaratıyormuş gibi sessiz, suskun bir yaşam. Zaten Andersen'in masallarından okumayı öğrenmiş olan uzak Kuzey ülkelerinin, erkekler sarışınlığına, kadınlar saydamlığına, çocuklar hafifliğine sahip. Bununla birlikte, her kavşakta aynı kuşun çığlığıyla karşılanıyorum; bu çığlık hem sızlanışlı hem de şen, bir Arjantin çıngırağı gibi; o kadar düzenli ki, sanki onu duymayı sürdüreyim diye damdan dama uçarak beni izliyor. Ama onu görmeye boşuna çabalıyorum. Hatta kendi kendime "acaba bir mucizeyle onu duyan tek kişi ben değil miyim?" diye soruyorum, çünkü tam da o Arjantinli sızlanışının önce yükseldiği andan hemen sonra her defasında birine "Duydunuz mu? Nedir bu kuş?" diye sorduğumda, bu

kişi kulağını uzatıp şaşkınlıktan kaşlarını kaldırarak:" "Kuş mu? Hangi kuş? Hayır, ben hiçbir şey görmedim" diyor.

...

Olivier sırık gibi, zayıf ve iç karartıcı biri; uzun saçları ve sarkık bıyığı bu halini ağırlaştırıyor. İnsan ona bakınca genç bir Don Kişot'u ya da tersine, yaşlanmış ve uyanık bir d'Artagnan'ı düşünüyor. Gelişimin ertesi günü beni görmeye geldi ve benimle hemen Jean'la konuşuyormuş gibi konuştu. Onu yanılgıdan kurtarma gücünü kendimde bulamadım –Ralph'ı da aynı şekilde, kurtaramadığım gibi. Birbirinden ayrılmış ikizlerin dramlarından biri, bu ayrılığın bilinmemesi, hatta onlara yaklaşan ikiz olmayan kişiler tarafından bile yadsınmasıdır. Pek doğal olarak, bu kişiler kardeşinden ayrılmış bir ikizi, kısa boyunun, her şeye karşı dikkatli olmasının, orta derecedeki başarılarının ceremesini ona çektirerek, tanıdıklarından biriyle özdeşleştirir ve onun ikizliğini ileri sürmesine kötü gözle bakar, bunu –zamansız bir zorlamaymış gibi– hoş karşılamazlar.

Ayrıca, Olivier hiç de benim buraya gelişimin ve Jean'ın gidişinin –eğer Jean en azından Tokyo'ya gitmek üzere yolculuğunu sürdürdüyse– koşullarını merak ediyormuş gibi görünmüyor. Tüm bunlar onun başkalarının işlerine karşı lütfen göstermek istediği zayıf ilgi derecesini adamakıllı aşıyor.

Ben de bu otobüste, rehberimiz Selma'dan bir sürü İngiliz turistle ayrılmış durumda, bu sölpük, bu homurdanan Olivier'nin yanında ne yapıyorum? *Jean'ın vaktiyle yaptığını.* Çünkü yolculuğumun yazılı olmayan yasası böyle: Onun bir aşamasını atlayamam –daha emin olarak Jean'a ulaşmak için bile–, bu aşamada ayaklarımın Jean'ın ayak izlerine basması gerektiği için, onunla aynı adımlarla yürümek zorundayım. Çünkü benim yolculuğum sapanla atılmış ve içinden geçtiği havanın okşadığı bir taşın yörüngesinden çok, bir bakıma her dönüşte izleyeceği yolu kendisiyle birlikte götürerek zenginleşen bir kartopunun inişine benziyor. İzlanda'da Jean'ın burada aramaya geldiği şeyi, eğer yolculuğunu Tokyo'ya doğru sürdürdüyse –elleri boş gidemeyeceğine göre– herhalde gerçekten burada bulmuş olduğu şeyi bulmalıyım.

Otobüs bir vadide ilerliyor; vadinin otlu yamaçları ve karla kaplı yerleri bazalttan oluşmuş bu adanın tekdüze biçimde siyah toprağını unutturmuyor. En ufak bir insan yapısının izine rastlamadan saatlerce yol alıyoruz ve ansızın karşımıza, yanında küçük bir kilise olan, bir çiftlik evi çıkıyor; ikisi de prefabrik; açıkça görülüyor ki aynı zaman-

da aynı firma tarafından teslim edilmişler. Kimi saatlerde çiftçinin papaza, ailesinin de ona bağlı Hıristiyan topluluğuna dönüştüğüne inanmak gerekiyor. Birkaç midilli, çitle çevrilmiş bir yerde otluyor; ama zorunlu taşıt, üstünde küçük bir telsizin uzun ve esnek antenini taşıyan bir Land-Rover. Bu ayrıntıların her biri –içine bir yıllık yiyeceğin depo edilebildiği koskocaman hangarlar gibi, daha başka birçok ayrıntı– bu topraklarda yaşayan insanların, özellikle kışın gece üstlerine çöktüğünde, akla sığmaz yalnızlığını dile getiriyor. İzlanda'da intiharların oranını merak ediyorum, bunu bilmek isterdim. Belki bu oran Akdeniz ülkelerindeki orandan adamakıllı düşüktür? İnsan öyle meraklı bir hayvan ki!

Hayvandan söz etmişken, burada özellikle tüy egemen gibi görünüyor. Elbette çakıllı çayırlarda küçük koyun sürülerine –çoğu zaman bir dişi koyun ve iki kuzudan ibaret– rastlanıyor; bunlar arkalarında uzun kirli yün parçalarını sürükleyerek kaçıyorlar; birçok parça da kayalara, çalılıklara takılıp kalıyor. Bu hayvanların öyle yabanıllaştırılmış halleri var ki, kuzu ya da koyun budu yemek isteniyorsa onları kuşkusuz bir karabinayla öldürmek gerekir. Ama midillilerden başka hiçbir memeli hayvan yok. Bu kocaman çiftliklerde köpek de yokmuş gibi görünüyor. Buna karşılık, kuşlar burada kral. Biraz önce görkemli bir sahneye tanık oldum: Büyük bir siyah kuğu, kanatlarını açmış, korkutucu gagasıyla, kuşkusuz küçük bir gölün kıyısında su içerken yuvasının biraz fazla yakınına sokulmuş olan küçük bir koyun sürüsünü kovalıyordu. Koyunlar darmadağınık durumda kaçıyorlardı; arkalarında, kanatlarını büyük bir siyah pelerin gibi açıp perdeli ayaklarının üstünde dikilerek koşan kuğu vardı.

Bu sahneden Olivier'ye söz ediyorum; adam her türlü ilgiden yoksun bir bakışla, bir yolcu arabasının körüğü gibi ağır ve kıvrım kıvrım gözkapaklarından birini, hafifçe oynatıyor. Bu sırada, şoförün yanına çökmüş olan o ufak tefek Selma mikrofonuyla, açıklamalarının dışarıda oynayan filmle uyumlu olan bölümünü ciddi ciddi dile getiriyor: "Eskiden tarım İzlandalıların temel uğraşını oluşturuyordu, ama balıkçılığın ve balık sanayiinin gelişmesinden bu yana önemini yitirdi. Bununla birlikte, işçilikten yararlanılması açısından tarım ikinci sırada. Koyun yetiştirme bunun belli başlı öğesi. İzlanda'da yaklaşık 800 000 koyun var, bu da kişi başına 4 koyun demektir. Yazın bu hayvanlar çayırlarda ve dağlarda serbestçe dolaşırlar. Eylülde çiftliklerde bir araya getirilirler ve bu, halkın türlü şenlikler yapmasına yol açar..."

Olivier gözlerini iç karartıcı bir bakışla bana doğru çeviriveriyor.

– Tıpkı insanlar gibi. Gündüzün, tüm ülkede çalışılır. Geceleyin uyunur ve yiyip içip eğlenilir. Dikkat edin, gündüzün ve geceleyin diyorum. Başkaları yazın ve kışın diyorlar. Bu, bizim için aynı kapıya çıkar; ama yabancılar anlasın diye geceden ve gündüzden söz ederiz. Altı ay aydınlık, altı ay karanlık. İnanın, bu kadar uzun!

Sanki bu uzun günü, bu uzun geceyi ölçmek için susuyor. Bu sırada Selma konuşmasını ciddiyetle sürdürüyor:

"Bugün konuşulan İzlanda dili Vikinglerin IX. ve X. yüzyıllarda getirdikleri ilk dile çok yakındır. Adamız dış etkilerden korunmuş olduğu için, komşu ülkelerin dillerinden daha arıdır; biraz da fosil bir dildir; Danimarka, İsveç, Norveç dilleri, hatta İngilizce bu dilden türemiştir. Akdeniz'de 2000 yıldan bu yana ziyaretçilerden uzak ve hâlâ klasik Latince konuşulan bir adanın var olduğunu düşünün. İzlanda, İskandinav ülkelerinin gözünde biraz böyle bir yer."

– Buraya bir ay için gelmiştim. Bir ay, otuz gün, gerektiğinde otuz bir gün, diyerek yeniden konuşmaya başlıyor Olivier. Elbette günün altı ay, gecenin de yine altı ay sürdüğünü önceden kestirememiştim. Bu adaya henüz ayak basmıştım ki, her otuz günümün otuz yıla dönüşmeye başladığını gördüm. Ama başkalaşma böyle gerçekleşmedi ki! Hatta, Selma olmasaydı, bu başkalaşma gerçekleşmezdi diye düşünüyorum. Çünkü örneğin, siz ve tüm o iyi İngilizler, neredeyse hiçbir şeyin farkında değilsiniz. Artık uyumadığınızın ve uykunuzun gelmediğinin dışında. Bu, daha şimdiden olağanüstü bir şey ve size benim başıma gelenler konusunda küçük bir fikir veriyor. Gerçek şu ki Selma beni *İzlandalılaştırdı*, ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi? Tam bir anaerkillik, anlıyor musunuz? Hiç kimseden bir şey istemediğim bir kente, Arles'a, beni almaya geldi ve kendi ülkesine, evine götürdü. Orada da beni İzlandalılaştırdı. Bu demek oluyor ki, örneğin, şimdi Fransa'daki yazı İzlanda'da gün olarak, yine Fransa'daki kışı İzlanda'da gece olarak yaşıyorum. Fransız takvimine göre on bir yıldan bu yana burada olmam gerekiyor. Öyle ama, ben buna inanmıyorum ki! Bu on iki yıl belleğimde yok. Düşünüyorum da, diyelim yarın Arles'a dönsem, arkadaşlarım bana diyeceklerdir ki: "Bak hele, Olivier! Bir ay için gitmiştin, on iki gün sonra döndün. İzlanda hoşuna gitmedi mi?"

Bej, kurşuni mor, yeşilimtırak bir görünüm; sümük, sıcak irin, gök yeşili renginde kanlı irin akıntıları; zehirli buharlar, cadı kazanları gibi fokurdayan balçık çukurları. Burada kükürdün, güherçilenin, bazaltın yavaş yavaş erimekte olduğu görülüyor. Adı konulamayan ve tümüyle doğaya karşı olan şu şeyin karşısında kaygı: Sıvılaşmış taş... İçlerinde fışkıran zehirli buharların eridiği, halka halka fümerollerin düşler kurduğu solfatarlar... Yoğun, gerçekdışı mavi, gayzerin dibinden. Küçük göl güçlü bir yutmanın, emmenin etkisiyle boşalıyor, sonra sıvı ansızın geri çekilip gökyüzüne doğru sıçrıyor, demetler halinde yayılıyor, çıtırdayarak kayaların üstüne düşüyor. Tümüyle madensel bu görünüm ile onun içinde ortaya çıkan canlı, derinlerdeki etkinlik arasındaki çelişki. Bu taş püskürtüyor, üfürüyor, geğiriyor, duman çıkarıyor, yelleniyor ve sıçıyor, akkor halinde bir ishali sona erdirmek için. Burada söz konusu olan, yeraltı cehenneminin yeryüzüne ve gökyüzüne karşı öfkesidir. Yeraltı dünyası, göğün yüzüne en bayağı, en kaba küfürlerini kusarak kinini dile getiriyor.

Kızgın gökyüzünün harap ettiği Cerbe'yi düşünüyorum; burada, rüzgâr motorları tarafından emilip mutluluk verici sütlerini kireçleşmiş toprağa doğru, toprak düzeyine çıkarttırarak vahaların gelişmesini sağlayan yeraltı su örtüleri vardı...

– Hem hepsi bu kadar değil, diyerek yeniden söze başlıyor Olivier. On yıldır yazın haftada bir gün, bir baştan bir başa geçtiğim bu yol, vallahi gerçek bir yol değil! Bilmiyorum, ama bana öyle geliyor ki adanın çevresinde otobüsle bir saatin akrep ve yelkovanları yönünde dolaşsaydık, her şey farklı olurdu. Yalnızca bir bakın! Adanın çevresini dolaşan yol güneydoğuda gelip o kocaman Vatnajökull buzuluna dayanıyor. Fagurhölsmyri'de bir uçak bize Reykjavik'ten bir sürü turist getiriyor ve biraz önce buzulun dibinde karaya çıkarttıklarımızı alıp götürüyor. Aynı yolu tersine izlemek üzere de yeniden hareket ediliyor! Bakın, görüyorsunuz, bu önden arkaya hareketin bunaltıcı bir yanı var. Bana öyle geliyor ki, her zaman biraz önce yapılmış olan bir şeyi bozuyor. Şu söz bende bir saplantı haline geldi: Devreyi kapamak. O dev gibi buzulun bozduğu devreyi yeniden kapamak. O zaman da büyü bozulacaktı. Selma ile ben, sonunda evlenip Arles'a dönebilirdik.

Ve hafifçe utanmış gibi ekliyor:

– Herhalde size biraz kaçık gibi görünüyorum, öyle mi?

Zavallı Olivier! Nişan halkası kırılmış nişanlı, her hafta gelip o korkunç Vatnajökull'un buzultaşlarına çarpan ve İzlanda yazının sürekli aydınlığı içinde gerisin geri dönüp yedi gün sonra yine gelerek geri dönen ve yine gelen ezeli âşık... İçinde meteorların, doğa güçlerinin ve yüreğinle teninin karmakarışık halde olduğu senin yazgını anlayacak benden başka kimse yok!

– Kış, başka şey. Yazın biner biner akın eden turistler İzlanda'yı tanımazlar. İzlanda'da var olan geceyarısı güneşi değil, öğle ayıdır. Ocak ayında saat 13.00'e doğru gökyüzünün çok hafifçe solduğunu görürüz. Bu, yalnızca, gelip geçecek kötü bir andır. Bir süre sonra yardımsever gece, uykumuzun üstüne çöker. Çünkü biz yedi uyurlar, köstebekler, boz ayılar gibi kış uykusuna yatarız. Oldukça hoş bir şey. Neredeyse hiç yemek yemeyiz; hiç yer değiştirmeyiz; yalnızca, alçak salonlarda çok büyük içki âlemleri yapıp ardından çok yönlü yatak âlemlerine dalmak için toplanmak üzere gidip gelmelerimiz dışında yer değiştirmeyiz. İlk kez, sıkıntıdan patlayacağınızı, korkmuş bir çocuk gibi ışık, güneş isteyeceğinizi sanırsınız. Bunun tersi doğrudur: Yazın gelişini bir karabasan, bir saldırı, bir yaralanma gibi düşünürsünüz. Büyülü bir ülkedir İzlanda, inanın bana! Buradan kaçacağınızdan çok emin misiniz?

Kaçacağımdan çok eminim, çünkü burada aramak üzere geldiğim şeyi buldum. İzlanda'nın seralar içindeki bahçelerinin büyük bölümü Hveragerdhi'de. Çiçekler ve yapraklarla dolup taşan bu geniş seraların sıcaklığı volkanik sularla sürekli 30 derecede tutuluyor. Çevredeki tüm kırlar çamaşırlık gibi duman çıkarıyor; ama bunlar çok uslu, zararsız su buharları. Namaskard'ın o kaba ve zehirli geğirmelerinden uzaktayız. Kokularla dolu bu ıslaklık içine girerken şaşkınlıktan başım döner gibi oldu –girer girmez de bir kakadu papağanının çok kuvvetli çığlığıyla karşılandım–, çünkü yaklaşık 5000 kilometre uzaklıkta kendimi yeniden Deborah'ın bahçesinde bulmuştum. Güzelhatunçiçekleri, tatulalar, gecesefaları, panzehirotları, sık kenger ve jakaranda ağaçlıkları, limon ve mandalina yüklü ağaççıklar, hatta muz ve hurma ağaçları, tüm bu egzotik bitkiler oradaydı, El-Kantara'daki gibi, ama kutup çemberinden birkaç mil uzakta, bu da elbette toprağın sıcaklığı sayesinde. Ilık su dolu tekneler içinde ak nilüferler, sümbüller ve tohumu unutkanlık yapan lotus çiçekleri bile eksik değildi.

Bu iki bahçeyi, El-Kantara vahasını ve Hveragerdhi seralarını karşılaştırarak haz duymayı bitirmedim, bu konuda Japonya'nın bana baş-

ka bilgiler kazandıracağını önceden seziyorum. Aralarında ortak olan ne var? Çünkü her ikisinde de toprak, bitek ve nazik bitkilerin gelişmesine kesinlikle uygun değil, Cerbe'de kuraklık, İzlanda'da soğuk nedeniyle. Oysa, yeryüzünde toprağın vermediğini yeraltı verir: Cerbe'de rüzgâr motorlarıyla yeraltı su örtülerinden çekilen su, İzlanda'da sıcak su kaynaklarından yayılan sıcaklık. Bu iki bahçe, derinliklerin toprağın yüzeyine karşı geçici ve çiçekli bir zaferidir. Ve çok ilginçtir ki, Namaskard'da tüm şiddetiyle ortaya çıktığını gördüğüm o kin ve öfke cehennemi, burada, yatışmış ve çalışkan haliyle, sanki şeytanın kendisi ansızın başına bir hasır şapka giyip eline bir süzgeçli kova alarak bahçıvanlığa soyunmuş gibi, çiçek yetiştirmeye katlanıyor.

...

Bu da bir belirti mi? Dün akşam belli bir riski göze alarak Myvatn Gölü kıyılarında dolaşmaya çıktım: dibinin taranmasından sonra, bir cıva levha gibi düz ve parlak, donmuş olan bir göl; bu tarama sayesinde içinden diyatomelerle dolu çamur çıkartılıyor. Yer yer toprağın üstüne konmuş ve kımıldamadıkları için neredeyse görünmeyen, karınları beyaz, iri kahverengi kuşlar gözüme çarptı. Bana bunların lablar ya da yırtıcı martılar oldukları söylenmişti; ne denizde ne de karada kendileri avlanmak yerine, avlarını öteki kuşlardan kapıp almayı yeğlemek gibi bir özellikleri varmış. Yuvalarına yaklaşırsam, saldırgan olduklarına dikkatimi çekmişlerdi. Ama bana saldıran bir lab değil, kırlangıç gibi kuyruğu çatallı, canlı ve bilenmiş küçük bir martı –tam olarak, bir deniz kırlangıcı– oldu. Üstümde gitgide daralan daireler çizdiğini, sonra da başımın üstüne dalışlar yaptığını gördüm. Sonunda saçlarımdan birkaç santimetre uzakta durdu ve olduğu yerde kanat çırpıp kuyruğunu öne getirerek, bana kısa ve ateşli bir nutuk çekti. Acaba bana gerçekten *"Defol, defol, defol!"* demekten başka söyleyeceği bir şey yok muydu bu güneşli haziran gecesinde, bu Myvatn Gölü'nün beyaz kırlangıcının? Biraz sonra, Pentekoste pazar yortusunun arifesinde olduğumuzu fark ettim ve havarileri, dünyanın dört bucağına vaaz vermek üzere göndermeden önce onları konuşturmak için başlarının üstüne inen Ruhülkudüs'ün kuşunu düşündüm.

NOT: Varsayalım ki ikizlerin birbirinden ayrı düşmesi bir dünya yolculuğuna yol açıyor ve burada yalancı bir aynı anda her yerde olma durumu söz konusudur, bu konuda fazla bir şey bilmiyorum ve yolculuğumun nerede ve ne zaman sona ereceğini de söyleyemem.

Ama *birbirinden ayrı ikizlerin şifreli konuşma yitimi* ne olacak? Şifreli konuşan kardeş, ikizini yitirdiği için, kesin bir sessizliğe gömülmek ya da ikiz olmayanların o kusurlu dilini konuşmak gibi iki alternatiften birini seçmek zorunda mı kalacak? Aslında, kanıtlanamaz bir umut destekliyor beni, ama bu umut gerçekleşmezse yıkılırım. Bu umudu besliyorum, çünkü Jean'ın kaçışının beni mahkûm ettiği bu yalancı aynı anda her yerde olma –eğer kardeşim kesin olarak bulunamazsa– duyulmamış, düşünülemez bir şeyle sonuçlanacak; bu şeye de *gerçek bir aynı anda her yerde olma* denilmesi gerekecek. Aynı şekilde, tek muhatabımın ortadan yok oluşuyla anlamı kalmayan o şifreli dil belki evrensel, Pentekoste'nin havarilerine öğrettiği dile benzer bir dili doğuracak.

XVIII
Japon bahçeleri

Paul

Kutup dairesini aşıyoruz ve İzlanda göğünde bir ipe asılı lamba gibi sallanan güneş yine kıpırdamaz oluyor.

Kutup ülkeleri –Fransa'dan dört kat daha büyük Grönland, sonra, yine Fransa'dan üç kat daha büyük Alaska– gerçek bir ülke olacak kadar her şeye sahip: ovalar, yaylalar, nehirler, göller, denizler... Kimi zaman Seine havzasının, kimi zaman da Raz Burnu'nun ya da Puy de Dôme'un çıplak şişkin yamaçlarının üstünde uçtuğunuzu sanıyorsunuz. Ama tüm bunlar arı, oturulmayan, oturulamaz, donmuş, buzun içinde yontulmuş yerler. Onun için yaşamak, yaşama hizmet zamanının gelmesini bekleyerek, soğuğa konulmuş ülke. Gelecekteki insanlara buz içinde saklanmış, yedek olarak bir tarafa ayrılmış ülke. Yeni insan doğduğunda, bu toprağı kaplayan kar örtüsü kaldırılacak ve altın-

dan ona yepyeni, el değmemiş, dünya yaratıldığından bu yana onun için saklanmış bir toprak sunulacak...

ANCHORAGE

Bir saatlik bir uğrama; güneş ufka doğru bir derece kaymak için bundan yararlanıyor. Uçak, yolcularını körükten geçirip büyük bir cam salona çıkarıyor. Anchorage'ın havası nasılmış, öğrenemeyeceğiz. Hveragerdhi'nin seralarını düşünüyorum.

Ama burada sera yalnızca insanları barındırıyor. Geriye bitkiden insana bir sıçrama yapmak kaldığı kesin; ama bu sıçrama öyle kaba, öyle üstünkörü şekilde olmamalı.

Yine sekiz saatlik bir uçuş ve kakum kürkünden zırhlı başlığını giymiş Fuji Dağı'nın kocaman ve hoş siluetiyle kendini gösteren Japonya'dayız.

Shonïn

Neden bir çekiç, bir yontma kalemi ya da bir testereye yontmalı? Neden taşa acı çektirip ruhunu da üzüntüye sokmalı? Sanatçı hayranlıkla bakan biridir. Sanatçı bakışıyla yontar...

Sizin takviminize göre XVI. yüzyılda, bir gün General Hideyaşi kuzeye doğru bin kilometre uzakta oturan kendisine bağımlı birini ziyarete gittiğinde, adamın bahçesinde çok güzel bir taş gördü. General, adı fujito olan bu taşı adamdan armağan olarak aldı; ruhuna saygısından ötürü onu şahane bir ipek parçasına sardı; sonra taş, görkemli bir biçimde süslenmiş bir arabaya yüklendi; arabayı on bir beyaz öküz çekiyordu. Yüz gün süren tüm yolculuk boyunca da bir orkestra taşı, üzüntüsünü dindirmek için, çok tatlı melodilerle oyaladı; çünkü yer değiştirmemek taşların doğal özelliğidir. Hideyaşi fujitoyu önce Nijô'daki şatosunun bahçesine, sonra Jurakudaï'deki evine yerleştirdi. Bugün Fujito, Sambô-in'in en önemli taşıdır (*ô ishi)* ve burada görülebilir.

Yontucu-ozan bir çakıl taşı kırıcısı değil, çakıl taşı toplayıcısıdır. 1042 Japon adasının kumsalları ve 783 224 dağımızın yamaçları pek çok miktarda kaya kırıntısı ve çakıl taşıyla doludur. Elbette güzellik burada, ama aynı zamanda sizin yontucunuzun mermer bloktan çekiç-

le çıkardığı yontunun güzelliği kadar da gömülü ve gizlidir. Bu güzelliği yaratmak için bakmasını bilmek yeterlidir. X. yüzyıl bahçelerinde o zaman olağanüstü toplayıcılar tarafından seçilmiş taşlar göreceksin. Bu taşların eşsiz, taklit edilemez bir stili vardır. Kuşkusuz, Japon kumsalları ve dağları dokuz yüzyıldır değişmedi.

Aynı kaya kırıntıları, aynı çakıl taşları buralarda dağılmış durumda. Ama toplama gereci, yani toplayıcının gözü, sonsuza dek yitmiştir. Artık hiçbir zaman o taşlar gibi taşlar bulunmayacaktır. Her esinli bahçe için de bu böyledir. Bu tür bir bahçedeki taşlar, dehasının kanıtlarını bırakarak gizini sonsuzluğa dek alıp götürmüş olan bir gözün yapıtıdır.

Paul

Japonya söz konusu olduğundan bu yana içimi kemiren bir kaygı Tokyo Havalimanı'nın büyük yolcu salonuna ilk adımlarımı atar atmaz dağıldı. Sarı ırkın ortak özellikleri yüzünden bulanık görmeye başlayan Batılı gözlerimin tüm Japonları uğuldayan ve hiç değişikliğe uğramamış bir kitle olarak birbirlerine karıştırmasından korkuyordum. Birçok Batılı yolcuda ortaya çıkan bu kusur (Tüm zenciler birbirine benzer) bende korkunç bir sonuç doğurabilirdi. Doğrusunu söylemek gerekirse, *genelleştirilmiş ikizlik* gibi duyulmamış, şaşırtıcı bir olayı sergileyen bir toplumun içine dalmış olmaktan korkuyordum. İnleye inleye tüm dünyada yitirdiği ikiz kardeşini arayan bir ikiz için –tek kalarak– kendini ansızın birbirinden ayırt edilemez sayısız bir ikiz kardeşler kalabalığı içinde bulmaktan daha beter acı bir alay düşünülebilir mi! Yazgı bana bundan daha kötü bir şaka yapamazdı.

Gelin görün ki, hiç de böyle bir şey söz konusu değil! Japonların belirtici bireysel özelliklerini ırksal nitelikler kesinlikle yok etmemiş. İçlerinde birbiriyle karıştırabileceğim iki kişi bile yok. Zaten, dış görünümleriyle hoşuma gidiyorlar. Bu çevik ve kaslı bedenleri, bu kıvrak yürüyüşleri –kısa boy ve kısa bacakların denge ve dinlenme için sağladıkları avantaj apaçık–, o derece güzel bir biçimde ortaya çıkmış, her zaman makyajlı gibi görünen bu gözleri; eşsiz bir nitelik ve nicelikteki bu saçları; bu sert, siyah ve parlak başlıkları; tüysüz, nar gibi kızarmış etten bir güzel yontulmuş bu çocukları seviyorum. Zaten ırklarını daha çok belli eden yaşlılarla çocuklar, Batılılaşma yüzünden bayağılaşmış yetişkinlerden her zaman daha güzeller. Ama bu genel özellikler rastladığım *tüm* bireyleri kesinlikle hiç yanlışlık yapmadan birbirlerin-

den ayırmamı engellemiyor. Hayır, eğer bu ülkenin bana öğretecek bir şeyi varsa, bu iş tüm bir ikiz ulusun kaba gülünçlüğü içinde yapılmayacak. Biz daha çok bahçelerden, taşlardan, kumlardan ve çiçeklerden söz edelim.

Shonïn

Bahçe, ev ve insan; üçü, ayrılmaması gereken canlı bir organizmadır. İnsan da orada hazır olmalıdır. Bitkiler elbette ancak onun sevgi dolu bakışları altında gelişirler. Eğer herhangi bir nedenle insan evini bırakırsa, bahçe sararıp solar, ev de harabeye döner.

Bahçe ile ev birbirine sıkı sıkıya karışmalıdır. Batı bahçeleri bu kuralı bilmezler. Batı evi, bilmediği, hoşlanmadığı bir bahçenin ortasına bir sınır taşı gibi çakılmıştır. Oysa karşılıklı bilgisizlik, düşmanlık ve kin doğurur. Bilgenin evi bahçeyi tahta direkler üstüne kurulmuş bir dizi hafif binalarla çevirir; bu tahta direkler de yassı taşların üstüne yerleştirilmiştir. Bu evlerde yiv üzerinde devinen, kimi zaman ışık geçirmez, kimi zaman da yarı saydam panolar, pencere ve kapıları gereksiz kılan devingen bir alan yaratır. Bahçe ve ev aynı ışığın içinde kalır. Geleneksel Japon evinde hava cereyanı olamaz; yalnızca rüzgâr vardır. Ev bir köprü ve koridor ağıyla bahçenin içine yayılıyormuş gibi görünür. Gerçekte ikisinden hangisinin ötekini kuşatıp içine çektiği bilinmez. Bu, mutlu bir evlilikten öte bir şeydir, ikisi aynı varlıktır.

Taşlar yalnızca toprağın üstüne yerleştirilmemeli, her zaman biraz içine gömülmelidir. Çünkü taş bir başa, bir kuyruğa, bir sırta sahiptir ve karnının toprağın sıcak karanlığına gereksinimi vardır. Taş ne ölüdür ne de dilsiz; dalgaların çarpmasını, gölün şıpırtısını, selin uğultusunu duyar ve mutsuzsa yakınır; bu yakınma ozanın yüreğini parçalar.

İki tür taş vardır: Dikine taş ve yatık taş. Dikine bir taşı yatırmak ciddi bir sapkınlıktır. Yatık bir taşı dikine koymak da daha az ciddi de olsa bir başka sapkınlıktır. En dikine biçimde konulan taş, hiçbir zaman evin döşemesinin yüksekliğini aşmamalıdır. Bir çağlayanın altına dikilen taş, duru ve sert bir kol gibi düşen suyu başının üstünde binlerce fışkırma halinde patlatarak, çok eski bir balığı, bir sazan balığını betimler. Dikilmiş taş *kami*leri* yakalar ve kötü ruhları süzer. Yatık taşlar, yatay eksenlerine göre enerjileri başları yönünde iletirler. Onun için, bu eksen evin üstüne doğru çevrilmemelidir. Genellikle ev, eksenleri

* Tanrı, doğaüstü varlık anlamında Japonca sözcük. (ç.n.)

taşların eksenleriyle rastlaşmayacak şekilde yönlendirilir. Evin katı geometrisi, bahçenin taşlardan çıkan ruhları etkisiz duruma getirmeye adanmış eğri ve yanlamasına çizgileriyle çelişir. Batı dünyası, varoluş nedenini bilmeden, Japon bahçesinin sistematik eksenden çıkarma yöntemini kopya etti. Bununla birlikte, damın çıkıntısının altında çakıl taşlarıyla dolu bir ark yağmur sularını toplar. Güneşte gri ve mat olan bu çakıltaşları yağmur altında siyah ve parlak bir renk alırlar.

Bir bahçenin taşları üç yükseklik derecesine göre sınıflandırılır: Asıl taşlar, ek taşlar ve *oku* taşı. Ek taşlar asıl taşa eşlik ederler; yatık taşın arkasına sıra halinde yerleştirilir, dikine taşın dibinde kaide şeklinde bir araya gelir, eğik taşın altında konsol şeklinde yığılırlar. *Oku* taşı apaçık değildir. Tüm kompozisyonu titreten içten, gizli bir son dokunuş olma özelliğiyle bu taş, kemanın köprü direği gibi, görevini gizli kalarak yerine getirebiliyor.

Paul

Saat farkının henüz üstesinden gelememiş olan bir uykunun kaprisiyle gün ağarırken sokağa atılıp kentin ilk uyanışını inceliyorum. Sabahın bu saatinde sokaklarda tek başına, alışılmamış bu Batılıyı fark etmiyormuş gibi görünen gelip geçenlerin kusursuz inceliği. Her restoranın önünde bir metal kovanın içinde bir gün önce müşterilerin yemek yedikleri çubuklar çıra gibi yanıyor. Bulaşık böyle yıkanıyor. Ev çöplerini toplayan kamyonların geçtiğini görünce Alexandre Amca'yı düşünüyorum. Temizlik işçilerinin garip kıyafetlerindeki her şey; dizlerine kadar çıkan ve burunlarında yalnızca ayak başparmakları için ayrı yeri olan –kısacası, tek parmaklı ayak eldivenleri–, siyah ve esnek tuhaf lastik çizmelerinin içine sokulmuş kabarık geniş pantolonları, kalın beyaz eldivenleri, kulaklarına takılı lastiklerle burun ve ağızlarının üstünde duran dikdörtgen şeklinde muslin parçaları onu hayran bırakırdı. Kimi anatomik ayrıntılarıyla –örneğin, siyah ve yarık ayaklar– kentin kaba işlerine adanmış özel bir insan türü karşısında olduğunuzu sanıyorsunuz. Bana bu kentin yakasını bırakmıyormuş gibi görünen tek kuş türü olan kargalar da aynı derecede kaba. Acaba kulağımın bir yanılsaması mı bu? Bana öyle geliyor ki, Japon kargasının ötüşü Batılı türdeşinin ötüşünden çok daha basit. Boşuna kulak kabartıyorum, neşeli bir gülüş gibi, ama üzgün bir tonla çıkan *Ah! Ah! Ah! s*eslerini duyuyorum yalnızca. Açıkça, dinleyen tek kişinin ben olduğum, İzlanda

gecesinin bu gizemli kuşunun sızlanışlı ve pırıl pırıl ötüşüyle bir kez daha –tek bir kez– oyalanmak için çok şey verirdim. Kimi damlarda, tepelerinde yaldızlı bir değirmen bulunan direkler görülüyor; bu direklerde de, açık ağızları söğüt dalından küçük birer çemberle oluşturulmuş, rengârenk kumaşlardan yapılma iri sazan balıkları dalgalanıyor. Çünkü 5 Mayıs'ta Delikanlılar Bayramı kutlandı ve her sazan, evin bir erkek çocuğuna karşılık oluyor. İşte, o edepsiz amcamı hayran bırakmış olabilecek bir özellik daha... Kortej halinde taşındıklarını gördüğüm gofreli kâğıttan o kocaman gül biçiminde figürlerden daha hoş bir şey yok. Ne yazık ki, kaba, ilkel bir yanlışlık: Bir cenaze alayı söz konusu ve bu figürler bizim cenaze çelenklerimize denk. Nara'nın kutsal alageyikleri randevularına sadık, ama itiraf edeyim ki, beni düş kırıklığına uğratıyorlar; daha da beteri, beni biraz tiksindiriyorlar. Senli benlilikleri, semizlikleri, dilenci gibi bir şeyler isteyen halleriyle kimi sinsi, otlakçı şişko keşişleri andırıyorlar; üstelik bu keşişlerin cüppelerinin kahverengi ve bej renklerini de almışlar. Köpekler ve kediler daha ağırbaşlı. Hayır, o zarif hayvanlardan beklediğim; gurur, çekingenlik ve mesafelere saygı. Son olarak, içinde tüm hayvanların kendi aralarında sessizce ve insanlarla da basit ve tertemiz bir yakınlık içinde birlikte yaşadıkları bir yeryüzü cennetinin geleneksel görüntüsünün, kuşkusuz tümüyle doğaya karşı olduğu için, gevşek ve tiksindirici bir yanı var.

Shonïn

Taşlar, aralarında uzun ömürlülük gibi bir ortak yan bulunan kimi esinli hayvanların simgesidir. Bu hayvanlar anka, fil, kara kurbağası, bir çocuğun bindiği geyiktir. Falan kaya, ağzında bir inciyi sıkan bir ejderha başıdır; iki ağaççık da boynuzlarının yerini tutar. Ama Japon bahçesinin belli başlı kaya-hayvanları turna kuşu ve kaplumbağadır. Genellikle kaplumbağa, kabuğunun arkasına bir bilgenin sakalı gibi yığılmış suyosunlarından yapılma uzun bir kuyrukla betimlenir. Turna kuşu güneş tanrıları ile konuşan yüce bir kuştur. Kaplumbağa ve turna kuşu, bedeni ve ruhu, *yin* ile *yang*'ı simgeler. Bu iki ilke aynı zamanda bahçeyi böler ve dengelenmek zorundadır. Gözleri güneye doğru dönük olan ve gölün öteki kıyısındaki çağlayana bakan konutun sahibi için, çağlayanın batı bölümü onun sağındadır. *Ghinden* konutunda burası kadınlar, dullar bölümü; özel, aileye ait, arı olmayan bölümdür; güze,

ürünlere, yiyeceklere, gölgeye, kısacası *yin*'e ayrılmış toprak alandır. Yarısı da soldadır. Burası da kralın, erkeklerin, törenlerin, kabullerin alanıdır; güneşe, ilkyaza, savaş sanatlarına, kısacası *Yang*'a bağlı, halka açık bölgedir.

İki tür çağlayan vardır: Sıçrayan çağlayanlar ve tırmanan çağlayanlar. Her ikisi de karanlık, gizli bir yerden gelmeli, su bir kaynakmışçasına, taşlardan çıkıyormuş gibi görünmelidir. XVI. yüzyılda Kyoto'da Sambô-in çağlayanlarından birini kurmuş olan uzmanlar, bu iş için yirmi yıldan daha uzun bir süre uğraştılar. Ama bu çağlayana bugün özellikle eşsiz müziği dolayısıyla tam bir başarı örneği gözüyle bakılmaktadır. Kötü ruhların kuzeydoğudan güneybatıya düz çizgi halinde bir yörüngesi olduğundan, akan su bu yönü izlemek zorundadır, çünkü kötü ruhların sorumluluğunu yüklenip onların konutun çevresini dolaştıktan sonra atılmalarına yardım etmek onun görevidir.

Paul

Bu sabah saat 4.25'te hafif bir deprem oldu. Birkaç dakika sonra da şiddetli bir fırtına çıktı, dolu yağdı. Bu olaylar arasında ne gibi bir bağlantı var? Kuşkusuz hiçbir bağlantı yok. Ama kendisini aşan bu düşmanca gösterilerden ürken aklın, onları, karşılaştırarak, daha da korkunç yapmasına engel olamazsınız. Biz burada tayfunlar, yer sarsıntıları ülkesindeyiz. Bu iki felaket arasında bir neden-sonuç bağı olabilir mi? Evet, diyor benim ustam Shonïn. Çünkü tayfun, atmosfer tarafından doldurulacak yerde, yerin dönme deviniminin etkisi altında, çevresinde bir rüzgâr çevrintisine yol açan çok küçük bir yoğun çöküntü bölgesinin gezinmesine indirgenir. Oysa, yerden gelen zayıf bir baskı altındaki kimi toprakların atmosferin ağırlığıyla dengede tutuldukları kabul edilirse, bu atmosfer ağırlığının sınırlı bir yüzeyde ansızın ve derinden azalması bir denge bozukluğuna, dolayısıyla da depreme neden olur.

Tayfunlar, yer sarsıntıları... Yerin ve göğün sarsıntılarıyla bu iki ortamı tam olarak ince ve özenli formüllere göre birleştiren bahçe sanatı arasında bir bağ görmekten kendimi alamıyorum. Bilgelerle ozanların, doğa güçlerini bir yana bırakıp yıkımlarına bırakılmış uzayın, yerin, göğün en küçük parçalarına kendilerini adayarak, insanoğlunun henüz ortaya çıkmadığı ya da en azından tarihinin henüz yazılmadığı zamanlarda bu güçlerin giriştikleri o korkunç yabanıl oyunları sürdürdükleri söylenemez mi? Hatta bu büyük felaketlerde, kendilerine sırt

çeviren, kendi küçük uğraşlarına dalmış insanların kayıtsızlığına kızan hilkat garibesi çocukların öfkesi ve üzüntüsü görülebilirdi.

Shonïn, fazla duygusal da olsa bu görüşlerimde bir gerçek payı bulunduğunu söyledi. Bahçe sanatı, yerle göğün birleşme noktasında yer aldığı için, gerçekten de insan alanı ile evren alanı arasında tam bir denge kurmak gibi basit bir kaygıyı aşıyor. Zaten Batı, insan sanatının bu işlevini tümüyle bilmiyor değil; çünkü ev, paratoner sayesinde, göğün ateşinin yerin merkezine doğru şiddetini göstermeden geçmesini sağlamak için aracılık eder. Ama Japon bahçe mimarının tutkusu daha büyük, bilgisi daha incedir, karşı karşıya kalınan daha ciddi tehlikeleri atlatır. Daha önceden, Cerbe ve Hveragerdhi bana, sürekli olarak yok edilmekle tehdit edilmiş, ama yürekli, usa aykırı görünen çalışmalarla yaratılmış şeylerin örneğini gösterdi ve şu satırları yazdığım anda çölün şimdiden Deborah'ın o olağanüstü bahçesinin üstüne kumullarını yeniden kapadığını ileri sürebilirim. Japonlar tarafından insan alanı ile evren alanı arasında kurulan denge; bu alanların temas noktasında yer alan bu bahçeler, başarısızlığı az görülen –hatta kuramsal olarak olanaksız– daha ustaca, daha başarılı bir girişimin ürünüdür, ama bu başarısızlık gerçekleşirse yer ve gök korkunç bir çılgınlığa kapılmışa benzer.

Zaten –insan görünüşünde olursa, dinginlik adını alan– bu denge bana Doğu dinlerinin ve felsefesinin temel değeri gibi görünür. Hıristiyanlık dünyasında bu dinginlik kavramının pek az yer almış olması çok ilginçtir. İsa'nın destanı çığlıklar, gözyaşları ve sıçramalarla doludur. Bunlardan doğan dinler, içinde dinginliğin, budalalık gibi değilse, isteksizlik, ilgisizlik gibi göründüğü dramatik bir atmosferle sarılmıştır. XVI. yüzyılda Madam Guyon'un dinginciliğinin (kietizminin) başarısızlığa uğraması ve gözden düşmesi, Batı'nın eyleme, enerjiye, duygusal gerilime bağlı olmayan değerleri küçümsemesini pek güzel gösteriyor.

Bu düşüncelere Kamakura'daki o dev gibi Buddha heykelini ziyaret ederken dalmıştım. Hıristiyanların haçı ile arasında amma fark var! Hayran olunacak bir parkın ortasında açık havada dikili bu on dört metre yüksekliğindeki bronz heykel hoşlukla, koruyucu güçle ve kavrayışlı zekâyla ışıldıyor. Büst, dikkatli ve iyiliksever bir karşılama tavrı içinde, hafifçe öne doğru eğilmiş. Memeleri değişmez bir biçimde gevşek olan kulakları, her şeyi duymuş, her şeyi anlamış, her şeyi alıkoymuş. Ama ağır gözkapakları, yargılamayı, yıldırımlar saçmayı redde-

den bakışlarının üstüne inmiş. Geniş olarak V biçiminde oyulmuş cüppe, içinde iki cinsiyet kaynaşmış gibi görünen şişkin ve hoş bir göğsü ortaya çıkarıyor. Kucağına koyduğu elleri, lotus duruşunda, kaide gibi birbirine bağlanmış bacakları kadar etkisiz, işe yaramıyor. Çocuklar bu kurucunun gölgesinde gülerek oynuyorlar. Bir sürü aile onun önünde resim çektiriyor. Çarmıhtaki İsa heykelinin dibinde resim çektirmeyi kim düşünürdü?

Shonin

Buraya kadar sözü edilen bahçeler, dostça gezintiler, dinsel tartışmalar, aşk konularında tartışmalar için yapılmış çay bahçeleriydi.

Başka bahçeler vardır ki, buralara ayak basılmaz, buralarda yalnızca gözler gezinir, yalnızca düşünceler buluşur ve kucaklaşır. Bunlar süssüz Zen bahçeleridir; belirli bir sabit noktadan, genellikle konutun koridorundan kendilerine bakılmak üzere yapılmışlardır.

Bir Zen bahçesi yalnızca birkaç yarım dizesi yazılmış bir şiir gibi okunur, boş yerlerini doldurmak okurun anlayışına düşer. Bir Zen bahçesinin yazarı şiirin işlevinin, esini kendisi için duymak değil, onu okurun ruhunda uyandırmak olduğunu bilir. İşte bu yüzden, kimi zaman hayranlarında ölçülü olmayan çelişkili bir yorum ortaya çıkıyormuş gibi görünür. Samuray ateşli ve kaba basitliğini över; filozof ise o eşsiz ince düşüncesini. Âşık, sarhoş edici avunmasını açığa vurur. Ama Zen bahçesinin en apaçık paradoksu kuru ile yaşın karşıtlığında toplanır. Görünüşte, içine bir, iki ya da üç kaya yerleştirilmiş beyaz kum örtüsünden daha kuru bir şey yoktur. Oysa gerçekte daha yaş bir şey de yoktur. Çünkü keşişin on beş dişli çelik tırmığının kumun içinde ustaca meydana getirdiği dalgalanmalar, sonsuz denizin dalgalarından, dalgacıklarından, kırışıklıklarından başka bir şey değildir. Çünkü bahçeye çıkan iki yanı ağaçlı dar yolu kaplayan taşlar, kurumuş bir selin bozuk yatağını değil, tersine, suyun gürültülü çevrintilerini anımsatırlar. Kapak taşlarıyla süslü bayır kadar, gerçekte kuru, taşlaşmış, an içinde donmuş çağlayan olan bir şey yoktur. Kumlu göl, madenli sel, kuru çağlayan, budanmış zayıf bir ağaççık, engebeli sırtlarını yukarıya kaldıran iki kaya, ustaca hesaplanmış bir formüle göre cimrice dağıtılmış bu veriler yalnızca, bunlara hayranlıkla bakan kişinin, biçem vermek için, üstünde kendi görünümünü işleyeceği bir taslak; dinginleştirmek için, o andaki öfkesini içine dökeceği bir kalıptır. Zen bahçesi,

açıkça yoksunluğu içinde, yılın tüm mevsimlerini, dünyanın tüm görünümlerini, ruhun tüm nüanslarını gizil güç olarak içinde taşır.

Zen bahçesi kimi zaman doğal bir görünüme açılır, kimi zaman duvarlar ve panolar arasında içine kapanır, kimi zaman da bu duvarların ya da panoların içinde açılan bir pencere, özenle seçilmiş bir doğa köşesinin ender de olsa görünmesini sağlar. Zen bahçesi ile doğal çevre arasındaki karşılıklı ilişkiler çok kesinlikle hesaplanamıyor. Klasik çözüm, bahçeyi kapatmadan sınırlarını belirten ve gözün ormandaki yeşil yapraklar arasında gezinmesini sağlayan, ama işlenmemiş toprağın engebelerinin içinde yitmesine de izin vermeyen seyre dalma koridoruna karşı dikilmiş, üstü tuğlalarla örtülü, toprak renginde alçak bir duvar.

Kadın rolünü, bir kadın oyuncudan daha etkili, güçlü bir biçimde oynayan bir Kabuki tiyatrosu erkek oyuncusu gibi, bir bahçenin hayali öğeleri de, gerçek öğelerin meydana getireceğinden daha ince bir öze sahip bir *fuzeï* meydana getirir.

Paul

Sanjusangendo Tapınağı'ndan çıkıyordum; burada büyük galerinin altında bağışlayıcı tanrıça Kannon'un doğal büyüklükte sayısız heykelinin arasına karışmıştım. Gövdesinin üstünde, başının gerisinde ışıl ışıl parlayan güneş aylası şeklindeki tacıyla, on iki kollu bu bir sürü benzer tanrıça, bu bir sürü yaldızlı ağaç, bin kez yinelenen bu uzun dua, bu baş döndürücü yineleme... Evet, Japonya'ya ayak basarken yaşadığım alabildiğince artmış olan ikizlik korkusunu burada –ama yalnızca burada– yeniden yaşadım. Bununla birlikte, ustam Shonïn çabucak beni yanılgıdan kurtardı. Bu idoller yalnızca, birtakım rastlantısal özel nitelikleri toplayıp kıyaslamaktan başka bir şey bilmeyen dine yabancı bir Batılının gözüne benzer görünürlermiş. Gerçekte bu heykeller pekâlâ birbirinden ayırt edilebilir; yalnızca uzayda işgal ettikleri ve her birine özgü olan yerleriyle bile. Batı düşüncesinin temel yanılgısı işte buradaymış: Uzayın, şeylerle yakın ilişkiden yoksun, dolayısıyla içinde şeylerin zarar görmeden yerlerinin değiştirilebileceği, sıralanabileceği, sıralarının değiştirilebileceği homojen bir ortam olarak tasarlanması. Belki de Batı'nın o korkunç *etkililiği* uzayın karmaşık ve canlı bir organizasyon olarak kabul edilmemesinden geliyor, ama bu da tüm felaketlerin kaynağıdır. Ne olursa olsun her şeyin yapılabileceği, neresi olursa olsun oraya her şeyin konulabileceği düşüncesi; bu, korkunç

bir yan tutmadır; gücümüzün ve de felaketimizin kaynağıdır.

Sanjusangendo'daki bir alay heykelle bu karşılaşma, beni çok daha yakından ilgilendiren bir başka karşılaşmayı hazırlamak için biçilmiş kaftandı. Tapınaktan çıktıktan sonra, çevresinde çörek satıcıları, berberler, hamamlar, eskiciler bulunan yayalara ayrılmış bir bölgede biraz aylak aylak dolaştım, eski mobilya ve biblolar satılan bir antikacı dükkânının ortasında sergilenmiş bir tablo karşısında büyülenip şaşkınlıktan donup kalıncaya kadar: Bu tablo, tümüyle Batı üslubunda, ama oldukça üstünkörü biçimde Japon üslubu da bulaşmış, *Jean'ın ona tamı tamına benzeyen bir portresi*ydi.

Venedik'te, Cerbe'de, İzlanda'da, ikiz kardeşimi özellikle ikiz görünümünde, beni hem inciten hem de rahatlatan o *yabancılaştırıcı ışıltı*'nın az çok canlı, az çok arı bir biçimde ortaya çıkışıyla bulmuştum. Oysa, daha önce bu olay –tüm koşulları bir araya toplandığı halde– Cerbe'de yalnızca Tanizaki ile gerçekleşmemişti. Japonya'da bulunduğumdan bu yana da beni yakmasına karşın, coşkuyla aradığım bu ışıltının parladığını bir kez bile görmedim. Şimdi biliyorum ki, Japonya –Japonlar da– bu olaya kesinlikle karşılar ve bir sürü Sanjusangendo tanrıçası sayesinde bunun nedenini anlamaya çalışıyorum.

O antikacı dükkânına girdim. Kendisine doğru yöneldiğim, saçlarını geleneksel şekilde ensesinde topuz yapmış genç kız yaklaşmama karşın yerinden kımıldamadı, ama bir duvar örtüsünün arkasından, ipekli siyah bir iş gömleği giymiş ufak tefek bir adam ansızın ortaya çıktı, bana doğru birçok kez eğildi. Benim sergilenen o portre ile benzerliğim o derece apaçıktı ki şaşırma, eğlenme gibi bir tepki, kısacası "ışıltı"ya karşılık olabilecek ve daha uzak bir olasılıkla, Jean'la benim "sirk" diye adlandırdığımız bir şey bekliyordum. Bunları andırır hiçbir şey olmadı, hatta o ufak tefek satıcıyı ressamı hakkında bilgi istemek üzere portrenin önüne götürdüğüm sırada bile. Adam, gizemli bir biçimde gülümsedi, kemikli ellerini tavana doğru kaldırdı, elinden bir şey gelmiyormuş gibi üzgün bir tavırla başını salladı. Kısacası, imzası U.K. olarak iki baş harfle sınırlı bu sanatçıya ilişkin hiçbir şey bilmiyordu. Sonunda, ona dudaklarımı yakan şu soruyu sormaktan kendimi alamadım:

– Bu tabloda betimlenmiş olan kişinin bana benzediğini sanmıyor musunuz?

Şaşırmış, kafası karışmış, eğlenmiş gibi göründü. Önce dikkatle, uzun uzun yüzüme, sonra portreye baktı; sonra yine bana ve portre-

ye baktı. İki yüzün apaçık benzerliği karşısında –benimkiyle resimdekinin– bu hilenin saçma bir yanı olmalıydı. Adam ansızın ciddileşip başını salladı.

– Hayır, gerçekten de sanmıyorum. Ah, elbette, belli belirsiz bir benzerlik var, ama tüm Batılılar birbirlerine benziyorlar!

Sinirlendirici bir durumdu. Hemen dükkândan çıktım. Neon lambalarıyla adamakıllı aydınlatılmış ve bir sürü madeni sesle tıkırdayıp uğuldayan bir Pachinko oyunu salonu beni geçerken yakaladı. İçeriye girerken satın aldığım bir avuç jetonu rekor bir zamanda harcadım. Zaten burada benim için –hoş bir vakit geçirmek değil de– içinde rengârenk bir diskin döndüğü ve çelik bilyelerin gidip geldiği canlı makinelerinin önünde gerginleşmiş, coşmuş tüm bu gençleri ele geçirmiş korkunç bir angaryadan kurtulmak arzusu söz konusu değil mi? Yeniden sokağa çıktım. Ne yapmalı? Otele mi dönmeli? Ama o antikacı dükkânı beni dayanılmaz bir şekide çekiyordu. Yine oraya gittim. Portre yerinde değildi. Bu garip kentte rahat, dingin bir şekilde yaşamak için hiç kuşku yok daha öğrenecek çok şeyim vardı! Uzaklaşmak üzereydim ki, beni bekliyormuş gibi görünen gri pardösülü bir genç kızı fark ettim. Biraz önce dükkânın dip tarafında gördüğüm geleneksel kıyafeti içindeki Japon kızını tanımam için bir zaman geçti. Kız bana yaklaşıp gözlerini aşağıya indirerek "Sizinle konuşmam gerek, birlikte yürüyelim, olmaz mı?" dedi.

Adı Kumiko Sakamato. Bir Alman ressamın arkadaşı olmuş, ressamın adı da Urs Kraus'muş. Bir ay önce kardeşim onlarla birlikte Kumiko'nun babasının o çıfıt çarşısında yaşamış.

Shonïn

Lo-Yang'da bir çakıltaşı toplayıcısının arı su havuzunda beyaz kum üstüne konulmuş, üç ayak uzunluğunda ve yedi parmak yüksekliğinde bir *k'uaï* taşı buluyor. Genellikle taşlar derin yaşamlarını kesinlikle ölçülü bir şekilde gösterirler ve bu yaşamları yalnızca bilgelerin gözleri görür. Ama bu taşın içinde o kadar çok ruh vardı ki, bunlar o istemese de deliklerinden dışarıya fışkırıyordu. Bu yüzden taş delik deşik olmuş, aşındırılmış, kazılmış, oyulmuştu; vadiler, boğazlar, uçurumlar, sivri tepeler, dar geçitler gösteriyordu; binbir kulakla gözetleyip saptıyor, binbir gözle gözlerini kırpıştırıp ağlıyor, binbir ağızla gülüyor, bağırıp çağırıyordu. Ve olacak olan oldu. Böyle sevimli bir doğanın çe-

kiciliğine kapılan bir çam tohumu gelip onun üstüne kondu. *K'uaï* taşının üstüne kondu ve hemen içine giriverdi. Yuvasına giren bir köstebek gibi, döl yatağına giren bir embriyon gibi, vajinaya giren bir sperm gibi. Ve o küçük tohum yeşerdi. Ağacın tüm gücü içinde toplandığı için gücü çok büyük olan filiz, taşı yardı. Açılan yarıktan da dans eden bir ejderha gibi esnek, eğri ve kıvrık bir genç çam ağacı çıktı. Taşla çam ağacının özleri aynıydı: Sonsuzluk. Taş yok olmazdı, çam ağacı ise her zaman yeşildi. Taş, çocuğuna sarılan bir anne gibi, çam ağacına sarılıyordu. O gün bugündür, aralarında sürekli bir karşılıklı ilişki var. Güçlü çam ağacı taşı, onunla beslenmek için, kırıyor ve yarıyor. Ama üç bin yaşında olan köklerindeki taşlar, kayaya dönüşüp doğdukları taşın içinde kaynaşıyorlar.

Paul

Kumiko, Urs'u Münih'te tanımış. Adam teknik ressammış, milimetrik kâğıtlar üstüne kesit olarak, düz ya da önden görünüşleriyle makine hareket kolları, dişliler ve pervaneler çiziyor, Kumiko ise bir ithalat-ihracat firmasında sekreter olarak çalışıyormuş. Gündüz yeterli olmuyormuş; çünkü gece Urs portreler, nüler ve natürmortlar yapıyor, Kumiko da özellikle Zen'in felsefesiyle ilgileniyormuş. Kumiko Nara'da babasının evine dönünce, Urs da ona eşlik etmiş.

Urs'un Japonya'da bulunduğu iki yıl boyunca yaptığı yirmi kadar tabloyu gördüm. Bu tablolar Doğu'dan alınan dersin yavaş yavaş ve emek verilerek teknik ressamla pazar ressamının çifte dünyasına girişini yansıtıyorlar. Varlığı önce folklorik –hatta turistik– şekillerde görülen Doğu, bu naif ve kılı kırk yaran sanatı kaplıyor ve tüm pitoresk özelliklerini yitirip artık yalnızca varlıkların ve şeylerin çok derin bir görüşünü dile getiriyor.

Tablolarından biri –hiper gerçekçiliğin belirgin, bağıran üslubuyla– bir şantiyede çalışmakta olan, mavi işçi tulumu ve sarı kasklar giymiş küçük insanları betimliyor. Betoniyerler dönen tamburlarının yuvarlak ağzını gökyüzüne doğru çeviriyor; boru sokacak delik demetleri, gümüş renginde sarmışlara doğru koşuyorlar; meşale sehpaları alevden dillerini sallıyorlar; ufukta vinçlerin, maçunaların, yüksek fırınların gölge olarak belirdikleri görülüyor. Oysa bu coşkulu endüstriyel etkinliğin ürünü nedir? Bu, yalnızca ve yalnızca Fuji Yama. Bir mühendisin elinde bir plan var; üstünde bu ünlü yanardağ, kar çemberi ile birlikte

tam olarak gösterilmiş. İşçiler yapımı sürmekte olan bir binaya ait parçalar oldukları açıkça görülen birtakım levhalar taşıyorlar; bitmemiş bu binanın silueti yapı iskeletlerinin arkasında seziliyor.

Bir başka tablo, gelenekle endüstri çağı arasındaki uyuşmanın zıt kutbunu dile getiriyor. Gökdelen şeklinde binalarla dolu, havai trenlerle kuşatılmış, dört bir yandan otoyollarla çevrili geniş bir sitenin içindeyiz. Burada, gökyüzünde uçan helikopterler ve küçük uçaklar bile eksik değil. Ama site, Hokusaï'nin estamplarından kaçıp kurtulmuş gibi görünen bir kalabalıkla tuhaf bir biçimde şenlenmiş. Kafası kelle şekeri gibi koni şeklinde; uzun, ince, yılankavi sakallı yaşlılar, tüy yataklar içinde çıplak kıçlarını kaldırarak itişip kakışan bebekler, bir maymunun alıp götürdüğü koşulmuş öküzler, bir kamyonun üstüne yatırılmış bir kaplan, elinde bir şeftali tutan yaşlı bir adam ve bu şeftaliyi onun elinden kapmaya çalışan bir çocuk.

Yaşlı Japonla genç Batılının bu düpedüz karışımı, şiirsel ve coşku verici gizlerle dolu küçük görünümler dizisi içinde derinleşiyor. Bu tepeler, bu ormanlar, bu kıyılar her tür yapıdan ya da insandan yoksun oldukları için, ilke olarak hiçbir şey, ne ağaçların özü ne arazinin engebeleri ne de suların rengi ya da devinimi, bunları Schwaben, Sussex ya da Limousin'den daha çok, Japonya'ya yerleştirmeye izin vermiyor. Ama yine de ilk bakışta Japonya'nın söz konusu olduğundan kuşku duyulamaz. Neden? Hangi ölçüte göre? Bunu söylemek olanaksız, ne var ki gerçeklik ortada; dolaysız, sarsılmaz, haklı da görülemez bir gerçeklik: Bu, Japonya'dır.

– Urs bu diziyi bitirdiğinde çok gelişme göstermişti, diyerek yorumladı Kumiko.

Elbette! Her şeyin içinde bir özü, bir şifreyi, her şeyin evrenle doğrudan ilişkisini kavramayı başarmıştı; bu ilişki tüm özelliklerden, renklerden, niteliklerden ve ikinci derecede önemli şeylerden daha basit, ama daha derindir; bunlar bu ilişkiden doğar ve biz kendimizi genellikle bunlara göre ayarlarız. Tablolarında Japon kır görünümü artık çiçek açmış kiraz ağaçları, Fuji Dağı, pagoda ya da kemerli küçük köprü değildi. Bu yeri değiştirilebilir, taşınabilir, taklit edilebilir simgelerin ötesinde; elle tutulur, apaçık, ama kesin ve açıklanamaz duruma gelmiş, baş döndürücü, ama sonsuz olmayan sayıda koordinatlardan çıkan Japonya'nın kozmik formülü vardı. Her tabloda bu formülün gizli varlığı belli belirsiz bir biçimde seziliyordu. Heyecanlandırıyordu, ama açıklamıyordu. Vaatlerle dolup taşıyordu, ama bu vaatlerin

hiçbiri gerçekten tutulmuyordu. Kalemimin ucundan bir söz ortaya çıkıyor: Yerlerin ruhu. Ama bu sözün zihinde canlandırdığı görüntü, yoğun sis arasından sızan birazcık güneş görüntüsü değil mi?

Bu bir bakıma metafizik sızma, portrelerdeki insanı özellikle hayrette bırakıyordu. Çocuk, yaşlı adam, genç kadın portrelerinde, ama hele Kumiko'nun portrelerinde. Genç kız söz konusu olunca, bu tablolarda tanıdığım kuşkusuz yirmi yıllık taze yüzdü. Ama daha iyi bakıldığında, bu yüz zamana bağlı olmayan, yaşı olmayan, belki de sonsuz, ama yine de canlı bir ışığın içinde yüzüyordu. Evet, bu yirmi yıllık yüzün yaşı yoktu ya da daha çok, tüm yaşlara sahipti ve üstünde uzun yaşamı boyunca her şeyi görmüş, her şeyi çekmiş ve her şeyi bağışlamış olan büyükannenin bitmez tükenmez hoşgörürlüğü, aynı zamanda ilk kez dünyaya gözlerini açan küçük çocuğun çok hoşnut kalıp neşelenmesi ya da dişleri çıkmış olan yeniyetmenin kesin bilinçliliği okunuyordu. Urs Kraus gidip yaşam coşkusunu tam kaynağından, tüm sonuçların henüz gizil güç halinde toplandıkları noktadan alacak yerde, bu kadar çelişkili ifadeleri nasıl bir araya getirebiliyordu? Hem kendi ruhuyla yakınlığı olan o ya da bu ruhu açıklamak resmi izleyene düşer.

Shonïn

Hamamatsu çarşısının esnafı bir sabah bir gözetleme yerinin tepesinden çarşıyı denetleyen görevlileri Fei Thang-fang'ın her zamanki yerinde olmadığını fark ettiler. Adamı bir daha gören olmadı, kimse başına ne geldiğini de öğrenemedi. Ancak, sekiz gün sonra bir başkası, şifalı bitkiler satan bir tacir, ortadan kaybolunca dikkat ettiler. Başka yerden gelmiş olan bu yaşlı adam, dükkânının tavanına astığı her boyda asma kabaklarının altında kımıldamadan dururdu. Asma kabağının bolluk boynuzumuz olduğunu ve üstelik, ilaçlar hem küçük asma kabakları içinde hem de asma kabağı şeklinde küçük şişelerde saklandığı için, asma kabağının şifayı simgelediğini de bilmen gerekir. Bu iki ortadan kaybolma arasında benzerlik kurup gizlerini çözmek için çok keskin zekâ gerekmiş olabilirdi. Ama bak ne oldu:

Fei Thang-fang gözetleme yerinin tepesinden, akşam, çarşının kapanışından sonra, o şifalı bitkiler satıcısının ansızın gitgide küçücük, minicik olup asma kabaklarından en küçüğünün içine girdiğini görmüştü. Fei Thang-fang bu işe şaştı ve hemen ertesi gün gidip adamı buldu, üç kez selam verip ona et ve şarap ikram etti. Sonra, her türlü

kurnazlığın yararsız olduğunu anlayarak, adama her akşam onun o en küçük asma kabağı içinde yok olmasını sağlayan garip değişimini gördüğünü itiraf etti.

– İyi ettin de geldin bu akşam, dedi ona yaşlı adam. Çünkü yarın artık burada olmayacağım. Ben bir cinim. Benim gibi cinlerin gözleri önünde bir suç işlediğim için onlar beni bir mevsim boyunca gündüzleri bir şifalı bitkiler taciri durumuna girmeye mahkûm ettiler. Geceleri doğama biraz daha uygun bir dinlenmeye hakkım var. Oysa bugün sürgün cezamın son günü. Benimle gelmek ister misin?

Fei Thang-fang kabul etti. Cin omzuna dokunur dokunmaz, bu yol arkadaşıyla aynı zamanda küçük bir sinek kadar küçüldüğünü hissetti. Daha sonra asma kabağının içine girdiler.

İçeride yeşim taşından bir bahçe pırıl pırıl parlıyordu. Gümüşten turna kuşları mercandan ağaçlarla çevrili, lacivert taşından bir gölün içinde çılgınca eğleniyorlardı. Gökyüzünde bir inci ayı, bir elmas güneşi, bir toz bulutu da yıldızları simgeliyordu. Bahçenin göbeğinde sedeften bir mağara vardı; dibinden sütlü sarkıtlar sarkıyordu; bunlardan aşırı derecede incelmiş bir sıvı sızıyordu. Cin, Fei Thang-fang'ı mağaranın memelerini emmeye davet etti; "Çünkü" dedi ona, "Sen bahçenin eskiliği karşısında küçücük bir çocuksun, bu süt de sana uzun bir ömür verecektir".

Ama cinin ona verdiği en önemli ders, şu temel ilkede toplanıyor: *Dünyayı elde etme, öznenin yoğunlaşmasıyla başlar ve nesnenin yoğunlaşmasıyla sona erer.*

İşte bu yüzden Zen bahçesi, mantığa uygun olarak minyatür-bahçeye varır.

Paul

Urs burada Jean'ın on iki portresini bırakmış. Benim ziyaretimden ve meraklı hallerimden ürken Kumiko'nun babası bu çok şey açıklayan koleksiyonu bir paravananın arkasına gizlemişti. Kumiko, bu tabloları dükkânda benim çevremde yarım daire şeklinde dizdi. Ne olup bittiğini anlamaya başlıyorum. Kumiko'ya sordum: "Urs nerede?" Bana, Japonların özel ve üzücü bir konuya dokunulmasını bağışlamak için her zaman yaptıkları gibi, duyulmayacak kadar hafif bir gülmeyle yanıt verdi:

– Urs mu? Gitti!

– Gitti mi? Jean'la mı?

– Jean'dan sonra.

– Nereye?

Kaçamaklı yanıt verir gibi bir hareket yaptı.

– Oraya. Batı'ya. Belki Amerika'ya. Almanya'ya.

Urs, Kumiko'ya Münih'te rastlamış, ama Berlin kökenli. Gerçekçi ve naif anlatımıyla Kraus'un ilk Japon tarzına uyar gibi görünen bir tabloda bir ipucu bulacağımı düşündüm. Bu, tüm yönlerde çeşitli gemilerin dolaştığı bir su alanıydı. Kıyıların her birinin üstünde, sağda ve solda, yüz yüze, bacaklarını açmış durumda çocuklar duruyorlardı. Yüzleri yönünü birbirlerine çevirdikleri birer dürbünle gizlenmişti. Bir dürbün markası için reklam filmi çektiğimiz sıradaki çocukluk dönemimizi düşünerek titredim.

– Kumiko, bu çocuklar kim?

Bu konuda elinden bir şey gelmediğini belirten bir hareket yaptı.

– Canım bu su, Pasifik Okyanusu diye ekledi. Öyleyse, liman binalarıyla soldaki kıyı kuşkusuz Yokohama; kumsaldaki ağaçlarıyla sağdaki kıyı ise Vancouver.

– Vancouver mi, yoksa San Francisco mu?

– Stanley Parkı, dolayısıyla Vancouver. Bu park ünlü. Büyük akağaçlar suyun kenarına kadar geliyor. Japonlar için Vancouver, Batı'nın kapısıdır.

Doğru. Vaktiyle tüm insanlığın göç akınları doğudan batıya yönelirken –güneşin devinimi yönünde– Japonlar yirmi yıldır göçlerinin yönünü tersine çevirdiler. Kore, Çin ya da Rusya'ya doğru akınlarından vazgeçip, Pasifik Okyanusu'na ve yeni dünyaya yöneldiler; önce silahlı fatih, sonra da tacir olarak. İşte bu da benim o hallaç kardeşim için biçilmiş kaftandı! Jean, Vancouver'de ha? Neden olmasın? Kimsenin tanımadığı bu ünlü kent herhalde ona yeterince benzerdi! Peki ama Urs neden onun peşinden gitti?

Bu sorulara yanıt vermesi gereken o on iki portreyi adamakıllı inceliyorum. Her varlığın kaynağının kendisi olan ilk coşkusu, ender olarak bu derece kabaca ortaya dökülmüştür. Bu portreler sayesinde kardeşimin şifresini öğrendikçe de –onu bu on iki aşamasından gitgide daha iyi tanıyarak– kendimi bunlarda gitgide daha az tanıyorum. *Yabancılaştırıcı ışıltı*'ya karşı olan ve bu portrelerle benim aramda bir benzerlik görmediğini ileri süren Japon görüşüne yavaş yavaş yaklaşıyorum. Eğer Jean'ın şimdiki görünüşü gerçekten böyleyse, hastalık derecesindeki kararsızlığının ve yeni ufuklara açılma gibi ateşli tutkusunun yüzünü çok kısa zamanda adamakıllı değiştirdiğini kabul etmek

gerekir. Ben bu yüzde, herhangi bir yerde kalma uzayacak gibi görünürse, paniğe dönüşen bir telaşı görüyorum yalnızca. Bu yüz, deniz suyuyla aşınmış bir pruva bodoslaması, dalga savruntularıyla çökmüş bir pruva yüzü, havadaki esintilerle bilenmiş bir sürekli göçmen profili gibi. Bu yüzde ok ve tazı var; yola çıkma doymazlığının, hıza susamanın, belirsiz başka yerlere kaçma çılgınlığının yansıması var. Rüzgâr, rüzgâr, yine rüzgâr; bu alında, bu gözlerde, bu ağızda kalan tek şey. Artık bir yüz değil, bir rüzgârgülü var ortada. Sophie'nin gidişi ve bu uzun yolculuk kardeşimi bu derece basitleştirmiş olabilir mi? Sanki Jean sonunda tümüyle dağılmak üzere parçalanmakta, tıpkı atmosferle temasında bir alev demeti içinde eriyen ve yere çarpıp ortadan kaybolan göktaşları gibi. İkiz kardeşimin bu yazgısı, tersine, benin aşama aşama yararlandığımı sandığım sürekli zenginleşmeyle belli oluyor. Kovalamamız korkunç mantığı olan bir anlam kazanıyor: Onun yitmiş özüyle semiriyorum, kendime o kaçak kardeşimi katıyorum...

Shonïn

Konuşma, düş ve düşüncelere dalmadan sonra, inan birliği. Minyatür bahçeler toprağın kendini içine atmasının üçüncü aşamasına karşılık olurlar. Batılı evi bahçenin içinde, Zen bahçesi de evin içindeyken, minyatür bahçe ev sahibinin elinden tutar.

Ağacın küçük olması yeterli değildir, eski olması da gerekir. En cılız fidelerin en cılız tohumları seçilecektir. Belli başlı kökler kesilip fideler, içinde az toprak bulunan bir kapta büyütülecektir. Sonra, yavaş yavaş, sapla dallar, birbirlerine bağlanıncaya kadar bükülecektir. Dallar sık sık budanacak, filizler de budanacak, bükülecek, kesilecektir. İplerle ya da ağırlıklarla eğilmiş dalların kıvrımlı bir çevresi olacaktır. Gövdede delikler açılacak ve buralara haşişetülmülk adı verilen bir bitki doldurulacak, bu da gövdeyi yumuşak, esnek, her tür bükülmeye uygun duruma getirecektir. Dallarda ille de kırık çizgiler olması isteniyorsa, kabuk çizilerek yarılacak, buraya da bir damla *altın suyu* damlatılacaktır. (Bir bambu ağacı borusu iki boğumu kalacak şekilde kesilip bir yıl boyunca bir ayakyolu çukuru içinde bırakılır. İçindeki sıvı o zaman altın suyu olur.)

Çektikleri acılarla kalmış bodur ağaçların kıvrım kıvrım oluşları, onların uzun ömürlülük simgeleridir. Böylece, taocu, yalnızca bedeninde yaşam soluğunun dolaşımını uzatmak ve daha uzun yaşayabil-

mek amacıyla kol ve bacaklarına zahmetli bir jimnastik yaptırır. Bodur ağaçların bükülmeleri bale ve dans figürlerini çağrıştırır. Taocu –sırtı çukurlaşmış durumda– gökyüzüne bakacak şekilde arkaya doğru eğilir. Dansçılar, gözbağcılar, cüceler ve büyücüler, gökyüzünü gösteren biçim değiştirmeleriyle ya da biçimsizlikleriyle tanınırlar. Turna kuşu boynunu gererek, kaplumbağa da boynunu uzatarak soluğunu arıtır, dolaşımını çoğaltır ve daha uzun yaşar. İşte bu nedenledir ki –başka nedeni yoktur– yaşlı insanın budaklı bastonu uzun ömür simgesidir.

Bodur ağaçlar servi, kara meşe, ardıç, kestane, şeftali, erik, söğüt, incir, hintinciri, çam olabilir. Bir mezarın üstüne bir köylü için söğüt ya da kavak, bir aydın için akasya, bir derebeyi için servi, bir Çinli için çam dikilir. Mezar bir evdir, bir dağdır, bir adadır, tüm evrendir.

Bodur bahçe, ne kadar küçükse, dünyada kapsadığı alan da o kadar büyüktür. Böylece, örneğin, minyatür bahçede bulunan porselen kişinin, seramik hayvanın, pişmiş topraktan küçük pagodanın, küçük olduğu ölçüde, çevresindeki çakıl taşlarını ve çukurları, kayalık dağlara, baş döndürücü sivri tepelere, göllere ve uçurumlara çevirmedeki büyülü gücü büyüktür. Yine, gösterişsiz evindeki aydın, yazı takımının önündeki ozan, mağarasındaki keşiş, tüm evrene dilediğince sahiptir. Asma kabağının içinde ortadan kaybolan o eczacı cin gibi, minyatür bahçede ortadan kaybolmak için yalnızca gerektiği kadar duyguyu, düşünceyi, gücü bir noktada toplamak, konsantre olmak yeterlidir. Üstelik, görünümü küçülterek, gitgide artan büyülü bir güce erişilir. Bahçeden kötülük uzaklaştırılmış olur ve bodur yeşil yapraklarında sonsuz gençlik solunur. İşte bu yüzden en yüce bilgelerin kimsenin düşünemeyeceği kadar küçük bahçeleri olduğuna kesinlikle inanmak gerekir. Bir tırnak üstünde tutulacak kadar, bir madalyonun içine kapatılacak kadar küçük. Kimi zaman bir bilge, yelek cebinden bir madalyon çıkarıp, kapağını kaldırır; içinde hintinciri ve baobap ağaçlarının kemerli köprülerle birleşen uçsuz bucaksız gölleri kuşattığı pek küçük bir bahçe görünür. Ve ansızın bir haşhaş tohumu büyüklüğünde olan bilge, yerle gök kadar geniş bu alanda keyifle gezinir.

(Kimi bahçeler havuzlar üstüne konulmuşlardır ve bir adayı betimlerler. Bu ada da çoğu zaman gözenekli bir kayadır –ya da bir madrepordur; su, taş ve bitkiyi sıkı bir biçimde karıştıran bodur ağacın saçaklı kökleri içine gömülmüştür.

Japonya 1042 adadan oluştuğu için, havuz üstündeki bahçe, minyatür bahçelerin en Japon olanıdır.)

XIX
Vancouver' in foku

Paul

Pasifik Okyanusu'nun derin maviliği içinde Japonya denilen bir avuç paramparça ada ve adacığın küçülmesini, erimesini seyrediyorum. Japan Air Lines'in 012 numaralı uçuşu, pazartesi, çarşamba ve cuma günleri saat 10.35'te Tokyo-Vancouver arasında yapılıyor. Saat farkı 6 saat 20 dakika.

Boşluk ve doluluk. Shonïn tarafından paylanan ruhum bu iki kutup arasında gidip geliyor. Japon'un kafasına havasız kalma korkusu saplanmış. Fazla insan, fazla eşya, fazla belirti var; ama yeterince alan yok. Japon, ilk önce, hiç boş yeri olmayan, tıkanık bir insan. (Yolcuları var güçleriyle vagonlara sokmakla görevli metro "itici"leri"nden çok söz edilmiştir. Bunlar olmasa yolcular kapıların kapanmasını engelleyecektir. Eğer bu adamların görevi bununla kalsa, bu görev havasız bı-

rakma yönünde gelişir ve korkunç olurdu. Ama bu "iticiler", aynı zamanda "çekip kurtarıcı"dırlar. Çünkü bir tren durduğunda, kapılar elbette açılabilir. Yoğun bir kitle halinde birbirlerine yapışmış olan yolcular, kendi başlarına dışarıya çıkamazlar; onları bu insan hamurundan çekip almak ve onlara belli bir akışkanlık kazandırmak için görevlilerin etkili bir müdahalesi gerekir.)

Bu sıkıntıya çare olarak yalnızca bahçe vardır ve Japon bahçesinin Japon'un içinde yaşayabileceği ve keyfine bakabileceği tek yer olduğu kesindir. Ama birinci derecede gerçek olan, yalnızca çay bahçesidir. Zen bahçesinde soyut bir çukur kazılmıştır ve bu çukurun içinde düşünce ender jalonlar yardımıyla kendini gösterir. Minyatür bahçeye gelince, o, evrenin sonsuzluğunu evin içine sokar.

Pasifik Okyanusu üstünde uçuş saatleri sırasında bir imge gözümün önünden hiç gitmedi. Bu, bir *boş* parça imgesiydi; yüzeyi, tam sayıda tatami minderiyle tümden örtülmek üzere hesaplanmıştı (zorunlu olarak 90 x 180 cm.); bu da bir Japon'un üstünde yatması için gerekli ölçüydü. Ve bu halının –bakımlı ve yenilenmiş– donuk sarı rengi, koyu renkli tahta tavandan daha çok ışık veriyordu. Yarı saydam, hafif ve –canlı bir deri gibi– titrek bölmeler ancak tümüyle çıplak olabiliyor. Bu bölmelerde hiçbir resim, hiçbir biblo yok, yalnızca bir mobilya var: Kırmızı lake ile cilalanmış tahtadan tek ayaklı yuvarlak bir masa, üstünde de minyatür bahçe. Hasırının üstüne çömelmiş bilgenin güçlülük isteğinde görünmeyen aşırılıklara girişmesi için her şey hazır.

Bununla birlikte, Japonya'da kalışıma egemen olan izlenim, kaygı yüklü ve de gizemli bir ders veriyor. Ağaçları minyatürleştirmek ve onları zorla havuzlu bahçeler çapında küçültmek için onlara uygulanan çeşitli ince işkencelerin anısı bu.

*

VANCOUVER

Bizi havalimanından kente götüren korkunç zırhlı otobüsün, gerçek bir hücum tankının dar penceresinden Vancouver'in banliyösünün ilk görünüşü. Tokyo'dan daha renkli, daha canlı, daha karmakarışık Vancouver. Erotik filmler, karanlık barlar, kaçak siluetler, kaldırımlar üstünde çamurlu döküntüler, kimilerinin gözünde yolculukların başlıca büyüsünü oluşturan insanların ve nesnelerin bu tortusu. Denizin yakın ol-

duğunu unutmamanız için de orada burada bir direğin, bir sınır taşının, bir damın üstünde kıpırtısız bir martı.

Japon'un sarı üniforması burada en az dört değişik şekilde çeşitlenmiş; bunları ilk bakışta ayırt etmek için kuşkusuz belli bir pratik gerekiyor. En büyük çeşidi Çin mahallesinde oturanlar oluşturuyor, ama bunlar da mahallelerinin dışında pek dolaşmıyorlar. Japonlar da var: genellikle transit geçiyorlar; ne olduğunu bilmediğim yabancı ve eğreti yanlarıyla belli oluyorlar. Kızılderililer kuruluklarıyla tanınıyorlar; bunlar çok büyük giysiler içinde dalgalanıyor; küçük, canlı siyah gözleri şapkalarının geniş kenarının altında parlıyor. Ama en kolay tanınanlar Eskimolar; bunların da uzamış kafaları, alınlarının üstünde aşağıya kadar inmiş gür saçları, özellikle de geniş ve tombul yanakları karakteristik. Şişmanlığın yaygın olduğu bu yerde Eskimo'nun yağı, beyazın yağına benzemiyor. Beyazın yağının esas maddesi pasta ve dondurma; Eskimo'nunki ise balık ve füme et kokuyor.

*

Barajların üstünden atlayarak, çağlayanları aşarak, büyük bir çabayla bir selin akıntılarına karşı giden bir sombalığı... İşte Vancouver'e indiğimde kendime yakıştırdığım görüntü bu. Çünkü bu derece açık bir biçimde bir ülkeyi ters yönde algılama duygusunu hiçbir zaman yaşamadım. Vancouver, Avrupa'dan başlayıp Atlantik Okyanusu'nun ve Kuzey Amerika kıtasının ortasından geçen uzun bir doğu-batı göçünün son doğal durağı. Bir başlangıç kenti değil, bir bitiş kenti. Buraya yeni gelen bir tür vaftiz olur, şaşırtıcı keşiflerle dolu yeni bir kente hazırlanır. Batı ülkesine ayak basan Japonlar için Vancouver'de durum böyle olabilir. Bu görüş, bana kesinlikle yabancı. Güneş, doğudan batıya devinimi sırasında Polonya'dan, İngiltere'den ve Fransa'dan gelmiş sakallı serüvencileri Québec, Ontario, Manitoba, Saskatchevan, Alberta ve İngiliz Kolombiyası yoluyla hep daha uzağa sürükledi. Bunlar çam ve akağaçların gölgelendirdiği bu suları durgun kumsala geldiklerinde, batıya doğru uzun yürüyüş sona erdi. Geriye kalan, yapacakları tek şey oturup güneşin batışını hayranlıkla seyretmekti. Çünkü Vancouver'in denizi kapalıdır. Bu kıyılarda bir deniz taşıtına binmeye, bir deniz yolculuğuna çıkmaya, Pasifik Okyanusu'nu keşfe gitmeye hiçbir çağrı yoktur. Ufuk, sanki tampon rolünü oynayan Vancouver Adası'yla kapanmıştır. Enginden gelmiş hiçbir canlandırıcı esinti bu insanların

göğüslerini ve yelkenlerini şişirmeyecektir. Daha uzağa gidilmiyor. Ama ben, gidiyorum...

*

– Burası bana göre bir kent, diyerek iç çekiyor Urs Kraus, gökyüzünü seyretmek için durarak.

Bütün gece yağmur yağdı, sonra gün doğar doğmaz, kara bulutların perdesi yırtılmaya başladı. Perde şimdi dağılıp dağınık kitleler oluşturuyor, bu kitleler arasında da içinde güneşin ansızın ortaya çıktığı mavi gedikler açılıyor. Stanley Park'ın ıslak ağaçları, yıkandıktan sonra köpeklerin yaptıkları gibi, rüzgârda hırıldıyor, bunların ormana ve şimdiden güze özgü kokuları kumsaldan yükselen kötü çamur ve deniz yosunu kokularına çarpıyor. Denizle ormanın bu garip bir araya gelişine başka hiçbir yerde rastlamadım.

– Bakın biraz, dedi geniş bir el ve kol hareketi yaparak. Bunlardan ayrılmak için deli olmak gerekir. Ama yakında yine de gideceğim. Hep giderim ben!

Yassı çakıllar gibi parlak eski kütüklerle dopdolu kumsal boyunca yürürken, dürbünlerini ve teleobjektiflerini engine doğru yönelten geziye çıkmış küçük bir grubu görünce durduk. Aşağı yukarı iki yüz metre uzakta, bir kayanın üstünde bize bakan bir fok vardı.

– İşte, diye haykırdı Kraus; bu fok tıpatıp bana benziyor. Vancouver onu büyülemiş. Dünkü gelgit getirip onu bu kayanın üstüne koymuş. Dünden bu yana da o küçük çekik gözleriyle hem dinç hem de ölü olan bu kente, bu şüpheli ve soğuk kalabalığa, Batılılar için bir terminus ve Doğulular için bir tramplen olan dünyanın öbür ucundaki bu yere bakıyor.

Vancouver'de bir fokun bulunması, anlaşılan, oldukça az görülen bir şey. Bu sabah, resmi, bölgenin tüm gazetelerinin baş sayfasında. Elbette çekip gitmesi gerek, değil mi? Ama bakın, şu sırada deniz çekilmiş durumda. Kayası adamakıllı açıkta. Suya düşebilir de; ne var ki bir daha yukarıya çıkamaz. Öyleyse, denizin kabarmasını bekliyor. Dalgalar yükselip karnını okşadıklarında beslenmek için balık avı turuna çıkıyor, ama su düzeyi alçalmadan önce gözetleme yerine dönüyor. Bu, uzun süre devam edebilir. Sonsuza dek değil. Kendini kurtaracak. Gözden kaybolacak. Ben de öyle.

Ormanla deniz arasındaki yürüyüşümüze devam ettik. Gökyüzü yı-

kılıp yakılan ışıl ışıl bir yer yalnızca; yıkılmak üzere olan buhardan kaleler, üstlerinde çılgınca at koşturan bembeyaz süvari birlikleriyle. Bu dramatik fonda, aileleler piknik yapmak için yerleşiyor, yüksek çocuk arabaları tekerlekleri üstünde salınıyor, bisikletler gölgeler gibi geçiyor.

– Kanada bisikletlerinin bitmez tükenmez çeşitliliği dikkatinizi çekti mi? Gidonlar, seleler, tekerlekler, kadrolar, her parçanın sayısız çeşidi vardır. Aslında teknik ressam olarak kalmış olan beni büyüleyen bir şey bu. Kanada bisikleti "alakart" satın alınır. Satıcıya gidip çok gösterişli bir dükkândan parçaları seçerek bisikletinizi kendiniz meydana getiriyorsunuz. Bisiklet hep ilgimi çekmiştir, çünkü başka hiçbir mekanizma, insan bedeninin anatomisine ve enerji kuramına daha sıkı sıkıya uymamıştır. Bisiklet, insanla makinenin ideal birleşimidir. Ne yazık ki Avrupa'da –özellikle de Fransa'da– bisiklet sporu bisikleti basmakalıp hale getirdi ve aslında ayrıcalıklı olan bu alandaki her tür yaratıcılığı öldürdü.

Bir ev kadar büyük bir ağaç kütüğüne sığınarak oturuyoruz. Bu acaba bir sekoya, bir arokarya, bir baobap kütüğü mü? Uzun süredir burada olmalı, çünkü kumların içine adamakıllı gömülmüş ve koskocaman çatlakları var. Urs, gözde konusuna dönüyor.

– Bir varlığın ya da bir nesnenin uzay içindeki durumunun önemsiz olmadığını, ama tersine, yapısının kendisini ortaya koyduğunu anladım. Kısacası, *yer değiştirme olmadan başka bir yere aktarma olmaz.* Tersini söylemek, içinde tüm devinimlerin, yer değiştirmelerin, değiş tokuşların, bunları geliştiren nedenler önemli bir değişikliğe uğramadan gerçekleşebileceği boş ve farklılaşmamış bir alanı ilk koşul olarak gören geometriyi, fiziği, mekaniği yadsımaktır. Siz bana bunu Sanjusangendo'daki bir sürü altın heykelin ortasında keşfettiğinizi söylediniz. Hemen sonra da rastlantı sonucu kardeşinizin benim yaptığım portrelerinden birini keşfettiniz ve ister istemez, bu portrenin, kesinlikle aslına uygunluğuna karşın, size benzemediğini sonunda kabul ettiniz. Bu paradoksu, söz konusu portrenin sürekli kopmaya adanmış Hallaç Jean'ın derin varlığını özünden dile getirdiğine karar vererek kendi kendinize açıkladınız. Fena bir açıklama değildi. Daha basit, dolayısıyla daha zarif bir açıklama, bu paradoksun kardeşinizin içine onun uzayda kapladığı yerin sonsuz karmaşıklığını soktuğunu kabul etmekten ibaret olurdu. Çünkü bu yer, kabul edersiniz ki, kesinlikle kişiseldir: İkizler, benzerlikleri ne olursa olsun, uzaydaki konumları do-

layısıyla birbirlerinden farklıdırlar: tam olarak üst üste gelmeleri dışında.

Jean'ın dünyayı dolaşmak üzere kaçıp sizden ayrılmasından başlayarak, kilometreden kilometreye artan temel bir benzemezlik, eğer yalnızca onunla aynı yolculuğu yapmayı değil, tamı tamına onun ayaklarının izinde gitmeyi ilke edinmezseniz, sizi iki yabancı durumunda kalmak tehlikesiyle karşı karşıya bırakabilir. Çok doğru, değil mi? Eğer Jean'ın ardından giderseniz, bu elbette onu bulmak amacıyla olacaktır, ama bu söze genellikle verilen anlamdan daha ince ve daha özenli bir anlamda. Çünkü Jean'ın dünya turunu tamamladıktan sonra size döneceği güvencesi verilse bundan hiç hoşnut olmayacaksınız. Çünkü o, sizin yapmadığınız uzun bir yolculuktan sonra size dönerse, yalnızca onu "bulduğunuzdan" emin olmayacağınız gibi, onu sonsuza dek kaybetmiş olacağınızı da bileceksiniz. Onun yolculuğunun tüm kazançlarını, tüm deneyimlerini sizin kendinizin ondan sonra elde etmeniz önem taşımaktadır. Çok doğru, değil mi?

Bir parmağımı dudaklarıma götürüp öteki elimi de havaya kaldırarak üstümüze doğru sarkan o kütükteki bir yarığı sessizce gösteriyorum. Urs bakıyor, gözlüğünü çıkarıp sildikten sonra yeniden takıyor. Gerçekten de insanın gözlerine inanmaması için bir neden var! Orada birini görüyoruz! Bir erkek, bir delikanlı başlarımızın üstünde uyuyor. Çöreklenmiş bedeni, kütüğün uzun bir çöküntüsü içine iyice yerleşmiş; odundan yatağının içinde gizlene gizlene, o kocaman anne kütük tarafından beşikte sallanır gibi sallanarak, odun bedenle bütünleşe bütünleşe, neredeyse görünmez olmuş.

– Kimi eski Alman masallarında, diyor alçak sesle Urs, saçları dal, ayak parmakları kök olan orman yaratıkları vardır. Ormanda uyuyan bu güzel adam, ormanda uyuyan güzel kızın bir çeşidi. İşte, Vancouver böyle bir yer!

*

Urs'u çok çok büyük olmayan ve her mahallesi çok belirgin bir özelliğe sahip bu kentte kolayca bulmuştum. Onun geçimini sağlamak için, yolda satmak üzere birkaç tablosunu yanına aldığını Kumiko'dan öğrenmiştim. Gastown Mahallesi'nde resimlerine ilgi duyabilecek ender galerileri bir bir dolaştım. Üçüncü galerinin dip tarafında, tablolarından birini düz –kabartmasız, derinliği de olmayan– tarzından ve çiğ

renkleriyle çizgi resimleri anımsatan nüanslarından hemen tanıdım. Robsonstrasse adlı orta halli bir otelin adresini bırakmıştı. Hemen oraya gittim.

Urs Kraus kızıl tüylü, sütbeyaz tenli, dev gibi tatlı bir adam. Cüssesiyle bile bir nişan tahtası, bir kurban, çocukluğundan başlayarak burnuna halka takılmaya alıştırılmış, evcilleştirilmiş bir ayı olarak geçinmeye mahkûm edilmiş gibi görünüyor. O küçücük Kumiko ile ne garip bir çift oluşturuyordu kim bilir! Bunun önemi yok; tabloları, tam bir ressamın, gerçek bir ressamın yapıtları ve bu niteliğini kuşkusuz Kumiko'ya borçlu. Ne var ki bu ressam, daha önce tanıdığım ressamların hiçbirine benzemiyor; yalnızca şu özelliğiyle bile olsa: Urs, konuşan bir ressam. Kendisini tutkuyla, durmadan anlatıyor; bu onda kendi kendini oluşturma, kendi kendini savunma gereksinimine yanıt veriyor; bu gereksinim oldukça ilginç birden çok dil konuşma yeteneğiyle sürüyor, çünkü bu Alman İngilizceyi rahatça konuşuyordu, Kumiko'ya göre Japonca'da parlak bir başlangıç yapmıştı ve benimle de yalnızca Fransızca konuşuyordu.

– Ben *tehlikeye düşürülmüş* bir ressamım, diyerek açıkladı bana, tümüyle tehlikeye düşürülmüş bir ressamım. Bu benim tüm gücüm ve tüm güçsüzlüğüm. Her şeyin nasıl başladığını size anlattım. Teknik ressam olduğum zamanlar uzay, benim için salt olumsuz bir veriydi; *uzaklık*tı, başka bir deyişle nesnelerin birbirleriyle temasta *olmamaları* biçimiydi. Koordinatların eksenleri bu boşluğun üstünde incecik köprüler kuruyordu.

Her şey Zen'le başladı. Uzay tam, yoğun, genel ve özel niteliklerle dolu bir madde oldu. Nesneler de bu maddenin içinde parçalara ayrılmış, bu maddeden yapılmış, ama maddelerinin dıştaki maddeyle ilişkilerinin devinime eşlik etmesi, devinimi kaydetmesi koşuluyla elbette devingen adacıklar oldular. Bir litre deniz suyunu ayırıp onu okyanustan çıkarmadan, tümüyle geçirgen olmayan bir kabın içine de koymadan, Vancouver'den Yokohama'ya taşıyarak yerini değiştirebildiğinizi varsayınız. Bu, yerini değiştiren nesnenin ya da yolculuk yapan insanın imgesidir.

Ancak şu var: Bunu resmime aktaran ben, kendim de bu maddeden yapılmışım ve benim kabım da yüzde yüz geçirgen. İşte bu yüzden tablolarımın her biri beni hiç çekinmeden tehlikeye düşürüyor. Böylece, Kumiko'nun etkisi altında resim yapmaya başladığımda, elbette Japonca'yı öğrenmem, Japonya'ya gitmem, Nara'ya yerleşmem gerekti.

O en sarsılmaz Japon alışkanlığının, o hep aynı yerde oturma alışkanlığının içine dalıyordum ki, bu sırada Jean, sizin de söylediğiniz gibi, başı yerine geçen rüzgârgülü ile birlikte hızır gibi yetişti. Beni koparıp aldı. Tüm yapımı sarstı ve beni ansızın doğuya doğru kaydırdı.

– Urs, kuramlarınız beni coşturuyor, ama söyleyin bana, Jean nerede?

Ufka doğru belli belirsiz bir el kol hareketi yaptı.

– Buraya birlikte geldik. Hemen sonra da anlaşamadık. Jean bir şeyin kokusunu almıştı. "Kanada programı" dediği şeyin taslağını yaptı. Bu program anladığım kadarıyla *yürümek*te toplanıyordu. Evet, yürümekte! Doğuya doğru, ne demek istediğimi anlıyor musunuz? Kısacası, Amerika Kıtası'nı baştan aşağı dolaşmaktan söz ediyordu. Ben hemen gönlümü Vancouver'e, hiç durmayan yağmurlu günleri en yüce gün batımlarını hazırlayan bu kente kaptırmıştım. Burada resim yapmak olanaksızdı! Güçlülüğün sarhoşluğu! İnsan gözü kamaştığı sürece tabloya el değdiremiyordu! Devam etmeden önce tüm gücünü tüketmek istediğim bir ilaçtı bu. Birbirimizden ayrıldık. O, buzulların eteklerinde, o uçsuz bucaksız Prairie'de hatta Atlantik Okyanusu'nun kıyılarında bile durmamaya karar verip meteliksiz olarak, bir hippi gibi, Kayalık Dağlar'a doğru yola çıktı. Tanrı'ya şükür, yine görüşeceğiz! 13 Ağustos'ta Berlin'de benim evimde randevumuz var. Onu tanıdığım kadarıyla, gelecektir oraya, ama Spree kıyılarında ortalığı birbirine katmak için neler icat edeceğini merak ediyorum! Walter Ulbricht ile Willy Brandt sıkı tutunsunlar!

– O noktaya gelmedik. Ne yapmalı? Biliyorsunuz ki, Jean yaya olarak yola çıktıysa, ben Montreal'e uçakla gidemem. Onun ayak izlerinde yürümeliyim.

– Öyleyse yürüyün! Vancouver'le Montreal'in arası ancak 5000 kilometre.

– Benimle alay ediyorsunuz.

– Bir orta çözüm yolu: Tren! Her gün Vancouver'den kalkıp biraz tembel kocaman bir kırmızı ejderha gibi bir tren Kayalık Dağlar ve Orta Amerika ile Doğu Amerika'nın gölleri arasından kıvrıla kıvrıla gidiyor. Her yerde duruyor. Belki Jean, ayakkabıları eskidiği için, bir yerde vagonunuza atlayacaktır. Ben burada kalıyorum. Merhamet edin, ikiz baylar, biraz daha Vancouver'de kalayım! Canınız istiyorsa 13 Ağustos günü Berlin'de Bernauerstrasse'de 28 numaraya gelin. Yaşlı anacığım üçümüzü de barındıracaktır...

*

Büyük yolculuk böylece yeniden başlayacak. En azından, Tokyo'dan doğuya gitmek üzere ayrılırken yaşadığım, Fransa'ya arkası dönük olmanın o kaygı verici duygusunu artık yaşamayacağım. Bundan böyle her adım beni Çınlayan Taşlar'a yaklaştırıyor. Coal Harbour'un biraz önce şiddetli bir sağanağın parlattığı rıhtımlarında dolaşırken insanın yüreğine su serpen bu düşünceyi besliyorum. Royal Vancouver Yacht Club, ondan sonra gelen Burrard Yacht Club –ancak daha az zengince– zarif, ışıklar içinde, en değişik biçim ve modelleriyle yatların sergilendiği pırıl pırıl birer vitrin gibi. Ama doklara yaklaştıkça, aydınlatma cimrileşiyor, gemiler bayağılaşıyor ve sonunda, son balığa çıkışlarından sonra orada çürümekte olan eski balıkçı gemilerinin kara, eğri büğrü siluetlerinin iç karartıcı bir alacakaranlık içinde ortaya çıktıkları görülüyor. Kopuk halatlarla, artık işe yaramayan el merdivenleriyle, çarpılmış çubuklarla, paslanmış saclarla, çalışmayan çıkrıklarla, bölünmüş zincirlerle dolu bu yapış yapış olmuş köprülerden daha çok üzüntü verici hiçbir şey yoktur. Bu köprülerin her biri, üstünde açık bir hava işkence odası bulunan tehlikeli yüzer yerlerdir. İnsan buralarda acıdan burkulmuş, dağılmış, parçalanmış olup da kimi siyah-beyaz kuşların –yarısı karga, yarısı iri martı– bekler gibi göründükleri bedenlere rastlamadığına şaşıyor. Ama bu salt hayal ürünü değil, çünkü bu gemilerin korkunç görünümü bunların içinde ömürlerini tüketmiş insanların, balıkçıların içler acısı yazgısını anımsatıyor.

Bir gemici barına kapağı atıp yeniden yağmaya başlayan yağmuru seyrederek kocaman bir fincan kahve içiyorum; bu, yeni dünyanın bol, hafif, güzel kokulu, hararet söndürücü, size Fransa'da ya da İtalya'da damlalıkla süzülen ve gün boyunca ağzınızı yapış yapış yapan şurubumsu o berbat ziftle ilgisi olmayan bir kahve. Yarın aynı saatte bana Kraus'un sözünü ettiği o kocaman, tembel kırmızı ejderhada, trende olacağım.

Her yola çıkış arifesinde başıma geldiği gibi, yolculuk yapmasını sevmeyen kaşarlanmış bir kişi olan beni bir kaygıdır alıyor ve ne yapacağımı bilemiyorum. Sonunda, Phileas Fogg'un kişiliğinden yardım diliyorum. Evet, evet, yolcu olarak kaygı duyduğum sıralarda yolcuların, göçmenlerin koruyucusu Aziz Christophe'a değil de Jules Verne'in o zengin İngilizi'ne, yazgının tüm kötülüklerine alışmış, trenlerin sadakatsizliğini, yolcu arabalarının zayıflığını, buharlı gemilerin güçsüz-

lüğünü aşmakta sabır ve yüreklilik örneği olmuş o İngiliz'e yöneliyorum. Gerçekten de yolcuların koruyucusu odur; o ki, yolculuk denilen böylesine özel bu bilime, öğrenmek için böylesine uzun zaman isteyen bu mesleğe, böylesine ender bir erdeme kahramanlık derecesinde sahiptir.

XX
Prairie'nin yer ölçücüleri

Paul

Salı, saat 18.15. İşte ünlü *Canadian Pacific Railway*'de; tavanları pleksiglas kaplı, bir okyanustan ötekine Kayalık Dağlar ve büyük Prairie arasından gece kuşları gibi öterek kıvrıla kıvrıla giden o kocaman kırmızı ejderha trendeyim. Phileas Fogg'u anımsamak boşuna değildi. Kuşet indirildiğinde içinde artık kımıldayamaz hale gelinen o küçücük *single*imde büyükannelerimizin Doğu Ekspresi'ndeki pelüş, maun ağacı ve kristal karışımı o modası geçmiş lüksünü buluyorum. Bu kapitone kabuğun içinde bir köşeye çekilmiş durumda, tüm kaygılarımın yok olduğunu hissediyor ve Montreal'e ancak cuma günü saat 20.05'te varacağımıza göre, üç gün üç geceden uzun bir süre bu yerde kalacağımı hesaplayarak çocuk gibi seviniyorum. Program üç parçalı: 74 saat 35 dakikada kat edilecek 4766 kilometreye bölüştürülmüş 69 istasyon. Saat 18.30'da kalkıyoruz.

Salı, saat 19.02. Kilometre 2862,6 COQUITLAM. İki saptama: 1. Tren yol alırken yazı yazılamayacak kadar sarsıntı yapıyor. İstasyonlarla yetinmek gerekecek. 2. Kilometreler, kilometre taşları üstüne kaydedilmiş, ama Montreal'den başlayarak. 2879,7 rakamlı sınır taşından yola çıktık, 0'a doğru gidiyoruz. Bu, benim hoşuma gitmeyen bir şey değil: Bu yolculuk pekâlâ bir *geri dönüş*.

Salı, saat 19.40. Kilometre 2838 MISSION CITY. Ormana geldik şimdiden; gerçek kuzey bölgesi ormanına; başka bir deyişle, her ağacı tek başına bir anıt olan Stanley Park'ın o düzenli ve seyrek ulu ağaçlarla kaplı ormanına değil, birbirine dolaşmış küçük ağaçlarıyla karmakarışık bir koruluğa geldik; burası her çeşit av hayvanının yaşadığı gerçek bir av hayvanı cenneti. Sonuç: Güzel orman insan elinin yapıtı olan ormandır.

Salı, saat 20.30. Kilometre 2809,6 AGASSIZ. Kompartımanımın sürmeli kapısı ansızın açıldı ve bir zenci kondüktör içeriye girerek hiç konuşmadan bir yemek tepsisini tablamın üstüne koydu. Bir göz atma, bana yemekli vagonun çalışmadığını doğruladı. Demek ki en azından yarın sabaha kadar tam bir hapis söz konusu. Başlıca bölmesi, arasından kimi zaman gizemli bir biçimde batan güneşin ışınları sızan gür, yoğun, siyah bir köknar korusunun içeriye girmesine olanak veren saydam bir pencere durumundaki o küçücük hücremde buna razı olacağım.

Salı, saat 22.15. Kilometre 2750,7 NORTH BEND. Uzun süren bir mola. Peronda seslenmeler ve koşuşmalar. Büyük gece yolculuğundan önce son önemli istasyonda olduğumuzu anladığımı sanıyorum. Benim gibi yolculuğu sevmeyen bir kişinin ister istemez yolculuk sırasında içinde ansızın doğan şu eski soruyu kendime sormak için zamanım var: Neden burada kalmıyorum? Erkekler, kadınlar, çocuklar, çabucak gözden kayboluveren bu yerleri kendi ülkeleri sayıyorlar. Onlar bu ülkede doğmuşlar. Kimileri, kuşkusuz, ufkun ötesinde hiçbir başka ülkeyi akıllarına getirmiyorlar. Öyleyse neden ben böyle düşünmüyorum? Ne hakla buradayım ve North Bend'le ilgili, sokakları, evleri, oturanlarıyla ilgili hiçbir şey öğrenmeden ne hakla buradan gideceğim? Bu gece yolculuğumda, küçük görmeden daha beter bir şey, bu ülkenin varlığını yadsıma, North Bend'i üstü kapalı bir biçimde hiçliğe mahkûm etme kararı yok mu? Bir köyün, bir kırın, bir kentin içinden geçerken bir meydanda gülen gençleri, atlarını yalağa götüren yaşlı bir adamı, yanında bacaklarına sarılmış küçük bir çocuk, ipe çamaşır asan

bir kadını göz açıp kapayıncaya kadar gördüğüm sırada çoğu zaman aklımdan bu üzücü soru geçer. Yaşam işte orada, basit ve dingin ve ben onu alaya alıyor, tokatlıyorum o budala hızımla...

Ama bu kez de daha uzağa gideceğim; kırmızı tren gece kuşları gibi öterek gecenin dağına doğru hızla gidiyor ve peron kayarak, aralarında ciddi ciddi konuşan iki genç kızı alıp götürüyor; ben hiçbir zaman bunlar hakkında bir şey öğrenemeyeceğim, North Bend hakkında da...

Çarşamba, saat 00.42. Kilometre 2676,5 ASHCROFT. Sıcaklık boğucu. Kuşetimin üstünde çıplak olarak dinleniyorum. Kuşet doğrudan doğruya pencereye karşı konulmuş olduğu için –ayaklarım önde– kara siluetleriyle, sızan ay ışıklarıyla; kırmızı, yeşil, portakal rengi işaretleriyle, bir arabanın farlarının ortaya çıkardığı bir koruluğun parmaklıklarıyla, X şeklinde ince demir kirişleri penceremin görüş alanını kesen bir metal köprünün büyük gürültüsüyle uykuya dalmış, derin ve sessiz, geniş bir bölgeyi görüyor, keşfediyor, bacaklarımı, böğrümü, yanağımı şöyle bir yalayıp geçtiğini hissediyorum ve ansızın tam, dibi bulunmaz, derin mi derin bir karanlık; mutlak gece.

Çarşamba, saat 2.05. Kilometre 2629,2 KAMLOOPS. Üstüme yığdığım örtülere karşın üşüyorum. Gündüzün, ikiz kardeşinden ayrı kalmış ikiz gerektiğinde hoşnut görünebilir. Ama geceleyin... ama sabahın ikisinde... İkiz kardeşim, neden burada değilsin? Garın o acımasız parıltılarından sonra bağışlayıcı karanlık, tuzlu ve acı bir su birikintisinin dibinde yaralı iki balık gibi gözyaşları içindeki gözlerimi kaplıyor.

Çarşamba, saat 5.55. Kilometre 2500 REVELSTOKE. Yarı uyku içinde farkına varmadan iki ya da üç istasyondan geçmiş olmalıyım. Yazı yazamayacak kadar yorgun ve üzgündüm. Pencerem tümüyle buzlanmıştı.

Çarşamba, saat 9.05. Kilometre 2410,2 GOLDEN. Yaraşan ad! Kimi zaman saatte 80 mile varan en son hızla, içinde yeşil bir selin fokurdadığı ve yamaçlarında karaçam ormanlarının sıra sıra dizildiği dik boğazlardan kıvrıla kıvrıla geçiyoruz. Gökyüzü mavi, kar beyaz, tren kırmızı. Sanki *National Geografic Magazine*'indeki renkli bir fotoğrafın tutsağıyız.

Çarşamba, saat 10.30. Kilometre 2375,2 FIELD. Kayalık Dağlar başlarımızın üstünde cafcaflı görünümler sergilerken, neşeyle yiyip içiyoruz vagonların pleksiglas tavanlarının altında. Servis dolup taştığı için, herkes yemeğini kendisi alıyor ve elinde tepsisi, film salonuna

götüren küçük merdivene yöneliyor. Kanadada yiyeceğin işgal ettiği yeri düşünüyorum; kesinlikle, bildiğim başka hiçbir ülkede olmadığı kadar büyük bir yer işgal ediyor. Daha önce Vancouver'de televizyon ekranlarında görülen aşırı yiyecek reklamı dikkatimi çekmiş olabilirdi. Kanadalı, önce, yemek yiyen bir insan ve zaten şişmanlık onun olağan küçük kusuru, hatta özellikle de çocukların.

Çarşamba, saat 12.35. Kilometre 2355,2 LAKE LOUISE. Artık bitti. O görkemli görünüm yok oldu bir sonraki treni beklerken ve yerini Kayalık Dağlar'ın ayrılan kollarını oluşturan dereleriyle, tepeleriyle bir kır görünümü aldı. Ama her şey bir ovanın varlığını haber veriyor. Bir villanın tahta kiremitli siyah damı üstünde iki beyaz güvercin öpüşüyor. Hemen yanda, bir başka villanın kırmızı sacdan damı üstünde de iki mavi karatavuk birbirini gagalıyor.

Çarşamba, saat 13.20. Kilometre 2320 BANFF. Alberta'nın merkezi Calgary'nin ortasından geçen Bow Irmağı'nın akıntısını izliyoruz. Sanki trenin rüzgârıyla kovulmuş gibi, iki at dörtnala yan yan, birlikte kaçıyor.

Çarşamba, saat 16.10. Kilometre 2238,6 CALGARY. 35 dakikalık bir mola bugün 180 000 nüfuslu bir kent olmuş bu eski Atlı Polis merkezinde çabuk bir gezinti yapmaya olanak veriyor. Numaralı ve dama tahtası şeklinde sıralanmış sokaklarda tozlu ve yakıcı bir rüzgâr esiyor. Bu betondan çölün merkezini, çevredeki dümdüz görünüme egemen Hotel International'ın 36 katlı binası belirtiyor.

Gökdeleni, Manhattan adasında olduğu gibi, Amerikan kentlerindeki alan eksikliğinin haklı gösterdiği ileri sürüldü. Bu, işin özünün yanından geçen, basit, yararcı açıklamanın tipik örneği. Aslında tersini söylemek gerekir: Gökdelen alan fazlalığına, geniş ufuklar gibi her yanı açık büyük alanlar kaygısına normal bir tepkidir. Bu kule etrafını çeviren ovaya egemen, onu buyruğu altına almış; bu kule, dağılmış insanlara bir çağrı; insanları bir araya getirme merkezi; içinde kalan için merkezkaç, onu uzaktan gören için merkezcil.

Çarşamba, saat 19.10. Kilometre 2062,8 MEDICINE HAT. Trende yiyip içme yeniden gırla gidiyor. Tüm vagonlarda kocaman dondurmalar, dev gibi sandviçler, tabak tabak gulaşlar. Bunları yerken, diplodocus'lar* kadar kocaman tarım makinelerinin iki yana sallana sallana üzerinde dolaştıkları uçsuz bucaksız tahıl alanlarının ortasından geçiyoruz. Bu alanların ufuklarını yalnızca beton siloların siluetleri kapa-

* Dinozor türünden iri bir sürüngen. (ç.n.)

tıyor. Burası dünyanın buğday ambarı, bereket boynuzu; buradan Latin Amerika'ya, Çin'e, Rusya'ya, Hindistan'a, Afrika'ya, tüm aç insanlara tahıllar oluk oluk akıyor.

Çarşamba, saat 20.30. Kilometre 1950,3 GULL LAKE. Toz şeker paketlerinin üstünde Kanada taşra illerinin, Newfoundland'ın, Ontario'nun, British Columbia'nın vb. armaları ve şu yazı var: *Explore a part of Canada and you'll discover a part of yourself**. Kuşkusuz burada, Kanadalıları doğdukları ilden çıkartıp, pek az eğilimli oldukları bir ulusal birlik anlayışı içinde, kendi ülkelerini keşfetmeye isteklendirmek söz konusu. Ama bu formülün benim için ne anlamı var ya! Kendimin bu yanını Kanada'nın hangi taşrasında bulacağım?

Çarşamba, saat 22.12. Kilometre 1915,4 SWIFT CURRENT. Yine gece. Bugün öğleden sonra yiyecek içecek payımı aldım da ondan mı, bilmem, zenci garsonun getirdiği yemek tepsisini geri çevirdim; adam bozulup şaşırmış gibi göründü. Yeniden bastıran gecenin içinde pencere artık dün akşamki gölge tiyatrosu sahnesi değil. Ova onu boş ve gri renkli bir ekrana, kimi zaman otoyolda dizi dizi arabaların her birinin önündeki ışıktan bir halıyı itmesi dışında hiçbir olayın meydana gelmediği geniş bir sessiz alana çeviriyor.

Perşembe, saat 0.28. Kilometre 1805 MOOSE JAW. Kaygı beni uyutmuyor. Bir uyku hapı almaya karar veriyorum. Bugün bir ilaç, yarın alkol, sonra tütün, sonra uyuşturucular, en sonunda da belki intihar? Korkunç yalnızlıklarının hastası ikiz olmayanların tüm kusurları; öyleyse, artık bu kusurlardan kurtulacağını ileri süren ben kimim?

Kimim ben? Bir tek soru, benim için Jean'ı bulmaktan vazgeçeceğim gün önem taşıyacak tek soru şu: *İkizinden ayrılmış biri ile ikiz olmayan sıradan biri arasında temel fark nedir?* Ya da başka bir deyişle, Jean'ın ortadan kayboluşuna gerçekleşmiş, kesin gözüyle bakılması gerektiğinden, yine de ikizliğimi nasıl yaşamalıyım? İkizlik mirasımı etkili ve canlı bir biçimde nasıl üstlenmeliyim?

Burada Alexandre'ın hayaleti ısrarla zihnimde sık sık görünüyor. Çünkü o rezil amcam, bir kez daha ikizlerle ikiz olmayanlar arasında ideal arabulucu gibi ortaya çıkıyor. Kırmızı treninde Prairie'nin ortasından geçen Paul ile Miramas'ın beyaz tepelerindeki olduğu yerde duran vagonuna yerleşmiş o çöplerin züppesi arasında ne gibi temel fark var? İkisi de ikizinden ayrılmış kişiler; Alexandre *doğuştan* ayrılığa uğramış, oysa ben *kazanılmış* bir ayrılığa uğramışım. Alexandre

* Kanada'nın bir yanını keşfetmekle kendinin bir yanını keşfetmiş olursun. (ç.n.)

hiçbir zaman ikizlere özgü birbirine dokunmayı yaşamadı. İkizliğin içinde büyüyerek bir şeyler öğrenmedi. O, annelerinden erkenden ayrılıp da hiçbir zaman yalanmasını öğrenemeyecek kedi yavrularına, annelerinden çok erkenden ayrılıp da büyüdüklerinde, çevrelerinde dört dönen bir dişi karşısında paniğe kapılıp ona ne yapacağını hiç bilemeyen erkek fare yavrularına benzer.

Dünyaya fırlatılmış, yalnız ve acı çeken biri olan Alexandre tüm yaşamı boyunca bilinmeyene, karanlık geceye doğru; arkasında kendisine bir köprü, bir hamle, bir yön olmadığı için, varılacak bir hedefin önsezisini verecek hiçbir şey olmadığı için, hiçbir yere yerleştiremeyeceği bir ikizlik cenneti arayışına doğru yürüdü. Oysa ben, hâlâ mutlu bir ikizlik duygusuyla dolu olarak, çocukluğumda, görkemli bir vaatten daha iyi bir şey buluyorum: Ulaşmaya çağrıldığım sonucun ön oluşumu.

Perşembe, saat 8.15. Kilometre 1461,5 PORTAGE LA PRAIRIE. Uyku hapının etkisiyle deliksiz bir uyku çektim; ikiz olmayanlara özgü, gerçek, kaba bir uyku, her tür ilişkinin reddi, salt bir temas kopması, yok olmaya kadar giden can sıkıcı bir yalnızlık isteği anlamında bir uyku demek istiyorum; oysa, ikizin uykusu sessiz bir diyalog olarak sürer, ama döl yatağı sıcaklığında sürdüğü için o ölçüde yakındır, içtendir.

Şunu kabul etmek yürekliliğini göstermek gerekir: Jean'ın gidişinden bu yana düşkünlüğüm acımasızca gelişiyor. Bu düşkünlük yolculukla çabuklaşıyor mu, yoksa gecikiyor mu? Belki ikisi aynı zamanda oluyor. Çabuklaşıyor, çünkü yolculuk –yanmakta olan bir şeyin üstüne atılan bir oksijen dalgası gibi– her şeyi çabuklaştırıyor ve her günkü deneyimlerim ve karşılaşmalarım beni öne doğru itiyor. Jean'ın kuşkulu dönüşünün pasif ve insanı kemiren bekleyişi içinde, o yalnız Méline'le baş başa kalsaydım bugün hangi noktada olurdum? Burada hiç olmazsa arıyorum, bir şeyler yapıyorum, kıpırdanıyorum...

Perşembe, saat 9.20. Kilometre 1405,9 WINNIPEG. Yarım saatlik bir mola. Kentte bir tur atmak için vaktim olabilirdi, ama Calgary'deki deneyimim beni vagonumdan çıkmaktan tiksindirdi. *"Winnipeg. Manitoba'nın merkezi ve Kanada'nın büyük buğday pazarı"* diyor rehberimiz. *Nüfusu 270 000. 1738 de La Vérendrye tarafından Kırmızı Irmak'la Assiniboine Irmağı'nın kavşağında yapılan kalenin bulunduğu yerin üstüne kurulmuş.* Pekâlâ. Biz bununla yetineceğiz. Winnipeg'e gidip de mavi rehber kitabının bu kente ayrılmış sayfasını okumak için kompartımanda hapis kalmak...

Perşembe, saat 10.43. Kilometre 1352,3 WHITEMOUTH. Bende artık hal kalmadı...Tren durmak üzereyken penceremin önünden yolcuların başlarının geçtiğini gördüm ve bunlar arasında Jean'ı tanıdım... Her türlü yanılma bir yana. İkiz olmayanların yaklaşık, aşağı yukarı kestirimlere dayanan kimlik saptamasının zayıf yanları olabilir, böyle bir saptama yeri değilken etkili olabilir ya da tersine en sevgili dostunuzu, en yakın akrabanızı belirleyemez. Oysa ikiz kardeşler birbirlerini hemen tanırlar, hem de yanılmaz bir içgüdüyle; çünkü her biri sanki ötekinin özüne parmağıyla dokunur. İşte beni kaygılandıraan şey bu. Eğer Jean'ı anında ve kesinlikle tanıdıysam, o da beni gördüyse, bundan benden daha çok kuşku duymamış ve bunun üzerine kaçmamış mıdır?

Başında kalın kırmızı yünden bir bere, üstünde kahverengi kadifeden bir giysi vardı; ormanda koşan birinden çok, Urs Kraus'un bana söylediği gibi, iyi aileden olup da bu aileden kopmuş genç aydın burjuvalardan, hippilerden biri gibi giyinmişti. Zaten Tokyo'da yapılmış o portrelerin kaçak ifadesi artık bizim ortak özümüzü yok etmiyordu; tam tersine. Whitemouth İstasyonu'nun peronunda göz açıp kapayıncaya kadar görüp kaybettiğim kişi, kesinlikle benim ikiz kardeşimdi.

Perşembe, saat 12.15. Kilometre 1280,2 KENORA. Sanıyorum ki elimden gelse kompartımanımın kapısını kilitleyip içine kapanırdım. Korkuyorum. Biraz önce ansızın büyük bir gürültüyle içeriye giren kontrolör bana heyecandan baygınlık geçirtti. Neden korkuyorum? Jean'ın çıkagelmesinden! Delirdim mi ben? Eğer Jean, Whitemouth'da trene binip kompartımanıma dalsaydı, delirdi diye benim suçlanmamam gerekirdi. Kardeşim Beyefendi, rollerimizi ters çevirmeyelim, lütfen, sizi aramakta olan benim, yoksa tersi söz konusu değil!

Rollerini değiştirmiş kardeşler... Çocukken bu oyunu az mı oynadık! Bep oyununun tam olarak özü buydu. Çınlayan Taşlar'dan koparak, bu dünyayı Jean'ın izinde baştan başa dolaşarak birimizin ötekine dönüşmesi için gerektiği kadar sıkıntılara katlanmadım mı?

Perşembe, saat 19.30. Kilometre 986, 8 THUNDER BAY. Tüm treni vagon vagon, kompartıman kompartıman aramayı ben üstlendim. Trenden inen yolcuları gözlemek için beni perona inmek zorunda bırakan Dryden ve Ignace'taki molalar hesaba katılırsa, öğleden sonrayı buralarda geçirdiğimi söyleyebilirim. Bilgilendirici ve hoş bir gezi bu. Böylece bir anakarayı boydan boya geçmenin süresi ve monotonluğu, bu treni bir çeşit çok hücreli ve birbirleriyle teması olmayan büyük gö-

çebe arabasına çeviriyor. İçlerinde küçük hamakların, bir fileden öteki fileye, teller üstünde kuruyan yatakların ortasında sallandıkları ana hücreleri vardır. Banjoları, ağaçtan ve bakırdan nefesli çalgıları, baterileri ve hatta piyanoları ile müzikli hücreler vardır. Meksikalı aileleri, Eskimo kulübelerini, Afrika kabilelerini, bir Yahudi gettosunu bir araya toplayan etnik hücreler vardır. Kubbeler altında dağıtılan yemekler yetersiz görüldüğü için, içlerinde mangallar üstünde yahniler yapılan mutfak-hücreler vardır. Dinsel, erotik, okumaya ayrılmış, alkolik, psikedelik, profesyonel hücreler de vardır.

Ancak bu son hücreler içinde aradığıma yaklaştım, ama yine de kesin sonuca götüren hiçbir şey bulamadım. Bunlar üç kişiydiler; kaba saba giyinmiş –hem kampçı hem de sporcu kıyafetinde– serseriler gibi sakallı, üniversite öğrencileri gibi gözlüklü, oldukça genç üç erkek. Çevrelerinde yığılı şu gereçler sayesinde –segmanları eklemli zincirler, jalonlar, miralar, prizma gönyeler, çırpı ipleri, pantometreler vb.– mesleklerini öğrendim: Bir yer ölçme ekibiyle karşı karşıyaydım; *adamların tümünün başında aynı kaba yünden kırmızı bere vardı*. Otoyollarda çalışan işçilerin portakal rengi ışıldar göğüslüğünü düşündüm; sanıyorum bu bere onlara yer ölçerlerken bir işaret ve bir işaret noktası görevi yapıyor. Jean onların arasında değildi. Adamları, onlar beni görmeden inceledim; bu zor bir iş değildi, çünkü büyük gürültüyle içerek ve gülerek âlem yapıyorlardı.

Evet. Şimdi bu trende oluşturduğumuz karışık topluluğun bilinci içinde o ıssız deliğime döndüm. Yaptığım incelemeden özellikle belleğimde tuttuğum şey, grupların kendi köşelerine çekilmeleri, birbirlerini dışlamaları ve trenin kompartımanlarının, toplumun bölmelere ayrılmasına ne kadar benzediği. Jean'a gelince, üç yer ölçücüden birini o sanmadım mı diye kendi kendine sormaya başlıyorum.

Perşembe, saat 21.10. Kilometre 917,2 NIPIGON. Burası geceden önceki son istasyon; sert toprağın üstünde uyumak isteyen yolcuların indikleri son istasyon. Pencereden eğilince, gereçlerini kapıdan geçirip perona yerleştiren yer ölçücüleri gördüm. Tren kalkmak üzere sarsıldığı sırada zenci kondüktör koridordan geçti. Dudaklarında geniş bir gülümsemeyle "Beyefendi yer ölçücü arkadaşlarıyla gitmiyor mu?" dedi. Bu gülümsemede haftalardır ilk kez *yabancılaştırıcı ışıltı*'nın parladığını fark ettim. Pencereye koştum. Çıkışa doğru koşuşturan kalabalığın ortasında arkadan kırmızı bereleri gördüm. Onları sayacak kadar vakit buldum: *Dört taneydi*.

Cuma, saat 1.55. Kilometre 735,6 WHITE RIVER. Bağışlamayan saat bu. Uyumak için aldığım hapın, beni deniz kazasına uğrayıp da yarı ölü olarak ıslak kumların üstüne atılmış biri gibi, zihnim ve yüreğim yakılıp yıkılmış durumda, uykunun eşiğinde bırakması dışında bir etkisi olmadı. Jean'ın gidişinden bu yana yaşadığım yalnızlıklardan gece yarısı yalnızlığı en acı olanı. Eğer Jean o yer ölçücülerle birlikte gerçekten Nipigon'da indiyse, her tekerlek dönüşü beni ondan uzaklaştırıyor. Canım trenden atlamak istiyor. Ona ulaşmak için mi, yoksa kendimi öldürmek için mi?

Cuma, saat 10.15. Kilometre 435,3 SUDBURY. Üç çeyrek saatlik durma. Kalabalıkta büyük hareketlilik. Bir sürü hücre silahları ve bagajlarıyla taşınıyor, çünkü Canadian Pasific Railway'in bir kolu Toronto ve ABD yönünde güneye doğru iniyor. Biz yolumuza Ottowa ve Montreal'e doğru devam ediyoruz.

Jean bu trene bineli, Jean bu trende beni bulmaya geleli birazdan 24 saat olacak, oysa ben onun gitmesine izin verdim...

Cuma, saat 14.47. Kilometre 239 CHALK RIVER. Yer ölçücü Jean... İkiz kardeşim, sen yalnızca duruma ve o serseri mizacına uyarak yolculuk yapıyorsun. Oysa ben, elimde bloknotum, senin ardından koşuyor, senin izleyeceğin yolu açıklamaya çalışıyor, senin dünya turunun kuramını kuruyor, senin yörüngenin denklemini hesaplıyorum. Kraus, Japonya sayesinde "zengin alan"a dönüşmesiyle bana değerli çıkış noktaları gösterdi. Kanada da alan konusunda bir şeyler öğretebilir.

Cuma, saat 17.40. Kilometre 109 OTTOWA. Yetmiş saatten daha fazla bir süredir bu trendeyim. Karışık ve çelişkili bir duygu. Artık dayanacak halim kalmadı. Birbirine böylesine yaklaştırılmış, ayrıntılarını da tiksinecek derecede bildiğim bu bölmeler arasında sabırsızlıktan ve sıkıntıdan boğulacak gibiyim. Aynı zamanda da varmış olmaktan korkuyorum. Çıkış, bilinmeyenin şoku bana korkunç olasılıklar gibi görünüyor. Hapis süresinin sonunun yaklaştığını gören bir hükümlünün duyması gereken çifte kaygı bu.

Cuma, saat 18.41. Kilometre 57,5 VANKLEEK HILL. Ottowa'dan bu yana Outaouais Irmağı'nın sağ kıyısında ilerliyoruz. Elektrikli üst yapıların ilginç bolluğu. Kablolarla adamakıllı yüklü uçsuz bucaksız direkler, çarmıklarla dik tutulmuş ve aydınlatılmış dev gibi direkler, portikler, transformatörler, disjonktörler... Bu metalik ve havai orman asıl ormanın yerini tutuyor ve kuşkusuz büyük kenti haber veriyor. Saat tam 20.05'te Montreal'de olacağız.

*

MONTREAL

Tamı tamına Kanada'nın görüntüsü, Vancouver'den başlayarak yavaş yavaş şekillendiğini gördüğüm gibi. Çünkü Prairie'nin boşluğu bu geniş sokaklarda, füme camlı bu bina gruplarında, bu çok güçlü ırmakta, bu park yerlerinde, bu mağazalarda, bu restoranlarda eksik değil. Bu boşluk yalnızca bir başka şekil almış, kentleşmiş. İnsan sıcaklığı, hayvanlarla ilişki; çeşitli insanlarla, değişik ırklarla sevimsiz bir tür birliktelik içinde olma duygusu bu koskocaman kentte tümden eksik. Ama yine de yaşam, cıvıl cıvıl, gürültülü, göz kamaştırıcı haliyle orada. Montreal ya da elektrik kent.

Otelin garsonu çıkarken odamın kapısını üstüme kapatır kapatmaz bunun bilincine vardım. Camlı büyük bir koydan, tepesi belli olmayan bir gökdelenin sayısız pencerelerinden başka bir şey görmüyordum. Bürolar, bürolar, bürolar. Ve bu saatte tümü bomboş ve tümü gündüz gibi aydınlatılmış ve her birinde aynı metalik masa, aynı döner koltuk ve yanda, sekreter için, üstüne sarı bir kılıf geçirilmiş yazı makinesi ve arkada, dosyalarla dolu demir dolap.

...

Birkaç saat süren sıkıntılı uyku. Trenin sarsıntılarına alışmış olan tüm bedenim, bu yatağın kımıldamazlığından tedirgin oldu. Bürolar artık bomboş değil. Gri üstlüklü, beyaz bereli ufak tefek temizlikçi kadınlar ortalığı süpürüyor, siliyor ve çöp sepetlerini boşaltıyorlar.

...

Japonya'dan aldığım dersi Kanada'nın ortasından geçmeden önce özümlemem yararsız olmadı. Gerçekte, bu iki ülke birbirini aydınlatıyor, ben de Japon şifre anahtarını Kanada şifre anahtarına yararlı bir şekilde uyguluyorum.

Japon gibi, Kanadalı da alan sorunuyla karşı karşıya. Ama biri çok küçük bir takımadanın parçalara ayrılmışlığı içinde sıkışmış olmaktan yakınıyor, öteki uçsuz bucaksız ovalarının ortasında başı dönüp sendeliyor. Kanada'yı Japonya karşıtı yapan bu karşıtlıktan birçok özellik doğuyor. Japon ne rüzgârdan ne soğuktan korkuyor; ısıtmaya hiç elverişli olmayan kâğıttan evine rüzgâr sanki kendi eviymiş gibi girip çıkıyor. Burada ise her şey, tersine, yazın bile, kışların korkulu olduğunu anımsatıyor. Evlerin damları derelerden yoksun, çünkü buz ve kar dü-

şerken bunları koparabilir. Kentlilerin yılda sekiz ay, dışarıya çıkmadan, evlerinden arabalarına, satış ve işyerlerine giderek köstebek gibi yaşadıklarını esinleyen yeraltı mağazaları, garajlar, ticari galeriler. Evlerin girişinde dört kapılı vestiyer holler var; bunlar dışarıya çıkmadan önce giyinilen ve içeriye girmeden önce soyunulan bir bölüm oluşturuyor. Burada Kanadalıyı günün ve gecenin her saatinde tıkındıran ve buz gibi soğuk bir rüzgârın uğuldadığı çevredeki uçsuz bucaksız alanlara karşı bir savunma refleksinden başka bir şey olmayan genel bir oburluk hastalığı bile söz konusu.

Kuşatılmış olma korkusuna karşı, Japon bahçeyi, minyatür bahçeyi ve aynı zamanda *ikebanayı* ya da çiçek düzenleme sanatını icat etmiş. Bunlar aşırı dolu alanda, içlerinde hafif, tinsel ve çıkar gütmeyen yapılar bulunan boşluklar açma biçimleridir.

Yatay uçuruma karşı da Kanadalı, Canadian Pacific Railway'i icat etmiş. Gerçekten de bu uçsuz bucaksız toprağın *sinirlerini dağıtmak*tan, onu önce gevşek, sonra gitgide dar, gitgide sıkı ilmikleri olan bir sinir ağı ile kaplamaktan başka ne yapmalıydı?

Onun için, Jean'ın bu ülkeye karşı tepkisi tam olarak anlaşılabilir, mantıklı, usa yatkın. Jean Kanada alanına Kanadalıya özgü bir biçimde yanıt verdi. Bu toprağı *kaplamak* için elinden geleni yaparak. Hayran olunacak derecede çok anlama gelen *couvrir* (kaplamak) sözcüğünün gitmek (yayan), korumak (bir paltoyla), boğmak (gönül okşamalarıyla), savunmak (ordularla), dam kaplamak, gizlemek, özür dilemek, haklı göstermek, ödünlemek, zenginleştirmek vb. anlamları vardır. Hallaç Jean burada Yer Ölçücü Jean oldu. Yeri ölçmek, arşınlamak, bir toprağı zincir, jalon, kurşunlu ip, grafometre kullanarak *zekice giydirmek* demektir. Bir toprak, ölçülmekle, *uçsuz bucaksız*, yani ölçüsüz olmaktan çıkar; eğrilerine, girinti çıkıntılarına, içine girilemez bölgelerine –koruluk ve bataklıklar– karşın, zekâ sayesinde ölçülür, özümlenir ve sınırla çevrilmeye, kadastrosu yapılmaya uygun duruma gelir.

Arşınlamak, aynı zamanda geniş adımlarla dolaşmak, gidip gelmek demektir.

...

Bürolarda gri göğüslüklü o ufak tefek kadınların yerini bir başka çeşit insan grubu aldı, kadınlı erkekli. Erkekler ceketsiz, yalnızca gömlekle; kadınlar ise bembeyaz şömizye ve gömlekler giymişler. Günlük iş başladı. Şakalaşıyorlar, gülümsüyorlar, çene çalıyorlar.

Bir arı yuvası gibi üst üste ve yan yana konulmuş bu bir sürü kü-

çük petekte yinelenen aynı sahneleri görüyorum. İnsan, böcekbilimde kullanılan, bir iç duvarı yerine bir cam konulmuş gözleme kovanlarını düşünüyor. Ama benim ayrıcalıklı gözleme yerim sınırlı: Hiçbir şey duymuyorum.

...

Nedir bir canlı varlık? Belli bir ortamda gidip gelen küçük bir kalıtım kitlesi. Daha başka bir şey de değil: Bir canlı varlıkta kalıtıma bağlı olmayan her şey ortamdan doğar. Ve karşılıklı olarak. Bununla birlikte bu iki öğeye gerçek ikizlerde bir üçüncüsü –ikiz kardeş– eklenir ki bu öğe aynı zamanda kalıtım ve ortamdır, ayrıca bir de fazlası vardır.

Çünkü ikizlik, homojen bir kalıtımın göbeğinde bir ortamın köşesini yarar; ama bu yalnızca bir sakatlama değil, aynı zamanda bir canlı varlığın içine hava, ışık ve gürültünün sokulmasıdır. Gerçek ikizler yalnızca tek bir varlıktırlar; yaradılış aykırılıkları uzayda iki ayrı yer işgal etmelerinde toplanır. Ama onları ayıran uzayın özel bir yapısı vardır. O derece zengin ve o derece canlıdır ki, ikiz olmayanların içinde dolanıp durdukları uzay, bu uzaya kıyasla, çorak bir çöldür. Bu ikizler arası uzay –yayılmış ruh– tüm yayılmalara yeteneklidir. İkiz kardeşler oval konumda birbirlerine sarılmış olarak uyurlarken kendisini neredeyse hiçe indirgeyebilir. Ama onlardan biri uzağa kaçarsa, yeri ve göğü kaplayabilecek boyutlarda gevşeyip incelir: hiçbir zaman yırtılmadan. O zaman ikizlerin şifre çözme anahtarı tüm dünyayı kaplar ve dünyanın kentleri, ormanları, denizleri, dağları yeni birer anlam kazanır.

Geriye, Jean'ın gidişinden bu yana durmadan içimi kemiren bir soru kalıyor. İkizlerden biri sonsuza dek ortadan kaybolursa yayılmış olan ruh ne olacak?

Gerçekte bizim tüm öykümüz *uzay* kavramı üstünde uzun ve yürekli bir şekilde derin düşünmeden ibaret kalacaktır.

...

Kentte dolaşma. Gün ışığı bu elektrik kente pek uygun değil.

Elbette bürolar, vitrinler, mağazalar hep aydınlatılmış durumda; ama güneş, mağaza, dükkân tabelalarının, döner panoların ışıklarını, neon lambalarının soluk çekiciliğini bastırıyor. Beyaz kanatlarını açmak için alacakaranlığı bekleyen yırtıcı gece kuşları gibi, bu elektrik kent sessizce güneşin zorbalığına katlanıyor ve gelecek geceyi düşleyerek sabırla bekliyor.

Bu bir yanılsama mı? Bir binanın duvarına dokununca, parmaklarımda sanki bir uyuşma hissettim. Bu kent, başka yerlerde sızan nem ya da güherçile gibi, evlerden sızacak derecede elektriğe doymuş olabilir mi? Ouataouais ve Saint-Laurent nehirlerinin kıyılarına dikilmiş –yapraktan ya da çiçekten çelenklerle süslü stilize edilmiş Noel ağaçları gibi– üstleri zincirleme tellerle, kablolarla kaplı bir sürü elektrik direği gözümün önüne geliyor. Özellikle de buradan birkaç kilometre uzakta, gök gürültüsü gibi bir gürlemeyle Amerika anakarasının en büyük hidroelektrik kompleksini 2 190 000 kilovatlık değişmez bir güçle besleyen Niyagara çağlayanlarını anımsıyorum.

İşte, tam da bu koskocaman ülkeye göre, insan bedenindeki gibi bir tür sinir dağılımı! Yer ölçücülerin o çocuksu gereçleriyle –özellikle de "geniş adımlarla yürüyerek"– sabırla yaptıkları şeyi, sonsuzluğa dek bölünmüş ve dallara ayrılmış milyarlar ve milyarlarca iplikle uzatılmış Niyagara çavlanları anında ve çok büyük bir güçle yapıyorlar.

Beden ve ruh. Kırk yedi metre derinliğinde bir boğazda korkunç bir uğultuyla düşen o kocaman su kitlesi; çağlayanların cephesinin yukarıya doğru gitgide gerilemesiyle ölçülen, alttaki kayaların yoğun aşınması; gökyüzüne kadar yükselip güneşin kızgınlığını yok eden püskürtülmüş su bulutu; tüm bunlar madde, brüt ağırlık, bedensel var olma. Ama çırpınarak kasılmış, bağırıp çağıran bu bedenden bir tür ruh; bu 2 190 000 kilovat; tüm ülkede ışık hızıyla yayılan ve esirgenmemiş elektrikle taştığı için, her taşı en ufak bir dokunmada patlayan elektrik, kentte havai fişek gibi açılan bu görünmeyen, sessiz, kanatlı, şaşkınlık verici bu enerji çıkıyor.

Yer ölçücünün demirli ayakkabıları anayolun tozunu kaldırıyor, Prairie'nin yeni sürülmüş kara toprağının içine gömülüyor. Adam duruyor, jalonlarını dikiyor, mirasında gözlerini açıp kapıyor, eklemli zincirini ucundan çekmek için diz çöküyor, oradan elli metre uzakta zincirin öteki ucunu tutan ve onun gibi bir dizini yere koyan kırmızı bereli arkadaşına işaret ediyor. Ama ayağa kalktığında, gökyüzünde elektrik direklerinin, beyaz porselenden halka halka yalıtıcılarıyla, sıra sıra kırmızı topların belirlediği yüksek gerilimli kablo demetlerini tutan bu koskocaman çelik şamdanların, zarif ama dev gibi armatürünü görüyor. Bu direkler de sıralanmışlar ve dev adımlarla Kanada Prairiesi'ni arşınlıyorlar, gölleri aşarak, ormanları geçerek, vadiden vadiye sıçrayarak, tepeden tepeye atlayarak ufkun sonsuzluğu içinde minnacık kalıp gözden kayboluyorlar. Her zaman bu toprağın üstüne yat-

mayı, bu ülkeyi, ona kendi bedeninin sinir dağılımını sunmak için, kollarını ve bacaklarını sonsuzluğa dek uzatarak kaplamayı düşlemiş olan yer ölçücü; rüzgârda, karda, gecede, ince uzun ve kocaman halleriyle geçiveren o dev gibi kablo taşıyıcı, avizelerle bir dostluk ilişkisi içinde olduğunu hissediyor.

XXI
Berlin'in dört duvar arasına kapatılmışları

– Belki bir gün size dostum Heinz'i tanıtacağım. Heinz büyük bir savaş malulü. Ukrayna'da bir ayağıyla bir mayının üstüne basmış. Patlama, tüm sol yanını, bacağıyla, böğrüyle, koluyla ve yüzünün bir bölümüyle koparıp almış. Sağ profili şaşılacak derecede sağlıklı, düzgün; pembe ve tombul, pırıl pırıl haliyle insanüstü bir şeyi var; öyle ki, sanki sol yanının tüm gücü ve canlılığı sağ yanına geçmiş. Ama sol yanı, korkunç bir biçimde parçalanmış koskocaman bir yara yalnızca.

Siz Fransızlar Almanya'nın ancak sağlıklı olan profilini görüyorsunuz ve Almanya sizi o inanılmaz genişlemesi, som altın gibi ağır parası, sürekli aşırı kârlarla dengesi bozulmuş ticari bilançosu, öteki Avrupa ülkelerindeki işçilere kıyasla daha iyi ücret alan ve daha disiplinli işçileriyle etkiliyor.

Ama bir de öteki profil var. Batı Prusya'nın yarısının ve Doğu Prusya'nın tümünün ulusal toprağını, o iç karartıcı ve kinci Doğu Almanya'yı, Avrupa'nın ortasında deva bulmaz bir kabarcık gibi irinlenmiş o sözde başkent Berlin'i kesip alan Oder-Neisse sınırı. Almanya'nın gelişmesi, kocaman kollu kötürüm meseline benziyor.

– Pekâlâ, ama ya sol yanı? Burasını o derece kötü durumda, o derece kötü görüyorsanız, bu ona ters yanından baktığınız için öyle değil midir? Doğu Almanya belki de Batı'dan bakılmak için yaratılmamıştır. Polonya'ya, Çekoslovakya'ya, SSCB'ye nasıl göründüğünü biliyor musunuz?

– Bu, benim için pek önemli değil. Doğu Almanya'daki Alman'lara nasıl göründüğünü biliyorum. Doğu Almanya'nın 1949'da doğmasından bu yana, bu ülkede oturanlardan, 23 000'i silahlı kuvvetler mensubu olmak üzere 2 900 000 kişi Batı'ya geçti. Hareket giderek artıyor: Temmuz'da 30444, 1 Ağustos'ta 1322, 3 Ağustos'ta 1100, 5 Ağustos'ta 1283, 8 Ağustos'ta 1741, 9 Ağustos'ta 1926, 10 Ağustos'ta 1709, 11 Ağustos'ta 2 400 kişi, 12 Ağustos'ta... Burada göz önünde bulundurulması gereken yalnızca sayı değildir. Bu göçmenlerin çoğu bir ulus için en verimli yaşta olan gençler. Almanya'nın özü boşalıyor.

– Bir Alman –Batı Almanyalı da olsa– bu gelişmeden korkmalıdır. Eski Alman Reich'i topraklarının dörtte birini SSCB ile Polonya aldı. Bir başka dörtte birlik bölümü –Doğu Almanya– Alman nüfusunu yitirmek üzere. Bu göçün sonu nereye varacak? 70 milyon Alman Federal Cumhuriyet'in ufacık toprağının üstünde ezilirken, Doğu bölgeleri zorunlu olarak göçmen göndermek isteyecek ve çöle dönüşecek. Batı Almanya'nın, yaşamsal güçlerini yitirerek güçsüz kalmış, çökmenin eşiğinde Doğu Almanya gibi bir komşuya sahip olmakla kazanacağı hiçbir şey yok. Tersine, gelişmiş ve kendisine karşı kompleksleri olmayan ve her türlü diyaloğu kurabileceği, her türlü yaklaşmada bulunabileceği bir kardeş ülke istemesi gerekir.

– Ülkelerini, içinde Batı Almanya Almanlarının da yaşamayı düşledikleri bir özgürlük ve refah cenneti yapmak yalnızca Doğu Almanya yöneticilerine düşer...

*

Pazar, 13 Ağustos 1961. Gece yarından biraz sonra "halk polisi" (Volkspolizei) ve "ulusal halk ordusu" (Nationale Volksarmee) birlik-

leri arabalarla kuyruk halinde Berlin'in Doğu ve Batı bölgelerinin sınırına doğru gidip bu sınırı tel örgü yumaklarıyla ve sivri çubuklarla donanmış geçit engelleriyle kapatıyorlar. Gecenin bu saatinde Berlin'in bir bölümünden bir başka bölümüne gitmekte olan ender yayalar geri çevriliyorlar. Tanklar ve makineli tüfekli zırhlı arabalar bölgeler arası gidiş gelişlerin Brandeburg Kapısı, Potsdamerplatz, Friedrichstrasse ve Varşova Köprüsü gibi belli başlı geçit noktalarında mevzileniyorlar. Başka noktalarda, Volksarmee'nin istihkâm erleri kaldırımları söküp yolların asfaltını kırarak barikatlar kuruyorlar. Tüm egemen noktalara gözetleme postaları ve makineli tüfek yuvaları yerleştirilmiş. S-Bahn'ın (kent treni) ve U-Bahn'ın (metro) bölgeler arası gidiş gelişleri kesik.

Sabahın ilk saatlerinden başlayarak Doğu Berlin radyosu R.D.A.* bakanlar kurulunun, Varşova Paktı'nı imzalayan devletlerle görüştükten sonra kabul ettiği 12 Ağustos 1961 tarihli bir kararını yayımlıyor. *Batı Almanya ve Batı Berlin'deki militarist ve intikamcı güçlerin zararlı etkinliklerine son vermek için, bundan böyle Alman Demokratik Cumhuriyeti sınırlarında –Büyük Berlin'in Batı bölgeleriyle sınırı dahil–, her egemen devletin sınırlarında normal olarak mevcut olduğu gibi, bir denetim sistemi kurulmuştur. Gerçekten de, dışarıdan gelecek her türlü kışkırtmaya engel olmak için Batı Berlin sınırlarında etkili bir gözetim ve denetim uygulamak gerekmektedir. Bu sınırlar Alman Demokratik Cumhuriyeti vatandaşları tarafından yalnızca özel izinle geçilebilir. Batı Berlin askerden arıtılmış ve yansız, özgür bir kente dönüşmediği sürece, Alman Demokratik Cumhuriyeti başkenti vatandaşları, Batı Berlin sınırını geçebilmek için özel bir izin belgesi taşımak zorundadır.*

Demokratik Cumhuriyet Bakanlar Kurulu kararına göre, Demokratik Berlin vatandaşlarının Batı Berlin'de çalışmaları artık olanaklı değildir. Belediye başkanı, çalışmak için bir zamanlar her gün Batı Berlin'e giden Demokratik Berlin vatandaşlarını ya Demokratik Berlin'de yeniden işlerine başlamak üzere buradaki son işyerlerine ya da kendilerine yeni bir iş verecek olan bölgelerindeki işçi bulma bürosuna başvurmaya davet eder.

Berlin'i kuzey-güney eksenine göre kesen duvarın uzunluğu 15 km., kalınlığı 0.50-1 m., yüksekliği ise 2 m. ile 4 m. arasında değişiyor, hacmi 9500 metreküp. Duvarın yapımında kullanılan beton blok-

* Alman Demokratik Cumhuriyeti. (ç.n.)

lar genellikle çimento levhalar ya da renkli plastik maddeyle gizlenmiş. 130 km. uzunluğunda dikenli tel, duvarı güçlendiriyor ya da uzatıyor; özellikle sınırdaki tüm evlerin damlarını donatarak. 65 tahta levha iki Berlin halkının birbirlerini görüp işaretleşebilecekleri her yerde görüşü kapatıyor. Buna karşılık, projektörlerle donatılmış 189 gözetleme kulesi Vopoların sınırı gece gündüz gözetlemelerini sağlıyor. 185 yasak bölgeyi, yatay olarak gerilmiş kablolar üzerinde kayan zincirlere bağlı Alman çoban köpekleri baştan başa dolaşıyor. Dikenli tellerle donanmış tuzaklar Spree Irmağı'nın ve Teltow Kanalı'nın suları içine, bunların akıntılarının sınırla rastlaştığı her yere yerleştirilmiş.

Bununla birlikte iki Berlin arasında tuhaf bir diyalog sürüyor. Doğu konuşmayı, Batı ise yazmayı seçmiş. 43 hoparlör yardımıyla sosyalistlerin sesi, "modern sınır"a gelip yapışmış Batılı kalabalıklara vaaz veriyor; bundan böyle kapitalistlerin ardı arası kesilmeyen kışkırtmalarının "barış kalesi" üstünde kırılacağını söylüyor; duvar sayesinde, Nazi intikamcılarının başlatmak istedikleri üçüncü dünya savaşının daha başlamadan bastırıldığını söylüyor; aldatıcı yemler atarak Demokratik Alman Cumhuriyeti işçilerini Batı'ya çeken insan eti tacirlerinin bu utanç verici ticaretlerine son vermek zorunda kalacaklarını söylüyor.

Batı'da ise bu sırada Potsdamerstrasse ile Potsdamer Platz'ın köşesinde bir ışıklı gazete, ince çelik kirişten yapılma bir portikten haberlerini fırlatıyor. *Die freie Berliner presse meldet...** Aynı zamanda 1 DM'ı feda edip dev gibi harflerle basılmış, dürbünle 150 metreden okunabilir gazeteler satın alıp bunlar, kolları gererek gözetleme kulelerine doğru açılabilir. Ancak, Doğu halkı, Batı halkı gibi, duvarın dibinde toplanmıyor. Onun için, bu mesajlar özellikle sınırı dolduran Doğu polislerine yönelik oluyor. Bu psikolojik saldırının şokunu yaşayan Volkspolizei ve Nationale Volksarmee sert tepki gösteriyor. Panolar Batı Berlinlileri onlara karşı hoşgörüye teşvik ediyor; 1949'dan bu yana 23 000 Vapo'nun kaçıp Batı'ya geçtiğini anımsatıyor. "Bugüne kadar var olmuş en az güvenilir ordu. Eğer yasadışı bir geçiş girişimi durumunda hemen ateş açma buyruğu harfi harfine yerine getirilse, sınır muhafızlarının kurbanlarının sayısı on kat artardı. Onlara hakaret etmeyiniz. Üniformanın gerisinde insanı görün. Dostça bir jestle ilişki kurun. Bir çaba harcayın. Tutumunuz duvarı delmeye en güçlü bir patlayıcıdan daha çok yardımcı olacaktır."

* Özgür Berlin basını bildiriyor... (ç.n.)

Zaten bir yandan "utanç duvarı" öte yandan "barış kalesi" adı verilen şey başlangıçta birçok bölgede bir sokağın ortasında bir dikenli tel tomarından başka bir şey değildi. Kalabalık her iki yanda da toplanıyor. İşaretleşiliyor, karşılıklı mesajlar, koliler, hatta kimi zaman küçük çocuklar gönderiliyor. Vapolar işte bu sırada en sert sınamadan geçtiler. 14 000 sınır muhafızı içinde –11 000'i dört alaydan oluşan, her biri de 1000 kişilik bir okul alayıyla takviye edilmiş 1., 2. ve 4. tümenlerden oluşan– yeni askere alınıp da böyle özel bir göreve iyi hazırlanmamış gençler çoğunlukta. Bununla birlikte direktifler açık ve seçik. Muhafızlar, aralarında uyumsuzluk olacak şekilde yapılan bir seçime göre oluşmuş ikişer kişilik ekipler halinde sekiz saat süreyle görev yapmak zorundalar. Böylece bir bekâr bir aile babasıyla, bir Saksonyalı bir Mecklenburglu ile, bir acemi bir deneyimliyle eşleştiriliyor. İdeal olan birlikte görev almadan önce birbirlerini tanımamaları ve sonradan bir daha buluşmamaları. Ama yönetmelik görev süreleri boyunca birbirlerinden 25 m.'den fazla uzaklaşmamalarını istiyor. İkisinden biri kaçmaya kalkışırsa, ötekinin görevi aslında onu öldürmek.

Sınır ihlali ile ilgili talimat. Kaçak ilk engeli aştığında –örneğin, sivri çubuklarla donanmış bir geçit engeli– muhafız "Dur! Nöbetçi! Eller yukarı!" diye bağırır. Eğer kaçak buna uymazsa, muhafız bir uyarı ateşi açar. Bu uyarıya karşın kaçmayı sürdürürse, aşması gerekli geriye kalan engellerin sayısı ne olursa olsun, muhafız ona ateş eder. Eğer kaçak sınıra o kadar yakın olup da yalnızca bir uyarı ona sınırı geçme şansı verebilecek gibi olursa, muhafız daha fazla beklemeden onu öldürmek zorundadır. Eğer kaçak son dikenli tellerin ya da duvarın üstünde bulunuyorsa, Batı Berlin toprağında düşer diye kaygılanmamalıdır, çünkü yaralanmış bir insan her zaman ateşin geldiği tarafa doğru düşer. Sivilleri, polisleri ya da Batı'daki müttefik askerlerini yaralamaktan kaçınmak önemlidir. Bu yüzden muhafızlar gerek sınıra paralel olarak gerekse mermiler toprağın içinde ya da havada yok olacak şekilde ateş ederler. Eğer Batı Berlin Kızılhaç görevlileri bir kaçağa yardım etmek için dikenli telleri kesmeye kalkışırlarsa ateş etmek gerekir, ama müttefik askerleri söz konusuysa ateş edilmez.

Geleceğin sınır muhafızlarının eğitimi sırasında klasik bir soru sorulur: "Kaçak kendi kardeşinizse tepkiniz ne olur?" Doğru yanıt şudur: "Kaçak artık bir kardeş değil, bir halk düşmanı, hain bir sosyalistir ve tüm olanaklar kullanılarak etkisiz hale getirilmelidir."

*

Potsdamer Platz halkının ustalaşmış gözleri Leipzigerstrasse'de, Bakanlar Evi'nin karşısında görevli Vopolardan birinin davranışlarındaki belli bir anormalliği fark etti. Adama bakmak için duruyorlar. Neden yalnız ki? Neden sağa sola bakıp duruyor? Kaskının yaptığı gölgenin içinde duygularını saflıkla yansıtan çok genç bir yüz seçiliyor. Atmosfer gergin, tuhaf, kaygı verici. Birazdan bir şey olacak gibi, ama durum gitgide daha tehlikeli görünüyor. Ansızın kalabalıktan yüreklendirici bir ses geliyor: "Gel! Haydi! Gel!" Vopo arkasına, ölümün gelebileceği yöne doğru, son kez bir göz atıyor. Sonra kararını veriyor. Tüfeğini bırakıp fırlıyor, bir geçit engelini aşıyor, sonra bir ikincisini, sonra da bir çitin üstünden atlıyor. Batı Berlinli polisler çevresini sarıyor, alıp götürüyorlar onu. Sorguya çekiliyor. Evet, bekâr o. Evet, Doğu'da birini, annesini, bırakmış; bir de ağabeyini. Ama onlara misillemede bulunulacağından korkmuyor, çünkü ağabeyi polis; annesini koruyacak, ona da bir şey yapılmayacaktır; bu olay, en çok, yükselmesini geciktirir, böylesi de çok iyi olur. Polisler, özellikle Doğu'da, çabuk yükselmemelidir. İşte buyurun! Şimdi, duvarın bir yanında bir kardeş, öteki yanında bir başka kardeş var.

Genç sinirli sinirli gülüyor. Ama gelip geçenler onu ısrarla istiyorlar. Polis karakolundan başı açık olarak çıkıyor ve sarhoş olmuş gibi bir halle gülümsüyor. Bu akşam radyoda, televizyonda olacak. Yaşamında derin bir yara açılmıştır şimdi. Kalabalık dağılıyor. Bir kişi daha...

*

Paul, üç gündür Frau Sabine Kraus'un oturduğu Bernauerstrasse, 28 numaradaki eskimiş apartman dairesinde onun konuğu. Buraya gelirken bu adresin iyi bir belirti olduğunu düşündü. Bernauerstrasse, Fransız işgalindeki Wedding ve Rus işgalindeki Mitte bölgelerini birbirinden ayırıyor. Kaldırımlar, şose ve kuzeydeki binalar Batı Berlin'e ait. 28 numaralı bina ise güneydeki tüm binalar gibi Doğu Berlin'e. Ama Fransız işgal bölgesinde olmak için dışarıya çıkmak yeterli. Arış iplikleri hazırlayıcısı Paul, bu ortak durumdan memnun.

Ne var ki 13 Ağustos Pazar sabahı bina haykırışlar, seslenmeler, koşuşmalar, yerleri değiştirilen mobilya ve çekiç gürültüleriyle çınlıyor. Frau Klaus'un yakınan sesi odasından geldiğinde, Paul penceredeydi.

– Ne oluyor Tanrı aşkına? Ne oluyor! Urs da burada değil! Ama bana geleceğine söz vermişti!

Sokak ve karşıdaki kaldırım –Fransız işgal bölgesi– mobilyalar, şilteler, küçük denkler, bavullarla tıkanmıştı; bunlar bir sürü ailenin üstünde kamp kurduğu kümeler oluşturuyordu.

– Herkes taşınıyor Frau Kraus, dedi Paul, acaba sonradan aynı şeyi yapmak için çok geç mi olacak, merak ediyorum!

Frau Kraus, başında başlık, sırtında robdöşambr, Paul'ün yanına geldi ve onunla birlikte pencereden sarktı.

– Vay, bunlar Schultheiss'ler, aşağı kattaki komşularımız! Valizleriyle kaldırımda ne yapıyorlar? Hallo! Hallo! Onlara işaret yapıyorum, ama görmüyorlar.

– Bakın! İşçiler Vopoların korumasında binaların kapılarını kullanılmamak üzere kapatıyorlar. İnsanlar şimdi zemin katların pencerelerinden dışarıya çıkıyorlar.

Sonra Paul, sokağın daha büyük bir bölümünü görebilmek için yarı beline kadar eğildi.

– Frau Kraus, bu sabah Versöhnungskirche'ye gidemeyeceksiniz. Kilisenin ana kapısını tuğla örerek kapatmışlar.

– Zavallı Papaz Seelos! Kilisesiz ne yapacak ki! Biliyor musunuz, o benim günah çıkartan papazım.

– Henüz vakit var. İnsanlar zemin katların pencerelerinden inmeye devam ediyorlar. Frau Kraus, Fransız işgal bölgesine geçmeyi denememizi istemez misiniz? Yalnızca birkaç metre ötemizde.

Ancak yaşlı kadın şaşkın bir halde başını sallayıp yineleyerek:

"Hayır, oğlumun bizi burada bulması gerek. Ama o da nerede olabilir ki?" diyor.

Öğleden sonra polisler binaların zemin katlarına zorla girdiler ve katların pencereleri körletilmeye başlandı. Taşınmalar yine de birinci katın pencerelerinden yeniden başladı.

Paul aşağıda, balkonunun altında olup biten olaylardan hiçbirini gözden kaçırmıyordu. Bu sınırı kapamaya, sürgülemeye (Abriegelung), bu Almanya'nın özünü parçalamaya, iki Berlin'i, bir kurdun iki yarısıymış gibi, ortadan bölen bu balta darbesine neden tanık olması gerekiyordu? Venedik'de San Marco Meydanı'nda tanımadığı bir kadınla yaptığı konuşmayı anımsıyordu. "İkizler belki felaketlere neden olmazlar, ama yine de bir felaketin pek yakın olmasının, onları bu felaketin meydana geleceği yere çektiğini kabul etmek gerekir" demişti

kadın. Ya da bu düşünceyi dile getirmiş olan kendisi değil miydi? Ama ne önemi vardı? Groenland'ın, Alaska'nın, Pasifik Okyanusu'nun üstünde uçmuş, trenle Kayalık Dağlar'ın ve Prairie'nin ortasından geçmiş olup da bir apartman dairesinde yaşlı bir Prusyalı kadınla birlikte tutsak kalmak; bu kadar alanı yuttuktan sonra bu kadar dar bir yere düşmek; bu fantastik değişmenin anlamı ne olabilirdi? Acaba bu hoyratça daralmanın sonu hangi Japon bahçesine –gizlice sonsuzluklarla yüklenmiş olduğu ölçüde acıyla küçücük hale gelmiş hangi Japon bahçesine– varacaktı yakında?

Doğu'nun duvarcıları Bemauerstrasse'nin otuz dokuz sınır binasının birinci kat pencerelerine duvar örmeye başladıklarında, Batı'nın itfaiyecileri, üst katlardaki pencerelerden devam eden göçe yardım etmek için sokakta yer aldılar. Büyük merdivenler kullanmak sınır ihlali oluşturabilir ve Vopolarla çatışmalara yol açabilirdi. Ancak evlerden kaçanları almak için kurtarma tenteleri kullanmalarına karşı olan hiçbir şey yoktu.

Dehşete düşmüş, bölge değiştirmeye karar vermekte çok geciktikleri için kendilerini boşluğa atmak zorunda kalmış bu kadınlarla erkeklerin görünümünün hem trajik hem de gülünç bir yanı vardı. Bir düşünce Paul'ün aklını kurcalayıp duruyordu. "Savaşta değiliz. Ne deprem ne yangın var, ama yine de... Aslında salt *yönetimsel* bir bunalımın böyle sahnelere neden olması zamanımızın çok korkunç derecede belirtici bir özelliği değil mi? Toplarla, tanklarla değil; pasaportlarla, vizelerle, mühürlerle ilgili bir sorun söz konusu."

Tüm sokağın dikkati, uzunca bir süre, ikinci kattan tentenin içine atlayacağı sırada vazgeçen yaşlı bir kadının serüvenine çevrildi. Hiçbir yüreklendirme ona karar verdirmeyi başaramadığı için, onu, aşk romanlarında olduğu gibi, ip şeklinde birbirine bağlanmış birçok çarşafla aşağıya indirmeye girişilmişti. Kadın boşlukta sallanmaya başlamıştı ki, Vopolar dairesine girip bir pencerede göründüler ve çarşafları kendilerine doğru çekerek onu yeniden yukarıya çıkarmaya çalıştılar. Sokakta öfkeden homurdanmalar oldu ve bir Batı polisi Vopoları, eğer çekilmezlerse, kendilerine ateş etmekle korkuttu. Vopolar aralarında görüştükten sonra çekilip gözden kayboldular, ama içlerinden biri önceden itfaiyecilerin kurtarma tentesine bir sis mermisi attı.

En güzel iniş, babasının dördüncü kattan atıp da itfaiyecilerin tentelerinin içinde yavaşça yakaladıkları bir çocuğun inişiydi. Başkaları bu mutlu sona ulaşamadı. Birinci kattan atlayan Rolf Urban –6.6.1914

doğumlu–, ikinci kattan atlayan Olga Segler –31.7.1881 doğumlu–, üçüncü kattan atlayan Ida Siekmann –23.8.1902 doğumlu– ve binanın damından atlayan Bernd Lünser –11.3.1939 doğumlu– tentenin içine düşemeyip öldüler.

Bu gülünç ya da trajik olaylar Sabine Kraus'un oğlunu bekleyerek evinde kalma konusundaki kararlılığını sarsmıyordu. Tersine, bunlar kadının üstünde bir değişme etkisi yaptı ki bu, Paul'ü şaşırttı. Durum gitgide daha kötüye gittikçe, yaşlı kadın karamsarlığından kurtulup sanki çevredeki elektriklenmeden yararlanarak, yeni bir gençlik yaşıyormuş gibi görünüyordu. Robdöşambrın, terliklerin ve başındaki başlığın yerine, siyah bir eşofman, altları lastik basket ayakkabıları ve alnını kemirip gür gri saçlarını disiplin altına alan bir saç bağı geçti. Yuvarlak, yumuşak, cinsiyetsiz siluetiyle, mahvolma tehlikesi içindeki dairesinde fır dönüyor, pencereden pencereye koşuyor, dolaplarını tıka basa dolduran yedek şişeleriyle, on altı normal şişelik koskocaman, şaşırtıcı şampanya şişeleri meydana getiriyordu.

– Bu bana 45'i, Berlin Savaşı'nı, düşmüş bombaları, Kızılordu askerlerinin ülkeye girişini, seri halinde ırza geçmeleri anımsatıyor, diye yineliyordu, yüzü zevkten pembeleşerek. On beş yaş daha gencim! Yeter ki müttefikler duvarı yıktırsınlar. Yeniden savaş başlamış olurdu!

Pasta hamuru yoğurmasını bir an yarıda kesti, o tatlı mavi gözleri kıyım düşleri içine dalmıştı bu sırada.

– Bakın Paul, ben dingin dönemler için yaratılmamışım. Urs, benim Münih'e gidip onun yanına yerleşmemi istiyordu. Hiçbir zaman kabul etmedim. Burada, bu son derece saçma dört işgal bölgesinde, burnum barut kokusu alıyordu. Berlin trajik bir kent. Onun insanı o dipdiri yapan havasına gereksinimim var. Ben ağırkanlı biriyim; beni kamçılamak gerek, beni kamçılamak gerek, beni kamçılamak gerek, diye yineliyordu büyük bir öfkeyle, tombul parmaklarını hamura daldırarak.

Sonra çocukluğunu, ilk gençliğini anımsıyordu.

– Ben sarışın, tatlı, şişko bir kızdım; ağırdım, yumuşak başlıydım. Herkes bu iyi yaratılışımdan pek hoşnuttu. Aslında ben sıkılıyordum. Ölesiye, geberesiye! Gerçekten yaşamaya 1914'te başladım. Potsdam'dan –Kayzer'in rezidansından–, Wilhelmstrasse'den –bakanlıklardan–, özellikle de cepheden gelen akımlar beni titreştiriyor, bana gereksinim duyduğum enerjiyi veriyordu. Babamın yüzü kaygıdan kararduğı oranda benim yüreğim neşeleniyordu. Savaş kapıdaydı, başlama-

yacak diye ödüm kopuyordu. Başladı. Çevremde şimdiden söylendiğini duyduğum gibi, savaşın hemen bitmesinden de korkuyordum. Bu konuda da düş kırıklığına uğramadım. Rudolf Kraus'a âşıktım. Rudolf Kraus; bu ad size bir şey anımsatmıyor, değil mi?

Paul omuz silkti.

– Bu gençler de hiçbir şey bilmiyor! Bizim Luftwaffe'nin en ünlü yıldızlarından biriydi. Resmen açıklandığına göre 19 düşman uçağı düşürdü; büyük bir olasılıkla 8'ini daha düşürmüştür.

Sonra Paul'ün Fransız olduğunu düşünerek ekledi:

– Ah, pardon Herr Surin! Ama biliyorsunuz, bunların içinde herhalde İngiliz, Belçika, Amerikan uçakları da vardı!

Suçüstü yakalanmış küçük bir kız gibi de ağzını eliyle kapatarak kahkahayı basıyordu.

– Savaş biter bitmez evlendik. Meslekten subay olan Rudi sokağa atıldı. Ben kaygılı değildim. Öyle güçlü, öyle yürekli, öyle parlak bir insandı ki!

O canlı yüzü üzgün bir hal aldı.

– Ne düş kırıklığı ya! O güzelim hava subayı üniforması top biçiminde güve ilaçlarıyla birlikte bir kenara kaldırılır kaldırılmaz, Rudi göbekli, evinden çıkmak istemeyen bir rantiye oldu. Artık adamda ne tutku, ne gurur, hiçbir şey kalmadı! Weimar Cumhuriyeti'nin kendisine bağladığı önemsiz emekli aylığını acı acı eleştirmeyi düşünmekten başka bir şey yapmıyordu. Barış, bir erkeği ne hale getirebiliyor!

Paul, kalkık burunlu, gözlerinin içi gülen, çocuk profilli, çenesi düşük, açıkça yalnızca yaraları, şişkinlikleri düşleyen bu hoş babaanneye eğlenceli bir büyülenmenin etkisi altında bakıyordu.

– Ama yine de Berlin ne kadar coşku verici bir kentti! Max Reinhardt Tiyatrosu, Üç Kuruşluk Opera, dışavurumculuk. Daha bu bir şey değildi; politika, işsizlik, enflasyon, yenilginin ve Kayzer'in gidişinin tüm sonuçları vardı. Zamanımı Rudi'yi dürtmekle, onu yapıştığı koltuğundan kurtarmaya çalışmakla geçiriyordum. Ona yerinin sokakta, eski cephe arkadaşlarının yanında olduğunu söylüyordum. Sonunda onu kendim Çelik Miğferler Birliği'ne kaydettirdim; bir kardeşim de oradaydı.

Küçük yumruğunu kızarmış somunun hamurunun içine bastırarak derin bir iç çekti.

– Neredeyse hemen öldü; Karl Liebknecht'in adamlarıyla bir çatışma sırasında bir kamyonla ezilerek.

*

Üç gün sonra, sabahın dördünde kapı, pencere körletme ekipleri Frau Kraus'un kapısını çalıyorlardı. Bu tür uyarı işaretleri o derece alışılmış hale gelmişti ki, artık uyumak için kimse soyunmuyordu; yaşlı kadın da Doğu'nun adamlarını şaşırtıcı kıyafetiyle, eşofmanı, basket ayakkabıları ve saç bağıyla karşıladı.

– Sizi Batı'dan gelecek kötü havalardan ve güneş çarpmalarından korumak için geldik, diyerek şaka yaptı adamların başındaki astsubay.

– Penceresiz bu evde oturulamaz, diyerek öfkelendi Frau Kraus.

– Daha uzun süre burada oturacağınızdan kuşkuluyum, dedi astsubay alay ederek.[1] Ama sınırdaki binaların boşaltılma emri gelinceye kadar, gerekli yakacağıyla birlikte verilecek gaz lambalarından yararlanacaksınız.

– Peki ya elektrik?

– Kontrol edebilirsiniz. Bir saattir kesik.

Ve Paul pencerelerin göğü gören dikdörtgen şeklinin küçüle küçüle kareye dönüşmesini, sonra yine dikdörtgen, ama bu kez yatık dikdörtgen şeklini alıp, gözlerini kapayan bir insanın kafasında gün ışığının azalıp yok oluşu gibi, tümüyle yok oluşunu kaygıyla izledi.

Bunun üzerine onlar için iki gaz lambasının –kişi başına bir lamba– yeşil ışığında tuhaf, sanki zaman dışı bir yaşam başladı. Bu lambaları odadan odaya dolaştırıyorlardı. Ölü sokağın ender gürültüleri, pencereleri kapatan kalın tuğlalar ve harç arasından onlara artık ancak boğuk olarak geliyordu.

Paul az konuşuyordu. Kendini salıverip kaldığı Urs'un odasının karanlığı içine sık sık kapanıyor ya da elinde lamba, Frau Kraus'un dönüp durmalarını, onun yorulmak nedir bilmeden yaptığı gevezelikleri dinleyerek izliyordu.

İşte böylece Paul, Venedik'in pırıltılarından, Cerbe'nin sıcaklarından, İzlanda'nın sürekli güneşinden sonra, burada yaz ortasında, hapishaneye benzemesi ve insan iradesiyle düzenlenmiş olması oranında daha da yoğun duruma gelmiş bir karanlığın içine gömülüyordu.

Ertesi cuma, ona bu karanlığın içinde birkaç derece daha derine inme fırsatını verecekti.

*

1. Bernauerstrasse'nin güney binaları 24-27 Eylül 1961 arasında boşaltılıp 1962 Ekimi'nde yerle bir edildi.

– Kardeşlerim! Yazgımızın tek, ayrı, eşsiz olduğunu sanmak için çok büyük bir kendini beğenmişlik gerekir. Tek, ayrı, eşsiz ha? Peki ama kimiz öyleyse biz? Bizi, geçmişteki ve şimdiki türdeşlerimizden başımıza olağanüstü felaketler getirecek kadar farklı kılan nedir? Hayır kardeşlerim; şu sözleri mırıldanmamıza yol açan kibir ve hırçınlık yüklü hoşnutluktan kaçınalım: Bu kadar büyük felaketler ancak benim başıma gelebilirdi! Tersine, bu dünyada yeni olan hiçbir şeyin bulunmadığını ve "Bak, bu hiç görülmedi" denilen bir şey varsa, eski olan bir şey anımsanmadığı için böyle denildiğini Süleyman Peygamber ile birlikte yineleyelim.

"Elbette, uğradığımız felaketlere daha önce yirmi, yüz, bin kuşağın da uğradığından kuşku duymazsak, felaketin her zaman imgelemden yoksun olduğunu kabul edersek, bundan ötürü gururumuz kırılacak, ama yüreğimiz çok eski çağlardaki kardeşlerimizle derin, çok güçlü, sıcak bir dayanışma duygusu içinde coşacaktır.

"İşte böylece, bu cuma akşamı bu sevgili Kurtarıcı İsa Kilisemizin kriptasında toplanmış bulunuyoruz. Neden cuma günü? Kuşkusuz, kötülük güçleri pazar günleri daha uyanık oldukları için, Tanrımız İsa'nın o gününde toplanırsak onların öç almalarına da olanak verebileceğimiz için. Biz, bu bir avuç insan, bu cuma günü topluluğu, bir başka cumayı, kanlı ve yaslı, ama gizlice o büyük paskalya yortusunu hazırlayan bir başka cumayı anımsatıyor, bunu görmüyor musunuz? Kriptada dedim. Neden kriptada? Kripta *gizlenmiş* anlamında Yunanca'dan gelen bir sözcüktür. Kripta ayrıca mahzen, yeraltı, yeraltı gömütlüğü demektir. İşte, dinsiz iktidar kendilerine demirle, ateşle işkence ettiği için gizlice dua etmek zorunda kalan ilk Hıristiyanlar dönemini anmış olduk.

"Hepimizin düşündüğü bir olaya, oğlu annesinden, karıyı kocasından, kardeşi kardeşinden ayırarak bunca bağı koparan o kılıç darbesine gelince, –Süleyman Peygamber'in mesellerini yineleyerek dile getirelim–, o halde bunun bu dünyada yeni bir şey olduğunu mu sanıyorsunuz? Bir Alman'ın tüfeğini çevirip bir başka Alman'a ateş ettiği daha önce görüldü ve ne yazık ki, yine görülecek. Ama kardeşin kardeşi öldürmesi tüm kuşaklardan, tüm yüzyıllardan bu yana var. Kabil, Habil'e dedi ki: "Kırlara gidelim." Ve kırlara vardıklarında Kabil kardeşi Habil'e karşı çıkıp onu öldürdü. "Yehova da Kabil'e dedi ki: "Kardeşin Habil nerede?" Kabil, "Bilmiyorum, ben kardeşimin bekçisi miyim?" diye yanıt verdi. Yehova dedi ki: "Ne yaptın? Kardeşinin kanının sesi topraktan bana bağırıyor!"

"Ve sanki bu ilk kardeş öldürme efsanelere ve insanlık tarihine örnek oluşturdu. İkiz kardeşler Yakup ile Esav hakkında kutsal kitaplar bize onların doğmadan önce anneleri Rebeka'nın karnında kavga ettiklerini söylüyor. Sonra, Remus ile Romulus, Amphion ile Zethos, Eteokles ile Polyneikes var ki, bunların tümü düşman kardeş ve kardeş katili..."

Papaz Seleos, bir an düşünceye daldı ve idare kandillerinin titrek zayıf ışığında artık yalnızca yatık saçlarının ve kavuşmuş ellerinin beyazlığı görüldü.

– Çok acılar çekmiş sevgili kentimizi düşünüyorum, diyerek yeniden konuşmaya başladı. Ve biraz önce anımsattığım o eski öykülerin, o eski efsanelerin beni ona geri getirdiğini fark ediyorum, çünkü bakın, bu öykülerin, bu efsanelerin tümünün gizemli bir şekilde ortak bir noktası var. Bu ortak nokta kenttir. Her defasında kardeşin kurban edilmesini istiyormuş gibi görünen simgesel bir kent. Habil'i öldüren Kabil, Tanrı'nın önünden uzaklara kaçıp bir kent kuruyor, insanlık tarihinin ilk kentidir bu ve ona oğlu Hanok'un adını veriyor. Romulus, Remus'u öldürüp sonra geleceğin Roması'nın çevresini belirliyor. Amphion, Thebai'nin surlarını kurarken ikizi Zethos'u taş blokları altında eziyor. Yine Thebai'nin aynı duvarları altında ikiz kardeşler Eteokles ile Polyneikes birbirini boğazlıyor. Uzağa bakmalı ve günlük olayların bayağılığına takılıp kalmamalıdır.

"Ben size Doğu Berlin'den sesleniyorum. Berlin-Brandeburg piskoposluğundan kovulmuş olan Monsenyör Otto Dibelius daha geçen gün buradan birkaç metre uzaktaki bir Batı Berlin kilisesinde, Gedächtnissskirche'de vaaz veriyordu. Monsenyör Dibelius Kalvinist, oysa ben Katoliğim. Ama çok farklı şeyler söylediğimizden kuşku duyarım. Sınır muhafızları da her zaman ikişer ikişer dolaşıyorlar; bunlar Alman ve aynı üniforma var üstlerinde, ama biri duvarı aşarsa, ötekinin görevi onu sırtından vurmaktır.

"Tüm bu öykü, karanlık ve çok eski bir geçmişin dibinden gelen yankılarla dolu. İşte bu yüzden, kardeşlerim, alçakgönüllülükle ve yorumlamak, yargılamak ve mahkûm etmek hakkını kendinde görmeden dua etmeli. Amin."

*

Paul gözlerine inanamıyordu. Sabine Kraus'un kendisine vaat ettiği sürpriz –ki bu iş, kadını, her şeyi hazırlayıncaya kadar odasına hapsetmişti– bir Noel ağacıydı. Kırağıyla kaplı gibi tüm beyazlığıyla, küçük

mumlarıyla, yaldızlı çelenkleriyle; opal renginde, gök mavisi, lâl renginde renkli cam toplarıyla parlıyordu.

Sabine Kraus, Paul'ü el çırparak karşıladı.

– Evet Paul, bir Noel ağacı! Onu bir dolabın dibinde süsleme parçalarıyla dolu bir mukavva kutuyla birlikte buldum. Ama biliyorsunuz, her çareye başvurmak gerekiyor! Gazyağımız bitiyor. Öyleyse, Noel ağacıyla aydınlanırız! Onu son kullandığımızda yıl.. 1955'ti sanıyorum. Gerçek ağaçlar pek az, pahalı ve çok çirkindi. Ben bu plastik ağacı yeniden kullanırız düşüncesiyle aldım. Haklıymışım, görüyorsunuz.

Sabine Kraus, sürekli konuşarak, beyaz bir örtünün üstüne küçük yaldızlı dallar yerleştirerek masanın çevresinde dolaşıyordu.

– Kendi kendime dedim ki: Madem ki Noel geldi çattı, onu kutlamalıyız. Bir kaz ciğeri ezmesi kutusuyla bir puding kutusunu açtım. Ne kadar olağanüstü bir dönemde yaşıyoruz! Cuma akşamı, kriptadaki şu ayin... Bir avuç insandık. Tüm ayin süresince, "Acaba bu yeraltı ayini hakkında polise ihbarda bulunabilecek hain kimdi?" diye kendi kendime soruyordum. Ama şimdi Noel. Bu masala inanıyorum, biliyor musunuz? Birazdan birinin kapıyı çalacağından eminim. Siz gidip açacaksınız. Noel Baba olacak bu gelen, armağan küfesiyle.

Paul, yaşlı kadının gevezeliklerine ancak üstünkörü bir ilgi gösteriyordu. Daha önce İzlanda'da –aynı zamanda Roma'dan Tokyo'ya tüm uçuşu süresince– uzayın zamana tuhaf bir biçimde karışmasını, uzayda çok uzun bir yolculuğu saatlerin ve mevsimlerin altüst oluşuna dönüştüren bu değişimi yakalamıştı. İşte şimdi de Berlin Duvarı, sürekli karanlık sayesinde, önce bir sahte kutsal cuma, ardından bir sahte Noel yaratarak, bu zaman-uzay karışıklığını doruk noktasına taşıyordu. Paul, yılın bu şekilde parçalanması için kapalı, madeni yerler, –çok yüksek ısılara dayanıklı bir potaya benzeyen– çimento ile birbirine bağlanmış taşlarla kaplı yerler gerektiğini pekâlâ anlıyor, daha da ileriye gitmesi gerektiğini, o kilisenin kriptasının belirttiği *derinliğin* onun o öğretici yolculuğunun sona ermesi için zorunlu bir boyut olduğunu seziyordu.

– Sanıyorum biri biraz önce kapıyı çaldı, diyor Paul alçak sesle.

Frau Kraus işini bırakıp kulak verdi. Yeniden çok hafif bir vurma duyuldu.

– Size demedim mi? Noel Baba! Haydi Paul, gidip açın kapıyı!

Gelen, başlığından ve lastik çizmelerinden sel gibi yağmur suları akan küçük bir kızdı.

– Anna, komşularımızın kızı, diye açıkladı Frau Kraus. Hay Allah Anna! Sanki Berlin'e yağmur yağıyor, değil mi? Biliyor musun, biz burada hiçbir şeyin farkında değiliz.

– Üç gündür kesilmedi, dedi küçük kız; bunu size getirdim.

Mantosundan bir mektup çıkarırken Noel ağacının ve süslenmiş masanın karşısında gözlerini fal taşı gibi açtı.

– Burada Noel mi kutlanıyor? Aşağıda biz ninemin doğum gününü üç ay önceden kutluyoruz. Tüm yiyeceklerimizi ortaya çıkardık.

Sonra, kimse sözlerine aldırış eder gibi görünmediği için alçak sesle kendi kendine konuşur gibi ekledi:

– Biz de çekip gidiyoruz. Yalnızca ninem kalıyor.

Paul'e gönderilen mektup Urs'un el yazısıyla yazılmıştı.

Sevgili Paul,

Burada Jean'la birlikteyim. Yanınıza gelmek olanaksız. Annemle ilgilendiğiniz için teşekkür ederim. Onu size emanet ediyorum. Tüm minnettarlığımı hak edeceksiniz, hem de uzun süre. Gece gündüz onun yanından ayrılmayın. Sizi almaya geleceğiz. Yalnızca sizin anlayabileceğiniz bir anıştırma ile kendini tanıtacak olan adamı çekinmeden izleyiniz.

*

– Vancouver foku tarafından geliyorum.

Adam bu konuya girişin tuhaflığı karşısında gülümsemedi bile. Kayakçı ya da dağcı kıyafetinde.

– Hazır mısınız?

– Neler götürebiliriz, diye soruyor üç gündür her boyda koliler hazırlayan Frau Kraus.

Yanıt kesin:

– Hiçbir şey.

Ve bir sessizlikten sonra ekliyor:

– Bu yağmurda kendinizi bile oldukça zor götüreceksiniz.

Paul yabancının kendilerini zemin kata, oradan da binanın mahzenine indirmesine şaşmıyor. Hesaplaması olanaksız –*anımsanamayacak kadar eski*– bir zamandan bu yana içine kapatıldığı bu hapishane gecesinin önce yeraltı yolcuğuyla başlayıp, sonra cehenneme inişle bitmesi mantıklıydı.

Bernauerstrasse'nin kimi mahzenleri, aralarında bağlantılı. Küf kokuları ve elektrikli cep lambalarının ansızın parlayan ışıkları içinde bir binadan öbürüne geçiliyor. Tüm duvarlardan su sızıyor ve yer ıpıslak. Bu sonuncu zindanda toplanmış olanlar acaba kaç kişi? On kişi kadar mı, yirmi kişi kadar mı? Toprağın üstünde yeni açılmış kuyu gibi bir çukurun çevresinde karanlıkta tepinen bu gölgeleri saymak güç. Adamlardan biri en son direktifleri vermek üzere bir sandalyenin üstüne çıktığında fısıltılar kesiliyor; üzerine çevrilmiş bir cep lambası adamın yüzünü gülünç bir şekle sokuyor.

– Birazdan geçeceğimiz dar yol, Fransız işgal bölgesindeki Ruppinerstrasse'nin bir mahzenine çıkıyor. Uzunluğu yaklaşık elli metre.

Bu küçük sığınmacı grubu içinde sanki birinin rahatlayarak göğüs geçirdiğini duydu ve durdu.

– Pek çabuk sevinmeyin. Bu metrelerin her biri uzun, çok uzun. Son günlerde durmadan yağan yağmurlar varacağımız yerden on beş metre beride bir çökmeye neden oldu. Elimizden geldiğince doldurduk, ama toprak tutmuyor. Neyse... Zar zor tutuyor. Bize yivli krikolar gerekirdi. Ama otomobil, kamyon krikolarıyla yetindik. Bu yerde çamurun içinde sürünerek gitmek gerekiyor. Bu pek de hoş bir şey değil, ama yapılabilir; hem artık son aşama. Ruppinerstrasse'ye gelmek için on dakika gerekli olduğunu hesapladık. Gülümsemeyin! Bunlar çok uzun on dakika. Her çeyrek saatte bir insan; bu hızla gideceğiz.

Ne kadar kaçak varsa o kadar da miğfer var, her miğferin üstünde de küçük bir alın lambası. Ayrıca, kaçakları buradan geçiren adamlar getirmeyenlere yedek cep lambaları dağıtıyorlar. "Alman organizasyonu" diye düşünüyor Paul, gülümseyerek. Frau Kraus, acaba onun bu düşüncesini keşfetti mi? Paul'e sevinç ve mutluluk saçan bir yüz ifadesiyle bakıyor uzun uzun. Genç, heyecanlı, antrenmandaki yarışçı kıyafeti içinde tanınmayacak gibi. Zavallı Sabine! Her şey yolunda giderse, büyük olasılıkla, üç güne kalmadan, Münih'te, oğlunun dairesinin o insanı çökertici dinginliği içinde yeniden güvenlikte olabilir. Bu çamurlu dar yol, sevgili trajik kenti Berlin'in onun dünya çapında heyecanlara susamış ağırkanlı ruhuna verdiği son armağan. Bu yüzden de acele etmiyor. Yaşı gereği ilkler arasında gitmeyi reddediyor.

...

On dakika. Çok uzun zaman. Elli metre. Boydan boya bir çölün içinden geçiş. Bu dar yol, dibe doğru gitgide daralan bir çukur, bir huni gibi. İlk yirmi metreyi ayakta geçebilirsiniz, eğer kısa boyluysanız.

Daha sonra tavan acımasızca alçalıyor, bu sırada toprak da gitgide daha çok kaygan oluyor.

Paul kararlılıkla ilerliyor. Sona kalanlardan biri. Frau Kraus onun önünde. Böylece belki ona yardım edebilir... Birazdan Ruppinerstrasse, Fransız işgal bölgesi ve kuşkusuz Urs Kraus anasıyla birlikte olacak. Jean'a gelince... Paul bu büyük yolculuğunun sonunda ona yeniden kavuşacağını sanıyor mu hâlâ? Belki, ama bu kavuşmanın, bir kardeşi kahkahayla gülüp dürterek yapılan türden bir karşılama şeklinde olmayacağını düşünüyor. Yeniden kavuşma olabilir, ama böyle basit bir şekilde değil. Peki, nasıl? Bunu söyleyemiyor, ama yolculuğunun her aşamasının –Venedik aynalarından Prairie'nin yer ölçücülerine kadar– yeniden güçlendirilmiş bir ikizlik hücresi formülü arayışında katkısı olacağından kuşku duymuyor. Belli olmadan, yaptığı dünya yolculuğunun anlamı değişti; bunu kendisinden gizleyemiyor. Önceleri, *yabancılaştırıcı ışıltı* gibi tümüyle ikizlere özgü birkaç özellik dışında, ikiz iki kardeşin birbirleri için yapabileceği türden, basit bir ardından koşma söz konusuydu. Ama yavaş yavaş, bu girişimin, pek bayağı olan amacının –kaçan kardeşi yakalayıp eve geri getirmek gibi– gitgide kurumuş, saydamlaşmış, aşınmış bir maskesinden başka bir şey olmadığı ortaya çıktı. Başlangıçta, Paul'ün, Jean'ın izlediği yolu tam olarak izlemekte duyduğu zorunluluk –kimi kestirme yolların kendisine sağlayacağı avantajdan vazgeçerek– kovalayanın kovalanana her zamanki bağlılığının çoğalması gibi görünebilirdi. Gerçekte bu zorunluluk, en çabuk yollardan Jean'a ulaşmaktan çok, her aşamadan yararlanmanın onun için daha önemli olduğunu göstererek, Paul'ün özerkliğine yol açıyordu. Daha sonra, Amerikan anakarasını boydan boya geçmesi iki yörüngeye ayrılma için ilk fırsatı sağlamış ve tuhaf bir şekilde, o kırmızı trende, sonunda Paul'e gelen Jean olmuştu. Berlin'de yeraltındaki o köstebek gibi ilerleyiş Jean'ın hiçbir şekilde katılmadığı, özgün, tek başına bir deneyim oluşturuyordu. Hiç kuşku yok ki Paul, biraz önce kesin sonuca götürücü bir eşiği aşmıştı ve köklü değişimlere doğru gidiyordu. Yeni bir yaşama, bir başka yaşama, belki de yalnızca ölüme doğru...

Paul şu sırada, o dar yol kendisini şimdiden öne eğilerek yürümeye zorlarken, topuklarına kadar çamura batıyor. Ve daralma o kadar çabuk başlıyordu ki, yağmur sularının düşünüldüğünden daha çabuk etkisiyle geçidin bozulmasından korkmak gerekiyordu. Paul, yarı yarıya toprağın içine batmış kalasların ve araba krikolarının içine düşecek gi-

bi oluyor. Akan sular, demek ki adamların yerleştirdiği derme çatma payandaların hakkından gelmiş ve daha beterinden korkmak gerekiyor. Geriye mi dönmeli? Belki de bu, akıllıca bir iş olurdu; çünkü geldiği bu noktada, arkasında birazdan çökmeler olabilir ve geriye dönüşü kesebilirdi. Ama yine de şimdi, çökmüş payandaları oluşturan tahta ve çelik barikatları aşmak için savaşarak, emekleye emekleye ilerlemeye devam ediyor Paul. Artık geri gidemez, çünkü sürünerek gidiyor ve geriye dönecek durumda değil. Elli metre, on dakika... Onları geçiren adam yalan söylememiş, yol uzun. Çok uzun. Miğferi bir kalasa çarpıyor, çok şiddetli bir çarpma değil, ama alın lambası kırılıyor. Paul cebinden yedek el fenerini çıkarıyor. Birçok kez denedikten sonra, feneri dişlerinin arasına sıkıştırmayı beceriyor.

Ölüm yolda, kuşkusuz. Çünkü işte, yavaş yavaş kendisine doğru ilerleyen bir kırmızı balçık kitlesi yolu kapatıyor. Paul umutsuzluğun verdiği enerjiyle yerden bir kriko, bir demir çubuk, bir kalas parçası alıyor. Çabucak payanda yapıp o kırmızı çamur kitlesinin kendisini toprağa gömmesini engellemeli. Dayanıyor; çevresindeki gülünç, karışık gereçleri bir araya getiriyor ve o gevşek, sel gibi suları akan kıskaç, acı çeken bedeninin üstünde kapandığında, bu sert parçaların kendisini çelik dişler gibi ezdiğini hissediyor.

XXII
Açılıp yayılmış ruh

Paul

Zifiri karanlık oldu. Sonra, acıdan parıltılar; füzeler, salkımlar, sorguçlar, demetler; acıdan şenlik fişekleri o zifiri karanlığı deldiler. Daha sonra da ben bir cadı ve bir kazan oldum.

Kazan, bedenimdi; cadı ise ruhum. Beden kaynama halinde, ruh da o tatsız tutsuz çorbanın coşkulu fokurdamaları üstüne eğilmiş, tutkuyla olayı izliyor. Müziğin, ziyaretlerin, okumaların olabileceği bir an geliyor. Ruh bu yersiz eğlenceleri reddediyor. Onun yapacağı başka şey var. Hastalık sahnesinden bir an bile ayrılmak istemiyor. Bedenin ateşi ruhu içine çekiyor, onun canının sıkılmasını, düş kurmasını, kaçıp gitmesini engelliyor. Bunlar iyileşme döneminde olan bir kişinin fantezileri. Sanki, ateşin coşturduğu, ateşin bir tür cin gibi içine girdiği beden, kendisi de ağırlaşmış ve neredeyse acıyla somutlaşmış olan

ruha yaklaşıyor. Ve karşı karşıya gelip duruyorlar, aralarında keşfettikleri tuhaf akrabalıkla büyülenerek.

(Bu, belki, hayvanların yaşamına bir yaklaşımdır. Hayvan, can sıkıntısını, boş vakitlerini icat ettiği bir etkinlikle doldurma gereksinimini, eğlence ruhla bedenin kesin ayrılığı olduğu için eğlenmek gereksinimini hiçbir zaman belirtmez. İnsanın ayırıcı niteliği, onda ruhla bedenin ayrılmasıdır; bunu hastalık azaltır.)

...

Bu kez azalma oldu. Cadı, kazanından ayrılıp başını yukarıya kaldırıyor. Ama yalnızca bir an için, çünkü o kızgın çorba şimdi onu içine gömmekle tehdit ediyor, rengi kırmızıya dönüşüyor, dikeliyor. Bu, bir köpekbalığının sivri dişlerle dolu, adamakıllı açık ağzıdır. Hayır, ben onu tanıyorum: Bana doğru yürüyen, Berlin'deki o dar yolun canlı duvarı. Panik! Acıdan, bu sel gibi suları akarak ilerleyen kırmızı kitleden destek alıyorum. Dayanmak için yeterince olanağım kaldıkça yaşayacağım, ama gücümün azaldığını hissediyorum. Panik! Artık ben bir çığlıktan, bir acıdan başka bir şey değilim...

– Ona damardan 10 cm³ %1'lik Novokain iğneleri yapınız. Ama yirmi dört saatte dört kezden fazla olmasın.

Kimim ben? Neredeyim? O küçük peri Novokain beni acıdan kurtarırken tüm kişiliğimi, uzay ve zaman içindeki yerimi de alıp götürdü. Şimdi mutlak, zamana bağlı olmayan ve yersiz biriyim. *Varım,* hepsi bu. Ölü müyüm? Eğer ruh bedenden sonra yaşamasını sürdürüyorsa, bu son derecede basitleştirilmiş şekliyle mi sürdürüyor? Düşünüyorum, görüyorum, duyuyorum. Şöyle demek gerekirdi: Düşünüyor, görüyor, duyuyor; yağmur yağıyor, güneş var dendiği gibi.

– O çubuklar, o kalaslar, o krikolar olmamış olsaydı, bir boğulma başlangıcıyla paçayı kurtaracaktı. Ama o dökme demir, çelik gereçler; çökmenin etkisiyle sürüklenmiş o metaller... Bıçaklar, makaslar, testereler! Bunun üzerine de ezilmiş koldaki ve bacaktaki o kangren tehlikesi. Bu organları kesmek kaçınılmazdı.

Kimden söz ediliyor? Kuşkusuz sağ yanım bu soğuk, nemli örtülerin altında ağır ve hareketsiz haliyle yatıyor. Ama sol bacağımla, sol kolumla görüyor, hissediyor, uzanıyorum.

Uzanıyorum. Yatağım yalnızca bir odak, değişik hacimli bir duyarlılık yuvarının bal gibi geometrik merkezi. Az çok şişkin bir kabarcığın içindeyim. Ben bu kabarcığım. Kimi zaman gevşek, pörsümüş zarı bedenime yapışıyor, bedenime uyuyor, kimi zaman da kabarıp yata-

ğı kapsıyor, odayı sarıyor. İşte bu sırada birinin içeriye girmesi güç. Dün, Méline tekerlekli masayı iterek girdiğinde, kabarcık tüm alanı kaplamıştı. Méline, tekerlekli arabasıyla paldır küldür bu alanın içine daldı ve ben sessizce bağırdım; sessizce: Meğer ki o sağır olmuştu; o, doktor ve tüm ötekiler sağır olmuşlardı, çünkü sözlerim ve haykırışlarım artık çevreme ulaşmıyordu.

...

Acı, artık o dar Berlin tünelinin var gücümle dayandığım kırmızı duvarı değil. Şimdi, beni parçalayan, ancak kendime bağlamak için zaptetmeye, alıştırmaya çalıştığım yırtıcı bir hayvana benziyor. Ama her an karşı gelip beni ısırıyor.

Biraz önce, güneşin kızıl bulutların büyük gürültüsü içinde ufka inişini izliyordum. Bu ışık, aşırı duyarlı duruma gelmiş gözlerime göre fazla mı kuvvetliydi? Ya da akkor halindeki bu mağaralar, kesilmiş kol ve bacaklarımın kalan parçalarının yanmasını fazla güzel ve etkili bir biçimde mi açıklıyorlardı? Tutuşmuş gökyüzü, benim yaram oldu. Alevler içinde bu geniş çökmelere hayranlıkla bakıyordum. Bunların işkence edilmiş bilinciydim. Acı çeken bedenim, gökyüzünü kaplıyor, ufku dolduruyordu.

Bu duygu, batmakta olan güneşin son parıltısı söner sönmez rahatlayıp uyumam kadar aldatıcı değildi.

...

Acı-anestezi anlaşmasından kurtulmak gerek. O küçük peri Novokain'i kovmak gerek. Parmaklarımı, acının içine dikine dalmamamı sağlayan bu can simidinden kurtarmalı. Çıplak ve yalnız olarak, o anestezi kalkanı yokken, acının saldırısına meydan okumalı. Acının içinde yüzmeyi öğrenmeli.

Bunu pek az süredir biliyorum; zifiri karanlık gibi yoğun ve homojen o acı en ufak incelikleriyle belirip farklılaştığından bu yana. Artık bunaltan, o boğuk ama kulakları sağır edici gürleme değil. Henüz söz de değil. Bu bir çığlıklar, keskin sesler, sesli darbeler, fısıltılar, tıkırtılar gamı. Acının bu binlerce sesi artık yalnızca bir anestezi maskesiyle kesilmek zorundadır. Konuşmayı öğrenmeli.

– Artık Novokain istemiyor. Çok acı çekerse, bir cerrahi müdahale düşünülebilir, sempatektomi periarteriel ya da arteriyektomi, miyelotomi komisüral, lökotomi prefrontal...

Acı, har vurup harman savrulmaması gereken bir sermayedir. Acı, işlenmesi, hazırlanması, yayılması gerekli hammaddedir. Beni bu acı-

dan kurtarmayı düşünmesinler, çünkü benim başka bir şeyim kalmadı. Bu acı beni her şeyden yoksun bırakıyor, ama her şeyi onda bulmam gerektiğini biliyorum: Her şeyi; artık dolaşamayacağım ülkeleri, artık rastlayamayacağım erkekleri, kadınları, benden esirgenmiş olan aşkları; her şey bedenimden hiç çıkmayan bu sancımalara, bükülmelere, büzülmelere, kramplara, kasılmalara, yanmalara ve çekiç sesi gibi seslere dayanarak yeniden yaratılmalı. Başka yolu yok. Yaralarım dar bir alan oluşturuyor; bu alanın sınırları içinde dünyayı yeniden kurmak bana düşüyor. Yaralarım iki Japon bahçesi ve kara kabuklarla yamru yumru olmuş, içlerinden kesilmiş kemiğin bir kaya gibi çıktığı irin birikintileriyle dolu bu kırmızı, şişmiş toprağın içinde, bu oyuk oyuk, işlenmiş, ayıklanmış toprağın üstünde bana yerle göğün anahtarını verecek olan yerle göğün küçük bir kopyasını yapmak da bana düşmekte.

...

Bu gece saat üç; ayrıcalıklı, kutlu, insanüstü an! Tanrısal bir dinginlik yüklü arı sessizlik içinde, Guildo Kilisesi'nde saatin üçü çaldığını duydum. Ama aynı zamanda Azize Brigitte, Trégon, Saint-Jacut, Créhen, hatta Matignon ve Saint-Cast kiliselerinde de çaldığını duydum. Çepeçevre 10 kilometrelik bir alanda, saatlerin bu üç kez vuruşu bir sürü değişik ritimle, bir sürü değişik tınıyla çınlıyor ve ben bunları duyuyor, kesin olarak birbirinden ayırt ediyordum. Birkaç saniye süresince, içine düştüğüm o korkunç, acı verici değişimin sonunda varabileceği *aşırı bilgilenme* durumunu şöyle bir yaşadım.

Bu yüce anın bedelini sonradan pahalı ödedim. Güneş doğuncaya kadar, göğsüm bir toyaka ipiyle ezilmiş; ellerim, ayaklarım şimşir işkence aletleri içinde sıkıştırılmış, yüreğim art arda mızrak darbeleriyle kanar durumda, bir haçın üstünde soluk soluğa kaldım. O dingin gecede sabahın saat üçünü birbiri ardınca çalarak duyuran bir sürü çanı artık bana hiçbir şey unutturmayacak.

– Kesilmiş koluyla bacağından geriye kalmış bölümlerin durumuna bakılırsa, protez takılması hemen düşünülemez. Bununla birlikte, kaslarının uyuşmasını önlemek gerekir. Kımıldamalı, oturmalı, bedenini biraz çalıştırmalı.

Travail (çalışma). Evet, anımsıyorum. Bu sözcük arkaik Latince *tripalum* sözcüğünden geliyor, huysuz atları yola getirmeye ve kadınları doğurtmaya yarayan ve üç kazıktan oluşan sehpa anlamında. Ben *çalışma*nın acısıyla öfkelenen ve eşelenen bir huysuz atım. Ben *çalışmakta* olan, bağırıp çağıran, ayaklanmış bir kadınım. Ben biraz önce

doğan bir çocuğum: Dünya onun üstüne büyük bir acının ağırlığıyla yükleniyor, ama o bu acıyı kendine mal etmeli; bu acının mimarı, yaratıcısı olmalı. Bu donuk ve bunaltıcı kitleden dünyayı yapmak gerek, tıpkı Çınlayan Taşlar'ın o kocaman jakar dokuma makinesinin sert ve tıkız bir yumaktan ince, yarı saydam bir kumaş yapması gibi.

Dış saldırıların kendisini yok etmesine, onlara tepki göstermeden, tam bir pasiflik içinde izin verecek organizma acı çekmez. Acı, bir süre önce yok olmuş olan şeyi şimdiden donatıp onararak yeniden yapmaya başlayan yaralı bedenin ani tepkisini dile getirir: bu tepki çoğu zaman boşuna, saçma olsa bile.

Ama benim durumum söz konusu olduğunda, ne boşuna ne de saçma.

Şimdi gelişmekte olan durumumu tanımlamak için bir sözcük arıyorum ve aklıma *gözeneklilik* sözcüğü geliyor.

"Büyük avarya" dedi Méline bu sabah odama girerken. Güzün sararmış yaprakları ve aşırı olmuş meyveleri üstünde bütün gece çıtırdayan şiddetli ve ılık bir yağmura anıştırma yapıyordu.

Bunu biliyordum. Ya da en azından bedenimi sorgulayarak, onu saran sıcak ve sırılsıklam olmuş kefenime bakarak bilebilirdim. Hâlâ keyifsizlik ve evet, acı. Ama gökyüzüyle, onun kötü havalarıyla doğrudan temasta, doğrudan ilişkide olduğumu saptadığımda yüreğim umutla doluyor. Bir barometre, bir yağmurölçer, bir rüzgârölçer, bir nemölçer gibi olan bedenin doğuşunu sezinler gibi oluyorum. Rüzgârgülünün gelip soluyacağı gözenekli bir beden. Artık, kötü bir yatağın üstünde çürüyen organik bir kalıntı değil, meteorların canlı ve güçlü bir tanığı bu beden.

Bu da henüz olsa olsa bir umut; ama ansızın bir yarık görünüyor ve bu yarıktan Berlin'deki o tünelin içine güneşle yağmur giriyor.

...

İşte, bir şey var ki bunu –pek deli sanılmak korkusundan değil; nihayet, benim için ne önemi var?– bu şeyin, coşku verici bir mucize söz konusu olduğu halde, hiçe sayılmasını, alaya alınmasını, delilik olarak nitelendirilmesini duymaktan korktuğum için, hiç kimseye açıklamaya cesaret edemem.

Evvelki gün uyanırken sargılarımın içinde bir şeyin kımıldadığını çok açıkça hissettim. Kolumun sargısı içinde kocaman bir böcek, bacağımın sargısı içinde ise küçük bir fare vardı. Sonra Méline içeriye girdi, gün akıp gitti, ben de hem böceği hem fareyi unuttum.

Her akşam, sona eren gündüz bakımları ve alışılmış uygulamaları gecenin büyük yolculuğuna çıkma hazırlıklarını tamamladıklarında, kendimi ansızın yeniden çevrenin ve tan vaktinin anlayışı içine yerleşmiş hissediyorum ve o zaman, bir önceki geceden kaynaklanan, ancak gündüzün unutturduğu düşüncelere, düşlere, duygulara yeniden kavuşuyorum. İşte o böcekle fare, bana kendilerini böyle anımsattılar. Zaten bu küçük hayvanlarla karşılaştırma çabucak yetersiz oldu, çünkü sargılarımın derinliklerinde kımıldayan o şeyin *irademin buyruklarına uyduğunu* çok geçmeden fark ettim. Sanki, kimi zaman, hareketli ve duyarlı olarak, o iki yaramın orasından ufacık bir el, burasından küçük bir ayak ortaya çıkıyordu. Aralıklı ortaya çıkmaları izleyen sürekli geri dönmeler... Azize Brigitte'in kayalıklarında yakaladığımız pavuryalar gibi. Kumların üstüne konmuş bir yumuşakça kabuğundan, birkaç dakika sonra bir ayak, kıskaç ve duyarga demetinin ortaya çıktığı görülüyordu; bu demet yayılıyor, sağı solu yokluyor ve çevredeki alana sahip oluyor, sonra en ufak bir tehlike belirtisiyle kıvrılarak hemen ortadan kayboluyordu. Benim kesilmiş kolumla bacağımdan arta kalan bölümlerin o kırmızı ve şiş oyuklarından da işte böyle nazik ve çekingen organlar dışarıya çıkıyor, henüz sargılarımın sınırlarını aşmayan sıkı muayenelere hazır durumda.

...

Bu sabah Méline bana çok tuhaf bir sürpriz yaptı. Jean'la ben, bir ajans için küçük reklam filmlerinde oynadığımız sırada bu ajansın bize armağan ettiği o dürbünü, JUMO dürbününü, hangi dolabın dibinden çıkarmıştı? Çocukluğumuzun bu bölümü belleğimde kalmıştı, sanki daha başlangıçta bir anlama gebe ve gizemli bir geleceğe adanmış olduğu bana haber verilmiş gibi.

Dürbünü tek kalmış sağ elimle tutup ayarlamayı öğrendikten sonra, uzakları, Hébihens Adası'nın kumsalını, Saint-Jacut'nun midye tarlalarını; Chevet Burnu'nun kayalıklarını taradım; burada, başlarında kukuleta, zıpkınla balık avlayanların pek küçük siluetlerini izledim. Ama hemen anladım ki dürbünü böyle bayağı bir biçimde kullanıyordum ve dürbünden iki kilometre uzağı yüz metre uzakmış gibi göstermesinden daha çok şey beklemek gerekiyordu.

Ufku yeterince taradıktan sonra, görüş alanımı Méline'in kuru yaprakları topladığı kendi bahçeme indirdim. Aşağı yukarı otuz metre uzaktaydı Méline, onu iki metre uzaktaymış gibi görüyordum. Değişiklik, yaklaşma Chevet'deki o zıpkınla balık avlayanların durumunda

olduğundan tümüyle farklı nitelikteydi. Çünkü o balıkçılar, benden ister iki yüz metre ister iki kilometre uzakta olsunlar, görüşümün dışında değil de, benim alanımın dışında, erişilmez bir uzaklıkta yer alıyorlardı. Oysa önce fiziksel yakınlığımın ötesinde olan Méline'i , dürbün yaklaştırarak, benim *alanımın* içine sokuyordu. Durumun paradoksu şuradaydı: Méline şimdi benden iki metre uzakta –sesin erişebileceği uzaklıkta, neredeyse elin erişebileceği uzaklıkta– bulunuyorsa, ben de ondan otuz metre uzaktaydım. Bu karşılıklılık eksikliği, onun benimle ilişkisi olmayan işlerin ve nesnelerin üstünde yoğunlaşmış, benim dışımda bir dairenin içine kapanmış yüzünde açıkça görülüyordu. Dürbün sayesinde, Méline'e meraklı, canlı, ona erişemeyen bir gözle bakıyor ve ilk kez aşılmış, tersine çevrilmiş, öcü alınmış bir *yabancılaştırıcı ışıltı*'yı deniyordum.

Ancak, bu zayıf alternatifi, bu tümüyle insana özgü, öznel, duygu ve hınç yüklü öç almayı hemen aşmalıydım. Tanrı gözü, evet; ama bana her zaman öyle geldi ki, tanrısal yücelik yalnızca arı doğayla ve arı doğa güçleriyle karşılaştırıldığında gerçekten arıydı ve insanlarla temas etmekle arılığını kaybediyordu. İşte bu yüzden sonunda o aşırı bilgilenme aracımı bahçenin kendisine ve ilk olarak çayırdaki otlara çevirdim. Tanrısal gözümü o karışık bitki yığınının yoğunluğu içine daldırarak, etkisini biraz önce Méline'in yüzünde gördüğüm o ters çevrilmiş *yabancılaştırıcı ışıltı*'nın bana otları ve çiçekleri eşsiz bir netlik ve parlaklıkla gösterdiğini saptadığımda şaşkınlığıma diyecek yoktu! Çayırın kompozisyonu bir noktadan bir başka noktaya, özellikle de biraz ıslak belli bir çukurdan yarın kumlu dolaylarına ya da bisikletle indiğimiz kireçli tümsekten malikâneyi doğuda sınırlayan ekili tarlaların bitimine kadar değişiklik gösteriyordu. Maria-Barbara'nın babasına –anne tarafından büyükbabam– ait olan renkli gravürlerle dolu büyük bitkibilim kitabını Méline'e getirttim ve yeni bitmiş karışık çayır kitlesi içinde listesi verilen tüm bitki cinslerini, beyaz ve mor yoncaları, boynuzlu yoncayı, kokulu çayırotunu, sarı çayır yoncasını, sarımtırak yulaf ve aptesbozanotunu; başka yerde, tüylü karacadarısını, domuz ayrıkotunu, bromu, çayır yulafını, çayırotunu, çimi, bir tür domuz ayrıkotunu daha ötede, bataklık yerlerde, düğünçiçeklerini, sandalye sazlarını ve Nemse saparnalarını büyük bir sevinçle meydana çıkardım. Bu bitkilerin her biri de saplarını, şemsiye durumundaki çiçeklerini, talkımlarını, koçanlarını, erkeklik organlarını, özel yapraklarını gerçeküstü bir incelik ve kesinlikle belirterek, otlu dipten hayran olu-

nacak bir belirginlikle ayrılıyordu. Hiçbir zaman, hayır, hiçbir zaman, bahçelerini dolaşıp bitkileriyle uğraşmak için kolları ve bacakları olan botanikçilerin en dikkatlisi, bu niteliği ve bu niceliği çıplak gözle bu şekilde göremeyecektir.

İki yaramda süren yaratma çabası, dersini Japon minyatür bahçelerinden alıyor. JUMO biraz önce, La Cassine'in çayırlarının çay bahçesi olma onurunu –burada yarenlik ederek dolaşılır– yalnızca bakışların üstüne konabileceği Zen bahçesi olma onuruna yükseltti. Ne var ki Nara'da benim acemi gözlerim Zen bahçelerinde yalnızca bir beyaz sayfa görüyorlardı; tırmıkla düzeltilmiş o kum örtüsü, o iki kaya, o incecik ağaç; bunlar elbette melodinin notalarını bekleyen bir porteden başka bir şey değildi. Berlin'de alıştığım o sakatlanmalardan sonra, ben artık o acemi değilim ve o boşluk, o beyaz sayfa, yerini çok güzel bir aşırı bolluğa bıraktı.

Dürbünümü mutlu bir güvenceyle elimden bıraktım. Çocukluğumun bu bahçesinde, oyunlarımıza sahne olan bu ayrıcalıklı yerde kuşkusuz artık hiçbir zaman dolaşamayacaktım, ama şimdi, yalnızca benim gibi bir sakatın bakışıyla burasını daha yakından, daha iyi sahip olarak tanıyorum ve bu bilgimin yeni şeyler kazanarak durmadan gelişeceğini biliyorum.

Sol elim işte o zaman sargımdan ilk kez dışarıya çıktı.

...

Hastalık, acı, sakatlık, varlığımızın özerklik payını azaltarak ona belki çevresine daha doğrudan girme olanağı veriyor. Yatalak insan yere çivilenmiştir, ama bu insanın aynı zamanda bu toprağın içinde eli ayağı tutan, sağlıklı bir insanın aklına getirmediği bir sürü sinir kökü ve sinir uçları yok mudur? Sakat, hep yerinde oturma durumunu eşsiz bir yoğunlukla yaşar. Urs Kraus'u ve onun o "geniş alanını" düşünüyorum. Öyle zengin bir alan ki, adam burada bir sürü işe karışma tehlikesi içinde bulunuyordu ve yer değiştirmesi için gerekli boşluğu kazamıyordu. Benim sakatlığım beni ağaca dönüştürdü. Şimdi gökyüzünde dallarım ve yerin altında köklerim var.

...

Bu sabah eklem yerlerim acıyla çatırdıyor, yaralarım kasılıyor, kaslarıma kramp girmek üzere.

Çünkü bu yıl, ilk kez, karayel ağaçların yapraklarını kucak kucak koparırken, kırlar beyaz bir kırağıyla süslenerek uyandılar. Güz kışa çevirecek gibi görünüyor, ama ben, bunu deneyimimle biliyorum –an-

sızın bastıran bu kuru soğukla elektriklenen tüm bedenim, bu değişimi bana doğruluyor–; burada söz konusu olan bir sahte uyarı, yakında geri gelip bir süre daha yeniden yerleşecek olan güzün yalandan gidişi.

...

Biraz önce Méline tekerlekli masayı önünde iterek odaya girdiğinde korkudan titreyip kendimi geriye attım; öyle ki hâlâ şokun etkisiyle sarsılıyorum. Çünkü iki saatten bu yana, sol bacağım –kesik olan, görülmeyen bacağım– sargıdan, örtüden, yataktan dışarıya taşarak odanın döşemesinin üstüne sarkıyordu. Pörsük, rahatsız edici, ama yine de çıplak ve duyarlı olan bu organımla bayağı eğleniyordum, onu gitgide daha uzağa, duvara, kapıya kadar iterek; kendi kendime "Acaba ayak parmaklarımla kapının tokmağını aşağıya indirebilecek miyim?" diye sormak üzereydim.

İşte Méline tam bu sırada arabasıyla ve o kocaman ayakkabılarıyla içeriye daldı, az kalsın bacağımı eziyordu. Onu kapıyı çalmaya ve ben toparlanmadan önce odaya girmemeye alıştırmalı.

Şunu da not etmeli: Ayağım odayı kaplarken, sol kolum sargıları içinde tümüyle kayboluyordu ve elim, ortadan kaybolmamışsa da gazlı bezlerin altında yalnızca bir kardelen koncası gibiydi. Biri, öteki küçülmeden büyüyemediğine göre, bacağımla kolum arasında bir denge olduğunu kabul etmek gerekir mi? Yoksa bu, olsa olsa, benim "olgunluk" eksikliğime bağlı geçici bir durum mu?..

Bir yenilik daha: Biraz önce iki aşırı bilgilenme kaynağını birleştirdim. Dürbünle bakarken yaşlı bir meşe ağacının altında bir mantar topluluğu, likoperdonlar, içinden kahverengi küçük bir toz bulutu çıkarmak için armut gibi sıkarak eğlendiğimiz kurt mantarları gördüm. JUMO'nun gerçeküstü ışığı içinde, topluluktaki en büyük mantarın kalın ve tarazlanmış dibine ve sütlü, kabarcıklarla kaplı yuvarlak başına dikkatle uzun uzun bakıyordum.

İşte bu sırada mantara da *dokunduğuma* kesin olarak inandım. Bu kabarık, gevşek ve pütürlü yüzeyi yalnızca görmüyor, parmaklarımın ucuyla ona, aynı zamanda mantarımın üstünde belirdiği taze toprağa ve çiyle ağırlaşmış otlara hafifçe dokunuyordum; bundan kesinlikle emindim. Sol elim de oradaydı; on, on iki metre uzunluğunda bir kolun ucunda, gözümün o beyazımtırak küçük mantarın üzerindeki randevusunda bulunmak için, kendiliğinden ilerlemişti.

Ama kalan parçası tarafından gizlenmiş, ortadan kaldırılmış, yutulmuş olan ya o sol bacağım! Sanki bedenimin sağ yanının, bedenimin

tüm sol yanını dünyayı fethetmeye gönderecek gücü yok ve kimi zaman bir kolu, kimi zaman bir bacağı dışarıya itip daha iyisini başarmak üzere deneme yapıyor.

...

Olmayan bu kolumu ve bacağımı, acının zifiri karanlığında, kaybolan ikiz kardeşimle belli belirsiz bir biçimde özdeşleştirdiğimi fark ediyorum. Bizi terk eden her sevgili varlığın bizi bir şeyden yoksun bıraktığı da çok doğrudur. Ayrılıp giden, toprağa verdiğimiz, kendimizin bir parçasıdır. Yaşam elbette devam edebilir, ama bundan böyle biz sakatız, artık hiçbir şey, hiçbir zaman eskisi gibi olmayacaktır.

Ama ikizlere özgü bir giz ve bir mucize vardır; kaybolan ikiz kardeş, bir biçimde, her zaman, ayrı düşmüş sağ kalan ikizinin içinde yeniden yaşar.

Kımıldayan, sallanan; odamda, bahçede, inanılmayacak uzantıları olan, belki yakında denizde, gökyüzünde de böyle uzantıları olacak bedenimin o sol yanını tanıyorum; *Jean* o, artık ikiz kardeşinin içine girmiş kaçak Jean, göçebe Jean, kaşarlanmış gezgin Jean.

Aslında bu büyük yolculuğumuz sırasında kusurlu, beceriksiz, neredeyse gülünç bir biçimde –kısacası, ikiz olmayanlara özgü bir biçimde– derin bir gerçeği, ikizliğin tam da özünü taklit ettik. Biz birbirimizi kovaladık, jandarma ve hırsız gibi, bir komedi filminin oyuncuları gibi; böylece, çarpıtılmış olarak, Bep'in şu son formülüne uyduğumuzu anlamadan:

Birbirinden ayrılmış ikiz olma durumu = Aynı anda her yerde hazır olma.

İkiz kardeşimi kaybettiğim için, Venedik'ten Cerbe'ye, Cerbe'den Reykjavik'e, oradan Nara'ya, Vancouver'e, Montreal'e koşmam gerekiyordu. Daha uzun süre koşmuş olabilirdim, çünkü kardeşinden ayrılmış ikiz olma durumum bana *her yerde* olmamı buyuruyordu. Ama bu yolculuk yalnızca gizli bir eğilimin parodisiydi ve beni Berlin Duvarı'nın altına götürmeliydi, yalnızca bir başka aynı anda her yerde hazır olma durumuna ulaşmam için gerekli belirli sakat kalmalar başıma gelsin diye. Jean'ın açıklanamaz kayboluşu bu özverinin yalnızca bir başka yüzüydü.

...

Küçük bir çocuk görme, işitme, dokunma vb. duyularını kendi aralarında birleştirerek dünyayı kurar. Bir nesne bir şeklin, bir rengin, bir

gürültünün, bir tadın sürekli buluşma yeri olduğunda tamamlanmış, çevreye atılmış olur.

Ben de benzer bir sürecin içine girdim. Çevremde şişirdiğim gitgide daha geniş kabarcık, bedenimin sol yanının gitgide daha dolaylı saldırıları, JUMO'nun bana sağladığı gerçeküstü görüntüler; bu veriler aralarında birleşip yatağımı çapı her gün büyüyen bir yuvarın merkezi durumuna getiriyor.

...

Gri bulutların oluşturduğu, hafif bir kara meltemiyle dağıtılmış gibi ufuktan ufuğa yayılan tek şekilli tavan inceliyor, içinden göğün maviliğinin sızdığı yarı saydam bir mermere dönüşüyor. Sonra bu mermer yarılıyor, ama düzenli bir biçimde, dikdörtgen şeklinde konturlarla; daha sonra yerini gitgide daha geniş, gitgide daha çok aydınlık küçük aralıkları olan bir döşemeye bırakıyor.

Açılıp yayılmış bir ruh. Aralarına, bir şark halısı gibi zengin bir düşünce, duygu, duyu deseni yayan ikiz kardeşlerin ayrıcalığı işte böyleydi. Oysa, ikiz olmayanın ruhu karanlık bir köşede, gelişemeden, bir cebin dibinde tortop olmuş bir mendil gibi, utanç verici gizlerle dolu durumda yığılmıştı.

Biz bu yayılmayı çocukken oynadık. Sonra onu yolculuğumuz sırasında egzotik, kozmopolit desenlerle işleyerek dünya boyutlarına çekip uzattık, ama beceriksizce ve cahilce. Bu dünyasal boyutu aynen korumak önemli, ama onu çocukluğumuzdaki kaydırak oyunlarının kurallara uygunluğuna ve gizine yeniden kavuşturarak. Kozmopolitlikten kozmikliğe, evrenselliğe dönüşmeli.

...

Bu sabah gökyüzü açık ve elmas gibi pırıl pırıldı. Bununla birlikte kalçamın içinde jiletle hafifçe dokunur gibi dokunmalar, ince ve derin kesilmeler, bir kılıcın ağzının acı verici titremesi gibi duygular bir değişiklik olacağını haber veriyordu. Gerçekten de gökyüzü incecik tellerle, ipek gibi yansımalar yapan küçük kancalarla, şaşılacak yüksekliklere avizeler gibi asılmış ayna kristalleriyle yol yol oldu. Sonra o kristal gibi ipek kalınlaştı; kakuma, angoraya, merinosa dönüştü ve benim karnım bu yumuşacık ve iyi dilekli yapağının içine gömüldü. Sonunda o bulut topluluğu görkemli, kocaman, yuvarlak, yüce bir alay ve de bir düğün alayı şeklinde göründü; düğün alayı şeklinde diyorum, evet, çünkü birleşmiş, mutluluk ve iyilik saçan iki silueti tanıdım. Edouard'la Maria-Barbara el ele tutuşmuş, güneşi karşılamak üzere ilerli-

yorlardı; bu tanrıların yardımsever gücü o derece büyüktü ki, onlar geçerken tüm dünya da onlara gülümsüyordu. Büyük sevinç içindeki sol yanım o alaya karışıp bu büyük varlıkların karlı ve ışıl ışıl labirentinde kaybolurken, yatağının üstüne kıvrılmış olan sağ yanım özlemden ve dinginlikten ağlıyordu.

Alay, Doğu'nun görkeminin içine daldı ve günün geri kalan bölümünde sürüklenen çeşitli bulutların, şekiller, öneriler, varsayımlar ve yarını olmayan düşler dizisi halinde, sürü sürü, tuhaf, tüm bir küçük kalabalığın art arda geçtiği görüldü.

...

Bütün gün, pastırma yazının tatlılığı, pasa çalan renkli ağaçlara yeşil gökyüzünde şarkı söyletti ve ender esintiler kızıl sarı renkli bir iki yaprağı alıp götürerek geçiyordu. Sonra her şey sustu ve sıcaklık, güneşten ışıldamayı bırakıp, elektrik dalgaları halindeki bulutlardan fışkırdı. Üstünde parlak tepeler, tomurcuklu, aklı karalı tepecikler bulunan gri renkli karışık bir kitle, ufkun dibinden ayağım, topuğum ve kalçam boyunca bana doğru yuvarlanmaya başladı. O bulutlar kalesinde açılmış son bir gedikten mızrak gibi bir ışık çıkıp düşerek, gri renkli denizin üstünde ışıl ışıl, sıcak, neredeyse yakıcı bir birikinti halinde kırılıyordu, ama benim bu yakıcı dokunmadan kurtulmaya niyetim yoktu, çünkü devam etmeyeceğini ve gecenin yakında üstüne çökeceğini biliyordum. Gerçekten de o gediğin ışığı söndü ve o karışık kitle beni elektrikli dalgalarıyla sararak sonunda yayılmasına son verdi. Bahçe, sapları tuhaf bir biçimde parlayan altın sarısı bir çiçek demeti kitlesi dışında, karanlığa gömülmüştü. JUMO bana, burada sarı çiçekçiklerin özünü toplamak üzere gelmiş gece kelebekleri ağılının söz konusu olduğunu anlattı. Gece kelebekleri de demek ki, hem de karanlıkta, çiçek özü topluyorlardı. Neden olmasın? Doğanın bu küçük gizini öğrenince, tüm sol kolumun üstünde tüylü ve gümüş renginde sayısız hafifçe kanat dokunmaları hissettim.

Sonra fırtınanın büyük öfkesi göğsümde gürledi ve gözyaşlarım verandanın camları üstüne akmaya başladı. Ufkun dibinde homurdanmalarla başlamış olan üzüntüm, tüm Arguenon Koyu'nda şaşırtıcı bağırtı çağırtılarla patladı. Bu artık bir sargının altında gizlenmiş, durmadan irin akıtan gizli bir yaraya bağlı değildi. Öfkem gökyüzünü tutuşturuyor, buraya yıldırım hızıyla bunaltıcı görüntüler gönderiyordu: Almanların o yeşil kamyonuna bindirilmiş Maria-Barbara, Casablanca'nın doklarında hançerlenmiş durumda yerde yatan Alexandre, boy-

nunda kaybolan annemizin fotoğrafları asılı olarak kamplardan hastanelere koşup dolaşan Edouard, Prairie'nin ortasında önümden kaçan Jean, o Berlin tünelinin suları sel gibi akarak yavaş yavaş kapanan kırmızı çenesi; yazgıya, yaşama, olaylara karşı tutku dolu suçlama. Yatağın içine sıkışmış olan sağ yanım ancak kımıldayabilirken, sol yanım yeri göğü sarsıyordu, büyük bir öfkeyle Dagon Tapınağı'nın sütunlarını sarsan Samson gibi. Sonra, bu yanım öfkeye kapılıp geniş Corseul fundalıklarını, büyük Jugon ve Beaulieu göllerini tanık göstererek güneye yayıldı. Daha sonra, yağmur yağdı; bol, huzur verici, yatıştırıcı, bunalım gidermeye, üzüntümü unutturmaya, kuru ve yalnız gecemi yumuşak fısıltılarla, gizli öpücüklerle doldurmaya özgü bir yağmur.

...

Hep böyle mi olmuştu ya da bu yeni yaşamıma mı bağlıydı? Benim insan *tempomla* meteorolojinin gelişme ritmi arasında ilginç bir uyum var. Fizik, jeoloji, astronomi, gerek gelişmelerinin korkunç yavaşlığıyla gerekse olaylarının başdöndürücü çabukluğuyla bize tümüyle yabancı kalan şeyler anlatırlarken, meteorlar tam tamına bize ayak uydururlar. Onlar da –insan yaşamı gibi– gün ve gecenin art arda gelişiyle, mevsimlerin dönüşüyle yönetilirler. Gökyüzünde bir bulut oluşuyor, beynimde oluşan bir görüntü gibi; rüzgâr benim soluduğum gibi esiyor; bir gökkuşağı, benim yüreğimin yaşamla barışması için gerekli süre kadar bir süre içinde iki ufku aşıyor; yaz, bir yaz tatili geçer gibi geçiyor.

Ve bu, mutluluk verici, çünkü başka türlü olsaydı, Méline'in yıkayıp beslediği sağ yanım, denizin üstüne duyarlı büyük bir kanat gibi yayılmış olan sol yanı için nasıl kesilmiş kol ve bacağımdan arta kalan –gömülmüş, kirlenmiş, ama gerekli– parça görevi yapabilirdi, bunu pek bilemiyorum.

...

Ay, gecekuşu gibi bir çığlık atarak yuvarlak yüzünü açıyor. İmbat, kayın ağacı dallarına saldırıp onları birbirine dolaştırıyor, bir avuç iri yağmur damlasını kumların üstünde çatırdatıyor. Denizin pırıl pırıl dudağı eziliyor, çekiliyor, kenarları yeniden süsleniyor. Kırmızı bir gezegen Guildo Limanı'nın girişindeki parıltılı ve yine kırmızı şamandırasını aydınlatmak için bir yanıp bir sönüyor. Otların çukur yerlerdeki çürümekte olan humusu yediklerini ve yıldızların gökkubbeyi baştan başa dolaşarak hafif tıns gittiklerini duyuyorum.

Her şey işaret, diyalog, fısıltı halinde konuşma. Gök, yer, deniz

kendi kendilerine konuşup monologlarını sürdürüyor. İzlanda pentekostesinin arifesinde kendi kendime sorduğum sorunun yanıtını burada buluyorum. Hem bu yanıt yüce bir basitlikte: Birlikte olan ikizlerin nasıl kendi dillleri –kriptofazi– varsa, birbirinden ayrılmış ikizlerin de kendi dilleri vardır. Doğuştan aynı anda her yerde olma özelliğine sahip ikiz kardeşinden ayrı ikiz bir kriptofon (kriptofaziyi konuşan), nesnelerin sesini kendi içinde bulunan sıvı maddelerin sesi gibi duyar. İkiz olmayan biri için yalnızca kan uğultusu, yürek atışlarının sesi, hırıltı, gaz sesi, gurultu olan, ikizinden ayrı bir ikiz kriptofon için dünyanın şarkısıdır. Çünkü tek kişiye yönelik ikiz sözü, ayrı ikiz olmanın gücüyle artık kuma, rüzgâra, yıldıza seslenir. En kişisel olan şey, en evrensel olan şeye dönüşüyor. Fısıltı tanrısal güce erişiyor.

...

Gökyüzünün yaşamını yalnızca dışarıdan tanıyan ve bu yaşamı mekanik örneklere indirgediğini öne süren meteorolojinin zavallılığı... Tahminlerini hava değişikliklerinin sürekli yalanlamaları, saçma inadını sarsmıyor. Bunu beynim gökyüzüne dönüştüğünden bu yana biliyorum. Bir fizikçinin beyninin içerebileceğinden daha çok şey içeriyor benim beynim.

Gökyüzü, özel yaşamı olan, toprakla ve sularla doğrudan ilişkideki organik bir bütündür. Bu büyük kitle, sislerini, karlarını, kısa süre için açan havalarını, kırağılarını, büyük sıcaklarını, kutup kızıllığını özgürce ve bir iç mantığa göre geliştirir. Bunu bilmek için fizikçinin bir boyutu eksik; bu, tam tamına, yayılmış olan sol yanımı sakat olan sağ yanıma bağlayarak içimde uzanan bir boyuttur.

Çünkü ben artık rüzgârda şaklayan bir bayrağım ve bu bayrağın sağ yanı direğinin kölesiyse, sol yanı serbesttir ve tüm kumaşıyla sallanır, dalgalanır, titrer, meteorların tüm şiddeti içinde.

...

Üç gündür arı, her çeşit mikroptan arınmış kış, bu niteliğini her şeye zorla kabul ettiriyor. Bedenimin sol yanının içinde cam ve metal var; bu yanım, çok uzakta, biri Fransa'nın kuzeydoğusunda, öteki Büyük Britanya'nın güneybatısında bulunan iki yüksek basınç merkezine dayanıyor. Bu iki kuzey kalesi –sürekli ve soğuk, eğilimli hava yüzeyi– sabaha kadar durmadan Atlantik Okyanusu akıntılarının saldırılarına uğrar; bu akıntılar bir süre sonra İrlanda'nın iki kilometreden daha uzak batısında açılmış derin bir çöküntü alanını doldururlar.

Ama bu alçak basınç merkezlerinden birinin –en çok etkilenen

Cornwall alçak basınç merkezinin– sıcak havayla dolup o uçurum gibi çöküntünün kenarında dağılarak gücünü yitirdiğini oldukça hissediyorum. Islak ve tuzlu rüzgârlarla yok olacağını, yağmalanacağını önceden kestiriyorum. Ne önemi var! Sıcaklıkta yumuşama olmayacak, hava dingin, billur gibi saydamlığını koruyacak, çünkü öteki kale, Flaman Kalesi, 1021 milibarlık bir yüksek basınçtan güç alıp hiç değişmiyor; üstüme dingin ve temiz, kuru ve buz gibi bir doğu-kuzeydoğu rüzgârını yönlendiriyor; bu rüzgâr denizle ormanı süpürüp parlatıyor. Bununla birlikte kırlarda kar katmanı inceliyor ve sürülmüş yerlerdeki kara toprak keseklerinin aralardan dışarıya çıktıkları görülüyor. Çünkü güneş parlak ve karın buharlaşmasına yol açıyor, *hiçbir erime olmaksızın*. Katı ve bozulmamış kar kitlelerinin üstünde saydam ve sedeflenmiş bir sis titreşiyor. Kar erimeden, akmadan, yumuşamadan buhar oluyor.

Buna süblimleşme denir.

Michel Tournier
Cuma
YA DA PASİFİK ARAFI

Roman/Çev.: Melis Ecel/224 sayfa/ISBN 975-539-064-2

Günümüz Fransız edebiyatının en büyük yaratıcılarından olan Michel Tournier'nin başyapıtını sunuyoruz bu kez. Tournier yaşadığımız hayata anlam verebilmek için hikâyelere ihtiyacımız olduğunu düşünen ve kolektiflik kazanmış hikâyeler denebilecek mitosları da ciddiye alan bir yazar. Temel kaygısı Batı kültürünün temel mitoslarını dönüştürerek bambaşka anlamlandırma ve yaşama imkânlarına işaret etmek! Yazdığı bu ilk romanda ise Batı modernliğinin "girişimci birey" kültünü, "vahşileri ve doğayı uygarlaştıran beyaz adam" imgesini, "üretim, tüketim" tapınmasını ve "zaman, düzen, disiplin" kaygısını en özlü biçimde ifade eden Robinson mitini paramparça ederek, heyecan verici bir doğa/düşünce sentezini muştulayan çok farklı bir mitoloji inşa ediyor. *Cuma ya da Pasifik Arafı* Spinoza'dan Lévi-Strauss'a, Hegel'den Sartre'a bir dizi düşünüre atıflar içeren bir düşünce romanı olmasına karşılık bir macera romanı kadar da sürükleyici. Edebiyatla da düşünülebileceğini gösteren müthiş bir örnek. Düştüğü adada Batı kültürünü minyatür boyutlarda yeniden kuran Robinson'un, önce doğanın, sonra da kendine köle yaptığı 'vahşi' Cuma'nın "başkalık"larıyla yüzyüze gelmesi anlatılırken, bütün bir tarih Cuma'nın kahkahalarıyla yeniden yazılıyor aslında. Batı akılcılığının ipliği pazara çıkarılırken "başka" türlü düşünmenin ne denli mümkün ve gerekli olduğu gösteriliyor. Bu nefis romanı ve Deleuze'ün yazdığı sonsözü dikkatle, tekrar tekrar okuyalım ve kendimize şu soruları soralım: Hayatımızda hem bireysel hem de toplumsal anlamda "başkaları" var mı gerçekten? Başkalarının olmadığı, olsa bile dikkate alınmadığı, ezildiği, yok sayıldığı bir hayat dayatılmıyor mu bizlere? Başkası yoksa ben var mıyım? *Ayrıntı* olarak *Cuma*'yı yayınlamaktan özel bir haz duyduğumuzu belirtiyor; edebiyata inanan ve sahici soruların peşinde olan herkese tereddütsüz öneriyoruz...

Michel Tournier

Veda Yemeği

Roman/Çev.: Mustafa Balel/196 sayfa/ISBN 975-539-021-9

Erkek: Balıkçı. Denizden ve balıklardan anlıyor. Kadını "Morina balığı gibi güzelsin" diyerek seviyor. Kendi kendini yetiştirmiş biri.

Kadın: Felsefeci. Leibniz, Kant, Hegel ve Heidegger okuyor. Aptal erkekleri bir bakışta anlıyor. Dul. Gözlüklü.

Evlenirler. Her şey çok güzeldir. Erkek balığa çıkmakta, kadın istekle onu beklemektedir. Birbirlerine anlatacakları hikâyeleri ve dinleme istekleri vardır...

Zamanla büyü bozulur...

Tutku önce suskunluğa/saygıya sonra da sabra dönüşür. Ayrılmaya karar verirler ve bu haberi iletmek için dostlarını bir veda yemeğine çağırırlar. Ne var ki konuklardan her biri tıpkı Boccacio'nun Decameron'undaki gibi bir hikâye/masal anlatmaya başlar. Anlatılan her gerçekçi, karamsar hikâye ayrılma isteklerini güçlendirir. Sıcak ve gönül okşayıcı masallar ise birbirlerine yakınlaştırır. Gecenin güzelleştirdiği masallar sabaha karşı olağanüstü bir biçime dönüşür.

Herkes gittikten sonra **Kadın** "Gerçekte bizde eksik olan, birlikte oturacağımız sözcüklerden yapılmış bir evdi" der.

Erkek "Gündelik yaşamın balçığına gömülmüş iki sazan balığını andırıyorduk," diye cevap verir. "Bundan böyle dağdan kopup gelen sel sularında yan yana titreşen iki alabalık gibi olacağız."

Konukların anlattığı diğer hikâye ve masallardaki temalar klasik: Aşk, ayrılık, intikam, ihanet, acı, suskunluk...

Veda Yemeği'ndeki fark: Tournier'nin insanın bilinmezliklerinde gezerken gösterdiği cesaret, humor ve kışkırtıcılık.

"Tournier için, bütün kitaplarında ortaya çıkan bir diğer izlek de cinsellik. Yazar, son kitabında da cinselliğin önemini, farklı bir bakış açısıyla okura aktarıp, bir anlamda, 'kendinizi belli bir yaşla, belli bir tür cinsellikle sınırlamayın. Cinsellikte sizin bilmediğiniz başka şeyler de var' diyor.

Kısacası *Veda Yemeği* birbirinden hoş öykülerden oluşan, Tournier'in bugüne kadar geçirdiği yazarlık serüveninin bütün izlerini taşıyan, keyifle okunacak bir kitap."

Nokta

Michel Tournier
Altın Damla

Roman/Çev.: Mustafa Balel/206 sayfa/ISBN 975-539-136-3

Daha önce Veda Yemeği, *Cuma* ve *Çalı Horozu* adlı kitaplarını yayımladığımız, Goncourt ödüllü Michel Tournier'nin son romanı *Altın Damla*'yı sunuyoruz bu kez. Bu romanında fotoğraflı ve resimli kültürlerle bunların uzağında yaşamayı seçenler arasındaki ilişki ve ilişkisizliği anlatıyor Tournier.

Her şey, Sahra'nın, dış dünyadan kopuk ücra bir köşesi Tabelbala'da başlar. İdris, çölde sürüsünü otlatmaktayken Avrupalı bir çifti taşıyan bir Land Rover çıkagelir. Sarışın kadın arabadan iner. Müslüman delikanlının, sürüsüyle birlikte fotoğrafını çeker. Fotoğraf Berberiler arasında "saygın" ama aynı zamanda "netameli" bir nesnedir. İdris, "fotoğrafı bana ver," der. Kadın onu Paris'te bastırıp yollayacağını söyler. Berberi gencin kafasında uyandırdığı kargaşanın farkına varmadan çekip gider...

Fotoğraf gelmez!

İki yıl sonra İdris'i, birçok Mağripli delikanlı gibi Fransa'ya sürükleyen, soyaçekimden gelen göçerlik ve iş aramak kaygısı olduğu kadar, bacaklarını örtmeden dolaşan, fotoğrafını alıp götürmüş olan sarışın kadını bulmaktır.

Sahra'daki sınırlı hayatının dışına çıkan İdris televizyonla, sinemayla, vitrinlerle ve sex shop'larla tanışır. Bir gün önce yaşadığı hayatın müzelerde bir anda nasıl bir seyirliğe dönüştüğünü, Avrupalı'nın çölü ile kendi çölünün farklı farklı şeyler olduğunu görür. Sarışının, fotoğrafın ve resmin olmadığı hayatının sarışına, fotoğrafa ve resme nasıl boyun eğdiğini fark eder. İncinir, aşağılanmanın basamaklarını birer birer iner...

Ta ki bedenin en tinselleşmiş organı sağ el tarafından çizilen ve ruhun akıl sır ermez ifadesi olan hat sanatı ile tanışıncaya kadar... Artık görüntüler dünyasında yolculuk yapabileceği yeni bir yol bulmuştur...

Michel Tournier

Kızılağaçlar Kralı

Roman/Çev.: Hasan Anamur/379 sayfa/ISBN 975-539-137-1

Daha önce *Veda Yemeği, Cuma, Çalı Horozu ve Altın Damla* adlı kitaplarını yayımladığımız, Fransız edebiyatının büyük yaratıcılarından Michel Tournier'nin en önemli romanlarından biri olan *Kızılağaçlar Kralı*'nı sunuyoruz bu kez.

Kızılağaçlar Kralı, herkesin kendi halinde bir oto tamircisi sandığı, oysa masallardaki tenobur devleri çağrıştıran, kökeni yıldızlar ve gezegenler evreninde olan, zamanın ölçüsünden sıyrılan, ancak güncel olaylar içinde de yaşamak zorunda kalan Abel Tiffauges'un İkinci Dünya Savaşı öncesi Fransası'nda başlayan ve savaş boyunca Fransa, Almanya ve Prusya'da süren olağanüstü serüvenini anlatır. "Yarısı etten-kemikten, yarısı mermerden bir heykel" olan, "et seven, kan seven, ten seven", körpe çocuklarıysa bambaşka duygularla seven Abel Tiffauges, ruhunun dünyanın oluşumu kadar eski olduğuna ve sonsuza kadar yaşayacağına, kendisi ile Yazgı arasında bir tür ortaklığın varlığına, yeryüzündeki tüm olayların onun yaşamındaki gelişmelere göre biçimlendiğine inanır. Öyle ki, Saint-Christophe koleji o haksız yere cezalandırıldığı için yanar; İkinci Dünya Savaşı o haksız yere tutuklandığı için çıkar...

Kızılağaçlar Kralı başlığı ile roman kahramanının adı Abel Tiffauges, daha baştan, okuru bir göstergeler, simgeler, alegoriler, mitler ormanı içine sürükler: başlık, Goethe'nin ünlü baladından alınmıştır ve bir babanın kucağından oğlunu kapan doğaüstü bir çocuk avcısına göndermе yapar; bu simge roman içinde bir başka anlam daha kazanacaktır. Abel, Kutsal Kitapların bilinen öyküsüne göre, kardeşi Kabil tarafından öldürülen göçebe Habil'dir; Tiffauges'sa, korku öykülerinde Mavi Sakal'a dönüşen Gilles de Rais'nin şatosunun bulunduğu yörenin adına bir göndermе.

Abel Tiffauges'un olağandışı serüveni, ayrıca İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanyası'nın perde arkası üzerine gerçek bir belgesel niteliğindedir.

Bize, mitler dünyasından seslenerek yepyeni öyküler anlatan, hayal gücümüzün sınırlarını zorlayan bir başyapıt...

Michel Tournier
Kaynak ve Çalı
YA DA ELÉAZAR

Edebiyat/Çev.: Mustafa Balel / 96 sayfa/ISBN 975-539-295-5

Günümüz Fransız edebiyatının en büyük yaratıcılarından Michel Tournier, son yapıtı *Kaynak ve Çalı*'da kolektif bilincin kristalleşmiş örnekleri olan mitoslardan hareketle anlatısını kuruyor. Temel kaygısıysa, Batı kültürünün temelini oluşturan mitoslarla İncil'de yer alan meselleri sorgulamaksızın tüketen günümüz gündelik hayatına müdahale ederek başka yaşama imkânlarına işaret etmek....

Eski çağlardan günümüze, insanların bitip tükenmeyen "Vaat Edilmiş Topraklar" arayışının hikâyesi olan Kaynak ve Çalı, bir göç söyleni aslında; geçmişten günümüze insanlık tarihinin en sıcak konularından biri olan "göç ve göçmen" olgusuna yeniden bakmayı deneyen bir roman. İnsanlığın bütün çağlarında kesintisiz bir akışla süren göç; aşk, öfke, kıskançlık ve savaş kadar sahici ve insana özgü bir eylem. İnsanoğlunun çalıdan kaynağa, ateşten suya ulaşma çabasının anlatımı bir anlamda. Toplumların yazgısını etkileme gücüne sahip olan göç olgusu, aynı zamanda bireysel kaderin akışını tamamen değiştiren bir özelliğe de sahip. Éléazar'ın hayatını tümüyle değiştirmesinde olduğu gibi...

Rahip Éléazar, patatesleri kırıp geçiren vebanın hüküm sürdüğü anayurdu İrlanda'yı karısı ve çocuklarıyla birlikte terk ettiğinde yıl 1845'tir. Yolculukları, Amerika'nın Doğu sahiline ayak basıldığında bitmeyecek, Éléazar'ın kendisine rehber kıldığı Kutsal Kitap'ın yol göstericiliğinde devam edecektir. Hedef, Kutsal Kitap'ın "Vaat Edilmiş Toprakları" olan Kenan Ülkesi'yle özdeşleştirdiği Kaliforniya'ya ulaşmaktır. Colorado çölünde yaşadığı deneyimin mistik karakteri, Éléazar'a Kutsal Kitap'ı ilk kez gerçek anlamıyla okuduğunu düşündürür. Kendi yazgısını, Musa'nın yazgısı ışığında anlamlandırır. Alevli Çalı ile hayatsuyu Kaynak arasında, Yehova ile İbrani halkı arasında kıvranıp kalan Musa'nın dramını kendi yaşamının özü olarak kabul eder...

Éléazar'ın yaşamının Musa'nınkine paralel olarak anlatıldığı bu kitap, güçlü bir mitolojik altyapı ve sarsıcı bir kurguya sahip. Aynı zamanda Amerika'nın az bilinen topraklarında geçen, yerliler, kanun kaçakları, nesli neredeyse tükenmiş bizonlar ve çıngıraklı yılanlarla örülü, "western" motifleriyle bezeli bir serüvenle de karşı karşıyayız...

Paul Griffiths

Bendeniz ve Marco Polo

Edebiyat/Çev.: Güzin Özkan/167 sayfa/ISBN 975-539-179-7

Her büyük edebi eser gibi bu kitap da ele avuca sığmıyor. Onun için "Hakikatin çoğulluğunu ve değişkenliğini anlatıyor" ya da "Doğu ile batıyı karşı karşıya getiriyor" ya da "Batının temel değerlerini sorguluyor" ya da "Okuyucuyu zamanda ve mekanda yolculuğa çıkarıyor" diyenler olacaktır. Ama tarihin koca bir dilimi ve dünyanın yarısı bir kaleidoskobun içine sokulmuş, insanlık durumu bütün karmaşıklığı ve renkliliğiyle seyrimize sunulmuşken, böyle klişelere söz düşer mi? En iyisi sözü yazara bırakalım: "Kıskandığım, onun şahsı değil, sureti, hatırası. Belleğimin yarattığı mahluk ruhumu bürüdü. Bana ait olanı tanınmaz, keyif vermez, sevilmez kıldı. Şu ana kadar yaptıklarını ilelebet yapabilir: Kinsai'nin ada-mabetleri ile durgun sulara bakan sarayları arasında mekik dokuyabilir, refakatçisinin kerametlere ışık tutan incelikli açıklamalarını dinleyebilir, ülkesinden sonra aklına da hakim olamadığını hissetmeye başlamış bir hükümdarın maiyetinde yer alabilir, Beihai parkında dolaşabilir, bir cariyenin kollarında kendinden geçebilir. Benim derdim, hatırladıklarımın özgürlüğüne ortak olmak, onun gibi bir bellek kahramanı haline gelmek. Belki elinizdeki kitabı yazmamın nedeni de bu, başka zihinlere girme, oralarda gezip tozma arzusu. Boşuna mı uğraşıyorum? Göreceğiz. Siz ve ben."

"Yirmi yıl sonra Çin'den Venedik'e dönen Marco Polo bir savaşa katılır ve Cenevizlere esir düşer. Hücre arkadaşı, roman yazarı Pisalı Rustichello'dur, Polo'yu ona anılarını yazdırmaya ikna eder. Kalem, dinleyecek, dudak bükecek, değiştirecek, süsleyecektir. Ortaya çıkan ironiler, belirsizlikler, olgu-kurgu kaymalarıdır postmodern yazarın malzemesi... Eco, Calvino, Perec gibi Avrupalı yazarların oluşturduğu gelenek çerçevesinde felsefi, ansiklopedik, renkli, gerilimli, şaşırtıcı bir Çin bulmacası."
THE GOOD BOOK GUIDE

"Anlatım örgüsü Arap kaligrafisi kadar zarif... Paul Griffiths muhteşem yazıyor."
THE DAILY TELEGRAPH

Julio Cortázar
62
MAKET SETİ

Roman/Çev.. Aslı Biçen/216 sayfa/ISBN 975-539-151-7

60'larda büyük bir patlama yapan Güney Amerika edebiyatının, en önde gelen isimlerinden birisi Cortázar. Arjantinli yazarı bu üretken dönemin oldukça iddialı diğer yazarlarından ayıran özelliği ise kuşkusuz dile çektirdiği azaplar. Usta, çok basit, çok sıradan gibi görünen deneyimleri en muhteşem biçimde anlatma hünerine sahip ender yazarlardan. Okuyucunun hem beynini hem de hislerini aynı anda açık tutmasını ve yazdıklarına şahsi tepkiler vermesini talep eden Cortázar, edebiyatta dilin saydam bir araç olarak kullanılmasıyla yetinmeyen, olay örgüsünden çok üsluba önem veren okuyucular için tam bir okuma ziyafeti sunuyor.

62'de bu üslup zenginliğinin yanı sıra olağanüstü bir hayal gücüyle karşılaşıyoruz; roman, gerçekle gerçekötesinin o son derece ince sınırının bir o tarafına bir bu tarafına gidip gelmelerle dolu; bu açıdan da yer yer bilinen gerçeklik tanımını fazlasıyla sınıyor. Kitabın en belirgin gerçeküstü teması vampirlik, ama bu kelime roman boyunca neredeyse hiç açık açık zikredilmiyor. Bir kavramın adım başı afişe edilmeden, güçlü bir alt akıntı gibi nasıl bütün bir romanda kendini duyurabileceğini gösteriyor usta bize. Bunun yanı sıra bir grup insanın imkânsızlarını: İmkânsız aşkları, yaşantıları, olayları da durmadan geri dönüşlerle, şiirsel vurgular, tekrarlar ve saplantılarla; bazı bölümlerde ciddi bir mizahla çarpıcı bir biçimde aktarıyor. Hem kronolojiyle hem de psikolojik determinizmle oynuyor; başı sonu olmayan, âdeta sonsuz bir zaman diliminde olayların peşi sıra sürüklenen "kişiler" yaratıyor.

Kendine ait o bambaşka evreniyle, muhteşem diliyle, emsalsiz tuhaflıklarıyla eşsiz bir eser.

James Agee

Ailede Bir Ölüm

Roman/Çev.: Tomris Uyar/294 sayfa/ISBN 975-539-160-6

Ailede Bir Ölüm James Agee'nin Türkçedeki tek kitabı.

Amerika'nın içe kapalı, geleneklerine bağlı bir yöresinde doğup büyüyen Agee, geleneksel aile ilişkilerini, insanların yaşam ve ölüm karşısındaki yalnızlıklarını büyük bir sadelik ve incelikle işlemesiyle dikkatleri çekiyor...

Agee yaşamı ve ölümü varoluşçu bir açıdan sorgulamıyor. Daha çok bir olgunun ya da olayın insanlar üzerindeki etkisini garip denebilecek bir tutku ve yoğunlukla betimliyor. Birbirlerine kanbağlarıyla bağlı insanların duygusal yaşantılarının acı bir olayın ağırlığı karşısında altüst oluşunu, belli "an"larda aralarında kurulan uzaklık ve yakınlıkları anlatıyor. Davranışlar, sözler ve jestlerle kurulan bu duygu dünyasını olağanüstü bir titizlik ve duyarlıkla yansıtıyor Agee. Bilinci kılı kırk yararcasına didikleyen üslubuyla Faulkner'ı çağrıştırsa da "dış dünya" daha ağır basıyor Agee'de. Romanda "bir çılgının anlattığı masal"a benzetilen hayat, tüm karmaşıklığı ve acımasızlığı ile önümüze seriliyor: Yabancı, uzak, kayıtsız ve her türlü anlamlandırmaya açık... Agee bu açıklığı aile ilişkileri, insanlar arası iletişim ve iletişimsizlikle dolduruyor: Uyulması gereken kurallar, söylenmesi gereken sözler, karşılıklı ödevler ve alttan alta akan gerçek duygu ve düşünceler...

Her türlü abartıdan uzak, yalınlığın ve içtenliğin edebiyattaki karşılığı olan bir roman *Ailede Bir Ölüm*...

Gündelik hayatın "basit" gerçeklerini incelikli bir üslupla anlatan bir yazar *James Agee*...

Ve bu yalınlığın, içtenliğin, inceliğin Türkçedeki dünyasını kuran bir çevirmen *Tomris Uyar*...

Virginia Woolf
Dalgalar

Roman/Çev.: Oya Dalgıç/229 sayfa/ISBN 975-539-106-1

Çağımızın en büyük yazarlarından olan Virginia Woolf'un başyapıtı *Dalgalar*'ı sunuyoruz sizlere...

Eleştirmenlerin "düzyazıyla yazılmış görkemli bir şiir" diye değerlendirdikleri kitap, aynı zamanda, Woolf'un "kitaplarının en karmaşığı, en güç anlaşılır" olanı. Woolf, "zamanı ve mekânı tam vermekten vazgeçeceğim" diyerek, *Dalgalar*'da dış dünyayı yok eder. Üç erkek ve üç kadının çocukluklarından yaşlılık dönemlerine kadar tüm hayatlarının anlatıldığı kitapta dış dünya nesnel olarak değil, ancak kişilerin iç dünyalarına yansıdığı kadarıyla verilir. "Bir olay örgüsüne uyarak değil, bir ritme uyarak" yazılan kitap, "şiir olmayan herhangi bir şey edebiyata neden girsin ki" diyen Woolf tarafından iki yıl içinde üç kez yazılır ve dalgaların sesine uydurularak, şiir gibi yüksek sesle okunarak düzeltilir...

Gerçekçi roman geleneğinden tam bir kopuşu temsil eden *Dalgalar*, bilinç akışı tekniğiyle yazılan romanların en önemlilerinden biridir...

"Virginia Woolf, 1931'de yayımladığı *Dalgalar*'ı yazarken, bu kitapla o güne değin hiçbir başka romancının göze alamayacağı değişik şeyleri yapmak istediğini, bu romanın o güne değin yazılan hiçbir başka romana benzemeyeceğini biliyordu. (...) Çünkü *Dalgalar*, 'hem düzyazıyla kaleme alınacak, hem de şiir olacaktı; hem roman olacaktı, hem de tiyatro oyunu.' "

Mina Urgan/Virginia Woolf

"*Dalgalar*, Virginia Woolf'un tüm yapıtları arasında, sanatının biçimini ve işlevlerini algılayışı konusunda en doğrudan ipuçlarını içereni. Gerçekliğin korkutucu karmaşasına insan bilincinin derinliklerinden süzülüp getirilmiş bir düzen ve ya da anlam verme çabası."

Sibel Irzık

"*Dalgalar*'ın Türkçe çevirisini tek cümleyle tanıtmam gerekseydi eğer, şöyle derdim: Hangi sayfasından başlarsanız başlayın okumaya, size bütün şiirsel incelikleri tattıracak, ustalıkça çevrilmiş bir yapıt. (...) Öte yandan, Woolf gibi çevrilmesi güç bir yazarın yapıtını başarılı bir dille Türkçeye kazandıran Oya Dalgıç'ı kutlamak gerekir. Dilinin arılığı bir yana, yazarın deyiş özelliklerini aktarmaktaki ustalığıyla, edebiyat okurlarına yeni bir başucu kitabı sağlamış oluyor."

Mustafa Öneş/Yeni Dergi

Virginia Woolf
Orlando

Roman/Çev.: Seniha Akarl213 sayfa/ISBN 975-539-026-X

Virginia Woolf'un romanları arasında *Orlando*, her türlü olabilirliği ve gerçekliği dışlayan, fantastik öğelerle bezenmiş konusu, coşkulu, abartılı, mizah yüklü anlatımıyla özgün bir yere sahiptir.

İngiltere'nin en soylu ve nüfuzlu ailelerinden birinin tek mirasçısı olan olağanüstü güzel, duyarlı, şair ruhlu *Orlando* serüven dolu yaşantısına Kraliçe I. Elizabeth'in gözdesi ve Haznedar'ı olarak başlar. Arayışlar içinde geçen inişli çıkışlı dört yüz yıllık yaşamının orta yerinde büyük bir dönüşüme uğrar. İstanbul'da II. Charles'ın elçisi olarak bulunduğu sırada mucizevi bir biçimde kadın olur. Bir süre Bursa dolaylarında Çingeneler arasında doğayla iç içe yaşar. Yeni kimliğiyle İngiltere'ye döndüğünde 18. yy. edebiyat çevrelerinin ünlü nüktedanları arasında can sıkıntısından patlar, 19. yy'ın kadınlara biçtiği rolün içinde boğulacak gibi olur. Ancak aykırı, enerjik, sorgulayan kişiliğinin yardımıyla tüm toplumsal değişimlerin ve kendi yaşamındaki büyük dönüşümün üstesinden gelmeyi başarır. Romanın sona erdiği 1928 yılında olanca boyun eğmez çağdaşlığıyla dimdik ayaktadır.

Virginia Woolf bu keyifli romanda bize yalnızca sıradışı bir kahramanın olağanüstü öyküsünü anlatmakla kalmaz, ince değinmelerle, keskin bir mizahla, çarpıcı simgelerle İngiltere tarihinin son dört yüz yıl boyunca geçirdiği dönüşümleri ve bunların İngiliz yazınındaki yansımalarını iki yüz sayfalık bir metne şaşırtıcı bir ustalıkla sığdırır.

"Orlando bir anlamda Virginia Woolf'un 'Sanatçı androjen olmalıdır' sözünün birebir karşılığı niteliğinde. Orlando erkekken bir günde kadına dönüşür. Ama iç dünyası hiçbir karışıklığa uğramaz. Woolf, Orlando'da kişinin içinde bulunan çift cinsiyetini özgürce yaşayabileceğini savunur."
Gül Dirican / Milliyet Sanat

Jay Parini

Benjamin
Dar Geçitteki Aydın

Edebiyat/Çev.: Can Kurultay-Nil Kurtulan/360 sayfa/ISBN 975-539-266-1

Yaşamıyla ve ölümüyle, yazdıklarıyla ve politik tutumuyla tartışmaların ve spekülasyonların odağındaki düşünür Walter Benjamin, *Dar Geçitteki Aydın*'da bir roman kahramanı olarak karşımıza çıkıyor.

Müthiş öngörüleri ve ince gözlemleriyle kültür ve edebiyat kuramlarına yeni boyutlar getirmiş olan ve Marksizm'i yorumlayış biçimiyle apayrı bir yerde duran Benjamin kendini kolay ele vermeyen bir düşünür. Jay Parini gizemli bir sis perdesinin arkasındaki bu düşünürü bir roman kurgusu içinde karşımıza getiriyor.

Hem düşünür hem bir Avrupa gezgini olarak, yalnızlığı, kimliğinin bir parçası haline gelmiş olan Benjamin, Avrupa'nın karanlık ve yitik günlerinde ayakta kalmaya çalışırken, son zoraki gezginliğini Fransa-İspanya sınırında intiharla noktalayarak arkasında belki de hiçbir zaman cevaplanamayacak sorular bırakmıştır.

Benjamin'in gezginliği üzerinde yoğunlaşan *Dar Geçitteki Aydın* onu umulmadık derecede ete kemiğe büründürerek adeta canlandırıyor. Jay Parini, onu gündelik hayatındaki yapıp ettikleriyle izlemekle kalmayıp, iç dünyasına da dalıyor. Benjamin'in intiharını kötü bir talih, büyük bir aydına yapılan haksızlık veya umutsuz bir yalnızlığın getirdiği korkunç bir son olarak anlayanlara bir cevap. Çizilen portrenin berraklığı, çarpıcılığı, aykırılığı, kimi zaman rahatsız edici bir kışkırtmaya kimi zaman da Benjamin'i gerçekten anlamak isteyenlerin kaçamayacağı bir hesaplaşmaya dönüşüyor. Jay Parini'nin rahat ve yekpare anlatımı, Benjamin'in yakın çevresinin inandırıcı tanıklığı romanın değerini artıran diğer öğeler...

Dar Geçitteki Aydın'da Avrupa'nın karabasanı içinde Nazilerden kaçmaya çalışan yüzyılın en parlak düşünürlerinden birinin hikâyesi anlatılıyor. Parini kâh Chaplin, kâh Kafka izleri taşıyan heyecanlı bir "macera romanı", ama aynı zamanda karanlık çağımızın hikâyesini yazmış.

Gore Vidal

Dar Geçitteki Aydın savaş, entelektüel tarih ve 1940 yılında uygarlığın yaşadığı büyük bölünme üzerine olağanüstü bir roman.

Erica Jong

Dar Geçitteki Aydın sadece Walter Benjamin'in hayatı ve ölümünün başarılı bir anlatımı değil; hepsi canlı ve ayrı seslerin muhteşem bir konseri: aşk, yalnızlık ve özlemle birlikte haset, inatçılık ve boşvermişlik; büyük bir karanlık çağında ışığı korumak için umutsuz çabanın destanı. Muhteşem, insanı irkilten bir roman.

Amos Oz